સ્ત્રીબોધ.

"દેશની હાલત શુધારવાની શરવેથી શરશ રીત એકે માતોઓ ગનાની થાએ હેવું કરવુ".

(નેં૦ બોનાપારટનુ કુરતાન)

પુસતક ૨ જું

જાનેવારીથી—ડીસેમબર ૧૮૫૮ શુધી.

પરગટ કરનાર સ્ત્રી બોધની સભા.

મુંબઈ ના

કોટમો બજારગેટ ઇશટરીટ નાં૦ ૬ તથા ૧૧ વાલા ઘર મધે

દફતર આશકારા છાપખાનાંમાં છપાઈછે.

૧૮૫૮.

શાંકલીઉ સ્ત્રીબોધના પુસતક ૨ જાનું.

આંક ૧ લો—જાંનેવારી ૧૮૫૮

આંક ૨ જો—ફેબરવારી ૧૮૫૮

આંક ૩ જો—મારચ ૧૮૫૮

આંક ૪ થો—એપરેલ ૧૮૫૮

શાંકલીઓ

સ્ત્રીબોધ.

પુસતક ૨ જું. જાનેવારી ૧૮૫૮ આંક ૧ લો.

વખણાએલી ઓરત.

ચાંદ બીબી.

દીલ્લીના પાદશાહ અકબરે હીંદુસ્થાનમાં પોતાનો દસ્ત બેસાડી દખણ તરફ વધવાનો ઇરાદો ઈસવી સને ૧૫૮૬ મા કીધો. પેહલાતો દીલ્લીવાલાઓનુ કાંઈ ચાલીઊં નહી પણ નવ વરસ પછી જારે અમદનગરનો પાદશાહ બરહાન મરણ પામીઓ તારે ચાર જણ દાવો કરવા લાગીઆ કે તખત અમુને ઘટે. જે ધણીના હાતમા અમદનગરનુ શેહર હતું તેને અકબરની મદદ માગી અને અકબરના બે લશકરો બે તરફથી આવીને અમદનગર આગલ એકઠા થાએઆ. એ મદદ આવી પુગે એવામા અમદનગરમા ફેરફાર થાઈ ગીઓ. જે સરદાર તાહા હતો તેને નાહાશી જવાની ફરજ પડી અને શઘો કારભાર ચાંદ બીબી નામની બેગમના હાથમા આવીઓ. એ બેગમની તારીફ દખણમાં ભારે છે અને ફરીશતા તથા ખાફીખાન નામના ગરંથકારો એ બેગમની મરદાની તથા હોશીઆરીની ભારે તારીફ કરી ગીઆચ. એ બેગમે અમદનગરની ગાદી ઊપર પોતાના ભતરીજા બાહાદુર નીજામશાહને બેશાડીઓ અને શઘો કારભાર પોતાના હાતમા રાખીઓ. ચાંદ બીબીને જેવી ખબર પડી કે અકબરનુ લશકર આવેચ તેવી પોતાના સામણા હરીફોને સાફ જણાવીઊ કે આ વખત જો આપણ પોત પોતામા લડશું તો શઘો આપણો મુલક દીલ્લીવાલા ખાઈ જાશે અને એકેક પછી શઘા આપણા નાહના ગજોની આખે ફરી આવશે. આ વખત આપણી આપશી દુશમની ભુલી જવી જોઈએ, અને શઘા એક દીલી થાઈ સાથે લડવું જોઈએ. આવી ગોઠવણથી શઘાઓની આખ ઊઘડી. બીજાપોરનો રાજા તથા બીજા બે સરદારો ચાંદ બીબીની તરફ થાઈ ગીઆ. એક ન્રીદી સરદાર નામે નેહાગે પોતાનુ લશકર અમદનગરના કીલ્લામા મોકલી દીધું અને તે એવી રીતે કે દીલ્લીનુ લશકર જે કીલ્લાની આસપાસ હતુ તેની અંદરથી પોતાનો રશતો કીધો. અકબરના સરદાર શાહજાદા મોરાદે જારે આવી હરીફાઈ સામણે જોઈ તારે પુશકલ મેહનત કરવા લાગો. કીલ્લાના કોટની નીચે તરણ ખાણ ખોદી પણ તેમાની બે રદ ગઈ. અંદરના લશકરે ખાણોની નીચે બીજી ખાણો ખોદી. એવા બેલદારના કાંમમા ચાંદ બીબી પોતે ઊપરીપણુ કરતી હતી. રાતના બળતી મશાલે પોતાનો કોટ તપાશતી હતી કે કાઈબી નુકશાન થાએગ છે કે નહી. તરીજી ખાણ દુશમનોએ ઊરાડી અને કોટનો કેટલોએક ભાગ ખોલ્લો થાએઓ અને દુશમનો હલો કરવા ધશીઆ. આ વખતે કીલ્લામાના લશકરે હીમત છોડી દીધી અને નાહાશી જવાનો ઈરાદો કરતા હતા પણ ચાંદ બીબી બખતર પેહરેલી અને બુરખો નાખેલી પોતાના હાતમા તલવાર લેઈને ઝોગ બાગી ગીઓ હતો તે તરફ દોડી અને પોતાના લશકરને લડવાની હીમત આપી પેલા દુશમનના લશકરને હરાવીઊ કે તેઓ ફરીથી ચડી નહી આવે. બંદુક અને તીરનો વરસાદ દુશમન ઊપર વરશાવીઓ. તોપો લાવીને ભાગેલા કોટ આગલથી ફોડાવા લાગી. ચરની અંદર દુશમનોના ગ્રેના હતા તેઓ ઊપર બાનો નખાવીઆ તથા બારુત અને શલગી ઊઠે એવી ચીજો નખાવી. આખો દાહાડો કીલ્લાની અંદરના લશકરે એટલીતો મેહનત કીધી કે શાહજાદા મોરાદે સાંજનો પોતાનુ લશકર પાછું

ખેંચીશે અને આવતી શહવારના હલ્લો કરવાનો ઠેરાવ કીધો પણ કીલ્લાની અંદરના લશકરને બારે શૂર છુટું હતું. એક ઓરતે જારે મરદાનગી દેખાડી તારે મરદો અમશથા બેશી નહી રહેઆ અને જારે શહવાર પડી તારે શાહજાદા મોરાદે જોએશે કે બાગેલો કોટતો આખો થાઈ ગએલો અને નવી ખાણ ખોદીઆ વગર અથવા સુરંગ મુકીઆ વગર આગલ ચલાશે નહી. એટલામા ચાંદબીબીની કુમકે બીજાપોરના રાજાનુ લશકર આવીશે તેથી શાહજાદો મોરાદ વીચારમા પડીઓ કે નવા લશકર શાથે એકદમ લડું કે નહી. ચાંદ બીબીએ પણ જોએશે કે અવે ઊપાએ ખુટાચ અને તારી મદદે આવનારાઓનો શંપ થોડા વારમા તુટી જશે તેથી સુલેહ કરવા રાજી થાઈ અને દીલહીના રાજને બીરારનો મુલક આપવા કબુલ કીનો. એ સુલેહ થાઈ તે ચાંદ બીબીએ નાચારે કીધી. જારે તોપના ગોલા ખુટા, તારે તરાંબાના શીકકા ભરીને મરાવીઆ અને પછી રૂપાના ગોલા અને છેઅ શુનાના. છેરે કરવાસે જારે શંધું ખુટું તારે પોતાનુ જહવેરાત તોપમાં ભરવા તઈઆર થાઈ. અલબતાં એ કદાચ લોકોએ વધારીશે હોએ પણ ખાફીખાન નામનો ગરંથકાર કેહેચ કે દીલ્હીના લશકર ઊપર રૂપાના ગોલા પડીઆ હતા

શુલેહ થાએઆ પછી શાહજાદો મુરાદ બીરાર પોતાને હશતક કરવા ગીઓ અને ચાંદ બીબીએ જે પોતાના હાત તલે સરદારો રાખીઆ હતા તેઓ બલવો કરવા લાગા. તે બલવાખોરોએ શાહજાદાની મદદ માંગી અને તેને પણ બીરારની હદ વીશે કાંઈ વાધો હતો તેથી પાછી લડાઈ શરૂ થાઈ. બીજાપોર અને અમદનગરના લશકર શાથે શાહજાદો લડીઓ પણ તેનુ કશું વલીશે નહી અને જારે લડાઈની ખબર અકબરને થાઈ તારે પોતે દખણ તરફ ઉતરવા નીકલીઓ અકબરે પોતાના દીકરા દાનીઅલને અમદનગરનાં કીલ્લા તરફ મોકલીઓ. ચાંદ બીબી આ વખતે બારી શંકટમા હતી. તેનો વીશવાશુ સીદી સરદાર નેહંગ તેની સામણે લડતો હતો તેથી ચાંદ બીબીએ દીલ્લીના લશકર શાથે સુલેહ રાખવાના પેગામ મોકલીઆ. સુલેહ થાએ તેની અજાણ્યે કેટલાએક શીપાહીઓ ચાંદ બીબીના મેહલ ઊપર ચહડી ગીઆ તેઓ જુલમથી જનાન ખાનામાં પેઠા અને ચાંદ બીબીને મારી નાખી. એ ચંડાલોને જલદીથી શીખામણ થાઈ. જારે દીલ્લીનુ લશકર અમદ નગરના કીલ્લામાં પેઠું તારે શાહજાદા દાનીએલે હોકમ આપીઓ કે કીલ્લામાંના દર એક શીપાહીને મારી નાખે. ચાંદ બીબીની મરદાનગી હજી સુધી અમદ નગરના લોકો એ આદ કરેચ કે જે લડાઈ તથા મશલહતમાં પોતાની આશપાશના મરદો કરતાં શરશ હતી.

નહી બલી શકે એવું કપડું.

હાલના વખતમાં "એમીએનથશ" નું કપડું ઘણાજ ફાએદા ભરેલી રીતે આપણા વાપરવામાં આવી શકેછે. "એમીએનથશ" એ એક જાતનો શફેદ રંગ વાલો જમીનમાંથી નીકલતો પદારથછે એ નરમ અને શુવાલો હોએછે, અને શણ અથવા રેશમના કાચા દોરા જેવો દેખાએછે. એ દોરાઓને વણીને તેનું કપડું બની શકેછે. એ ચીજનું કપડું પેહેરી આગ લાગેછે તે વખતે માણશો આગમાં પડેલા પોતાના ભાઈ બંધોનો જાન અથવા કોઈ અમુલ જીનશ બચાવવા છેક બલતાંની અંદર જઈ શકેછે. એ ચીજનો હાલના વખતમા જેવો ફાએદા ભરેલો ઊપઈઓગ થાએછે તેની શાથે જેવો ઊપઈઓગ આગલા વખતમાં થતો હતો તે શરખાવી જોવો જોઈએછ. "એમીએનથશ" નું કપડું જેની ખવાએશ આગલા લોકો જાણતા હતા તેની પીછાન હમણાના વખતમા થોડા વરશની વાત ઊપર કોઈને નહી હતી. પણ પાછી તે જીનશની શોધ તથા તેને કેમ વાપરવી, એ મીલાન શેહરનાં એક રેહેવાશી નામે "શીવાલીઅર આલડીની" એ આપણને જાહેર કીધુંછે એ શખશે એ કપડાનો ગુણ મશહુર કરવા તમામ યુરોપ ખંડમાં મુશાફરી કીધીછ, અને પોતાના બાદશાહોને એક કીમતી જીનશની બખશેશ કરવા પછવાડે બારી રંજ પોતે જાતે ખેંચીછ. "શીવાલીઅરે" પોતે આગમા પડી દેખાડવાને અને લોકની એવીશ ખાતરી કરી તેઓના મનમાંથી વેહમો દુર કરવાને જે કપડાં બનાવેઆં હતાં તે બે તરેના હતાં. જેવાંકે જા અથી તે આખું ધડ તથા બાજુ, એ બાજ ઊપર પેહર

વા શારૂ શાહુ જાડુ કપડું ફટકીના † પાણીમાં બોરી તે કપડાંને શારી પેઠે તે પાંણી શોશવા દેતો હતો. મોંધું હાત, અને પગ એ ભાગોને શારૂ "આમીએનથશ" નું કપડું વાપરતો હતો. માથા ઊપર પેરહવાને શારૂ એક મોહોટી ટોપી બનાવી હતી અને આંખ, નાખ, તથા હોટ આગલથી, નાકાં પાડેલા હતાં કે તે વાટેથી જોઈ, દમ લઈ, અને બોલી શકે. ઈશટાકીન અને બીજી શાલનુ ટોપી "આમીએનથશ" ના એકવડાં કપડાની બનાવેલી હતી, પણ હાતના મોજાં બેવડાં કપડાનાં બનાવેઆં હતાં, કારણ કે કોઈ વેલા લાલ ગરમ થએલી જીનગો તે પોતાના હાતમાં ઊચકી લઈ દેખડાવતો હતો.

એ કપડાંની ઊપર વલી એક બીજો શએલ બખ્તર વધારે એ થઓ કે "આમીએનથશ" ના પોશાક ઊપર લોહોડાના તારની જાલીનું બખતર પેહેરીશું, હાએ તો વલી આગલના કરતાં પણ વધારે ગરમી ખમી શકવાની શકતી આવેછે. "શર હંમફ્રી ડેવીએ" કોએલા ખોદનારાઓના જાન બંચાવાને જે ફાનુશ બનાવીઊ તે ઊપરથી લોહોડાના તારનો ગરમી ખેંચી લેવાનો ગુણ જાહેર થઓ, તે આએ બાબદમાં ઘણોજ કામનોગ થઈ પડેઓ. એ બખતર પાંચ જુદા જુદા કટકાનું બનાવેછ. એક મોહોટી ટોપ જેથી શઘલુ માંથુ અને મોહોડું છેક ગરદન શુધી ઢંકાએછે, અને તે ટોપ એટલી ઢીલી રાખેછ કે દીલ ઊપર પેહેરેલાં એમીએનથશના કપડાની અને તે ટોપની વચમાં જરા ખોલી જગા રેહે. બીજો ભાગ ગરદનથી તે કમ્મર તલકનો હાતે શુધાં, જાંગ ઢાકવા શારૂ એક તરીજો ભાગ જુદો, ગુઠણ શુધી આવતાં બેવડા તારનાં બનાવેલાં બુટની જોડી, અને છેલું ૫, ફુટ લાંબી અને રાા ફુટ પોહોલી એક ઢાલ જે બખતર શાથેજ વાંણી લીધેલી હુએછ. એવો લોહોડાનો પોશાક "આમીએનથશના કપડાં ઊપર પેહેરતા હતા.

---

† ફટકીના પાણીમાં કપડું ડુબાવી તેને પુરતી રીતે તે પાણી શોશવા દીધું તો સુકાએઆ પછી તે કપડું બળવાનું નથી કારણકે ફટકીનું પડ તે ઊપર બંધાએછે, એવો એ ફટકીનો કુદરતી ગુણછે.

લાલ તપાવેલું લોહોડું હાતમાં લેવા વીશે.

ઊપર લખેલા પોશાકથી કંઈજ ઈજા નથી પોંહોચતી એની શાબેતી આપવા આલ્ડીનીએ પોતાના હાતની આંગલી ઊપર અમીએનથશના કપડાંનો એક કટકો લપેટેઓ અને તેની ઊપર તારની જારી પેહેરી અને તે આંગલીને શલગાવેલા દારૂના બલતાંમાં પકડી, જેથી તેને કંઈ ઈજા પોહોચી નહી હતી. એક વખતે એક માણશે હાતમાં બેવડાં મોજાં પેહેરી એક લાંબી લોહોડાની જાડી પહુરાઈ આતશમાં ગરમ લાલ કીધેલી શેહલાઈથી અને વગર હરકતે હાતમાં પકડી, અને તે પકડી ૧૫૦ ફુટ દુર ચાલી ગઓ, અને તે લાલ પહુરાઈથી ઘાશ શલગાવીઊ, અને ભઠીની આગલ પાછો ચાલી આવેઓ બીજી વેલા તેજ માંણશે પોતાના હાતમાં લાંકડાંનો બલતો ભાગ પકડેઓ હતો, અને લોહોડાની એક મોહોટી ગલેલ જે બલતી આગ ઊપર મુકેલી હતી, અને જે લાલ થઈ હતી તે ઊપર રમતો રમતો ચાલી ગીઓ હતો.

માંથું, આંખ, અને ફેફશાંનો બચાવ શી રીતે થાએછે એ દેખડાવા શારૂં ઊપર જણાવેલા આગી પુરૂશે "આમીએનથશ" ની બતલાવેલી ટોપી પેહેરી અને તે ઊપર તારની જાલીની ટોપ મુકી અને પેલી ઢાલ બાંધી એક મોહોટાં ધુપદાનામાં આતશ શલગાવેઓ અને તેમાં લાકડાંની ચીપો નાખી જેથી જોરમાં બલતું બલવા માંડીઊં એ બલતાંમાં પેલા આગી પુરૂશે તરત પોતાનું આખું ડોકું જોંકાવી તે જગા ઊપર ઘણીવાર શુધી રાખી મુકીઊ તેજ હાલતમાં પોતે તે ધુપદાનાની આશપાશ એક મીનીટ કરતાં વધારે ગોલ પોતાનું મોહોડું ચતું અને ઊંધું કરી ફરેઓ હતો. (જુઓ નકશ પેહેલો.)

બીજી વખતની અજમાએશ પારીશ શેહેરમાં એક આગી માંણશે લાકડાં અને ઘાશ શલગાવી તેની શામણે બેશી બલતાંમાં માંથુ જોંકાવી છેક ૫) અથવા ૬) મીનીટથી તે દશ મીનીટ શુધી આતશની ગરમી ખમી શકેઓ. (જુઓ નકશ બીજો.)

એજ શેહેરમાં વલી એક બીજી એથી શરશ અજમાએશ થઈ હતી. એ તપાશ વીદીઆનો ફેલાવો કરનાર મંડલીની શામણે કીધી હતી. તેમાં એ

વી ગોઠવણ કીધી હતી કે લાકડાંનાં કુકડાની અને તેની શાથે વીંટાએલા પેનડાની બે હાર શરખી કીધી, અને વચમાં તરણ ફુટની જગા મેલી. એવી હાર છેક ૨૦) ફુટ લાબી કીધી હતી, જારે એ ચાહ શલગાવી દીધી તારે તેનો તાપ ચોરશોતો મારતો હતો કે માંણશોથી આઠ અથવા દશ વારની વેગલાઈએ ઊભુ નહી રેહેવાઈ શકાતું હતું. જારે એ બેહુ બાજુ શલગી તારે બલતું છેક ૮) અથવા ૯) ફુટ ઊંચુ ચહડીઉં હતું. આવા ભએનકાર બલતામાં ૬) માણશ "આમીએનથશ" ના કપડા પેહેરી એક એકની પછવાડે શીપાઈ લોકની મોઆફક કવાએત કરતા પેલી બલતી આગામાથી ઓણીગમ પેલીગમ ઘણી વાર ફરી વલેઆ હતા. બલતું વધારવાને અને ઓછું નહી થઈ જવાને માંણશો દમપર દમ વધારે પેડો તથા લાકડાં તેમા નાખેઆજ કરતા હતા પેલા ૬) આગી માણશોમાથી એક જણે તો પોતાની પીઠ ઊપર એક ૮) વરશનું બાલક લીધેલુ હતુ એ બાલકને એક ખાંપુની ટોપલીમાં મુકી તે ઊપર લોહોડાના તારની બારીક જાલીનું કવર કીધેલું હતુ અને તે બચાના માથા ઊપર ફકત એક "આમીએનથશ" ના કપડાંની ટોપી મુકેલી હતી (જુઓ નકશ તરીકે)

ઈ. શ. ૧૮૨૯ ના શાલમાં એજ શેહેરમાં એક વધારે તાજુબી ભરેલી અજમાએશ થઈ હતી. બે મોટા બુરૂજો બે માલ ઊંચા બાંધેઆ હતા. તેઓની આશપાશ જલદીથી શલગી જાએ હેવી ચીજો નશો જેવી કે પેડો, લાકડાં, તાર, ડામર, ઈતીઆદી ચીજો લપેટી લીધી હતી. એ બુરૂજોને આગ લગાડી. એ વખતે એક આગી માણશે હેરત ઊપજે એવી હીમત દેખાડવી હતી. "આલડીની" પોતે તે જગા ઊપર હાજર હતો, અને તેણે પોતે તે આગી માણશને તે બલતામાં જવાને બહુ થઈ મનાઈ કીધી હતી તો પણ તે આગી પુરૂશ એક બચાને ટોપલીમા મુકી તે ટોપલીને પોતાની પીઠ ઊપર બાંધી એક દમ તે બલતામાં કુદી પડેઓ. જેવો અંદર પડેઓ તેવો જલદીથી આગલ દોડી જઈ એક ઘણીજ સાંકડી જગા, જાંહાં બલતું ઘેરૂંજ દેહેશત ઊપજાવે એવી રીતે છેક ૮) વાર ઊંચુ શલગેલું હતું તાંહાં તે બચાં શુધાં અંદર દાખલ થઓ. તે તેઆર પછી કોઈની નજરે પડેઓ નહી; ગુમાએ અને રાખ પછવાડે

થી એટલી તો વધી પડી હતી કે આશપાશ જોનારા લોકથી તેનો તાપ ખમાઈ શકાતો ન હતો. પેલો આગી માણશ તે આગમાં એટલાતો વખત શુધી અંદર ઊભો હતો કે બાહેરના લોક તેના તથા બચાના જાન વીશે ધાશની રાખવા લાગા. ઘણે વારે તે આગી પેલા બચાં શાથે આવા ભએનકાર આતશમાંથી બાહેર આવેઓ, અને જે બાહુરી પોતે કીધી હતી તેવી મુશતાક થએલો નજર પડવા લાગો.

બદન ઊપર અતીશે ગરમી ખમી શકવાના દાખલા.

આ ઊપર લખેલી અજમાએશો ઊપરથી એક તાજુબી જેવો બનાવ આપણને માલુંમ પડેઓછ તે એજે આગી માણશો બલતાંની અંદર દમ પણ લઈ શકેછે. એવું શાબેત થઈ શકેછે કે ગરમ હવા તેઓના દમમાં જાએછે તેની આગમછ પેલી તારની જાલીને અથડી અંદર જતા તાર તુરત તેમાની ગરમી ખેંચી લીએછે તેથી તે હવા થંડી પડી જાએછે, માટે આગી નાંણશના દમમાં થંડીજ હવા જાએછે જેથી તેને આવી ગરમીની જગા ઊપર મોટી, આશાએશ અને શુખતું કારણ થઈ પડતું હોગો તે ઊપરાત વીદીઆના ફેલાવા ઊપરથી આપણા બદનમાનો એક બીજો અજાએબ જેવો ગુણ જાહેર થઓછે, તે એજે આપણું બદન એવી ખાશીએત ધરાવેછે કે બારી ગરમીની અગર તે ખમી શકેછે એટલુજ નહી પણ ઊલટો શાબો અટકાવ કરેછે, અને ગરમ હવા પણ દમમાં લેવાને માણશને શક્તીવાન કરેછે

ફરાશ દેશમા મી० ટીલરે એ બાબદ ઊપર કેટલીએક અજાએબ જેવી તપાશો કીધીછે, તેવીજ તપાશો ઈંગલંડમાં ડાકટર ફરડીએ તથા શર ચારલશ બલાગડને પણ કીધીછે. એ લોક પોતે ૨૧૦) † થી તે ૨૧૧) ડીગરી શુધીની ગરમ હવા એક ઓરડામા દાખેલ કરી તાંહાં ઘણો વાર શુધી ઊ

---

† ૨૧૦—૨૧૧ ડીગરી ગરમી તે એટલી થઈ કે તેથી પાણી ઊકળી, બાર થઈ ઊડી જાએ.

ભા રેહા હતા. જો કે આવી ગરમીમા ઊભા રેહા
હતા તો પણ તેઓના શરીરની ગરમી જેટલીને તેટ
લી રેહી હતી. જારે તેઓ પારાની શીશી ઊપર દ
મ મારતા હતા તારે તે દમ થંડો હતો, અને એની
શાબેતીમાં પારો તરત નીચે ઊતરી પડતો હતો.
આ અજમાએશ ઊપરથી ખાતરી થાએછે કે આપ
ણી આશપાશ વધારે ગરમી હોઆ છતાં પણ ખોદા
એ આપણા શરીરમાં એવો ગુણ મુકેલોછે કે ઘણી
ગરમી તે એક દમ અંદર જવા નહી દે. એક મા
ણશે એ બાબદ વીશે વધારે ખોલાશો કરવા
ને ૧૩૦ ડીગરી દારૂને ગરમ કરી તેમાં પો
તાના હાત બોલીઆ એટલુંજ નહી પણ તે દારૂ તે
પી પણ ગઓ. ૧૨૯ ડીગરી ગરમ તેલ તેણે પોતા
ના બદન ઊપર રેડીઊં, ૧૨૩ ડીગરી ગરમ પાણીએ
તે નાહી શકેઓ; અને ૧૧૭ ડીગરી ગરમ પારો પો
તાના નાગાં દીલ ઊપર તેણે ઓતી દેખડાવેઓ. બી
જું અજાએબ જેવું એ માલુંમ પડીઊં કે જારે આ શ
ઘલી તપાશો પેલા ગરમ ઓરડામાં ચાલતી હતી તે પુ
રી થએઆ પછી જારે તેઓ શઘલા બાહેર આવેઆ તા
રે તેઓ પાશે જે કઈ ધાતુનો શામાન હતો જેવાં કે ઘડી
આલ, તેની શાંકરી, વીટી, કુંચી, એ ચીજો એટલી તો
ગરમ થએલી હતી કે જરાવાર પણ તે હાતમા પકડી
નહી શકાતી હતી, જોકે જારે ગરમ ઓરડામા હતા તે
આરે તેઓને એ ગરમીની અશર થોડીજ લાગતી હતી.

શર ચારલશ બલાગડને એક વખત ૨૬૨ ડી
ગરી શુધીના ગરમ ઓરડામા જઈ ઊભો હતો, અને
તાંહાં તેણે ઘણીવાર શુધી ઓણીગમે પેલીગમ પશાર કી
ધા હતા, અને કોઈ કોઈ વાર તે ઓરડાના ઘણાજ ગ
રમ ભાગ ઊપર જઈ કેટલીએક મીનીટો શુધી ઊભો ર
હી શકેઓ હતો. તે જારે બાહેર આવેઓ તારે તેની
નાડી દરએક મીનીટમાં ૧૪૪ ધબકારા મારતી હતી,
એટલે શાધારણ માણશની નાડી કરતાં બેવડા જોરથી
ચાલતી હતી. તે ગરમ ઓરડામાં, લોહોડાંની શાંકલો—
છરી—ચીમટા—ઈંડાં—માંશની જાહીણી કાપેલી બો
ટી, મટનચાપ—અને એ વીગરે બીજી ઘણી ચીજો મુ
કી હતી તે શઘલી ભુજાઈ અને તપી આવી હતી. ઈ
ડાં ૨૦, મીનીટમાં ભુજાઈ બલવા ઊપર આવી ગઆં
હતા. ચાપ ૪૭, મીનીટમાં ભુજાઈ બલવા ઊપર આ
વેઆ હતાં અને શુકા ખખ થઈ પડેઆ હતા.

મી૦ ચાનટર નામના એક ઈંગરેજે એથી પણ
વધારે ગરમી પોતે જાતે ખમી હતી. એ ધાણી એક મ
ટેરીના વાશણો બનાવાની એક ભટી હતી જે ૧૪ ફુટ
લાબી, ૧૨ ફુટ ઊચી, અને ૧૨ ફુટ પોહોલી હતી. તે
ભટી જારે પોતાના પુરા જોરમાં શલગતી હતી તારે તે
ની ગરમી ૩૨૦, ડીગરી ઊપર થતી હતી, તથા તેમાં
જે લોહોડા પતરાંની જમીન બનાવેલી હતી તે શઘલી
લાલ આતશ જેવી તપી આવતી હતી એવી ભટીમાં
માણશો ઘણી વખત ૩૪૦ ડીગરીની ગરમીએ તો અ
દરથી બાહેર આવજાવ કરતાં હતાં, અને તેઓ પોતા
પગ બચાવા શારૂં જાડા લાકડાના તલીઆના જોડા
પેહરતા હતા જે જોડાના તલીઆ તપેલાં લોહોડાએ ક
રી શઘલા બલી કોએલો થતાં હતાં. એવી ગરમ ભટી
માં મી૦ ચાનટર પોતાના ચાર દોશદારો લઈ અંદર
ગઓ હતો, તેઓ બે મીનીટ શુધી અંદર રેહા હતા,
અને જારે બાહેર આવેઆ તારે તેઓને કઈજ લાગુ
નહી માતરે નાખની, અને કાનના ચાપકાની આણી
ઓ ઊપર તથા આંખોમાં જરા જમ જમ થતું હતું

એટલા દાખલા ઊપરથી શાબેત થઈ શકેછે કે
આપણું બદન વધારે ગરમીની અશર ખમવાને શક
તીવાનછે, અને જો તેવી આશરમ પાડી હોએ તો તે
હેરત ઊપજાવા જોગ ગરમી ખમવાને શકતી વાન થ
ઈ શકેછે. તારે અત્રે આજના વખતમાં, અને અગાઊ
પણ કેટલાએક ઢોંગી લોક આતશમાં ચાલી જતા, બેશ
તા, ઊઠતા, શુઈજતા, દીલ ઊપર ગરમ તેલ રેડતા, શી
શું ઓતતા, કલાઈ ઓતતા જે શંભલાંઆછે, એ શ
ઘલાઓ માતરે આશરમ અથવા પોતાના બદન
ને ટેવ પાડી એવા ખેલ કરી બતલાવેલા જાણવા,
અને એવા અજાએબ જેવા દેખાવો દેખડાવી બી
ચારા અણજાણ માણશોને ઠગવા, તેઓ ઊપર પો
તાનો હોકમ ચલાવા, અને એવી બીજી હજારો પોતા
ની મતલબો પુરી પાડવાને કોશેશો કીધી હોએ એમાં
કઈ નવાઈ જેવું નથી. એ શઘલી કોશેશોને તેઓ
એવું કહી શંભલાવતા હતા કે ઈલમ અથવા જા
દુને જોરે, અથવા ખોદાની મદદથી તેઓ એવાં
ભારી કામો કરવાને શકતીવાન થઆ હતા. પણ
તેનો ખોલાશો માતરે એટલોજ કે બદનની ખુરદ
તી ખાશીએત, અને તેને જેટલી ગરમી ખમવાની
આશરમ પાડી તેટલી તે લઈ શકેછે, એમાં ઈલમ, જા

દ્દ, અને ખોદાની મદદ કઈ છેજ નહી એતો એક કુદરતી કાએદોજછે, જેને અણજાણ્યા પુરૂશો ખોટે નાને ઓલખેછે.

ચીન દેશનું મુખીઆ શેહર પીકીંગ.

પીચીલી નામના પરાંતમા ઓતર દીશાએ જે મોહોટી ચીના લોકોની બાંધેલી દેવાલછે તેનાથી ૨૬) માઈલ દખશીણ દીશાથી પીકીંગ શેહરની હદ શરૂ થાએછે. એક ઊંચી દેવાલ વચમાં આવીછે જેથી પીકીંગ શેહરના બે મોહોટા ભાગ થઓછે, એક શાહાનશાહને લગતો, બીજો દેશીઓને લગતો, શાહાનશાહને લગતો ભાગ ચોરસ આકારનોછે, અને બેહુ ભાગ મલીને આશપાશ ૧૭ માઈલનો ઘેરો થઓછે. શાહાનશાહા રેહેછે તે ભાગની આશપાશ એક ફરતી દેવાલછે જેની ઊચાઈ ૪૦ ફુટ, અને ઓશાર અથવા પોહોલાઈ ૨૦) ફુટછે એ દેવાલ ઊપર પેદલ અને ઘોડાનું લશકર ચોકી પેહરો રાખવા ફરતું રેહેછે. એ દેવાલ ઊપર એક કીલો બાંધેલોછે જેને ૯) માલ કરેલાછે, અને દર ૪૦) વારે એકેકો શમચોરશ કીલો બાંધેલોછે, અને જે જે જગા ઊપર દેવાલનો ઢલતો ભાગ આવેલોછે તાંહાં મજબુત અને મોહોટા કીલા બાંધેલાછે. આ ભાગની વશતીનો શુમાર બરોબર નથી માલમ પડેઓ. કોઈ ૩૦ લાખ, કોઈ ૨૦, કોઈ ૧૦ લાખ ગણેછે. રશતા શીધા અને કુશાદછે, અને જોકે ફરશબંધી નથી કીધેલી તોએપણ ઘણાજ શફાઈ ભરેલા રાખેલા હોએછે ઘેરો નીચાં, અને ઈંતરડીના બાંધેલાછે અને તેઓ ઊપર નરીઆના છાપરાં કીધેલાં હોએછે. દુકાનો ઘણાજ શુંનદર અને કીમતી માલ મતાથી શીનગારેલાં હોએછે. શાહાનશાહ રેહેછે તે ભાગ તમામ મેહેલો, અને જાહેર ઈમારતો, દારૂખાના, દેવલો, બાગો, અને એવીજ બીજી રોનકદાર બાંધણીઓથી ભરાએલીછે. જો બરોબર બોલીએતો એટલો ભાગ એક નાહાનું જેવું શેહર થઈ પડીઉછે કાં એકે તેમાં શાહાનશાહની દરબારને લગતાં એટલાતો લોક વશેછે કે તેમા મોહોટા અમીરથી તે છેક એક સાધારણ સુથાર સુધીની પદવી વાલા માણસોની વશતી થએલીછે. એ સઘલી વસતી શાહાનશાહની દરબારની વસતી ગણાએછે, અને તે સાધારણ ચીનાઓની વસતીથી વેગલી ગણાએછે પીકીંગ સેહરની આસપાસ રેતીનું મેદાન લાગેલુંછે, અને તેથી કરીને જાહાડ પાનની કંઈ પણ નીશાન જોવામાં નથી આવતી. ઊનાલાની મોશમમાં ગરમી અતીશએ પડેછે, તેમ શીઆલામાં ડીસેમબર મહીનાથી તે છેક મારચ મહીના સુધી તમામ બરફ બંધાએલો રેહેછે. સેહરની દેવાલની અંદર ૮૦,૦૦૦ હંસી હજાર લસકરની ફોજ રાખેલીછે, અને તેમજ બીજી પોલીસના સીપાઈઓની એક ફોજછે જેઓનું મુખીઆ કામ એટલુંજછે કે સેહરમાં દુકાલ નહી પડે એ વીશે પકો બંદોબસ્ત રાખવો.

ઓધી અથવા અતીશએ ખાનાર.

આફરીકાના દખશીણ ભાગ ઊપર રેહેનાર "હાટનટાટ" અને બુશમનો ઘણુ કરીને અતીશએ ખાધરાછે મી૦ બારો નામના મુસાફરે એવું કેહેુંછે કે દુનીઆની તપાટી ઊપર એ જેવા ખાધરા લોક બીજા કોઈ નથી. દશ હાટનટાટે મલી એક મોહોટો બલદ તરણ દાહાડામા તેના પછવાડેના બે પગ સીવાએ તઘલો ખાધો. તેઓનુ કાંમ માતરે એટલુંજછે કે ખાવું અથવા સુઈ રેહેવું. બે માંથી એક સીવાએ બીજુ કઈ કરવુંજ નહી. "બાજુશમેનશ" નામના કેટલાએક લોક એજ ઠેકાણે વશેછે તેઓપણ ભુખેઆ બીદ જેવા હોએછે. તરણ જણ વચે એક બકરો દર શાંજના તેઓને મલતો હતો, પણ બીજે દીવસે બપોર નહી પડે તેની આગમછ તેઓ પાસે એ ખોરાક પુરો થઈ રેહેતો હતો.

શર જાન રાશ નામના મુશાફરના આપેલા અહેવાલ ઊપરથી એવું માલમ પડેછે કે અમેરીકાની ઓતર દીશાએ રેહેનારા ઠીંગણા "એકશકુઈમો" દર રોજ ૨૦ રતલ ગોશ અને તેટલું તેલ ખાઈ શકેછે. શર વુલીઅમ પારી નામનો મુશાફરે એક અજમાએશ દાખલ જોઈઉં કે તેઓ વધુમાં વધુ કેટલું ખાઈ શકેછે. ૨૪ કલાકમા એક "એકશકુઈમો" ૮૧ રતલ દરીઆઈ ઘોડાનું કાલજુ અને ઘંઉ બંધા

ઈ ગએતુ કાચુ માશ, વગુર ભુજેતુ તથા તેટલુંજ બીજુ, ભુજેતુ તથા ૨) રતલ જાડા આટાની રોટલી, તથા ત્રણ બીરની પાઈંટ ભરીને ખોશનો ધીમો ગબગલતો રશ, એક ટમલર ભરીને રમ દારૂ, ચાર વાઈન ગલાશ ભરીને, નરદમ જલદ દારૂ, તથા ૯) બીરની પાઈંટ ભરીને પાણી એટલો શંધો ખોરાક ખાઈ શકેઓ હતો એક રૂશીઅન આડમીરલ એવો અહેવાલ લખી જાએછેકે તેણે પોતે શાઈબીરીઆ દેશના રેહેવાશીઓની તપાશ કીધીછે તેમા "જાકુટી" નામની જાતના લોક જે વાપરવી ખાધરા થોડાજ હશે તેમાના એક જણે જો કે શવારનો નાશતો કીધેલો હતો તોએ પણ તેની શામણે તરણ રતલ માખણમા પકાવેલો ૨૮ રતલ ચાવલ મેલ્યા, જે તેણે ઘણીજ હોંશથી તરત લઈ લીધા, લાગલો જમવાને બેસી ગએો, અને તે પુરા કીધા તાહા સુધી જરા પણ એણીગમ પેલીગમ તાહાથી ખીસીઓ નહી એક જાકુટી "૨૪, કલાકમા એક મોહોટા બલદનો પછવાડેનો ભાગ, તથા તેની સાથે ૨૦, રતલ ચરબી, ખાઈ ગઓ, અને ઊપરથી તેટલુંજ માખણ તાવેલું પાણીને-ઠેકાણે પી ગઓ. ૪, અથવા ૫, "જાકુટી" મલીને એક નાસતા ઊપર એક આખો બલદ ૨૦૦ રતલ ગોસવાલો તેઓ પારકરી શકેછે. તરણજણ મલીને એક મોહોટુ "રેનડીઅર" જે સાંબરના જેવડું આવેછે તે, એકજ વખતમા ખાઈ સકેછે, અને એક "જાકુટી" તો દરરોજ વખતે વખત ૪૦, રતલ ગોસતો સેહલાઈથી ખાઈ શકેછે

આરટીક સમુદરમાં બેહદ જીહીણા પરાણીઓની વસતી.

દુનીઆની ઓતર દીશાએ એક સમુદર આવેલોછે જેનુ નામ આરટીક સમુદર કરીને ભુગોલમા જણાએલુ છે, એ સમુદરનો ઘણોખરો ભાગ વરસમા ૮ મહીના અતીશરો થ ઢીથી બ ધાઈ બરફ થઈ રેહેલો હોએછે એ જગા ઊપર વણા કાબેલ સાખશોએ મુશાફરી કરીછે, તે ઊપરથી જે અહેવાલ આપણને મલેઓછે તે ઘણોજ તાજુબી અને જાણવા લાએકછે ડાકટર "સકોરસબી" એ બાણ કીધુ તેમાં એ જગામા જે જીહીણા પરાણીઓની બેહદ વશતીછે તે વીશે એવુ કહી જણાવીઊ કે એક વેલા એક કલાકના ટુક વખતમાં તેના વાહાણની બાજુએ ૧૦,૦૦,૦૦૦ દશલાખ "હાક" નામની જીહીણી માછલીઓ પશાર થઈ જતી નજરે પડી હતી દરીઆના પાણીનો રંગ કોઈ ઠેકાણે લીલો, ઘેરોલીલો, તથા જરા રાતો, અને કોઈ કોઈ ઠેકાણે હલદીઆ દેખાઓછે તેનું કારણ શુકશમ દરશક ઈનતરથી તપાશ કરતા એવું માલુમ પડીઊછ કે એ કઈ પાણીનો રંગ નથી પણ એવી જાતના રંગીન જીહીણા જાનવરોના ટોલાને ટોલાં પાણીમા વસેછે તેથી એવો રંગ દેખાએછે એક રાઈની કગરશ જેટલા પાણીના ટીપામા તેણે ૨૬૪૫૦ છવીશ હજાર, ચારસો, પચાશ જીવ ગણ્યા હતા. માતરે "ગીરનલાડ," "બાફીનશબે," અને ઈશપીટજબરગની એટલી જગા શીવાએ દુનીઆના કોઈબી બીજા ભાગ ઊપર જીહીણા જનાવરોની આટલી ભારી શ ખેઆ નથી શાભલવામા આવી. પખશીઓ પણ એ જગા ઊપર ઘણાજ જોવા લાએકછે એ ઊપરથી આપણને માલુમ પડેછે કે દરીઆના પાણીમા કેટલો અને કેવો ઊંચો ખોરાક તે માહા કુરપાલુ ઈશવરે મેલેઓછે

સુવાના ઓરડામાં સાફ અને ખોલી હવાની જરૂર.

માણશ જાતની તંદરોશતી, સાફ અને ખોલી હવા તથા રોશની ઊપર કેટલો આધાર રાખેછે એ બાબદ જેવી અમણા પુરતી રીતે ખોલી થઈછે તેવી આગલ કોઈ બરોબર શમજી નહી શકતા હતા ડાકટર આરનટે એક શેહેલી બીના ઘણું થઈઊ જાહેર કરીછે કે જો એક નાહાના "કેનેરી" ચલીઆને શુવાના ઢોલીઆના માથા ઊપર પીંજરામા રાખીઊ હોએ અને તે ઢોલીઆ ઊપર માણશ શતું હોએતો શહવારના પોહરમા તે ચલીઊં મુએલુ નજર પડવાનુ- આ દાખલા ઊપરથી શાબેત થાએછેકે એક રાતના વખતમા માણશના દમમાંથી એટલીતો ખરાબ હવા નીકલેછે કે જેથી પેલાં નાહાના પરાણીનો જાન ગએો, તેને તે હવા જેહેર જેવી થઈ પડી. તો એ ઊપરથી આપણે વીચાર કરીએ કે આપણા શુવાના ઓરડા

ચીન દેશ માહેલી ઓરતો.

કેહેછેકે ચીન દેશમાં, ઓરત જાત ઘણી અણગમતી ગણાએછે—તેઓની હાલત ઘણીજ દએઆ ઊપજાવનાર હોએછે—તેઓ ઊપર તરેહવાર દુખો ગુજારેઆમાં આવેછે, અને એ પરમાણે ઓરત જારથી બચું હોએછે તારથીજ તેની ઊપર તરેહવાર દુખ ગુજરતાં આવેછે, તેની તરફ ખુશ નજરથીતો કોઈ જોતુંજ નથી, અને જેને તાંહ છોકરીનો જનમ થાએ તે ખરાંજ કમબખત ગણાએછે, કાંએકે લોકોમા એવો વીચાર પેઠેલો છેકે છોકરી જણી એટલે કુટુંબ કબીલાની બે આબરૂ થઈ, અને ખાનદાનનું નામ બુડું. બીજો વીચાર એવો પેઠેલોછેકે છોકરી જે અવતરેછે તે અવડ દશાનું સુલછે. એવા બેવકુફી ભરેલા વીચારથી કેટલીક વેલાએતો તે પશુ અને નીરદોશ બચાંનો જનમ થતાંજ જીવ લીધામા આવેછે, અને જેઓનો એ પરમાણે પરાણ ઘાત થતો નથી તેઓ ઊપર ધીકાર અને ફીટકાર વગર બીજું કાઈજ નહી. ગેએઆ તે ઓરત માણશ જાત છેજ નહી એમ તે લોકો શમજેછે. ચીન દેશની તવારીખ લખનાર ચીનીઓમાં પરખેઆત થએલી એક ઓરત નામે પનહોનીપન પોતાની જાતીલીઓની માઠી અવશથા વીશે ખુલી રીતે આ પરમાણે લખી ગઈછે કે "જારે કોઈને ઘેરે એક પુતરનો જનમ થાએછે, તારે તેને શુવાને ખાશું નજાનું બીછાનું મલેછે, તેને ખાશા મજેનાં રેશમી લુગડાંનો પોશાક પેહેરાવીઆમાં આવેછે, તથા તેને રમવાને જાત જાતનાં તરેહવાર રમકડાં હોએછે, અને શઘલી પરકારે તે શુખો અમન ચમન તથા મોજ મજાહમા ઊઘરેછે, પણ જો એક છોકરીનો જનમ થએઓ, તો તેના હાલ હવાલ, તેને શુવાડવાને વાશતે માતરે જમીન, પેહેરાવવાનાં કપડાંમાં નકામાં પડેલા ચીથરાં, રમવાને માટે કાદવનાં રમકડાં અને શઘલી પરકારે તે છોકરી એક નકામી તથા અગુણગારી ચીજ ગણાએછે, જે બચાં ઊપર દએઆ અથવા ગાએઆ કરવાનો વીખતતો કદી આવેજ નહી. જારે તે ઉમરમાં આવે એટલે તેનું કામ એટલુંજ કે રાંધવું, શીવવું, બીજું પરચુરણ કામ કરવું અને શઘલી પરકારે પોતાના માબાપના તાબામાં રેહેવું, કોઈ રીતે તેઓનું દીલ દુખવનું નહી" ખરેખર ઓરત જેવી નાજુક પંઘ ઊપર એ ઘણોજ જુલમ ગુજરેછે! અગર જો એ છોકરી મોહોટી થએઆ બાદ પરણી ગઈતો એક લખનારના જણાવેઆ પરમાણે તેની હાલતમાં કશો ફેર ફાર થતો નથી, ઓરતને પોતાને શાશરે કશી વાતની સત્તા નહી, કે કશી વાતનું છુટાપણું નહી, માતરે ઘરમા એક કામ કરનાર માણશ તરીકે તે ગણાએ, તેનીથી એક ભોજને પોતાના ભરથારે શાથે ખવાએ નહી, તથા પોતાના છોકરા શાથે બેશીને પણ ખવાએ નહી. જારે પોતાના છોકરા તથા ધણી જમવા બેઠા હોએ તારે એક ચાકરની મુઆફક તે ઓરતને તેઓની આગલ હાજર રેહેવું પડેછે. જારે તેઓ જમી રેહે તારેજ પેલીને એક ખુણે એકલી બેશી જમવાની પરવાર મલેછે. અને તે શાથે તેનુ જમણ પણ ઘણુંજ હલકું હોએછે. પોતાના છોકરાના ભાણામાથી કાંઈ વધીઊં હોએ તે લેવાનો પણ તેણીને અખતીઆર નથી. મરદોને એક કરતાં વધારે બાએડીઓ કરવાની છુટછે, અને જારે એ પરમાણે એક જણ એક કરતા વધારે ઓરતો કરેછે તારે પછી તે ઓરતોમાં માહો માહે કજીઆ અને અંટશ બહુ ચાલેછે, અને તેથીજ કેટલીક વાર આપઘાતના માઠા બનાવ બનેછે. આ પરમાણે ચીન દેશ માહેલી ઓરતોની અવશથા વીશે મુખતેશર બએઆન કરેલ છે. હાલ હીંદુઓમાં પણ ઓરતોનો ગરતઓ ઘણો પડી ભાગેલો જોએઆમાં આવેછે. જો પણ ચીન દેશની ઓરતોના જેટલું દુખ હીંદુ અશતરીઓ ઊપર નથી પડતું, તોપણ તેઓની હાલત પણ ખરેખર દએઆ ઊપજાવનારછે. તેઓ ઊપર પણ ભરથારો તરફથી તથા શાશરા તરફથી ઘણો જુલમ ગુજરે છે. કેટલીક પારશી અશતરીઓ પણ એવી હાલતથી ખાલી નહી હશે એવો વીચાર જારે અમારા મનમા આવેછે તારે અમને અતીશએ કમકમાટ છુટેછે.

ડાકતરોનાં દુખ.

અગર જો એક ડાકતર પોતાનાં કોઈ ઘરાક આજારી ન છતા તેને ઘેર અગતરો ફેરો ખાતો હો, તો એમ કેહેવાએછે કે તે પોતાના પઈશા ખરા કરવાને નકામો તાહાં જાએછે, અગર જો તે ન

હુ જાએતો એમ કેહેવાએછે કે તે પોતાના ધરાગી ઊપર પુરતુ ધેઆન આપતો નથી જો તે રાએતા પરમાણે તકતી કરવા જાએછે તો લોક એમ બોલેછે કે તેને કશુ કામ નથી માટે પોતાનો વખત ખોવા જાએછે અથવા લોકોમા દીનદાર ખપવા માગેછે જો તે નહી જતોતો એમ કેહેવાએછે કે તેનુ ધરમ ઊપર એકીન નથી જોતે એક ગરીબ શાથે વાતે ઊભો રેહેછે તો એમ કેહેવાએછે કે તેની શગત શારી નથી, અગર જો તે ગરીબોની દરકાર ન કરતે ચાલતો થાએછેતો તેને મગરૂર કેહેછે જો તે એક શકડી ગાડીમા ફરતો હોએતો તે ઊડાઊ કેહેવાએછે, જો કશર કરી શાદો માદો ફરેછે તો તેનામા કાઈ દન નથી એમ કેહેવાએછે અગર જો તે મેજમાની કરેછે તો લોક એમ બોલેછે કે એતો લોકોના વાહલા થઈ પઈશા મેળવવાને કોશીછે, જો તે મેજબાની નથી કરતોતો તે કંજુશ ગણાએછે જો તેનો ચોડો ફરબે હોએતો એમ કેહેવાએછે કે તેને જાજી મેહેનત કરવાની શવાગી નથી, અગર જો તે દુબલો જણાએતો એમ કેહેવાએછે તે તેનો ધણી તેની મુદલ ખરદાશત લેતો નથી અગર જો તે રશતામાથી મારી ગાડીએ જતો હોએતો એમ બોલાએછે કે એતો લોકોને દેખાડવા માગેછે કે કોઈ માણશ ઘણુ જ માદુ છે ને ડાકટર ઘણા કામમાછે, જો તે ધીમી ગાડીએ કદમ કદમ ઘોડો હાકતો હોએતો એમ બોલાએછે કે તેને પોતાના ઘરાકોની કશી કદર નથી જો તે શારો અને નફાઈદાર પોશાક પેહેરેછે તો તે ઈતરી ગણાએછે, જો તે તેવો નથી પેહેરતોતો એમ બોલાએછે કે તેનામા નકાર અથવા શફાઈ નથી જો તે જમીન ઊપર કાઈ કામ કાજ કરેછે તો લોકો શાફ બોલેછેકે એ કોઈ ખરોજ ખેડુત થવા લાએક છે, જો તે તેવુ કાઈ કરતો નથીતો તે આળશુમા ખપેછે જો તે પોતાના ઘરાકને ઘરે બે ઘડી બેશી શારી પેઠે વાત ચીત કરી પોતાના ઘરાકના દીલનુ શમાધાન કરેછે તો તેને શાફ જવાબ દીધામા આવેછે તે 'ડાકતરોએ ઘરાકને ઘેરે ઘણો વાર નકામા બેશી જાજુ ટાએમ ફરવુ નહી, અગર જો તે પોતાના ઘરાકને ઘેરે જાજુ બોલતો નથી અને નામ જેટલુજ બેશી નાહશી જાએછેતો એમ કેહેવાએછે કે ડાકતર મેળાવડી અથવા મીલનશાર નથી જો તે કાઈ રાજદરબારી અથવા જાહેર નકરીની વાતો કરેછેતો તુરત તેનો અટકાવ કીધામા આવેછે તે બાઈ હાલ એ વાત પડતી મેલો, અગર જો તે એવી કાઈ વાતો કરતો નથીતો તે વીશે એવુ કેહેવાએછે કે ડાકતરના જાજી માહીતગારી નથી જો તે ધરમ શબંધી કાઈ વાત ચીત કરેછે તો તેને ઠગારો કેહેછે, અને અગર જો તે એવી કાઈ વાત કાહાડતો નથીતો નાશતીક ગણાએછે જો તે કાઈ ઘરનો છાલો પાલો ફરમાવીને દરદીને આરામ કરવાની કોશેશ કરેછેતો તેને વીશે એવુ બોલાએછેકે ડાકતરનો પોતાની મતલબ શાધવાને માટે લોકોના વેહેમ પરમાણે ચાલી લોકોના વાહલા થઈ પઈશા કમાવવાની તજવીજ કરેછે, અગર જો તે એવા છાલા પાલા નકામા ગણેછે તો એમ કેહેવાએછેકે એતો પોતાની દવાઈ ખપાવાને માટે શેહેલુ ઓશડ પડતુ મેલેછે અગર જો તે વારે ઘડીએ હરેક બાબદમા પોતાથી હોશીઆર ડાકતરનુ મત લેતો હોએતો એમ કેહેવાએછે કે ડાકતરને પુરૂ થાકતુ નથી તેથી પુછી પુછીને કામ કરેછે ફલાણુ હુ શારી પેઠે જાણુ છુ, એમા કોઈના મતની દરકાર નથી એમ શમજીને જો તે કોઈનુ મત લેતો નથીતો એમ કેહેવાએછે કે ડાકતર પોતાનુ બડાઈલ જણાએ નહી તે શારૂ કોઈને પુછતો નથી.

આ પરમાણે ડાકતરોની અવશથાછે જેઓ ડાકતર થવા માગતા હોએ તેઓએ ડાકતરના ઊપલા શઘલા દુખ ધેઆનમા લેવા કે તેઓની પણ તેવીજ અવશથા થવાની

ઈનશાફ ચુકવવાની એક અજાએબ જેવી રીત.

એક વેલાએ એક શખશ એક બીજા વર્ણીને મારેઓ, તેની ખબર એક તરીજા શખશે ઈનશાફ કરનારને આપી, તે ઊપરથી તુરત તે નીઆઅધીશે નાજરને હોકમ કીધોકે જલદીથી તે બન્ને શખશોને બાંધી હજુર લાવે, પણ તે નાજર થોડાકવાર પછી ખાલી હાતે પાછો આવેઓ તારે તે નાજર અને નીઆએધીશ વચે આ નીચે પરમાણે વાત ચીત થઈ

નીઆએધીશ—કેમ તે બંધવા કાહાછે?

નાજર—શાહેબ મે તેઓને પકડીઆતા

નીઆ૦—પકડીને તેમનું શું કીધું?

નાજર—વલી ફરેશું, પરતીવાદી (જે ધણીએ મારેઓ હતો તે) ને મેં ૧૫ ફટકા બાધી મરાવેઆ

નીઆ૦—વાદી (જે ધણીએ માર ખાધો તે) નું શું કીધું?

નાજર—તેને પણ એજ પરમાણે ૧૫ ફટકા મરાવેઆ.

નીઆ૦—વારૂં એ વાદી પરતીવાદીનેતો આ પરમાણે બાધી મરાવેઆ પણ જે ધણીએ આપણને એ વીશે પેહેલી ખબર આપી તેને?

નાજર—તેનેતો શાહેબ ૨૫ ફટકા મરાવેઆ. એ ધણીને એ પરમાણે વધારે ફટકા મરાવવાની જરૂર હતી નહીંતો નહી મરાવતે, જો એ ખબર આપનારે આવીને તે મારામારીની આપણને કશી ખબર આપી ન હોત અને પોતાની જીભ બંધ રાખતતો કાઈ આપણને આટલી બધી મેહેનત તથા કંટાલો લાગતે નહી, વાશતે તેને જે વધારે શીકશા થઈછે તે વાજબી જ ધારીને કરીછે. શાબાશ, જો એજ પરમાણે શઘવા ઈનશાફ થાએતો પછી શું પુછવાનું રહીશે!

ખોલલી હવા.

માણશોને વીશે એક જણ એવું મત આપેછે કે તેઓ ખાએછે ઘણું, અને તેમજ તેઓ ઊપર દવા પણ વધારે થાએછે, પણ તંદુરૂશતીને શાચવવાના તથા તેમાં વધારો કરવાના જે બે મુખીઅ ઊપાએઓછે, કે ખુલી હવાનો દમ લેવો, તથા લગાર કશરત કરવી, તે પરના મુકેછે. થોડાંજ માણશો મલી આવશે, જેઓ કશરત કરતા હોએ, તથા થોડાજ માણશો મલી આવશે, જેઓ ખુલી હવાનો દમ લેવાનું શવાર શાંજ ખુલી જગાએ ફરવા નીકલતા હશે. જે પરમાણે તંદુરૂશતી શાચવવાને તથા તેમાં વધારો કરવાને ઊપલી ચીજોની મદદની જરૂરછે તેટલીજ અને તેવીજ જરૂર ઓરતોને પણછે. પણ અફશોશ કરવા જોગ છેકે આપણી ઓરતોમા એ તરફ હજી નથી પડી. આપણી કેટલીક ઓરતોમાં એક ગુણ મલી આવવાનોજ કે પોતાને અથવા બચાંને લગાર દુખની નીશાન માલમ પડીકે તુરત ઓશડ ઊપર શઘલો આધાર રાખેછે, પણ દુખ ઊપર જેમ દવાઈની અશર થાએછે, તેમજ ખુલી હવા અથવા કશરતથી પણ દુખ ઊપર અશર થાએછે એ વીચાર તેઓમાછેજ નહી. અગર જો શાહેલીઓ એક ભાડુતી ગાડીમાં અથવા પોતાને ઘરની શીગરામમા બેશી કોટમાથી મેંદાન, પરેલ અથવા એવીજ બીજી ખુલી હવાની જગો ઊપર જશે, તો તેઓ ગાડીનાં અંદર ઘણા શરકાં શીકરાઈને અથવા જેન બંધવાઓ ગંધાઈને બેશે તેમ શઘલું બંદબશ્ત કરીને બેશશે, કે જેથી કરી ખુલી હવાનો દમ લેવાને બદલે ઓર વધારે મુંગરાઈ જાએછે. મારે હવે એવી ચાલનો જલદીથી અટકાવ થવો જોઈએછ. શીગરામના વીનીજર ઊઘાડા મુકીને, અથવા બેલની ગાડીના પડદા ઊંચા રાખીને ગાડીમાં બેશાથી કાઈ અણઘટતું કામ થતું નથી, તારે એવી ચાલ પકડવાને મારે શાને શરમાવું જોઈએ. શરમ એટલી જોઈએ જેટલી જગો હોએ તેના કરતા વધારે આદમી બેશે નહી.

જુવાન પુરૂશોને શીખામણ.

ઈશવી શન ૧૮૫૭ નાં શાલમા ગલાસગોની ઈઊનીવરશીટીની મીજલશમા શર બુલવર લેટને જુવાન પુરૂશોને નશીઅત તરીકે કેટલોક બોધ કરેઓ હતો તે ખચીત ધેઆન પોંહોચાડવા જોગછે, તે બોલીઓનોકે "તમે પોતે જેવા હોવો તેવાજ લોકોને દેખાજો, ઈઆને તમો જુઠો દમામ અથવા ખાલી ભપકો કરશોની હરેક ચીજ જે તમો નહી જાણના હોવો તેને વીશે, આ પરમાણે ખુલી રીતે એકરાર કરવાને કદી શરમાતા ના કે હું એ વાત નથી જાણતો હરેક વાતનો કોઈને વાએદો આપતી વેલા શારી પેઠે વીચાર કરજો કોઈ માગણુ તમારીથી નહી કબુલ રાખી શકાએતો તેને ખોટો વાએદો આપતા ના પણ તેને શાફ જણાવજો કે ભાઈ માહારાથી એ નહી બનશે. ફલાણી વેલાએ હું તમારી જોડે આવીશ એમ કોઈને કહેવાની આગાઊ પેહેલાં વીચાર કરજો કે માહારાથી જવાશે કે નહી, જો નહી જવાઈ શકાવાનું હોએ તો શાફ ના પાડજો કે ભાઈ મજથી નહી અવાશે. હરેક વાતમાં, ના અથવા હા આ બે શબદો બોલવાને તનોએ *

ઈઆર થઈ રેહવું જોઈએછે, અગર જો તમારી ઊપર કોઈ એવી વાત આવેકે જે કરવાને તમો અશંક્ત હોવો, તો તે વાત વીશે ના કરીને બોલવાને કદી શરમાતા ના; પણ ઓર વધારે ધીરજ તથા ઠરાવથી બોલજો કે નહી બનશે, તેમજ જો કોઈ વાત બની શકે એવી હોએતો તે વીશે હા કરીને બોલવાની અગાઊ એક વાર ફરીથી વીચાર કરજો, અને શાવચેતીથી કેહજો કે હા હું તે કરીશ એક વાર કંઈ કબુલાત જો આપીતો તે પાલવી જોઈશે, તે પાલીઆ વીના છુટકો નહી." આ દુનીઆની અંદર જે જુવાન પુરૂશોને ધપવું હોએ તેઓએ આ ઊપલી તુક શીખામણ ઊપર અમલ કરવો. આપણે ઘણાં માણશો જોએઆ છે અથવા ઘણાં માણશો વીશે શાંભલીઊછે જેઓ માતરે ઊપલી રીત પરમાણેજ ચાલેઆથી શુખી થએઆછે, અને આ દુનીઆમાં ઓહોટે મરતબે પોહોંચેઆછે.

મોહોટા બાવા ઊંદર.

શઘલાં શમજુ માંણશોને લાએકછે કે બુઢા માણશોની મશકરી કરવાની બંધ કરે, અને જેમ બને તેમ તેઓની માંઆજત અને બરદાશત લે. પણ આ જે કેટલાએક નાદાન છોકરા અને છોકરીઓ તેમા ઘણી વખત મોહોટી વએના માંણશો પણ શામેલ થાએ છે, અને કોઈ બીચારો જઈફ નાતવાન બુઢુ માણશ તેઓના હાતમાં આવીઊં અને તે જો જરા જમાનાની અશેરથી બ્હેરી, અથવા કમ અકલ નજર આવીઊં તો પછી તે બીચારાને એહેકાવા માંડેછે, તેની કશ મશકરી કરેછે, અને કોઈ તો વલી હેવા નાતરશ હોએ છેકે તે બીચારાની એવી મશકરી કરેછે કે તેના લાગેર બંદનને ઈજા પોહોચેછે, જેથી તે જઈફને ખરેખર ઈજા પોહોચેછે, અરે મારા પીરીઅ મીતરો તમે કોઈબી જઈફ અને બુઢાને જરાપણ ઈજા નો પોહોચાડશો: ઈઆદ રાખજો કે કદાચ તમારો પણ એક વખત એવો આવશે કે તમે પણ તેવી લાચાર હાલતમા આવી પડશો. વાશતે બુઢાં માંણશો પછી તે તમારા પોતાના મા બાપ હોએ અને ગમે એવા તમારા વીચારથી ઊલટા અને તમને દુઃખ પોહોચાડતાં હોએ તો એપણ આખેરે તેઓ તમારાં માબાપછે વાશતે શમજુતીથી જેમ બની આવે તેમ તમે દુખ ખમીને પણ તેઓને શંભાલી લેજો, તેઓને મોહોતાજમંદ ના રાખશો, તેઓને હલાક થવા ના દેતા. બની આવે એટલી મદદ કરવાને હંમેશ તમારો ધરમ ગણજો. વાંચો આ નીચે લખેલી બીના. જુઓ પશુ અગનેઆની પરાણીમાં કેટલી ઈશવરે મઆ બખશીછે. અરે! જુઓ તેઓ પોતાના બુઢા, આંધલા, અથવા શરીરે કોઈ પણ રીતે અશકત થએલાંઓની કેવી બરદાશત લેછે. એ દાખલો શરવ કોઈ દીકરા અને દીકરીએ લેવો જોઈએ.

એક ઠેકાંણે ઘણા ઊંદરોની દોડ જોઆમાં આવી, એણીગમથી પેલીગમ અને પેલીગમથી એણીગમ દોડા દોડ ચાલતી હતી, શઘલા જાણે રમત કરતા હોએ એવું દેખાતું હતું. તેવામાં એક બાજુએ એક ઊંદર એક નાહાની લાકડીનો એક છેડો પોતાના મોહોડાંમાં પકડીને તાંહાં આવેઓ તે લાકડીનો બીજો છેડો એક બીજા ઊંદરે પોતાના મોહોડામાં પકડેલો હતો. બેહુ જણ હલુ હલુ ચાલતા હતા, તે ઊપરથી શક ઊતપન થઓ કે એ શું હશે. તે બંધેને પકડેઆ, તપાશ કીધી તે ઊપરથી માલુમ પડીઊ કે એક આંધલા પણ મોહોટી વએના ઊંદરને એક નાહનો ઊંદર તેની રમતમાં રમાડવાને લાવેઓ હતો. ખરેખર તે મોહોટો ઊંદર તેનો બુઢો બાપ નહી હશે વારૂ!

૧૭૫૭ ના શાલમાં એક વાહાણમા એક કપતાન તરતનો જમીને પોતાના કોચ ઊપર લેટેલો હતો. તેવામાં એક ઊંદર તેની કેબીનમાં આવેઓ અને જાણે શઘલી તરફ તપાશ કરતો હોએ તેમ આશપાશ જોવા લાગો. કપતાન કંઈ હીલીઓ નહી. તે ઊંદર પાછો ગીઓ અને થોડા વખતમાં એક બુઢા નાતવાન આંધલા ઊંદરને કાનમાંથી પકડીને હલું હલું ખેંચી લાવેઓ. થોડા વખતમાં એક તરીજો નાહનો ઊંદર તાંહાં આવી લાગો, અને તે બેહુ જણાએ મલીને ટેબલ તલે પડેલી બીશકોટની અને તેવા બીજા ખોરાકની કગરશો ચુંટીને પેલાં બુઢાં આંધલા પોતાના મોહોટા બાવાં ઊંદરના મોહોડા આગલ મેહી અને તેને શારી પેઠે ખવડાવીઊં, અને તાંહાંશુધી પોતે જરા પણ ખાધું નહી!

અહો! જારે આપણ કરતાં અગનેઆની પરા

ણીઓ પોતાના મુલક માં બાપોની આવી બરદાશત કરેછે તારે આપણે જો નહી કરીએતો આપણે કેટલા નીમક હરામ!

એક અજાએબ જેવો દીવો.

વીદીઆ તથા હુનરના બલથી માણશોએ આ દુનીઆમા ઘણી નવાઈ જેવી શોધો કીધીછે, અને હજી પછી કોણ જાણે બીજી કેટલી શોધો થશે. આગગાડી, ઈલેકટરીક ટેલીગરાફ (તારની મારફતે શંદેશા પોંહોંચાડવાનું ઈન્અંતર) હવાઈ ફાનશ ઈતીઆદી ચીજોથી હવે આપણાં લોકો જાજાં અણજાણ નહી હશે. હવે જો કોઈ એક એવો શવાલ પુછેકે એવી માહાભારત શોધો જે થાએછે, તે ઘણી ખરી બલકે શવલી ઈઉરપખંડમાથીજ થાએછે, અને બીજે કોથી ઘણું કરીને થતી નથી તેનું શું કારણ? શું બીજાં દેશોનાં લોકો કરતા ઈઉરપખંડનાંજ લોકો વધારે કાબેલછે? તો એ પરશનનો ઉતર શેહેલથી આપી શકાશે, કે તેમ નથી, પણ ઈઉરપખંડના લોકોમા એક જાતનો જુશો છે, જે ઘણું કરીને બીજાં કોઈ લોકોમાં જોએઆમાં આવતો નથી. અગર જો એક ચીજ કરવા માંડી, અને તે કરવા વીશે જો મનપર લીધું તો ઈઆદ રાખજો કે ઈંગરેજ લોક તે કામ પાર પાડીઆ વીના રેહેનાર નથી, પછી ગમે એટલી અડચણો તે કામમા કાં આવતી નથી. તેઓ તે કામ પુરું કરવાને માટે પોતાથી બનતી શઘલી કોશેશો કરશે, અને છેક શુધી કશી હારી ખાનાર નથી, તેઓ એક ઉપાએ કામમા લજાશે. અગર જો તેમાં તેઓ નીશફલ થએઆતો તુરત તેઓ કાંઈ એવી બીજી ઈઉકતી શોધી કાહાડશે કે તે બંદ બેશતીજ હોએ અગર જો એ ઈઉકતીમાં પણ તેઓ નાશીપાશ થએઆતો તેઓ પોતાનુ કામ બંધ પાડનાર નથી, પણ વલી શારી પેઠે વીચાર કરીને કોઈ એવી ટલાવટ લગાડશે કે જે આબાદ લાગુ પડે. અને એમ એક પછી એક કોશેશ જારી રાખેઆથીજ ઘણું કરીને એ લોકો પોતાનાં દરએક કઠણ કામોમાં પાર પડેછે એ પરમાણે એક કામમા અડચણ આવી પડેઆથી તે મટાડવાને તેઓને નવા નવા ઉપાએઓ શોધી કાહાડવાની જરૂર પડેછે આગલા વખતમા ખાણોમા બતી લઈ જવાની ઘણીજ અડચણો પડતી હતી, જો તે ખાણમા બતી લઈ જએઆમાં આવતીતો તે માંહે જે શલગી ઉઠે એવા પદારથો હોએ તે તુરત શલગી ઉઠતા અને તેથી કરી બતી લઈ ખાણોમાં જવાને લોકોની હીમત ચાલતી ન હતી. અલબતાં એવી મોહોટી અડચણ આવી નડીઆથી કેટલાક લોકો ને વાત પડની મુકતે પણ ઈંગરેજનું મન એવું નથી, તુરત તે અડચણ મટાડવાના ઉપાએ લોકોએ શોધવા માંડેઆ અને તે કોશેશમા શર હમફરી ડેવી નામનો એક શખશ પાર પડેઓ. એ ધણીએ જુગતી લગાડી બતીની આશપાશ ગાજના જેવી તારની બારીક જાલી લાગુ પાડી કે જેથી કરી માતરે તે બતીનું અજવાલુંજ પડે પણ કોઈ પદારથ ઉપર તેની અશર લાગુ પડે નહી. એ દીવો ઘણી કીમતી અને ફાએદા ભરેલી શોધ ગણાએછે, અને તે ડેવીજ સેફટીલાંપ (ડેવીએ બનાવેલો શલામતી ભરેલો દીવો) એવાં નામથી ઓલખાએછે. વલી હાલ એક વધારે નવાઈ જેવા દીવાની શોધ થએલી શંભલાએછે. એ દીવા વીશે એવું જણાવેઆમા આવેઉ છે કે તેને પાણીની અંદર જો ડુબાડીઓ હોએ, તો તાંહા પણ તે રોશની આપેછે. એ બતીની તપાશ કરવાને માટે એક મંડલી ઠરાવેઆમા આવી હતી કે તે વીશે તલાશ કરીને જાહેર કરે એ મંડલીની હજુર હડી કલાક શુધી એ દીવાની તપાશ ચાલી, જે તપાશ મન માંગતી ઉતરી, પેહેલાં તે દીવાને એક વાહાણમાંથી તરણ ફુટ પાણીમા ઉતારીઓ; તે વેલાએ તે દીવાનાં ઉજાશથી, વાહાણને ટલીએ મારેલાં તરાંબાનાં પતરાં જોનારાઓની નજરે પડેઆં હતાં; વધારે તાજુબ શરખુ એ હતું કે ને દરએક પતરાની શાંધ અને તે ઉપર મારેલા ખીલા વઠીક દેખાએઆ હતા, તારપછી તે બતીને છેક ૨૪ ફુટ પાણીમા ઉતારી તાંહાંપણ તે તેવાંજ તેજથી બલીઆ કીધી હતી, ખરેખર એ દીવો વાહાણ શમારવાનાં કામમાં ઘણો ઉપઓગી થઈ પડશે. કેટલીક વખતે વાહાણના તલીઆંને જરા લગાર શમારવાને માટે ગોદીમા લેવાં પડેછે, તે અડચણ હવે મટી જશે, અને થોડું ઘણું જે શમારવું હશે તે હવે એ બતીની મારફતેજ કીધામા આવશે. અને એ વગર વાહાણ ખાતાંમા એ બની બીજી ઘણી રીતે ઉપઓગી થઈ પડશે

રાંધણ શાલા.

આપણાં લોકોમાં એક રાંધણ શાલાની જરૂર જણાએછે. એવી એક નીશાલ જો હોએતો તેથી ઘણીક તરેહનો ફાએદો થાએ—ગરીબ ગુરબાંનાં બચાં ને એ નીશાલોમાં રાંધવા શીખાડેઆમાં આવે, તથા થોડો થોડો વાર તેઓને નીતીની કેલવણી આપેઆમાં આવે એવી નીશાલોમાં જે બાવરચીઓ તઈઆર થાએ તે બે રીતે ઊપઓગી ગણાએ, એકતો એકે તેઓએ કાબેલ રાંધણીઆનાં હાત તલે કેલવણી લીધેલી તેથી તે શારી રીતે તથા શવાદદાર પકવાનો પકાવી શકે તથા બીજું એકે તેઓમાં નીતીની અશર પેદાથી જેમ હાલ આપણાં લોકોને ચાકરો વીશે વારે વારે ફરીઆદ કરવી પડેછે તે મટી જાએ. કુટુંબમાં ચાકર પણ અતલગનો શંબંધ ધરાવનાર એક આશામી થઈ પડેછે, કેટલીક બાબદોમાં ચાકર ઊપર બરોશો રાખવો પડેછે, ચાકરના હાતમાં ઘરની ઘણી ખરી શંભાલ રેહેછે, જેમ પોતાના કુટુંબનું એક માણશ તેમજ તે કુટુંબનો ચાકર પણ ગણાએછે, પણ તે ચાકર જો શારા વીચારનો ન હોએ તો પછી તે કુટુંબની શી અવશથા? ઘણીવાર ચાકરોની બેદરકાઈ તથા લુચાઈના દાખલા જોએઆમાં આવેઆછે, પણ અજબ જેવુંછે કે એ બાબદ ઊપર હજીશુધી કોઈનું ધેઆન પોહોંચીઊં નથી. અગરજો એક રાંધણ શાલા દરશથાપોતો તે માહેથી જે માણશો બાહાર પડશે તે—તે ઊપર જણાવેલી શઘલી બાબદોમાં લાએક જણાશે. ઈંગલંડ જેવાં શુધરેલાં દેશમાં એવી શાલાની અગત માલમ પડીછે. હાલ તાંહાંના એક મોહોલામાં રાંધણશાલા દરશથાપેલીછે, તેશાલા તરણ મતલબ ધરાવેછે—પેહેલું એકે એ નીશાલમાં જે પકાવેઆમાં આવે તે ગરીબ લોકો જેઓ વગર ઘરબારનાં હોએ, તેઓને શશતી કીમતે અને શાદું પણ શોજુ ખાણું આપે, તો જેથી કરી તેવાં માણશોને ભટીઆર ખાને રખડી પઈશા ટકા ખરચી ના પશંદ ખોરાક લેવાને ફરજ પડે નહી. ગરીબ ગુરબાંનેજ એ શાલાનો લાભ મલે એટલુંજ નહી, પણ કામદાર માણશો જેઓનો કેટલોક વખત રાંધવા શીખવાની ખટપટમાં નકામો જાએ તેઓને પણ જો આ એવું તઈઆર ભોજન મલેતો ઘણો ફાએદો થાએ—બીજી મતલબ એકે નાહાની છોકરી તથા છોકરાઓને એક કાબેલ બાવરચીના ઊપરી પણા હેઠલ તરેહવાર રીતે રાંધતાં શીખાડેઆમાં આવે, જેથી કરી તેઆને આગલ ચાલતાં પોતાનું ગુજરાન ચલાવવાને ભારી પડે નહી; તે શાથે એ શીખનારાઓને તે નીશાલનો ઘણી અથવા વડો અને તેની બાએડી દરરોજ થોડો થોડો વખત નીતી શંબંધી તથા વીદીઆ શંબંધી કેલવણી પણ આપે, જેથી કરી તે ચાકર બધી રીતે ઊપઓગી થઈ પડે—તરીજી મતલબ એ નીશાલની એવીછે કે કેટલીક છોકરીઓનો એક જુદો વરગ કરીને તેઓને એવી રીતની તરબીઅત આપવી કે જેથી કરીને તે છોકરીઓ માંદાં અને આજારી માણશોની ખીદમત કરવાને લાએકની થાએ. ખરેખર એ તરીજી મતલબ ઘણી ગુણગારીછે, માંદા અને બીમાર માણશો જેઓ દુખ દરદથી કંટાલતાં ખાટલે પડેલાં હોએ તેઓની બરદાશત કરવાને લાએક ખીદમતગારો હોએતો પછી તેઓનાં દુખમાં હરશો હરશ ઘટાડો થાએ. માંદાં આદમીને શારાં અને શંડા શવલાવની તથા માએઆલુ ખીદમતગારની વધારે અગત પડેછે, એ અગત જો પુરી પાડેઆમાં આવેછેતો તેઓને બીજી બાબદોની જાજી દરકાર રેહેતી નથી. માટે ઊપલી નીશાલમાંથી એ વરગમાં જે છોકરીઓ તઈઆર થશે તે ઘણી ઊપઓગી થઈ પડશે. હમો દીલો જાનથી ચાહીએચ કે આપણાં લોકોમાં પણ એક એવી નીશાલ થાએ.

શુધારો.

જેમ જેમ શુધારો થતો જાએછે તેમ તેમ તરેહવાર બાબદો ઊપર દેશ હીતકારીઓનું દીલ લાગેછે, અને તેથી કરીને લાંબી મુદત શુધી જે અડચણો ચાલતી આવેલી હોએછે તેનો હલુ હલુ નીવેડો આવતો જાએછે. આપણાં લોકોમાં સ્ત્રી કેલવણીનો પશારો થએલો હતો નહી, બાલ લગન કરવાની ટેવ પડી ગઈ હતી, ધુતારાઓના ફંદ ફીતુરોથી લોકો અણજાણાં હતા, અને તેથી તેવા ધુતારાઓની ચુંગાલમાં કેટલીકવાર આપણાં કેટલાંક લોકો એવાંતો આવી ફશતા હતાં કે જેમાંથી મોકલાં થવાને તેઓને બહુજ અડચણો પ

કની હુતી, તથા તેઓ પોતાની આબરૂ પણ ખોતા હતાં; તેમજ ગઊશીતલા મુકાવવાની બાબદમાં આપણા લોકો ઘણુંજ પછાત પડેલાં હતા, પણ જેમ જેમ શુધારો થતો ગએઓછે, તેમ તેમ હવે આપણને એવી બાબદો વીશે વધારે ફરીઆદ કરવાનાં વધારે કારણો નથી સ્ત્રી કેલવણીનું કામ બે ધડકથી ચાલેછે, અને જાહા અગાઊ નીશાલોમાં બેચાર છોકરીઓ મેલવવાનાં શા શા હતા તાહા હવે બબે ચચારશો છોકરીઓ થઈ પડીછે. બાલ લગનની બુરી તથા અગુણગારી રશમમા ઘણેક દરજજે ઘટાડો થએઓછે, ઠગારા અને ધુતારાઓની ચાલથી આપણાં લોકો શારી પેઠે વાકફગાર થઈ ચુકાછે, હવે એઓની રોજી આગલનાં જેવી ચાલતી નથી, તથા. તેઓના બોલવાં ઊપર લોકો થોડુંજ ધેઆન આપેછે, જાહા અગાઊ શીતલા મુકવાને એક બાલક હાતમા આવી શકતું ન હતું તાહાં હવે દર મહીને શેંકડો બાલકોને વહીઅડ મુકેઆમા આવેછે, અને એ વગર બીજી ઘણીક બાબદોમા હજુ હજુ શારો શુધારો થએઓછે, એથી કરી શુધારાના ચાહાનારાઓને કાંઈ થોડો હરખ નથી ઊપજનાર.

શાહેલીઓ તમો પણ જરા ધીરજથી એકુ વખતે પરવારતાં બેશીને વીચાર કરો, અને જે કેટલીક બાબદો તમારા શંશાર ખટલામા શુધારવા લાએક હોએ તે શુધારવાની તજવીજ કરો. હરેક કામ એકદમ કરવાની કશી જરૂર નથી, ધીરે ધીરે જે થશે તે વધારે ચોકશ બણાશે. કેહેવતછે કે "ધીરા કામ શાહેબનાં" તેમ જો ધીરજથી હરેક શુભ કામ કરવાને તમો ઠરાવ કરશોતો બેશક તમો તેમાં પાર પડશો, 'અને તેથી તમોને લોકોથી માન પણ મલશે. આપણા લોકોના શંશાર ખટલામાં ઘણીક બાબદોમાં શુધારો કરવાની જરૂરછે, તે ઊપર તમોએ ધેઆન પોંહોચાડવું જોઈએછે.

જમીનની અંદરની ગરમી·

જમીનની અંદરના ભાગમા અતીશએ ગરમી છે એની શાબેતી જેમ જેમ આપણે જમીનની ઊંડાનમા ઊતરીએછ તેમ તેમ વધારે ગરમી માલુમ પડીઆવી પાએછે. ઘણીજ ઊંડી ખાણોમા ઘણીજ ચોકશ તપાસો કીધા ઊપરથી શાબેત કીધુંછે કે ૧૦૦ ફુટ ઊંડા ગએઆ પછી જમીન ઊપર હવાની જેવી ફેરબદલી નરમ ગરમ લાગેછે તેવી તાંહાં કંઈ લાગતી નથી. તાહા એકજ તરેની રૂત અને તે તમામ ગરમીનીજછે, અને એક ચોકશ કાએદા પરમાણે તે ગરમી વધતી જાએછે તે એવે દર ૬૦) ફુટ ઊંડાઈએ જતાં પારાની શી રી એક એક ડીગરી વધતી જાએછે. આ બીનાને ટેકો પારીશ શેહરનો એક ઘણોજ ઊંડો કુઓ જે ૧૭૯૧ ફુટ અથવા નજદીક પા માઈલ ઊપર ઊંડાઈમા ગઓછે તેથી મલેછે; તે એમકે તે કુઆના પાણીની ગરમી તપાશી જોતા ૮૧ ડીગરી ચહડેછે અને તે કુઆની તથા આશપાશની જગાની હવામાની ગરમી ૫૧ ડીગરી તપાશેતા માતરે પારો ચહડેલો રેહેછે તારે ૩૦ ડીગરીનો ફેર જે પાણીમાં માલુમ પડેછે તેનુ કારણ એટલુંજ કે ઘણી ઊડાનમાંથી પાણી આવેછ તે તે ઊડાંનની વધારે ગરમી શાથે લેતું આવેછે એ ગણતરી ઊપરથી આપણે શાબેત કરી શકશું કે કેટલી ઊડાન ઊપર પાણી પોતાની મેલે ઊકલતું રેહેતું હશે. ફકત ઊપર લખેઆ પરમાણે જો ૬૦ ફુટે ૧ ડીગરી જો ગણીએ તો ૭ માઈલની ઊંડાઈએ તમામ ચીજ લાલ તપાવેલા લોહોડા જેવી હાલતમા હશે.

દરીઆના મોજાનુ કઊઅત·

ઈશકાટલંડની ઊગમણી દીશાએ જરમન શમુદરની તરફથી દરીઆના મોજાનુ જોર દરએક ઈશકોએર ફુટ ઊપર ૧॥ ટનના બોજાના અફડાવા જેટલુ છે. પણ એથી બમણુ જોર અટલાનટીક માહાશાગરના મોજાનુંછે. તારે એ પરમાણે આટલાનટીક માહાશાગરના કીનારા ઊપર બે ઈશકોએરવાર જમીન ઊપર મોજાની છોડ ૫૪ ટનના ધકાથી અફડાએછે ૧૮૨૪ ના ઈશવી શાલમા એ માહાશાગરમાં તોફાન થઈઊં હતું તારે મોહોટ મોહોટા પથરોના ચોશલાંને ચોશલાં પાહાડોમાંથી શો શો ફુટના છીટાં ઊપર જઈ પડેઆ હતાં. એક પથરનો કકડો ૭ ટનના બોજાનો ઊછલાઈ ૧૫૦ ફુટ દુર જઈ પડેઓ હતો. બે ટનનો એક કકડો મોજાના શપાટામાં આવી ગયાથી ઊંચે કેટલોક વાર શુધી હવામાં ઊછલાએલો રેહો હતો.

નાહાની વારતા.

એક સખી ઘરહસ્થ દર રોજ એક ફકીરને ખેરાત કરતો હતો કેટલુ એક શુધી તે ખેરાત ચાલી પંણ પાછલથી ફકીરને મલતું હતુ તે બંધ પડીઊ ફકીરને ખાલી હાથે પાછુ જવુ પડતું હતુ તેથી તેને ઘણી રીશ ચહડતી હતી અને તે બરબડીને પાછો જતો હતો એક દાહાડે પેલા ગરહસથનો એક ચાકર ફકીરને મલીઓ તેવોજ ફકીર તેને તથા તેના શેઠને ગાલો દેવા ગીઓ તથા તેને મારવાનો ધસારો કીધો. ચાકરે કહેઊ કે પાધરો રેહેછે કે નહી દાહડીના બાલ એક પણ રેહવા દેઈશ નહી મારા શેઠ ઊપર તારૂં ઈઆ તારા બાપદાદાનુ કાંઈ લેણું હતુ કે? તેની ખુશીથી તુને આપતો હતો અને હાલ તેની મરજી નથી કે વધારે તુને આપે તને રીશે ભરાવવાનુ કસુ કારણ નથી ”

ઊપલા બોલવાથી કશી અસર ફકીર ઊપર થાઈ નહી જાણે પોતાનુ માગતુ ડુબીઊં હોએ અથવા પોતાનો વાજબી હક ખોએઓ હોએ તેમ તે ખેદ પામવાલાગો

તાતપરીઅ—માણસ ઊપર પરમેશવર ઘણી નવાજેશ કરેચ પણ જારે તેમાની કાંઈ ઓછી થાઈ કે પછી બરબરડવા અને ફરીઆદ કરવા મંડી જાએ ૧ચ પરમેશવર આપણા વગર માગવે આપણને આપેછે વાશતે અગર વગર પુછવે આપણી પાશેથી તે લીએ તો તે મુખતીઆરછે તે સાહેબે આપણને આપીઊ તેથી આપણો કશો દાવો નહી રહેઓ કે દરરોજ તેમ આપતો જાએ તદરોશતી ઘટી, ઘરમા ગોહોત થાએઊ તો બરબડ અને ફરીઆદનુ કસુ કારણ નથી.

જાણવા જોગ બીના.

લંડન શેહરમા ઘોડાની ભાડે ગાડી ફરેછે તેને શારૂ ૬૦૦૦ છ હજાર ઘોડાછે, અને ૩૦૦૦ તરણ હજાર માણશો કામે લાગેલાછે, એ ગાડીઓ રોજની ૩૦૦૦૦ તીશ હજારમાઈલની મુશાફરી કરેછે, અને ૧૦૦૦૦૦૦ દશ લાખ માણશો લઈ જાઈ લાવ કરેછે. આપણી ટાપુમા શઘલી મલીને ૫૦૦ ભાડેની ગાડી હશે

જારે કોઇ માણશનુ મોહોત આવીઊ અને તે મરણ પામેઓ, કે **લોક** પુછ પરછ કરેછે કે તેની પાશે **શુ** અને **કેટલી પુંજી** નીકલી, **ફરેશતાઓ** પુછ પરેછ કરેછે કે તેની **શુ** અને **કેટલી નેકી** અથવા **ખુબી** એકઠી થઇછે

તપાશ કરેઆ ઉપરથી શાબેત થઇઉછે કે જો ૬૦ ફુટ જમીનની અદર ઉતરેઆતો એક ડીગરી અશ ગરમી વધેછે, અને એ પરમાણે દર ૬૦) ફુટે એકક ડીગરી ગરમી વધતી જાએછે ફરાસમા પારીસ શેહરમા એક પાતાલ કુઓછે જેની ઉંડાઇ ૧૭૯૧ ફુટછે એ ઉંડાઇમાથી પાણી આવેછે તે પાણી ૮૧ ડીગરી ગરમછે, અને કુઆની આશપાશની હવાની ગરમી માતરે ૫૧ ડીગરી હોએછે. માટે ૩૦ ડીગરીનો ફેર પડેઓ તે જમીનની અદરખાનેની ગરમીના શબબથી એજ પરમાણે જો ગણતરી કરીએતો જમીનમા ૭ માઇલની ઉંડાઇએ ગરમી એટલીતો વધી પડેલી હોવી જોઇએકે શઘલી ચીજો તે જગાએ તપાવેલા લાલ લોહોડા જેવી હશે

ઈ. સ ૧૮૪૮ ના શાલમા, લંડન શેહરમાની વશતીની શુખાકારીને લગતો તપશીલવાર અહેવાલ છપાઓ તેમા એવુ જણાવીઊ હતુ કે દર ૧૦૦૦૦ દશ હજાર છોકરાઓનો જનમ થતા, ૬૧ માતાઓ મરણ પામી હતી તેઆરપછી એવી જાતના મોહતમા ઘણો ઘટાડો થઈ પડેઓછે તે એ પરમાણે કે ૬૧ ને ઠેકાણે ૫૮ થઈ—તેઆર પછી ૫૫—૫૩—૫૨ ૫૦ અને ૧૮૫૪ ના શાલમા માતરે ૪૭ મરણ થઆ હતા આ અહેવાલ ખુશ ખબરી ભરેલોછે, અને એ શબેઆમા હજુ પણ ઘટાડો થાએ એવો ઉમેદછે જો તેવી હુશીઆર અને જતન ભરેલી ચાલાક કેલવણી પામેલી દાઇઓ શીકીતઇઆર થઇતો બાલકના જનમની વેલા જે સાધારણ રીતે મોહોત થાએછે તેમા ઘણો અટકાવ થઇ પડશે, એમા કઇ શક રેહો નથી

કાગજ—ઈ સ ૧૮૩૦ થી ૪૪ શુધીમા ૩૧૪૨૩ એકતીશ હજાર, ચારશો, તેવીશ ટન કાગજ બનાવેઆ હતાં પણ તેઆરપછી તેનો ખપ એટગેતો વધી પડેઓ કે ૧૮૪૯ થી ૧૮૫૩ પાછી તેટલીજ મુદતમા ૬૭૫૧૫ સડશટ હજાર, પાહાનશો, પદર ટન, આગલના કરતા બે ઘણો વધારે ખપ થઇ પડેઓ. આટલી વધ થઈ પડી તોએપણ ઇંગલંડના, કે

રતાં બીજા દેશોમાં એથી પણ વધારે ખપ થતો માલુમ પડે છે. અમેરીકામાં વરશ દાહાડે દરએક માણશ પછવાડે ૧૩ રતલ કાગજનો ખપછે; ફરાંસમાં ૯ રતલ; બેલજીઅમ અને હાલંડમાં ૮ રતલ; અને ઈંગલંડમાં ઉપર લખેલા હીશાબ પરમાણે ગણતાં દરએક માણશે ૬।। થી તે ૭ રતલ શુધી ખપ થાએછે.

શુનામખીનો જુલાબ—શાહેલીઓ તમો શારી પેઠે જાણોછોકે જુલાબ લેવામાં શુનામખીનાં પાતરાં ઘણાં કામ લાગેછે, તોપણ એ જુલાબ પશંદ પડતો નથી, તેનાં બે કારણો છે એકતો એકે તે પીવાને ઘણો બેશવાદ લાગેછે એટલુંજ નહી, પણ તે કાવામાંથી કોઇ એવો વાશ નીકલેછે જે ઘણોજના પશંદ હોએછે, તથા બીજું કારણ એછેકે એ જુલાબ લીધાથી પેટમાં દુખી દુખીને પછી પેટ આવેછે. એટલા માટે ડાકટર લીનથરન નામનો એક વઈદ એવી ભલામણ કરેછે કે એક અથવા બે દરામ શુનામખીને એક અથવા બે પેઆલાં ઠંડા પાણીમાં આખી રાત ભીંજવી રાખવી—પછી બીજે દાહાડે શવારના પોહોરમાં તે પાણીના અંદર **કાફી** બનાવીને પીવી એટલે તે શવાદે પણ શારી લાગશે તથા પેટમાં થતો દુખાવો પણ બંધ પડશે, અને તેથી વલી પેટ પણ શાફ આવશે.

દરીઆની ઊંડાઈ—ઈઉનાઈટેડ ઈશટેટશના દરીઆવરથી અમલદારોએ દરીઆની ઉંડાઈ વીશે જે તપાશ કીધીછે, તે ઉપરથી અતીઆર શુધી એટલુંજ માતરે જણાઈ ઉંછે કે માણશો ૨૦૭૦ વામ, એટલે આશરે હદી માઈલ શુધી દરીઆની અંદર જઈ શકેછે.

આફરીકા ખંડ માહેલી ઓરતો—એક જણ કેહેછેકે આફરીકા ખંડના મધીઅ ભાગમાં વશનારા લોકોમાં ઓરતો વધારે શરદારી ભોગવેછે, કેહેછે કે તેઓ મરદોને ખવરાવેછે તથા ઓરતને પોતાની શાશુને લાકડાં લાવી આપવા પડેછે. કોઈ માણશ, જે પાંચ બાએડીઓનો ધણી હોએછે તે જારે ઘેર આવેછે તારે પોતાની એક બાએડીને કંઈ પુછેછે તારે તે બાએડી તુરત બીજી ઉપર હવાલો આપેછે, જારે બીજીને પુછેછે તારે તે તરીજી ઉપર હવાલો આપેછે, અને જારે તરીજીને પુછેછે તારે તે જવાબ દેછે કે "જેના ઉપર તારો વધારે પેઆર હોએ તેને પુછ" અને એ પરમાણે જાંહાંવેર તે છેક પાંચમી શુધી જાએછે તાંહાંવેર આંધીગંધી તેણીગમ ૮

કેલા ખાએછે. તે કંટાલેલો તથા ખીજવાએલો એટલુંજ માતરે કરી શકેછેકે એક મોહોટાં જાડ ઉપર ચડેછે, અને તાંહાં જઈને મોહોટેથી બુમ પાડેછે કે "હુંતો ધારતો હતો કે માહારી પાંચ બાએડીઓછે, પણ હવે મહને જણાએછે કે માહારી પાશે પાંચ બાએડીઓ નથી પણ પાંચ ઓરાંછે. અગર જો એક ઓરત પોતાનાં ધણીને મારેછે તો તેને આ પરમાણે શજા કરેઆમાં આવેછે કે બંધે વર બાએડીને ચકલા ઉપર લઈ જઈ ઉભા કરેછે, અને પછી પેલી બાએડીની પીઠ ઉપર જુલમથી તેના વરને બેશાડેછે, અને પેલી તેને પોતાને ઘેર લાવીને ઉતારેછે. એ વેલાએ આશપાશ ઉભેલાં લોકોમાંથી તરેહવાર અવાજો નીકલેછે.

વીજલીનો તાર—અમેરીકામાં શઘલો મલીને વીજલીની મારફતથી ખબર પોહોંચાડવાને ૪૧૩૯૨ એકતાલીશ હજાર, તરણશો બાણુ માઈલ શુધી તાર ફરી વલેલોછે.

કશર—એક લખનાર જણાવેછે કે જેમ ઘણું ખાધાથી આપણું શરીર પુશટ થતું નથી, પણ ખાધેલું જરવીઆથી આપણું શરીર માતેલું થાએછે, તેમજ આપણી આવગ અથવા પેદાશથી આપણે માતબર થવાનાં નથી, પણ તે આવગ અથવા પેદાશમાંથી, મુઆફકશર ખરચ કરી, તે માહેથી કાંઈ બંચાવી રાખેઆથી આપણે માતબર થઈ શકીશું.

ખરા નીચ—ગરીબ પોતાની ગરીબાઇથી શરમાએ, અને જે તવંગરે ગરીબાઇનો ધીકાર કીધો, તો એ બંધે જણા ખરાજ નીચ અને નાહાના મનવાલા ગણવાના.

ઊંદર—આ જનાવરના નામથી કોઈ અણજાણું નહી હશે. એક વખત જો એ જનાવર વાંહાણમાં લાગુ પડીઉતો, પછી તે તેમાં ઘણા આરામ તથા શુખથી, જાંહાંવેર તેમાં માલ ભરેલો હોએ તાંહાંવેર રેહેછે. વાહાણમાં એ જનાવરને પાણીની માતરે અડચણછે, તે અડચણ પણ તરેહવાર યુકતીઓ લગાડીને મટાડેછે. વાહાણના શડમાં વરશાદના દાહાડામાં જે પાણી રહીઉં હોએછે તે ચુશી લેવાને એ જનાવર ખાશે વખત શડ ઉપર ચહડેછે. અંતે જારે પાણી નહીજ મલે તારે વાહાણમાં જો કાંઈ દારૂનાં પીપો હોએ તો તે કોતરી તેમાંથી અતીશએ દારૂ પણ એ જાનવર બે પડકથી પીએછે, અને પીને પછી મશત થઈ તોહાન મચેછે. એજ પરમાણે જમીન ઉપરનાં ઉંદરોને પણ દારૂ પશંદ પડેછે. દારૂ

એ જગા ઉપરથી બીજી જગાએ પોહોંચાડવા માટે પીપમા જે નલી મુકેલી હોએછે તે કરડી તે વાટે ઉદરો દારૂ પીએછે એ જાનવરનાં કાન ઘણા શારાછે, જેથી તેને હરેક ચીજ વીષે તુરત ચેતવણી થઈ શકેછે.

દરીઆમાં થતું નુકશાન—બીરીટન દેશના કોશતા ઉપર ઇશવી શન ૧૮૫૬ મા શઘલા મલીને ૧૯૫૯ બારકશો ભાગામા આવેઆંછે, એવું જણાવેઆમાં આવીઉ છે

ખાંણોમાંની દોલત—ઇશવી શને ૧૮૫૫ ના શાલમાં ગરેટ બીરીટન મધેની જમીનમાથી જે ખણીજ વશતુઓ ખોદી કાહાડેઆમાં આવી હતી તે ૩૨૦૦૦૦૦૦૦ રૂપીઆની કીમતની હતી, અને જારે તે વશતુઓને શાફ કરી વેચવા લાએક કીધી તારે તેના ૪૦૦૦૦૦૦૦૦ રૂપીઆ ઉપજેઆ હતા.

લંડન શેહેરની વશતી—ઇશવી શન ૧૮૦૧ માં એ શેહેરમા ૯૫૮૮૬૩ માણશોની વશતી હતી, ૧૮૧૧ મા ૧૧૩૮૮૧૫ માણશની, ૧૮૨૧ માં ૧૩૭૮૯૪૭ માણશોની, ૧૮૩૧ માં ૧૬૫૪૯૯૪ માણશોની, ૧૮૪૧ મા ૧૯૧૫૧૦૪ માણશોની; ૧૮૫૧ માં ૨૩૬૨૨૩૬ માંણશોની, અને ૧૮૫૭ મા (એટલે ગએઆં વરશમા) ૨૬૨૫૦૦૦ માણશોની વશતી હતી. ઉપલી ગણતરી ઉપરથી એવું જણાએછે કે ઇશવી શન ૧૮૦૧ થી તે ૧૮૫૭ શુધી ઇઆને ૫૬ વરશની મુદતમા એ શેહેર મધે ૧૬૬૬૧૩૭ માણશોની વધ થઇ હતી.

શાબુનો ખપ—એવો અડશટો કાહાડેઆમાં આવેઓછે કે ગરેટ બરીટન મધે રેહેનાર દરએક આદમી દર વરશે શાત રતલ શાબુ વાપરેછે. એ ગણતરી ઉપરથી તપાશ કરીને એવું જાહેર કરેઆમાં આવેઉ છે કે દર વરશે લંડન શેહેરમા ૯૦૦૦ ટન શાબુ ખપેછે, જેટલો શાબુ બનાવવાને માટે ૫૫૦૦ ટન ચરબી, તથા ૬૫૦ ટન "શોડા" (શાજીખાર) વાપરવો પડેછે. કેહેછે કે જે આટલો બધો શાબુ વપરાએછે, તે ગટર તથા નાલાંને મારગે થેમશ નદીમાં જાએછે, અને તે માંહેલી માછલીઓને એ એક શવાદદાર ખોરાકની મુઆફક થઈ પડેછે.

મોટા સરોવરો—ઉતર અમેરીકામા જે પાચ મોહોટા શરોવરોછે, તેઓની તપાશ થઇછે તે ઉપરથી એવું જણાઈઉછે કે તેઓએ ૯૦૦૦૦ ચોરશ માઇલ જગા ઘેરેલીછે. એ પાચે શરોવરોની એકંદર લંબાઈ ૧૫૩૪ માઇલ ગણાએલીછે.

આરજીઓ—ઇશવી શન ૧૮૫૧ થી ૧૮૫૬ શુધીના પાંચ વરશમા ગરેટબરીટનની આમની શભા ઉપર દર વરશે ૧૦૨૧૮ અરજીઓ જુદી જુદી તરફથી મોકલેઆમા આવી હતી અને તે અરજીઓ ઉપર દર વરશે શરાશરી ૧૬૮૭૯૩૩ માણશોની શહીઓ થએલી હતી. ૨૪ વરશની મુદતમા એકંદર ૨૯૬૯૪૨ અરજીઓ મોકલેઆમા આવી હતી તથા તે ઉપર ૭૨૧૦૭૩૨૨ શહીઓ થઈ હતી.

વેહેમી લોહાર—એક લોહાર જોપણ શરીરે શાજો છતાં તેને એવું લાગતું હતું કે હું આજારીછુ, અને એવા વીચારથી તે પોતાનો એક પડોશી જે વઇદ હતો તેને વારંવાર કટાલો આપતો હતો કે વઇદરાજ મહને શારૂં કરો વઇદે જાણીઉ કે એ ધણીને કશો રોગ નથી અને કશુ દુખ પણ નથી, તો પણ તેને માઠુ ન લાગે એટલા માટે તેને ભરમમા એમ કહીઉં કે તમો જરા ખાધા પીધામા શંભાલ રાખજો ભારી અથવા વાએડુ પતરૂં ખાતાના એટલે તમને કરાર થશે એ શાભલી તે લોહાર ખુશી થઇ પોતાને ઘેર ગએઓ, પણ ઘર જઈને તે વીચારમા પડો કે ભારી અને વાએડું ખાવાનું કીઉં અને હલકું ખાવાનું તે કીઉ, પણ તેને કશી શમજ ન પડી તેથી તે પાછો પેલા વઇદ જોડે આવેઓ અને તેને પુછવા લાગો કે વઇદરાજ હલકુ ખાવાનું કીઉ અને ભારી તથા વાએડું ખાવાનુ કીઉ ? એ ઉપરથી તે વઇદને ઘણીજ ચીડ ચડી કે આ લોહાર અમશથો આવીને વાર વાર કટાલો આપેછે, તેથી તેણે ગુશામા આવીને કહીઉ કે "મુરખા તું જાણતો નથી કે ભારી અને વાએડું ખાવાનું કીઉં ! " લોહારે જવાબ દીધોકે "ના માહારાજ હું તે નથી જાણતો " તારે વઇદે કહીઉં કે "તારી હરણી (એરણ) જે છે તે ભારીછે, અને તારી ધમણ જેછે તે વાએડીછે, માટે એ બંધેને તે ખાવું નહી એટલે તને આપોઆપ કરાર થશે "

ગનેઆન—ગમે એટલું ગનેઆન મેલવેઆ છતા એક આલશુ આદમી નકામું ગણાએછે. જેમ બરફના એક મોહોટા કકડાને સુરીઅના તડકામા મુકી રાખીઆથી તે શઘરો કટકો નકામો બરબાદ થાએછે, તેમજ એક આલશુ માણશે મેલવેલું ગનેઆન બરબાદ જાણવુ જો ગનેઆન મેલવીઉ અને તેને શારી પેઠે કામમા લગાડી, તેનો લાભ બીજાને આપી, તેમા દર રોજ કાઇ નવો વધારો ન કીધોતો તે ગનેઆન નકામું એટલુંજ નહી, પણ તે હલુ હલુ પોતાની મેલે ઓછુ થવાનુ. ગનેઆન એવી ચીજછેકે જેમ જેમ તે બીજાના લા

ભંને માટે વાપરીએ તેમ તેમ તે વધારે થતી જાએછે. બીજાં ધન ચોરાયી ચોરવાશે, પણ વીદીઆ ધન ચોરાવાનું નથી, અને તે કરતાં જો કોઈએ તે ચોરીઉતો તેથી શારૂંજ થવાનું—આપણું બીજું ધન જો ચોરાઈઉતો તેથી આપણને બેહદ નુકશાન થાએછે, પણું વીદીઆ ધન ચોરાએઆથી આ પણને લગાર પણ નુકશાન થનાર નથી. વાશતે જેઓએ ગનેઆંન મેલવીઉં હોએ, તેઓને ઘટેછેકે તે પોતાનાં મનમાં નકામું રાખી મુકવું નહી પણ તેને પોતાનાં ભાઈબંધોનાં ફલેઆનને અરથે વાપરવું, એટલુંજ નહી, પણ દરરોજ પોતાથી બનતી કોશેશો કરી તેમાં વધારો કરવો. કેટલાંક મુરખ અને અપટ લોકો પોતે એકાદ ચીજ જાણતાં છતાં તે બીજાંને જણાવવાને ચાહાતા નથી—તેઓ એમજ શમજેછેકે શઘલું હમેંજ જાણીએ અને કોઈ બીજા ન જાણેતો શારૂં; એવી રેઆનત જેણે રાખી તે કદી શુખી થનાર નથી.

પરગામ જવાનો શોક—શન ૧૮૪૬ થી ૧૮૫૬ શુધીનાં દશ વરશમાં ૨૮૦૦૦૦૦ લોકો ગરેટબરીટન અને આએરલંડ દેશોમાથી બીજાં દેશાવરો ખાતે ગએઆં હતાં, એવું ગણતરી ઉપરથી શાબેત થાએછે. કેહેછેકે આજ તરણુશો વરશ થએઆં કોઈપણ દેશોમાંથી એટલાં માણશો પરગામ ગએઆ નથી.

સારૂં આદમી—એક જણ કેહેછેકે જીઆરે તમને કોઈ ઘરડું માણશ, ભલું મીલનશાર, ધીરા શવભાવનું, ખુશ મીજાજનું અને શંતોશી માલમ પડે, તારે તમે એમ ધારજોકે તે તેની જુવાનીમાં શશુત, અદલ અને શણુરીવાલો હતો. હવે તેને પોતાના પાછલા વખતમાં પોતાના આગલાં કામો વીશે ફશી ધાશતી નથી, કે નથી તેને કોઈ રીતની પોતાનાં આગલાં કામો વીશે દલગીરી; અને તેમજ તેને હવે પો[illegible]નાતા વખતને વીશે ફશી પરકારે ફીકર નથી, અને [illegible]ની ખુબીપીજ તે ઘડપણમાં હાવો શુખી જણાશે [illegible] જેને પોતાના પાછલા દાહાડા શુખમાં ભોગવવા હો[illegible] એવાં નીમા રાશતી, શચુરી, અને નમનતાઈ અખતી[illegible] કરવી.

વગર વીચારે બોલવું, એ વગર નેમે મારેઆ બરોબરછે જેમ નેમ વગરનો ફટકો ખાલી જાએછે, તેમ વીચાર વગરનું બોલવું ફોકટ હવામાં ઉડી જાએછે.

ભરથાર વશ કરવાની ગરબી.

"અલબેલીરે અંબેમાત, જોવાને જઈએ"

એ રાગછે.

લલનાં નહી થાએ લગાર, કામણ મંતર કથે
આ મંતર કરો ઉચાર, વશ ભરથાર થશે. } ટેક.

પરાંણ થકી પીઉજીછો પેઆરા, નેઆરા ન રહો નાથરે
સરવ થકી લાગોછો સારા, હું વેચાઉં તમ હાથ—કામણ૦ ૧

તનમનમાં રહું સાજી તાજી, રાજી દેખું રાજરે
જો કદી જાણું કાંઈ કુ રાજી, ડુબેઆં દરીએ જહાજ—કામણ૦ ૨

માત પીતાએ મોટી કરીને, હેતે શોંપેઓ હાથરે
સુખ આપો કે દુખ આપો, તમે છો મસતકનાં નાથ—
કામણ૦.

ગુણ સાગર ગંભીર છો સવામી, હું અવગુણ ભરી આજરે
પોતાની ગણી પરેમ નીભાવો, બાંહે ગરહેઆની લાજ—
કામણ૦ ૪

સનેહ તમારો જોઈને સવામી, જામી મીલકત જેમરે
ખુબ ખુશી થંઈ ન રહી ખામી, પામી પુરણ પરેમ—
કામણ૦ ૫

ભલું કરેઉં ભગવંતે, મારો સુફલ કરેઓ અવતાર રે
મેહેર કરી મન ગમતો આપેઓ, તમ શરખો ભરતાર—
કામણ૦ ૬

સગાં સરવ તમ સારૂં તજીઆં, તજીઆ સઈઅર સંગરે
દોસતી સરવતી દુર કરી, હું રાચી તમારે રંગ—કામણ૦ ૭

આંબ ઉચોને નીચે અવની, અવર નથી આધાર રે
આથા રાખું એક તમારી, છો સુખના દાતાર—કામણ૦ ૮

સ્રી સુંદરીને રીજે સવામી, તો શોભે શણગારરે
નહીતો તે શણગાર સરવછે, આગ તણા અંગાર—કામણ૦ ૯

દુનીઆમાં નર તમને દેખું, બીજા લાલ ફકીરરે
તુછ ગણુછું તે સગલાને, હોએ અમીર વજીર—કામણ૦ ૧૦

જલ જંતુને જલ સંગાથે, જેવી પુરણ પરીતરે
પલક પડે જો દુર તરફડે, એજ અમારી રીત—કામણ—૧૧

પાર ન લે પરીતી વરણવતાં, સધીર મેથી એક ઠામરે
રાત દીવસે દવીતા રમના જો, રચશે દલપતરામ—
કામણ૦ ૧૨

સ્ત્રીબોધ.

પુસતક ૨ જુ. ફેબરવારી ૧૮૫૮ આંક ૨ જો.

વખણાએલી ઓરત.

હરસીલીઆ અને તેના શાથીઓ.

તાઈબર નદીના કાંઠા ઊપર એક નામીચું શેહર ઈસવી મનેની આશરે આઠશો વરશ અગાઊ વશાવીઊં હતું. એ શેહર આગલ ચાલતા દુનીઆમાં ઘણીજ નામીચું અને કાબુવાલું ગણાવા લાગું. તવારીખ લખનારાઓ કેહેચકે-એ શેહર (રૂમ) નો પાએ ઓ પેહલાં નાખીઓ તારે આસપાસના લુચા, ભટકનારા અને વારપાડાઓથી શહર વસાવીઊં પણ વસ્તી જારી રાખવા શારૂ જારે ઓરતો નહી મલી તારે તેઓના રાજા રામીઊલસે પાશેના લોકો સબાઈનોને કેહેવડાવીઊં કે આપણ એકક શાથે લગનની મારફતે મીતરાચારી રાખીએ. સબાઈનોએ કેહેવડાવીગ કે તમો અમો ઘરહશથની છોકરીઓ શાથે પરણવાને લાએક નથી. જેમ તમારૂ શેહર મરદોથી વશીઊંચ તેને લુએકની ભરંકતી અને લુચી રાંડો મેલવો. રામીઊલસ એવો જવાબ શાંભલી મુગો રહેઓ અને પોતાની દરબાર શાથે છુપી મસલત કીધી કે આપણ ગમે તે કરીને સબાઈનોની છોકરીઓ પકડી લાવીએ. રામીઊલસે એ કારણશર એક ઢોંગ કીધો કે ફલાણી જગોએ ખેતર ખોદતાં દેવસથાન નીકલીઊં, જેમ આ દેશના લોકોને ઘણી વખત ભમાવેછે કે ફલાણે ઠેકાણે હનુમાનજી નીકલીઆ અને પછી લોકો તેને જોવા અથવા ઊતાર ચહડાવા જાએછે તેમ રામીઊલસના દેવસથાન પણ જોવા ઘણા લોકો ગીઆ. એ કારણશર રામીઊલસે એક મોટી જાતરા ભરી હતી અને તે જાતરામાં બાહેરના લોકોને ઘણા માનથી મલીઆ અને તેઓને રાજી રાખવાની કોશેશ કીધી. જાતરાને છેલલે દાહાડે રૂમી લોકો હથીઆર પોતાના કપડાંની અંદર શંતાડી આવીઆ અને રામીઊલસે જેવી એક નીશાણી કીધીકે સંધા રૂમીઓએ સબાઈન ઓરતોને ઊંચકી લેઈ જવા માંડીઊં. રૂમીઓએ હથીઆર બાહેર કાહાડીઆં હતા તેથી જે મરદો નાહશભાગમાં પડીઆ હતા તેઓને જવા દીધા. જારે રૂમીઓએ સબાઈન ઓરતોને પોતાના શેહરમાં લેઈ આવીઆ તારે તેઓને પટાવવા તથા શમજાવવા મંડી ગીઆ. તેઓ ઘણી બીધેલી હતી પણ જારે થોડી ધાશની નરમ પડી તારે રામીઊલસે તેઓને એકઠી કીધી અને કહુઊં કે "અમો તમુને ઊંચકી લાવીઆ તે કાંઈ તમુને બેઆબરૂ કરવા નહી તમોને જેમ અમો પકડી લાવીઆ ને ચાલ પુરાતમ ઈઊનાનીછે તમુને અમારી ઊપર ચીરડાવાનુ જાજું કારણ નથી. ઘણો વાંક તમારા મા બાપનોછે કે જારે તમારી માગણી અમોએ કીધી તારે તે રદ કીધી. તમારી ઊપર જબરદસતી થાઈચ ખરી પણ તેથી તમારી ઊપર પેઆર અને દોશતી થવાની. તમો જલદીથી તમારા વતન તથા માબાપથી છુટા થએઆચ તેનુ દુખ વીશરી જશો કાં એટે તમારા ધણીઓ તમારી શાથે ઘણી સારી રીતે ચાલશે " રામીઊલસે તુરત શંધીઓને પરણાવી દીધી અને સબાઈનની ઓરતો ઊપર પેઆર અને મમતા થવા લાગી તેથી તેઓ પોતાનુ વતન અને મા બાપ વીશરવા લાગી. સબાઈનના લોકો જારે પોતાની છોકરીઓને આ રીતે પકડી લેઈ જતા જોએઊં તારે પેહલાતો માતર રૂમીઓને ધપકી દીધા કીધી અને કેહવડાવીઆ કીધું કે અમારા બચાં અમુને પાછાં આપો. કેટલાએક વરશ રહીને તેઓએ લશકર એકઠું કરીને

રૂમીઓ ઊપર ચહડાઈ કીધી. બંધે બાજુ લડાઈ ચાલીઆ કીધી અને લડાઈનુ કારણ સબાઈનોએ એવું બતલાવીઊં કે અમારી છોકરીઓને રૂમીઓ પકડી લેઈ ગીઆ હતા તેનુ વેર લેઈજીએચ. એ લડાઈની વખતે રામીઊલસની ઓરત હરસીલીઆએ એક છુપી મીજલશ ઓરતોની કીધી. તાંહા શંઘી જણીઓને સમજાવીઊં કે એ લડાઈથી સબાઈનો મારીઆ જાએચ તેબી આપણા શગા અને આપણા ધણીઓ મારીઆ જાએચ તેથી આપણને બેવડું દુખ વાશ્તે આપણ વચમાં પડી સુલેહ કરાવીએ.

આવો ઠેરાવ કરી રૂમી ઓરતો આગલ ચાલી, તેઓ કેટલાએક બચાં પોતાની કેડે લીધાં અને સુલેહ માગવા સાબાઈનના લશકર આગલ આવી પોહોચીઆ. સબાઈનનુ લશકર જે તલવાર અથવા તીર કામઠાથી હ્ઠીઊં નહી હતુ તે ઓરતોના જીના આંશુ તપા નાજુક ચેહરાઓથી દબાઈ ગીઊં. લડાઈના મેદાનમા જાહા મરદોની લાશો પડેલી અને ખુનથી જમીન ખરડાએલી તાંહા ઓરતો પોતાના બાલ છુટા મુકેલા અને પોશાક જેવો તેવો બદન ઊપર રહેલો, તેઓની ગોદમાં નાહાના નાજુક બચાં અને તેઓની આંખ હજારો કાલાવાલાના કરતાં શરશ. એ દેખાવ જ માતરેં લડાએક મરદો ઊપર અશર કરવાને બશ હતો. ઓરતોની તરફથી હરસીલીઆ બોલી કે "અ અમારી ઊપર તમારો પેઆર હતો તેથી જો આ લડાઈ તમોએ શરૂ કીધીતો તેજ પેઆર તમુને કેહે છે કે એ લડાઈ બંધ પડવી જોઈએ. અમારા માબાપથી નાહક અને વગર તકશીરે અમોને પકડી લેઈ ગીઆ ખરાં પણ પકડી લેઈ જનારા હાલ અમારા માટી થાએછે. તમો અમારી ઊપરના જુલમનો વેર લેવાને ઘણો વાર ઢીલ કીધી અને તેટલા વખતમાં અમો જેઓને પેહલે ધીકારતા હતા તેઓ શાથે દોસતી અને પેઆરના ઘણા મજબુત ગાઠમાં બંધાઈ ગીઆ. જારે તેઓ લડાઈ કરવા જાએચ તારે અમારા દીલમાં તેઓની ફકર પેદા થાએચ અને જારે લડાઈમાં મારીઆ જાએચ તારે અમો શોગ કરીએચ. હાલ તમો લડાઈ કરવા આવીઆચ તે કાંઈ અમારી આબરૂનો જવાબ માંગવા નથી આવીઆ પણ ઓરતોને તેઓના પેઆરા ખાવંદથી છુટા પાડવા અને માને બચાથી દુર કરવા આવીઆચ. તમો અમોને બંદમાંથી છોડાવા નથી આવીઆ પણ ઊલટા બંદીવાન કરવા."

હરસીલીઆનુ આવા શખુનોથી સબાઈનોની છાટી ભરાઈ આવી. તેઓએ તુરત રૂમીઓ શાથે સુલેહ કીધી.

મા મારી પીલીને શારૂં દુધ નથી મલતું તેનો શો ઊપાએ.

"કીરચોફ" નામના રૂશીઅન રશાએન શાશ્ત્રીએ કાંજીમાંથી શાકર બનાવવાની રીત શોધી કાહાડીછે, તેજ ધણીએ બીજી ઘણી અજમાએશો દુધ અને તેવીજ ચીજો ઊપર કરીછે, તે ઊપરથી એવું માલુંમ પડીઊંછે કે દુધને જો જરૂર પડેતો જેટલા વખત શુધી જોઈએ તેટલા વખત શુધી શંભાલથી રાખી મેલાઈ શકાએછે, અને તે બીગડતું નથી. આજે કાહાડેલું દુધ જોઈએતો બે મહીને વાપરો તો તે જેવું ને તેવું અને વલી તેજ ગુણ ધરાવતું તમને મલી આવશે. એ ઊપાએ જે કોઈ બાએડીઓને દુધ જરૂરની વખતે અને શારૂ નહી મલી આવતું હોએ તેઓને ઘણોજ ફાએદા ભરેલોછે, અને તે તેઓએ જરૂર કરીને શંશારના કાંમમાં લાગુ પાડવો જોઈએછે. નાહાનાં બચાંને શારૂં ચોખું દુધ અને શાફ દુધ મલી આવે એ જેવી જરૂરની અને ગુણગારી બીજી કોઈ ચીજ નથી, અને તે મેલવવામાં કઈ ઘણો ખરચ નથી લાગવાનો તારે સોને શારૂં એ રીત જેમ બને તેમ જલદી કાંમમા નહી લાવી શકાએ? ઘણા બચાં દુધ વગર હેરાંન થાએછે, તેઓની માં જો નબલી હોએછે, અથવા તેઓની તંદરોશતીમાં બીગાડ થાએલો હોએછે તો તેથી તેઓનું દુધ ખરાબ થાએછે અને પછી તેઓને ગાએનું અથવા બકરીનું દુધ તમામ પાણી ભરેલું ઘણું કરીને મલી આવેછે તે બચાંને પાઆથી બચાને પુરતો ખોરાક મલી શકતો નથી. શઘલાં કઈ હેવાં તવંગર નથી કે ગાએ અથવા બકરી પોતે પોતાના ખરચે પાલે, માટે આ નીચે લખેલો શેહલ ઊપાએ તેઓએ જરૂર કરીને કાંમમાં લાવવો જોઈએછે.

ઊપાએ,—તાજું દુધ લેઈ તેને એક વાશનમાં દેઆરની ઘણીજ ધીમી આંચ ઊપર ઊકલવા દેવું

રે શરકું પાણી તેમાંનું બલી જશે એટલે તે દુધ શુકું અને બધાઈ બાગીક ભુકા જેવું થઈ જશે. એ ભુકો તુરત વાશણમાથી કાહાડી શુકોને શુકો એક બાટલીમા ભરી દેવો અને તરત તેને શારી પેઠે બુચ મારવો. જો બુચે ટીલો રેહાતો હવા અંદર દાખેલ થઆથી દુધનો ભુકો પશગવા માંડશે. વાશતે જેમ બની આવે તેમ તેને શુકો રાખવો જોઈએછે. જારે બચાંને દુધ પાવાની જરૂર પડી હોએ તારે થોડોએક તે ભુકો કાહાડી પાણીમાં પીગલાવવો, જેથી પાછું તાજું દુધ થઈ જશે જે શ્વાદમાં અને ગુણમાં તમને દુધ જેવુંજ લાગશે, અને જે ખરેખરજ ખરૂં દુધ જાણવું.

માણસનો જીવ બંચાવાની ખરી બાધુરી.

ઈ. શ. ૧૭૭૭ ના આગશટ મહીનામાં એક વાહાણ નીમક ભરીને ફરાંસમાં રોશેલથી ડેપીના ડંકા તરફ જતું હતું. તે વાહાનમાં આઠ ખલાશી અને બે ઊતારૂઓ હતા. પવન ઘણો જોરમાં ફુંકતો હતો, અને દરીઓ એટલોતો જોરમાં આવેલો હતો કે તે વાહાણને શલામત બંદરમાં પોંહોંચાડવા સારૂં તે જગા ઊપરના કીનારાના આરકટીએ ચાર ચાર વખત વાહાણ ઊપર જવાને કોશેશ કીધી પણ ને શેફટ ગઈ "બુશારડ" નામનો એક હીમતવાલો અને બાહાદુર આરકટી તે જગા ઊપર રેહેતો હતો, તેણે જોઈયું કે જે આફત તે વાહાણ ઊપર થોડા વખતમાં આવી પડવાની હતી તે વીશે તેના નાખોદાને કઈ પણ ખબર નહી હતી, તેથી બુશારડે રણશીંગડું વગાડીને તથા બીજી ઘણી નીશાનો કરીને તેને બશતી વીશેની ચેતવણી આપી, પણ રાત ઘણી અંધારી હતી, તોફાનનો ગોંધાટ અતીઘણો, અને દરીઆનો મોજો ભારી જોરથી ઊઠતો હતો, એટલા શબબોથી વાહાણ વાલાઓથી કંઈ જોવાઈ અથવા શંભલાઈ શકાયું ન હતું. એવામાં તે વાહાણ ડંકાની આશપાશ જે ખડકની દેવાલ બાંધેલી હતી તેથી ૨૦૦) વારને છેટે એક શખત ખરાબા ઊપર અથડાયું.

બુશારડે તે વાહાનમાંના કમબખતીમાં આવી પડેલાં લોકની ચીચાડી શાંભલતાજ તેઓની મદદે જવાને ઠરાવ કીધો. તેની બાએડીએ તથા છોકરાઓએ તેને ઘણો પણ વાલેઓ કે દરીઆના જોર આગલ તેની શઘલી મેહનત કીધેલી ફોકટ જવાની, તોએપણ તે ઊપર ધેઆન ન દેતાં બુશારડ આરકટીએ દરીઆમાં જવાનો ઠરાવ કીધો. તેણે એક દોરડાંનો એક છેડો ડંકાની દેવાલ શાથે બાંધેઓ અને બીજો છેડો પોતાની કંમરે બાંધી તોફાની દરીઆમાં તેણે ઝોકાવી દીધું. છેક વાહાણની પાશે જઈ પોંહોંચેઓ, તેવામાં એક મોજો એવોતો જોરથી આવેઓ કે બુશારડને પાછો કીનારે ઘશડી નાખેઓ. ફરીને તે પાણીમાં પડેઓ, પણ વલી ફરીને પાછો કીનારે ઘશડાઈ આવેઓ. એ પરમાણે એ બાધુર આરકટી વીશવાર પાણીમાં પડેઓ અને વીશ વખત છેક વાહાણની નજદીકથી પાછો કીનારા તરફ નીશફલ થઈ ફતરો ઊપર અફળાતો જીકાતો પાછો આવેઓ હતો. એટલું થઆ છતાં પણ તેણે પોતાની કાલજી પેલા બીચારા વાહાણ વાલાઓ વીશે ઓછી કીધી નહી. એકવીશમી વાર પાછો પાણીમા પડેઓ અને એક મોજાના જપાટાથી બુશારડ વાહાણના તલીઆં નીચે ખેંચાઈ ગઓ,—લોકે તેની આશા છોડી કે તે અવે મુઓ, પણ પાછો જલદી પાણી ઊપર નીકલી આવેઓ, અને જોઈએછતો એક ખલાશી જે વાહાણ ઊપરથી ઘશડાઈ દરીઆમાં પડેઓ હતો તેને પોતાની બગલમાં પકડેલો હતો. તે ખલાશી અધમુઓ થએલો હતો અને ઓચો મરી જાએ એવી હાલતમાં આવેલો હતો તેને બુશારડ કીનારે લાવેઓ વલી ફરીને બાવીશમી વાર દરીઆમાં ઝોકાવીઊ, અને કેટલીએક જાહાંમરદી કરી તે ભાગેલાં વાહાણ પાશે જઈ પોંહોંચી એક દોરડું તે ઊપર નાખીઊં. જેઓમાં શક્તી રેહેલી હતી તેઓ દરએક તે દોરડું પોતાની કંમરે બાંધી દરીઆમાં નખાવી પડતો હતો. તેને બુશારડ એક પછી એક કીનારે લાવેઓ હતો.

બુશારડે આટલી મેહનત કરેઆ પછી વીચારીઊં કે અવે વાંહાણ ઊપરના શઘલા ખલાશીઓ બંચેઆ હતા, તેથી તે થાકી લુશ થઈ ગએલો, અને પોતાના બદન ઊપર જે ઘા થઆ હતા તેમાંથી અતીશએ લોહી જતું હતું અને જેથી ઘણું દરદ થતું હતું તેથી અશક્ત હાલતમાં દીવા દાડી આગલ ગઓ. તાહાં તેને જોઈતી મદદ મલી આવી અને જરા આશાએશ મલેઆથી પાછો હુશીઆર થઓ

પણ તેના કાનમાં ફરીને પેલાં ભાગેલાં વાહાણ ઊપરથી કોઈ એકનો રડવાનો આવાજ આવેઓ, તેથી પોતામાં જેટલું જોર બાકી રેહું હતું તે શઘલું કામે લગાડી જેઓ તેને મદદ કરવાને આશપાશ ઊભેલાં હતાં તેઓને ખશાડી ફરી તે એકવાર પાછો દરીઆમાં જઈ પડેઓ, અને તે વાહાણ ઊપર એક નાકઊેઅત ઊતારૂ જે ડોલ શાથે બંધાઈ રેહેલો હતો, અને જેનામાં કંમરે દોરડું બાધીને જેમ બીજા ઊતરી પડેઆ તેમ કરવાની શકતી નહી હતી, તે બીચારાને શલામત કીનારે લાવેઓ.

આ વાતની જેઆરે શરકારી ખજાંના ખાતાના ઊપરીને ખબર પડી તેઆરે તે અધીકારીએ પોતાને હાને એક પતર બુશારડ ઊપર લખી મોકલેઓ, જે પતર આ પરમાણે લખેઓ હતો.

“બાહાદુર શખશ,

તારીખ ૩૧ મી આગશટે તુંએ જે બાહાદુરી ભરેલું કામ બજાવીઊંછે તેની મહને ગઈ પરમ દીવશ શુધી ખબર ન પડી હતી. ગઈ કાલે એ વાત આપણા પાદશાહ આગલ મેં જાહેર કીધીછે, અને પાદશાહ તે શાભલી ઘણોજ મઘન થએઓછે, અને તારી બાહાદુરી વીશે તેને જે શંતોશ ઊપજેઓછે તે શંતોશ તને કહી જણાવાને તેણે મહને ફરમાંવીઊં છે. બીજું પાદશાહે તને રૂ.૫૦૦ નું ઈનામ બખશીઊંછે, અને દર વરશે રૂ ૧૨૫ નો તને બેશે મુશારો મલશે. તાહારામાં જાહાશુધી શકતી હોએ તાંહાંશુધી પારકાઓને એવીજ રીતે મદદ કરતો રેહેજે, અને પાદશાહ જે બાહાદુર માણશોને ચાહેછે તથા તેઓ ઊપર ઘરતી બખશીશો કરેછે તે નેક પાદશાહના હકમાં દુવા કરતો રેહેજે.”

ખરેખર બુશારડ જેવા હીમતવાલા અને ખરાજ ધરમાતું પેહલવાન થોડાજ મલી આવશે.

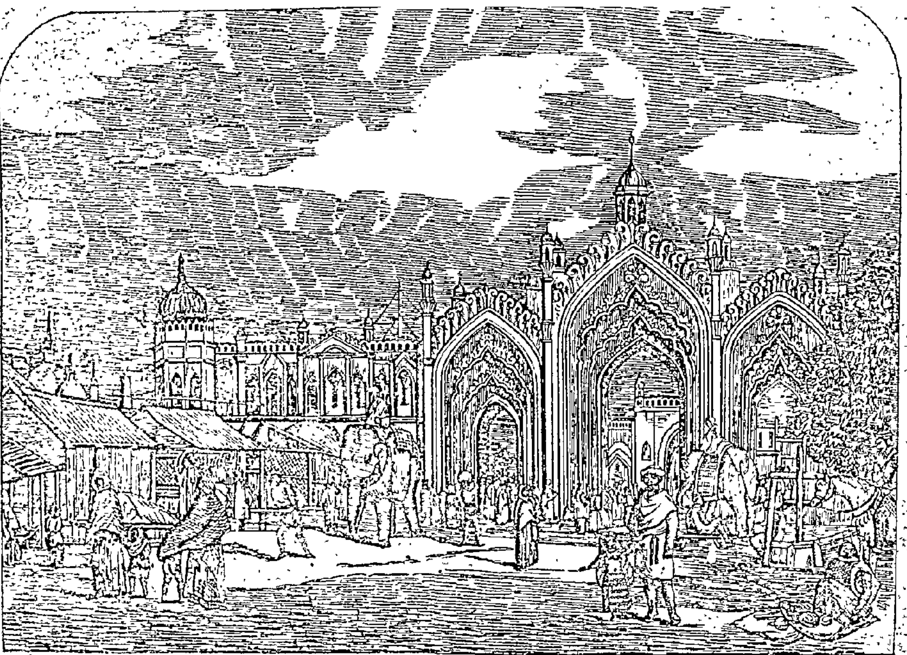
ખરી માં જેવી એક દાઈ.

અમેરીકા દેશ તરફ શેંટ ડુમીંગો કરીને એક શેહરછે, જાંહાં ઈંગરેજ લોકની હમણા શારી વશતી થએલીછે. એક ઈંગરેજી માતબર કુટંબે પોતાના બચાંઓની શંભાલ કરવા એક શીધણને દાઈ દાખલ રાખેલી હતી. ૧૭૭૦ ના શાલમાં એટલે ૮૮ વરશની વાત ઊપર તે શેહરમાં એક ભારી ધરતીકંપ થઓ હતો. તે વખતે બનાવ એવો બનેઓ કે, કુટંબના શઘલાં માણશો શેઠ, શેઠાની અને બીજાં મોહોટાં બચાં શઘલાં બાહેર ગઆં હતાં, માતરે ઘેરમાં એક નાહાનું બચુ અને પેલી દાઈ હતાં. તે બચાને તે દાઈ ધવડાવતી હતી. ધરતીકંપના આંચકાથી ઘેરને છેક પાઆ શુધી આંચકો લાગો હતો. શઘલા માંણશોની નાહાશા નાહાશ થઈ પડી હતી. પેલી દાઈએ પેલાં બચાંને એખલું જોખમમા મેલી નાહાશી જવાને ના દુરૂશત ધારીઊં. તરત જે ઓરડામાં બચાંને શુવાડેલું હતું તાંહા તે દોડી ગઈ, અને જુએછેતો તે બચું લર હુંગમાં પડેલુંછે. તેવામાં તે ઘેરની દેવાલ ભાગીને અંદર તુટી પડી પેલી દાઈએ જોઈઊંકે બચાંની આખેરી આવીછે, તો એપણ પોતાનો જાન જાએ અને તે ફુલ બચાના જીવને હરખત નહી પોંહોંચે એવી ધારણાથી પોતે તે બચાંની ઊપર ગોલ મેહરાબની કાણી થઈને ઊંધી શુઈ ગઈ, અને દેવાલ જે પડી તે પોતાનાં બરડા ઊપર પડવા દીધી પણ નીચેથી પેલાં બચાંને અલગુ વગર અરખત પોંહોચવે બંચાવી શકી. થોડા વારમાં મદદ આવી પોંહોંચેઆથી પેલાં બચાને શલામત બાહેર કાહાડીઊં પણ પેલી દાઈનો પરાણ તેને ઘણુ વાગાથી આખેર થઓ હતો. એ જીવ તેણે પોતાની ચાકરી નીમક હલાલીથી બજાવતાં ખોઓ હતો.

દુનીઆમાં ચાલુ થાએલો વીજલીનો તાર.

આખા ઈઊરોપખંડમાં શઘલો મલીને ૩૮૭૦૩ આડતીશ હજાર, શાતશો અને તરણ માઈલ તાર ફરી વલેલોછે, તેમાં,

ગરેટ બીરીટનમાં	.	૧૦૦૦૦ દશ હજાર માઈલ.
ફરાસમા	..	૮૦૦૦ આઠ હજાર માઈલ,
બેલજીઅમ જરમની આસટીરીઆ	..	૧૦૫૦૦ દશહજાર પાહાનશો માઈલ
ઇસપેન, પોરટૂગલ	......	૬૦૦ છશો માઈલ;

ફ્રાંસ ૨૫૦૦ બે હજાર પાંચશો માઈલ,
સ્વીત્ઝરલેંડ ૧૫૦૩ એક હજાર પાંચશો ત્રણ,
રૂશીઆ ૫૦૦૦ પાંચ હજાર માઈલ,
અમેરીકા (જમીન ઉપર) ૩૩૦૦૦ તેતરીશ હજાર માઈલ;
હીંદુસ્થાન (જમીન ઉપર) ૫૦૦૦ પાંચ હજાર માઈલ,
અમેરીકા } (પાણીમાં).. ૯૫૦ નવશો પચાશ માઈલ;
યુરોપ }

એ વગરે બીજી જગાઓ ઊપર ઓછામાં ઓછો ૧૦૦ માઈલ અને વધુમા વધુ ૬૦૦ માઈલ શુધી તાર ફરી વળેઓછે તે આઓ જગા ઊપર દેખાડવાની જરૂર નથી આએ શઘલી ગોઠવણ, તેનો શામાન, તેની પછવાડે મેહનત, એ શઘલું માહાભારત કામ ૧૫ વરસની અંદરમા થએલુંછે તેની આગમચ કોઈ જાણતું નહી હતું કે વીજળીનો તાર આટલો ફેલાઈ જશે અને કેટલો ઊપીઓગી થઈ પડવાનો

અજાએબ જેવો બનાવ—એક વખત એવો બનાવ બનેઓ કે એક બેંકમાં સાંહાજ પડતાં રોજમેળનું સરવાઈયું કાહાડતાં રૂ ૧૦૦૦ એક હજારની ફુટ પડી. વખત છેક પુરો થવા ઊપર આવેલો અને ઘણીવાર ફરી ફરીને ગણતરી કીધી તોબી રૂ ૧૦૦૦ ની ફુટ હીસાબમા પડેઆજ કીધી

આખી બેંકમા ઘભરાટ થઓ, અને બતી સલગાવાનો તથા આખાં કારખાનાને અટકી પડવાનો વખત આવી પોહોંચેઓ. સઘલી ચોપડીઓ અને રોજ મેલ ફેરી ફરીને તપાશેઆ, નાણું તપાશી જોઈઊં, તોપણ કઈ થાગ લાગો નહી માણસો કટાલો ખાવા લાગાં; મેહતાઓ એડીગમથી ચોટીગમ પોતાની આંખો મોહોડામાં ઘાલી પછાડા મારવા લાગા કે કેહારે નીકાલ આવશે તેવામા એક કારભારીને કઈ શુંજ પડીઊ તેથી વડા કારભારીને જઈ કહ્યુ કે "શાહેબ આજે આટલા બાક્શ ભરીને નાણું ફલાણા વેપારીને તાહાં અવેજ દાખેલ મોકલીઊછે, તે બાકશો આપણને તપાશવા જોઈએ. તે બાકશો શહુવારના ૧૧ કલાકે બેંકમાંથી બાહેર પડેઆ હતા, અને આગની ગાડીની મારફેતથી શાજનાં ૪ કલાકની અંદર નજદીક ૩૦૦ માઈલ દુર જઈ પોહાચી તાહાએક વાહાણ અમેરીકા જવા તઈઆર હતું તેમા ચહડેઆ હતા, અને હવણા અથવા પા કલાકમાં તે વાહાણ લંગર ઊચકી હંકારી જવાને તઈઆર થએલું હતું બેંકના વડા કારભારીને એ બાક્શો બેંકમાંથી તે દીવશ ગીઆની ખબર પડી કે તરત વાગલો વીજલીના તારની મદદ લેશાગીઓ. એક શંનદેશો મોકલેઓ કે ફલાણું વાહાણ હંકારીઊ કે હજુરછે. તુરત જવાબ વલેઓ કે છે, પણ હમણાંએ હંકારશે. પાછો શંદેશો મોકલેઓ કે તે વાહાણને અટકાવો, અને પુછો કે નગદીના બાકશો આવેઆ તેનું દર એક એકનું તોલ કેટલુંછે તે ફરીને તપાશી જુએ બાકશોને તોલતાં તેમાંથી એક બાકશ શપડાઈ આવેઓ, જેનું વજન એક હજાર તોલા અશલ કરતા વધારે માલુમ પડીઊં. પાછો શંદેશો આવેઓ કે ઠીકછે, અંટારી જાઓ બેંકવાલાઓએ પોતાના મેળમાં જે રૂ ૧૦૦૦ ની ફુટ પડતી હતી તેનો હીશાબ નલેઓ, અને રોજના પરમાણે શાજના વખત શરજ હીશાબ બંધ કરી શરવે કારભારીઓ જાણે કઈ હરકત પડી નહી હોએ તેમ પોત પોતાને ઘર ગઆ

લખનઓ.

આ પાશેનુ ચીતર જુઓ; એ ચીતર લખનઓના શેહેરની બાગરના દેખાવનુ છે. ગએઆ વરશથી નાપાક બલવો શરૂ થએઓછે તારથી લખનઓ, આઊદ, દીલી, મીરત, આગરા વગેરે જગાઓના નામ લોકોના મોહોડામાં રમી રહેઆંછે. જો પણ બલવો થએઓ તે પેહલાં લખનોમાથી ઊતપન્ન નથી થએઓ તોપણ પાછલથી એ શેહેરમાં બલવાખોરોએ કાંઈ થોડી ખરાબી કરી નથી. એ શેહેર ઘણું જ રોણકદાર તથા રલીઆમનુ છે, તેને વીશે એક તવારીખ લખનાર નીચે પરમાણે વરણન કરેછે એ વરણન વાંચેઆથી ખરેખર આપણા મનમા ઘણી તાજુબી ઊપજેછે. આઊદની રાજધાની લખનઓ, ગુમતી નદીના દખશીન અને પશચીમ દશાના ખુણાની વચેછે. જોપણ એ ગુમતી નદી બહુ મોહોટીછે, અને તેમાં એક નાકેથી તે બીજે નાકે શુધી વાહાણ ખેડી શકાએછે, તોપણ તેના પાણી લોકોના ઊપએોગમા આવે એવાં નથી, કારણકે ચોમાશામાં એ નદીના પાણીની શાથે પુશકલ પીલી માટી ભેલાએલી હોએછે, તથા જારે લખનઓમાં અથવા ગુમતી નદીના કાંઠા ઊપરની જગા ઊપર ઘણાં મરતીઊકો નીપજેછે અને જેઓના

લાયને એ નદીમાં હોમીઆમાં આવેછે તે વેલાએ એ નદીનાં પાણી ઊપર એક જાતની પોપરી બંધાએછે, જે ઘણીજ નાશકારક હોએછે; તેથી કરીને એ નદીનાં પાણી નકામાં થઈ પડેછે. લખનઓ શેહેરની વાવીઅ કોણે એક મોહોટો પુલ આવેલોછે, જે પુલ ઘણોજ શારોછે, અને જેની બાંધની કારીગરોની કલાનો એક નમુનો ગણાએછે. એજ પરમાણે એ શેહરના અગની ખુણામાં એક બીજો પુલ છે, પણ તે પુલ શાધારણ રીતે બાંધેલો નથી, પણ હારબંધ મછવાઓ મુકીને તે પુલ રચેલોછે. ઈશવી શન ૧૮૧૬ ના શાલમા એજગા ઊપર લોહોડાંનો એક શલગ પુલ બનાવવાની ગોઠવણ થઈ હતી અને તેને માટે પુલો મંગાવેઆ પણ હતા, પણ માકા બાબેગે તે મંગાવનારનાં અણચીતાં મરણથી તે કામ ઘણા દાહાડા સુધી ખોલંબાઈગેં હતું. તોપણ છેવે શરવાલે તરીશ વરશનો મોહોટો ગાલો ગુદેઆ બાદ એ લોહોડાનો શલગ પુલ મુકવામાં આવેઓછે. અને એ પુલ આજના વખતમાં ઘણોજ શારો અને શોભીતો દેખાએછે; એટલુંજ નહી પણ તેથી કરીને માલ લઈ જવા લાવાને તથા લોકોને જવા આવવાને એક મોહોટો થોરી રશતો હોએ એવો થઈ પડેઓછે. એ શેહરની અંદરની કોઈ ઊંચી જગા ઊપર ઊભા રહીને જોઈઊં હોએતો તેનો દેખાવ ઘણોજ રલીઆમણો તથા દીલપશંદ દેખાએછે. નદીના કીનારા ઊપર હારબંધ શલગ લગભગ ચાર માઈલ શુધી જે ઈમારતો બાંધેઆમાં આવીછે તે માહેલો કેટલોક વચલો ભાગ જે જુનો થએલો દેખાએછે તે રામના બાઈ લખદીમણે બંધાવેલો કેહેછે. એ વચલા ભાગ ઊપરની મીલકનો ઘણીજ હલકી બાંધણીનીછે, ઘરોની દેવારો માતરે કાદવ અથવા મકોડાંની બાંધેલીછે, તથા છાપરાં જાવલીનાંછે, તથા કેટલાંક ઘરોનાછાપરાં તેરા દેવારોતો વાંકુની તરીનાં બનાવેલાંછે. કોઈ રેરડીની બાંધનીનાં બાંધેલાં ઘરોની શંખ્યા જોઈશુંતો કાંઈ ઘણીજ થોડી મલી આવશે. રશતા પણ ઘણાજ ખરાબછે. કાંઈ શેહેરજ ગલી શારાછે, બાકી બીજા શઘલાનો દુકાન અથવા ઘરોનાં લાંગેતલીઆંની શપાટીથી દશ અથવા પંદર ફુટ બેશી ગએલાછે. કોણ જાણે છવીશ વરશ પણ એક વાર ખરી પુદીઆમાં અથવા રશતા શમારેઆમાં આવતા ન હશે. રશતા એવા કઠંગાછે એટલુંજ નહી પણ ને શાથે તે ઘણાં શાંકડા પણછે, તે એટલાતો સાંકડાછે કે એક હાથીને તે રશતે જવું ઘણુંજ મુશકેલ પડેછે. રાજા અથવા તેનાં બીજા પરધાનો અને દરબારીઓ જેઓના અશતકમાંથી રલાક હાથીઓ હોએછે, તેઓ જારે એવે રશતેથી જાએછે તેવારે લોકોને, રાહાદારીઓને તથા રશતા ઊપરના દુકાનદારોને અતીશએ ઈજા ખમવી પડેછે."

જે અહેવાલો શાંભલેઆમાં આવેઆછે તે ઊપરથી જણાએછે કે લખનઓનો ટીલો એક ઘણોજ ઊમદા હતો, પણ અશીરંગ જેએ તેનો નાશ કરીને તે જગા ઊપર એક મસજીદ બંધાવી હતી. એજ મસજીદની બીજી બાજુએ શાહાદત અલીએ એક બીજી નવી મસજીદ બંધાવીછે. એ શાહાદત અલીએ ઈશવી શન ૧૭૯૮ થી ૧૮૧૪ સુધી આઊદમાં રાજ કીધું હતું. એ મસજીદ આગલથી ચાલતાં અગની ખુણા તરફથી આશરે એક માઈલ જેટલો રશતો આવેલોછે, જે ઘણોજ શોભીતો દીશેછે. હીબર નામનો એક લખનાર એ રશતા વીશે એવું કેહેછે કે આ કસબેરડના પોહોલા રશતા કરતાં પણ આ રશતો ઘણો પોહોલોછે, તથા તે રશતાની બાંધણી પણ ઘણી શારી રીતની કીધેલીછે. એ રશતાને "ચીનકા બજાર" અથવા ચીનાઈ બજાર કરી કહેછે, અને તેને બંને છેડે એકકી ઊમદા ભાગરો આવેલીછે, તેથી તેનો દેખાવ, જોનારને ઘણો અજબ જેવો લાગેછે. એ રશતો અને ગુમતી નદીના કીનારાની વચે બાદશાહને રેહેવાનું મકાંન આવેલુંછે. ફરહાબક્ષ નામની જે જગાછે તે છેક નદીની પડોશમાં આવેલીછે. એ જગા ઘણી તારીફ લાએક રીતે બનાવીછે, તેની ઊપર ઘણાક આરકાં તથા માળવા કરી લીધેલાછે અને તાંહું નાહાના નાહાના ઓરડા કરેલાછે જે ઘણા શોભીતા દેખાએછે એટલુંજ નહી પણ તે શાથે કુલાદે અને રોણક દારછે, અને તે ઠેકાણે એવીતો જુકતીઓ લગાડેલીછે કે તડકેથી તપેલાં માણસોને ઘણોજ કરાર વલેછે. તાંહાં મનેના બાગો બનાવેલાછે, અને તેઓની અછી નગેબાની કીધામાં આવેછે. પડોશમાં તલાવોછે તેની અંદરની બાજુએ રંગે મરમર જડી લીધેલાછે, અને તે જગા ઊપર એવોતો ઠંડો પવન વાએછે કે જેથી કરીને માણસોના જીવને બેવડી કરાર થાએછે, પાણીના ફવારા ઊડેછે તેથી વનશપતી

ને ઊગવામાં અછી મદદ થાએછે તથા આશપાશની હવા તાજી રેહેછે. એટલું શઘલું છતાં પણ લખનઓના મેહેલનો એક ભાગ વાન આરલીઅના જોએઆમાં આવેલોછે તે કેહેછે કે એક ઓરડામાં એક કાલું કફન બાંધેલું હતું જેની ઊપર માણશના હાડકાંનાં પાંજરાંનાં ચીતર પાડેલાં હતાં, તથા તે ઓરડામાં કેટલાક ઘાતકી તથા રીબાવી મારવાનાં હથીઆરો ટાંગેલાં હતાં. એ જગા વીશે એવું શાંભલવામાં આવીઊંછે કે હકીલાં અને બે અદબ લોકોને એ ઠેકાણે કેદ કીધામાં આવતાં હતાં, તથા એવું પણ શાંભલવામાં આવીઊંછે કે એ અંધારા ગારમાં આગલા વખતમાં કેટલાક બંધવાઓનો પરાણ પણ ગેએલોછે.

એ શેહેરનો બીજો એક ભાગ જે પારકાં માણશને ઘણો પશંદ પડતોછે તે બાદશાહી મકાનથી દુરછે. જેવારે ઈશવી શન ૧૭૭૫ માં નવાબ વજીર અશુફ઼ઊદદોલા રાજ કરતો હતો તેવારે તેણે, શેહેરનો એ ભાગ બંધાવેઓ હતો. એ જગા ઊપર ઘણી શોભા આપનાર ઈમામવારાછે, જેને વીશે એ લખનારે એવું જણાવીઊંછે કે એ ઈમામવારાની બાંધણીના કરતાં શરશ બાંધણી કદાચ મલી આવશે લારડ વેલનશીઆ એ જગા વીશે આ પરમાણે પોતાનું મત આપેછે કે ઈમામવારા, તેની પાશે જે મસજીદછે તે, અને તાંહાંની બાગરો, એ તરણ ચીજો અતરેની બાંધણીના ઊંચા નમુના દાખલ જશે. એઓનાં બાધકામમા જે કલા અને ચતુરાઈ લગાડેલીછે તે શઘલી રીતે શંપુરણછે. એ બાંધકામમાં જે શોભા દાખલ કરેલીછે, અને તે શાથે બારીક કામ કીધુંછે તે ઊપરથી કોઈ અણજાણો શખશ એમ વીચાર કરશે કે એવું કામ કોઈ માનવીની કારીગરથી થઈ શકે નહી, પણ કોઈ પરીઆંઓએ એ કામ કીધુંછે એવી બાબદોમા હીબર નામનો શખશ જે ઘણો નુકતેચીનીછે અને જેના બોલવાને લોકો માન આપેછે, તે પણ બેધડક એ જગા વીશે આ રીતે બોલેછે કે "આ જગાના કરતાં મેં એવી બીજી કોઈ જગા જોઈ નથી કે જેના બાંધ કામથી મહને વધારે ખુશી ઊપજી હોએ " એ જગા આગલથી હશનબાદ તરફ જવાનો એક ધોરી રશતોછે, અને તાંહાજ નજદીક રશતા ઊપર એક મશજીદ આવેલીછે—એ મસજીદ બંધાવાનો શાહદત અલીએ આરંભ કરેઓ હતો, પણ તે મરણ પામેઆ પછી પાછલથી તે ઊપર કોઈએ પુરતું ધેઆંન પોહોચાડીઊં નથી તેથી તે મસજીદ અધુરી પડેલીછે. નદીની ડાબી બાજુએ જાનવરો રાખવાનું એક બાદશાહી શંગરહશથાનછે, એ શંગરહશથાનમા ઘણીએક જાતનાં અને તરેહવાર જાનવરો એકઠાં કરેઆંછે તે નીજ પડોશમા ખબુતરોનાં શંગરહને માટે એક જુદી જગા કીધેલીછે. કેહેછે કે એ ખબુતરો ઊપર લખનઓના લોકોનો બહુ પેઆર હોએછે,

ઈંગરેજના રેશીડેંટની જગા મેહેલની પડોશમાંજછે. એ જગાની રખેવાલીને માટે શીપાઈઓની માતરે એક કપની હતી તે ઊપર હીબર નામનો તવારીખ લખનાર પોતાની અજાએબી બતલાવેછે કે જે જગા ઊપરનાં તમામ રેહેવાશીઓ હથીઆર બંધ તે જગા ઊપર બરીટીશ રેશીડેનશીની શંભાલને માટે માતરે લશકરની એકજ ટુકડીછે, તે બશ નથી, શબબકે ઈંગરેજનું બીજું લશકર નદીને પેલે પાર આશરે તરણ ચાર માઈલ દુરછે. લખનઓના શેહેરના અગની ખુણા તરફ આશરે તરણ ચાર માઈલને છેડે નદીને જમને તીરે કાનશટાંટીઆ નામની ઈમારતછે, એ ઈમારત ઘણીજ અજબ જેવીછે, જેમાં બાંધ કામમા કારીગરીના કોઈપણ નમુના ખાલી રાખેઆ નથી. કપલાતની અંદર તરેહવાર જોવા લાએક અને રમણીઅ ચીતરો જેવાકે શીંહ, દેવ, દેવીઓ અને એ વગર બીજાં ઘણાંજ પાડેલાંછે. કેહેછે કે એ ઈમારત કલાદ મારટીન નામના એક ફરેનચે બેહદ પઈશા ખરચીને બંધાવી હતી. એ ફરેનચ પેહેલ વેહેલાં હીંદુશથાનમાં એક શાધારણ શીપાઈ તરીકે આવેઓ હતો, પણ પાછલથી મેજર જનરલનો માનવત ઓધો તેને મલેઓ હતો, અને એ ધણી પોતાના મરણ પાછલ ઘણી દોલત મુકી ગએઓ હતો. એની લાશને એ ઈમારતના એક હેઠલના ઓરડામાં દાટેલીછે. એ મારટીન ફરેનચે પોતાની દોલતનો કેટલોક ભાગ જેમ વેહેમી અને આડીરીતે આવી મીલકતો બંધાવા પાછલ ખરચેલોછે, તેમજ તેણે પોતાનાં વીતનો ઘણોક ભાગ દેશનો શુધારા પાછલ પણ ખરચેલોછે. એ ધણીએ લખનઓમાં એક મદરેશા ઈશથાપીછે જે તેના મરણ પછી તેની ઈઆદગારી કાએમ રાખવાને તેના પોતાના "લા મારટીનેર" નામથી ઓળખાયછે.

હીંદુશથાન માહેલાં બીજાં કેટલાક શેહેરો કરતા

લખનઓ શુધારામાં વધારે આગેવાન હતું એવું જણાએછે, કારણકે "આબઝરવેટરી" એટલે આકાશ ઊપરના તારા અને બીજા ઘરેહોને તપાશવાની જગા લખનઓમાં પેહેલો દરજ્જો ધરાવેછે. "એ આબઝરવેટરી" મેજર વીલકાકશ નામના શખશે પેહેલી ઊભી કરાવી હતી, અને તેણે પોતાના ઊપરીપણા એકલ કેટલાંએક ચબરાક માણશોને તે કામને માટે તઈઆર કીધાં હતા, એ માણશોમાં મોહોટો ભાગ શાંમલીઓનો હતો એ જગા ઊપરએક બીમારખાનું તથા એક દવાખાનુંછે, જેથી દરદીઓને અછો ફાએદો મલેછે. તે જગા ઊપર એક ઈંગરેજી દેવલ હતું, તે હાલ થોડીએક મુદતની વાત ઊપર બીગીરીશ શરકારને અશતક કરેઆમા આવેલુંછે, તથા તેની મરામતને માટે કેટલુંએક નાણું પણ આપેલુંછે. લખનઓની વશતી વીશે કશી ચોકશ ગણતરી હાલ લાગી નથી, તોપણ આણીગમ તેણીગમના અટકટા ઊપરથી કેહેવાને બની આવેછે કે તાહાંની વશતી આશરે ૩૦૦૦૦૦ તરણલાખ માણશોનીછે. તથા તાહાના રેહેવાશીઓમાં મુશલમાન તથા ખીરીશટીઓની શંખીઆ હીંદુ કરતાં વધુછે. લખનઓની રેશીડેનશીમા જે ઘણાંએક માણશોછે તે શીવાએ પાદશાહે પોતાની ચાકરીમાં કેટલાએક ઈઊરોપીઅનો તથા ફીરંગીઓને રાખેલા હતા. તથા તે વગરે એ શઘલી વરણના કેટલાએક વેપારીઓ પણછે. એ જગા ઊપર શઘલા માણશો અથીઆરબંધ ફરતાં ફરેછે, અને એ અથીઆર બાધીને ફરવાની ટેવ તાંહાંના રેહેવાશીઓમાં એટલી તો ફેલાઈ ગએલીછે, કે દુકાનદારો તથા બીજાં કાંમદારો પણ ઢાલ તલવાર બાંધીને આખો દાહાડો પોતાનું કાંમ કરેછે. બનારશ થઈને જવાનપુર અને શલતાનપુરને મારગે જતાં લખનોથી કલકતાનો તફાવત ૬૧૦ માઈલછે. ગુમતીથી ગંગા નદીને મારગે જતાં ૯૨૫ માઈલ જમા કાપવી પડેછે, અથવા શંદરનંદરને રસને જતાં ૧૧૦૨ માઈલ કાપવા પડેછે.

આએ પરમાણે લખનઓ અને તેની અંદરની જગા વીશે તુક એહેવાલ આપેઓછે. હાલ ચાલેલા બલવાથી કોણ જાણે એ શુંદર જગાની કેટલી ખરાબી થઈ ગઈ હશે આગલા વખતમાં એ જગા જેવી રલીઆમણી અને બાગેબેહેશત જેવી દેખાતી હતી તે કોણ જાણે હવે કેવી ડરામણી અને ભયંકર થઈ ગઈ હશે, શબબ કે એ જગા ઊપર જેમ નાપાક ખુની બલવાખોરોએ ખરાબી કરીછે, તેમ તેઓને હાંકી કાહાડવા કેટલી એક નુકશાંની આપણા બાહાદુર ઈંગરેજ લશકરને હાતે પણ થઈ હશે.

દોલત.

દોલત અથવા ધન મેલવવાને માટે માણશો તરેહવાર રીતે રંજ અને શકતી ખેચેછે. વલી કેટલાક માણશો દોલત મેલવવાને માટે તરેહવાર દગાફાતના પણ કરેછે, અને આ ચાર દાહાડાની ફાની દુનીઆની લાલચોમા ફશીને, માણશ પઈશા મેલવવાને માટે લોભી થઈ રેહેછે, પણ તેવાં માણશો લગાર લાંબો વીચાર કરી શકતાં નથી કે જો એક દમ તે શાહેબને ઘરનુ તેડું આવીઊંતો રંજ અને શકતી ભોગવીને, અથવા લુછાઈ દાંગાઈ કરીને મેલવેલી દોલત તેઓને શું કામ આવશે. બશ કેટલાંક માણશોએતો કાંઈ એવો જ ઠરાવ કીધેલો જણાએછે કે તેઓને પરમેશવરે આ દુનીઆમાં જે પેદા કીધાછે તે માતરે કંઈ કરવા નહી પણ ધન દોલત અને પઈશા એકઠા કરવા મોકલેઆછે. ઘણીવાર એવું જોએઆમાં અને શાંભલવામાં આવીઊંછે કે કેટલાક એવા લોભીઆઓ શુંઘી શુંઘીને પઈશા એકઠા કરી ગએઆછે, તે બીજાઓએ મોજ મોજમાં ઊડાવી નાંખેઆછે. પઈશા મેલવવાને ખંતમાં રેહેનારની આટલી ખાતરીછે કે તે પોતે કાંઈ કેઆમતના દાહાડા શુધી જીવી, પોતે મેલવેલા પઈશાનું શુખ ભોગવનાર નથી, તારે હવે તેના ધણીએ શા માટે હાએ અફશોશ કરી પઈશા મેલવવા પાછલ જીંદગાની તોડવી જોઈએ આ બીના લખવાની મતલબ એવી નથી કે માણશે પઈશા મેલવવાને વાજબી કોશેશ નહી કરવી, બલકે એથી ઊલટીજ મતલબછે કે વાજબી રીતે જે થોડુ ઘણું પેદા કરવાની માણશમાં શકતી હોએ તે પરમાણે તેણે મેહેનત કરી પોતાનું અને પોતાનાં કુટુંબનું ગુજરાન કરવું અલબતાં આ દુનીઆનાં પોતાનો નીભાવ કરવાને દરએક માણશની ફરજછે કે તેણે વાજબી મેહેનત કરી એકીનદારીથી પાંચ પઈશા મેલવવા, અને તે મેલવેલા પઈશા શા મારગે ખરચવા; પણ જેઓએ ખરું

રૈશતો ચોંખતેચાર કરતાં નથી અને ગાતરે શંગરી મુકવાનેજ દોલત મેલવવા પાછલ જેઓ ખાખા વગખા થાએછે તેઓને જાણવું જોઈએછે કે એ પરમાણે મેલવેલું તેઓને પોતાનેતો નકામુંછે. આ એઠલ શંકેલી એક વાત ઊપરથી એવું જણાએછે કે જે કેટલાક બીચારાઓ વાજબી મેહનત કરી પશીને ગરકાવ થઈ પાંચ પઈશા મેલવેછે, તેવા કેટલાક શખશો કેટલીક વખતે પોતાનું મેલવેલું વાપરી શકતા નથી, તો પછી જેઓ દગાઈ લુચાઈથી અને બેઈમાનીથી દોલત મેલવેછે તેઓના તે શા હાલ.

કેટલાએક ખાણ ખોદનારાઓ એક વેલાએ અતીશએ મેહનત કરી કેટલુંક શોનું એકઠું કરી "શેંટરલ અમેરીકા" નામે એક વાહાણમાં શવાર થઈ પોત પોતાને વતન જતા હતા. કેહેછેકે એ વેલાએ તે વાહાણ માહેલા દરએક ઊતારૂઓ જોડે ઘણું શોનું હતું, તથા તેઓ પાંચ પઈશાના જીવવાલા થએલા હતા, તેઓના પઈશા હજારોની રકમના ગણાતા હતા. એ ઊતારૂઓ માહેલા કેટલાએકો પોતે મેલવેલા પઈશાનું શુખ, ભોગવવાની આશા રાખી પોતાને વતન જવા નીકલેઆ હતા, કે હવે પોતાની જગા પર જઈ પોતાની જીંદગીના બાકી રહેલા દાહાડા પોતાનાં બચાં કચાં શાથે શુખમાં કાહાડે. પણ તે બીચારાઓની આશા એકદમ બશર થઈ હતી. દરીઆમાં એકાએક તોફાન થઈ આવીઊં, અને તે એટલુંતો જોરે મંદ હતું કે તે વાહાણ બચશે એવી કાંઈ આશા રહીજ નહી. એ વેલાએ તે ઊતારૂઓના જીવ ઊડી ગએઆ, શઊ કોઈ નાશીપાશ થઈ ગએઆ, અને સઘવાઓ પોતાની દોલતની કશી દરકાર ન કરતાં પોતાના જાનની શલામતીને મારે ઈનતેજારીમાં આવી પડેઆ—અતીઆર શુધી જે શોનું તથા બીજું ધન તેના માલેકોએ કબજાનમાં તથા શંભાલમાં રાખેલું હતું, તે હવે એક દમ ખુલું મુકેઆમાં આવીઊં, પણ તાકાત કોણની કે તેને એક આંગલી લગાડે. એવી અવશથામાં તે આશા ભરેલા તથા ઊમેદમાં ગુરશખશો અટવાઈ ગએઆ, અને રંજ શકતી ભોગવી પેદા કીમેલા પઈશા તથા દોલત દરીઆને હવાલે થએઆ.

ચોરી પકડવાનો એક ઊપાએ.

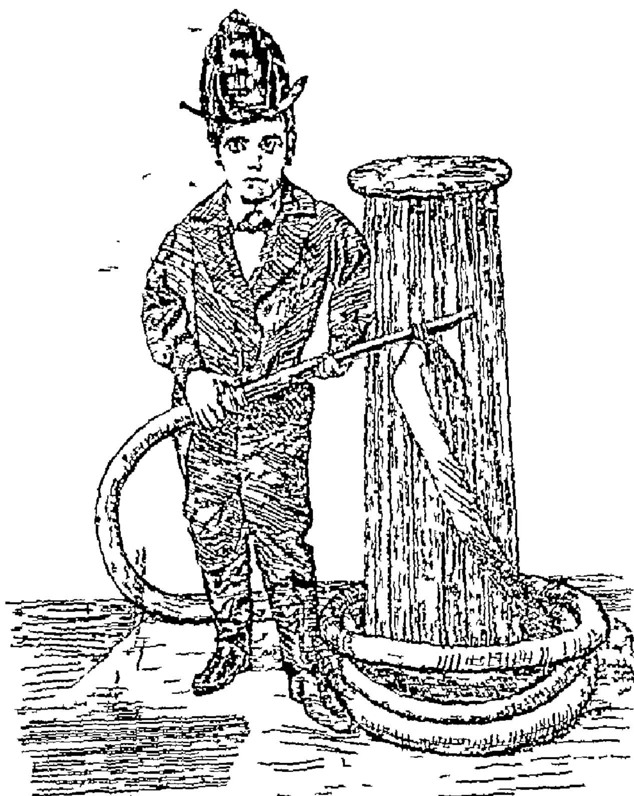
એક શેહરમાં રૂ પુશકલ ચોરાતો હતો, તે ઊપરથી તે રૂના માલેકે ચોર પકડવાનો શેહેલો ઊપાએ શોધીને ગામનાં તમામ માણશોને જમવાનું નોંતરૂં કીધું હતું, અને જારે લોકો જમવાને આવેઆ હતા તારે તેઓને પાટી ઊપર બેશાડીને તે ઘણી આ રીતે બોલેઓ હતો કે "શું આ ગામનાં લોકો લુછાંછે કે રૂ ચોરેછેતો ચોરેછે, પણ અતરે જમવા આવેઆંછે તાંહાં પણ તે ચોરેલા રૂ પોતાની દાહાડીઓને વલગાવીને શાથે લાવેઆછે." એ ઊપરથી, જેઓ રૂ ચોરતા હતા, તેઓએ વીચાર કીધો કે કોણ જાણે આપણી દાહાડીને રૂ વલગેલો હશે, એમ જાણીને લાગલા દાહાડી લુછી નાખવા લાગા, તે ઊપરથી તેઓ ચોર છે એવું સાબેત થઈઊં હતું, એવી એક કાહાણીછે, પણ આ એકલ જણાવેલી એક વાત જે ખરેખરી બનેલીછે તે ઊપરથી ચંચલ મનના અને હાજર જવાબી તથા સમએ સુચકતાનો ગુણ ધરાવનાર માણસો, વીશે કાંઈ આપણા મનમાં અસર થાએછે.

કેહેછેકે મી૦ વેબસતર, જે અમેરીકાનો એક મોહોટો ઘહરશથ હતો, તે એક વેલાએ મુશાફરી કરવાને નીકલેઓ હતો; વાટમાં ચાલતાં રાત પડી ગએઆના શબબથી રશતા ઊપરની એક ધરમશાલામાં તેણે મુકામ કીધો. એજ ધરમશાલામાં બીજા વીશ માંણશોએ પણ ઊતારો કીધો હતો. એ માણશોની મંડલીમાંથી કોઈ એક જણનું ઘડીઆલ ચોરાઈઊં. અલબતાં તે ઘડીઆલ તે મંડલીમાંનાજ એક શખશે ચોરીઊં હતું, તોપણ વગર મુદે તેની ઊપર ચોરી ચહડવાઈ શકાઈ નહી, તેથી તેઓ પોતાના નવા ઊતારૂ મી૦ વેબશતર જોડે આવી તેને અરજ કરવા લાગીઆ કે "શેઠ હમારી મંડલીમાના એક જણનું ઘડીઆલ ચોરાઈઊંછે, વાશતે જો તમો તે મેલવી આપવાને કોઈ ઈઊકતી કરશોતો તમારો મોહોટો આભાર થશે." મી૦ વેબસતરે જોઈઊંકે તે ઘડીઆલ વીશ જણ માહેલાજ કોઈ એક શખશે ચોરીઊંછે, અને તે વીશે જણ અતરે હાજર પણછે; કોઈ બાહેરતો ગઈઊં નથી કે કયે મુકી આવીઊં હોએ; તેથી કોઈ એવી ઈઊકતી કરવી કે તે ચોર શપડાઈ જાએ. એવી વેલાએ શઊથી શેહેલો રશતો એ

જ હતો કે શઘલાનાં જાહાડા લેવા એટલે આપોઆપ ચોર મલી આવતે, પણ મી૦ વેબસટરે ધારીઉં કે એથી નીર અપરાધીઓને મોહોટું અપમાન પુગશે, માટે તેણે પોતાની શમએ શુચકતાનાં બલથી એક ઊપાએ શોધી કાહાડેઓ. તે બોલેઓ "જલદી આ કોકરીના દરવાજા બંધ કરો, અને એ માહેથી કોઈને બાહાર જવા દેશો નાં" એટલું બોલીને તેણે તે ધરમશાલાના રખેવાલને અરજ કીધી કે મેહેરબાની કરીને તમારી ચાહની મોહોટી કીટલી લાવો. તે ઊપરથી તે ધણીએ એક કીટલી લાવી હાજર કીધી. તે કીટલીને મી૦ વેબસટરે જમીન ઊપર ઊંધી મેલી, ઈઆને મોહોડું જમીન શાથે લગાડીઊં અને તલીઊં જે મેશથી તમામ કાલું થએલું હતું તે ઊપર રાખીઊ. એમ કરેઆ બાદ વલી પાછું મી૦ વેબસતરે તે ધરમશાલાના રખેવાલને કહીઊં કે તમારા જોડે એકાદ ખબુતર અથવા કાંઈ બીજું પખશી હોએનો તે અતરે લાવી હાજર કરો. એ ઊપરથી તે રખેવાલે તુરત તે ઠેકાણે એક પખશી હાજર કીધું, જેને મી૦ વેબસટરે પેલી ઊંધી વાલેલી કીટલીમાં નાંખીઊં, અને તુરત બતી ગુલ કરી નાંખીને બોલીઓ કે "ભાઈઓ હું નહી ધારતોકે પેલો ઘડીઆલ ચોર કોઈ અતરે હોએ, અને તે કરતા જો કોઈ અતરેજ હશે તો તે હમણા પકડાઈ આવવાનો." એટલુ બોલીને તેણે શઘલાઓને જણાવીઊં કે "તમે વારા ફરતી એક એક જણ આવીને આ કીટલીને હાત લગાડીને પાછા જાઓ, અલબતા જારે ચોરનો હાત એ કીટલીને લાગશે તારે અંદરનું પખશી પોતાની મેલે અવાજ કરશે, એટલે તે ચોર પકડાશે" એ બોલવું શાંભલીઆથી તે મંડલીમાં જે ચોર હતો તેને ધાશતી પેઠી અને તેણે વીચાર કીધો કે જો હું જઈને હાત લગાડીશ અને પેલું પખશી અવાજ કરશેતો હું શપડાઈ જવશ અને વલી ઘડીઆલ પણ માહારી પાશેજછે, તેથી બેહેતર એજકે શઘલા જણા હાત લગાડી. આવે, અને હું છાનોમાનો બેશી રહું, અંધારામા કોણ જુએછે કે ફલાણાએ હાત લગાડીઓછે અને ફલાણાએ નથી લગાડીઓ. જારે શઘલા જણા વારા ફરતી તે કીટલીને હાત લગાડી રહેઆ તારે તે મંડલીમાંથી અવાજ નીકલીઓ કે "લગો હમે હાતતો લગાડી ચુકા પણ પેલું પખશી કાંઈ વાશીઉં નથી" તે ઊપરથી મી૦ વેબસટરે લાગલો હોકમ કરેઓ કે જલદીથી ઓરડામાં બતી લાવે. બતી લાવેઆ પછી મી૦ વેબસટર, લગાર વીચારમાં પડેઓ હોએ એમ ડોલ ઘાલીને, બોલેઓ કે "એ વાત કેમ બને, જો ચોર અતરે હાજર હોએતો ખચીત જારે તેણે હાત લગાડેઓ તારે પખશીએ અવાજ કરવો જોઈતો હતો, પણ જારે તેમ બનીઊં નથી તારે એમાં કાંઈ ભરમછે, માટે જોઈએ તમો શઘલા મને તમારા હાત દેખાડો એટલે હું પારખી કાહાડીશ." એ ઊપરથી શઘલાઓએ પોત પોતાના હાત બતલાવેઆ, જેઓ ઊપર મેશના ડાઘ પડેલા મી૦ વેબશટરે જોએઆ, પણ એક ધણીએ પોતાનો હાત બતલાવવાની અખારા કીધા ઊપરથી તેને તુરત બાહાર ઘશડી કાહાડેઓ અને તેના હાત જોએઆ તો તે ઊપર કોઈ ડાઘ જણાએઆ નહી, તે ઊપરથી મી૦ વેબસટરે ધારીઊં કે એવણજ ચોર હશે, તેથી બીહીને હાત લગાડીઓ નથી, એમ વીચારીને તુરત તેના જાહાડા લેવડાવવાનો હોકમ કીધો. અલબતા તેણે ઘડીઆલ ચોરીઊં હતું તેથી જાહાડા લેતાં પકડાઈ આવીઊં. આ પરમાણે તે ચોરીનો પતો લાગાથી તે ઘરહશથોએ મી૦ વેબસટરનો ગોહોટો ઊપકાર માનેઓ. કેહેવતછે કે "પાપ બોલે નહી પણ બોરે" તેમ આ ચોરના હાલ થએઆ. તેણે પોતે જે એક છુપો અપરાધ કરેઓ હતો, તેનાં અંત કરણને પશાદ પડેઓ નહી, તે ઊપરથીજ તે પોતાને હાતે શપડાઈ ગએઓ. જેમ બીજાઓએ વગર ધાશતીએ તે કીટલીને હાત લગાડેઆ હતા તેમજ જો એણે પણ હાત લગાડેઓ હોતતો તેથી, પેલી કીટલીમાંનું પખશી કદી વાશતતો નહીજ તોપણ તે પોતે જાતે ચોર હતો તેથી તેને અમશથી ધાશતી રહી.

આગ હોલવનાર ૭ા વરશનો છોકરો.

આ ચીતાર કોણનો પાડેલોછે? શાડા શાત વરશના છોકરાનો; એનું નામ રીચરડ જાકશન નીકોલન. એ ઊભો રહી શું કરેછે? તમે શાંભલીને તાજુબ થઈ જશો. તમારા દેશના ૭ા વરશનાં છોકરા

રીચરડ જકરીન નીઉટન,
શાહઝાન ઘરોનો, આગની વખતે બુમ્બો ચાંપનાર.

રાત પડી કે એટલાં ઊપર બાહેર નીકલવાને બીહેછે; અને રાતના માંએ અથવા બાવાની ફેરમાં ભરાઈ શુએછે અરુવાં——લાગીતો માંએને અથવા ચાકરને લઈ શાથે જાએછે. પણ તેવું હીઆં કઈ મુતલક છેજ નહી આ શુરો છોકરો આગ હોલવવાને હાતમાં ધુંબાની નલી લઈ ઊભોછે. આગથી એ બીહીતો નથી એટલુંજ નહી, પણ આગ હોલવવાને એટલોતો શાખ રાખેછે કે આટલી નાહાની વએમાં એ ધંધામાં પોતાના બાપની શાથે શામેલ થઓછે

જુઓ કેવી હીમતથી એ ધુંબાની નલી પકડીને ઊભોછે. એ ધુંબો દાબવા નથી ઊભો, પણ ધુંબાની નલી પકડીને ઊભોછે જેથી માલુમ પડેછે કે આગની છેક નજદીક જવાને એ વધારે શોખ રાખેછે. જુઓ કેવી ઓહો ચહડાવીછે! ટોપી કેઆ અકડથી મુકીછે! બુટ કેવાં મોટાં પેહેરેઆછે, જે છેક ગુહન ઊપર ચહડેલાંછે. એ છોકરાના મનમાં ધાશતી કઈ દેખાતી નથી. એને મનશ પોતાની વએના ખેલ પરમાણે જાણે ગીલી દાનડા રમવાને ઊભોછે. ખરેખર આગ હોલવવાનું કામ એ એક રમત અથવા મોજ શમજેછે, અને આગ લાગીછે એવું શાંભલતાને વાર આગ હોલવનારાઓની પોતાની ટોલીમાં પેહેલો આવીને ઊભો રેહેછે.

આ છોકરાનું ચીતાર શઘલાં માં બાપોએ પોતાના નાહાના ૭ થીતે ૧૭ વરશના છોકરાઓને દેખાડવો જોઈએછ, અને એક દાખલા તરીકે આ નાહાના છોકરાની હીમત પરમાણે ચાલવાને તેઓને શીકામણ દેવી જોઈએ.

આગ હોલવવા શારૂં અમેરીકા દેશમાં જેવી ગોઠવણ થઈછે તેવી કોઈ બીજે ઠેકાણે થએલી શાંભલવામાં નથી આવી. તાંહાં આગ હોલવવાને શરકારની તરફથી કોઈબી બંદોબસ્ત કરવાની જરૂર પડતીજ નથી. તાંહાંના લોકમાં કુદરતી ઊલટ એટલીછે કે આગ લાગી એટલે હોલવવા શારૂં માણશો પોતાની ઈછાથી તુટી પડેછે. આશને આશતે એવું બનીઉછે કે કેટલાએક લોકોએ મલી પોત પોતામા ટોલી બનાવીછે, જેનું નામ આગ હોલવનાર ટોલી. એ ટોલીઓમાં શાધારણ ધંધાવાલા, જેવા કે શુથાર લોહાર, દુકાનદાર, કલારક, એવા એવાઓ શામેલ થએલા હોએછે. તેઓ પોતાનો ધંધો બજાવેઆ પછી રાતના એક ઠેકાણા ઊપર શઘલા શાથે રેહેછે, શાથે ખાએછે, અને તાંહાંજ શુએછે, કે રાતના કામ પડતાં શઘલા જણને તુરત શાથે મલી જવાને બની આવે. જો કોઈ પરણેલા અથવા છોકરાં બચા વાલો હોએતો તેને શારૂં તે ઘરમાં જુદા જુદા ઓરડા કરી રાખેલા હોએછે. એ ઘર કાંઈ નાહાનું નથી. અલબત એક મોહોટી "હટેલ" જેવી "હોટેલ" છે, જેમા દીવા બતી અને બીજો શર શરનજામ શીનગાર કરવાને રાખેલા હોએછે, શેહરની હવા અને રશતા શાફ રાખનાર "મીઊનીશીપલ" ખાતાંમાથી એવી દરએક ટોલીઓને ધુંબા મલેછે, પણ તે ધુંબાઓ ઊપર પછવાડેથી એ ટોલીવાલા જેમ પોતાની ખુશી અને શોખમાં આવે એવી નકશીઓ અને શીનગાર કરેછે, અને તે કોઈ વાર ઘણોજ કીમતી થઈ પડેછે. દરએક ટોલીવાલા પોતાની ઈછા પરમાણે અને મનગમતો પણ એક શરખો પોશાક પેહેરી નીકલેછે, અને આગ હોલવવા જાણે પોતાની મીલકત બલતી હોએ એ પરમાણે પરોપકારી પણેથી મેહેનત કરેછે.

કહે ઠેકાણે આગ લાગીછે એ વીશે ખબર તુરત આપવા વીજલીના તાર રશતે રશતે અને મોહોલે મોહોલે અને ગલીએ ગલીએ ફરી વલેઆછે. કોઈબી ઠેકાણે આગ લાગી તો એક પલવારમાં આખા સેહેરમાં એકજ વખતે ખબર પડી શકેછે. ટેલીગરાફમા આટલા શબ્દો ફરી વલેછે. "આગ—૩ જો મોહોલો, ૫ મું ઠેકાણું—" નજદીકની જગાના ધુંબા તુરત નીકલી પડેછે, અને પલવારમાં એ આફતનું સેવટ લાવી મેલેછે.

આગ હોલવનાર ટોલીઓને કોઈ પગાર મલતો નથી, જે ધણીઓની ઈમારતો, મીલકત, માલ, જોખમમાં આવી પડેઆ હોએ તેઓ તરફથી મોહોટી બખશેશો જાએછે ને તાં સુધીકે કોઈ કોઈવાર ટેબલ ઊપર જમવાના રૂપાના વાસણો—દારૂ પીવાના શુનાથી મઢેલા ટમલરો અને ગલાશો, અને એવાજ બીજો શીનગારનો શામાન—કોઈ કોઈવાર નગદ [illegible]ણું, ઈતીઆદી. એ ટોલીમાં જેઓને શામેલ થવાની ઈછા હોએ તેઓ વીશે ટોલી વાલા પોત પોતાના મત આપેછે, અને વધારે મત પડેઆથીજ તેને શામેલ કરેછે. દરએક ટોલીનો એક શરનશીન ટોલીવાલા પોતેજ પશંદ કરી રાખેછે, અને તેના હુકમ મુજબ શઘલું કામ ચાલેછે. ટુકામા જેમ શીપાઈઓ લડાઈ કરવાની ઈછા રાખેછે, તેમ એ ટોલીના માણસો આગ

શાથે લડાઈ કરવાને હંમેશ તઈઆર અને હોશ ભરેલા હોએછે. ટોલીમા ઘણું કરીને જુવાન અને નાહાની વયેના ઊછરતા છોકરાઓ હોએછે. અને એવી ટોલીમાં શામેલ થવાનું કામ માતરે એક મોજ ભોગવવા શામેલ થતા હોએ એમ શમજેછે.

આપણા ગામઠીઓમાં આગ હોલવવાની પરોપકારી ઈચછા મુતલક છે નહી. જો પોતાનું ઘેર બવનું હોઅતોજ મેહનત કરવી. પરાઆની દરકાર નથી. ફલાણે ઠેકાણે ભારી આગ લાગીછે, ચાલો તે જોવા જઈએ, પણ તે હોલવવામાં જરાપણ હાત નહી મદદ તરીકે આપવો. બુંબા ચાપવાની ધાશતી રાખી દુર ઊભુ રેહેવું અથવા એણીગમથી પેલીગમ નાહાશતા ફરવું. માતરે તમાશગીરની મોઆફક ભીડ કરી ઊભું રેહેવું, કામ કરનારાઓને અડચણ કરવી, અને છેલવેહલે, શીપાઈઓને હાતના ધકા મુકી ખાઈ ઘેર આવવુ. જો પરોપકારી પણે મેહનત કરવામા રોકાઆતા એવું કઈ થનાર નથી, અને તમારા દીલમા શંતોશ આવશે કે મારા ભાઈબંધને શારૂં મારૂ જોર, અકલ, અને દીલ કામે લગાડવાને મહને આજે એક તક મલી આવીછે. એમ કોણ કરશે? શેઠીઓ, સોલજરો, જેને લોકો હલકી પદવીના ગણેછે પણ તેઓ ખરાંજ મોહોટા દીલવાલાછે, નહીકે આપણા કેટલાએક ગામઠી શેઠ લોકો મોહોટી પદવીએ ચહડેલા પણ ખરાજ નાહાના દીલવાલા.

બાએડીઓની બકબક.

જંગલી એક શરદારને " મદીરા " વાઈન વીશે પુછીઊં કે એ દારૂમાં શું ખુબીછે. જવાબ મલેઓ કે "એ-દારૂ મેં પીધા પછી એવું મહને માલુમ પડેછે કે મેં બાએડીઓની જીભમાંથી અને શીંહના દીલમાં નીકલતું મધછે, કાએકે જારે હું એ પીઊછું તારે બશ જણે વાત અને ટીકટીકજ કરેઆ કરૂં એવી કે બાએડી જાત શું તેની કિઆગલ બકબક કરી શકવાની, અને મારા દીલના એવુ તો શુર છુટેછે કે જાણે આખી જાહાનને પટકી શકું, અને શીંહ શું મારી શાંમણે ટકી શકે. આ જંગલીનું બોલવું ખરૂંજછે, પણ તેનાથી આપણને એક બોધ થાએછે કે જંગલી એ બકબક કરવાની શરખામણી બાએડી જાત શાથે કીધી એ ઊપરથી એવું શાબેત થાએછે કે બાએડી જાત બકબક કરવામા ઘણી જબરીછે! મુગું મોહોડ રાખવું, અને થોડું બોલવુ, અને ઘણું શાંભલવું, એ શીકામણ તેઓએ લેવી જોઈએછ. આપણામાં જારે કોઈ ઘણો દારૂ પી બકબકારો કરવા માંડે તો તેને આપણે પોપટ બનેઓ બોલીએછે, પણ ઊપર કહેલા જંગલી સરદારે બાએડી શાથે શરખામણી કીધી એ શચાઈથી વેગલુ નથી, કોલી ટોશી શહવારના ઊઠી કે બોલવા માંડેછે, તેને તેની પડોશન પટ પટતી પીછી જવાબ આપવા નીકલેછે, તે બેહુની વાતનો છેડો જારે રાતના સુવાનો વખત આવેછે તારે કદાચ આવેછે, અને ઘણી વખતતો વાતને પેટીમાં ઢાંકી રાખી શહવાર પડી કે પાછી ઊઘાડી શુરૂ કરેછે. તેમાં રોજના રોજ નીકલી જાએછે પણ તેનો છેડો નથી, આવતો, જબરી બોલનારી. રતન વહડકની વહડવા નીકલેછે તેની જબાન ચાલેછે તે નકરી દરજીની કાતર, બોલ-બોલ-બોલ-ગાલ-ગાલ-ગાલ-છીટાં-છીટા-છીટા-અને તેની શાંમણે જો ચાંદણબાઈ ચટકતી આવી તો પછી બક બકારો શાંભલવાની કોઈની તાકાદ રેહેતી નથી. જારે શંધા શાથે શુનામાશી મલી કે પછી જોડ લેવો પડોશીઓ બીચારા કંટાલીને બારણા ઢાંકેછે, અને તોબી કાન બેહેરા થઈ જાએ એવા મોહોટેથી એક બીજાની વહડા વહડના આવાજો આવેછે તેથી તેઓને કાનમાં વગર પીંજેલો રૂ ખોશવાની ફરજ પડેછે.

અરે એવા જે કોઈ આપણી જાતમા બઈરાંઓ હો તો તેઓને આ વાતથી કેટલી શરમ ઊપજવી જોઈએ! જેઓ એવું નથી કરતા તેઓને પોતાની ચાલ એવી ન થાએ તેને શારૂ કેટલી શંભાલ રાખવી જોઈએ!

શેતાનના કજીઆ કંકાશને તમારા ઘેરમાંથી બહેર હાંકી કાહડો, અને ખોદાતાલાની શલાહ અને શંપ, તે પેઆર અને નેઆમત, તમારા ઘેરમા તેડવાને ઊંબરો ધોઈ, ચોક પુરી, પધરામણી કરવાને ચીતો રાખો.

ગુચવણ ભરેલી બોલી.

કહેછેકે નેપલશ નામનાં શેહરમાં એક માતબર શખશ રેહતો હતો. એ શખશે મરતી વેલાએ જે વશીઅત કીધી તે તેના પોતાના એકપુરા છોકરાના હકમાં નુકશાન કારક હતી, તોપણ તે શેહરના ડીશકની શેહરબાનીની તથા ચાલાકીથી જે વાજબી હતુ તે જ પરમાણે થઈગીં હતું. પેલા માતબર શખશે પોતાની વસીઅતમા એવુ જણાવીગીં હતું કે તેની સઘલી મીલકત જે પચાશ હજાર કરાઊન કીમતનીછે તે, તે શેહરનાં એક મઠના જોગીઆએ લેવી, અને તેની માહેથી જેટલું તેઓને ગમે એટલું દરવીઅ તેના છોકરાને આપવું. એ પરમાણે વસીઅત કરેઆ બાદ તે શખશ ગુજરી ગએઓ અને ધારા પરમાણે પેલા જોગીઓએ તેની સઘલી મીલકત પોતાને તાબે કરી લીધી, અને તે માહેથી ૪૨૦૦૦ કરાઊનનો અવેજ પોતે રાખીને માતરે ૮૦૦૦ કરાઊન પેલા મરનારના છોકરાને આપવા માંડીઆ, પણ તે છોકરાએ તેટલુ લેવાને ના પાડીઆથી તે કજીઓ દરબારમાં ગએઓ. તે વેલાએ ઈનશાફ કરનારે બંધે બાજુ શારી પેઠે શાભલી લીધી, તથા પેલા વસીઅતની નકલ પણ જોઈ, તે ઊપરથી તો શાફ એવોજ અરથ નીકલેઓ કે પેલા જોગીઓને "ગમે" એટલું દરવીઅ મરનારના છોકરાને આપે. પણ તેણે જરા લંબાણ વીચાર પોહોંચાડીઓ કે ધણીના છોકરાને આટલું થોડું મલે, અને પારકાઓ નાહકમાં એકદમ ખાઈ જાએછે તેથી તેણે શારી પેઠે વીચાર કરે આબાદ "જોગીઓને ગમે એટલુ" એ શબદો ઊપર પોતાનો પાએઓ રચીને તે બોલેઓ કે "તમારી બંધે જણાની વાત શારી પેઠે હું શાંભલી ચુકોછુ, વસીઅત પણ મેં જોઈછે, એ ઊપરથી શાર માતરે એટલોજ નીકલેછે કે પેલા જોગીઓએ પોતે ૮૦૦૦ કરાઊન લેવા અને ૪૨૦૦૦ કરાઊન મરનારના વારશને આપવાં, કાંએકે વશીઅતમાં ખુલી રીતે લખેલુંછે કે જોગીઓને ગમે એટલા કરાઊન છોકરાને આપવા, તો હવે જોગીઓનેતો ૪૨૦૦૦ કરાઊન ગમેછે, માટે તે રકમ મરનારનાં વશીઅત પરમાણે તેના છોકરાને મલવીજોઈએ. અલબતાં આવી એક જુકતી કામે લગાડેઆથીજ પેલા છોકરાનો વાજબી ઈનશાફ થએઓછે, નહીતર તેને માતરે ૮૦૦૦ કરાઊન લઈનેજ ઘેર બેશવું પડત, કારણકે તેના મરનાર બાપે શઘલો આધાર પેલા જોગીઓ ઊપર રાખેલો હતો.

અવાજની ભએઆંકર અશર.

તોપ, બંદુક અથવા ગગરાટના જેવા મોહોટા અવાજોથી કેટલીએક વેલાએ ભએઆંકર અશરો પરાણીઓ ઊપર થાએછે. એક લખનાર જણાવેછે કે જરે ઈશવી શન ૧૬૯૭ મા લંડન મધે શુલેહ થઈ હતી, તારે બે ઘોડેશવાર શીપાઈઓને ઘોડા ઊપરથી ઊતારી તેઓ જોડે ખુશાલીના અવાજ કહડાવવાને તેઓની બંદુકો ફોડવાને હોકમ કીધો. જે જગા ઊપર એ શીપાઈઓ ઊભા હતા તેની શામે એક કશાઈની દુકાન હતી, તે દુકાનના બારણાં આગલ એક મોહોટો કુતરો નીરભએ પણે શુતેલો હતો. જેવો એક તરફથી બંદુકનો અવાજ થએઓ કે તુરત બીજી તરફથી પેલો શુતેલો કુતરો ભર ઊંગમાથી ભડકી ઊઠેઓ અને તેવોજ તાંહાંથી જીવ લઈને નાઠો અને એક ઓરડીમા જઈને કોઈ ગોદરાં હેઠલ ભરાઈ બેઠો. વલી જારે બીજીવાર બંદુક ફોડી તારે તે પાછો ભડકેઓ અને તે આખા ઓરડામાં અહીંથી તહીં અને તહીંથી અહીં અફડાવા લાગો, અને જાણે ઘણોજ દુખમાં પડેઓ હોએ એવો દેખાવા લાગો. પણ તરીજી વાર જે બંદુક ફુટી તે, તે કુતરાનો જીવ લેનાર માલમ પડી, જેવી તે તરીજીવાર ફુટીકે તે કુતરો ખુબ અફડાવા તથા પછડાવા લાગો અને તુરત મરણ પામી જમીન ઊપર પડેઓ; એ વેલાએ તેના મોહોડા તથા નાકમાથી પુશકલ લોહી વેહેતું હતું. એવી રીતે મોહોટા અવાજની અશર તે કુતરા ઊપર થઈ હતી.

દુનીઆમા બોલાતી ભાશા.

દુનીઆના સઘલા ભાગમાં મુશાફરી કરીને એક ઘરસથ થોડું થઈગ નેપલશ શેહરમાં જઈ પોહોચેઓછે. એ ધણીએ પોતાની મુસાફરીમાં ઘણુ કરીને જાદા જાદા દેશોમાં જે જે ભાશાઓ બોલાએછે ગો ઠા

પર ધ્યાંન આપીશિંછે. તે ધણી એવું જાહેર કરવાને શક્તીવાન થયોછે કે આખા ઈઊરોપખંડમાં ૫૮૭ ભાશા બોલાએછે, એશીઆખંડમાં ૯૨૭ ભાશા, આફરીકામાં ૨૨૬, અને અમેરીકામાં ૧૨૬૪, એ સઘલી મલીને ૩૦૦૦, તરણ હજાર જુદી જુદી ભાશા આ દુનીઆની શપાટી ઊપર બોલાએછે. એ મુસાફર એવો પોતાનો વીચાર બતલાવેછે કે સઘલી ભાશામાં એક મોટો મુખે મુલછે. એક પદના શબદો પેહેલો અથવા મુખે અવાજછે. પદોની જે જોડની થાઈછે તે એક જાતના લોક બીજી જાત સાથે ભેલાઆથી અથવા એક બીજાની સાથે વધારે વેપાર સંબંધ રાખેઆથી થઈછે. એ મુસાફરના કેહેવા ઊપરથી એવું સીધ થાએછે કે ચીનાઈ, વેલશ, ગીરીક, હીબરૂ, અને જરમન એ ભાશાઓ એક પદના મુખે આધાર ઊપરથી થએલી માલુમ પડેછે. ચીનાઈ ભાશામાં ૨૧૪, મુલઅખશરો અથવા નીશાનોછે તેની મારફતથી મુખે વીચારો બોલાઈ શકાએછે, પણ બીજી બાબતો બોલવી હોએતો પેલા મુલા શબદોની એક બીજા સાથે જોડની કરીને બોલેછે. એ મુસાફરની ગણતરી પરમાણે ઈંગરેજી ભાશામાં ૨૫૦૦૦ પચીસ હજાર શબદોછે, ઈસપાનીસ ભાશામાં ૨૦૦૦૦ વીસ હજાર, ૨૫૦૦૦ પચીસ હજાર લાટીનમાં, ૩૦૦૦૦ તીસ હજાર ફરેંચમાં, ૪૫૦૦૦ પીસતાલીસ હજાર ઈટાલીઅનમાં, ૫૦૦૦૦ પચાસ હજાર ગીરીક (ઈઊનાની)ભાશામાં અને ૮૦૦૦૦ એંશી હજાર જરમન ભાશામાંછે. દરએક જુદી જુદી જાતના મુલા અખશરોની ગણતરી નીચે પરમાણે આપીછે.

ઈટાલીઅન ભાશામાં મુલ અખશરો	૨૦
ઈસપાનીશ ભાશામાં મુલ અખશરો	૨૭
ઈંગલીશ ભાશામાં મુલ અખશરો	૨૧
ફરેંચ ભાશામાં મુલ અખશરો.	૨૩
...માં મુલ અખશરો...... ..	૨૧
...માં મુલ અખશરો.. .	૨૭
...મુલ અખશરો	૪૧
...અખશરો	૨૨
...નો ...મુલ અખશરો....	૨૮
...અખશરો.....	૨૨
... .	૨૮
...અખશરો.	૩૫
... .	૨૧૪

પરવારતો વખત.

જાંહાં "ચાર મલે ચોટલા તાંહાં ભાગે ઓટલા" એવી એક નઠારી કેહેવત આપણાં લોકોમાં પસરેલીછે. ખરેખર એ કેહેવત ઘણી ખરાબછે, અને તે અસતરી જાતને એબ લગાડનારછે, તથા એ કેહેવત બોલનારને પણ શરમ લાગે એવીછે. એટલું છતાં પણ અફશોસ ભરેલું છે કે આપણી કેટલીક ઓરતો કોઈ એવી ચાલ ચલાવીને ઊપલી દુરગંધ કેહેવતને જનદાર કરેછે. આપણી કેટલીક ઓરતોમાં 'બરાબર' આગેજ એક રસમ દાખલ થએલીછે કે જો જરા પરવારતો વખત મલેઓતો બેસીને બે વાતો કરવી, પણ તે વાતોમા અકલ આવે તથા ગનેઆન વધે કેવી વાતતો કદાચજ થવાની, પણ પીરોજબાઈની પાલી, શુનાવહુનાં શાંકરાં અને અમલાજીનો વેહેવાની વાતો ચાલવાની. એવી વેલાએ જો તે મંડલીમાં એકાદ બુઢી ઓરત હોઈતો તે વલી જુની અને નવાં કોતક જોતી કંટાલી ગએલી, સુધરાઈ વલી 'રસમોની તરેહવાર નકલ કાહાડવા મંડી જવાને અને એ પરમાણે પોતાનો પરવારનો વખત કુથલી કાથલીમાંજ રોકવાને આપણી કેટલીક ઓરતો વજબી જાણેછે. પણ તેવી ઓરતોને નમનતાઈ વલી અરજ એજ કરેઆમાં આવેછે કે બેહેનો તમે તમારો પરવારતો વખત કોઈ વધારે ઊપીઓગી ને અગતની બાબદમાં રોકો, કે જેથી તમને કાંઈ ફાએદો પણ થાએ, બાકી આ પરમાણે બેશીને કોના કુથલા કીધાથી તથા ખાનગી કુટુંબોની વાતો (પછી ખરી હોઈઆ ખોટી) કાહાડેઆથી તમારાં ગનેઆનમાં કશો વધારો થનાર નથી, બલકે એ પરમાણે કીધાથી ઊલટાં તમો તે કીરતારની નજરમાં હલકાં ગણાવોછો, અગરજો તમોને કાંઈ ફુરશદનો વખત મલેઓ તો તે વખતે તમો કાંઈ કાંમ સોધી કાહડો ! એકે જે કોઈ આલશુ બેશી નકામી વાતો કરેછ તે નાપાક સેતાન ફશાવેછ અને તેના મનમાં ઘણી પાપની વાતો આવેછે. ઘરની પેટી, પેટારા, બારીબારણાં, ખુરશી, કોચ એવી ચીજો સાફ કરજો. ? મશથા તારી મારી કરવા બેશો તેને ઠેકાણે પાલીઓના માકડો મારોતો ઘણું શારૂં અથવા માંકાના બાલ હોઈ ખોરો દુર કરોતો બેહતર. વાતને બાનુએ

તેમાં જરા શારી પેઠે એ બાબદ ઊપર ચીત લગાડો અને તમારા મનને પુછો કે પરવારતે અથવા ફુરશદને વખતે બેશીને કોઈની નીંદા અથવા તારી મારી કીધાથી અથવા કોઈનાં ઘરેણાં, કપડાં ઊપર, કોઈના પેહેરવાશ ઊપર, કોઈની ચાલ ચલણ ઊપર અને કોઈની શંશારી બાબદ ઊપર નકામી ભાજગડ કરી ગુનેહગાર થવુ તે કરતા ઊપર જણાવેઆ પરમાણે કોઈ રૂડો મારગ અખતેઆર કરવો તે કેહેવું? ખરૂં છે કે આ દુનીઆમા જે જે માનવીઓએ જનમ લીધોછે તે શઘળો અધુરોછે, કોઈનામા કંઈ નહી અને કઈ પણ ખાપણ હોવીજ જોઈએછે, માણવી શઘળી વાતે પુર તો કધી થવાનોજ નથી એવોતો એકકાએદોજછે તારે હવે તેવી બાબદ ઊપર નકામી ભાજગડ કરવી એ દુરૂશત નથી વાશતે શઘલાઓને ઘટેછે કે તેઓએ બનતાં સુધી કોઈની ગીબત કરવામા અથવા કોઈની પાછલ તેની વાતો કરવામા પોતાનો થોડો પણ ફુરસદનો વખત રોકવો નહી, અગર જો તેઓને કઈ કામ કાજ ન હોએતો હજી વધારે બેહેતર એછે કે ધીરજથી હરેક નવાઇ જેવી બાબદ ઊપર વીચાર કરવો

ચાલો જોઈએ આ એકઠ લખેવા વાકીઓ વાચો। અલબતા એવી એવી રીતના આકારોમા તરેહવાર વાકીઓ લખીને તે વાચવાં અથવા કોઈ બીજી શાહેલી પાશે વંચાવવા એથી કરીને પરવારતો વખત શારી ગીતે ગુજરેલો કેહેવાશે, તથા તેથી જરા લગાર રમુજ શાથે ગનેઆન પણ મલશે

શે
શેપશે
શેપલુપશે
શેપલુભલુપશે
શેપલુભરભલુપશે
શેપલુભરકરભલુપશે
શેપલુભરકલુકરભલુપશે
શેપલુભરકલુભલુકરભલુપશે
શેપલુભરકલુકરભલુપશે
શેપલુભરકરભલુપશે
શેપલુભરભલુપશે
શેપલુભલુપશે
શેપલુપશે
શેપશે
શે

શે
શેડશે
શેડપડશે
શેડપતેપડશે
શેડપતેશેતેપડશે
શેડપતેશેલુશેતેપડશે
શેડપતેશેલુભલુશેતેપડશે
શેડપતેશેલુશેતેપડશે
શેડપતેશેતેપડશે
શેડપતેપડશે
શેડપડશે
શેડશે
શે

હવા અને કસરત.

દરએક જુવાન પુરૂશને દરરોજ ઓછામા ઓછા ૬ માઈલ જેટલુ ચાલવું જરૂરછે, જુવાન બાયોડીને તરણ અથવા ચાર માઈલ બશછે આપણા લોકમા ગરીબ પુરૂશતો વારૂ જાણે ધંધા ઊપર જાએછે તેથી તેઓને ચાલવાનો પુશ્કલ માહાવરો પડેલો હોએછે, પણ આપણા કેટલાએક શેઠ લોકો આખા દાહાડામા અલબતાં વધુમાં વધુ ૪૦૦ અથવા ૫૦૦ ફુટની બારી મંજલ કરતા હશે. તેબી ઘેરમાથી દાદર ઊપરથી ઊતરી ઘેરણા બારણા આગલ ગાડી અથવા પાલકી ઊભી હોએ તેમા બેશી જતી વખતે, અને પાછાં તેમાથી ઊતરી ઘેરમા પાછા જઈ નરન કોચ અને બીછાના ઊપર લેટ મારતી વખતે. અલબતા એવી બારી કશરત કીધાથી એ શેઠીઆઓના શરીરની આબાદી અને ચરબીની દોલતની વગથી મુશકલ થાએછે, તે કોઈ વાર એ શુધી કે તેઓનું પોતાનુ બદન પોતાથી ઊચકાઈ નથી શકાતુ.

તેમજ આપણી બાએડીઓનો હાલછે તેમા ગરીબ બાએડીઓતો ચાલવાનો ઘણો માહાવરો રાખેછે, પણ આ ચોપાનીઊ વાચનાર કેટલીએક ગોહોટા લોકની બાએડીઓ તો આખા દીવશમા અલબતાં ૨૦૦ અથવા ૨૫૦ ફુટની કઠણ મુશાફરી પોતાના ઘેરમા ખડકીમાથી રાહાણીમા, અને રાહાણીમાથી ખડકીમા પેલી એશકી બે આગલ પોહોલા ૫ જાની શપાટ પેહેરી ફેરા ખાતા ફરતા હશે.

હવાનો ખપ આપણા દમમા જેમ આપણે વધારે ચાલીએછ તેમ થાએછે જો આમશથા બેશીજ રેહેલા હોઈએતો એક મીનીટમા ૫૦૦ કીઊબીક ઈંચ હવા આપણા દમમા જાએછે જો એક કલાકમા એક માઈલ ચાલેઆ હોઈએતો ૮૦૦ કીઊબીક ઈંચ હવાનો ખપ થાએછે, એક કલાકમા બે માઈલ ગાલેઆ હોઈએતો ૧૦૦૦ કીઊબીક ઈંચ હવાનો ખપ પડેછે, જો તરણ માઈલને હીશાબે ચાલેઆતો ૧૬૦૦ કીઊબીક ઈંચનો ખપ લાગેછે, અને જો કલાકનાં ૬ માઈલને હીશાબે દોડીએતો ૩૦૦૦ તરણ હજાર કીઊબીક ઈંચ હવા દમમા જાએછે, જો ઘોડા ઊપર બેશી રવાલ ચાલથી ઘોડાને ચલાવેઆ હોએતો ૧૭૫૦ કીઊબીક ઈંચ હવાનો ખપ દમમા થાએછે

એક બીલાડીની કીમત.

શર ઊલીઅમ ગોર આઊશલીએ પોતાની મુશાફરીના અહેવાલમા એક ઠેકાણે એક કાહાણી દાખલ આ પરમાણે લખેલીછેકે "શીરાજ મધેની એક ગરીબ વીધવાનો એક છોકરો ઈશવી શનના દશમા શઈકામાં હીંદુશથાન ખાતે આવવા માટે શીરાજથી નીકલેઓ હતો, એ વેલાએ તે જુવાન છોકરા જોડે તેની શઘલી પુજીમાં માતરે તેની એક પાલેલી બીલાડી હતી એતેફાક એવો બનેઓ કે હીંદુશથાન માહેલી જે જગા ઊપર પુશકલ ઊંદરો ઊભાઈ ગએઆ હતા, અને જેથી તે જગા ઊપરના તમામ લોક ખાખા વરખાં થઈને ઊંદરોથી કંટલી ગએઆ હતા, તેવી જગા ઊપર એ જુવાન શખશ પોતાની બીલાડી શુધાં આવી પુગો. કેહેછેકે એ વેલાએ ઊંદરો એટલાતો વધી પરેલા હતા કે બાદશાહના ખાનાના શુફરા ઊપર કેટલાક ચોકીદારો હોએઆ છતાં પણ શોખ ઊદરો તે શુફરા ઊપરથી શારાં શારા પકવાંનો ઊંચકી જતા હતા એવી વેલાએ પેલી બીલાડી ઘણી કામ લાગી, જેવી તેને છુટી મુકીકે ઊંદરોનો દોર ઓછો થવા લાગો તે છેક એટલે શુધી કે શેહેજ દાહાડામાં ફરીથી ઊંદરો નજરે પડેઆજ નહી. એ ઊપરથી તે જગા ઊપરનાં તમામ લોકો પેલા જુવાન શખશના ઘણાજ ઊપકારી થએઆં હતા, અને ચો તરફથી તે જુવાનને માટે ભેટ આવવા લાગી. કેહેછે કે એ ભેટ શોગાત તે જુવાનને જે મલી હતી ને એટલી હતી કે જેથી તેને વધારે દાહાડા હીંદુશથાન શરજમીન રેહેવા ગમોઊં નહી, પણ તે વેહેલોજ પોતાને વતન પાછો ગએઓ, અને પોતાનાં કુટુંબ શાથે પોતાની જંદેગાનીનાં બાકી દાહાડા શુખમાં કાહાડેઆ

કાફરી લોકમાં ખુબશુરતીનો વીચાર.

મી૦ શુટર ન નવો મુશાફર જે કાફરી લોકના "નેટલ" નામના [illegible]મા ફરી આવેઓછે તે એવું કેહેછે, કે કોઈબી કાફરીને આપણે એમ કેહીએકે "તું ગોરોછે, અથવા તારી ચામડીનો રંગ કાલો નથી" તો એવું કેહવાથી તેને કઈબી આબરૂ ભરેલું નથી લાગતું, બલકે અપમાન ભરેલું તે ગણેછે. મી૦ શુટર કેહેછે કે મેં એક કાફરીને જોઓ કે જે ઘણોજ ખુબશુરત ચેહરાનો હતો અને તેની ચામડીનો રંગ ઘઊંના રંગ જેવો હતો, પણ તે બીચારો તે દેશમાં એ ઊથી કમનશીબ ગણાતો હતો, તે હાં સુધીકે તે જગા ઊપરની કોઈબી અશતરી તેને પરણતી નહી હતી, અને તેનું નામ દેવાને ખુશી પણ નહી હતી. એકવાર એક જણને બારે એવું કેહેવામાં આવીઊં કે "તું ઈઊરોપીઆન જેવો ખુબશુરતીમા ગોરોછે" તે શાભલી તે અતીશે ગુશે થએો અને એવું શમજેઓકે તેની ઊપર એ શબદોથી એક મોટી બદદુવા અથવા આફત ગુજરી હતી. એક જણને પુછીઊં કે તમારામાં શઊથી પશંદ પડતો કેવો રંગ ખુબશુરતીમાં ગણોછો. જવાબ દીધો કે "મારા જેવો કાલો શીશઈ જેવો અને તેમાં જરા લાલ રંગની છાટ હોએ" 'જુલુ' પરાતના બાદશાહને જે આબરૂ ભરેલા ખેતાબેથી બોલેછે તેમાં એમ કેહેછે "આ પાદશાહ તું જેવા એ તીશે કાલા ચેશ જેવાની બુજરગી કોણનીછે"

મુંબઈ શેહેરમાં ઊપર લખેલા વીચારોથી તન ઊલટોજ વીચાર ચાલેછે, ઘણા જુવાન છોકરાએને ગોરી બાએડીઓ પશંદ પડેછે. જો મારાં બાએમે તેઓના લગન બચપણમાં થઆં હોએતો તેઓ મોહોટા થઈ પોતાની બાએડી જરા ઘહુલા રંગની હોએછે તો તેને નાપશંદ કરેછે, રાહાટતા નથી, અને બીજી ગોરી સોધવા અને પરણવા શારૂ ઘેરમા ફીતને અને કજીઆ કંકાશ પેદા કરેછે, પણ તેઓ પોતાનો ચેહેરો આરશીમાં જોતા નથી કે પોતે કેવા જુલુ બાદશાહના ખેતાબને લાએકનાછે, અથવા તો, આપણા લોલાની બાએડીઓની કેહેવાત પરમાણે બોલીએતો તેઓ પોતે કેવા કાગડાની પાખ જેવાછે કેવલી ખુબ શુરત ગોરી બઈરી માગેછે. હમુને શાંભલ પડે ઈઆદછે કે એક જુવાન ઈશકી પારશી જુલુના બાદશાહ જેવો ખુબશુરત, કાજ કરનાર એક મોબેદ વારે ઘડીએ કેહતો હતો કે "મોબેદ ફલાણી ફલાણ છોકરીનું તમે કાજ લાગેઆ હતા, પણ તે છોકરી ઈ ઘણી ખુબ શુરત નથી એવી છોકરીનું કાજ વો કે જેનો રંગ દુધ જેવો શફેદ હોએ." હમે ધારીએછે કે એ જુવાન પારશીની મરજી કોઈ કોહાડ તરાશેલી શફેદ દુધ જેવી છોકરી શાથે પરણવાની હશે

અને પોતે કાગોમેશ અને ખઈરી શુફેદ દુધ જેવી શાં થે એટાથી એ બે રંગનો શમાગમ ઘણોજ શારી રીતે થઈ શકે હતુંછે!

પટેટો,—પપેટો,—અડુખરાં.

આ ચીજને શઘલા જણ ઓલખેછે. કોઈ પટેટો બોલેછે. કોઈ લોક પપેટો બોલેછે. ગામડાના લોક એને અડુખરાંને નામે ઓલખેછે. એ તરકારીનો ઊપઓગ જેવો અને જેટલો ઈઊરોપખંડમાં થાએછે તેનો પા ભાગ પણ આપણા દેશમાં નથી થતો. આપણેતો માતરે તલીને, અથવા બાફીને, અથવા ગોશ શાથે એને ખોરાકમાં વાપરીએછે. પણ જુઓ તે માંથી શું શું ચીજો ઈઊરોપ ખંડમાં બનાવેછે.

ફરાંસમાં પટેટાનો આટો તરેહવાર સાસ, શેરવા, અને રશ બનાવામાં વાપરેછે, તેની રોટલી અને મીઠાઈતો ફરાંસમાં એક ઊકમાઈ ગણાએછે. "કોનાક" નામનો બરાંડી દારૂ પટેટામાંથીજ બનાવેછે. ઈંગલંડમાં "ઈશ્ટેરીન" નામના બરાંડીનો અતીશ એ વેપાર ચાલેછે અને મોહટ મોહાટા માંણશોની ટેબલ ઊપર એ દારૂ પીવાને ભારી ઊલટ ભરેલી શલામતી એ લેવાએછે, તે પણ પટેટામાંથીજ કાહાડેલો, ફરાંશ, જરમની, પોલાંડ એ દેશોમાં બનેછે. નાજુક અશતરીઓને શુંગવા, તથા પોતાના ખુબશુરત ચેહરા ઊપર લગાડવા, ચામડી નરમ રાખવા જે ખુશબોદાર પાણી નાહાની નાહાની શીશીઓમાં "હંગરીવાટર" જેને આપણા લોક (હીંગરી વાટર) બોલેછે તે પણ પટેટામાંથીજ બનેલા દારૂને તરેહવાર ફુલો શાથે ગાળી કાહાડેઆથી બનેછે. એ શીવાએ પટેટાના આટાનો બારીક મેદો છુટો પાડેઆ પછી જે જાડો ભાગ રેહેછે, તેના નાહાના નાહાના રમકડાં, તપકીરની દાબડી, આરશીઓની ફરેમો બનાવેછે, એ બનાવતી વેલા આટામાંથી જે પાણી ધોવાઈ બાહર પડેછે તે ઊનના કપડાં ઊપરના ડાઘ અથવા તેવીજ બીજી ચીજો ધોવાને ઘણીજ કામ લાગ દવાઈ જેવું પાણી થઈ પડેછે, અને કપડાં ધોતાં સુરતીથી જો ધોલણનુંપાટું પડીશ હાઓતો તે સારું કરવાને એ પાણી એક દવા થઈ પડેછે એ રખા સુધા ગુણ આ ધારેણ ચીજ પટેટામાંછે.

જાણવા જોગ બીનાંઓ.

બેવકુફીને જે ઉપાએ શરુથી છેવે શુઝ પડેછે, તેજ ઉપાએ ડાહેઆં માણશોને શુરુઆતમાંથીજ શુઝેછે.

આખી પુરથવી ઉપર સઘલી મલીને ૫૧૨૬૬ માઈલ લોહોડાંની શડક તઇઆર થઇ ચુકીછે.

રેલવેની ગાડીમાં શરુથી છેલી ગાડી સુધીને તેની પાશેની ગાડીના વચલા ભાગ ઉપર બેશવાનું વધારે શલામતી ભરેલું તથા શારૂં ગણાએછે.

આ દુનીઆમા ઘણી બુરી તથા નાશકારક બીજી ઘણી ચીજો મલી આવશે તો પણ લુચાઈ દગાઇથી મેલવેલી દોલતના જેવી બુરી તથા નાશકારક બીજી કોઈ ચીજ મલી નથી આવનાર.

તા૦ ૧૪ મી જુન ૧૮૫૭ ને દીને બગદાદમા એક જબરો વરશાદ પડેઓ હતો, કેહેછે કે તે વરશાદનાં પાણીનો રંગ લગાર લાલ હતો, તેથી તેઓઆ તે શેહેરની આશપાશ લોહીનાં મેદાનના જેવો દેખાવ થઇ પડેઓ હતો.

ચોરી કીધાથી માણસ માલદાર થતું નથી, તેમજ દાન કરીઆથી માણસ ગરીબ થઇ જતું નથી, અથવા બંદગી કરવામાં વખત રોકેઆથી માણશોને પોતાના કામ કાજોમાં તથા વેપાર ધંધામાં ખલલ નડતી નથી.

દુનીઆંમાની શઘલી વશતુઓ ઉપર કાટ ચહડશે, પણ પરોપકારી માણશોના ધન ઉપર, નીંદા તથા ગીબત ખોરની જીભ ઉપર અને ભાડુતી ઘોડાની નાલ ઉપર કદી કાટ ચહડનાર નથી.

એક દાનાવ શખશ એવી નશીહત કરેછે કે ઘરડાઓની મશકરી કરવી અથવા તેઓને હશવું, એ તેઓઆ જે બીછાનાં ઉપર રાતનાં શુનાર હોઇએ તે બીછાના ઉપર શવારના પોહોરમાં થંડું પાણી શીપવા બરાબરછે.

આગની ગાડી—ઇઉનાઇટેડ ઇશટેટશોમા ૮૦૦૦૦ કરતાં વધારે વરાલ (આગ ગાડી ચલાવનાર) ઇન્જનો હાલ કામે લાગેલાંછે. એ આંકડા ઉપરથી એવું માલમ પડેછે કે

લોહોડાની શડકના રશતા ઉપર દર તરણુ માઇલે એવું એક કું ઇઅંતરછે.

અમેરીકામાં વનસ્પતીની ઊપજ અને કીમત.

ઘઉ	૧૬૫૦૦૦૦૦૦	૨૪૭૫૦૦૦૦૦
આડદ	૧૭૦૦૦૦૦૦૦	૬૮૦૦૦૦૦૦
પટેટા	૧૧૦૦૦૦૦૦૦	૪૧૨૫૦૦૦૦
ચોખા	૨૦૦૦૦૦૦૦૦	૧૦૧૦૦૦૦૦૦
શાકર	૫૮૯૦૦૦૦૦૦ રતલ	૩૭૩૬૦૦૦૦
રૂ	૧૭૦૦૦૦૦૦૦	૧૯૬૦૦૦૦૦૦
ઘાશ અને ચારો	૧૬૦૦૦૦૦૦ ટનના	૧૬૦૦૦૦૦૦૦

હાલ એક લોહોડાંની નાહાની શરખી એક આગબોટ બાંધવાનું કાંમ ચાલેછે, કેહેછે કે એ આગબોટ એક જુદાજ પાએઆ ઉપર અને એક તદન જુદીજ ધપથી બાંધેઆમા આવેછે, અને જારે તે તઇઆર થશે, તારે દર કલાકે તે આગબોટ ૨૫ થી ૩૦ માઇલની મંજલ કરશે.

ધરમ કરવાની અથવા ગરીબોને બીખશા આપવાની બાબદમા એક વેલાએ એક ઘણી શારી વાહાજ કરેઆમા આવી હતી, તે વેલાએ તાહા એક બખીલ હાજર હતો, તેણે જેવી તે વાહાજ શાંભલીકે તુરત તે બોલીઓકે "આ વાહાજ ઉપરથી ચોકશ શાબેત થાએછે કે બીખશા ખરેખર જરૂરનીછે, એ ઉપરથી માહારા મનમા એટલીતો અશર થઇછે કે જાણે જાઇને ભીખ માગું"

કાગલની ખપ—ઇઉનાઇટેડશ ઇશટેટશ ખાતે જેટલા કાગલ ખપેછે, એટલા બીજાં કોઈ દેશોમા ખપતા નથી ફરાનસ દેશમા ૩૫૦૦૦૦૦૦ લોકની વશતીછે તાહા દર વરશે ૭૦૦૦૦ ટન કાગલ બનાવેઆમા આવેછે, તેમાનો શાતમો બાગ બીજાં દેશો ખાતે મોકલેઆમા આવેછે. ઇંગલંડ દેશમા ૨૮૦૦૦૦૦૦ લોકની વશતીછે તાહાં ९६०० ટન બનાવેઆમા આવેછે, પણ ઇઉનાઇટેડ ઇશતેટશ ખાતે દર વરશે ઘણાજ કાગલો બનાવેઆમા આવેછે, કેહેછે કે ઇંગલંડ તથા ફરાનસ મલીને જેટલા કાગલો બનેછે તેટલા ઇઉનાઇટેડ ઇશટેટશમાં બનેછે. આ પરમાણે એ જગાઉપર બહુ કાગલો બનેછે, અને તેમજ તાહા બહુ ખપેછે

જે જે વસ્તુઓ માણશ ખાએછે તેથી તેઓ નજબુત થાએછે એવું નથી, પણ જે વશતુ ખાઇને તેઓ જેરવેછે તેથી શકતીવાન થાએછે. માણશને નફો થાએછે તેથી તેઓ તવંગર નથી થતા, પણ જે કાઇ તેઓ એકઠુ કરી રાખેછે તેથી,—માણશો જે કઇ વાચેછે તેથી હુશીઆર નથી થતા, પણ વાચીને જે કઇ ઇઆદ રાખેછે તેથી. તેમજ તેઓ જે કઇ શાચ વાણી મોહોડેથી બોલેછે તેથી તેઓ પવીતર નથી ગણાતા પણ જે શાચ કરણીથી ચાલેછે તેથી તેઓ ખરા પવીતર ગણાવાના. આ ઉપર લખેલી શાદી શચાઇઓ ઘણી જરૂરનીછે પણ તે વીશે પુજીઆ, ઉડાઉ, મટરબાજે, અને ચોપડીના કીકટ બીશનીઓ મુતલક દરકાર નથી કરતા.

જુનીઅશ નાને પરખેઆત થએલો એક લખનાર એવું કહી ગએોછે કે દુનીઆમા શારી પેઠે અને લાંબી તપાશ કરીને હુ શચાઇથી ખોદાતાલાની હજુરમા ઉભો રહી આટલું ખચીતાઇથી બોલવા માગુ છું કે આ દુનીઆમાં એવો કોઇબી લુચો નથી મલી આવવાનો કે તે સુખી હોએ. દર એક લુચો તે ખરોજ દુખીછે, પછી ગમે એવી લુચાઇથી તેણે નાણુ મેલવીઉ હોએ, મોજ બોગવી હોએ, અને બીજા તેવા કરમો કીધા હોએ

ખડકો ફોડવાની નવી રીત—આજ શુધી પાહાડો અથવા ખડકો બાલવામા બારૂતનો દારૂ વાપરેઆમા આવેછે. પાહાડો અથવા ખડકોમા શુરંગ મુકી બારૂતની મારફતે તે બાલેઆનો આવેછે, પણ હાલ કેટલાએક ફેરેનચોએ ખડકો ફોડવાની એક નવી જુક્તી શોધી કાહાડીછે, અને તેને વીશે તેઓએ શનદ મેલવીછે તેઓ બારૂતને ઠેકાણે એક બીજી વશતુ વાપરેછે, જે વશતુ બનાવવામા શો બાગ ગન્ધક, શો બાગ શુરાખારના, પચાશ બાગ વેહેર, પચાશ બાગ ઘોડાના ખાતરના, અને દશ બાગ શાધારણ નીમકના, કામે લગાડેછે. એ પરમાણેની મેલવણીથી બનેલા પદારથને બારૂતને ઠેકાણે કામે લગાડેછે શુરંગ મુકીને તેમા એ વશતુ મુકેછે, અને પછી તેને શલગાવેછે. તેથી તે પાહાડ અથવા ખડક બાગી જાએછે, પણ દારૂની મારફતે લાગતી વેલાએ જેમ ધડાકો કરેછે તેમ આ રીતે ધડાકો પતો નથી પણ હલુ રહીને પાહાડમાં એક મોહોટો ચીરો પડી આવેછે.

અનુગર મેહવીને વીદવાનોએ શાબેત કીધુછે કે માણશનાં શરીરનો ખાતરે દશમો બાગ બટ અથવા નકર

છે એક મુરદાને પેહેલા જોખી જોઈએ તારે તેનું વજન ૧૨૦ રતલ થયું હતું, પણ તેજ મુરદાને ભઠી આગલ મુકી શારી પેઠે સુકવવા દીધું તે એટલે શુધી કે તેમા જેખી કાઈ ભીણાશ (પાણી) હતી તે તદન જતી રહી, અને પછી તેને જોખી જોઉતા ૧૨૦ રતલને ઠેકાણે તે મુરદુ માતરે ૧૨ રતલ થઈ ગઈઉતુ મીશર દેશના આગલા લોકોના મુરડાને, મશાલો તથા શુગધી વશતુઓ ભરી રાખીને, જાલવી રાખેલાછે, જેઓને "ઈજીપશીઅન મમી" કરીને કેહેછે, અને જેઓ શુકાઈને છોડા જેવા થએલાછે, તેઓનુ વજન માતરે આશરે આત રતલ થાએછે

ઈ ગલંડની જીઆફત—ઈંગલંડમા આજ શુધી જે જીઆફતો અથવા મેજવાનીઓ આપેઆમ આવીછે તે મા હેલી એક મેજવાની જે તા૦ ૧ લી આગશટ ઈશવી શને ૧૭૯૮ મા લારડ રોમનીએ ઈ ગરેજી શીપાઈઓને આપી હતી, તે વીશે એવુ કેહેવાએલુછે કે તે મેજવાની ઘણીજ ઉમદા અને ગણી મોહોટી હતી મેજવાનોને માટે જે ટેબલો બીછાવેઆમા આવી હતી તે ગણતરીમા ૯૧ હતી, તથા તે ટેબલો જારે હારેદાર માડી હતી તારે તેની લબાઈ ૦ા મઈલ થઈ હતી, તથા એ ટેબલોના ફકત પાટીઆને માથે ૧૫૦૦૦ રૂપીઆ ખરચ બેઠા હતા એ વેલાએ ૬૫૦૦ મેજવાનો બીરાજેઆ હતા, અને તેઓની ટેબલ ઉપર ૬૦ મેટાની લટાગરીઓ, રોસ કીરેલા ગાએના ગોશની ૨૦૦ રકાબીઓ, ૭૦૦ મરઘી, (દરએક મોહોટી રકાબીમા તરણ તરણ મરઘીઓ મુકેલી હતી) માશના ૨૨૦ શમોશા (જેને ઈંગરેજીમા પાઈ મ્રી કેહેછે, એ પાઈ એક જાતનુ પકવાનછે, જે ગોશનુ બનાવેઆમા આવેછે, અને જે ઘણુજ ર્લેજતદાર હે એછે) ૩૦૦ ૬ટમ ડુકરની રાનના, ગાએની ૩૦૦ જીભ, ૨૨૦ મેવાના શમુશા, બાફેલા ગોશની ૨૨૦ રકાબીઓ, રોશ કીધેલા કીરના ૨૨૦ ક્રમ, ૮૪૦ ગેઆલન પોરટવાઈન, તથા ૨૦૧૬ ગેઆલન એલ દારૂ હતા, અને એ વગરે કેટલોક બીર દારૂ પણ મોહટે મોહોટા પીપોમા ભરી તાઈર હાજર કરેલો હતો ખરેખર એ મેજવાની ઘણીજ મોહોટી હતી

જુવાન કેમ દેખાવું—એક જણને કોઈએ પુછીઉ કે કેટલાએક લોક બુઢા થએના, હોએછે તોએપણ જુવાન દેખાએછે, પણ કેટલા ખરેખરૂ જુવાન બુઢા ખખા જેવા દેખાએછે તેનુ શું કારણ ખ મજેઓકે ભાઈ હુ બુઢો થએઓછઉ પણ હજુર જુવાન દેખાઉછુ તે એટલા કારણ ઉપરથી કે આગલા વખતમા જાહાશુધી મારા ગુડામાં શકતી હતી તાહા શુધી ગાડી ઘોડે બેશે નથી, જમતી વખતે એક વાનીથી વધારે નથી ખાધી, દારૂ પી છાકટો નથી થઓ ચાલેઆથી મારૂ લોહી શાફ અને ફરતુ રેહુ, એક વાની ખાધાથી બદહજમી કોઈ દાહાડે થઈ નથી, અને દારૂ ઘણો નહી પીધાથી મારૂ કલેજુ જીવતા જીવત બલી નથી ગઉ પણ જેવુને તેવુ જછે પણ એ કરતા એક કારણ શઉથી શરશછે તે એજે તારામા ગાએઆ અને પારકાનુ શારૂ ચાહાવુ એ ગુણ લગેલાછે, કાએકે "અદેખાઈ" જેટલી માણશની જુવાનીને બાલી ભગમ કરી નાખેછે તેવો બીજો દુશટ ગુણ કોઈ નથી અદેખાઈથી ભર નોજુવાન તવાઈ દીવાશલી જેવો થઈ જાઈ આખેરે બલી ખાખ થઈ મરેછે

લડંન શેહરમાં ચોરોની વશતી અને ચોરી—લડન શેહરમા હાલના વખતમા ચોરોની એક નાહાની જેવી વશતી થઈ પડીછે એટલી તેઓની શખેઆ વધી પડીછે તાહાના પોલીશના કમીશનરની તરફથી જે શાલ ભરેલો અહેવાલ છપાઈ બાહેર પડેછે તેમા કમીશનરે એક ટીપ લખી છે જેમા વીગતવાર હીશાબ આપેઓછે ૧૧૭ ઘેર ફાડીને ચોરી કરનારાછે—૩૮ ધોરી રશતા ઉપર લોકને લુટનારા—૭૭૩ ગજવા કાતરૂ—૩૬૫૭ તરણ હજાર, છશો, શતાવન છીનચપટની ચોરી કરનારા—૧૧ ઘોડા ચોરી જનારા—૧૪૧ કુતરા ચોરી જનાર—અને બીજી શાધારણ નાહાની તકશીર કરનારાઓનીતો એક મોહોટી ટોલી મલી લડન શેહરમા એવા કામ કરનારા મશહુર થએલા ૧૬૦૦ શોલ હજાર નવશો માણશ પોલીશને જાહેર થઈ ચુકાછે તેની શાથે આ વાત પણ જાહેર થઈછે કે ઉપર લખેલા ચોગે એવાતો હરડતા ચોરોછે કે જેમ ખાટકી અને દરજી બીજો ધંધો મથી કરતા, તેમ તેઓ પણ ચોરી શીવાએ બીજો ધંધો મુતલક નથી કરતા, અને જે દીવશે તેઓ ચોરી નથી કરતા તે દીવશે ચોરી કરવાની તેઓની મરજી થઈ નહી હતી એમ નહી શમજવુ પણ તેઓની ચોરી કરવાની ફુરશદ નહી મલી હતી તેથી તેઓએ એ કરમ કીધુ નહી આ જાતના ધંધા વાલાઓથી દર વરશે લડન શેહરમા રેહનારા ઘરશથ લોકના ફાએદામા ૪૦૦,૦૦૦ ચાર લાખ રૂપીઆ રીતે ૫૦૦,૦૦૦ પાચ લાખ રૂપીઆ શુધીનો ખોટો પડેછે

ચીનની છપાઈ—શારી શતા ઉપરથી માલુમ પડીછે કે ચીનમા છાપવાનો હુનર આજ ૮૦૦ વરશ થઆ જ ણએોછે કરાઈશટના જનમની ૫૦૦ વરશ અગાઉ એટને ૨ બે હજાર તરણુશો અઠાવન વરશની વાત ઉપર ચીના લોક બાબુની ચીપોની ચોપડીઓ બનાવતા હતા, કરાઈશટના જનમની ૧૫૦ વરશ પછી તેઓ કાગજ બનાવા લાગા, ૭૪૫ ના શાલમા પાનાની ચોપડીઓ બનાવા માડી ૯૦૦ ના શાલમા તેઓએ છાપવાનુ કામ શીરૂ કીધુ ચીનાઓનો છાપવાનો શાચો તથા રીત ઘણીજ શેહલછે લાકડાના છાપા કોતરેલા હોએછે તેને એક પીછીથી શીહાઈ લગાડી તે ઉપર કાગજ મુકી છાપી કાહાડેછે એવી રેતે જોકે વગર સાચાની મદદથી છાપેછે તોએપણ એક દીવશમા એક ચીનો ૨૫૦૦૦ નકલ છાપી કાહાડી શકેછે કાગજ જે ઘણાજ પાતલા આવેછે તેવા કાગજો ગઘને ઠેકાણેના ભાવ કરતા પા કીમતે ચીનમા વેચાએછે કાનફીઉશીઅસ નામે ચીનાઓમા એક મોહોટો ફીલશુફ થઈ ગએોછે જેની બનાવેલી કીતાબો છ વાલમ મા મરેછે, જેના ૧૫૦૦ પાનાછે, તો તેવી મોહોટી કીતાબની કીમત ચીનમા રૂ ૧ા થાએછે

વીહીવાના ગીત.

વીહીવા જેવા હરેક શુભ કારજમો બાએડીઓને ગીત ગાવા માટે સારા ગીતની અગત જાણીને કુંવર જનમતી વખતે ગાવાનુ ગીત નીચે પરગટ કરીએ છીએ તેમા જે ઠેકાણે દસરથ રાજાનુ અથવા અવધીશ પતીનુ નામ આવે તે ઠેકાણે છોકરાના બાપનુ નામ, ને જે ઠેકાણે કૌસલાનુ નામ આવે તે ઠેકાણે તેની માનુ નામ લેઇને ગાવુ

આહા મેરૂ મુધા મુલનુ એ રાગનુછે

ભરે આજની ઘડી રૂડી જાણીએ
રાજા દસરથનો હરખ ન માએ—કુવરજાએઓ રાણીએ
ભરે સેર્ના સરસ સી વખાણીએ
વાદા ા તરફ વધાનણી જાએ—કુવર૦ ૧
ભરે તરીઆ તોરણ રોહે બાધીઆ
ગાએ માનની મ ાઝ ગીત—કુ૦
ભરે મીઠા ભોજન ભલા રાધીઆ
તેડીઆ સનેહી સગા રૂડી રીત—કુ૦ ૨
ભરે સાકર વેહેચેછે સરવને
વાજે ઢોલ નગારા નીસાન—કુ૦
ભરે રાજા પોતે તહી ગરવને
પરીતે વેહેચેછે ફોફલ પાન—કુ૦ ૩
ભરે માલી લાવીઓ ફુલ છાબડી
ગુથી હાર તોરા મોટા ગુછ—કુ૦
તાતે દાન દીધા ઘણા તે ઘડી
ગણીઆ સેંકે નાણા તેતો તુછ—કુ૦ ૪
ભરે બધ છુટીઆ બધીવાનના
કોઇને રંચ રહો નહી સોક—કુ૦
ભરે રાગ થઆ રૂડા ગાનના
આવે મલી મલીને ટોરે લોક—કુ૦ ૫
ભરે ભાત ચારણને ભલા ભલા
આપે સેલા પાઘડી સીરપાવ—કુ૦
દીસે મેડી જરૂખા જલામલા
કીધા કેસરના છટકાવ—કુ૦ ૬
ભરે ફેરે કસતુરીને કેવડો
ચપા જાએ ચંબેલી ગુલાબ—કુ૦
ભરે હરખ વધો વીહીવા જેવડો
મેલી ઝડપમા ફુલ છાબ—કુ૦ ૭
ભરે સેરી વલાવીને સજ કરી
રોપીઆ આગણે કેલીઓના થભ—કુ૦
ભરે દવારે પતાકા ધજા ધરી
ધરીઆ ચલકતા કનકના કુભ—કુ૦ ૮
ભરે સારી વચે ફુલ વેરીઆ
સણગારી સોભાવીઉ છે ગામ—કુ૦
સોના છરીએ તે નાલે વધેરીઆ
દીધા દાઇને મોહો માગીઆ દામ—કુ૦ ૯
આપેઆ સીસ અધીક ઉમગથી
ધરી પરેમથી પરેમ અપાર—કુ૦
ભરે ઉપજે અવધ પતી અગથી
ઘણુ ભયો કૌસલઆ કુમાર—કુ૦ ૧૦
કરજે માત પીતાની સેવા ઘણી
કરો પરેમથી પર ઉપકાર—કુ૦
ભરો ભાગીઆ સાલી લુમીઆ ભલી
થાજો લાખો પરજા પાલનાર—કુ૦ ૧૧
કીરતી દેસ વીદેસે વધારજો
નવ † ખડમા રાખજો નામ—કુ૦
તોરા સ કલપદેવ સુધારજો
દેછે આસીસ દલપતરાન—કુ૦ ૧૨

† આકાશ ખડ ધ્વી.

સ્ત્રીબોધ.

પુસતક ૨ જુ. મારચ ૧૮૫૮ આંક ૩ જો

વખણાએલી ઓરત.

બોઆદીસીઆ.

પેહલી સદીમાં જારે ઈગલંડની અંદર ભારે જંગલી પણું હતું, જારે તેઓની ચાલ ચલણ ધીકાર ભરેલી અને તેઓનો ધરમ દુખ ભરેલો, તે વખતના બરીટન લોકો હીમતથી દુર નહી હતા. તેઓ પોતાનુ દેશ પોતાના હાથમાં રાખવાને બારે ઊમેદ રાખતા હતા અને જોકે તેઓ પાસે પુરતાં હથીઆર નહી હતાં અને લડતા આવડતું નહી હતું તોબી તેઓ કસાએલા અને કવાએદ વાલા રૂમી લશકરની સામણે થતા હતાં. રૂમીઓ બરીટનમાં સઊસથાન કરેઆ પછી તેઓનો સરદાર સુઈતોનીઅસ આગલસીનુ ટપુ ફતેહ કરવામા રોકાએઓ હતો તે વખતે બરીટનમાંની એક પરગણાની રાણી બોઆદીસીઆ ઊપર એક રૂમી અમલદારે ભારે જુલમ કીધો. એ રાણીનો ભરથાર મરણ પામીઆ પછી તેની મીલકત રૂમી અમલદારે જપત કરવા માગી અને તની સામણે રાણી થએઆથી પેલા કરૂર રૂમી સરદારે રાણીને લોકોની અંદર જાહેર બાધી મારી અને તેની બે છોકરી ઊપર નાલાએક જબરદસતી કીધી રાણીથી એ જુલમ ખમાએઓ નહી અને તેને બરીટનો આગલ પોતાની ઊપર વીતેલાની ફરીઆદ કીધી, લોકો પણ રૂમીઓનો જુલમથી કંટાલીઆ હતા તેથી તેઓ રાણીની તરફ થાએઆ અને એ બાહાદુર ઓરત પોતાના દેશીઓ સાથે રૂમીઓ ઊપર ટુટી પડી. તેઓ રૂમીઓને હાકતા લંડન વેર આવી પુગીઆ અને એ સેહર જે રૂમીઓએ વસાવીઊં હતું તે ઊપર એકદમ ટુટી પડીઆ. સીતેર હજાર આદમી રૂમીઓના મારીઆં ગીઆં અને સુઈતોનીઅસ જેવી લડાઈની ખબર સાંભલતાં પાછો આવીઓ તેને જોએઊ કે લંડન પાછુ હાત કરવું મુશકેલછે તેથી દરીઆ કાથે એક મજબુત જગો ઊપર જાઈ લશકર તઈઆર રાખીઊં. બરીટનો જોકે હીમતવાલા તથા લડાએક હતા તોપણ તેઓમાં કવાએદ અથવા તરતીબ નહી હતી. તેઓ એકદમ રૂમીઓની સામણે ગીઆ અને સખત લડાઈ થાઈ. એ લડાઈમા રાણી બોઆદીસીઆ તથા તેની બે દીકરી જોરથી લડી હતી અને મરદોને લડવાને હીમત આપતી હતી. બરીટનો પણ એવા લડીઆ હતા કે તેઓએ પોતાના જાનની દરકાર રાખી નહી હતી. તવારીખ લખનાર કેહેચ કે રૂમીઓ અને દરીઆ વચે બરીટનો આવી પડીઆ હતા. રૂમીઓ દરીઆમા હકી કાહાડતા હતા અને દરીઓ પાછા મોજાએ કરીને તેઓને રૂમીઓ ઊપર નાખતો હતો. એવી લડાઈમા એંસી હજાર બરીટનો મારીઆ ગીઆ અને રૂમીઓનો હાથ બરીટન દેશ ઊપર વધારે બેસતો ગીઓ. તાવીતસ કેહેછે કે એ રાણીએ જોએઊં કે અવે મારા દેશને આપઆખ

તીઆર થવાને કશી આશા નથી તથા પોતે રૂમીઓના હાતમા જાઈ પડશે તેથી પોતાને હાતે ઝેહર ખાઈ મરણ પામી

ડાકટર લીવીગસટન.

(ભાગ પેહેલો)

ઈગરેજી ધરમના ઊપાધીઆઓની પોતાના ધરમનો ફેલાવો કરવાની હોસ, તેઓના વેપારીઓની હીમત, તેઓના શેકારીઓનો શોક, તેની સાથે એ જાત જેવી ઊદીઓગી અને હરદમ કઈને કઈ કામમાં રોકાએલીજ, જે કોઈબી કામ પોતાને માથે લેએ તે હીમતથી પુરૂં કરવાને આસમાન અને જમીનને એક કરી નાખે એવી જાંહાં મરદી કરનાર, એટલા માહાભારત ગુણો એ લોકમાં હાએઆથી આ દુનીઆની સપાટી ઊપર એવો ખુણો કોઈબી બાકી નથી રહી જવાનો જાંહાં એ ખણ ખોદી ટોલાનું પગલું પડેઆ વગર નથી રેહેવાનું. માણસ જાતની તમામ જુદી જુદી વશતી તેમા પુર જંગલી હાલતવાલી બોલો અથવા અરધી જંગલી કહો, અથવા સુધરેલી બોલો તો એ સઘલાની ખબર એ ટોલો લઈ ચુકેછે, અથવા થોડી મુદતમા લઈ આપણી આંખ આગલ તેઓની હાલતનો અહેવાલ લાવી મુકશે. આસતે આસતે આખી પુરૂથવીનુ માપ અને તેનો હીસાબ એ લોકના હાતમા આવતો જાએછે, અને જે જગા ઊપર અમણા બી આખાન જંગલોછે તે ઠેકાણે એ લોકના ખચાં જોશે કે બાગ બગીચા, તથા આગની બાડી અને માણસ જાતની વનતી ઊભાઈ જશે. આ દુનીઆની અંદર આફરીકા ખડ જેવો જંગલી અને અધુરો જણાએલો કોઈ બીજો ખંડ નથી, પણ એ લોકના મીશનરીઓની, વીદવાનોની, અને શેકારીઓની ઊલટ અને મેહનત આગલ એવા લએંકાર અને જંગલી ખંડની કંઈબી દેહેશત રેહી નથી. છેક તેના વચલા ભાગ સુધી એ લોક જઈ પોહોચેઆછે, અને તાહાં શું શુંછે, કોણ કોણ વશેછે, અને કેવી હાલતમા વશેછે, એની ખબર એઓએ મેલવીછે. એ લોકની શોધથી અમણા આફરીકા જેવા જંગલી ખડ સાથે, આપણને ફાએદા ભરેલા વેપારનો સંબંધ ઊઘડેઓછે એટલુંજ નહી પણ જે જે ચોકસ અને વીગતવાર ખબર માલુંમ પડી છે તે ઊપરથી એ ખંડના જંગલી સીધીઓની જાત અને તેઓના ખવાએસ વીશે આજ સુધી આપણા મનમાં જે જે વીચારો હતા તે છોડી દઈ તે જંગલી ટોલા વીશે આપણને વધારે સારા વીચાર રાખવાને માલુમ પડી આવીઊછે. આ સઘલી તાજુબ બીના જાહેરમાં લાવનાર ધણી કોણછે? જે ડાકટરની સબી તમે પાસેના પાનામા જુઓછે તે ધણી પુશકલ મેહનત અને રંજ ખેંચી એ જગાની આવી તાજુબ ખબર લાવેઓછે એ શખસ પોતે ધરમનો ઊપાધીઓછે, અને આવા લએનકર ખંડમાં પોતાના જાનને પલે પલની ધાસતીમાં નાખી હીમતથી અંદર જઈ આવેઓછે. ડાકટર લવીગસટનની હીમત ભરેલી પણ તેની સાથે નરમાસ ભરેલી ચાલ, તેનું પાક આકીન, પોતાના ખોદાની દીલો જાનથી ચાકરી બજાવવાની અંદરખાનેની હોસ, તેની સબુરી, અને પરલોકનું કલેઆણ કરવાની ઈછા, એટલા સદગુણોથી આજના વખતમા એ શખસ ઈગરેજના આખા ટોલાને તથા તેના સઘલાં રાજને ભારી જેબ પોહોચાડનાર ધણી થઈ પડેઓછે. ધન હોજો એની જીંદગી ઊપર છેતો ગરીબનો છોકરો, ઈસકાટલંડ દેશના પાહાડી ટોલામો રેહેનારો, બાપ હતો માતરે એક સાધારણ કારીગર, અને માએ પણ હતીજ તેવી, એ ડાકટર પોતે જાહારે નાહનો છોકરો હતો તેઆરે રૂનાં કારખાનામાં મજુર દાખલ કામ કરવાને જતો હતો, તોએપણ ચપલ અને ચંચલ મજુરોની મોઆફક તેણે ઠેરાવ કીધો હતો કે પોતાની જાતી મેહનતથી પોતાનું ગુજરાણ ચલાવવું. પેહેલા સાત દીવસનો પગાર વેહેચાઓ તે લેઈ તેમાંથી લાટીન બાશાનું એક નહાનું વીઆકરણ તેણે વેચાતું લીધુ. જુઓ રૂ વણનાર મજુર છોકરાને "લાટીન બાશાનો વીઆકરણનું શું કામ? તેના ધંધા સાથે એ ચોપડીને શો સંબંધ? તોએપણ તે ચોપડીને રૂ વણવાના સાંચા ઊપર પોતાની સાબે ઊઘાડી મુકી, હતે રૂનો દોરો ખેંચતો જાએ, અને એણીગમ પેલીગમથી જરા જરા વારે ચોપડી ઊપર નજર નાખી તેમાથી લાટીન બાશા શીકવા માંડી. જેવો કારખાનાનાંથી નાજના ફારેગ પામતો કે તુરત રાતના ૯ વાગા સુધીની એકું નીસાલે જઈ તાહાં રેહી છેક દસ દસ વાગા

ડાક્ટર લીવીગસટન (આફરીકાખંડનો નામીચો મુસાફર.)

સુધી શીખવાનો મેહેનત કરતો હતો. રાતનાં દશ વાગા પછી કોઈ તેને તેના શીખવામા મદદ કરવાને નહી હોવાથી છેક રાતના બાર વાગા સુધી "ફર ડ્રમ" ની મદદથી તે પોતાનો અભેઆશ આગલ ચલાવતો હતો, તેહસુધી કે એ ડાકટર પોતાના અહેવાલમા પોતે કેહેછે કે "મારીમા કનટાલો ખાઈ એકદમ ગુસાથી કુદકો મારી મારા હાતમાથી પોતે ચોપડી ઝૂંટી લઈ મુકતી હતી." આવો ઊદીઓગી છોકરો કઈ લાટીન ભાશા વાંચીને મુગો બેસે એવું તો કદી બનનારજ નહી હતું. એ જુવાનના હાતમા જે કંઈ પડીઊ ખડીઊ આવતું હતું તે લઈ વાંચતો હતો, માતરે એ જાતની ચોપડી નહી વાંચતો હતો, તેમા એક ધરમ વીશેની—બીજી કાહાણી કીસા. કાહાણી કીસા નહી વાચતો હતો, તેનું કારણ કદાચ એવું હશે કે તેમાથી તેને કઈબી ફાએદો થનાર નહી હતો, પણ આએ બીના ઘણીજ તાજુબ સરખીછે કે જે ધણી અવે પછી એક બારી ખંતી અને રંજ તથા શકતી ખમનાર ધરંમનો ઊપાધીઓ થઈ પડવાનો તેને ધરમની ચોપડીઓ વાંચવા નહી ગમે!

જેમ જેમ વખત વધતો ગીઓ તેમ તેમ લીવીંગસ્ટનના વીચારમા જાણવા લાએક ફરક પડવા લાગો. તેને ઠેરાવ કીધો કે મારી જીદગી માણસ જાતનાં દુખ ઓછાં કરવામાં તથા મારા ધરમની ખુબીનો પસારો કરવામાંજ ગુજારૂં. તેના મનમા પેહેલો વીચાર એવો આવેઓ કે એ માહાભારત કામ શુરૂ કરવાને ચીન દેશ જાઊં. એવા વીચારથી વઈદક શાસતર અને ધરમ શાસતર એ બંધે વીદીઆ શીખવાનો આરંભ કીધો. માણસ જાતની હાલત સુધારવાના આ કરતાં બીજા કોઈજ ઊપાએ વધારે સરસ નથી. વઈદક શાસતરની જે માહીતગારી તેણે મેલવી તે તેને પોતાના જીવનો બંચાવ કરવાને તથા જે જગલી દેશમા ગીઓ હતો તાહાના લોકનું દુખ નીવારણ કરવાને અને તેઓમા પોતાનો બોજ બેસાડવાને અતીશએ કામ જોગ થઈ પડી હતી. ઝાડ પાનની, જાનવરોની, ભુરચના શાસતરની માહીતકારી તેને તમામ આખા દેશની ખુદરતી રચના જોવા તથા તપાસવાને અતી ઊપઓગી થઈ પડી હતી.

જારે પોતાની મુસાફરી ઊપર જવાની તઈઆરી કીધી તેવામા ચીન સાથે ઈંગરેજને લડાઈ ચાલી, તેથી તેનો સઘલો વીચાર એ દેશ જવાનો ભાંગી પડેઓ. તેનો સસરો જે આફરીકા ખંડનો એક મીશીનરી હતો તેની સોબતના ઊપરથી ડાકટર લીવીંગસ્ટને પોતાની મુસાફરી આફરીકા ખંડમા કરવાનો એરાદો કીધો. "લંડન મીશીનરી સોસાઈટી" એવે નામની ખીરીસતી ધરમનો ફેલાવો કરનાર મંડલીની ચાકરીમાં તેણે પોતાનું નામ લખાવીઊ, અને લાગલો આફરીકા ખંડમા "કેપ ગુડ હોપ" તરફ નીકલી પડેઓ. તાહાથી "કરૂમાન" સેહેર જે છેક અંદરના પરાતમા આવેલુ છે તાહા ગીઓ, અને તાહાથી જગલી લોકોની બોલી બરોબર શીકવાને તથા તેઓની ચાલ ચલણ તથા રવઈઓ સમજવાને "બાકઊઍન" દેશમા જઈ રહો, અને છ મહીના સુધી પોતાની જાતવાલાથી તદન વેગલો પડેઓ હતો. તાંહાથી શીખીને પાછો "કરૂમાન" આવેઓ, અને "માબોસ" ના ગામડાં આગલ પોતાના "મીશનનું" રેહેઠાણ પસંદ કીધું. ૧૮૪૩ ના વરસમા એણે પેહેલુ મથક તે જગા ઊપર કીધું. આ ઠેકાણે એક બનાવ બનેઓછ જે ડાકટર લીવીંગસટન પોતાના અહેવાલમા કેહેછે કે—

"માબોસ" ના ગામડામા સીંહનું ટોલુ દરરોજ કનટાલો આપતુ હતું, રાતને સમે સીંહ ચાર ચાર અને પાંચ પાચના ટોલા થઈ, છેક વસતીમા આવીને ઢોરોની વાડમાથી બકરાં તથા ગાએ ઢોરને પકડી લઈ જવા લાગા. આસતે આસતે દીવસના પણ તેઓની ઊપર તરાપ મારવા માંડી. ગામડાના રેહેવાસીઓ ખુન ઊપર આવી હીંમત કરી વેર લેવાને બાહેર પડેઆ, પણ જેવો સીંહ દેખાઓ કે ઊભી પુછડીએ સઘલા નાહાસી આવેઆ. એવું ઘણી વખત થઈઊ, અને સઘલી વખતે તેઓને પાછું ફરવુ પડીઊ હતું. એકવાર તેઓની સાથે હરોલમા હું પોતે ગીઓ, મારી મતલબ તેઓની બીહીક ભાંજી નાખવાની હતી. ગામથી પા માઈલ દુર એક ટેકરી ઊપર સીંહોનું રેહેઠાણ હતું, તે ટેકરીની આસપાસ તમામ ગીચ ઝાડી ફરી વરેલી હતી. એ ટેકરીની નજદીક હુ હલુ જઈ તેની આસ પાસ હમે સઘલા ફરી વલેઆ અને સીંહોને ઘેરી લીધા. મારી સાથે "મીબાલી" નામનો એક સીધી હતો, હમારા બેહુના હાતમાં બેવડી નલીની બંદુકો, ગોલી ભરેલી અને તો

ડો ચહડાવેલી તઈઆર રાખેલી હતી. હમે બેહુ જણા નીચે એક ટેકરા ઊપર ઊતરેઆ હમારી નજરે એક સીંહ પડેઓ. જેવી મારી નજર તેની ઊપર પડી કે સેતાબ તેજ પલે મારી બંદુકમાની બેઊ ગોલીઓ એકજ વખતે છોડી, અને તે આબાદ સીંહના બદનમા પસાર કીધી. જેવો જખમી થઓ કે તેણે એક મોટી છલાગ મારી અને ઝાડી કુદવી તાંહાંથી નાહાઠે તાહાથી હમે સઘલા પાછા ફરેઆ અને ગામ તરફ આવતા હતા, તેવામા મારી નજર પાછી પેલા સીંહ ઊપર પડી, તે એક ઝાડીમાં ભરાએલો હતો, જે ઝાડી હમારેથી ૩૦ વાર દૂર હતી. આગલની મોઆફક ફરીને મારી બંદુકની બેહુ નલી એકદમ છોડી, અને ફરીને ગોલીઓ આબાદ સીંહને લાગી. વગવી તરફથી હમારી સાથના માણસોએ પોકાર ઊઠાવેઓ કે "લાગી—લાગી" "તે મુઓ તે મુઓ" સીંહ મુતલક દેખાતો નહી હતો, માતરે ઝાડીમા તેનું ગુચરાદાર પુછડુ ઊભુ થએલું દેખાતુ હતું. મેં ફરીને મારી બંદુક ભરી, અને ગોલીને ગજથી ગાડતો હતો તેવામાં મારી પછવાડેથી મેં એક પોકાર સાંભલેઓ, ચમકીને પાછલ ફરી જોઊછું, તો પેલો ભએનકર સીંહ માહારી ઊપર તરાપ મારવાને ઊછલતો દેખાઓ. હું તે વખતે એક ઊચા ટેકરા ઊપર ઊભો હતો, જેવી તેણે છલાગ મારી કે આવીને મારૂં ખભું પકડીઊ, અને હું અને તે બેહું જણ સાથે જમીન ઊપર તુટી પડેઆ. મારા કાનની છેક નજદીક તેણે પોતાનો ભએનકાર પોકાર કીધો, અને જેમ શેકારી કુતરો ઊંદરને મોહોડામા પકડીને ખંખેરી નાખે, તેમ મહને તે સીંહે પકડીને હીલવેઓ જારે બીલાડી ઊંદરને પકડી ને પેહલા હીલવેછે તે વખતે ઊંદર કેવો ઢીલો અને મુરદાલ બેસુધ થઈ જાએછે, તેમ હુ બેસુધ થઈ ગીઓ એક તરેની એવી ગફલતી મારી ઊપર આવી પડી કે જેમા ધાસતી અને દરદ થતું ઊડી ગીઊં. તે વખતે મારી ઊપર સુ આફત આવી પડી હતી, અને કેવો જુલમ ગુજરતો હતો તેની સઘલી મહને ખબર હતી, પણ ધાસતી અને શરીરનું દુખ મુતલક નાબુદ થઈ ગીઊં હતું. જેવો સીંહે મહને મોહોડામા પકડીને ખંખેરી નાખેઓ તેવી જ, મારી ધાસતી જતી રેહી. હું સીંહને નચીતાઈથી તથા વગર બીહીવે જોતો હતો, અને જે કાંઈ તે મહને કરતો હતો તે મહને દેખાતુ હતુ, પણ કઈજ દુખ લાગતુ નહી હતું. આવી મારી હાલત મારા વીચારથી થઈ હોએ એવું હુ નથી ધારતો. એમ નહી સમજવું કે અવે મારો બચવાનો વખત હતોજ નહી જેથી, મેં મારા જીવની આશા મુકી. હું બેફીકરો થઈ ગીઓ હતો નહી હું ધારૂંછ કે સઘલા જાનવરો જેઓ ફાડી ખાનારા જનાવરોના શીકાર થઈ પડેછે તેઓ સઘલાની આવી વખતે એવીજ હાલત થઈ પડતી હશે, અને જો એવુ હોએતો ખોદાતાલાની આએ એક મોટી મેહર સમજવી કે જે વખતે જીવ જવાનો હોએ તે વખતે જીવ ખોનાર જાનવરની ઊપર પડતી જફાનું દુખ તેને મુતલક લાગતુ જ નહી હશે. સીંહે પોતાનો એક પંજો મારા માથાના પછવાડેના ભાગ ઊપર મુકી મારૂં માથું દાબી રાખેલું હતું, તે પજાના ભારમાથી મોકલો થવાને હું એક બાજુએ ફરી ગીઓ, અને સીંહ તરફ જોઊછુ તો તેની આખ મારી સાથના સીધી " મીબાલી " ઊપર હતી, જે ૧૦ અથવા ૧૫ વારને છીતેથી પોતાની બંદુખની નેમ સીંહ ઊપર તાકતો હતો " મીબૌલી " ની બંદુખ ચકમકની હતી, જેવું બાર ફુટુ કે પેહલી ગોલી રદ ગઈ તેની પછવાડે બીજું ફુટું તે નેમ પણ રદ ગીઆથી, તુરત સીંહે મહને છોડી દઈ " મીબાલી " ઊપર છલાગ મારી, અને પછી તેને જંગમાંથી બચકુ ભરીઊ એક બીજો માણસ જેને આગલ એક જગલી ભેંસે ઊછાડી નાખેઓ હતો, અને તેના જીવનો એ બચાવ કીધો હતો તે જલદીથી આવીને સીંહને ભાલો ભોકવાની તલાવટ જોતો હતો. તે ભાલો ? સુ ભોકે જેવી નજર પડીકે તુરત " મીબાલી " ને છોડીને મારી જે છલાગ તે જઈ ભાલાવાલાને ખભામાથી પકડેઓ પણ એ વખતે પેલી આગલ લાગેલી ચાર ગોલીઓની અસર સીંહના બદન ઊપર થઈ પોહોચેલી હતી તેથી તુરત જમીન ઊપર તુટી પડી મરણ પામેઓ, આએ સઘલો બનાવ કઈ થોડી મીનીટની અંદર બની ગીઓ હતો. સીંહે જે આવી છલાગો અને તરાપો મારી હતી તે તેના જીવ જવાના વખતના ગુસ્સાની આકવીકર અથવા તફડ હતી. તેના બચકલાનુ જેહેર અથવા હરખુ કોઈને લાગે નહી એ વીચારથી મારી સાથના જંગલી માણસોએ બીજે દીવસે તેના મુએલા બદન ઊપર એક મોટી આગ સલગાવી હતી, તે

લોક એવું કેહેતા હતા કે એવો માહોટો શીહ તેઓએ આગુલ નહી જોઓ હતો. મારા એક હાંડકાનો કચરો થઈ ગીઓ હતો તથા એ શીવાએ મારી બાજુના ઉપલા ભાગમાં તેણે દાતથી અગીઆર મોટા જખમ કીધા હતા. શીહના એકકા દાતનો જખમ તે બંદુકની એક ગોલીના જખમ જેટલો મોહોટો થાએછે તેમાંથી પછવાડેથી મુશકલ રસી જહરેછે, અને રૂજ આવેઆ પછી દર વરસે વખતે વખત તે જગા ઉપર ભારી કલતલ પેદા થાએછે. મારા બદન ઉપર ઊનનું "જાકીર" હતું તેથી તેના દાત ઉપરની લબ નુછાઈ મારા જખમમાં નહી પેવસ થઈ શકી હતી, પણ મારી સાથના બે જણના જખમમાં તે પેવસ થઆથી તેઓને દુખ વધારે થઈઊં હતું; તેમાંથી એક જણે તો બીજે વરસે તેજ મહીનામા આવીને મહને પોતાનો જખમ પાછો પોતાની મેલે શરીને જરતો દેખડાવેઓ હતો."

નીરો શાહનશાહના મોંહતનો વખત.

નીરો એકાએક ટેબલ ઉપરથી ઊઠેઓ, ટેબલને લાત મારી ઊંધી વાલી નાખી, કાચના ઘણાજ ઊંચા બે ટમલર જેમાં તે દારૂ પીવાને ઘણોજ શોખ રાખતો હતો તે ભાંજી નાંખેઆં, અને એક નાહાની દાબડી જેમાં જેહેર ભરી રાખેલું હતું, અને જે દાબડીમેં તે હાત લગાડવાને આગલ બીહીતો હતો તે મંગાવી. જેવી દાબડી હાતમા લીધી કે ઘેરમાંથી દોડતો બાહેર નીકલી પડેઓ, અને બાગમાં જઈ એક જાહાડ તલે બેઠો, અને વીચાર કરવા લાગો કે હવે શું કરૂં. આગલી રાતના ઊંઘ નહી આવી હતી, તેથી તે દુખી થઈ ગએલો હતો, તેણે જોઈઊં કે તેની સંભાલને સારૂં જે સીપાઈઓ ચોકીદાર તરીકે રાખેલા હતા તે તેને પડતો મેલી જતા રેહા હતા, તેથી નાઊમેદ થઈ ટાઈબર નદીમાં ડુબી મરવાને તે તરફ દોડી ગીઓ, પણ જેવો પાણી આગલ આવી પોહોંચેઓ, તેઓજ તે અટકી ગયો, અને કીનારા તરફથી પાછો બાગમાં આવેઓ:- તે વખતે તેના પગમાં જોડા નહી હતા, અને બદન અરધું ઊઘાડું હતું. તેનો એક ખરો દોસત તેને સામો મલેઓ, અને પાદશાહનો આવો હાલ જોઈ તરત તેના બદન ઉપર એક મોટો જલો નાખેઓ, અને ઘોડા ઉપર બેસાડી તેને પોતાને ઘેર લઈ ગીઓ. તેવામાં દુશમેનના લસકરના કેટલાંએક માણસો સાંમેથી દોડતાં આવંતાં નજરે પડેઆં નીરોને તે વખતે એવું કેહેવામાં આવીઊં કે એક નાહાનો ખાડો હતો તેમાં ભરાઈ જાએ, પણ તેવું કરવાને તેણે નાપાડી. અને જવાબ દીધો કે જીવતાં જીવત હું એ ઘેરમાં નથી ભરાવાનો. તે વખતે તે પોતાના પગમાંથી કાંટા અને તેવીજ બીજી ચીજો જે ભરાઈ પગને લોહી લોહીવાન થઈ ગએ હતો, તે કાહાડતો હતો. છેલે તેને ઘેરમાં લઈ ગઆ, અને તેની આગલ એક કકડો રોટલી તથા થોડું પાણી વાવી મુકીઊ. તે જોઈને તેને કંટાલો છુટેઓ. તેણે જરા પાંણી પીધું, પણ તેનો હાલ બેહાલ થઈ ગએલો હતો. સઘલી વાતથી તેને કંટાલો છુટતો હતો, સઘલા તેની હાવી હાલત જોઈ કંટાલતા હતા. પાદશાહની આસપાસ તરત કેટવાંક માંણસો આવીને એકઠાં થઆં, અને કેહેવાં લાગાં કે તેની હાલત ઘણીજ દુખ ધરવા જોગ થઈ પડી હતી, અને તેટલા સારૂં વધારે દુખ નહી ખમવા જેમ બને તેમ જીવનો છેડો જલદીથી લાવવો જરૂર હતો. અમસથું રીબવું નાંદુરસત હતું, પાદશાહે હોકમ કીધો કે પોતાના શરીરનું માંપ લઈ એક ઘોર તઈઆર કરે. તેને લાકડાની ચીતા તઈઆર કરાવી, આગ સલગાવાને હોકમ કીધો, અને બલી મરવાની સઘલી તઈઆરી કરાવી, એ સઘવી તઈઆરી થઈ, તારે તે પોતે રડી પડેઓ, અને જીવ કેમ જશે, એ વીચારથી તેના મનમાં ભારી દુખ ઊતપન થઈઊં. લોક આસપાસ ઊભેલાં હતાં તેઓને કેહેવા લાગો કે અફસોસ મારા મોહોત ઉપર કે "મારા જેવો હુશીઆર અને કાબેલ નર આ દુનીઆં ખોએછે." એ વીગરે બીજાં બેહુત કરવા માંડેઆ, તારે આગલ ઊભેલાં લોક ટપકો આપવા લાગાં કે મરણથી બીહી, અમસથો વેલ ગુજારવાને સારૂં તેણે મોહોડાંથી આવા અજીમાની ભરેલા શબદો બોલવાની તાલ સોધી કાહાડી હતી. પાદશાહે જવાબ વાલેઓ કે મારો જીવ હું કેમ કાહાડું એ કોઈ મેહેરબાની કરીને મહને પોતે કરી બતલાવેનો તે પરમાણે હું કરવાને તઈઆરછું. એટલું બોલી ખંજર પુજતે હાતે પકડીઊ અને ગલા ઉપર અમસથું મુકી

ઊ તે ખંજર ભોકવાની તેનામાં હીમત નહી હતી, એવું જારે આસપાસ ઊભેલા લોકોએ જોઈઊ તારે તેની ઊપર દઓ લાવીને એક જણે જોરથી તેનો હાત પકડી તેજ હાતે જોરથી ભોકાવીઊ. પરાણ ગીઓ, તોએપણ મોહોત પછી નીરોના મોહોડાં ઊપર ભારી ધાસતી અને દેહશતની નીશાનો રહી ગઈ હતી. જુઓ કોઈ કોઈ પાદશાહાની જીંદગીનો છેડો કેવી તરેનો આવેછે' કેવું કમકમાટ ઊપજાવનાર મોહોત નીરોનું આવીઊ હતું' પણ તેવુંજ કમકમાટ ભરેલું એનુ જીવતર પણ હતું. જીવતાં જીવત તેનાથી એકૃ પણ કાંમ એવું નથી થઈઊ કે જેમાં ખુનરેજી અને જુલમ નહી ભેલાએલો હોએ. જીવતાં જીવત તેણે પોતાની માએને પોતે કતલ કીધી હતી, પોતાના ઊશતાદને ગરદન મરાવેઓ હતો, અને જે મુલકનો પાંદશાહ હતો તે મુલકને આગ લગડાવી તે આગથી નીકલેલું ભડકું અથવા રોશની જોવાને, તથા લોકનો ટકલાટ અને બલી મરવાનો આવાજ સાંભલવાને પોતે પોતાના મેહલની અગાસી ઊપર જઈ બેઠો હતો; અને જે વેલા કે શેહરની ઈમારતો ભારી જોશમાં બલતી હતી તે વખતે પોતે ખુસાલીમાં મઘન થઈ હાતમાં સારંગી પકડી ગાએન કરતો અને રાગ વગાડતો હતો. નીરોએ એક વેલા પોતાના મેહલમાં અને બાગમાં એક મોહોટું જમણ કરીઊ હતું ને જમણની વેલા બાગમાં રોશનીને ઠેકાણે ખીરીસતી લોકને પકડી તેઓના બદનની ઊપર ચરબી અને કપડા લપેટી મોહોટ મોહોટી મશાલો બનાવીને બાગમાં હારેહાર એક એક માંણસને એક થામલા સાથે બાંધી ઊભું રાખીઊ હતું, અને તેઓને સલગાવી દેવાનો હોકમ આપેઓ હતો, જેથી દરેક માંણસ મશાલની મોઆફક બલીને ખાક થઈ ગીઊ હતું. જારે માંણસો બલતાં હતા તેઓથી ઊતપન થએલી રોશનીની મોજે લોગવવાને બાગમાં ઓણીગમથી પેલીગમે પાદશાહે સેહલ જાહ કીધી હતી, અને મોહાર [illegible] તથા દઓ ઊપજાવનાર, જે આવાજ પેલાં બલતાં માંણસો કાહાડતાં હતાં તે ઊપર પાદશાહે પોતે કાન બંધ કીધા હતા. આવા નીરદઆલુ પાદશાહાની ઊપર લખેઆ પરમાંણે જે દુખ ભરેલી આખેર આવી એમાં આપણને કંઈ નવાઈ જેવું નથી લાગતું. નીરોપાદશાહની જીંદગી અને તેનું મોહોત બેહુ કમકમાટ ભરેલાં હતાં.

સંખીઆ જાદુઈ.

સાહેલીઓ તમોને ખબર હશે કે આ ચોપાનીઆંનાં આગલા એક બે અંકોમાં "સંખીઆ જાદુઈ" એવાં મથાલાં એઠલ કોઈ રમુજી બીનાઓ લખેઆમાં આવીછે. એ બીનાઓ એવીછે કે જેથી રમુજ સાથે અનેઆન મલેછે. જાદુ એ શબદતો માતરે કલપણાથીજ ઊતપન થએઓછે, તોપણ આવી અજાએબ જેવી સંખીઆની ગણતરીઓ ખરેખર જાદુ ભરેલીછે. એવી ગણતરીઓથી કેટલીક વેલાએ ઘણાંક માંણસો હેરત થઈ જાએછે.

અગર જો પાંચ સાત માણસોની એક મંડલી મલી હોએ અને ને માહેથી એક માણસ જો એક વીટી પોતે પેહરેતો તે પારખી આપવાની શકતી આ નીચે પરમાણેની ગણતરીમાંછે. જે માણસે વીટી પેહરી હસે તેને ઓલખી કાહાડશે એટલુંજ નહી, પણ તે માણસે પોતાના કહા હાતમાં વીટી પેહરીછે તે, તથા પોતાનાં હાતની કહી આંગલીએ તે વીટી પેહરીછે તથા તે આંગલીના કહા કાપા ઊપર તે વીટી મુકેલીછે એ સઘલું પરખાઈ આવશે. શું આ વાત થોડી અજબ જેવીછે, કે પાંચ સાત માણસો પોત પોતામાં છુપી ગોઠવણ કરી પોતામાના એક માણસને વીટી પેહરાવે અને તે માણસને ઊપર કહેલી સઘલી વીગત પરમાણે એક પારકું અથવા તરાહેત માણસ પકડી કાહાડે? ખરેખર આ બીના પેહલાં ઘણીજ અજાએબ જેવી લાગેછે, પણ એક વાર તેની બનાવટ માલમ પડી એટલે તે ઘણી સેહેલી થઈ પડેછે.

આપણે એક દાખલો લઈએ કે જાણે ૭ સાહેલીઓ ભેગી થએલીછે તે માહેલી ચોથી બાઈએ, પોતાના જમણા હાતની તરીજી આંગલીના બીજા કાપા ઊપર એક વીટી પેહરી રાખીછે. હવે એક તરાહેત માણસ આ નીચે પરમાણેના સેહેજ શવાલો કરીને પારખી આપશે. તે પારખનાર આ પરમાણે બોલવાનુ શરૂ કરશે કે " જેતરમી બાઈએ વીટી પેહરી હોએ તે સંખીઆને ૨) થી ગુણો; (એટલે જો પાંચમી બાઈએ પેહરી હોએતો પાંચને બેએ ગુણો, જો સાતમીએ પેહરી હોએતો સાતને બેએ ગુણો, જો તરીજીએ પેહરી હોએ તો તરણને બેએ ગુણો ઈતીઆદી.) અને એ ગુણાકારમા ૫) ઊંમેરો, વલી પાછા એ સરવાલાને પાંચે

ગુણો; જો જમણે હાતે વીટી પેહેરી હાએતો ઊપલા ગુણાકારમાં એક ઊંભેરો, અને જો ડાબે હાતે પેહેરી હાએતો બે ઊંભેરો; એ સરવાલામા બીજા દસ ઊંલેરો, અને પછી તેને દસે ગુણી કાહાડો. હવે જેતરમે આંગલે વીટી પેહેરી હાએ તે સંખીઆ ઊપલા ગુણાકારમાં ઊંલેરો, (એટલે એમકે જો ચોથે આંગલે વીટી પેહેરી હાએ તો તે ગુણાકારમાં ચાર ઊંલેરો, જો બીજે આંગલે પેહેરી હાએ તો બે ઊંલેરો ઈતીઆદી) વલી એ સરવાલાને દસે ગુણો. હવે આંગલીને જેતરમે કાપે તે વીટી મુકી હાએ તેટલી સંખીઆ એ ગુણાકારમાં ઊંભેરો, (ઈઆને જો આંગલીને બીજે કાપે તે વીટી મુકેલી હાએ તો બે ઊંભેરો, ચોથે કાપે મુકી હાએતો ચાર ઊંભેરો ઈતીઆદી.) હવે જે સંખીઆ તમારા હાતમાં આવી તે મહને કહો." આટલાં પાંચ ચાર સવાલો તમોને પુછીને તે માણસ તુરત પારખી આપસે. હવે આપણે ઊપલી રીતમાં સમજાવેઆ પરમાણે કરી જોઈએ, અને જોઈએકે આપણાથી એ પારખી શકાએછે કે નહી.

ચોથી બાઈએ વીટી પેહેરીતી માટે ઊપલી રીતમાં જણાવેઆ પરમાણે ચારને બેએ ગુણવા, જેમ કે $૪×૨=૮$ વલી એ ૮ માં ૫ ઊભેરીઆનો ૧૩ થએઆં. તે તેરને પાચે ગુણીઆતો $૧૩×૫=૬૫$ થએઆ. હવે એ બાઈએ પોતાને જમને હાતે વીટી પેહેરીતી માટે ઊપલી રીતમાં સમજાવેઆ પરમાણે પેલા ગુણાકારમાં એક ઊંભેરવો તો $૬૫+૧=૬૬$ થએઆ વલી એ છાસટમાં ઊપર સમજાવેઆ પરમાણેજ બીજા દસ ઊંભેરીઆતો $૬૬+૧૦=૭૬$ થએઆ, એ ૭૬ ને દસે ગુણીઆતો $૭૬×૧૦=૭૬૦$ થએઆ વલી પેલી બાઈએ પોતાના હાતની તરીજી આગલીએ પેલી વીટી પેહેરીતી, માટે આગલી રીતમા સમજાવેઆ પરમાણે ૭૬૦ માં તરણ ઊભેરીઆતો $૭૬૦+૩=૭૬૩$ થએઆ. વલી એ ૭૬૩ ને દસે ગુણીઆતો $૭૬૩×૧૦=૭૬૩૦$ થએઆ પેલી બાઈએ પોતાની આંગલીને બીજે કાપે તે વીટી ગખી મુકી હતી માટે ૭૬૩૦ માં ૨) ઊભેરીઆતો ૭૬૩૨ થએઆ. હવે પારખનાર ધણી આપણી પાસે જે સંખીઆ માંગેછે તે એ ૭૬૩૨ છે. તે આપણે તેને સુખેથી કહીએ. જારે એ સંખીઆ તે પારખનારને મલી આવેછે તારે તે એ સંખીઆમાંથી ૩૫૦૦ બાદ કરેછે. જેમકે $૭૬૩૨—૩૫૦૦=૪૧૩૨$, બાદ કરતાં તેના હાતમાં ૪૧૩૨ આવેછે, તે ઊપરથી તે કહી સકેછે, વીટી પેહેરનાર ચોથું આદમીછે—જમને હાતે વીટી પેહેરીછે—તરીજી આંગલીએ પેહેરીછે—તે આંગલીને બીજે કાપે વીટી મુકી છે. એવું તે જે કહી આપેછે તે માતરે ઊપલી રકમ જે ૪૧૩૨ છે, તેના આંકડા ઊપરથી કહી આપેછે. ૪ એવું બતલાવેછે કે પેહેરનાર ચોથુ આદમીછે—૧ એવું બતલાવેછે કે જમણે હાતે વીટીછે. (અગર જો એ જગા ઊપર બગરો હાતતો ડાબો હાત ગણાત.) ૩ એવું બતલાવેછે કે તરીજી આગલીએ વીટી પેહેરીછે, અને છેવો ૨ એવું બતલાવેછે કે આંગલીને બીજે કાપે વીટીછે.

સાહેલીઓ આ જાદુઈ શંખીઆ ઘણી સેહેલી છે, તોપણ જો એ એકાએક સમજમાં ન આવીતો કંટાલો ખાઈને એ પડતી મુકશો નાં પણ બે ચાર વાર ધેઆન લગાડીને તપાસશોતો એ સેહેજ તમારાં મનમાં ઊતરશે. હવે એજ પરમાણે જો તમો બીજા દાખલા લઈ લઈને પારખવા માંગશોતો તે સેહેલથી થઈ શકશે. પરવારસો વખત સારી રીતે ગુજારવાની એ પણ એક ઊમદા રીતછે

લાડ.

આપણા લોકો પોતાંના બચાઓને લાડ લડાવવાની બાબદમાં વધારે આગેવાની કરેછે. ઘણીવાર તેઓને સમજાવેઆમા આવીઊંછે, ઘણીવાર તેઓએ પોતાની નજરે નજર બનેલા દાખલા જોએલાછે કે નાહાનપણમાંથી લાડમા ઊછરેલું બાલક આગલ ચાલતાં પોતાના હકમાં કેટલી ખરાબી કરેછે, તથા પોતાનાં કુટંબનાં રોંને નાંમને કેટલી હાની પોહોંચાડેછે; તોપણ અફશોસ કરવા જેવું છે કે હજી કેટલાક માબાપોએ એ બાબદ ઊપર પુરતું ધેઆન પોંહોંચાડીઊં નથી. જો કોઈના પેહેલા ચાર બાલકો જનમેઆ પછી થોડા દાહાડામાં મરી ગએઆં હાએતો તેઓ પોતાના એકાદ જીવતાં બાલકને એટલુતો લાડ લડાવેછે કે તેનો કાંઈજ વીચાર થઈ શકતો નથી. અગરજો કોઈએ તેઓને સમજા

વીને ચાર સારી વાત કહીતો, પછી જોઈજ લેવો, તે ઓ લાગલાં આવો ઊતર વાલેછે કે " બાવા જીવશે તો સઊ શીખશે, બચાં કોણને બારેછે, જીવવાતો દેઓ, ઓંજીઆના જીવવાનાં આવાઈ સુખડાંછે." એ વચ નો બોલતી વેલાએ પેલાં માંબાપો આગલો પાછલો ક શો વીચાર કરતાં નથી, પછી તે બાલક જીવીને આ ગલ ચાલતાં જોઈએનો ભીખ માંગે ઈઆ ચોરી કરે તે વીશેની લગાર પણ ચીંતા નહી. વલી કેટલાંક માંબાપો એથી વધારે ખરાબી કરેછે, પોતાની શકતી કરતાં વધારે ખરચ કરીને પણ પોતાનાં બચાંને લાડ લડાવેછે. આગલ ચાલતાં જારે એવાં બાલકો ઊપ ર કાંઈ આવી પડેછે, તારેજ તેઓને પોતાંનાં માબાપો ની મુરખાઈનું ગનેઆન આવેછે. અગરજો સારાં ભાએગે તે બાલક સમજુ નીકલીઊંતો વલી પોતાની આગલી ફીસીઆરીની વાતો વીસરી જઈ સમારગે ચાલેછે. પણ એવા દાખલા જીજ અને કદાચજ બ નેછે. કેટલાંએકોને બાલપણમાંથી જે સારૂં સારૂં ખા વાની અને સારૂં સારૂં પેહરવાની ટેવ પડેલી તથા મ નગમતી રીતે ચાલવાંની લટ લાગેલી તે એકાએક છુ ટવી મુશકેલ પડેછે, અને તેવાં ઊપર જારે કાંઈ ટંગી આવી પડેછે તારે તેઓને એટલુંતો દુખ થાએછે કે તે નું બઓન થઈ શકતું નથી. અને પછી તે બાલક ની બુધી પણ ફરી જાએછે—આગલી ચાલ પરમાણે મન ગમતું જોઈએ, પણ મા બાપની શકતી ન હોએ એટલે પછી તે નાહાની નાહાની ચોરીઓ કરવા શી ખે, અને આગલ ચાલતાં એક દુશટ અને દુરાચર ણી તે થઈ જાએછે. અલબતાં જો બરાબર જોઈએ તો એ અપરાધ જે પેલાં બાલકથી થાએ તેનો સઘલો જોખમ તેનાં અવીચારી માં બાપોને સર લાગુ પડેછે, કે જો તેઓએ પોતાની ખરી ફરજો બરાબર અદા ક રી હોતતો,બાલક આવું કરમ કરવા ન શીખત. એ પરમાણે લાડમાં ઊછરેલાં બાલકની અવસથા થાએછે. ચોરી, લુછાઈ, જુગાર ઈતીઆદી માંઠાં કરમો કરવાને હવે તે બાલક કશી રીતે વીચાર કરનાર નથી; અને એવું કીધાથી તે પોતાની અને પોતાના વડવાઓની સઘલી આબરૂ ધુલ મેલવેછે, માટે સાહેલીઓ તમોને નમ નતાઈ ભરેલી અરજ એજછે કે તમારો બાલકોને લાડમાં ના ઊછારો—એકબારગી ખાધા પીધાનું તેઓને મજેનું આપો, સારાં પોતાં લુગડાં પેહરાવો, પણ તે સાથે ને ઓને અણઘટતી છુટ ના આપતાં, તેઓને બાલપણમાં થી કોઈ સારે ઊદીઓગે લગાડવાની કોશેસ કરતાં ર હો, જેથી કરી તેઓ સમારગે ચાલવા શીખે અને પા છલથી તમોને દુવા દીએ. તમારાં બચાંની તરફ તૃ મારી ઘણી માએઆ તથા ઘટતું હેત જોઈએછે, પણ તે માએઆ અને હેત એવી રીતે ના કરતાં કે જે તમા રાં બચાંનાં હકમાં સુખને બદલે દુ:ખ થઈ પડે—હેત પરીત સઊ વખતસર છાજેછે. બાલકના ઊપર તેની માતાથી જેટલી અસર થાએછે તેટલી તેના પીતાની થા તી નથી, માટે એ ઊપરથી ચોકસ થાએછે કે બાલક નો સુધારો અથવા બગાડો તેની મા ઊપર આધાર રાખેછે—જેવી માતાની તરબીઅત તેવું તે બચું. આ શાછે કે આ ટુંક પણ વાજબી બીના ઊપર હમારી ને ક સાહેલીઓ ધેઆન પોંહોંચાડવાને ચુકશે નહી. અ ગર જો એ બાબદ ઊપર વાજબી ધેઆન આપેઆ માં આવીઊંતો પછી માં બાપોનાં સુખમાં કેટલો વધા રો થશે તેનો વીચાર કરવો.

બઈરી કેવી પસંદ કરવી.

ઓ જુવાન મરદ, આ વાત તારા કાનમાં કે હવીછ, તે તું ખુબ ઈઆદ રાખજે. જારે બઈરી પં શંદ કરે તારે ખુબસુરતી, સોભા ભરેલી, ગોરી, શીન ગારની શોખી, અને બોલકણી નો પશંદ કરતો. તુ જો એવી બઈરી પરણવા માંગતો હોએતો રૂ૫) ની કીમતે સોલઈતી ચોહોટી ઢીગલીઓ મલેછે તેવી એકુ વેચાતી લઈ તેને પરણજે. પણ જો ખરીજ બઈરી પરણવી હોએતો થોડુ બોલતી, વીચારવાલી, અને એ ક નારગી બઈરી પશંદ કરજે. સઊથી વધારે ધે આન તેના નરમ મીજાજ તરફ રાખજે. નરમ મી જાજ, અને સાદાઈ ચાહાનારી જેવો ઘેરનો શીણગાર અને સુખ થઈ પડસે તેવા બીજા કોઈ ગુણોથી નથી થઈ સકવાનું. બઈરી એવી પશંદ કરજે, જે તારા દીવશના થાકેલા જીવને સાંજના તંદરોસતી બખશ વાને શકતીવાન હોએ, અને એવી બાએડી તને ઊપ ર લખેલા બે ગુણવાલીમાં મલી આવશે, પણ ખુબસુર તી, ઠાઠ માઠ, અને લવલવારાના ગુણોમાં તું ખચીત પછાડેથી પસતાશે.

એક બલાડીની લુચાઈ.

ઘણીવાર એવુ જોએઆમા આવીઊ છે કે કેટલાક માણસો પોતાને જોઈતી હરેક ચીજ મેલવવાને તરેહવાર ઊપાએઓ કામે લગાડેછે, અને તેમા જે કેટલાક લુચા માણસો હોએછે તેઓ પોતાનું કામ કાહાડી લેવાને લુચાઈ ભરેલી તથા ફરેબી કરામતો કરેછે મતલબ હાસલ કરવાને માટે માણસોજ આ પરમાણે લુચાઈ ભરેલી કરામતો શોધી કાહાડેછે, એમ નથી, પણ કેટલાક હલકા અને ઊતરતા જાનવરો પણ કેટલીકવાર એવા કામો કરેછે, જેથી પેહલા આપણ લોકોને બહુજ અચરતી ઊતપન થાએછે, પણ પાછલથી જારે તે કરામત તથા લુચાઈ જાહેર પડેછે તારેજ ખુલાશો થાએછે એક મઠમા કેટલાક ફકીરો રેહેતા હતા એક દીવસે ગોશ મગાવીને એક જણાએ ગણીને તેના વાંટા પાડીઆ, અને તે એક વાસણમા મુકીને કાઈ કામતર બાહેર ગએઓ, પાછો આવીને જુએછે તો ગોશના કકડામા એક કકડો ઘટી પડીઓ, અલબતા એકાએક એક કકડો ઓછો થઈ ગએલો જણાએઆથી તે જરા ઘભરાટમા પડેઓ, પણ વલી તેણે વીચાર કીધો કે કોણ જાણે ભુલમા એકાદ કકડો ઓછો કપાએઓ હશે. વલી બીજે દીવશે પણ એજ પરમાણે એક કકડો ઊડી ગએલો તેને માલમ પડેઓ, તારે તેને લગાર શક પડવા લાગો કે કાઈ ભેદ પડીઊછે, તે ઊપરથી તેણે એવો ઠરાવ કરેઓકે તરીજે દીને સારી પેઠે તપાસ કરવી. તરીજે દને તેણે ગોશ તઈઆર કરીઊં એટલામા બાહેરના બીજા ઓરડામાથી ઘંટ વાગાનો સાદ આવેઆથી તેણે જાણીઊં કે કોઈ મને બોલાવતું હશે, એમ ધારીને તેને રાધણીમાથી બાહેર જઈને તે પાછો આવેઓ, પાછો આવેઆ પછે તેને જણાઈઊ કે વલી ગોશનો એક કટકો ઓછો થઈ ગએઓ આ પરમાણે દરરોજ એક એક કકડો ઓછો થવા લાગો તેથી પેલા ધણીને એટલીતો ચટપટ થઈ કે તેણે ઠરાવજ કીધો કે જે બનતા બને તે ખરી પણ આવતી કાલદને એ કરપીણ ચોર કોણછે તેની જુગતે જોઈ કરવી. વલી તે દને સવારના ગોશ લાવી, ગણીને તેના કકડા કીધા એટલામા વલી તુરત ઘંટવાજાનો સાદ આવેઓ, પણ હવે તો તેણે મજબુત ઠરાવ કરેઓ હતો કે ગમે તે થાએ પણ બાહેર જવું નહી, તેથી તેણે રાધણીના દરવાજા આગલ આવી પુછાઊં કે કોણ હાક મારેછે, પણ તેને કશો ઊતર પાછો મલેઓ નહી, તેથી તે થોડોકવાર બાહેર ઊભો રહેઓ, એટલાવારમા જુએછે તો દેખતી એક બલાડી રાધણીમાં પેઠી અને માશનો એક કકડો મોહોડામા લઈને તુરત બાહેર નીકલી ગઈ અલબતા પેલો ધણી ખરા પાશેજ ઊભેલો હતો તેથી તેણે તે કરામત નજરે જોઈ હતી આ મામલો જોએઆથી પેલા ધણીને લગાર રમુજ પેદા થઈ તે ઊપરથી તેણે એક ઘાડો એ વીશેની વધારે તપાસ કરવાનો ઠરાવ કીધો તે તપાસ કરતા એવુ માલમ પડીઊ કે એજ બીલાડી દરરોજ માશનો કકડો ચોરી જતી હતી એટલુંજ નહી પણ રાધણીમાથી પેલા માણસને બાહર બોલાવી લેવાની એક ઈશીકતી પણ એ જાનવરે શોધી કાહાડી હતી, તે એવી રીતે કે કુતકો મારીને બારણાની બાહેર એક ઘંટ ટાંગેલો હતો તેને તારી પેઠે અફાલતી હતી, અને એ પરમાણે ઘંટ અફલાવેઆથી પેલો ધણી એમ જાણતો કે મહને કોઈ બોલાવેછે, તેવી તે પોતાનુ કામ પડતુ મેલી તુરત બાહેર જતો એટલામા તે બલાડી પોતાનુ કામ કાહાડી જતી હતી એ બનાવ વીશે તે મઠ નાહેલા ફકીરોની એકવાર પકી ખાતરી થઈ તારે તેઓએ પોત પોતામા એક છુપી મશલહત કીધી કે એ બલાડીને હવે તેના બાકી રહેવા દીવસો સુધી, એ પરમાણે આ જગા ઊપરથીજ દરરોજ એકેક કકડો લઈ જવા દેવો. એક તરફથી એવી ગોઠવણ કીધી અને બીજી તરફથી લોકો આગલ તે બલાડીની લુચાઈ તથા ખુબીઓની વાતો કરવા માંડી તે ઊપરથી લોકોમા નજરે નજર તે બનાવ જોવાની ઘણી ખાએશ ઊતપન થઈ અને એ ઊપરથી તે મઠ આગલ ઘણા લોકો દરરોજ ટોલે ટોલા એકઠા થઈને આવવા લાગા, અને તેઓ તે ફકીરોને પોતાની ગાઢણા પઈશા આપીને તે બલાડીનો લાગ જોતા હતા, અલબતા એથી કરીને તે ફકીરોનુ બજાર પણ તાજુ થઈ ગઈઊ, ઘણા લોકો આવવા લાગા અને દરએકજણ પઈશા આપીને તે જોવા લાગો તેથી થોડેજ મુદતમા તે મઠ માહેના ફકીરોના હાથના પુશકલ પઈશા એકઠા થએઆ.

મીસર દેસમાંનાં અલેકજાનડરીઆ સેહેરનું બેઆન.

આપણા પારશી લોકમાથી આસતે આસતે ઈંગલંડ દેશમાં ઘણા જણ જવા લાગાછે. તેઓને રસતામાં તરેવાર સેહેરો મલેછે, તેમાં તેઓને એકુ બે દીવસ રેહેવાની જરૂર થઈ પડેછે, તેથી તેવા દેસોનું બેઆન તેઓએ આગલથી વાંચીઊ હોએતો ખચીત તેઓને ઘણો ફાએદો થઆ વગર નથી રેહેનાર. તેમજ આપણા લોકની અસતરીઓ જેઓના સગાવાહાલા ઈંગલંડ જાએછે તેથી તેઓને જરા દીલગીરી અથવા ઊદાસી ઊતપન થાએછે, તે ઊદાસી મટાડવાને સારૂં જે જે દેશ અને સેહેરોમાંથી તેઓના ધણી, બાપ, અથવા ભાઈઓ જનારછે તેવા દેશોની, તથા સેહેરોની ચાલ ચલણ, તાંહાંના લોકના રવઈઆ, અને ખાવા પીવાની તાંહાં શું શું ચીજો મલેછે તેઓનું ટુંક બઆન વાંચીઊ હોએતો તેથી મનમાં ઘણોજ દીલાશો અને રમુંજ ઊતપન થઆ વગર નથી રેહેવાની. આ વખત મીશર દેશમાંના "એલેકજાનડરીઆ" સેહર વીશે, જેમાંથી ટુંકે રસતે અને જલદીથી ઈંગલંડ જનારા ધણીને જઆ વગર છુટકોજ નથી તે સેહરનું બઆન આપીએછ. એ બઆંન જાણે કોએકુ સખસ તાંહાં રેહેલો હોએ, અને તેણે નજરે નજર જોઈ લખીઊ હોએ એ પરમાણે નીચે લખીઊછે.

રાતના ગરમી ઘણી પડતી હતી, અને દુરથી વાદલમાં વીજલીના ચમકાર થતા દેખાતા હતા, તેની સાથે દુર ગગરાટ થતો હોએ એવો ઘેહેરાએલો આવાજ સંભલાતો હતો તેની સાથે મોહોલામાંના પાગીઆ કુતરાંઓ અતીશએ ઘોઘાટ કરતા હતા, અને ટોલાંને ટોલા એકદમ એક બીજા ઊપર શેકટ ભોંસાભોસી કરતા હતા, તેથી કોઈ નવા આવી રહેલા મુસાફરને એકુબે રાતતો ઊંગ મુતલક આવવી કઠણ છે. પણ એ કુતરાંથી જેટલો કનટાલો ઊતપન થતો હતો તે કરતાં રાતના સીપાઈથી વધારે દુખ ઊપજતું હતું. એ સીપાઈ ગુનો ગુનો છેક ઘેરની પાસે આવી, બારીની આગલ મોહોડું કરી એકદમ મોહોટેથી બુમ પાડેછે, જેથી ઘણી વખત ઊંઘમાંથી જાગીને ઊઠવું પડેછે. જેમ જેમ પાછલી રાત આવતી જાએછે તેમ તેમ એ ઘોંઘાટ ચુપ થતા જાએછે અને તે વખતે જરા થંડી લેહેકી નીકલેઆથી આખી રાતની છેલીએલી ઊંગ જરા આરામથી પાછો ગલબો કરેછે. પણ વલી તેટલાંમાં એક બીજી પીડા આવેછે. મુસલમાનોની પાછલી રાતની બંદગી કરવાનો વખત થઓ, એ કેહેવાને બાંગીઓ હાતમા ફાનુસ લેઈ બારણે બારણે પોકારતો ફરેછે, અને તે હજુર થોડાં ઘેર દુર નહી ગીઓ હોએ એટલાંમાં આખા મોહોલાના મરઘા અને કુકડા "કુકરે કુકના" તરેવાર આવાજો એક પછી એક એવાતો જોરથી કાહાડેછે કે કાનને કંટાલો આવેછે, અને ઊંઘ પાછી ઊડી જાએછે. થોડોવાર પછી સઘલું પાછું ચુપ અને સમાધાન થઈ જાએછે, અને તરીજીવાર જરા નીરાતથી ઊંઘ આવાની ફુરસત મલેછે. તરણ કલાકની એક લાંબી ઊંઘ ખેંચી કાહાડેઆ પછી આંખ ઊઘડતાં જોઈએતો સહવાર પડીછે, અને આસમાન સાફ રોશની ભરેલો દેખાએછે. હજુર સુરજના ઊગવાને ૧ કલાક જોઈએ. જારે એવો ગ્રામેલો જોઈએછ તારે વધારે વાર ઊંઘવાની ઊમેદ બશટ થાએછે, તેથી આંખો ખજવારીને ઊઠવું પડેછે, અને જાણે આપણે ઘણાજ ઊદીઓગી અને સકારા ઊઠનાર હોઈએ એવું આસપાસના લોક સમજેછે. થોડા વારમાં નાહી, તુરત કપડાં પેહેરી નીચે ઊતરવાનો વેલ આવેછે, અને તાંહાંજઈ જોઈએછતો ઘેરની ચાકરડી એક કલાક અગાઊની ઊઠી ઘેરનો તથા ઓટલા ઊપરનો કચરો વારીને, ચાહ અથવા કાફી ચુલા ઊપર ચહડાવી આપણી ખીજમત કઈ ફરમાશ હોએ તે બજાવાને તઈઆર ઊભી રેહેલી હોએછે. કાફીનું કપ હાતમા લઈ આપણે બારીએ બેઠી આસપાસ જોઈએતો કોઈ રસતામાં હીલતું ચાલતું દેખાતું નથી. થોડાવારે પેલો બાંગીઓ જુફતાં શનને સાથે, અને હાતમાં નામના કાગજની ટીપ જોતો જોતો મસજીદ તરફ જતો દેખાએછે પેલા પાલીઆ કુતરા આ વખતે સઘલા ગેપ થઈ ગએલા હોએછે, અને રસતામા જે રાતના મોહોટો કલોર થતો હતો તાંહાં અવે સઘલું ચુપા ચુપ અને સમધાન થએલું હોએછે. એ કુતરાઓ ખાટકી અથવા મછી બજારમાં જઈ એણી ગમથી પેલી ગમ ખુણે ખચોરે બગાઈ દુકાન ઊપરથી પડના ચામડાનાં અને છીછરાના તથા હાડકાના કકડા ચાવતા પડી રેહેછે. થોડા વારમાં એક (ગીરીક) પનતાકીઓ જે પોતાના દુકાનની ઊપર રે

ઠેકાણે ફરીને રેહેલો, તે પોતાના ઓરડાની બારી ઊઘાડી, અધાચી ખોતો, અને આંખમાં આગલાં બોસી ચોળતો ચોળતો ડોકું બાહેર કાહાડી જુએછે કે સવાર પડી ચુકી. પસતાકીઆના બારીએ દેખાઆ પછી થોડાએકવારે એકુબે અસતરીઓ હાતમાં લાંબી સાવણીઓ લઈ રસતા ઊપરનો કચરો કાહાડતી, અને તે કચરાને ગધેડા ઊપર ભરવા સારૂં તેના ખુણે ખુણે ઢગલા કરતી નજરે પડેછે. એ કચરો સેહેરની પાદરે જે બાગો હોએછે તાંહાં લઈ જઈ નાખેછે.

તેઆરપછી ગામડાની એકુ બે છોકરીઓ બલુ રંગનો જભો છેક માંથાથી તે પગ સુધી પોહોચતો પેહેરેલો, અને મોહોડા ઊપર બુરખો નાખેલો, માતરે આંખ આગવથીજ જોવાને નાહાના આંધરાં પાડેલાં, એવાં પોશાકમાં તેઓ પોતાની સાથે તેવી સારી દુધવાલી બકરીઓને લઈ દુધ આપવાને આવેછે. તેઓના માંથા ઊપર દુધના વાસણોની ચોડ ચહડાવેલી હોએછે, અને તેઓને એવી સફાઈથી માથે રાખેછે કે વગર હાથ લગાડવે તેઓને માંથે રાખી જલદીથી ચાલી ગફેછે, અને પોતાનો માલ વેચવાને લોકને મોહોટેથી પોકારી કહી સંભલાવેછે. બકરીઓ રોજની આશરમથી એવીતો કેલવાઈ રહેલી હોએછે કે ઘરાકોના ઘેર આગલ પોતાની મેલે વગર અટકાવ કરવે ઊભી રેહેછે. અને જે વખતે તેઓને દોહોએછે તે વખતે તે છોકરીઓ અને ઘેરનાં ગોલાંગો એક બીજા સાથે આમગપાસાની વાત ચીન કરછે તેમાં ઘણું કરીને છોકરીઓ જારે કગવાઈ બોલેછે કે હમારા ઘેરમાંથી રાતની બે બકરી ખોવાઈ ગઈછે, તારે તેઓની સાથે ગોલામો પણ પોતાની દીલગીરી જણાવી સાથે કગવાઈને વાત કરેછે. એ વખતે એક ખરોજ દીલગીરી ભરેલો દેખાવ થઈ લાગેછે. એ સેહેરના લોક સવારનું સીરાનું દુધ અને રોટલી ખાએછે. દુધ મુસકલ મલેછે, અને તે વલી નસતુ છે. કોઈવાર એક બકરી એટલુંતો દુધ આપેછે કે તે આપણોથી મનાઈ નહીં શકાએ.

દુધવારીઓ દુધ આપી એક મોહોલ્લામાંથી બીજા મોહોલ્લામાં જાએ એટલામાં લાકડાવાલો હાજી અબદુલા જેની દુકાન જે પેલા પસતાકીઆની પાસેજછે તે બારણો ઊઘાડતો દેખાએછે. હાજી અબદુલા માતરે લાકડા વેચનારજ નથી, એ ઘણી પરચુરન વેપારીછે લાકડા માંગીએ તો તેનો ધંધોજછે, પણ કોલશા જોઈએતો તે પણ પોંહોંચાડેછે, શાબુ, મેનટીલશ, અને બીજો પરચુરન શામાન. હાજી અબદુલા બુઢો છે, પણ ઊદીઓગનો એક અછો નમુનોછે. ઈમાનદાર, અને પોતાના ઘરાકોની સેવામાં જીવ કાહાડી આપેછે, અને એટલોતો નમાણોછે કે ઘરાકને એકાએક પાછો જવા દેતો નથી. વખાર ઊપર મારેલું મશ મોહોટું તાલું ખુચક દઈ ઊઘાડીશં, કે તુરત અંદર જઈ બારી આગલથી પોતાના પડોશીને નમીને શલામ કરેછે અને ઈશારતથી શમજાવેછે "કે મેહરબાની કરીને નીચે આવી એકુ ચલમ હુકાની પીશો?" વખારની જગા ઘણીજ શાંકડી પાંચ ફુટ શમચોરશ જેથી માલ મુકવાને તથા તેમાં બેશવાને ઘણીજ અડચણ. પણ હાજી અબદુલાને શગવડ કેમ કરવી એ શીકવવાની કંઈ જરૂર નથી. દુકાન ઊપરથી લાંબાં પાટીઆં એવા ગોઠવીને મુકેછે કે તેમાથી અરધો અરધ રશતા ઊપર બાહેર નીકલેલાં રેહેછે, જે ઊંપર પોતાની ફરાગતી ભરેલી બેઠક અઢીંગવાના તકીઆ સુધાની કરેછે. તેજ પરમાણે કપી અને દોરડાંથી ઊપર ખેંચ મુક કરવાનું એક છજીઊ પણ દુકાનને કીધુંછે, કે વરશાદના દાહાડા ઊપર તેના ઘરાકોને દુકાન ઊપર પાંચ મીનીટ ઊભું રેહેવાને બની આવે, તથા તરપાલીનના કપડાનો એક શલતું પરડો પણ કરી રાખેલો કે ગરમી દાહાડા તડકાની રજાવ નહી મારે, અને પોતાની દુકાનમાં જે કંઈ શામાન હોએ તેનો દર એકેકનો નમુનો ટોપલીમાં ભરીને શઘલાની નજરે પડે એવી રીતથી છેક આગલથી મુકી રાખવાને બની આવે. હાજી અબદુલાની દુકાનનો આકાર આબેહુબ આપણી બજારના કણીઆની દુકાન જેવો જોઈ લેજો. ફરક એટલોજ કે ફકત અનાજને ઠેકાણે તરેવાર ચીજો આગલ મુકેલી. દુકાનની બાહેર અને છેક રશતા ઊપરથી, દુકાનના બારવટીઆ શાથે એક નકઈ તાંઘે ટાગેલો હોએછે. આગવથી શાટું કરી રાખેઆ પરમાણે એક ગધેડા બોજ લાકડાં તેની દુકાન આગલ આવી માલધણી નાખી જાએછે. જેવો માલ આવીને પડેઓ કે હાજી શાહેબ ઊઠી કંમર તંગ કરી, બાંએ ચહડાવી, હાતમા એક વેહેતી કોહોરાડી લઈ, લાકડાં ફાડવા મંડી જાએછે, અને રૂપીઆ રૂપીઆની નાહાની નાહાની જુદી બંદ લાંકડાં બાધી રોજના 'ખપ શારૂં' દુકાન ઊપર ગોઠવેછે ફાડતાં ફાડતાં થાકી ગએલો, વલી ઊ

મરે છુટો, તોબી આવી શકત મેહનત કરતાં તેવામાં કોઈ થોડક ફીલશા લેવા આવીઊતો, તરત પોતાનુ ઠાંમ મુકી દઈ, આદરમાનથી પોતાની દાસડી ઊપર હાત ફેરવી પેહલાં પઈશા એક પછી એક ટીંગ ટીગ કરી ગણી લેછે, અને તેને પોતાની લાકડાની વકોરીમાં નાખી માલ તોલવા માંડેછે, અને દર માલ તોલેઆ પછી પછવાડેથી એક પોબો ભરી ઊપર નાખેછે, કે પોતાના ઘરાકની ખાતરી થાએ કે હાજી અબદુલ્લાને તાંહા માલ તોલમાં ઓછોતો મલતોજ નથી. હાજી અબદુલ્લાની આવી શાખ અને ઈમાનદારી પરમાણે તેની દુકાન જો કે નાહાનીછે તોએપણ આખો દીવશ ઘરાકોની આવ જાવ થઆ કરેછે, અને થોડોજ વાર તે ખાલી હાતે બેશતો હશે.

મુશાફરોને લાવ લઈ જા કરવા શારૂં શવારી દાખલ જે ઘધેડાં રોજ કામમા લગાડવાના હોએ તેઓને શહવારનાં વગર લગામે અને ઊને નહવાડવા અને પાણી પીવા તેઓના ધણી તેઓ ઊપર બોલી પીઠે બેશી દરીઆ કીનારે લઈ જાએછે, અને નહવાડી નાહીંજ ખોરાક અને પાણી આપેછે એ બાબદમાં આરબ લોક ખરાં ઈમાનથી પોતાના જાનવરોની બરદાશ કરેછે. શહવારના શાડા છ વાગામાં બીજા દુકાનદારો દુકાનો ઊઘાડી માલ વેચવાને મુકેછે, અને મરદ લોકની ભીડ થવાનો વખત નહી થઓ હોચો તેની આગમચથી શેહરની અશતરીઓ જે કઈ માલ ખરીદ કરવો હોએ તે આવીને ખરીદ કરી જાએછે. પણ ઓરતો બડી કચકુટ ભરેલી હોગેછે. લેછે તો ચાર પાંચ આનાનું કપડું અથવા તેવોજ બીજો શાધારણ શામાન પણ તેના ભાવ વીશે ઓછામા ઓછી અરધા કલાકની ટીક ટીક અને રીકઝીક થાએછે, અને એવી કચકુટ ભરેલીઓથી દુકાનદારોને વારે ઘડીએ કંટાલો છુટેછે. આપણા લોકની બાએડીઓ પણ એવી વાતમાં કઈ ઓછી હોએ એવું નથી, તેથી એ બાબદ લંબાણથી શમજાવાની કંઈ જરૂર નથી કે અલેકજાનડરીઆ શેહરમાં અશતરી લોક દુકાનદારો પાશેથી માલ લેવામાં કેટલી રીકઝીક કરેછે.

છેક શાડા શાત વાગે પશતાકીઓ પોતાની દુકાન ઊઘાડેછે અને જેવી દુકાન ઊઘાડી કે તેમાથી લું લું કરતું માંખનું એક મોહોટું ગેલું બાહાર નીકલી આવી આસ પાશ ફ ફરઈ જાએછે. તેની દુકાનમાં અરબ અને ગીરીક લોકને પશંદ આવતો, પણ બીજા લોકને કંટાલો અથવા સુગ લાગતો શામાન મુકેલો હોએછે. જેવાકે લાકડાની કથરોટમાં તેલમાં ડુબાવેલાં આલીવ ફલો, પેટમાં ચુંક ઊતપન કરે એવાં પનીર, સુકી અને મીઠું દીધેલી માંછલી, એ ચીજોની શાથે વલી જુદી જુદી જાતની ખાટલીઓ, અને ગલાશો, ગોઠવેલાં, બાટલીઓમાં ભરેલો રેજગાન દારૂ, તેમાં શકી, ખાટો વાઈન, અને બીજી જાતનો દારૂ એવોકે કોઈને જોવા નહી ગમે. આવી નજીશ ચીજો ભરેલી કે જે દુકાન ઊપર આપણને પાંચ મીનીટ પણ ઊભું રેહેવાને નહી ગમે તેવી દુકાન ઊઘડતાને વાર ગાંમડી ઘરાકોની ભીડ થવા માડેછે. તેઓ આવીને તાડીનો દારૂ, પેલાં તેલમાં બોરેલા આલીવ, અને એવો ચીકણો ખોરાક આવતો, અનપંચ બે લેઓ ખોરાક નાશતા દાખલ લેછે. ઈઊરોપીઅન લોકને પણ એવી દુકાન ઊપર જવાની ફરજ થઈ પડેછે, કાંએકે એ પશતાકીઆઓ શીવાએ બીજા કોઈ દુકાનદારો ચાહ, શાકર, કાફી, અને તેવી બીજી ચીજો વેચતાજ નથી.

આઠ વાગા કે બજારના સોદાનો જાહેર વખત થાએછે. થોડાક ડલર ગજવામાં નાખી આપણે જો બજારમાં ફરવા તથા સોદો કરવાને નીકલેઆતો તે જગા એક જોવા લાએક દેખાવછે. ચાકર લઈ જવાની કઈ જરૂર નથી. હેલકરીઓ જેઓ આરબના જુવાન છોકરાઓ રશતે રશને ફરતા ફરેછે, અને જેવા આપણને બજારમાં જોઆ કે એકદમ દશ બારનું ટોલું આપણી આશ પાશ ટોપલીઓ લઈ ફરી વલેછે અને તેઓ રઘલા બુમ પાડી બોલેછે "નહી શાહેબ નહી, ચાચો છોકરાને તમારૂં ઘેર ખબર નથી હું પોતે બરાબર જાણું છું. જે જોઈએ તે શામાન હું ઊચકશ." એવામા જો આપણે ખાટકીની દુકાન ઊપરથી ગોશનો એક કટકો ખરીદ કરી હાતમાં પકડેઆતો કઈ વીશ ટોપલી એકદમ આપણી શાંબે ઊચકાએછે, દરેક જણની એવી ઊમેદ કે કેઆરે મારી ટોપલીનાં શામાન પરેતો મારી હેલ લાગુ પડી. આપણી ખુશી પડે તે ટોપલીમા જેવો ગોશનો કટકો નાખેઆ કે બાકીના શઘલા ખીશી જાએછે, અને પેલો છોકરો મોટી ખુશીથી પોતાને બાએગવાન શમજી આપણી પાશે આવેછે, અને બધાંની અંદરથી આપણે તેને પશંદ કીધો તેથી

મોટી ખુશીથી આપણું કામ બજાવાને તે તઈઆર રાએછે.

મીણબતી એ સું ચીજછે?

બાઈઓ, મીણબતી જેવી કામની ચીજ આ તે સરવ લોકને ખબર હશે. ગરીબ માંણસો મીણબની નથી બારતાં, તવંગરોને તાહા એનો વધારે ખપ છે, તેઓપણ મીણબતી વીશે ગરીબ સું કે તવંગર કોઈ અણજાણું નહી હશે. ઈંગલંડમાં મીણબતીનો ખર્ચ ઘણોછે, તેમ આપણા મોહોટે વાંજેનાં લોકમાં એ ચીજનો ખપ વધારેછે. શેઆહી રાત્રશનીમાતો એ ચીજની ખચીત જેરૂર પડે આ વગર રેહેનારજ નથી. ગમે એવો ગરીબ પણ એકુબે રતવ મીણબતી બાલેઆ વગર નથી રેહેવાનો. માણસ આજારી પડેછે તારેતો ડાકટરની અંગવ ઊજડ કરવામાં મીણબતીનો કટકો જેવી ગરજ સારેછે તેવી ગરજ એકુ તેલના દીવાથી અથવા જુમરથી નથી શરવાતી. આખેરે તેલનો દીવો તે દીવો, અને સબવડ તથા કમર ભરેલી મીણબતી તે મીણબતી. જેણે એ વાપરી હશે તેજ એની કસર અને સગવડ સમજસે, જેણે વાપરી હશે તેજ તેલના દીવાની કરાકુટ અને અડચણ જાણસે. આવી ઊપઈઓગી મીણબતી ચરબીમાંથી થાએછે, એ બાબદ કદાચ ઘણા જણ જાણતા હશે. પણ એ ચરબીમાંથી કેવી અજાએબ જેવી ચીજો નીકલીછે તે જાણશો તો તમે તાજુબ થઈ જશો. તેમને વધારે વાર સખ લટેઆં નહી રાખવાને એક દમ કહી દેઈએછ કે ચરબી અથવા તેલ એ એક જાતના નીમકછે! અને મીણબતી તે એક જાતનો તેજાબછે? અને ચરબી અથવા તેલમાંથી મીઠી સાકર જેવી એક ચીજ નીકલેછે' તમે આ વાત સાંભળી તાજુબ થતા હશો ખરેખર, પણ તમને જાણવું જોઈએ છકે હમણાના વખતમાં રસાએન શાસતરથી કેટલીએક ખરી, બાબદો તે તમામ ખોટી અને જોડી કાડેલી જણાએછે. લોક એવાં છેકે ખોટી અથવા જોડી કાહાડેલી વાત ઘણું કરીને માનશે, પણ એકાદી, ખરી પણ અજાએબ જેવી વાત કદી નથી માનવાના; તે આ એવી વાતને ગલત, ખોટી, અથવા જોડી કાહાડેલી ગણવાના.

શાબલે તારે ચરબી અથવા તેલ એઓમાં જે જે અજાએબ જેવી ચીજોછે તે વીશે. જારે આપણે ચરબી બોલીએ, તારે તેમાં ઘી જેવી ચીજછે એવો વીચાર આપણા મનમાં લાવીએ. પણ આ એ જમાનાના રશાએણ શાસતર શીકેલાઓ ચરબી વીશે જુદીજ રીતે વીચાર કરેછે. તેઓ કેહેછે કે ચરબી એતો એક એવી ચીજછે જેમાં બે જાતની જુદી જુદી (આસીડો) એટલે તેજાબછે, અને તે બેહુ આસીડોની સાથે એક ચીજ "ગીલીસીરીન" જેનો સવાદ મીઠો સાકર જેવોછે, એની મેલવણીછે. વલી બીજી અજાએબ જેવી વાત કેહેછે કે એ આસીડ અને મીઠી સાકર જેવી ચીજ મલીને એક જાતનું મીઠું થએલુંછે. એ મીઠું આપણે ખાવામાં લાવીએ છે તેવું નહી, પણ તેના જેવી મેલવણી વાલું, તેઓ સાબેતી આપેછે કે જોઈએતો ચરબીમાથી એ મીઠી ચીજ છુટી પાડી તમને દેખડાવે. આજે ઈંગરેજી ગાંધીની દુકાંન ઊપર એ પરમાણે છુટી પાડેલી જોઈએ એટલી "ગીલીસીરીન" મલી આવશે. તે ચરબીમાંથી કાહાડેછે એટલુંજ નહી, પણ બધી જાતના તેલોમાંથી પણ કાહાડેછે; કોપરેલ તેલ, મીઠું તેલ, એરંડીઊ તેલ, ઈતીઆદી. એ "ગીલીસીરીન" નો વલી ખપ આટલાવારમા ઘણોજ થઈ પડેઓછ. હજુરતો હમણા થોડું થઈઊ જણાઈછે કે એવી ચીજ ચરબી તથા તેલોમાછે, તેટલા વારમા "ગીલીસીરીન" કાંહાં કાંહાં કામે લાગુ પાડીછે એ વાચીને આપણને વધારે તાજુબી ઊપજેછે. ચરબી અથવા તેલમાંથી છુટી પાડેલી "ગીલીસીરીન" નો સવાદ મીઠો સાકર જેવોછે, તેમાં જો ગોસ, અથવા કોઈબી મેવો મુકી રાખેઓ હોએ તો તે વરસના વરસ સુધી તાજો અને તાજો રેહી શકેછે. ઠંડીના દાહાડામા હાત પગની ચામડીમાં તથા હોટમાં ચીરા પડેછે, તે અટકાવવા, અથવા રૂજ લાવવા અને ચામડાને નરમ રાખવા વાપરેછે આપણા લોક હોટ અને હાત પગ ઊપર તેલ, ઘી, અથવા માખણ લગાડેછે, તેથી નવારના અથવા લગાડેઆ પછી, સરીર ઓસરું ખોજરૂ વાસ મારેછે. પણ "ગીલીસીરીનમાં" એવો અથવા કોઈબી જાતનો વાસ મુતલક છેજ નહી, અને તેનો

સ્વાદ મીઠો હોવાથી લગાડનારને કંટાલો અથવા સુગ ઊતપન નથી થવાની. સુરજના કીરણોની મદદથી જે ચીતાર પાડેઆમા આવેછે, તેમાં પણ એ ચીજનો ઊપયોગ ઘણીજ કામજોગ રીતે થઈ શકેઓછે. શાબુ બનાવનારાઓ સાબુમાં એ ચીજ શાથે મેલવેછે, અને જેઓને ખઈ થઓ હોએ તેઓને દવા દાખલ પીવાને એક જાતની માછલીનું તેલ ઓક આવે એવા વાસનું પીવું પડતું હતું, તેને ઠેકાણે આ "ગીલીસીરીન" મીઠી સાકર જેવી દવા ગુણ કારક થઈ પડી છે. હમારો એક ચંચલ અને મેહનતુ દોસ્ત જેને ખઈનો મરજછે, તે બીચારો એક બે વરસ થઆં પેલી વાસ મારતી દવાઈ "કાડલીવર આઈલ" એટલે કાડ જાતની માંછલીના કલેજાનું તેલ એવું પીતાં પીતાં કનટાલી ગઓ હતો, તે આજે હોસે હોંશે બે બે ગલાસ મીઠી સાકર જેવી "ગીલીસીરીન" ગટ કરી જાએછે અને ગલાસ ચાટી ચાટીને સાફ કરેછે અને જો ચમચાનો જરા ભાગ ખરડએલો રહી ગએલો માલુંમ પડેઓતો તે પણ હોસથી ચુંસી જાએછે. પાંચ વરશની વાત ઊપર કોણ જાણતું હતું કે તેલ અને ચરબીમાં આવી ઊમદા ચીજ ખોદા તાલાએ માણસ જાતના સુખને સારૂં મુકીછે. એ "ગીલીસીરીન" માં બીજો ગુણ એવો માલુંમ પડેઓછ કે જો તેને સલગાવી હોએતો તે બલતી નથી. તેલ અને ચરબી એ બે મોટી આગ લગાડનારી ચીજોછે. મકાઈ ડોસી પોતાની દીકરી જીલાઈને રોજ સાઊચેતી રાખવા કેહેછે કે સાંજના લોબાન કરતી વેલા તેલની બરણી આગલ દુરથી લોબાન કરે. પણ એજ તેલમાંથી આવી ચીજ નીકલીછે જેનામાં બલવાની શકતી છેજ નહી એ ખરેખર અજાએબ જેવુંછે. એ વાતની ખબર પડતાંને વાર મીણબતી બનાવનારાઓને તાંહા વધામણી અને ખુસાલીની ખબર જઈ પોહોચી. એથી તેઓને સું ફાએદો થઓ? ફાએદો પુછોછો? જેને કેહેછે તેવો. મીણબતી બનાવનારા ચરબીમાંથી મીણબતી બનાવતા હતા, અને ચરબીનો બધો ભાગ કાંમમાં લાવતા હતા. "ગીલીસીરીન" ના ગુણની ખબર પડી કે તેઓએ વીચાર કીધો કે બતી બનાવામાં આપણને એવી ચીજ લેવી જોઈએ કે જે બલી શકતી હોએ, પણ જે ચીજમા બલવાની શકતીજ નહી તેને રાખીઆથી આપણને સું ફાએદો ઊલટી એવી અડચણ ભરેલી ચીજ રેહાથી બતી બરોબર બલી નહી શકે, અને આજ સુધી બતી જાંખી બલેછે, અને તે ઊપર ઘડી ઘડીએ ગુલ ચહડેછે તે એથીજ હશે. એવો વીચાર કરી તેઓએ "ગીલીસીરીન" ને છુટી પાડી બાકીના ભાગની મીણબતી બનાવા માડી. જે આગલ વીચાર કીધો હતો ને તમામ ખરોજ હતો. "ગીલીસીરીન" કાહાડી નાખેઆ પછી જે બતી બનાવી, તે, સસતી પડી, વલી બલવામા સાફ અને ભારી રોશનીદાર, દેખાવમાં ખુબ સુરત, અને જેને ઊસકવાની મુતલક જરજ નહી પડેઆથી લોકોએ પોતાના ઘેરમાંથી એક એક મસાલને રખશદ આપી તેટલા પઈશાનો બંચાવ કીધો.

મીણબતી બનાવનારને બીજી ખબર પડી કે તેલમાં પણ એવોજ ગુણછે. ચરબી મોઘી, તેથી તેણે લઈ તેલમાંથી મીણબતી બનાવાનું સુરૂં કીધું. તેલમાં પણ ચરબીનાજ જેવી ચીજોછે, અને તેમા પણ પેલી મીઠી સાકર જેવી ચીજછે તે છુટી પાડેઆથી બાકીના ભાગની મીણબતી જેવી જોઈએ એવી બની. ચરબીના કરતા એ મીણબતી સસતી પડી, તેથી ચરબીને રખશદ આપી તેલ ઊપર મીણબતીવાલાઓએ કાંમ ચલાવીઊં. બજારનું તેલ ખપી ગીઊ, તો બાહેર ગાંમથી મંગાવા લાગા. આખેરે એ ખપ આપણા દેશ ઊપર આવેઓ. આપણા દેશમાંથી આજ કેટલું પઈઊ પુશકલ તેલ ઈંગલંડ જાએછે, અને તે સઘલું મીણબતી અને "ગીલી સીરીન" બનાવામા કામે લગાડેઆમાં આવેછ. આપણી બજારમાંથી તેલ પુશકલ બાહેર ગીઆથી હઈઆં આજે તેલનો ભાવ ઘણો વધી ગીઓછે તેલ ઊપરથી; દીવેલનો ભાવ પણ ભારી ચહડેઓછે, જેથી મેકાઈ ડોસી ઘણીજ દલગીર થાએછે, કે મારા ગરીબ ઘેરમાં ખરચ વધેઓછે, અને મારી જીલાઈના મુચાને રોજ તેલ, ઘી, એરંડીઊ, માંખણ, એવી એવી ચીજો લગાડીને મસલતી હતી તે હવે કેમ થશે."

કેવી ટોપી પેહેરીને સુઈએ કે ખુશાલ હુંગ આવે.

નવલશાહ નામે એક માણસ હતું. એ ઘણીનું એક સારૂં ઘર હતું, બાગ બગીચે સુખી હતો, તે

ને બેશી ફરવાને એક શોભાએમાન ગાડી હતી, તથા તે ગાડીમાં જોડવાને સારા મજેના બે ઘોડા હતા. તેને મોટે જમવાની જે ટેબલ બીછાવેઆમાં આવતી હતી તે એવીતો મજેની હતી કે કદાચજ તેવાં પકવાનોની ટેબલ તેના વખતમાં કોઈના જોવેઆમાં આવી હશે. તેના મીતરો એવાતો મશકેરા અને રમુજ આપનારા હતા કે તેઓની આગલા બાદશાહોની કચેરીના લશીઆઓ પણ એક કોરે રેહે; પણ એટલું શઘલું છતાં નવલશાહ કધી સુખી હતો નહી, અને એટલી નઘલી સારી હાલત છતાં તે હંમેશ બેકરાર અને કંટાળેલો રેહતો; તે આરામ લેવાને અથવા બે ઘડી જીવ વેરાવાને ઘણાખી ઊપાએ કરતો પણ તે સઘલા વીઅરથ જતા, તેનું મન એટલુંતો બેચેન હતું કે તેને દીવસનાં પેટ ભરીને જમતા નહી ગમતું હતું તથા રાતનાં કચારે ઉંગ નહી આવતી હતી. કોઈ વેલા તે વેહેરો સુવા જતો અથવા કોઈ વેલા તે મોડેથી જતો, પણ તેને લગાર કરારની ઉંગ આવતી ન હતી. એવી પોતાની હાલત વીશે નવલશાહે પોતાના કેટલાએક મીતરોની સલાહ માંગી તે મીતરોએ તેને બે ઘડી મેહેનત કરવાની તથા જરા લગાર ફરવા હરવાની ભલામણ કીધી, અને તે ભલામણ પરમાણે બીચારા નવલશાહે કીધું તોપણ તેનું કાંઈ વલીઊં નહી, તારે તેનાં દોસતોએ તેને એક બીજી ઈઊકતી કહી કે રાતનાં સુતી વેલાએ તેણે એકાદ બે ગલાસ વધારે દારૂ પીવો, જેથી તેને ખુશ કેફમાં નીરાંતે ઉંગ આવશે બીચારા નવલશા ઊપર દારૂની અથવા બીજાં કશાંની અસર થઈ નહી. તેની બે કરારીમાં ઘટાડો થવાને ઠેકાણે ઓરે વધારો થતો ચાલેઓ, તેથી તેણે કંટાલીને વઈદોની સલાહ લેવા ધારીઊં, વઈદે લાડનમ, અફીણ વગેરે ભેલીને દવાઈ આપી કે નવલશાહ કેફમાં પડે, તો તેથી તેને તેની બે કરારીની વીસર થાએ, પણ નવલશાહના અંતઃકરણમાં એવોતો ખરાબ સડો પેઠેલો હતો, અને તેનું મન એટલુંતો પાપી થએલું હતું કે તેથી કરીને અફીણ જેવી કઠણ કેફી વસતુની પણ તે ઊપર મુદલ અસર થઈ નહી. છેલે સરવાલે બીચારા નવલસાહે કંટાલીને એ બાબદ પોતાની વાડીના એક માલીને પુછીઊં કે મહને આટલી બધી વાતોનું સુખ છતાં, તથા પઈસે ટકે પુર છતાં આટલી બધી બે કરારી કેમ ભોગવવી પડેછે? માલી ગરીબ હતો, પણ તેનું એકીન તેના પેદા કરનાર ઊપર ઘણું હતું; તથા તે પોતાના પેદા કરનારનો ઘણો ડર રાખતો હતો, અને કોઈબી રીતે ઈશવર નારાજી થાએ એવું કામ તે કરતો ન હતો, તેની ઊપરં જારે પોતાના શેઠની તરફથી આવો સવાલ આવેઓ તારે તે લગાર વીચારમાં પડેઓ, તે સારી પેઠે જાણતો હતો કે તેના શેઠનું એકીન ડમાડોલછે, તેનામાં ઈશવર સેવા મુદલ છેજ નહી, અને તે સાથે તેનામાં પરમેશવર વીશે મુદલ ડર નથી. બીજું એ ઘણી ઘણો ઘાતકી તથા નીરદઈ હતો, વીધવાઓ અને નાવારેસો ઊપર અતીશએ જુલમ ગુજારતો હતો, તેથી તેનું મન હંમેશાં તેને ડંખતું હતું. પોતાના શેઠની બે કરારી વીશેનો આ વીચાર જે તે માલીને આવેઓ તે ખરો વીચાર હતો, તેથી દીવસની ભુખ અને રાતની ઉંગ જે ઊડી ગઈ હતી તે ઊપલાંજ કારણથી થઈ હતી, લોકો તેને સઘલી વાતે સુખી જાણતા હતા પણ તેનું મન તેને હંમેશાં કરડતું હતું કે ઓ પાપી તું સુખી નથી; તારી નીશટા બુરીછે, તેથી તું કદી સુખી થનાર નથી. ગેલા માલીએ અનુભવ ઊપરથી તથા રાત દીવસની માહીતગારી ઊપરથી પોતાના શેટની બે કરારીનું કારણ જે પીછાની લીધું હતું, તે ખરેખરું ઊઘાડી રીતે પોતાના શેઠને કહેવાને તે અચકીઓ, તેણે જાણીઊં કે જો હું એને એ પરમાણે ઊઘાડું અપમાન કરીશ તો તેથી એ ઊલટો વધારે ચીરડાશે, માંટે તે માલીએ જરા ધીરજથી વીચાર કરીને, પોતાના શેઠને તેની બે કરારીનું ખરેખરૂં કારણ જણાવવાની એક ઈઊકતી શોધી કાહાડી તે બોલેઓ કે શેઠ તમારી બે કરારીનું કારણ માહારાથી કાઈ કેહેવાઈ શકાતું, નથી પણ માહારો એક પડોશીછે તે ઘણોજ સુખી જણાએછે, જો પણ તેની હાલત તમારા કરતાં કાંઈ હજારો દરજે ગરીબછે, તોપણ હું જાણતો નથી કે તે એવો શુખી શાથી રેહેછે—દીવસની વેલાએ તે તરાણુવાર સારી પેઠે પેટ ભરીને ભોજન લીએછે, અને આખી રાત એવીતો મજેની નીદ કાહાડેછે કે ગાએઆ ને બાગે બેહેસતમાં હોએ. કદાચ મહને એવું લાગેછે કે તે રાતના સુતી વખતે કાંઈ જુદી જાતની ટોપી પેહેરીને સુવેછે, અને તે ટોપીનાં સતથી તેને ખાસી મજેની ઉંઘ આવેછે. પોતાના માલીને મોહોડેના એ શબ્દનો શાં

ભલીઆ એટલે તે પુરો અરથ સમજીઆ વગર તુરત નવલશાહ તે માલીના પડોશી પાસે ગએઓ, અને તેને ઘણીજ આજીજી ખાઈથી કાલાવાલા કરીને કેહેવા લાગોકે "ભાઈ મેહેરબાની કરીને આ માહારી રાતની પેહેરી સુવાની ટોપી તું લે અને જે ટોપી તું રાતના પેહેરી સુવેછે તે મહને આપ." એ માગણી પડોશીએ ઘણી ખુશીથી કબુલ કીધી કારણ એ કે જે ટોપી પેહેરી સુતો હતો તે એટલીતો મેલી હતી તારે એવી ટોપીને બદલે નવલશાહ જેવા શેઠની ટોપી મલે એ કેહેવી વાત! પડોશી પણ પેહેલાં જરા ઘભરાટમાંતો પડીઓ કે આ તે શું ઢોંગછે કે નવલશાહ આજે માહારી ટોપી લેવા આવેઓછે, તેથી તેણે જરા પેહેલાં આનાકાનીતો કીધી, પણ જારે નવલશાહ ઘણાજ બજીદ થએઆ તારે તેણે તે ટોપીઓ અદલા બદલ કીધી. નવલશાહ તે ટોપી લઈને ઘેરે આવેઆ અને તુરત તેને ધોવરાવીને સુકાતી નખાવી. રાત પડી તારે રોજ કરતાં વધારે ખુશીથી નવલશાહ પલંગપર પોહોરવાને ગએઆ, અને તાંહા જઈને પેલી આ ટોપી પેહેરી તે એવી ઊમેદથી કે આજ રાતના ખુશી ભરેલી ઊંગ આવશે. પણ ટોપી શું કરે, તેનું મન જે પાપી હતું તે બદલી નાખવાને સારૂં માલીએ તેને કહેલું, પણ માલીનાં ભેદ ભરેલાં બોલવાનો ખરો અરથ ન સમજવે તે એકદમ ટોપી બદલી લાવેઓ તેથી શું થાએ. તે રાત પણ તે બીચારાની આગલની પેઠેજ બેકરારી ભરેલી ગુજરી. આખી રાત આણીગમથી પેલીગમ અને પેલીગમથી આણીગમ ઘણાં આલોટીઆં ખાલોટીઆં મારીઆં પણ નવલશાહનું કશું વલીઊં નહી. ખરી બામદાદનાં નવલશાહ બીછાના ઊપરથી ઊઠી બાહેર નીકલેઆ તારે તેને વીચાર આવેઓ કે વારૂં જઈને તલાસતો કરૂં કે માહારી ટોપી પેહેરીઆથી પડોશી આજ રાતરે કેવી હાલતમાં હતો; એમ વીચારી તે તુરત તેની જુપડી ભણી ગએઓ, અને તાંહાં જઈને તેને પુછીઊં કે "કેમ ભાઈ આજ રાત તારી કેહેવી ગઈ?" ઊતર મલીઓ કે "શાહેબ આજ રાત માહારી જેવી સુખમાં અને ચેનમા ગઈછે તેવીતો માહારા જનમમાં મેં જોઈની નહી. આજ રાતની ઊંઘતો એવી મીઠી આવી હતી કે સહવારનાં ઊઠવા પણ મનતું ન હતું." આ હેવાલ સાંભલેઆથી નવલશાહની છાતીમાં એક જેહેરી તીરના જખમની મીશાલે એક ઘા લાગો કે આ વાત તે કેમ બને; તેથી તે તુરત તાંહાંથી ચાલતો થએઓ અને પોતાના માલી પાસે પાછો ગએઓ. અને તાંહાં જઈને તેને શગલી પોતા ઊપર પડેલી વાત કહી, અને બોલેઓ કે "એ વાત કેમ, બને જે ટોપી પેહેરીને સુતાં મહને કદી કરારે ઊંઘ આવી નથી તેજ ટોપી પેહેરીને તારો પડોશી સુતો હતો તે એમ બોલેછે કે તે ટોપી પેહેરીઆથી તેને વધારે શારી અને મીઠી ઊંઘ આવી હતી." માલીએ જોઈઊં કે માહારાં બોલવાની ખરી મતલબ નવલશાહ શમજીઆ નથી, અને માતરે **ટોપી** એ બોલ ઊપરજ એવણે ધેઆન આપેલુંછે, તેથી તેવણ એકવાર પાછા નીશફલ થએઆછે. માલીએ હવેતો જરા વધારે હીમત પકડી અને એવો વીચાર કીધો કે હવે ગોઠ આગલ મગમમાં બોલવાની જરૂર નથી ખોલ્લાશાથી જ બોલવાની જરૂરછે, એમ વીચારીને તે બોલીઓ કે "નવલશાહ શેઠ હું ધારૂંછું કે પડોશીએ તમોને જે ટોપી આપીછે તે જુદી ટોપીછે, જે ટોપી તે પોતે રોજ રાત અને દીવશ પેહેરી રાખેછે, તે ટોપી તેણે તમોને આપી નથી. વાશતે જો તે ટોપી તેની જોડેથી તમોને મલે તો પછી કશી વાતની અડચણ નથી." તે ટોપી કેહેવીછે એવો નવલશાહે તે માલીને ફરીથી શવાલ કીધો તારે તે માલી ગંભીરાઈથી આ પરમાણે બોલીઓકે "શાહેબ તે ટોપી **દેઆનતદારીને** નામે ઓલખાએછે. જેની મનશની શારી અને નીશત રૂડી હોએ તે ધણીને કશી વાતનું દુખ નથી પડવાનું. નેક મનશની વાલાં માણસો જેવાં ખરાં સુખી માણસો બીજાં મલી નથી આવનાર. જેનું મન નીરમલ અને જેનું હઈડું શાફ તથા જે દએઆલુ બુધીનો હોએ, તે જેવો કરારથી તથા સુખથી પોતાનો કાલ કાહાડે તેવો કાલ કોઈ બીજાથી કદી કહાડવાનો નથી, પછી ભર તે લખપતી હોએ. વાશતે પેઆરા શેઠ જો તમોને કરારીજ ભોગવવી હોએ તો તમો દીન દએઆલ અને, ગરીબ નવાજેશ થાવો, ભુખીઆંને અન, અને તરશીઆને પાંણી આપો, તોજ તમો ખરા સુખી અને બાએગશાલી ગણાશો, બાકી હાત ખસ વાદાં ચાપલુશીખોર માણસોને રોજ સાથે જમાડીઆથી તથા તેવા ખંધાઓને મદદ કરેઆથી કશી રીતે ત

મોને કરારી હાંસલ થનાર નથી. એવા ટુકડખોરોનાં
પેટ ભરવા તનો પડોછો તારે તમો, ગરીબ અને નાદારે
મોને એકદમ વીસરી જાવોછે, નીરાશરીતોને આશ
રો આપવાને પરમેશવરે તમારામાં સામરથીઅ મુકી
ડી છે, પણ તમો તે પરમેશવરના હુકમ પરમાણે ચા
લતા નથી, તેથી તમારૂં મન જે પવીતરછે તે હંમેશાં
તમોને અંદરખાનેથી મારેછે. માટે સાહેબ હવે વખ
ત ખોવોના, અને જે થોડો વખત તમારા હાતમા આ
વેઓછે, તેટલામાં તમારીથી જે દાન કુરૂતીઓ તથા ધ
રમનાં કામ થાએ તે કરી લેઓ, અને તમારૂં મન
જે નીરદઈ અને બેકદરછે તેને દઓઆલુ અને કદરવા
લું બનાવી નાખો એટલે આપોઆપ તમોને કરાર થ
શે, અને પછે કોઈ રીતની વધારે ફરીઆદ કરવાનું ત
મોને હવે કારણ રેહેશે નહી." માલીએ હીમ
ત ધરીને જે આ બે ચાર શબુનો કહેઆ તે નવલશા
હના મનમાં ઘણુંજ લાગા અને તેથી તેનું હઈડું એ
ટનું તો ભરાઈ આવીઊં કે તેનાથી એક શબદ બોલા
ઓ નહી, તેથી તે તાંહાથી મુગો મુગો ચાલતો થએઓ.

બનારશ.

બનારસ શેહેર એજ નામનાં એક પરગણાની
રાજધાનીછે. એ શેહેર ગંગા નદીના ઊતર કીનારા
ઊપર આવેલુંછે. એ શેહેર આગલા વખતમાં બરા
હમણોના વીદીઆ અભેઆસને માટે વખણાએલું હતું.
મેજર રેનીલ જણાવેછે કે એ બનારસ શેહેરને આગ
લા વખતના લોકો **કાસીને** નામે ઓલખતાં હતાં; પણ
એ વીશે આગલા વખતમાં થઈ ગએલા ભુગોલ વીદી
આ રચનારાઓએ કશું જણાવીઊં નથી. તોપણ
આટલી વાતતો ખરીજછે કે કોઈ કાલે એ શેહેર કાસી
ને નામે ઓલખાઈઊં હશે, કાએકે હજી પણ કેટલાક
લોકો એ શેહેરને બનારસ અથવા કાસી કરી બોલેછે.
એ શેહેર વીશે બોલતી વેલાએ ડાકતર રાબરટસન એ
વું જણાવેછે કે "એ શેહેર ઘણુંજ પરાચીનછે, તથા તે
શેહેરમા વીદીઆ અને હોનરનો ઘણો ફેલાવો થએલો
હતો તથા પંડીત બરાહામણોનું તે રેહેઠાણ હતું." ઈ૦
સ૦ ૧૭૭૨ ના સાલમાં એટલે આજ નજદીક ૯૦ વ
રસની વાત ઊપર સર રાબરટ બેકર બનારસ ખાતે
ગએઓ હતો તેણે એવું જણાવીઊંછે કે એ શેહેર ન
પે એક "આબજરવેટરી" (તારા અને આસમાન ઊપ
રના બીજા ગરેહોની ગણતરી કરવાની જગા) તેનાં
જોએઆમાં આવીછે, તથા તે "આબજરવેટરી' મા કે
ટલાંક હથીઆરો તથા ઈઅંતરો પણ હતાં, જે ઘણીજ
કારીગરીથી તથા કલા કઊશલથી બનાવેઆ હોએ એ
વું લાગતું હતું. એ "આબજરવેટરી" વીશે લોકો
એમ બોલેછે કે તે પાદશાહ અકબરે પોતે બંધાવી હતી

એ શેહેરના રસતા ઘણું કરીને સાંકડાછે, તથા
તાંહાંનાં ઘરો જે પતથરની બાંધણીનાં બાંધેલાંછે તે
એટલાંતો એક બીજાની પડોસમાં અડો અડ બાંધેલાં
છે કે ભાગ્યેજ તે ઘરમાં સુરીઅના કીરણો પડતાં હોએ
તે સાથે વલી રસતા એટલાતો ખરાબ અને ગલીચ હા
લતમાછે કે જેથી તાંહાં રેહેનારાંઓની તંદુરશતી
ઘણેક દરજજે બગડેછે, અને તેથી તે જગા ઊ
પર ઈઊરોપીઅનો રેહેવાને નાપસંદ કરેછે. નદી
તીરે આવીને જો એ બનારસ શેહેર જોઈઊં હોએતો
તે ઘણુંજ રલીઆમણું તથા રોણકદાર દેખાએછે. શે
હેર માહેલાં કેટલાંક ઘરો જે સારી સંભાલથી તથા સા
રી માહાવજતથી બાંધેલાછે તે બે ઘડી જોએઆથી ખ
ચીત આપણાં મનમાં આનંદ ઊપજેછે. વલી કેટલા
ક ઘરોને રોણકદાર અગાશીઓ બાંધેલીછે તેથી તે ને
ઓ ઘણાંજ સોભાએમાન દેખાએછે. હીંદુઓના દે
હેરા ઊપર જવાને માટે તથા તેવીજ બીજી જાહેર ઈ
મારતો ઊપર ચહડવાને માટે નદીને કીનારેથી જુદી
જુદી જગાઓ ઊપર પતથરની શીરીઓ કીધેલીછે તે
દેખાવથી જોનાર ઊપર ઘણીજ ખુસાલી ભરેલી અસ
ર ઊતપન થાએછે. એ શેહેરમા ઈંટ તથા પતથર
ની બાંધણીથી બાંધેલા ઘરોની સંખીઆ ૧૨૦૦૦
ની જણાવેઆમાં આવીછે, અને તે ઊપરાત એ શેહે
રમાં મટોડાંની બાંધણીથી બાંધેલાં બીજાં ૧૬૦૦૦
ઘરોછે. એ ઘરો માહેલાં કેટલાક ઘરો ઘણાંજ કુશાદ
ગી ભરેલા તથા મોહોટાંછે, તથા તાહાનાં લોકોનો એ
વો રવઈઓછે કે દરએક ઘરનો એકેક માલ દરએક
છુટા છુટા ધણીએ વાપરવો, ઈઆને એક માલ ઊપ
ર માતરે એકજ કુટુંબના માણસોએ રેહેવું, અને ત
ઓએ પેટાંમા બીજું ભાડુત રાખવું નહી. એવી રી
તનાં કેટલાંક ઘરોમાં આશરે ૨૦૦ માણસો રહેલાં ગ
ણીઆમાં આવેઆંછે. વલી કેટલાક પઈશાદાર તથા

મોહોટે વાયેનાં હીંદુઓ દર એકકા ઘરમા પોતે એખ લાજ છુટા રેહેછે, તથા તે ઘરમાં કોઈ બીજાં ભાડુતો ને રાખતા નથી, એ ઘરોની આશપાસ એક મજે નો ચોક બનાવેલો હોએછે.

એ શેહેરના છેક મધીઅ ભાગમાં એક મોહોટી મશીદ જોવામાં આવેછે. કેહેછે કે જે જગા ઊપર હાલ એ મશીદછે તે જગા ઊપર આગલા વખતમાં હીંદુનું એક ઘણુંજ ઊમદા દેહેરૂં હતું, પણ તે દેહેરાનો અઊરંગઝેબ બાદશાહે નાશ કીધો અને તેની જગા ઊપર પોતાની એક મશીદ બંધાવી, જે હજી કાએમ છે એ મશીદ ઊપર બે મોહોટા મીનારાછે, જે ગંગા નદીથી ૨૩૨ ફીટ ઊંચાછે.

એ શેહેરથી આસરે તરણ માઈલ દુર ઈઊરોપીઅન લોકો વશેછે. એ જગા ઊપર ઈસવીસન ૧૭૯૯ ના જાનેવારી મહીનામાં એક ઘણોજ ડરામણો દેખાવ દેખાએઓ હતો. કેહેછેકે એ વેલાએ બ્રીટીશ સરકારની તરફથી આઊદના નવાબને એવો હોકમ કરેઆમાં આવેઓ હતો કે તેણે પોતાનુ રેહેઠાણ બદલીને કલકતે જવું. એ ઊપરથી એ નવાબને કાંઈ ચીડ ચહડેઆને લીધે કેટલાક હથીઆરબંધ માણસોને શાથે લઈને તે નવાબ કંપનીના રેશીડેનટ મી૦ ચેરીનાં ઘર તરફ ગએઓ, અને તાંહાં જઈને તેણે તે રેશીડેનટને તથા બીજા ચાર ઈઊરોપીઅન ગ્રૃહશથોને ઠાર મારેઆ; અને તારબાદ એ વજીર અલી નવાબ પોતાની શાથે ૪૦૦ શવારો લઈને અજીમગડ તરફ નાશી ગએઓ હતો, પણે તેને ડીશેમબર મહીનામાં તાંહાથી પકડીને કલકતા ખાતે કેદ કરાવેઓ હતો.

બનારશ મધે ગામઠીઓની મોહોટી વશતીછે. ઈશવી શન ૧૮૦૩ ના શાલમાં જારે તાંહાનાં રેહેવાશીઓની ગણતરી કાહાડી હતી તારે ૫૮૨૦૦૦ લોકની વશતી ગણવામાં આવી હતી. અલબતાં આજ પચાશ વરશની પેહેલાંની એ ગણતરીછે, તોપણ હાલ કાંઈ તાંહાં થોડી વશતી નથી. તાંહાના લોકોનાં દર રૂપીએ ૧૪ આના હીંદુછે, તથા બાકી બે આના મુશલમાનછે.

એ શેહેર વીશે હીંદુ લોકોના ધરમ શંબંધી વીચાર કાંઈ જુદીજ જાતનોછે, તેઓ એ શેહેરને ઘણુંજ પવીતર માનેછે, અને તેથી કરીને હીંદુશથાનનાં દરએક ભાગમાંથી તથા દરએક જગા ઊપરથી બેહદ લોકો એ શેહેરમાં તીરથ કરવાને જાએછે. અને તે એટલાતો જા આવ કરેછે કે રશતો હંમેસાં ઘેધાજ થતોને થતોજ. એ શેહેરમાં તીરથ કરવાને બેહદ જોગીઓ હંમેશ આવેઆને લીધે તે ઠેકાણે ભીખારી પણાનો તથા કંગાલીઅતનો એટલોતો વધારો થઈ પડેઓ છે કે મી૦ ટેનેનટ જેવો લખનાર આ પરમાણે બોલે છે કે "ભુખમારો, કંગાલીઅત, અને દરદ અથવા રોગ, એ તરણ ચીજો, જાંહાં તમો જોશો તાંહાં તમોને નજરે પડશે. શેહેરના જે જે ભાગમાં ફરશો તે તે શઘલે ભાગે ઊપર જણાવેલાં જેવાં માણસો તમને મલશે." એ શેહેરમાં તુરક, ઈરાની તથા અરમાની લોકો જથુદ પડી રહેલા દેખાએછે, કેટલાક લોકો જેઓ પઈસે સુખીછે, અને જેઓ માતબરછે તેઓ નાણાવટીનો ધંધો ચલાવેછે. બીજા કેટલાક લોકો મોતી, માણેક વગેરે જીનસોનો વેપાર ચલાવેછે. એ જહવેરાત બુંદેલ ખંડમાંથી બનારશ ખાતે આવેછે.

કેલવણીની બાબદમાં એ શેહેરમાં આગલા વખતમાં કાંઈ જુદોજ વીચાર હતો. તાહાનાં તે વખતના લોકો એમ ધારતા હતા કે જો મકતબમાં શીખવા આવનાર છોકરાઓ જોડેથી કાંઈ થોડો ઘણો પગાર લઈને તેઓને શીખવેઆમાં આવેતો તેથી, તે મદરેશા ઈશથાપનારને કશું પુન લાગનાર નથી. અને એવા વીચાર લોકોમા અતીશએ ફેલાએલા હતા તેથી કરીને નીશાલો તથા મકતબોમાં કેલવણી મુફત આપેઆમા આવતી હતી. એટલું છતાં પણ તીરથે આવેલા માતબર હીંદુઓ તથા રાજવંશીઓ જેઓ તે નીશાલ અથવા મકતબના શીકશકોને ઈનામ દાખલ જે કાંઈ આપતા હતા તે લેવાને તેઓ કાંઈ આનાકાની કરતા નહી હતા. કેહેછે કે જે વેલાએ બ્રીટીશ રાજનું હીંદુશથાન મધે શરીઆમ થઈઊં હતું તે વેલાએ એ નીશાલો પડતી અવશથામાં હતી. એ શેહેર મધે જે હીંદુ લોકોની શંશક્રૃત મદરેશાછે તે ઈંગરેજી રેશીડેનટ મી૦ ડંકન જે તારપછી મુંબઈનો ગવરનર થાએઓ હતો તેને ઈશવી ૧૭૯૧ માં ઈશથાપી હતી. એ મદરેશાનો શઘળો ખરચ હજી સુધી કંપની સરકારથી ચાલેછે, તથા તેહના વીદીઆરથીઓ પણ કાંઈ પગાર આપેછે. ઈશવી ૧૮૨૭ માં જારે એ મદરેશામા ૨૫૯ વીદીઆરથીઓ હતા, તારે એ મદરેશાને લગ

તો એક ઈંગરેજી વરગ ઊઘાડેઆમાં આવેઓ હતો. હલુ હલુ વીદીઆરેથીઓની શંખીઆમાં વધારો થઈ ને ઈશવી ૧૮૩૦ માં એ મદરેશામાં ૨૮૭ વીદીઆરથીઓ પએઆ હતાં. આ ચાલતી સદીમાં વલી બીજી કેટલીક નીશાલો બનારશ ખાતે ઈસથાપેઆમાં આવીછે, પણ એ નીશાલોનો ઘણો ખરો ખરચ તાહાના રેહુવાશીઓ પુરો કરેછે. એ નીશાલો માહેલી એક નીશાલમાં આસરે ૨૦૦ બાલકોનો વીદીઆ અલ્યાસ ચાલેછે, કેહેછેકે એ નીશાલમાં, ઈંગરેજી હીંદુસથાની અને શંરસી જુબાનો શીખાડેઆમાં આવેછે, તથા તે વગેરે, ગણીત, ભુગોલ તથા ખોગોલ વીશેના પણ સબકો આપેઆમાં આવેછે.

બનારસ પરાંત તથા બનારસ શેહેર મધે ઈસવી ૧૭૭૫ થી બીરીટીસ સરકાર હકુમત ચલાવતી આવીછે. બનારસનો રાજાતો નામને ખાતર પડેલો છે. એ રાજાને ઈંગરેજ સરકારની તરફથી કાંઈ મુસારો મલેછે, તે શીવાએ તેને બીજી કશી પરકારની સતા નથી. રામ નગર, જે ગંગા નદીના બીજા કીનારા ઊપર બનારસથી એક મઈલને અંતરેછે, તાંહાં એ રાજા રેહેછે.

અલાહબાંદથી બનારસ જવાને ૮૩ મઈલની મુસાફરી કરવી પડેછે, તેમજ કલકતેથી જતાં ૪૬૦ મઈલ કાપવાં પડેછે; આગ્રેથી જતાં ૧૩૦ માઈલ અને લખનૌથી જતાં ૧૮૯ માઈલ કાપવા પડેછે. પણ જો થેટ મુંબઈથી બનારસ જવા માંડીએ તો ૯૧૦ માઈલ કાપવા જોઈએ તથા મદરાસથી જવા માંડીએ તો ૧૧૦૩ માઈલ મુસાફરી કરવી પડેછે.

જાંણુવા જોગ બીનાઓ.

એક ચમતકારીક ઘડીઆલ—સઘલાંઓને સારી પેઠે ખબર છે કે લોકોને ઘડીઆલ જેવાં એક ઈઅંતરની કેટલી જરૂરછે—એ ઘડીઆલોની મારફતે આપણને રાત અથવા દીવસનો વખત બરાબર મલી આવેછે. બરાબર જોઈએતો એ ઇંઅંતર, માણસોની જીંદગી સાથે તાલુક રાખનાર ચીજો માહેલી એક અતી ઉપીઓગી અને અતી અગતીઅની વસતુછે. એટલું છતાં પણ જુદાં દેશોમાં ઘડીઆલોથી એક સરખો વખત જણી આવતો નથી. જો આપણી મુંબઈનાં એક ઘડીઆલમાં બાર વાગેલા હશે તો કલકતા અથવા ચીનનાં ઘડીઆલોમાં કાંઈ બારજ વાગેલા નહી હશે; તાંહાંનાં ઘડીઆલો તાહાંનો વખત બતલાવશે, પણ હાલ એક ઘણાંજ નવાઈ જેવાં અને ચમતકારીક ઘડીઆલ વીશે સાંભલેઆમાં આવીઉંછે. કેહેછે કે એ ઘડીઆલમાં એવી જુગતી લગાડેલીછે કે જેથી ગમે તે દેશનો વખત માલમ પડી આવેછે. એ ઘડીઆલની ઉપર ગોલ આકારે કેટલાંક જાણવાજોગ દેશોનાં નામ, તેઓની હદ પરમાણે લખેલાંછે, જે ઉપરથી તે દરેક દેશનો વખત બરાબર મલી આવેછે.

નવી જાતનાં ટાલાં મીo મારીસન અને લીલીએઓએ હવડાં એક એવી જાતનાં ટાલાં બનાવેઆંછે, કે તેમાં કલ દઈને કુચી બાહેર કહાડી એટલે કુચીનું મોહોડું ટાલામાં કહી તરફથીછે એ મુતલક નજરે દેખાતુંજ નથી એવી રીતે તે મોહોડું બંધ થઈ જાએછે.

ઈંગલંડમાં દરદીઓને દવા આપવા પછવાડે ખરચ—ફકત લંડનમા જે ઇશપીતાલોછે તેના સતા બરેલા એહેવાલ ઉપરથી એવું માલુંમ પડીઉછે કે દવા પછવાડે દર વરસે ૧૦૦૦૦૦૦ દસ લાખ રૂપીઆ લાગેછે; ૭૦૦૦૦૦ સાત લાખ માંણુસને મુફત દવા મલેછે; અથવા આખી વસતીમાથી દર દસ માણસે એક માણસને દવાનો અથવા ડાકટરની મસલત લેવાનો ખરચ કરવુ પડતો નથી.

બીલાડીઓનું ઘેર—અલેપો સેહરમાં એક ઈમારત છે જેને બીલાડીઓનું ઘેર કરીને નામ આપીઉછે. એ ઘેર એક તવંગર મુસલમાન જે બીલાડીઓનો ઘણો શોખી હતો તેણે બાધીઉછે. એક જુની મસીદને એ કામ સારૂ વાપરવામાં લીધીછે, જેમાં સેહરની તથા બાહેરથી આવતી તમામ આજારી બીલાડીઓ, તથા ઘરડી થઈ ગએલી, અથવા જેને રેહેવાને કોઈ ઠેકાણુ અથવા ઘેર નહી હોએ એવી લાચાર બીલાડીઓને સારૂં એ ઘેરને એક ઈસપીતાલ બનાવીછે. ઓછામાં ઓછી ૮૦૦૦ આઠ હજાર બીલાડી તે ઘેરમાં વશેછે, અને તે ઘેર જોવા જનારને તેમાંથી ભારી ચોઘાટનો આવાજ છેક દુરથી સંભલાએછે.

માણસનો આવાજ જો તેના બદનના વજન પરમાણે હોતતો એક અજાએબ જેવી ગસતરી થઈ શકેછે. ઘાસ ઉપ

ર જો તીડ બેસેછે તેનો આવાજ ૩૦૦ ફુટ દુરથી સંભલાઈ શકાએછે. હવે જારે તીડ સાથે માણસ સરખાવી જોઇએતો તેના કરતા માણસ ૧૬૦૦૦ સોલ હજાર ઘણું ભારીછે, તારે તે પરમાણે ગણતા, માણસનો અવાજ ૧૦૦૦ માઇલ સુધી સભલાવો જોઇએ.

કેટલેએક ઠેકાણે જગા એવી આવેલી હોએછે, તથા માણશે હુમ પાડવાની એવી તમે રાખેછે કે માણસ ઓછામા ઓછો બે માઇલ સુધી પોતાનો આવાજ મોકલી શકેછે. આ વાત સઘલાને સાધારણછે કે મધ રાતના માણસનો આવાજ છેક દુરથી સભલાઇ શકાએછે અને તેના કારણો પણ સમજવાને ઘણાજ સેહેલછે. પણ છેક બે માઇલ સુધી તેઓ અવાજ સી રીતે મોકલી શકેછે એ એકાએક સેહલાઈથી સમજાવી શકાતું નથી. તુરકી દેશમાં પાહાડી જગા ઘણી આવીછે. કદાચ પાહાડના ખડકો ઉપરથી તે અવાજ અથડીને આગલ વધતો હોએ.

પરમેસવરના રસતાની ગરબી.

"તજને કેઇ વહુ ગોરા ગમશે રાજ, અચકો મચકો કારેલી" એ રાગનીછે.

જો પરભુનો મારગ પુછો રાજ, વસતો રસતો શસતોછે.
નથી આહો અવળો ઉચો રાજ, વસતો રસતો—૧
છે સુત્ર બરાબર સીધો રાજ, વસતો રસતો શસતોછે.
કરતારે સેહેલો કીધો રાજ, વસતો રસતો શસતોછે—૨
નથી ખેતર ખાડા ખડીઆ રાજ, વસતો રસતો શસતોછે.
નથી પરવત આડા પડીઆ રાજ, વસતો રસતો—૩
નથી કકર ગોખરૂ કાટા રાજ, વસતો રસતો શસતોછે.
નથી આડા અવલા આંટા રાજ, વસતો રસતો—૪
નથી પથરા કાદવ પાણી રાજ, વસતો રસતો શસતોછે.
તેહાં દાણ નલે કોઇ ધાણી રાજ, વસતો રસતો—૫
નથી ઝુદી લાચ કર ઝાડીરાજ, વસતો રસતો શસતોછે.
નહી જોઇએ ઘોડા ગાડી રાજ, વસતો રસતો શસતોછે—૬
નહી તાપ તપે નેહે વરસે રાજ, વસતો રસતો શસતોછે.
નહી ટંડ પડી તન ઠરશે રાજ, વસતો રસતો શસતોછે—૭
એતો ખુબ બનેઓછે ખાસો રાજ, વસતો રસતો શસતોછે.
નહી વાઘ વરૂના વાસો રાજ, વસતો રસતો શસતોછે—૮
વીસવાસ વલાવો લેવો રાજ, વસતો રસતો શસતોછે
એક દામ પડે નહી દેવો રાજ, વસતો રસતો શસતોછે—૯
લેઇ સતીઅ દયાને સાથે રાજ, વસતો રસતો શસતોછે.
ધરી ઇશવર આગના માથે રાજ, વસતો રસતો શસતોછે—૧૦
તમે સુપ કરીને ચાલો રાજ, વસતો રસતો શસતોછે.
અનગમતો મારગ ઝાલો રાજ, વસતો રસતો શસતોછે—૧૧
તને સીધાવજો સુખ ઠામે રાજ, વસતો રસતો શસતોછે
કહી દીધો દલપતરામે રાજ, વસતો રસતો શસતોછે—૧૨

વેહેમ તજવાની ગરબી.

"જે કોઈ અંબીકાજી માતને આરાધશેરે લોલ" એ રાગનીછે.

સુણો શીખવા વીવેક એક વાતડીરે લોલ.
ફુટે મુરખપણુ છેક ખુબે છાતડીરે લોલ—૧
ગુંથીઆ ગુણ ભરેલા ગરંથ ભણો ભાવથીરે લોલ.
પામો સી સતીના પંથ તે પરભાવથીરે લોલ—૨
તજો વેહેમ ભરી વાય * વેહેમીએ કહીરે લોલ.
ભુત પરેતને પીશાચ સાચછે નહીરે લોલ—૩
દોરા ચીઠી મંત્ર જંત્ર જુઠ જાણજોરે લોલ.
આશા હુમકાના તંત્રમા ન આણજોરે લોલ—૪
દેતાં દામ કરે કામ દેવ દેવીઓરે લોલ.
ઠેલે લોક ઠામ ઠામ વાત એવીઓરે લોલ—૫
કરી ભેખ વરખ કુંભ ઠગે જોશીઓરે લોલ.
ઝાડા ઉંજણીને દંભ ઠગે દોશીઓરે લોલ—૬
કેક પુત પુત્રી કાજ ખતા ખાએછેરે લોલ.
તજી લાજ જોગી રાજ પાસ જાએછેરે લોલ—૭
વશીકરણ તણી વાતથી લુટાએછેરે લોલ.
જોવી બાઇનીની જાત તે ઠગાએછેરે લોલ—૮
ખરૂં માનીને ખચીત ચીત ચેતજોરે લોલ
ધરો ગાવા આવાં ગીત હૈએ હેતજોરે લોલ—૯
જશે ભુલીઅ ભરીઆ ભરમ મરમ જાણજોરે લોલ.
પાલવા પવીન ધરમ ઇછા આણજોરે લોલ—૧૦
બન્ને રાજા ધીરાજ માહારાજનેરે લોલ
થશે કાજ વલી આજ પામો લાજનેરે લોલ—૧૧
તજો તુચ્છ જેવી દેવ અહંમેવતા † રે લોલ
રીઝે દલપતનો દેવ દેવ દેવતા ‡ રે લોલ—૧૨

---

* વાના અથવા વાણી
† અહંકારપણુ.
‡ જે રૂપના દેવનો પણ દેવતાછે તે

સ્ત્રીબોધ.

પુસ્તક ૨ જું. એપરેલ ૧૮૫૮ આંક ૪ થો.

વખાણાએલી ઓરત.

વરતમબરગની રાણી કાથેરાઈન.

એ રાણી રૂશીઆના શાહનશાહ પાલની દીકરી હતી અને તેનો જનમ ૧૭૮૮ માં થાએઓ હતો. જારે નાહાની છોકરી હતી તારથી એ ઓરતની ખુબી લોકોમા માલુમ પડવા લાગી અને એક વખત વડા નેપોલીઅને પણ ધારીઉં કે હું એની સાથે પરણું.' એ ઓરતના લગન પેહલાં ઓલ્ડનબરગના શાહજાદા સાથે થાએઆં. એ શાહાજાદો પણ ઘણો ધરમાતુ હતો પણ તે ટુંક મુદતમાં મરણ પામીઓ રૂશીઆની હીસપીતાલોમાં એ શાહજાદો દરદીઓની ખબર લેતો હતો એવામાં તેને તાપ ચહડી આવી. એ મરણ પછી તરણ વરશે કાથેરાઈન પોતાના માને વતન ગઈ અને તાંહા ફરીથી વરતેમબરગના રાજા સાથે પરણી. જે વરશમાં એ પરણી તે વરશમાં વરતેમબરગના આખા મુલકમાં દુકાલ પડીઓ ઘણાખરા લોકો ખેતીવાડી કરી ગુજરાણ ચલાવતા હતા તેઓનો પાક સંધો બગડી ગીઓ. લોકો ભુખે મરવા લાગા અને દરદ અને માહાતમ જારી થાએઆં. રાણીને એથી ભારે દલગીરી લાગી. તેણે ઠેરાવ કીધો કે મારી રઈએત આવી આફતમાં આવી પડીચ તેનો કાંઈબી ઊપાએ કરૂં. તેને એક દસતાવેજ પોતાને હાતે લખી કાહાડીઓ. તેની અંદર લોકો ઊપર કેટલું દુખ પડીઊંચ તે દએઆ ઊપજે એવી રીતે લખી કાહાડીઊં તથા તે દુખ મટાડવાને કેવા ઊપાએ કરવા જોઈએ તે બતલાવીઆ. એ દસતાવેજ ઘડીઆ બાદ તેને પોતાના મેહેલમાં એક સભા સવલે વાઘેનાઓની તારીખ ૨૯ મી ડીસેમબર ૧૮૧૬ ને દીને ભરી. એ સભામાં રાણીએ લખેલું પોતે વાંચી સંભલાવીઊં અને સભા પાસે મદદ અને સલાહ માંગી. રાણીએ ઊપાઓ જણાવીઆ હતા કે સંધા ગામડામાં વઈદો રાખવા, જેવો ગરીબોની દવા મુફત કરે અને એક ફંડ ઊભું કરે કે જેમાંથી દવા ગરીબોને મુફત મલે, જેઓને ગરજ હોએ તેઓને લુંગડાં આપે અને જાંહાં અનાજની તંગી હોએ તાંહા પુરતો અનાજ પુરો પાડે. રાણીએ જણાવીઊં જે ગરીબ અને લાચારછે તેઓને મદદ કરવી, જે માબાપ વગરના છોકરાં હોએ તેઓના પાલણનો બંદોબસત કરવો, જે ઘરડા હોએ તેઓને સારૂં ધરમશાલા બાંધવી, તથા ખેડુત અને કીસબીઓને કામે લગાડવા.

એ ભલી રાણીએ જે કોશેશ કીધી તેમાં તે પાર પડી. દુખનો ઘટાડો થાએઓ અને બીજે વરશે જે પાક ઊતરીઓ તેથી પાછી આબાદાની થાઈ. એ રાણીએ ગરીબોને કામે લગાડવા કારખાના ઊઘાડીઆં એટલુંજ નહી પણ ગરીબોને જે મલતું હતું તેમાંથી તેઓને કર કસર કરી થોડું બચાવા શીખવીઆ. તેઓને સારૂં એક "સેવીંગસ બેંક" કાહાડી જાંહાં ગરીબોનું નાણું એકઠું થાએ અને તેઓને જારે ચાકરી નહી હોએ ઈઆ આજારી હોએ તારે ગુજરાણ ચલાવાને બની આવે. એક વરશમાં ઍંસી હજાર ફરાંક (બતરીસ હજાર રૂપીઆ) ભરાએઆ અને હાલ તે બેંક (પેહડી) માં એક લાખ કુટુંબનું નાણું આસરે ચોવીસ લાખ રૂપીઆ જેટલું એકઠું થાએઊંચ.

વરતેમબરગના પાએતખતમાં સરકારી ચાક

રો તથા વેપારી અને બીજા વચલે વાશેનાઓની છોકરીઓને લાએકની નીશાલ નહી હતી તેવી નીશાલ એ રાણીએ ઈસથાપી. પાદશાહે એક હવેલી બખશેશ કીધી અને રાણીએ તેમાં જે શામાન જોઈતો હતો તે પુરો પાડીઓ. લાએક સીખવનારીઓ શોધી કાહાડી અને રાણી પોતે નીશાલ તપાસવા જતી હતી. જારે એ રાણીની માં રૂશીઆના શાહાનશાહની ઓરત તેને મલવા આવી તારે સંધા ધરમખાતાં પોતે જે ઈસથાપીઆતાં તાંહાં લેઈ ગઈ. છોકરીઓની નીશાલની અંદર સીવવા તથા ભરવાનું દેખાડતી વખતે રાણીએ જણાવીઊં કે "અમો આ ગરીબ છોકરીઓને શોભાની ચીજો પછવાડે મેહનત લેવા નથી શીખવતા પણ જે ચીજો કામ લાગે તેની પછવાડે. પોતાની હાલત પરમાણેનુ કાંમ કરવાથી જે તેઓને ખુશી ઊપજેચ તે ખુશી અમો કાહાડી નથી નાખતા" આવા રાણીના સખુનો જેઓ મુંબઈમાં સ્ત્રી કેલવણીના સુભ કાંમમાં ગુતાએઆચ તેઓને સારી પેઠે ધેઆનમાં લેવાની જરૂરછે. વરતેમબરગના પાએતખતમાં જે કાંઈ ધરમખાતાં હતાં તે સંધાની હાલત એ રાણીથી સુધરી ગઈ.

સાતમી જાનેવારી ૧૮૧૯ માં એ રાણીનુ માંથું દુખીઊં અને જરા તાવ આવી. ડાકતરોએ તથા પાદશાહે તેની જાએ જ દરકાર રાખી નહી પણ થોડા વારમાં એ તાપ મગજરે ચહડી ગઈ. અને બે દાહાડાની બીમારી ભોગવીને ૯ મી તારીખે એ રાણી મરણ પામી. મરણની વખતે એ રાણીની ઊમર ૩૧ વરશની હતી. એ મોહોતથી પાદશાહનેજ માતર દુખ નથી ઊપજીઊં. તેની આખી પરજા, મોહોટાથી તે નાહાનાવેર ગમગીનીમાં પડીઆં. ઘુંજારો લોકોએ પોતાની મેલે શોકના કપડા પેહરીઆં. જાણે દર એકની મા ઈઆ બેહન મરણ પામી હોએ. તેનુ વસીહતનામું ઊંઘાડી વાંચીઊં તેમાં એક કલમ હેવી હતી કે મારા મરણ પછી શેહરને નાકે એક મોટું ઘર બાંધે, જાંહા દરદીઓની માવજત થાએ અનેજાહાં ચાકરો, ભટકતા મજુરો અને ઘરબાર વગરના આસરો પામે. એ ઘરનુ નામ "કાથેરાઈનની હીસપીતાલ" કરી આપીઊં. જે જગો ઊપર એ રાણીને દફનીદ કીધી હતી તાંહા પાદશાહે એક નાજુક દેવલ બાંધીઊં અને તે જગોથી જે કોઈ ગરીબ સોર એ જાએચ તે એ રાણીના રૂહને આશીરવાદ દેઆ વગર જતો નથી. કાથેરાઈન માતરે તરણ વરશ વરતેમબરગની રાણી રહી પણ એ મુદતની અંદર કેટલાં પરોપકારી કામો કીધા અને એ સંધા કાંમો કાંઈ નામને વાસતે નહી પણ તે એમજ સમજતી હતી કે હું મારી ફરજ બજા લાવુંચ. તે પોતાના સારા કામને સારૂં મગરૂબ નહી હતી. દરૂદ હોજો તેના રૂહ ઊપર.

સગણ—આરસીના સગણ.

આપણે જાણીએછઈએ કે આપણાં ગામડી લોકોજ વેહમીછે, પણ એવા વેહમી લોકોનો ઈઊરોપખંડ જેવાં સુધરેલાં દેશોમાં કાંઈ તોટો નથી; તોપણ આટલી વાત ખરીછે કે એ ખંડમાં જેમ જેમ સુધારો થતો જાએછે તેમ તેમ અપટ લોકોની પણ અકલ ઊઘડેછે. આપણા લોકોમાં એવો એક ખોટો વેહમ પસરેલોછે કે જો કોઈ બાલક આજારી પડેતો અથવા તેને સસનીનાં જેવું કાંઈ દરદ થાએતો તુરત તેની દવાદારૂ કરવાનું એક કોરે મેલી તેનાં ઘરનાં માણસો એક નવું કાદવનું કોડીઊં મંગાવી તેને તે બચાં ઊપરથી ઓવાલીને ઘણોક વાર સુધી ચુલામાં નાંખી મુકેછે. જારે તે ઘણુજ તપીને ગરમ થાએછે તારે તેને એકદમ બાહાર કાહાડી એક ખુમચામાં થંડાં પાણીમાં તે નાંખેછે. [illegible] એકેર ગરમ થએલું તેથી જે એ કોડીઊં ઘણુ જ [illegible] મચામાં જરા ઊંડું [illegible] થંડાં પાણીમાં પડેછે તેવું તે [illegible] પડતું જાએ [illegible] છલાએઆ કરેછે. અને જેમ જેમ તે [illegible] પડતું જાએછે તેમ તેમ તેનું ઊછલાવાનું જોર નરમ થાએછે. એ ઊપરથી આપણી કેટલીએક ભોલી તો તથા બેવકુફ મરદો એવોજ ખેઆલ બાંધેછે કે કોડીઊં ઊછલીઊં માટે એ બીમારને કોઈની ખેત નજર લાગીછે. વલી આ એક સાધારણ બાબતથી આપણાં લોકો કાંઈ અણજાણ્યાં નથી કે એક ગરમ વસતુ ઊપર જો થંડું પાણી નાખીઊંતો તે ઊપરથી જંનજનતો અવાજ નીકલેછે. એ વાત બનાવ જાણતાં છતાં પણ જારે પેલું તપેલું ઊંસ થંડાં પાણીમાં પડેઆથી જનજનતો અવાજ કરેછે તારે બેવકુફ લોકો એમ સમજેછે કે એ

ઊતરી. વલી આપણાં લોકોમાં શકલ અથવા સગણ જોવાની એક બીજી રીત ખાંવણીઆંની ઊખડી ઊપરછે. એ ઊખડીને અલંગ છલંગ ઊભી રાખીને તેને કાંઈ સવાલ કરેછે, અને પછી તે સવાલ કરનાર સઘલા જણાં તે ઊખડી સાંમું એક ચીતે ટાંકી ટાંકીને જોએઆ કરેછે. અગર જો તે અલંગ છલંગ ઊભી રહેલી ઊખડી હીલીતો તેઓ જાણેછેકે જવાબ મલેઓ, અને જો તે જેમનીતેમ થંભ ઊભી રહીતો જાણેછે કે જવાબ નથી મલતો. હવે જુઓ આ કેહવી હશી કાહાડવાજેવી બેવકુફીછે. લાકડાંના એક કકડાને અલંગ છલંગ ગોઠવીને ઊભો રાખવો અને પછી તેની મારફતે ભવીશ જાણવું એ જેવું સુરખાઈ ભરેલું બીજું સું? વલી કેટલાંક લોકોનો વેહેમ સામન ભાગા ઊપરછે. જો એક દારૂની બાટલી અથવા ગલાસ ટમલર કાંઈ ભાગુતો તુરત અવાજ નીકલેછે "ચાલો ફતેછે" ઈઆને એ ચીજો ભાગી તેથી કોઈનો ઘડો ગએઓ; વલી એજ વેહેમ કેટલીએક વેલાએ ઊલટાવીને કેટલાંક લોકો લીએછે. જો કોઈનું સગુ પરગામ ગઈલિં હોએ અથવા તેના ઘરમાં કોઈ આજારી હોએ અને તેવાંમાં એકાદ કાચનું વાસણ ભાગુંતો તે ઘરનાં ભોલાં લોકો નાહક ઘભરાટમાં પડેછે કે એ વાસણ ભાગું તે ખરા અપસગણ થએઆ. એ પર માણે આપણા લોકોમાં જુદા જુદા વેહેમો પસરેલાછે. પણ તે સઘલા ખોટા અને કાંઈ નહી પણ ખોટાછે. એ બનાવો ઊપર જો આધાર રાખેઓતો, નહી થતી હશે તે ખરાબી થવાની; તથા આવતી કાલે જે દુખ થવાનું હશે તે આજેજ થવાનું, માટે એવા ખોટા વેહેમો રાખવાથી આપણાં લોકોએ હવે દુર રેહેવું જરૂર છે. એમ જો આ દુનીઆમાં બનતા સાધારણ એવા બનાવો ઊપરથી આપણને ભવીશ માલમ પડતું હતેતો પછી જોઈતુંતું શું? અને તે સાથે જે કાંઈ બનવાનું હોએછે તેતો બનેછે, તારે આગલથી ભવીશ જાણીને જુઠી ધાસતી પકડવી એ પણ દુરૂસત નથી.

આ આપણા વેહેમોને મલતોજ ઈંગરેજ લોકોમાં એક વેહેમ આરસીના નગણનોછે કે કે જારે કોઈ આજારી પડેછે તારે એક આરસીને પાણીમાં દુબારીને તેની મારફતેથી તે બીમારની સખી જોતાં હતાં, અગર જો એ સખી નની જણાઈતો તેઓ જાણતાં કે બીમાર હોશીઆર થવાનો, અને જો તે સખી લગાર નાતવાન તથા સુકાઈ ગએલા ચેહેરાની જણાઈતો તેઓ તે બીમારની આશા છોડતાં હતાં કે હવે એ જીવશે નહી. એ પર માણે આરશી ઊપર વેહેમ રાખવાનું કારણ એમ કેહેછે કે આગલા વખતના જાદુગરો પોતાના સઘલાં જાદુગરીનાં કામો આરસીની મારફતે કરતા હતા, જો કોઈના ઘરમાં એક આરશી ભાગીતો તુરત તેના ઘરમાં દલગીરી અને ઊદાશી ઊતપન થાએછે કે હવે તે આરશીના ધણીનો કોઈ ઘણોજ વાહાલો અને પેઆરો મીતર મરણ પામશે. વલી એક તવારીખ લખનાર એમ કેહેછે કે જેના ઘરમાં એક આરશી ભાગતી તેના ઘરમા મોહોટા અપસગણ થતા કે હવે તેના ઘરનું કોઈ માણસ અને મુખીઅ કરીને ઘરનો વડો મરણ પામશે. બોનાપારટને એ વેહેમ મજબુત લાગેલો હતો, તેનો દાખલો વેહેમી લોકો વારે ઘડીએ આપેઆ કરતાં હતાં. એમ કેહેછે કે એક વાર બોનાપારટને હાતે ઈટલીમાં પોતાની ઓરત જોસીફાઈનની સખી ઊપર એક આરશી અફલાઈને તે ભાગી, તે આરશી ભાગીઆથી બોનાપારટ એટલોતો અધીરો થએઓ કે તેણે તુરત માણસો દોરાવીઆં કે જઈને જોસીફાઈનની ખબર કાહાડે કે તે સલામતછે કે નહી. કારણ બોનાપારટનીતો ગોએઆ ખાતરીજ થઈ હતી કે આરસી ભાગી, માટે જોસીફાઈન પણ મરણ પામી. આ ખબર કાહાડવાને ગએલો કાસદ પાછો ફરી વલેઓ તાંહાંસુધી બોનાપારટ બેચેન રહેઓ હતો.

ડાકટર લીવીગસટન.

(ભાગ બીજો.)

સીધી લોક આપણને ઘણા ખુની લાગેછે પણ તેઓમાં ઘણા લોક આપણ જેવા, અને કેટલાએકતો આપણા કરતાં અતીશએ દયાળુછે. લીવીગસટન કેહેછેકે,

"બાકીઊનસ" નામનો સીધીઓનો રાજા પોતાના બચ્ચાં ઊપર પોતાનો જાન કાહાડી નાખે એવો પરીતી કરેછે. જો થોડાકજણ જમવા બેઠેલા હોએ અને તેઓની પાસે એકું બચ્ચું ફરતીઆં મારતું, અથવા હલુ હલુ પડતું ખડતું ચાલીને આવીરહ્યું હોએતો

ને તેઓ એક મોજેજા તરીકે ગણેલો હતો. પણ આ સીદી લોકની ખવાંચોસ માલુંમ પડેઆથી ડાકટર લીવીંગસટન કેહેછેકે, ઊપર લખેલી ખીના એક રીતે માનવા જોગછે કાંએટે એ ડાકટર કેહેછે કે મરદ અને ઓરત એબંનેના થાનની રચનાં તથા બાંધણી એકજ તરેની ઈસ્વરે કરીછે, અને બાપની અથવા માંની દેઆથી તેમાં દુધ ઊતપન થાએ એમાં કઈ ઘણી નવાઈ જેવું નથી. વખણાએલો બારણ હુંબોલટ પણ એક દાખલો આપેછે જેમાં તે એવું જણાવેછે કે મરદના થાનમાંથી દુધ નીકલતું તેણે જોઈઊ હતું. આ જેવા દાખલા ઊપરથી સાબેત થઈ શકેછે કે "બાકીઊનસ" ની ઓરતોને મોટી વએ પછી પણ દુધ આવી શકેછે.

સીદી લોકની બાએડીઓ—આપણા લોકની બાએડીઓની મોઆફક છોકરાં જણવાને ઘણીજ હોંસ ભરેલી રેહછે; (આપણ લોકની બાએડીઓ કંઈ એ વાતમાં ઓછી નથી.) ડાકટર લીવીંગસટન કેહેછે કે "એક બાએડી ૧૦૦ માઈલની મજલ કરતી મારી પાસે આવી. તેના ગામડાંના અને આસપાસના સઘલા ગાંમડી વઈદોનો ઈલાજ તેના દરદ ઊપર કઈજ ચાલેઓ નહી હતો. તે વાંજણી હતી, અને છોકરૂં જણવાની ઘણીજ હોંસ રાખતી હતી. તે મારી પાસે આવી, તેની મેં તપાસ કરી, દવા આપી, અને જે દરદ હતું તે તમામ સાફ થઈઊ. બાર મહીના પછી મેં તેને પોતાને ગામડે જવા કહું, જાંહાં તે ગઈ, અને પોતાના માટી સાથે રેહા પછી તેને છોકરૂં થઈઊ. તેના માટીએ તેને આગલ ઘણા તાણા મારેઆ હતા, તથા વાંજણીછે એ ઊપરથી તેનો ધીકાર કીધો હતો, પણ જારે તેને છોકરૂં થઈઊ, તારે મારે સારૂ એક મોહોટો હદીઓ મોકલાવેઓ, અને આખા દેશના જુદા જુદા ભાગમાં ખબર આપીકે મારી પાસે એવી દવા છે જેથી વાંજણી અસતરીઓને આરામ થઈ છોકરાં જણી શકેછે. બસો માઈલ દુરથી અસતરીઓ મારી પાસે આવા લાગી, અને કાલાવાલા કરી ઓસડ માંગવા લાગી. મેં તેઓને સમજાવીને કહું કે મારી પાસે એવું કોઈબી ઓસડ નહી હતું, પણ કોઈ એક અસતરી અહીંઆં આવી હતી તેને કઈ દરદ થઈઊ હતું તે દરદનો ઊપાએ મેં માતરે કીધો હતો. પણ મારાં કેહેવા ઊપર તેઓ મુતલક ભરોસો નહી રાખતા હતા. જેટલો હું ના પાડતો હતો તેટલી તેઓની વધારે ખાતરી થતી હતી કે મારી પાસે ખરેખર એવી દવાઈ છેજ ખરી. તેઓ કેહેવા લાગા કે જે પઈસા પડશે તે અમે આપશું માનરે "છોકરૂં જણવાની" જરાપણ દવાઈ તમે આપો. મારી આગલ તેઓ દીલોજાનથી મીનત અને જારી કરતાં હતાં, તે જોઈ મારૂં દીલ ફાટી જતું હતું એટલો તેઓનો શોખ છોકરાં જણવા ઊપર હતો. તેઓ એમ બોલતાં હતાં "જુઓ હુ બુઢી થવા આવીછું, મારા માથાના બાલ જે આસતે આસતે સફેદ થાએછે, તે તમે જુઓ, અને અરે! હજુર મને એકુ છોકરૂં નથી થઈઊ! બાકીઊનસના મરદો પોતાની ઘરડી બાએડીઓને જારે છોકરાં નથી થતાં તારે છોડી દેછે, હવે હું શું કરૂં? મારે પેટે એકુ બચું નથી કે જારે હું આજારી પડુ તારે તે મને પાણી લાવી આપે."

ડાકટર લીવીંગસટન આગલ ચાલેઓ હતો તેને સીદીઓનો એકબીજો ટોલો મલેઓ હતો, તે ટોલાનું નામ "મકોલોલો" છે. ઈંગરેજ લોકને જોઈ મોકોલોલો જાતના સીદીઓ એટલાતો તાજુબ થાએછે કે તેઓને "સુફેદ માનવી રાખશશ" કરીને બોલેછે, અને જુવાન સીદીઓ બોલેછે કે એ સુફેદ માણસો એટલાંતો પુરાણા વખતના માણસોછે કે એવોને આ દુનીઆ ઊપર ગુજરેલા સઘલા જમાનાની વાત ખબરછે, અને તેઓના બાપદાદાઓના કરતાં એ સુફેદ માણસોએ વધારે અજાએબ જેવા બનાવો આ દુનીઆમાં બનેલા જોએઆછે. એ જાતના સીદીઓની બાએડીઓ અને નાહાના બચાં એટલાં બધાં અજાએબ નથી થતાં. ડાકટર લીવીંગસટન કેહેછે કે જારે કોઈબી સુફેદ માણસને તેઓ જુએછે તારે તેઓની છાતી બીહીકથી ધડકવા માંડેછે, અને ઘણી વખત તેઓની પાસેથી હું મુગો મુગો ચાલી ગીઓ તેથી તેઓ અજાએબ થએઆંછે, તેઓના મનમાનો એવું કે હું તેઓની ઊપર કોઈ પણ હુમલો કરેઆ વીના રેહેનારજ નથી. ગામડાના કુતરાં મને જોઈને પુછડી દાબીને નાહાસી જતાં હતાં જાણે તેઓને મંહી પકડવા આવેઓ હોએ. ઓરતો દરવાજાની પછવાડે સંતાઈને અથવા દેવાલમાંનાં નાકાંઓમાંથી ડોકાઈને હમને જોતાં હતાં, અને જારે નાકાની છેક નજીક હમે આવી પોહોચેઆકે તુરત તેઓ ઘરમાં ના

હસી જતાં હતા. તેજ પરમાણે નાહાના બચાં જેઓ ને ધાસતી સું ચીજછે એની કંઈ સમજ નથી, તેઓ પણ હમને જોઆકે ચીચાડી પાડીને રડી પડતાં હતા. "એક્રુઅનસ" લોકની બાએડીઆએતો પોતાના બચાઓને બીહવડાવવા સારૂં એવું બોલવા માડીશે હતું કે "સુપરે નહીતો હવડાં સુફેદ માંણસને તેહું" એ સબદો સાંભલી બચું તુરત બીહીનું હતું. એ બાએડીઆને લીવીગસટને ધણી વખત સીકામણ તરીકે કેહી સંભલાવીશે હતું કે એપરમાણે તેઓએ બચાને બીહવડાવવું નહી ડાક્ટર કેહેછે કે મેં ધણી વખત મારા બાલ દેખડાવી સીધીઓને ખુશી કીધાછે, અને તેને હાન વગાડેવા દીધાથી તેઓ વલી ઘણાજ ખુશી થતા હતા તેઓ મારા બાલ જોઈ એમ બોલતા હતા કે "એ સુ બાલકે, છે, છે, એ કઈ બાલ નથી, એ તો સહીની ગરદન ઊપરની ઈઆલછે." કેટલાએક તો એવું માનતા હતા કે સહીની ઈઆલની ટોપી કરીને પેહેરીછે, કેટલાએક લોકનો એવો વીચાર છે કે હું દરીઆમાં રેહનાર એક જાનવરછું અને દરીઆના પાણીના જોરથી મારા બાલ સીધા અને લાબા થઆ હતા.

મકોલોલો સીધીઓનો ટોલો—પોતાના ગાએ ઢોર તથા તેવા બીજા જાનવરના ટોલાં ઊપર અતી શએ પેઆર ગખેછે, અને જેમ પોતાની નજરમાં સુંદર દેખાએ તે પરમાણે ગાએ ઢોરના બદન ઊપર સીનગાર કરેછે કેટલાંએકોનાં બદન ઊપર ગરમ લોહડાંથી ડાહામે પાડેલા હોએછે, અને તે એવી રીતે કે જેમ રોઝજ જાનવરના બદન ઊપર ઊભા લાંબા પટા હોએછે તે પરમાણે એ ડાહામના લાંબા પટા દેખાએછે કોઈ વલી પોતાના જનાવરોના બદન ઊપરથી બે અથવા તરણ ઈંચ લાંબી ચામડી ખેચી કાહાડી તેને લટકતી માથાંની આસપાસ રાખી પછી રૂજ આવા દેએછે. એ ચામડીના કટકા ઘણાજ બીહામણી રીતે બદન ઊપર જુથના રેહેલા દેખાએછે જે દેખાવ એ લોકની નજરમા ઘણીજ ખુબસુરત છે. અથવા જેઓ સીનગાર ગણએછે. કોણ જાણે એ લોક ખુબસુરતીને સાને કેહેછે, એ તેઓના વીચાર પરમાણે આપણથી કેહવાઈ નથી સકાતું. તેઓની બાએડીઓ જેમ આપણા લોકની બાએડીઓ પોતાના ચેહેરાને સુધારવા હાંસ ભરે

લી હોએછે તેમ તેઓ પણ હોએછે. તેઓ ઘણી વખત મારી પાશે આવતી હતી અને વારે ઘડીએ મારી પાસે આરસી હતી તે જોવા માંગતી હતી, એક વખતે મેં આરસી આપી અને જાણે હું કંઈ જાણતો નહી હોઉં તેમ મારે કાંમે લાગી ગીઓ, અને તેઓ જે કઈ બોલતી હતી તે જાણે હું સાંભલતો નહી હોઉ એવી રીતે મેં મારૂં મન મારા કામનાં અમલમાં દેખડાવાને લગાડીઉં. તેઓએ આરસી હાતમાં લીધી, અને જે કઈ વીચાર એક બીજાને જણાવા લાગી તે ઘણાજ હસવા જોગ હતા. તેમાંથી એક બોલી "અરે આએ હું કે ! ઓ ! મારૂં મોહોડુ કેવડું મોહોટું ? મારા કાનતો કોહોરાંના પાતરાં જેટલા મોહોટાછે ! અરે મહને દાહાડી નથી મલે, નહીતો હું કેવી ખુબસુરત દેખાતે, પણ આએ ગાલના બે હાડકાં જે આગલ નીકલી આવેઆંછે તે ઘણાજ બેડોલ દેખાએછે, એથી હુ ઘણીજ બદ સુરત દેખાઉછુ. જો, મારૂં માથું વચમાથી કેવું ઊચુ થઈ ગીઉછે". એવી મશકેરી એક બીજાની કરતાં તેઓ એક બીજામાં પેટ પકડી પકડીને મોહોટેથી હસતા હતાં. તેઓ એક બીજાની ખોડ ખાપણ ઘણીજ જલદીથી સોધી કાહાડતીઓ હતીઓ, અને તે પરમાણે એક બીજાંને તરેવાર નામથી હાક મારતાં હતાં. એક વખતે એક મરદ હસુથી આવેઓ તેની મરજી એવી હતી કે તે પોતાનો ચેહેરો આસતે રહી અને તપાસીને બરાબર જુએ. હાતમાં આરસી લીધી અને તે એમ સમજેઓ કે હું કંઈ ગાઈ ગએલોછુ. પોતાનું મોહાડું આરસીમા જોઈને અને નાઉમેદી દેખાવથી સઘલી ગમ વાકું ટીકું કરી અને જેમ મરડાએ તેમ મરડીને આખેરે બોલેઓ કે "અફસોસ લોક કેહેછે કે હુ બદ સુરત છઉં, ખરેખર કેવો ખરોજ બેડોલ હું છું તે મે આજે અને હવે જાણીઉ."

એ લોકમાં વલી એક બીજી અજાએબ જેવી ચાલ ખાવા પીવાનીછે કે તેવી બીજી કોઈ ઠેકાણે જોઆમાં નથી આવી. લીવીગસટન કેહેછે કે એ લોકે અમને ખોરાક ખાવાનો આપેઓ, પણ અમારે હાતનો પકાવેલો ખોરાક લેવાને તેઓએ ના પાડી એટલુજ નહી પણ તેઓ પોતાને હાતના પકાવેલા ખોરાક અમારી નજર સાંમણે ખાતા પણ નહી હતા તેઓ પોતાનો ખોરાક પકાવેઆ બાદ તે અનાનત લેઈને

જાડીઓમાં જઈ તાંહાં સંતાઈને ખાએછે, અને ખાઈ રહ્યા પછી ઊઠી સઘલા જણ એકઠા મલી પોતાના હાતથી તાલી પાડેછે, એ તાલી પાડવાની મતલબ શુ કરાના કરવાનીછે. મકોલોલો જેવા ખોલા દીલવાલો ટોગો સીધીઓનો બીજો કોઈ નથી તોએપણ તેઓ પોતે પકાવેલો ખોરાક જુદો લઈને પોતાની આગલ કોઈ "બાલુનડા" જાતના સીધી હોએ તેને આપેછે પણ તેઓને હાતથી પકાવેલો એક ચમટી દાણો તેઓ કબુલ નથી રાખતા દરએક રેહેવાસીના ઘરમાં પોતપોતાનો જુદો આતસ હોએછે. અગર એ આતસ બુજાઈ ગઓતો તેઓ પડોસીનો અથવા બીજે કોઈ બી ઠેકાણેનો આતસ લાવતા નથી પણ ચકમક અથવા એવી બીજી રીતથી નવો પોતાને હાતે આતસ પાડી કામ ચલાવેછે.

"મકોલોલો" ને છોડી લીવીંગસટન જારે "બાલુનડા" ટોલાના સીધીઓમાં આવી વસેઓ, તે વખતે તેઓના સરદારની ભેટ થઈ. એ સરદારે લીવીંગસટનની સાથે ઘણી મોહોબત રાખી હતી. તેનું નામ "શીનટી" હતું. શીનટીની ખુશી લીવીંગસટનના કેહ ઊપરથી "મેજીક લાનટર" જોવાની ઘણી થઈ હતી. "મેજીક લાનટરન" એક જાતનું ફાનસછે જેમા દીવો મુકીને ઓરડામાં અંધારૂં કરી, તરેવાર દેશોની, માંણસોની, જાનવરોની, અને જાહાડ પાનની સબીઓ સોભઈતા અને રંગીન દેખાવમાં ફાનુસની સામે ચાદર ઊપર પડેલી દેખાડવેઆમાં આવેછે. જારે એ તમાસો દેખાડવાને ડાક્ટરે એક રાતના "શીનટી" ના ઘેરમા સઘલી ગોઠવણ કીધી હતી તે વેલા "શીનટી" અને તેની ઓલખાણવાલી અસતરીઓ અને ઘેરના બીજા માંણસો હાજર થઆ હતા. અંધારૂં કરેઆ પછી પેહેલો ચીતાર ઈહુદી લોકના બુજરગ મરદ ઈબરાહીમનો દેખાડેઓ. બુજરગ ઈબરાહીમ બુઢો પએલો, અને સફેદ દાહાડી તથા બાલથી તેનો દેખાવ ઘણોજ અલીર દેખાતો હતો. તેણે પોતાના નાહાના છોકરાને જમીન ઊપર સુવાડી એક હાત તેની ગરદન ઊપર મુકેલો અને બીજા હાતમાં છરી પકડીને તે હાત ઊંચે કીધેલો એવી મતલબથી કે આએ તે છરીથી તેને જબે કરે જારે ઈબરાહીમની અને તેના છોકરાની વાત કહીકે સુ કારણસર તેનો બાપ તેને જબે કરનો હતો તે વખતે સઘલી અસતરીઓ ચુપ થઈ મુગે મોહોડે ધેઆન રાખીને સાભલેઆ કરતી હતી' જારે મેં તે ચીતારની અંદરની છરીને જરા ખીસાડી તેટલાંમાં બધી અસતરીઓ બીહીને એક ચીચાડી મુકી અને "ઓ માએ—ઓ માએ" કરતા કરતાં ઓરડાની અંદરથી એકની ઊપર એક પડતા અથડાતા બાહેર નીકલી પડેઆ. તેઓના મનમા એવો વીચાર આવેઓકે તે છરી હીલી તે રખેને તેઓના પોતાના દીલમાં ભોકાઈ જાએ. કાંએકે છરીનું હીલવું તેઓ બેઠેલા હતાં તે તરફ થઓં હતું. તેઓ એટલાતો બીધા હતા કે ફકત બાહેર નીકલીનેજ નરમ નહી પડેઆં હતાં, પણ દોડતા જાહાડીઓ ઊપરથી અને તમાકુના ખેતરોમાંથી, તથા વાડો કુદીને અફડાતાં ઝખાતા જીવ લઈ નાહાગાં હતાં. "શીનટી" પોતે હીમત કરીને બેસી રેહો હતો, અને ધીરજથી તપાસીને તે ફાનુંસ જોઓં હતું, અને પેલી છરી કેમ હીલી હતી તેની બરોબર તપાસ કરીને પોતે ઘણોજ ખુશી થઓ હતો. દરએક ચીતાર દેખાડવેઆ પછી તેની સમજ તથા સાંચાનો ખોલાસો કરેઓ હતો જેથી તેઓના મનમાં એવો નહી વીચાર આવે કે એ સઘલો તમાસો અથવા ખેલ કોઈ જાદુ અથવા મંતરથી થઓ હોએ. એ ખબર જારે બાહેર ફેલાઈ તારે સીધી લોકના ટોલાને ટોલાં એ ફાનુસ જોવાને આવવા લાગાં, અને ચીનારોને વીશે વાત સાંભલવાને તેઓ ઘણી ઈનતેજાગી દેખડાવતાં હતા

જલવાસી માણસો.

આપણે સઘલાં સારી પઠે જાણીએ છઈએકે કેટલાંક જનાવરો જેવાકે માછલા હમેશાં પાણીમાજ વસે છે. એ જનાવરો જમીન ઊપર જીવી શકતા નથી. વલી બતકો પણ પાંણીમાં વસનાર જણાવરો ગણાએ છે, જોપણ એ જણાવરોનું રેહેઠાણ માંછલાની પેઠે સદા પાણીમા નથી તોપણ એ જનાવરો પોતાનો ઘણો ખરો વખત પાણીમાં ગુજારેછે, અને વરસાદના દાહાડા ઊપરતો એ બતકોને મહજાજ પડેછે વલી જમીન ઊપર વસનાર કેટલાક માણસો પણ પાણીમાજ પોતાનો વખત કાહાડવા માગેછે શીઆમના રેહેવાશીઓને વીશે એવુ સાંભલવામાં આવીઉંછે કે તેઓ પોતાના જન

મારાનો તરીજો ભાગ પાણીમાં વતીને કાહાડેછે. તેઓ આખા દાહાડામાં તરણવારતો સારી પેઠે નાહેછે. એ દેશ માહેલી નાહાણીઓ હંમેશાં નાહાવા આવેલાં માણસોથી રોકાએલી રેહેછે, અને જેમ ટીપણીના દાહાડાઓ ઉપર દરએક કુવે પાણી ભરનારાંઓની ભીડ થાએછે તેમ તાંહાંની દરએક નાહાની ઉપર આખો દાહાડો ભીડ હોએછે. જેમ આપણા છોકરાઓ ઓટલા ઉપર અને રસતા ઉપર રમવાને નીકળેછે તેમ શીઆમ દેશના નાહાના છોકરાઓ નદીમાં રમવાને જાએછે. એકજણ પોતાના ગરંથમાં જણાવેછે કે "જારે એક દાહાડે હું એ દેસમાં ગએઓ હતો, તારે એક શીઆમની ઓરતને પોતાના એક નાહાના કુમલી વએનાં બાલકને કંમરમાંથી પરો બાંધીને નદીમાં હીંચકા ખવરાવતાં મેં મારી નજરે જોઈછે. એ બાલક કાંઈ સેહેજ ધાવક માસનું હતું, પણ તેને પાંણીમાં પડવાથી એટલીતો ખુશી લાગેલી જણાતી હતી કે તે પાંણીમાં પડેલું ખાશી રીતે આણીગમથી તેણીગમ મજાહ મારતું હતું." કેહેછેકે એ દેશનો સમુદર ઘણો તોફાનીછે, અને તે દરીઆના મોજા એવા જોરભર આવેછેકે જેના જોરથી વખતપર કેટલાક મછવા ઉંધા વલી જાએછે. એ ઉપરથી એવું પણ જણાવેઆમાં આવીઉંછેકે એ દેશના લોકો મરદ અને ઓરત એ સઘલા તરવાના હુનરમાં ઘણા કુશલછે, જો એઓને એ હુનરની બરાબર માહીતગારી ન હોતતો કોણ જાણે કેટલાં પરાંણીઓના જીવની દરરોજ ખરાબી થાત. એક અજાએબ બનાવ બનવાની વાત એક જણ લખેછે તેમાં જણાવેછે કે "એક વહારે એવું બનીઉં કે એક ઈંગરેજી મછવો જઈને તે શીઆમના એક હોડકાં સાથે અફડીઓ અને તેથી હોડકુ ડુબી ગઈઉં. એ હોડકાંમાં એક ઓરત તથા બે બાલકો બેઠેલાં હતાં. એ બનાવ જોઈને તે મછવામાનાં માણસો ઘાભરાં પડેઆં, અને તેઓમાંથી એક જણે તુરત દરીઆમાં ભુસકો મારી તે ડુબેલાંઓને બાહાર કાહાડવાનો વીચાર કીધો, પણ તેટલાવારમાં, એ બાએડી તથા બાલકો ઉપર તરી આવેઆં અને દમ લીધો, અને એકદમ પેલા મછવામાનાં માણસોને બાલો દેવા માંડી. જરાવાર પાણીમાં ઉપરની ઉપર તરીને પછી તે ઓરતે ધીમે રહીને પોતાનું હોડકું જે પાણીમા ઊંધુ તરીઆ કરતું હતું, તે, સીધું કીધું. અને પછી તેમાં તે પાછી બેઠી અને પોતાનાં બે બાલકો, જેઓ પણ અતીઆર સુધી તરીઆ કરતાં હતાં તેઓને પણ માહે લીધાં અને જે પાણી પાછું તે હોડકાંમાં એકઠું થઈઉં હતું તે કાહાડી નાખેઉં." આ વાત ઘણીજ અચરતી ભરેલીછે, પણ કેટલીક વેલાએ એવું બનેલુંછે કે ખરી વાતો એટલીતો અચરતી ધરાવનાર હોએછે કે તે ઉપર કોઈ માને નહી, અને તે વાતને ખોટી જાણીને પડતી મુકે, પણ પાછલથી તેજ વાતો ખરીછે એવું સાબેત થઈઉછે.

તાજુબી ઉપજાવનાર જાહાડ.

કાલી ફોરનીઆમાં ફરી આવેલા એક શખસે પોતાના એક દોશત આગલ એક વાત કહીછે, અને તે વાત માનવા જોગછે. તે મુશાફર બોલેછેકે "તમો સઘલા સારી પેઠે જાણોછો કે કાલીફોરનીઆમાં જાહાડો ઘણાં લાંબાં વધેછે, એટલાં તો લાંબાં એ જાહાડો વધેછે કે તેઓની લંબાઈ વીશે કોઈ આગલ બોલીએ તો તે કાંઈ માને નહી. એવું બનીઉં કે કાલીફોરનીઆની પડોશમાની એક જગા ઉપર લાકડાંની ખુટ પડી, તે ઉપરથી શતર માણસોની એક ટુકડીને મોકલેઆમાં આવી કે તેઓએ જઈને પડોશમાંથી એકાદ ઝાડની ખોલ કરીને તે કાપી લાવવું. એ શતર આદમી જેઓ તપાસ કરવાને ગએઆં હતાં તેઓ બોલવા લાગાં કે એ જાહાડો એટલાંતો ઉંચા હતાં કે તેઓ ઉપર બેઠેલાં પખશીઓ ખુલી આંખેનો દેખાઈ શકાતાંતો જ નહી, પણ કોઈ તેવાં સારાં ઈઅંતરની મારફતે જ દેખી શકાતાં હતાં, તથા તે પખશીઓ ઉપર બેઠી ને જે મધુર ગાએન કરતાં હતા તેનો શબદ સંભળાતું પણ હતું નહી. એક જાહાડ તેઓએ કાપવા માંડીઉં, તે કામ સારૂ તરણ દાહાડે પુરૂં થઈઉં, ઈઆને તે જાહાડ એવું તો હતું કે તે કાપીને જમીન ઉપર પાડતાં નાણ તગસ દાહાડા લાગા હતા. એ જાહાડ જેવું જમીન ઉપર પડીઉં કે આસપાસનાં ગામડાંઓમાં ધરથી કંપના જેવો અવાજ થએઓ. અને તે વીશે નોંધ પણ થઈ કે રસાણી વેલાએ ધરથીકંપ થએઓ હતો. એ જાહાડ કાપી જમીનપરતો નાખીઉં પણ હવે તેની ડાલીઓ કાપતાં બીજું એક અચરતીઉં શું

રાખેંગલોઠાનો રાવદાર

જરી ગઈશે. ડાલીઓ કાપી કાહાડેઆ બાદ જે શેહેરમાં લાકડાંની ખુટ પડી હતી તે શેહેરમાં ખબર આપી કે જેઓને જોઈએ તેઓએ આવીને લાકડાં લઈ જવાં. એ ખબર સાંભલતાંજ તાહાંના રેહેવાશીઓ પોતાની સાથે એક એક બબે તથા તરણ તરણ બલદો લઈને લાકડાં લેવાને ઊતરી પડીઆ. એ સઘલા રેહેવાસીઓ જે બલદ લાવેઆ હતા તે માહેથી ૧૦૫ બલદો તે લાકડાંનાં મોહોટા કકડાને વેહેરવાની જગા ઊપર લઈ આવવાને માટે કામે લાગા હતા. એ બલદો તે લાકડાંને થોડેક સુધીતો સારી પેઠે ઘશડી લાવી શકેઆ પણ એક ગલી આગલ આવી પુગા, એટલે તેઓને અતીશએ પીડા ભોગવવી પડી, કારણકે કાલીફોરનીઆ જેવી કઢંગી જગાછે તેવી કોઈ બીજા દેશોમા નથી. એ જગા ઊપર ચઢતાં અને ઊતરતાં તથા આણીગમથી પેલી ગમ અફલાતાં બલદીઆ છેકજ થાકી ગએઆ. છેવે તે લાકડાંનો કકડો ગલીની અધ વચે જઈને આડો પડેઓ. એ લાકડાંના એક છેડા એકે ૧૦૫ બલદો માહેથી ૭૦ કરતાં વધારે બલદો દબાઈ ગએઆ. ઘણી મેહેનતથી એ જનાવરોને છુટાં પાડવામાં આવેઆં હતા."

સીખ લોકોનો અકાલી.

પંજાબની અંનદર સીખ લોકોની વસતીછે. તેઓ ઘણુ બાહાદુર અને લડાએકછે. સીખોનુ રાજ રનજીતસીંગના વખતમાં ઘણુ જોરાવર અને આબાદ હતું. રંનજીતસીગે પોતાના લશકરને કેલવણી આપવા સારૂ ઈઊરપથી કેટલાએક ફરેંચ સરદારો બોલાવીઆ હતા અને તે સરદારોના હાત તલે લડાઈના હુનરો સીખવેઆ હતા તેથી જારે ઈંગરેજ સાથે લડાઈ ચાલી તારે બારે બલતવારીથી લડીઆ હતા. રંનજીતસીંગ કાંઈ બીજા આમકી રાજાઓની માફક કમઅકલ નહી હતો. તેને ઈંગરેજોને બરોબર પીછાનીઆ હતા અને તેઓ સાથે મીતરાચારી રાખવાને ખુશી હતો. એક વખત હીંદુસથાનનો નકશો એ રાજાને દેખાડવામાં આવીઓ. એ નકશા ઊપર કેટલોએક ભાગ લાલ રંગેલો હતો. રાજાએ પુછીશે કે આ લાલ ભાગ શું બતલાવેચ. તેને જવાબ મલીઓ કે લાલ ભાગછે તે ઈંગરેજની જગો હીંદુસથાનમાંછે. એ ઊપરથી રાજાએ કહેશે કે "સબ લાલ હોજાએગા." આ અગમચેતી ખરી પડી. રાજાના મરણ પછી થોડા વરશની અંદર ઈંગરેજી હદ કાબુલના પાહાડો આગલ ચાલી ગઈ. સીખો જેવા ઈંગરેજની સામણે બાહાદુરીથી લડેઆ તેવાજ હાલ બલવાના વખતમાં ઈંગરેજની તરફથી લડેચ. પંજાબનુ રાજ ઈંગરેજોએ કેમ ચલાવીશે તે તેઓ હાલ ખુશીથી જુએચ. સીખ લોકોનો ધરમ હીંદુનોછે તોબી તેઓ પારસીની માફક બકરાં, મેઢાં ખાએચ. ગાએ ખાતા નથી. સીખના ધરમનો પાએઓ નાખનાર ગુરૂ નાનક હતો જે આસરે સવાસો વરશ ઊપર થાઈ ગીઓ. બાજુએ જે ચીતાર આપીઓછે તે સીખના સરદારનો છે. એ સરદારને તેઓ આકાલી કેહેચ. સીખ લોકો કેવા કદાવર તથા જોરેમંદછે તે ચીતાર ઊપરથી માલુમ પડશે. જેમ હીંદુઓની કાશીછે તેમ સીખોની પવીતર જગો અમરીતશેહેર છે.

અલેકજાનડરીઆનું બજાર.

ખાટકી બજારમાંથી નીકલીને તરકારી બજારમાં ચાલેઆ, તો તાંહાં ભોંએ ઊપર આણીગમ પેલી ગમ વીખરાઈ બેઠેલા પરેશ વેચનારા, કાંધવાલા, આદુ વેચનારા, અને તરેહવાર તરકારી વેચનારાઓ ચોહોર મોહોટી ટોપલીઓમાં સામાન ભરીને તે ટોપલીઓ પોતાના પગ વચે મુકી હાનમા તરાજું જોખ લઈ બેઠેલા નજરે પડેછે. • લીબુ—આરેંજ જેટલાં જોઈએ એટલાં મલેછે, જેનો સવાદ ઘણોજ લેહજતદાર, જે ખાએ તેજ જાણે, અને તેનાજ મોહોડામાં સવાદ રહી જાએછે. કાંદા—કોબી—કાકડી—શીંગ—મુલા—ગાજર જેવો જોઈએ એવો માલ, અને તેના ઢગને ઢગ પડેલા; અંજીરની તાજેફ પુરની નવી રઈ શકતી, ઘણાજ મીઠાં અને તે સાથે દલ અને માવાદાર, એક આખું મોહોડાંમાં માઈ નહી શકે. આરબનો છોકરો જેના માથા ઊપર ટોપલીમાં-તરકારી ખરીદ કીધેલી એકઠી થાએછે, તે જાંહાં સુધી પોતાની પાશી ભરાએછે તાંહાં સુધી બીચારો કંઈજ બોલનો નથી પણ ભાર જારે ઘણોજ થઈ પડેછે તારે તેના પગ એ

ણીઅમ પેલીગમ લથડતા આપણી નજરે પડેછે, તેઆરે આપણને તેને જોઈ દઆ આવેઆ વગર નથી રેહેતી. પાંઊ અથવા રોટલી પદરોની દુકાને દુકાન મલી શકેછે, પણ તે પાંઊની તારીફમાં આટલુંજ બોલવું બસછે કે તે ખાટાં બટછે, આરબોને ખમીર ચહડાવતાં આવડતું નથી. એકજ દુકાંન આખાં સેહર વચેછે જાંહાં પાંઊ બનાવનાર એક પદર બરોબર પાંઊ બનાવી જાણેછે, અને જેને હાતના પાંઊ ઘણા ખાટા નથી લાગતાં. બજારમાં ભીડ એટલીતો હોએછે કે ડગે ડગ માંણસો અને તે તરેહવાર જાતના, અને તરેવાર ધંધા વાલા. તેની સાથે ભીખારીઓની ટોલીઓ એટલી કે જેમ મીઠાઈ વાલાની દુકાનઊપર માંખ બમેછે તેમ દુકાન દુકાને અને ઠેકાણે ઠેકાણે એ ભીખારીઓ ભમતા ફરેછે. એવી ભીડમાંથી આપણને સેહેલાઈથી રસતો મલવો મુશકેલછે, માટે પાંચ પાંચ અને સાત સાત ડગલે ભીડમા ટોપરીઊ મારી આપણે રસતો કાહાડવો પડેછે. બજારમા ખરીદ કરનારા જેટલા આવેછે તેમજ ફકત તમાસગીરો જોનારા પણ આવેછે. તેમાં ફરેંચ લોકનીતો આએક રેવજછે કે બજારમા આવવું તો એક છેડેથી તે બીજા છેડા તલક પેહેલાં અમસથું ફરી જવું, અને દુકાન દુકાંને ડોકીઆં કરી નજર કરવી કે તે ઠેકાણે સું સું માલ વેચવા મુકેલોછે. જારે આખું બજાર ફરી વલેઆ પછી જે જે તરકારી અને ચીજો ખાવાની સેહજત મોહોડાંમાં હોએ અથવા બજારમાં આવેઆ પછી ઊતપન થઈ હોએ તે ચીજો ખરીદ કરવાને ફગીને પાછા બાજારમાં ફરવાનું સુરૂ કરવું. કોઈબી ફરેંચ ઘેરમાંથી વીચાર કરીને નહી નીકલતો હશે કે આજે કોબી ખાશું. બજારમાં ગીઆ પછી ચીજો જોઈ જે સોખ ઊતપન થઓ તે પુરો પાડવો. તેમજ ફરેચની અસતરીઓ પણ ઊંચો પોશાક પેહેરી હાતમા છતરી લઈ તરકારીના ઢગલાઓ ઊપરથી નીચે ઊપર અને વચમા ચાલતી નંજરે પડેછે. જરમન લોક—ઈંગરેજ લોક—ઈટલીઅન—અને ઈઊરૂપખંડની ઘણીખરી જાતના લોક તે બજારમા ફરતા દેખાએછે, અને તેથી એક જોવા લાએક રચના થઈ પડેછે.

તરકારી બજારમાંથી આગળ ચાલેઆતો મરઘાં, બતકાં અને માછલી બજારમા આવી પોહોચીએછઈએ હઈઆં વલી એક દેખાવ અને ઘોઘાટ કઈ અજાએબ તરેહનોછે. બતકોનો બટબટ થતો અવાજ, મરઘી—મરઘા—પીલાં—અને તેવાં જાનવરોનો પચરસો ઘોઘાટ, અને તેમાં, બાએડીઓ અને નાહાના છોકરા જેઓ એ માલ લેઈ વેચવા બેઠેલાં તેઓની કટકટ બકબકના શોહોરથી કાન બેહેરા થઈ જાએછે. જેવા બજારમાં આપણને તેઓએ જોઆ કે બઈરાં અને છોકરાં બુમ પાડતાં આવીને આપણને અટકાવેછે, અને નમનતાઈથી અરજ કરેછે કે સાહેબ "મારી પાસે મરઘીઓ ઘણીજ સારીછે તે તમે લેઓ." પીલાં તથા મરઘીને બાંબુના કંડીઆમાં ભરેલા અને તે એટલાતો ખીચો ખીચ દાબેલાં કે તેમાંથી એકને કાહાડતાં આખા કરંડીઆની મરઘી અથવા પીલાં બુમે બુમ પાડેછે. તેમાં સઊથી મોહોટો ઘોઘાટ મરઘો કરેછે, અને આખા કરંડીઆમાની ગરીબરી મરઘીઓને ચાંચ મારીને કંટાલો આપેછે. એ જાનવરોને કરંડીઆમાથી બાહેર નીકલી ખોલી હવામા આવાને ઘણુંજ ગમેછે, પણ જેની વારી કરંડીઆમાંથી બાહેર છુટાપણુ ભોગવવા અને હવા ખાવાની આવી તેની કમબખતી જાન જાવાની આવી, કાંઅકે કરંડીઆમાથી નીકલીને હવે તેનો વખત આતસ ઊપર ભુંજાવાનો આવેઓ. ખબુતરો ઘણાજ ખુબ સુરત અને દલદાર કરંડીઆમાં ભરીને વેચવા મુકેલાં હોએછે, અને તેની આસપાસ ઘણું કરીને ઈંગરેજ લોકના જુવાન છોકરા, તથા માલકના જુવાન સુલબુલીઆ એખટા થઈ ઊભા રેહી ફકત આંખથી સવાદ લેછે, કાંએકે તેઓના ગજવામા એટલી રકતી નથી કે એકુ ખબુતર વેચાતુ લઈ શકે. થોહુએક આગલ ચાલેઆતો પીજરાંમા સસલા તમામ નાહાની મોહોટી ઊમરના વેચવા મુકેલા, અને એ જાનવરનુ માસ ખાનાર શોખીઓ મોટી કીમત આપી તેઓની ખરીદી કરેછે. વલી આગલ ચાલેઆતો તાંહાં આપણે સારૂ તઈઆર ફુપેલી અને સાફ કીવેલી મરઘીઓ, બતકો, ખબુતરો તઈઆર ટાંગી રાખેલાં, ફપાવાની, અને ફુપાવાની મેહનત તમારી એટલી ઓછી કીધેલી તેમ તેની કીમત જરા વધારે કીવેલી તેને જોઈને કોઈનોબી શોખ થઆ વગર રેહે નહી. ફફડતી મરઘીનો જાન લેવાને કદાચ કોઈને કનટાલો ઊપજે તેથી તે ખરીદ નહી કરેતો આએ જગા ઊપર તે દ

આનો વીચાર તેના મનમાં કધી ઊતપન નથી થવાનો. તમે એમજ સમજોકે એ એવીજ ખાવાની ચીજછે, અને જીવ તેમાં હતોજ નહી.

આલીકજાનડરીઆની ઈંગરેજી પોસટઆફીસ આગલ જતાં, રસતામાં મેવો વેચનારા, માલીઓ તાજો મેવો વધેડું ઊપર ભરીને સહવારના પોહોરમાં બજારમાં વેચવા જલદી દોડતા જતા મલેછે, તેઓને જો આપણે પટાવીએતો આપણને આપણા મન ગમનો માલ અંદરથી તાડીને ઊચકી લેવા દેછે. એકુબે પીઆસટર બજારભાવ કરતાં વધારે આપવા પડેછે, પણ માલ નકઈ આપણા હાતમાં આવેછે, અને જોકે તેઓ મનને માગીઊ મુલ મલેછે તોએપણ નાસબર અને અધીરો આરબ માલી પઈસા લઈ બરબડતો અને કલકલતો આગલ ચાલવા માડેછે, અને એમ બોલેછે કે "મહને અમસથો ભોટી કીધો, અને મારો ઊંચામા ઊંચો મેવો કાહાડી લીધો" પોસટ આફીસની પાસે એક જાહેર પુસતકખાનુંછે, જાંહા સહવારના પોહોરમાં પુછવા જઈએતો આપણને ખબર મલેછે કે પરોઢીઊ પડતાંમાં કહાં કહાં વાહાણો દુરથી આવતાં નજરે પડેઆંછે, અને કહાં કહાં બારામાં આવી પોહોચેઆછે.

સુરજ જરા ઊંચે ચહડેઓ કે ગરમી મજબુત પડવા માડેછે, અને બજારમાંથી લીધેલો શામાન લઈ આપણે ઘેર જઈએ તેની આગમચ આપણા ઘરની ચાકરડી આપણે સારૂં ટેબલ ઊપર ચાહ, કાફી તઈઆર કરી રાખેચ. માખણ ઘણુજ તોશે મલેછે, અને સહવારના આઠ વાગાના નાસતા ઊપર પાંઊ—માખણ અને ચંડો તાજો પેટ ભરીને ખાતા વચે એટલો મેવો આપણને મલી શકેછે, એટલા પુશકલ મેવા સાથનો નાસતો ઈંગલંડમાં ૫) રૂપીએ પણ નહી મલી સકે, અને મુંબઈમા કોહેવાં કેલાં, અને સડેલી દરાખ સાથે સરખાવી જોતાં એલીકજાનડરીઆ સેહેરનો સહવારનો નાસતો ઊપર લખેલા અહેવાલ પરમાણે મુંબઈ કરતાં ઘણોજ પસંદ અને મનગમનો થાએછે એમા શક નથી.

દુખીઓને આસરો આપવાનો એક ધડો. *

નગદેહ નામના બદુ આરબના તાએફામાં એક જણ નામે નાબર પાસે એક ઘોડો હતો તેની તારીફ સંધા આરબોમાં ફેલાઈ હતી. એ ઘોડો લેવાને દાહેર નામના આરબને ભારે શોક થાએઓ, તેને ઘોડાના ધણીને પોતાના સઘલા ઊંટો તથા જે પોતાની દોલત હતી તે આપવા માંગી કે એને બદલે મને તારો ઘોડો આપ પણ તેને ઘોડો મલીઓ નહી. છેલે શરવાલે તેને ઘોડો લેવાને એક હીકમત કીધી: તેને પોતાના ચેહરા ઊપર એક જાતનો જાહાડનો રસ લગાડીઓ કે તેથી દાઘ પડે અને પોતે ઓલખાએ નહી, ચીઠડાં પેહરીઆં, પોતાના પગ અને ગરદન ઊપર પાટા બાંધીઆ અને જાણે લંગડો ભીખારી હોએ તેમ રસતા ઊપર બેઠો. તે રસતો નાબરનો આવ જાવ કરવાનો હતો. જેહવો નાબરને પોતાના ખુબ સુરત ઘોડા ઊપર આવતાં દાહેરે દીઠો કે તે નબલો આવાજ કાહાડી બોલીઓ. "હું ગરીબ અણજાણેછેઊ, તરણ દાહાડા થાએઆ મારાથી આ જગો ઊપરથી ખીસાતું નથી કે ખોરાક મેલવું, હું ભુખે મરૂંચ, મને મદદ કર, ખોદાએ તુને બદલો આપશે." નાબર બોલીઓ, "ચાલ ઊઠ, મારી પછવાડે મારા ઘોડા ઊપર બેશ અને હું તને મારે ઘર લેઈ જાઊ." પેલો લુચો બોલીઓ "મારાથી ઊઠાતું નથી. ઊઠવાની શકતી જરા રહી નથી" નાબરને ભારે દએઆ આવી, તે ઘોડા ઊપરથી ઊતરીઓ, નજદીક આવીઓ અને ઘણી મુશકેલે લંગડા ભીખારીને ઘોડા ઊપર બેસાડીઓ. જેવો દાહેર ઘોડા ઊપર બેઠો, તેવી તેને એડ મારી અને ઘોડો દોડાવી આગલ ચાલીઓ અને બોલતો ગીઓ કે "હું દાહેર પોતેછુ. મને ઘોડો મલીઓ અને હું ચાલીઓ" નાબર તેની પછવાડે દોડીઓ અને તેને કેહવા લાગો કે ઊભો રેહ, મારૂ શાંભલતો ખરો. દાહેરે જોએઊં કે એ કાઈ મારી પુંઠે દોડી શકશે નહી, તેથી થોડે છેટે ઊભો, કાએકે નાબરના હાથમા ભાલો હતો. નાબર બોલીઓ, "તેં મારો ઘોડો લીધો, અને જારે ખોદાએની એવી મરજીજ થાઈ તારે તુને એ ઘોડો મુબારક હોજો. પણ હું શું

---

* ઉપર જણાવેલી વાત લામારટીન નામનો ફ્રેંચ વીદવાને પોતાની મુસાફરીના હેવાલમાં જણાવીછે.

ને સોગંદ આપુંચ કે તુંને ઘોડો કેમ મલીઓ તે કો ઈને કેહતો ના." દાહરે પુછીઊ કાંએ નહી? નાબરે જવાબ દીધો "કોઈ આદમી ખરેખર આજારી હોએ અને લોકો તેને મદદ કરવાને બીહે. તારી ચાલથી ઘણા જણ સારૂં કાંમ કરતા અટકશે કાંએકે તેઓને ધાસતી લાગશે કે રખેને પેલા નાબરની માફક અમો ઠગાઈએ." આ બોલોથી દાહરને ભારે શરમ લાગી. કેટલો વાર તે મુગો રહેઓ અને પછી ઘોડા ઊપર થી કુદકો મારી નીચે ઊતરીઓ અને ઘોડો તેના ધ ણીને હવાલે કરીને તેને કોટી કીધી. નાબર તેને પો તાના તંબુમાં લેઈ ગીઓ અને થોડા દાહાડા પોતાની સાથે રાખીઓ અને તારપછી બંધો જાંહાંવેર જીવી આ તાંહાવેર એકકના મજબુત દોસત રહેઆ.

હીરો.

હીરો જવાહેરમાં સરદારી ધરાવેચ. પણ બી જા જવાહેર અને હીરામાં એક જાણવા જેવો ફેરછે. બીજા જવાહેરો પથરની માફકછે. હીરો પથર નથી. દુનીઆમાં સઊથી કઠણ ચીજ હીરોછે. સઘલી ચી જોને હીરાથી કાપી શકાએ પણ હીરાને કાપવા હીરા સીવાએ બીજી ચીજ કોઈ નથી. હીરો પથર નથી તારે તે શું હશે? વીદવાનોએ દેખાડીઊંચ કે હીરો માતરે કોએલોછે અને જેમ કોએલો બલેચ તેમ હીરો પણ બલેચ. હીરો કુદરતી પેદા થાએચ પણ હાલ કે ટલાએકોએ ભારે મેહનત કરી નાહાના હીરા બનાવી આચ. પણ જોકે એ બનાવેલા હીરા ખરા જેવાછે તોબી બનાવામાં એટલો ખરચ લાગેચ કે કદી હાતના બનેલા ખરા હીરા વેચાવાના નથી. હીરાની ઊપર પાતલી ખોપરીઓ હોએચ અને તેથી હીરો સાફ કર તી વખતે તે ખોપરીઓ કાહાડી નાખેચ અને જારે આસપાસની ખોપરી નીકલી ગઈ તારે તે આઠ ખુ ણાનો દેખાએચ. હીરાના પાસા ઊપરથી કેટલાએ કો તેને પારખેચ. પણ હાલ પારીસમાં ખોટા હીરા ના દાગીના બનાવેચ અને તેના પાસા ખરા હીરાના જેવા ઘસીને તઈઆર કરેચ. જવેરીઓ હીરાના આબ (તેજ) ઊપરથીજ તેને પારખેચ.

હીરાની ખાણો હીંદુસથાન અને બરજીલ એ બે દેશોમાંછે. દખણ હૈદરાબાદ આગલ ગોલકંદાના મની જગા ઊપરથી અને બુંદેલખંદમાં પાના નામ ની જગો ઊપરથી હીરા મલી આવેછે.

હીરાનું વજન આ દેશમાં રતી પરમાણે, વ ણેચ અને ઈઊરપમાં કારાત પરમાણે. એક કારાત આશરે બે રતી ગણાએ. હીરાનો ભાવ વજન પર માણે નથી પણ જેમ વજન વધતું જાએ તેના કરતા કીમત વધારે થતી જાએ જેમકે,

રતી.		રૂપીઆ.
૧	ની કીમત	૪૦
૨	"	૧૬૦
૩	"	૩૬૦
૪	"	૬૪૦
૫	"	૧૦૦૦
૬	"	૧૪૪૦
૭	"	૧૯૬૦
૮	"	૨૫૬૦
૯	"	૩૦૬૦
૧૦	"	૪૦૦૦
૨૦	"	૧૬૦૦૦

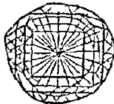
વીસ રતીની ઊપરની કીમતનો બરાબર ની અમ નથી. જરા જાંખ હીરામાં હોએતો તેથી તે ની ઘણી ઓછી કીમત થાએચ.

સઊથી મોટો હીરો હાલછે તે માતાનના રાજા પાસેછે. એ રાજાનો મુલક સીંગાપોરની નીચે જે ટાપુઓનો જુમખોછે તેમાંછે. એ હીરાનુવજન ૩૬૭ કારાત અથવા શાઢા ચાર તોલા ઊપરછે. એ હીરો સો વરશ થાએઆં જડીઓ હતો અને એ હીરાને સારૂ લડાઈઓ ચાલી હતી. બતેવીઆના વલંદા સ રકરે એક વખત એ હીરાને સારૂં રાજાને ૨૭૫૦૦૦ રૂપીઆ, બે લડાઈના વાહાણો, તોપો અને દારૂગોલા સાથે બીજો લડાઈનો સામાન આપવા કીધો પ ણ રાજાએ ના પાડી. રાજાના કુટુમમાં એ હીરો નેવું વરસ્થી રહેઓ હતો અને તે એમ સમજતો કે તો કે મારૂ રાજ હીરાથી ટકીઊંચ, જે દાહાડે હીરો જશે તે દાહાડે રાજ પણ જવાનું.

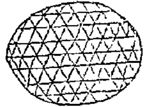
કોહેનુર હીરાની તારીફ આપણા દેશમાં ભારે છે. એ હીરો ગોલકંદાની ખાણમાંથી જડીઓ હ

ા અને તે દીલલીના બાદશાહ શાહા જેહાનના હાથ ા ગીઓ. બાદશાહના ખાનદાનના હાતમાં ઈ૦ સ૦ ૧૭૩૯ સુધી કોહેનુર રહેઓ. આ વરશમાં ઈરાણથી નાદરશાહ દીલી ઊપર ચહડી આવીઓ હતો. તે ઈરાનની અંદર લેઈ ગીઓ. નાદર મરણ પામીઆ પછી અફગાનીઓના હાથમા હીરો આવીઓ અને એક સરદાર પછી બીજો સરદાર જેમ ફાવતો હતો તેમ તે હીરાનો માલેક થતો હતો. છેલે સરવાલે કાબુલના અમીર શાહ શુજાના હાતમા આવીઓ. એ અમીરની જારે ગાદી જતી રહી તાહારે તેને પંજાબમાં આસરો પકડીઓ અને તેની પાસેથી રંજીતસીંગે લીધો. રંજીતના મરણ પછી જારે ઈંગરેજ અને સીખ લોકોને લડાઈ થાઈ તારે ઈંગરેજના હાથમાં આવ્યો અને હાલ કોહેનુરનો માલેક આપણી નામદાર રાણી વીટોરીઆછે. એ હીરો જરા આકારમાં કઢગોઢ પણ હાલ તેને થોડો કપાવીઓ તથા એક બે જાહાખ લાગીચ તે દુર કીધીચ. કેટલાએક ગામડીઆ એવો વેહમ કરેચ કે એ હીરો નેહસછે. જે રાજમાં કોહેનુર ગીઓચ તે રાજ રહીશેં નથી. ઈંગરેજો હીરાને અવડ અથવા બખતાવર ગણતા નથી. જેવો કોહેનુરની તારીફછે તેવો એક બીજો હીરો નામે કોહેનુર કેટલાએકો ધારેચ કે દીલલીમાં છે કાઢીઓચ પણ થોડા આદમી સીવાએ તેની ખબર કોઈને નથી.

રૂશીઆના શાહનશાહની પાશે હાલ જે હીરો છે તેનુ વજન ૧૯૩ કારાતછે અને તેનુ કદ ખબુતરનાં ઈંડાં જેટલુંછે, એ હીરો મલબારમાં એક પુતલાંની આખ હતી, તેનાથી એક ફરેંચ શોલજરે ચોરીઓ અને મદરાજ નાહાશી ગીઓ. તાહાં જાઈ વાહાણના એક કપતાનને વીસ હજાર રૂપીએ વેચીઓ. કપતાને તે હીરો એક ઈહુદીને એક લાખ વીસ હજારે વેચીઓ. ઈહુદીએ તેને એક ઈરાનાની વેપારીને વેચીઓ અને તેની પાસેથી રૂશીઆની રાણી કાથેરાઈને નવ લાખ રૂપીઓ લીધો તથા તે વેપારીને મરણ સુધી ચાલીસ હજાર રૂપીઆનુ વરસાશન આપીઉં

આસતરીઆના શાહાનશાહ પાશે જે હીરોછે તેનુ વજન ૧૩૯ કારાટછે. પણ તે સાફ નથી જરા પીળાશ ઊપરછે અને તેની કીમત દસ લાખ રૂપીઆની અંકાઈચ.

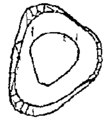
ફરાંસના શાહનશાહ પાશે જે હીરોછે તેને "પીટ" અથવા "રીજેનત" હીરો કેહેછે. તેનુ વજન ૧૩૬ કારાટછે પણ તેના ખુબસુરત આકાર તથા આબ જેવા બીજા હીરા કોઈ નથી. હીરાનુ આબ જેન જહગના પાણીના ટીપા જેવું ખાલેસ હોએ તેમ ચોખો ગણાએ. એ હીરાની કીમત સોલ લાખ રૂપીઆ અંકાઈચ.

મીસરના પાશા પાસે જે હીરોછે તેનુ વજન ૪૯ કારાટછે અને તેની કીમટ ચાર લાખ રૂપીઆછે. એ હીરાને "પીગટ" કેહેછે.

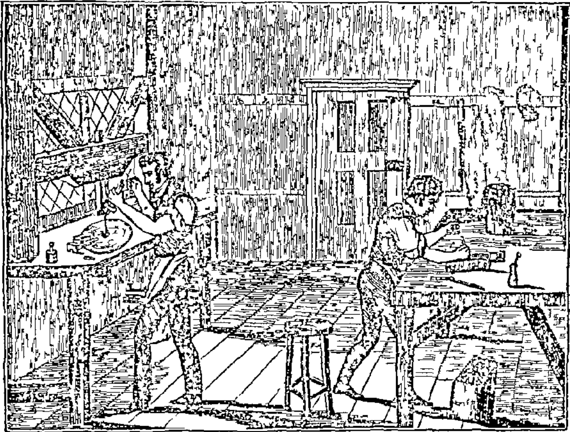
મરાઠાઓની લડાઈમાં લુટની અંદર નાશક હીરો જડીઓ તેનુ વજન ૮૧ કારાટછે તથા તેની કીમત તરણ લાખ રૂપીઆ અંકાએચ. એ હીરો બેડોલછે પણ તેનુ આબ ચોખુછે.

બરજીલની ખાણમાથી સઊથી મોટો હીરો નીકલીઓ હતો તે એક નાલાંમાથી જડીઓ તેનુ વજન ૧૨૦ કારાટછે અને તે હાલ પોરતુગાલના જુવાન રાજા પાસેછે.

હીરો કાપવાને ઘણી કલા કામે લગાડેચ પણ હાલ સઊથી સારી જાણેછે કે એક ગોલ કરવત લીખાની બનાવેચ અને તેની ધાર ઊપર હીરાનો ભુકો ગખેચ. એથી હીરો ચોખો થાઈ બાહેર નીકલેચ. પાછલના ચીતારની અંદર હીરા કાપનારાઓ કામે લાગેલા માલુમ પડશે

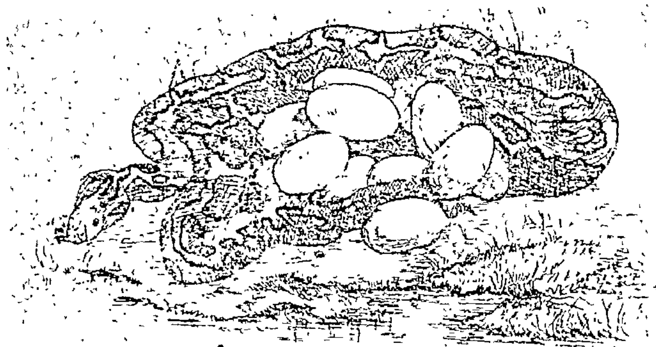
હીરાને કાચ કાપવાને માટે તથા જવાહેરો કાપવા તથા નકશી કરવા વાપરેચ અને કેટલાએક

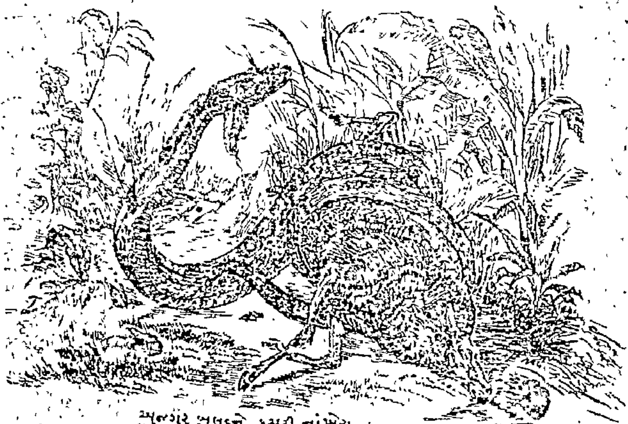
ઊંચા ઘડીઆલોમાના ચકરોને હીરાની કણી ઊપર ફરતાં કરેચ કે તેથી ચકરનો "પીવટ" ઘસાઈ જાએ નહી અથવા કાટ ચહડે નહી હાલ હીરાના માઈકરાસકોપ (શુખશમદરશક ઈઅંતર) કીધાચ જેથી જીની ચીજો જે આંખે દેખાએ નહી તે જોવાને બની આવે અને કાચના કરતાં હીરામાંથી વધારે સાફ અને ખોલતું દેખાએચ

અજગર.

આપણી ટપુમા જારે બરાકની અંદર જનાવરોનો થોડો સંગરહ કીધો હતો તે વખતે દોહોડ ગજ લાંબો એક સરપના જેવું ખાખું જનાવર તાહાં હતું. એ જનાવર અજગરનું બચું હતું. એ બચાંની કેટલીએક અજબ તરેહની ચાલ હતી એ બચાને પંદર દાહાડે એક વખત ખોરાક મલતો હતો અને ખોરાકમાં એક મુરગી આખી ગલી જતો હતો. જેવી મુરગી તેના પીંજરાં આગલ લેઈ ગીઆ અને બચાંની નજર પડી કે તેના દીલમાં હોણુ જાણે કોઈ આવી ગીઊં અને તે લડાઈ કરવા અથવા કાઈબી પકડવા ધરવા તઈઆર થાએઓ. મુરગી અસતોરી જરાંના દરવાજામાં મુકેચ તેટલા વારમા તેને ઘસડી અંદર લીધી અને તેની આસપાસ વીટલાઈ એક દમ એવીતો ચાંપી કે મુરગીનો જાન નીકલી ગીઓ. બીચારીને બુમ પાડવાની ફરસદ પણ આપી નહી જારે તેને જાણીઊં કે મુરગી મુઈ તારે જરા ઢીલો થાઓ કે તપાસે કે મુરગીમાં જરાબી જીવ રહેઓચ કે નહીં, જો જરા હાલતી માલન પડીતો ફરીથી વધારે દાબે જારે મુરગી મરી ગઈ તારે પેલા અજગરના બચાંએ મુરગીનુ બદન રંતોલવા માંડીઊં અને તેમ કરતું મુરગીના મોહોડાં આગલ જાઈ તેની ચાંચ મોહોડામાં લીધી અને ગલવા માંડીઊં. તંતોનરવાનુ કારણ એકે ગલતી વખતે તેના પીછ આડા નડે નહીં ઊંકાં આગલથી ગલતા ગલતા આખી મરઘી ટાંગીઆ સુધા પુછડી વેર ચાલી ગઈ અને બચાંનુ મોહોડું જે પેહેલાં નાહાનુ દેખાતું હતુ તે ચીરાઈને મુરગીની મોહોટાઈ જેટલું થાઓ તારે બચું આરામેથી સુમરે થઈ

અજગરની માદા ઈંડાંપર બેઠેલી

અજગર બળદને કચરી નાંખે છે

બચું. મુરગી ખાધાની અગાઉ તેની આગલ કોઈ હાલ નહી લેઈ જતું હતું પણ મુરગી ગલીઆ પછી તે ગીદર થાઈ ગીઉં. પછી તેને હાલે ઈઆ લાકડીએ છેડીએ તો તે જનાવરને કસો ગોસો લાગતો નહી હતો.

જેમ એ બચું મુરગીને મારી ગલી જાએચ. તેમ મોહોટા અજગરો બકરાને તથા ગાએને ગલી જાએચ. અજગરો જેહરી નથી. તોબી તેઓના દાંતે તેઓ ઘણા ભએંકાર ઘા કરેચ. અજગરની પુછડી નીચે બે નાહાના નખ હોએછે જેથી તે જાહાડને મજબુત ધરી રેહેચ અને તેના ટેકાવથી જાહાડ આગલથી જનારા ઊપર હોમલો કરેચ

આફરીકામાં અજગર તરીસ ફુટ લાંબો હોએછે અને તાહાના જંગલી લોકો તેને પોતાના દેવની માફક સમજેચ. દાહોમી નામના દેશમા અજગરને સારૂં એક દેહેડું બાંધીઊંછે અને તે દેહેડામા અજગરો ફરેછે. જો અજગર તે દેહેડામાંથી બાહેર ફરે ગીઓ તો તેને લોકો તેડી લાવેછે અને રસતામાં જેઓ તેને મલેછે તેઓ પગે લાગી જમીનને ચુમી લીએછે. સવાર અને સાંજના ઘણાજણ અજગરના દેહેડાંમાં જાએછે અને લાંબા થાઈ શાશટાંગ નમસકાર કરેછે. અજગરને તેઓ સેહ નામે ભજેછે. જો કોઈએ અજગરને મારી નાખીઓતો તેને જીવથી મારી નાખેછે.

પાઈદાહામા એક ઈંગરેજ નામે જાકસન એક વખત અજગરને મારીઆથી પોતાનો જાન ખોતો હતો પણ બચી ગીઓ. એ ઈંગરેજ તેલનો વેપાર કરવા ગીઓ હતો અને તે એક જુપડીમા શેહરથી જરા દુર રેહેતો હતો. તેને ખુબ મરઘાં, બતકા પાલીઆ હતા અને તેઓની બરદાસત રોજ લેતો હતો. કેટલાએક દાહાડા પછી તેને ખુબ માલમ પડવા લાગી. આજે પીતું નહી અને, કાલે બતક ગેપ થાઈ ઉ અને તેમાં તરકીઓ ઘણી જતી રહી. તેને ધારીઉં કે કોઈ ચોર લાગુ પડીઓચ તેથી ખુબ તપાસ રાખી તોબી એકક બબે ગેપ થવા લાગા. છેરે એક તરકી બાકી રહી તેની ઊપર ખુબ સંભાવ રાખી. મધીઅ રાતના જાકસનના ચાકરો દોડતા આવીઆ. જાકસન સમજીઓ કે ચોર પકડાએઓ અને જોએચ શુ તો એક અજગર તરકીને લેઈ ગીઓ જાકસન જાણતો હતો કે જો હું અજગરને મારીશ તો કાલે મારૂં મોત આવશે પણ તેની તરકી જતી રહી હતી તેથી તેને ઘણો ગોસો હતો. તેને પોતાના ચાકરોને સોગંદ આપીઆ કે તમો કોઈ આગલ બોલતા ના અને પછી ગતના તે અજગરને મારી નાખીઓ અજગર મારીઆ પછી જાકસને જોએઉં કે કદાચ મારા ચાકરો નંધું જાહેર કરે તારે? એવી ધાસતીથી તેને અજગરને ડાટીઓ અને તેની સાથે બે રમ (દારૂ) ની બાટલી પણ ડાટી. જાણે અજગર કોઈ પાદશાહ હોએ અને જંગલીઓ પોતાના પાદશાહને દારૂની બાટલી સાથે દાટતા હતા એક નાહાના છોકરાએ સોગંદ ખાધા નહી હતા અને તેને સંધું ફુકી આપીઉં. જાકસનતો રાતનો ઊજાગરો કાહાડવા સુતો હતો એવામાં, તે ઘોઘાટથી જાગી ઊઠીઓ અને જોએચતો તેની જુપડીની આસપાસ આખા શેહેરના લોકો બુમ પાડતા અને ઢોલ વગાડતા આવીઆ અને તેને કહીઉં કે તેં અમારા જુજુ (દેવ) ને મારીઓ તારો જાન અમે લેવાના. જાકસને જોએઉં કે એ જંગલીઓ સાથે તકરાર કીધેલી નકામી. તેથી જણાવીઉં કે મેં તેને મોટા માનથી ડાટીઓચ અને રમની બાટલીઓ પણ મુકીચ. જંગલીઓએ તે કાંઈ માનીઉં નહી પણ કહીઉં કે તું આવીને દેખાડ. જાકસન તેઓને દાટવાની જગો આગલ લેઈ ગીઓ અને તેઓને જમીન ખોદવા કહુઉં ખોદતાં રમની બાટલી જારે જંગલીઓએ જોઈ તારે જરા ઠંડા પડીઆ. તેઓએ જાકસનને મારીઓ નહી તેનુ કારણ એ હતું કે એ જંગલીઓ ગોરા આદમીની હોશીઆરી અને અકલ ઊપરથી તેઓને દેવ જેવા સમજેચ તેથી એમ વીચારીઉં કે જુજુ સાંપને જુજુ માણસે મારીઓ. જો બીજો આદમી હતે તો તેને જીવવા દેતે નહી. તોબી જંગલીઓ એટલાતો ચીરડાએઆ હતા કે તેઓએ ઠેરાવ કીધો કે એક વરસ દેર જાકસન સાથે કની વાતચીત અથવા વેહવાર રાખે નહી.

દખણ અમેરીકામા પણ અજગર ઘણો વસે, કરેછે તે નદી કીનારા આગલ ભમતો રેહેચ કોઈ વખત નદીમાં તરેચ, કોઈ વખત તે જાહાડ ઊપર ચડહેચ, કોઈ વખત ફુલ અને પાતરામાં છુપાઈ રેહેચ અને કોઈ વખત તે ડાખલીને પુછડી વલગાડી લટકતો રહીસ ખાએચ. કોઈ જનાવરનો આવાજ અથવા દોડ

રેહેનાર નથી. જે કોઈનેબી સાધારણ ગનેઆન મેલવવાની હોંશ હોએ તેને અવલોકન કરવાથી જેટલું અનેઆન મલશે તેટલું ગનેઆન પુસતકો વાંચેઆથી મલનાર નથી. માટે આટલુંતો જરૂરનુંજછે કે રસતે ચાલતાં સારી પેઠે ચોતરફ ધેઆન રાખવું—આસપાસ શી શી વસતુઓછે—તેઓ શી રીતે ઊતપન થઈ છે—શા શા બનાવો બનેછે—અને લોકોમાં કેવી કીસમની વાત ચીતો ચાલેછે એ સઘવાં ઊપર ધેઆન રાખવું જોઈએછે. અવલોકન કરવાની ટેવ રાખેઆથી આપણને અનુભવ મલેછે, અને અનુભવ મેલવેઆથી આપણે ઘણીક બાબદોમાં સરસ ગણાઈએ છઈએ તથા આપણી ઊપર કોઈ પારકું માણસ ફાવી શકતું નથી. અવલોકન કરવાની ટેવ અખતેઆર કરેઆથી આપણને આપણા ઘર ખટલાનાં કામ કાજમાં મોહોટી મદદ મલેછે, અને એ વગરે બીજા અનેક તરેહના ફાએદા થાએછે. અવલોકન કરવાની ટેવ રાખેઆથી કેટલાંક માણસોએ પોતાની ખોવાએલી જીનસો શોધી કાહાડીછે, તથા તે જીનસના ચોરનાર શખસોને વગર ઓલખવે પારખવે પકડી કાહાડેઆછે. માટે આ અવલોકન કરવાની ટેવ પાડવાને સઘલાંઓએ તજવીજ કરવી જોઈએછે. જેઓએ એ ગુણ અખતીઆર કરેઆછે તેઓને સંકટની વેલાએ કશી રીતે અડચણો થઈ નથી, પણ તેની વીરૂધ તેઓ તે પડેલાં સંકટોનું નીવારણ કરી શકેઆછે.

કુતરૂં અને ગધેડું.

આ એઠલ દાખલ કરેલી વાત એક ઈંગરેજી પુસતક ઊપરથી વાંચનાર બાનુંઓને માટે ઊતારી લીધીછે. એ બીના વાંચી તે ઊપર સારી પેઠે ધીઆન પોહોંચાડવાની હમો ભલામણ કરીએ છઈએ. એ બીના ખરી અને બનેલીછે, એ વીશે કશો શક રહેઓ નથી. કહેછેકે એક કુતરો અને એક ગધેડું, એ બંને જનાવરો એક બીજાં ઊપર હેત અને પરીત રાખીને એક ઠેકાણે રેહેતાં હતાં,- એ જાનવરોની એક બીજાં ઊપર એટલોતો મોહ થએઓ હતો કે ગોઆએઆ તે બંને ભાઈઓ હોએ એવાં તેઓ જણાતા હતા. એકનાં દુખથી બીજાને દુખ થતું હતું, તથા એકને સુખી જોએઆથી બીજો મગન રેહેતો હતો. એક દીવસે એ બંને જનાવરો એક ખેતરમાં ઊભાં હતાં, તે વેલાએ એવો બનાવ બનેઓકે એક બીજો કુતરો પોતાના ધણીની સાથે તે જગા ઊપર જઈ પુગો. એકાએક એ બંને કુતરાઓમાં કાંઈ જગડો થએઓ. અલબતાં પેલો નવો આવેલો કુતરો ઘણો જોરેમંદ હતો, તેથી તેણે પેલા આગલા કુતરાને ઘણોજ હુલાવેઓ હતો. એ બનાવ જોઈ પેલા અસલા કુતરાનો સાથી ગધેડું જે અતીઆર સુધી છાનું માનું ઊભેલું હતું, તે તેઓ વચે પડીઊં, અને તેણે વચે પડીને પેલા નવા કુતરાને એટલોતો હુલાવેઓ કે જેથી તે તદન આજેજ થઈ ગએઓ, અને તુરત તાંહાંથી નીચી પુછડીએ નાશી ગએઓ. જેવો તે કુતરો નાશી ગએઓ કે પેલાં ગધેડાંએ તેના ધણી ઊપર પોતાની નેમ ટાંકી, પણ સારાં ભાગ્યે તે ધણી પણ તાંહાંથી છટકી ગએઓ, નહીતો તે બાપડાની પણ કોણ જાણે કેવી અવસથા થઈ હોત. ગધેડાંની આ અચરત સરીખી બાહાદુરી જોઈ આસપાસના લોકોમાં ઘણી તાજુબી ઊતપન થઈ હતી.

જાણુવાજોગ બીનાઓ.

પારલીમેનટની સભાની તરફથી જે અહેવાલ છપાઈ પરસીધ થએઓછે, તે ઉપરથી જણાએછે કે આખી હીંદુસથાનની વસતીનો અડસટો કાહાડતાં ૧૮૦૮૮૪૨૯૭ માણસો છે એવુ ધારેઆમાં આવેઉ છે.

જેમ એક આજારી માણસનું દુખ દુર કરવા સારૂં એક વઈદ તેની સાથે વાત ચીત કરેછે, તેમજ એક ડાહેઉં માણસ કોઈ બદ માણસ સાથે વાત ચીત કરેછે. એવા ચંડાલ સાથે વાત ચીત કરવામાં તે ડાહેઆં માણસની એટલીજ મુરાદછે કે જેમ વઈદ માંદાને સાજું કરેછે, તેમ તે બદ માણસને સુધારી નેક રાહા ઉપર લાવે.

ડુકરની કીમત તથા તેનો ખપ—અમેરીકા ખંડમાં આખાં ઈઊરપખંડ કરતા વધારે ડુકરનો ખપ થાએછે. વરસ દાહાડે ચાર કરોડ ડુકર ખપેછે, ગરેટ બીરીટનમાં વીસ લાખ, આસતરીઆમાં પંચાવન લાખ, ફરાન્સમાં આઠ લાખ. રૂશીઆમાં ડુકરના બાલ અને ચામડાનો એટલોતો

વધારેછે કે પાનમાંથીતે એક હજાર ટન બાલ ઇંગલંડમા દર વરસે આવેછે નવ કરોડ, સાઠ લાખ રતલ ચરબી અમેરીકામા દર વરસે બનાવેછે, એ ચરબીમાંથી, પોમાટમ અને તે વીના બીજી સુગંધી ચીજો બનાવેછે

સારી જીંદેગાની ગુજારવાનો ટુકો ઉપાએ—ડાકટર નેટલટને પોતાની જીંદગીના દાહાડા સુખમા ગુજારવાને એક ટુકો ઉપાએ એ શોધી કાહાડેઓ હતો કે "આ દુનીઆમા તારીથી થાએ એટલુ તુ ભલુ કરતો રેહે, અને તે ભલાઇના અથવા રૂડા કામો જે તુ કરે તે વીશે બને તાહાસુધી કોઇ આગલ બોલતોના" ખરેખર ડાકટર નેટલટને જે આ ટુંક ઉપાએ શોધી કાહાડેઓ હતો તે જેવો તેવો નથી કેટલાક માણસો જેઓ કરેછે થોડુ અને બોલેછે ઘણુ તેઓને આ ઉપલો ઉપાએ મનમા રાખવો જોઇએછે

એક દીવસે ડાકટર સટને પોતાના એક આગનારને પોતાને ઘેરે તેડાવી મંગાવીને તેને પુછીઉ કે "કેમ ભાઇ તમો હજી તમારો આકરો ચુકવી લઇ જવા આવેઆ નથી?" આગનારે જવાબ દીધો કે "સાહેબ જે દેવાદારો સારા અને ભલા માણસોછે તેઓ ઉપર હુ કદી ઉઘરાની મોકલતો નથી" તારે ડાકટર સટને પુછેઓ કે "જો તમો કદાચ નાણા નહી આપેતો પછી તમારો કારભાર શી રીતે ચાલે?" જવાબ મલેઓ કે "હુ મેઇ નોકસ મુદત સુધી તેઓની વાત જોઉ છુ અને તેટલામા જો નાણા પોતાની મેલે નહી આવેઆતો પછી હુ એમ ધારૂ કે એવણ દીવાના થાહુકારછે, અને પછી ચાપતી ઉઘરાની કરૂ"

કોઇની એબ બોલતો ના—ફારસી ગરંથ લખતારાઓમા એક લખનારે એવુ કેહુછેકે એક અખસની એવી ટેવ હતી કે મટવાર પડે નહી તેનો આગમચ ઉઠી બંદગી કરવી તથા કુરાન વાચવી એક રાતના સાવેતા પરુઆઉ ઉઠી તીમાજ કીધી, અને કોરાન વાચવાને બેસ હતો એટલામા તેના બાંપ ઉઠીને તેની પાસે આવેઓ છોકરાએ ઉઠીને બાપને કેહુ બાવા, તમારા બીજા છોકરાઓ જુઓ કેવા ઉંઘમા પડેલા રે છે, અને જુઓ હુ કેવો ઉઠીને બંદગીમા મશગુલ થાઉ છુ" બાપે તુરત જવાબ દીધા "દીકરા બેહતર કે હું ઉંઘમા પડી રેહુ, નહી કે ઉઠીને પોતાના ભાઇ બંધોની એબ ઉપર ધ્યાન નાખવો જ, કોઇની એબ જોઇને તે ઉપર સખ્ત બોલવાને તઇઆર થવાને ઠેકાણે તારી પોતાની તેવી અથવા બીજી એઓ વીશે વીચાર કરી તારી પોતાની ચાલને સુધારજે ખરી ચાહેરી તેમાંજછે અને અમસથી દેખડાવાની બંદગીમા નથી"

એક નવી હીકમતની શોધ—અમેરીકા દેશમા "ફીડેલ્ફીઆ" નામે એક મોટુ ટાપુછે, તાહાના એક ગ્રંથ રેહેવાશીએ એક એવી શોધ કરીછે કે વાહાણના તુતક ઉપર ચકરોની ગોઠવણ કરી તે ચકરોને ચલાવા સારૂ બાફનુ જોર કામમા લગાડેછે તેને ઠેકાણે માતરે પવનનુ જોરજ કામે લગાડવુ તે એ પરમાણે કે સઢોની મારફતે એક મોહોટી પવન ચકી ફરતી કરવી, અને તે પવનચકી સાથે ચકરો ગોઠવી તેથી જેમ બાફના સાચાથી વાહાણની એક બાજુએ પાણીમા જે ચકરો ફરેછે તે ફરતા કરવા જો એ ગોઠવણ ફતેમંદીથી કામે લાગુ પડી શકીતો પવન પછી પુઠનો હોએ અથવા મોહોડા ઉપરનો હોએતો બેહુ શરખીજ રીતે ચકરો ફરવી શકે એવી ગોઠવણ કરવાને કઇબી કારણ નથી લાગવાનુ, અને જેવા બાફના જોરથી ચકરો ફરેછે તેવાજ જોરથી પવન ચકીથી પણ ચકરો ફરતા થઇ શકવાના, જેથી ખરેખર હાલ જે કોલસા અને બીજી ચીજોનો મોહોરો ખરચ લાગેછે તેમા ફાએદા ભરેલી કશર થઇ પડશે

જાહેર કરતાં ગોલ સારો—ઘણી વેલાએ આપણા લોકોને આવી એક સાધારણ કેહેવત બોલતા આપણે સાંભલીએ છીએકે "ગોળે મરે તેને જહેરે મારવુ નહી" એ કેહેવતની મતલબ એટલીજછે કે જે કઇ કામ ભલાઇથી થઇ શકતુ હોએ તે બુરાઇથી કરવુ નહી, ચાલતા વગત બને તાહાસુધી બુરાઇ કરવી નહી એટલુજ નહી, પણ છેક સુધી ભલાઇજ કરવી ઘણી વેલાએ એવા બનાવ બનેઆછે કે બુરાઇને ઠેકાણે ભલાઇથી ઘણાક કામો થઇ શકેઆછે, એકબારગી કોઇ કરો રાતરૂ હાતમા જાહેરી ખંજર લઇને બાપાના આગ ઉપર આવેલો પણ ભલાઇથી પાછો ફરેછે જોપણ દેખાવમા કેટલીક વેલાએ બુરાઇની ફતેહ આપણે જોઇએ છઇએ, તોપણ તેનુ પરીણામ સારૂ નીપજતુ નથી, તેમ ભલાઇ, પેહેલા નબલી માલમ પડેછે, તોપણ તેના પરીણામ ઘણાજ સારા અને મજબુત નીપજેછે દરેક બાબદમા પેહેલા દેખાવ ઉપર જેટલુ ધેઆન આપવુ જરૂરછે તે કરતા તેના પરીણામ ઉપર વધારે ધેઆન પોહોચાડવાની અગતછે

નોટસ અડસટા ઉપરથી એવુ સાબેત દીઠામા આવીદછે કે દુનીઆની અંદર ૬૦૦૦૦૦૦૦ (સાઠ કરોડ) મ

ણુએ તંબાકુ વાપરેછે; અને આખી દુનીઆમાંથી દર વરસે ૧૪૮૦૦૦૦૦૦૦ (એક અબજને ઉડતાલીસ કરોડ) રતલ તંબાકુની પેદાસ થાએછે. તેમજ અફીણીઓનો અડસટો કાહાડતા એવું માલમ પડીઉંછેકે ૧૦૦૦૦૦૦૦૦ (દસ કરોડ) આસામી અફીણ પોતાના ઉપએોગમાં લાવેછે.' ગાંજાનો ઉપએોગ કરનાર માણસોની સંખીઆ ૧૫૦૦૦૦ (એક લાખ પેચાસ હજાર) ની ગણાઇછે. દર વરસે જે આ કેફી વસતુઓ ખપેછે તેની કીમત ૬૦૦૦૦૦૦૦૦ (સાઠ કરોડ) રૂપીઆની જણાવવામાં આવીછે. અફસોસ! કેટલો જુલમ! દર વરસે સાઠ કરોડ રૂપીઆ કેફી વસતુઓ પાછલ ખરચાએ! હજી દારૂ તાડી વીગેરે બીજાં વીઅસનોનીતો ગણતરી કીધી નથી, જો તેની ગણતરી કરીને તેબી આ રકમમાં ઉમેરીતો તે રકેમ અતી મોહોટી થઈ પડવાની, જે રકમ વીશે કશો વીચાર આવવાનો નહી પણ માતરે તેની સંખીઆનાં આંકડાજ બોલી શકાવાના.

ઊપયોગી શીકામણ—ફરાસના પાદશાહા ૧૨ મા લુઇને "રઈએતનો બાપ" એવો અલકાબ મલેઓ હતો. તેને વીશે એવું કેહુંછેકે એક દીવસે તેની દરબારના કોઈ અમલદારે જોસામાં આવી કોઈ ગરીબ મજુરને મારેઓ હતો એ વાત પાદશાહાને ખબર પડતાં, તે અમલદારને પાદશાહે બોલાવી કેહું કે "આજે તારે તાંહાં ખાવાનું કરવાનો હોકમ આપ, પણ તેમાં માતરે દારૂ અને ગોસ સીવાએ બીજી કોઈ ચીજ ટેબલ ઉપર મુકતો ના." બીજે દીવશે પાદશાહે પુછીઉ કે "કેમ ગઈ કાલનું જમણ તમને કેવું લાગું." જવાબ દીધો કે "ઠીક, પણ રોટલી નહી હતી." પાદશાહે જવાબ દીધો કે "કાએ, શું રોટલી વગર તમને નહી ચાલતું?" અમલદારે જવાબ દીધો "નહી સાહેબ રોટલી વગર કેમ ચાલે" પાદશાહે કેહુંકે "રોટલી કઈ ખા મુખ્ય આપણા જીવને પોશણ આપવા સારૂં અગતનો ખોરાક નથી." અમલદારે જવાબ વાલેઓકે "માફ માગુછું, પણ રોટલી વગર તો એક અગતની ખુટ થઈ પડેલી ગણાવાની" પાદશાહે એ ઉપરથી ગુસામાં આવી કેહુ "કે જારે એવુંછે તારે શા સારૂં પેલા ગરીબ મજુરને તુંએ મારેઓ! રોટલી સારૂં તો આપણે એ મજુર અને તેના જેવા બીજાઓના આભારી થઇએ છઇએ એ ખુબ અવે પછી ઇઆદ રાખજે, અને જો ફરીને એવું થઇઉ તો તે વીશે વધારે કડણ સજા ખમવી પડશે."

એકે ડજનને એક ફાએદો—૧ દરરોજને માટે કાંઇ નકી ધારો પાડવો જોઇએ કે ફલાનું કામ ફલાને વખતે કરવું. ૨ એવી આસરમ પાડવી જોઇએ કે કામ કરતાં કંટાલો ન આવે. ૩ હરેક કામ પાછલ ખંત રાખવાની ટેવ પાડવી જોઇએ. ૪ હંમેશાં વખતસર ઠરાવેલું કામ કરવાને તઇઆર રેહેવાનો માહાવેરો રાખવો. ૫ સકારે ઉઠવાની ટેવ પાડવી. ૬ જે માણસ સાથે સંબંધ થાએ તેની પાસેથી કંઇ પણ નવી બાબદ જાણવાની આદત રાખવી. ૭ ચોકસ ઠરાવ અને મજબુત વીચાર રાખવા, ડામાડોલ મન રાખવું નહી. ૮ પોશાગ વગેરેમાં સાદાઇ અને સફાઇ રાખવી. ૯ દરએક અને સઘલાં કામો સારી પેટે કરવાની ટેવ રાખવી. ૧૦ પોતાના સવભાવને પોતાની લગામમા રાખવાને હંમેશાં તજવીજ કરતા રેહેવું. ૧૧ વીચાર પકો કરવાને તથા લાંબા વીચારથી મત આપવાને માહાવેરો પાડવો, નહી કે હરેક બાબદમાં જેમ ગમે તેમ વીચાર આપવો. ૧૨ મા બાપ, પાડ પડોસી, ભાઇબંધ દોસ્ત મીતર વગેરે સઘલાંઓને ઘટતું માન આપવાની ટેવ રાખવી. ૧૩ સઉથી પેહેલાં ઇશવર ભક્તી.

જે માણસમાં આ ઉપર જણાવેલા એક ડજનને એક ફાએદા હોએઆ તે માણસને કશી વાતની અડચણ પડનાર નથી. એવાં માણસને કોઇ વાતની ફરીઆદ કરવાનું કારણ મલનાર નથી. કાએનહી તારે આપણ સઘલાએ ફાએદા એખતીઆર કરવાની તજવીજ કરીએ?

ઇંગલંડની રાજધાની લંડનમાંની ઇસપીટાલોમાં આજારી માણસો હોએછે તેની વીગત.

સેંટ બરથાલમીની ઇસપીતાલમાં		૬૫૦	માણસો
સેંટ ટોમસની	,, ...	૫૨૦	,,
ગાઇસની... ...	,, ..	૫૪૯	,,
વેસટમીનસટર.. ..	,, ...	૧૭૫	,,
સેંટ જારજ........	,, ...	૩૨૫	,,
લંડન....... ...	,, ...	૪૦૦	,,
મીડલસેકસ	,, ..	૩૦૦	,,
ઇઉનીવરસીટી ..	,, ...	૧૨૯	,,
ચેરીંગ કરાસ......	,, ...	૧૦૦	,,
કીંગસ કાલેજ......	,, ...	૧૨૦	,,
મેરીલીબોન	,, ...	૧૫૦	,,
પાદશાઇ મુફત ઇસપીતાલમાં ..		૨૦૦	,,
		૩૦૧૮	

સઘલા મલીને તારે ૩૦૧૮ તરણ હજાર અને અરાર માણસો.

એક વેલાએ એક શખસ પોતાના બીજા ચાર મીતરોની સાથે પોતાની એક ગાડીમાં બેસીને ફરવા જતો હતો,

તેવામા એકાએક રસતામા એક હુનારત બની, જેથી તેની ગાડીને લગાર જોખમ પુગો તથા ઘોડાનુ હુરનીસ કાપી કાહાડવુ પડીઉ એ બનાવ બનેઆથી તે ધણીને તથા તેના બીજા મીતરોને રસતા ઉપર ખોટી થવુ પડીઉ તેવામા એક ગરીબ ઘરડો આદમી દલગીરી ભરેલા ચેહેરા સાથે હાએ અફસોસ કરતો તે રસતેથી જતો પેલા ધણીની નજરે પડેઓ, તારે તેણે તે દુખી થએલા ઘરડા આદમીને પોતાની પાસે બોલાવીને પુછીઉ કે "ઓ ઘરડા આદમી તુ શામાટે આટલો દુખી થએલાછે ? " ઘરડાએ જવાબ દીધો કે "ઓ નેક બખત સાહેબ માહારો ઘર ધણી ઘણો નીરદએછે, તેને હુ ઘરડાની તથા મારા લાચાર બાલકોની કુદલ દએઆ આવતી નથી, તેનુ છ મહીનાનુ ભાડુ માહારા ઉપર ચહડી ગએઆથી તે આજ દને પોતાની સાથે બીજા માણુસો લઈને આવેઓછે, અને તેને મહુને તથા માહારા બાલકોને ઘરમાથી હાંકી કાહાડેઆછે, અને હમારો જે કાઈ સરસામાનછે તે સરકારના લઈ જાએછે, માટે ડ કોઈ દાતારને શોધુ છુ કે જે મહને એક ૨૦ રૂપીઆ આપે " એટલુ સાભલતાજ પેલા ધણીએ તે ઘરડાને ૨૦ રૂપીઆ આપીને કહીઉ કે જા, તેને ભાડુ આપ તે ઘરડો પેલા રૂપીઆ લઈ ખુસી થઈ હજારો દુવા દઈ ચાલતો થએઓ, તારે પેલા શખસે પોતાના મીતરોને કહીઉ કે "જોએઉ ભાઈઓ, આપણુને જે આ અડચણુ થઈછે તે પરોપકાર કરવાને સારૂ થઈ, વાસતે શુકરછે તે સાહેબની જનાબમા " ખરા પરોપકારી માણુસો તે એવાને કહીએ

પાપની માફી માગવાની ગરબી.

" ખેલ ખેલરે ભવાની મા દોશીડા મહહેઠ " એ રાગનીછે

આર પારરે અમને ઉતાર, જે જે જગ કરતાર
અગણીત પાપ થકી ઉધાર રે યાર, જે જે જગ કરતાર—૧
તારૂ દીલ દીસે ઉદાર રે યાર, જે જે જગ
તારો કેમ વીસરે ઉપકાર રે યાર, જે જે જગ—૨
હુ તો છુ તારો ગુનેગાર રે યાર, જે જે જગ
એતો કીધા પાપ અપાર રે યાર, જે જે જગ—૩
કરીઆ કુકરમના કોડાર રે યાર, જે જે [illegible]
ભરીયા ભુડાઈના [illegible] યાર, જે જે [illegible]
મેંતો તજી અમરીત [illegible] વામવાને [illegible]
મેંતો વીખની ભરી [illegible]—૫
હુ તુજ આગલકુ લાચાર [illegible] જગ
હવે હુ કહુછુ વાર હજાર [illegible] રે જગ—૬
નાથ તમે માફી કરનાર [illegible] જે જગ
આપે નોધારા આધારરે [illegible] જગ—૭
તારી સરસાઈ બે સુમારરે [illegible] જે જગ
તારો અમપરછે આભાર રે [illegible] જે જગ—૮
તે આ સરજેઓછે સસાર રે યાર, જે જે જગ
નીરમીઆ નીરમલ નરને નાર રે યાર, જે જે જગ—૯
રચીઆ રમણીક રાશી બાર રે યાર, જે જે જગ
સુદર કીધા સાતે વાર રે યાર, જે જે જગ—૧૦
તારા બનાવને બલીહારે યાર, જે જે જગ
પરણુ તુ ભજનીકનો ભરથાર રે યાર, જે જે જગ—૧૧
દલપતને તુ સુખ દાતાર રે યાર, જે જે જગ
આર પાર રે અમને ઉતાર, જે જે જગ કરતાર—૧૨

અજવાલી રાત ફુદડી ફરીને ગાવાની ગરબી.

" સાભલ સઈઆર વાતડી, ઉતમ આસો માસ "
એ રાગનીછે

આવો સૈયર ભલે આવીઆ, ઘણે હેતે અમઘેર
બેહેનો બીજીને લાવીઆ, મુજપર કીધી મેહેર—૧
રૂડી પુનમની રાતડી, પરગટેઓ પુરણ ચદ
દેખી શીતલ થઈ છાતડી, થએઓ અધીક આનદ—૨
આ જો ઉંચે અશમાનમા, તારા મડલના તેજ
સમજાવેછે સાનમા, ઈશ્વર મહીમા એજ—૩
જેવી જમીનછે આપણી, તેવી જમીન તે જાણ
પણ ન ભણેલી પાપણી, એ થકી છેક અજાણ—૪
ચદર જુવો ચતુરાઈથી, માહી કાઈ છે કાલાશ
એ પરવત ઉચાઈથી, છાએઆ પડી તે પાસ—૫
આસસલાનો અકછે, કેહેતા પુરૂશ પરખીઆત
કાતો કાઈ કલકછે, વેહેમી મનુશની વાત—૬
દુરબીન લેઈને દખીએ, જોતા જુગતી જણાએ
પરવત નદીઓ પેખીએ, અદભુત અચરજ થાએ—૭
તારા અનેક આકારના, દુરબીનમા દેખાએ
જોતા જગત કરતારના, મહીમા ખુબ મનાએ—૮
ચારે દીશાએ ચદની, પડી કીરણ પરખીઆત
આજ ઘડી આનદની, રમવા સરખી રાત—૯
ગાઈએ મલી મેદાનમા, પરીતે રૂડી પેર
તાલી પાડીને તાનમા, ફરીએ ફુદડી ફેર—૧૦
ફરો ફરે જેમ ફાલકી, અકડ ન રાખો અગ
એક બજાવે બાલકી, મધુરે રાગ મરદગ—૧૧
મોટો ઉછવ રેહેચો મચી, ઠકજામી આ ઠામ
ગાવા રસીક રેશે રચી, ગરબી દલપતરામ—૧૨

સ્ત્રીબોધ.

પુસતક ૨ જું. મેએ ૧૮૫૮ આંક ૫ મો.

વખાણાએલી ઓરત.

માદમ દી સતેલ.

ગઈ સદીની છેડે ફરાનસમા એક વજીર ઊપર લોકોને ઘણી આશા હતી કે તે બગડેલાં રાજને ઠેકાણે લાવશે એ વજીર ભારે ઈમાનદાર હતો, કામ કાજમાં હુશીઆર હતો અને પાદશાહ તથા રઈઅતમા પુર્શકલ આબરૂ હતી, તોબી હાલ એ ધણી જેનુ નામ નેકર હતુ તેની ઈઆદગારી તેના નામથી નથી રેહી પણ તેની દીકરી ઊપરથી. નેકર વજીરની કોઈ દરકાર કરતુ નથી પણ નામીચી માદમ દી સતેલનો બાપ એમ લોકો તેને જાણેચ.

એ ઓરત ભારે હુશીઆર અને હીમતવાન હતી એ ઓરતના વખતમા ફરાંસની અંદર રાજનો અને બીજી સઘલી બાબદનો ફેરફાર થાઈ ગીઓ. તે વખતે મરદ, ઓરત તથા બચાંના જાનની તો કંઈ દરકાર હતીજ નહી. પાદશાહ તથા અમીરો મારેઆ ગીઆ. રાણીની તપાસ ચાલી. એ વખતે આખા ફરાંસમાં ગરીબ નીરઅપરાધી રાણીની તરફથી કોઈ બોલનાર મલે નહી. જે કોઈ તેની કદર ખાએ અને માલુમ પડીઊ તો તેનુ ડોકું ઊડી જતું. તે વખતે માદમ દી સતેલે એક ચોપાનીઊં રાણીની તરફેંમાં કાહાડીઊ. એ ચોપાનીઊ જેવું નીકલીઊં કે તેના લખનારના જાનની સઘલાઓએ આશા છોડી પણ એ ઓરતનો માટી સવીદનનો એલચી હતો તેથી પારકા રાજના આદમીને મારી નખાએ નહી એ સબબથી બચી ગઈ પણ જારે અતીશ ખુન ચાલીઊ તારે તેને પારીસ છોડવું પડીઊં. થોડી ધણી સમાધાની થાઈ તારે પાછી તે પારીસમા આવી. હીઆં એ ઓરતે જોઅઊં કે એક લશકરી અમલદાર સંધાની પછવાડે રહીને પોતાનુ કામ કાહાડી લીએ છે અને તે સઊને માથે થવાનો એ અમલદાર તે પોલીઅન બોનાપારટ હતો અને તેની સામણ એ ઓરત થાઈ નપોલીઅન જોકે બીજા પોતાના હરીફોની દરકાર નહી કરતો હતો પણ એ ઓરતથી બીહતો હતો તેને ઘણી તજવીજ કીધી કે ઓરત તેની તરફ થાએ પણ તેનુ કાઈ વલીઊં નહી. એક વખત નપોલીઅને જણાવીઊં કે જો તું મારી તરફ થાએતો તારા બાપના બે કરોડ રૂપીઆ જે નરકારમા ડુબાય તે હુ તને અપાઊં પણ તે મોટી રકમને માદમ દી સતેલે તુછ ગણી.

જારે નપોલીઅન પેહલો કાનસલ હતો તે વખતે નેકરે એક ચોપડી બનાવી તેમા એક આપઅખતીઆર ધણીનું સંધા લોકો ઊપર રાજના અવગુણો બતલાવીઆ. એ ચોપડીમાં બનાવનારની દીકરી સામેલછે એવું સમજીને નપોલીઅને હોકમ કીધો કે પારીસની આસપાસ પચાસ કોસ દુર માદમ દી સતેલ જાઈને રેહ. આવી સજા એ ઓરતને ઘણી લાગી અને તેને તે વીશેની ફરીઆદ કીધી. નપોલીઅને જવાબ દીધો કે આખી દુનીઆ માદમ દી સતેલના હાથમાછે મેંતો માતરે મારા હાતમા પારીસ શેહર રાખીઊંચ. દશ વરસ્તેર બીચારીને બાદર રેહવું પડીઊ પણ તે મુદતમા એ ઓરતે કેટલા એક ગરંથો કાહાડીઆ જે તેની ઈઆદગારી ઘણુ સુધી રાખવાની. જરમની દેશ વીશે એક ચોપડી એ ઓરતે લખી હતી તે છાપવા નહી દીધી અને તેની ફરીઆદ થાઈ તારે નપોલીઅનના એક સેક્રેટરીએ જવાબ લખીઓ કે " તમુને ફરાનસની હવા

સુદની નથી અને તમારી ચોપડી જે કોઈ છાપશે તેને
ખોટ જાશે વાસતે તે છાપનારની ખાતરને સારૂ ચોપડી
બ દ પાડીચ " જારે એક સંપીરાજોએ નપોલીઅનને
હરાવી એલબાના ટાપુમા રાખીઓ તારે એ ઓરત
પારીસમા પાછી આવી અને બીજા વરશે ફરાનસમાં
પાછો નપોલીઅન નાહસી આવીઓ તારે માદમ દી
સ્તેલને જણાવીશિં કે આ વખતે તું મને મદદ કર
અને આપણે સાથે રાજનો બંદોબસ્ત કરીએ પ
ણ એ ઓરતને દસ વરશ દેશ નીકાલનો જખમ લા
ગેલો હતો તેથી સાફ ના પાડી. નપોલીઅનને જારે
સેંટ હેલીનાની ટાપુ ઊપર કેદ રાખીઓ તાર પછી એ
ઓરતે રાજપાટમાથી ધેઆન કાહાડી નાખીશિ અને
સવીતજરલાડ દેસમા જાઈ રહી અને તાહાં સને
૧૮૧૭ મા મરણ પામી. એ ઓરતની તારીફ હુ
કામા માલુમ પડેચ કે જે સરદાર ભારે લશકર તથા
રાજાઓ અને શાહનશાહોથી બીહતો નહી હતો તે આ
ઓરતની ધાસતી રાખતો હતો. ફરેંચો એ ઓરત
ને માનથી હાવ એઆદ કરેચ.

ઓ ઈઆરો ગરીબોને ઈઆદ કરતા રેહેજો.

સવાલ, કહી વખતે? જવાબ—સઘલી વખતે.
સવાલ, કાહા—જવાબ, સઘલે ઠેકાણે.

૧ જેઆરે તરહુદના અને બનામેઈજત જેવા
ખાણા ઊપર તમારા હાત ચાલતા હોએ તારે—જે
આરે મણ રૂના નરમ માખણ જેવા બીછાના ઊપર
આરામથી લોટ મારતા હોવો તારે—જેઆરે બારી
એ બેસી ઠંડ પેટ હવા ધુરતા હોવો તારે—જેઆરે મો
જ ભરેલી સેહલગાહ કરતા હોવો તારે—જેઆરે બા
ગમા ખુશબોદાર ફુલો અને શીરીન મેવાની લેહજત
લેતા હોવો તારે—જેઆરે તવંગર દોસતોની સાથે મો
જ મજામા પડેલા હોવો તારે—જેઆરે ઘોડે અને
ગાડીએ, અથવા પાલખીએ બેઠેલા હોવો તારે—ઓ
ઈઆરો ગરીબોના ફાકાની ઈઆદ કરતા રેહેજો—
તેઓની હાલત બેહેતર કરવાને તમારી મોજ મજામા
થી થોડુ એક કાહાડી તેઓને આપજો.

૨ જેઆરે અનાજ ભરેલી વખારમાં જાઓ,
જેઆરે રાધણી અથ કરાવવાની ખાનામા જાઓ તા
રે ગરીબોને ઈઆદ કરજો—અને ઓણીગમ પેલીબ
મથી એકુ તાહાડી સીરી ચોટલી અથવા એકુબે મુઠ્ઠી
ભાર ધાન અથવા ખીચડી—અથવા કઈ વધીશે ની
ધીશે, સાખ અથવા તરકારી, અથવા મુઠી બે મુઠી રા
ધવાના અથવા દલવાના ચોખા ગરીબોને આપવા
શજલ પાડી ગરીબોની ભુખી આતરડીની દુવા લેવા
ની તજવીજ કરજો

૩ જેઆરે તમારી ડબટ—ખાનુ—પેટી ઊ
ઘાડો તારે ગરીબોને ઈઆદ કરતા રેહેજો—અને તે
માથી કઈ કપડું—એકુ જુની સારી, એકુબે લંગી વ
દરો અથવા ડબલી—કઈ ગરમ કપડુ કાહાડજો જે
થી તાહડમા થરથરતા અને કાપતા અને વસતર વ
ગર નાગા ગરીબોના બદન ઢંકાઈ શકાએ

૪ જેઆરે બજારના સોદા કરવા જાઓ તા
રે ગરીબોને ઈઆદ કરજો અને એકુ બે રાધવાના
વાસણ—એકુ પાટલો અથવા ચટાઈ—એકુબે કરશી
આ કાશીઆ—અથવા ઘેર સંસાર લાએક તેવોજ
બીજો સામાન તમને શસતો મલેતો તે વેચાતો લઈ
કોઈ લાચાર કુટુમને મદદ કરજો, તથા તેઓની મુફલી
સ હાલતથી કદાચ તેઓનું ઘેર ભાગી ગએલું હોએ
તો તે સમારવાને જે સાધારણ ચીજો જોઈએ તે વેચા
તી અપાવજો

૫ તમારી પાશે એકુ ઘોડા શકટુ હોએતો કો
ઈ બીચારાં લાચાર માં બાપ વગરના છોકરા જેઓ
લાંબી મંજલ મારીને પાણીના દીવસમાં ભીનાતા, અ
ને ગરમીના દીવસમાં સખત તડકો ખમતા જતા હો
એતો તેઓને તમારી ગાડીમા બેસાડી મોકલવાની ત
જવીજ કરજો કોઈ ગરીબ લાચાર દરદી સખત દુ
ખ ખમી દવા કરાવા સારું ઈસપીતાલમા લંગડા
તો અને દુખ ખમતો પગે ચાલીને જતો હોએતો તેને
બેસાડી લઈ જવાને તમારી એકુ ગાડી શજલ પા
ડજો

૬ જારે તમારા બાગ બગીચામાં ભરપુર બ
હાર આવેલો હોએ તારે ગરીબોને ઈઆદ કરતા રેહે
જો, અને તેમાથી તેઓના ગુજરાણને સારૂ એકાદ ટો
ટોપલી ભરીને પટેટા અથવા કાદા—એકુગે દુધી અથ
વા દલ બાર વેંગણ—એકાદ બે દીવસ ચાલે એટલી
સીંગોની જુડીઓ અથવા તેવીજ બીજી તરકારી ગ
રીબોની તંગી મટાડવાને, અને તેઓની આતરડી ઠરે

પત થાએ એવી રીતે તેઓને જમવાને બની આવા સારૂં મોકલી દેજો.

૭ જેઆરે તમારૂ ઘેર સાફ સુફ કરો તારે ગરીબોની ઈઆદ કરજો, અને જુની પુરાણી ચીજો, બાગેવા ભંગારના વાસણો—ફાટેલી લાગેલી છત્રીઓ, ખાલી તથા ભાગેલી સીસી અથવા બાટલીઓ—ખાલી ચાહેના બાકસો—ભાગી તુટી ખુરશી અથવા પેટીઓ અને એ વગરે બીજો એવોજ સામાન વેચી નાખી તેમાંથી જુજ કમાઈ તમે પોતે લેવાને ઠેકાણે બીચારા ગરીબોને એ ચીજો આપી દેજો કે તેઓ એ વેચી જુજ નાણું એકઠું કરી શકે.

૮ જારે તમને ફુરસત હોએ, અને તમે અમ તથા ઓનીઅમ પેલીગમ ફરવા ભટકવા નીકલો તારે ગરીબોની ઈઆદ કરતા રેહેજો, અને તેઓના ગરીબ ઝુપડામાં જઈ તેઓની તથા તેઓના બચ્ચાં છોકરાંની ખબર લેજો કે તેઓ કેવી રીતે તંગી ભોગવી પોતાનો વખત ગુજારેછે, અને તેઓને જરા પણ ફરાગતીથી પોતાનું ગુજરાણ કરવાને બની આવે એવી મદદ તમારેથી થતી હોએતો તે તુરત કરજો. ઈઆરો જો એવું તમે નહી કરશોતો ખચીત ગરીબોને તમે ભુલી જવાના, તેઓની ઈઆદ તમને કધી નથી આવવાની.

૯ વરસ દાહાડે તમારા હીસાબ કીતાબોની તપાસ કરો અને તમને એવું માલુમ પડેકે તમારૂં વરસ જેજે કામમાં ગયુંછે તો તેની ખુશાલીમાં એકાદ તેવી સારી રકમ ગરીબોમાં ખેરાત કરવાને જુદી પાડજો, અને તમને જે ઈસવરે ખજાનો આપેલોછે તેનો સારી પેઠે વાજબી ઉપઈઓગ કરવાને તમે લાએક સાહેબ છેઓ એવું તમે તમારી તરફથી સાબીત કરવાને બતાવજો.

૧૦ ઘણું કરીને નવા વરસને દીને—દીવાલી—પતેતી નવરોજને—દીને ગરીબોને ઈઆદ કરજો એ વખત ખરી મોજ એ ગરીબોને દાન કરેઆથી ભોગવવાનીછે. તમને ઈઆદ તે ગરીબોની કરવી જોઈએછે, અને નહીકે તવંગરોની.

જાનવરો સમજી શકેછે કે નહી ?

આ મથાલું જે મુકીઉંછે તે બરાબર વીચારીને જે મુકીઉંછે. ઘણીવાર એવા સવાલો સાંભલવામા આવેઆછે કે જેમ માણસોમાં સમજણ સકતીછે તેવી ઉતરતાં જનાવરોમાં પણછે કે નહી. અલબતાં એ સવાલનો જવાબ એવો મલેછે કે "હા ઉતરતાં જનાવરોમાં પણ સમજણ શકતીછે." જો એ જનાવરોમાં એક વાર હરેક ચીજ વીશે છીટ પેઠીતો પછે ગમે તેવું દુખ ખમે પણ તેવી ચીજોની કેડે જનાર નથી. માણસોમાં એવી રીત જોએઆમાં આવીછે કે કોઈ માણસમાં હરેક વસતુ ખાધાનો ઘણો શોખ દાખલ થએલો હોએછે, તો તેથી તેને દુર રાખવાને તેની આસપાસનાઓ તરેહવાર ઉપાએઓ કામે લગાડેછે—તેમાં મુખીઅ કરીનેતો તે વસતુનો કોઈ એવી ખરાબ ચીજ સાથે મુકાબેલો કરેછે કે જેથી તે ખાનાર માણસને સુગ લાગે અને ફરીને તે ખાવા ન માગે—તેમજ બચાંને પણ સમજાવેઆમાં આવેછે, જો એક બાલકનો હરેક કોઈ વસતુ ખાધા ઉપર ઘણોજ ભાવ થએઓ હોએછેતો તેથી દુર રાખવાને તેની મા અથવા બાપ તે બચાંને તે વસતુ વીશે એમ કેહેછેકે "ના, એ ખાતો ના, હો, એતો ઓછે, એ ખાઈએતો પેટમાં દુખે, ઈતીઆદી" એ પરમાણે હરેક ચીજથી દુર રાખવાને માણસો ઉપાઓ કામે લગાડેછે, અને ખરેખર એવા ઉપાએઓથી કેટલીક વેલાએ ધારેઆ પરમાણે પેલાં સાંભાં માણસમાં છીટ પેસેછે, તો પછી તેવી વસતુ જોપણ તેને ઘણી ગમેઆ છતાં, તે ઉપર તેનો ભાવ મુદ્દલ થતો નથી. જે પરમાણે માણસોમાં આવી સુગ પેસેછે, તેજ પરમાણે ઉતરતાં જાનવરોમાં પણ થાએછે—ઓરંગાટાંગ નામનું જનાવર જે ઘણું કરીને વાંદરાને મલતું આવેછે, તે જાનવર વીશે એક જણ એમ કેહેછેકે એક ઓરંગાટાંગને ઈડાં ખાવાનો ઘણોજ શોખ હતો, પણ એક વેલાએ જારે તે માંદો પડેઓ હતો તારે ઈડાંમાં ડેવીને કાંઈ ઓસડ તેને ખવડાવીઉં હતું, તે ઉપરથી તેને ઈડાં વીશે એટલી તો સુગ ભરાઈ કે જોપણ તેને ઘણો શોખ છતાં તે કદી ઈડું મોહાડે મુકતો ન હતો—એક પાલેલાં કેહેલાંને મુરગી તથા બેદાં ચોરી ખાવાની આદત પડેલી હતી, જે મુકાવાને ઘણા ઉપાએઓ કરેઆ છતાં કાંઈ વલીઉં નહી તારે એક વાર ગરમ ગરમ (મોહડું દાજી જાએ એવી) મરચી તથા કડકતો ઈડાંનો પોરો તેને ખાવા નાંખેઓ. એ ગરમ વસતુઓથી દોહોવાંની એવીનો ખાતર નીકલી પઈ કે ફરીને તેણે મુરગી તથા

બેદાંનું નામ લીધુંજ નહી, અને દર રોજ જે ચોરી થતી હતી તે આવા ઊપાએથી મટી—એક વાંદરાને બરાંડી પીવાનો ઘણો શોખ હતો, પણ એક વેલાએ તેના ધણીએ બરાંડી દારૂમાં બલતો કાકરો મુકીઓ, જેથી દારૂ બલતો તે વાંદરાની નજરે પડેઓ; એ દેખાવથી તેનાં મન ઊપર એવીનો મજબુત અસર થઈ કે ગમે એટલા ઊપાએ કરેઆ છતાં, તે દાહાડા પછી વાંદરાએ બરાંડી છોડેઓ—ઘોડાની એક જોડીને એવીતો ખરાબ ટેવ પડી હતી કે જેવારે તેઓ કોઈ પાહાડના ચઢાવ આગલ આવે એટલે તુરત અટકે, અને ગાડી વાલો તેઓને પાહાડ ઊપર ચહડાવવા માટે અતીશએ મેહનત કરે તથા ઊપરથી ધુમ ચાબુકો મારે તો પણ તે ઘોડા જરા હટે નહી, તેવારે એક એવી ઈકીકતી કામે લગાડી કે જેવારે ગાડી ચઢાવ આગલ આવે એટલે ગાડીની પાછલ બીજા ઘોડા જોડીને ગાડીને પાછલી ગમથી ખેંચાવાની તજવીજ કીધી, જેથી કરી પેલા આગલા ઘોડાઓ ખોંસથી ઊપર ચઢી જવા લાગા, અને એ ઊપાએ કીધાથી તે ઘોડાઓના મનમાં એટલીતો અસર થઈ કે જારે તેઓ કોઈ ચઢાવ આવે તારે જરાપણ થાક લીધા વગર અથવા આનાકાની કરેઆ વગર એક દમ તે ચઢાવ ઊપર ચઢી જાએ અને છેક મથાલે જઈને પછી ઊભા રેહે—એક કુતરા વીશે એવું જણાવેઆમાં આવીઊં છે કે તેના નાખ આગલ કસતુરી ધરી રાખીને તેને એક વાર માંરેઆમાં આવેઓ હતો, તે ઊપરથી તે જાનવરમા કસતુરી વીશે એટલો તો બએ પેઠો હતો કે જેવો કશતુરીનો વાસ તેને આવેઓ કે તે તુરત નાંશ બાગ કરવા માંડે, તેમજ એક બીજા કુતરા વીશે એમ કેહેછે કે એ જનાવર એક વેલાએ એક ગંધકની દીવાસલીથી તે બલી ગએઊં હતુ, એવું થએઆથી તેનામા એ દીવાસલી વીશે એટલી તો ધાસતી પેઠી હતી કે અમશથા આપણે જાણે તે સલગાવતા હોઈએ એવું કરીએ; એટલે તે ખુબ ચીરડાઈ જાએ તથા ભોંરવા માંડે—પુનુટારક એક ખચર વીશે આ પરમાણે બોલેછે કે "એક ખચર ઊપર મીઠું લાધેલું હતું, અને તે બોજો ખેંચકીને જતું હતું, એવામાં એકાએક તે નદીમાં પડી ગઈઊં, તે પડી ગઈઊં તેથી અલબતા તેની ઊપર લાધેલું મીઠું થોડું પગલી ગઈઊં. એ મીઠું ઓછું થએઆથી પોતા ઊપરનો બોજો જરા હલકો થએલો તે ખચરને જણાએઓ, તેથી તે ખચરે પછે એજ ઊપાએ કામે લગાડવા માંડેઓ કે જેવારે નદી આવે તારે ખા મુખા બેસી જઈ પોતા ઊપરનો બોજો હલકો કરી નાખે. અલબતાં એ જનાવરની એ આદત મુકાવવા માટે તેના ધણીઓને કોઈ બીજોજ ઊપાએ કામે લગાડવાની ફરજ પડી, તેથી તેઓએ મીઠું ભરવાને બદલે વાદરાં ભરેઆં અને જારે ખચર પાણીમાં આદત પરમાણે બેઠું તારે વાદરાઓએ પાણી ચુસી લીધું અને બોજો હલકો થએઆને બદલે ભારી થાએઓ જારે એ ઊપાએ કામે લગાડેઆમાં આવેઓ તારેજ ખચર પણ સમજીઊં, અને પોતાની આગલી ખોડ મુકી. આ પરમાણે ઘણાક દાખલા મલી આવેછે, જેઓ ઊપરથી સાબેત થઈ શકેછેકે એ ઊતરતાં જાણવરોમાં પણ માણસોની પેઠેજ સમજણ શકતીછે.

અસતરી જાતને લાએકના સંસારી ધધા.

રૂશીઆ સાથે લડાઈ ચાલતી હતી તે વખતે વખણાએલી ફલારેંનસ નાઈટીંગેલ નામની માહા ધરમાતમાં અસતરી જે શુભ કામો કરવાને પોતાનો દેસ છોડીને તુરકી દેશમાં ગઈ હતી અને તેણે પોતાનો વખત ઈસપીતાલોમાં દરદીઓની બરદાશત અને માવજત કરવા તથા બીજાઓ પાસે કરાવા જે મેહનત કીધી હતી તેથી એ બાઈનું નામ જાવેદાન તલક રહી જવા લાએક થઈ પડીઊછે. જાહારથી એ બાઈએ એવી રીતે બઈરી જાતને સારૂં એક નવો લાએક ધંધો સોધી કાહાડેઓછે તે વખતથી ઈંગ્લંડમા એક સવાલ ઊઠી રહોછે કે તાહાની ઈસપીતાલોમાં તથા બંદીખાનાઓમાં, અને જુવાન નાહાના છોકરાઓ જેઓ નકારી સોબતમાં ફરેઆથી માઠી ચાલ પકડી ચોરી—લુચાઈ—અને તેવાંજ બીજા અનીતી ભરેલા કામો કરેછે તેઓને સુધારવા સારૂં જે જે ઊદીઓગ સાલા અને ખાતાં કાહાડેઆમાં આવેછે તાહાં તેઓની માવજત અને જતન કરવાને સારી કેલવણી પામેલી તથા સુખીઆની ગુણો ધરાવતી અસતરીઓને કામે લગાડી હોએતો તેથી કેટલા ફાએદા હાસલ થાએ. આટલી બીનાતો સાબેત થઈ ચુકીછે કે

સીપાઈ લોકની ઈસપીતાલોનાં એવી અસતરીઓની તજુમલથી દરદીઓના દરદો અરધો અરધ નરમ થએલા લાગતાં હતાં; તેમજ તે બાઈઓની મીઠી જબાનથી અને દેલાસાના બોલોથી દરદીઓને સબુરી અને ખોદાતાલા ઊપર પુર એતેકાદ રાખી પોતાના દુખ ખમવાને હીમત તથા શકતી મલતી હતી. આ જણાએલી બીના ઊપરથી અચે વધારે પુછ પરેછ કરવાનું કઈ નથી રેહું કે એવી જગાઓ ઊપર તેવી હુશીઆર અને તજુમલ ભરેલી લાએક અસતરીઓને રાખી હોએ તો તેઓ મરદોના કરતાં સો ઘણે વધારે ફાએદા ઊપજાવનાર અને કામ બજાવા જોગ ઊપરીઆ થઈ પડેછે. જો સરકાર અને લોકનું મત એ બાબદ ઊપર એક મલતું થઈ ઊઠે તો એ કાંમને સારૂં જેટલી જોઈએ એટલી લાએક ઓરતો મલી આવશે. ઈંગલંડ સેવાએ જો ઈઊરૂપ ખંડમાં બીજાં દેશોમાં તપાસ કરશું તો માલુંમ પડી આવશે કે તાંહાં એ પરમાણે ઓરત જાતના ઊપરીપણા એઠલ એવાં ખાતાંઆજ લાંબી મુદત થઈ ચાલેઆ જાએછે, અને તે વલી એવી રીતે કે તેમાં કઈબી વાતની કસુર વગરે એકાદ વેલા મરદના ઊપરીપણા એઠલ કેટલીએક વાતની ગફલતી, અથવા બારેવાટી ચાલતી જણાઈછે, પણ જાંહાં લાએક ઓરતોને ઊપરી ઠેરવેલી ઓછે તે ખાતાઓનો વહીવાટ ઘણોજ બંદોબસતથી ચાલેછે એટલુંજ નહી, પણ તેમાં રેહેનારા સખસોની ચાલ ચલણ ઊપર એવીતો ફાએદા ભરેલી અસરો એ અસતરીઓના ઊપરીપણાથી થાએલી જણાઈછે કે તેનો અહેવાલ વાંચી આપણે તાજુબ થાઆ વગર નથી રેહેનારે. અલબતાં એવી રીતે જે અસતરીઓ પોતાનો વખત ગુજારવા ચાહાતી હોએ તેઓથી આ દુનીઆના કુટુંમ પરીવારના વેહવારમાં સામેલ નથી થઈ સકાવાનું, પણ એ વીશે કોઈ ઊપર જુલમ બાસતી નથી જે કોઈ બાએડીઓ એમ સમજતી હોએ કે અમે અમારો વખત અમારા ભાઈબંધુઓના કલેઆણનેમાટે ગુજારીએ—દુખી અને દરદીઓને મદદ થઈ તેઓની ઊપર પડતી જખ ઓછી કરીએતો આ ઊપર જણાવેલો એક ઘણોજ લાએક અને ધરમાતું ધંધો છે જેમાં કોઈબી અસતરી રોકાવા માંગેતો તેણે ખચીત એક નેક કાંમ કરવાનો ધંધો અખતીઆર કીધેલો કેહેવાવાનો.

આવી તરેથી જીંદગી ગુંજારવાને સરવે કોઈથી બની નથી આવવાનું, અથવા એવી ભલામણ સઘલાને કરે આમા નથી આવતી, પણ આપણા ટોલાનાં જેઓ પઈસા ટકાથી સુખીછે તેઓ જો પોતાનો વખત આવા ધરમી કામમાં ગુજારવાનો ઠરાવ કરેતો હીંદુસથાનમાં પારશીના ટોલામા એક નવો સને ઊભો થાએ એમા શખ નથી. આ લખેઆથી કોઈ બાઈઓએ એમ નહી સમજવું કે અમે તેઓને ઈશ્પીતાલમાં દરદીઓની માવજત કરવાને ભલામણ કરીએછ તેથી તેઓના દરજાને કઈબી હલકાઈ અથવા ખેજાલત પોહોચવાની. આટલું ખુબ ઈઆદ રાખવું કે આજારી માણસોની માવજત કરવી, અને દરદીઓના દરદ ઓછા કરવાને તેની બરદાસત લઈ તેને મદદ કરવી એ જેવું ખોદાતાલાને પસંદ પડતું કામ બીજુ થોડુંજ હશે એ ગુણનો ખરોજ ખોદાઈ ગુણછે, અને આપણા ટોલાની બાએડીઓમાં એવી એક ખરીજ ધરમી અસતરી પોતાનો વખત ઈસપીતાલોમાં એવી રીતે ગુજારતી જોવાશે આપણા ટોલાને કેટલું માન થાએ? ઊમેદછે કે કોઈબી એવી નીકલી આવશે જે પોતાની દોલત, અને વખત, પોતાની મેહનત અને અકલ એવાં સુભ કામમાં રોકવાને આગેવાન થઈ પોતાની બીજી બેહનીઓને એક સારો દાખલો બતલાવે.

ઈઊરપખંડની ઈસપીતાલોમાં આબરૂવાલી, હુશીઆર, અને નીતીગુણ ધરાવતી અસતરીઓને ઊપરી રાખેઆથી કેવાં કેવાં જાણવા લાએક પરીણામો ઊતપન થઆંછે તેના કેટલાએક દાખલા નીચે લખી જણાવેઆછે.

મીસતરીસ જેમીસને એ બાબદ વીશે કેટવો એક એહેવાલ આપેઓછે તેમાં તે એમ જણાવેછે કે ટીઊરીન સેહેરની ઈસપીતાલના ડરેકટરે તેને એવી ખબર આપીછે કે જે વખતથી ઈસપીતાલોમાં અસતરીઓને દરદીઓની બરદાસત લેવાને ઊપરી ઠેરવી તેઆરથી એ ખાતાંમાં એક અજાએબ જેવો ફાએદો હાંસેલ થઓછે. એવી ધરમાતુ અસતરીઓને રાખેઆમાં આવી હતી તેની આગમછ દરદીઓની બરદાસત લેવા સારૂં કેટલાએક મરદોને સીપાઈઓની પુલટનોમાંથી પસંદ કરીને મોકલેઆ હતા, અને તે પસંદ કીધેલા મરદો કેવા, કે જેઓથી બીજું કઈજ કાંમ બરોબર થઈ નહી શકે

એવા નાલાએક ઊપરીઓને લાવી રાખેઆ પછી તેઓ પોતાનું કામ બરોબર બજાવે એટલા સારૂં તેઓને વાસતે સખત કાએદા ઠરવા પડે આ હતા; અને તેઓના ઊપરીપણા એ [illegible] ઈસપીતાલોમા જે નજીસી, તથા ગલીચી, [illegible] ચેની ગફલતીઓ તથા તમામ જાતની અનીત [illegible] હતી તે ગોવીતો ભએનકાર થતી હતી કે તેનુ બએ[illegible]ન થઈ નથી શકવાનું. એવાં ઊપરીપણામાં ફેરફાર કરવાની જરૂર થઈ પડી હતી તોએપણ તે કરવામા લસ્કરી સરદારો અને ઈસપીતાલના વઈદો તરફથી તરેવાર વાંધા અને અટકાવો થઈ પડતા હતા, આખરે કોલેરા મરજે એક વખત એવોનો સખત હુમલો તે ઈસપીતાલમા કીધો કે એવા ઊપરીઓમાંના ઘણા જણ ઘબરાટમા પડેઆ, કેટલાએકતો એટલા બીધા હતા કે પોતાનું કામ બજાવાને તેઓની સુધ પણ ઠેકાણે નહી રહી. આવા ઘબરાટના વખતમા કેટલીએક ધરમાતુ ઓરતોને દરદી માણસોની બરદાસ કરવા સારૂં ઈસપીતાલોમાં દાખેલ કીધી, અને તેથી એકદમ એક અજાએબ જેવો ફેરફાર થઈ ગીઓ. જે ઘભરાટ આગળ થતો હતો, તે એકદમ નાબુદ થઈ ગીઓ, નજીસી અને ગલીચીને ઠેકાણે ચોખાઈ અને સુગઈ ચાલવા લાગી, બેચેની અને ગડબડને ઠેકાણે સુખ અને ફરાગતી થઈ પડી ઈસપીતાલનો વડો ડાકટર બોલવા લાગો, સુકર [illegible] એવી ફરોદા ભરેલી મોઆવજત આ[illegible] ફેરફાર કીધાથી ઊતપન થઈ હતી, અને [illegible] જ બોદા આગલ દુવા કરતા હતા કે આવો [illegible] લાએક ઊપાઓ તેને સુજ પડેઓ હતો.

[illegible]નો એક બીજી ઈસપીતાલમા ૪૦૦) દરદીઓ પડેલા હતા, તેમા મરદ અને ઓરતો સરખે ભાગે હતાં તેનીજ સાથે આજારી બચાથી ભરેલો વલી એક બીજો ઓરડો હતો, અને બીજા બે ઓરડામાં નજદીક ૬૦) સાધ ચાલતામી એવા દરદવાલા હતા કે જેઓનો ઊપાએ થઈ શકેજ નહી આએ આખી ઈસપીતાલની માવજત ૨૨) ધરમાતુ દીલવાલી અસતરીઓના ઊપરીપણા હેઠલ થતી હતી તેઓની સાથે ૪૫) માણસો મરદ અને ઓરતો મલી બીજાં હતા, તથા ઘણા ડાકટરો અને વઈદક શાસતર શીકનારા વીદીઆરથીઓ પણ સામેલ હતા. ઓરસી ઈસપીતાલ પુરતી સફાઈ ભરેલી અને બરોબર રચનાસરતી, અને તેમાના દરદીઓ વલી ચેનથી રેહેતા [illegible] જે રીતથી દરદી માણસોને ખોરાક આપેઆમા વતો હતો તે ગોવીતો સુઘરાઈથી અપાતો તો કે તે જોઈ નરવે કોઈનો જીવ ખુશ થતો ખાણું મોટા ખુમચાઓમાં મરદો ઊચકી લાવતા, અને તેમાથી દરદીઓને પેલી અસતરીઓ સે હાલે વેહેચી આપતી હતી. દરદીઓના બીછાના આગલ તેઓના કેટલાએક ખેશ કુટમ અથવા દોસતના બેઠેલા રેહેતા હતા. એક દરદીને મે જોંએ બીચારો પોતાના બીછાના ઊપર હેરાન પરેશાન [illegible] થઈ ભરેલો પડેલો હતો, તેની પાસે તેનો એક ગમગીન દીલથી બેસીને પોતાના ધણીને દયાવી આખથી જોતો બેઠેલો હતો, અને એક છોકરી તેછાના પાસે ગુકનમંડીએ બેઠેલી હતી, અને તેને અસતરીઓમાની એક અસતરી નરમાસથી ધીમે આવાજે દીલાસાના સુખનો કરી તેનું દીલ વતી હતી

મીસતરીસ જેમીસન કેહેછે કે રૂશીઆન લડાઈ ચાલતી હતી તેઆરે તુરકી દેશમા જે ઈંગ્રેજ સીપાઈઓને સારૂં ઊભી કીધામા આવી હતી ટવીદાસેતે [illegible] ઓરત ઊપરી [illegible] હતી તરફથી મુતલક થઈ નહી શકી હતી અને એ વીશે કોઈને પુછીશે હતું તેઓ દર એક એવીજ તરેહનું આપીશે હતું. બીજુ વલી એવું જાણવામા આવીઉં હતું કે ઓરત ઊપરીઓની બરદાસત તલે દરદીઓ વધારે તાએબેદાર અને ઊપકાર માનતા ઈસ્પીતાલોમા રેહેલા માલુમ પડેઆ હતા કેટલાએક દરદીઓ જેઓ તાપની જુમસો, અથવા બે સુવીની તાણમાં ડેલીરીઅમ વી ફેસાદ કરતા હતા તે વખતે તેઓને બોજાના જોરે દાબી મેલી પકડી રાખવાને મરદોવી કઈ પણ બની શકતું નહી હતું, તે કામ માતરે ઓરતના [illegible]પણા એકથ એકજ અસતરીથી ફકત તે દરદીના [illegible] આગલ હાજર ઊભી રેહાથી બની શકતું [illegible] ને તે દરદી ફેસાદ કરવાને ઠેકાણે સુપ, અને નચીત ગુગો પોતાના બીછાના ઊપર પડી [illegible] હતો સફેથી બારી મસતીખોર, નરમ [illegible]ઈ નીચાનથી ઈસપીતાલમાં પોતાના [illegible] થઈ રેહેતા હતા એવી અસતરીઓના [illegible]

એઠલ ઈસપીતાલોમાંના કેટલાએક નકારા સ્વભાવના, ગાલ ગલોચીખોર, તથા તોછડાઈ ભરેલા મુખનો બોલનાર દરદીઓ ઊપર એવીતો અસર થઈ હતી કે તેઓની જબાન ચુપ થઈ લાએકી ભરેલી ખાસીએત તેઓએ પકડી હતી; ચોરી બદલે કેટલાએક દરદીઓ બરાંડી અને તેવો બીજો દારૂ મંગાવી પીતા હતા તે બંધ થઈઊ હતું, અને નાનરસ ખુની દીલવાલા દરદીઓએ ઈસપીતાલમાંથી પોતાના ગુનાહ વીશે ખરી ભારી દીલગીરી ભરેલા પસતાવો કરી મઆલુ દીલ લઈ સારાં નેક માંણસોની પેઠે ચાલવાનો ઠેરાવ કરી બાહેર નીકલતા હતા. આં બીના કંઈ બનાવટથી નથી જોડી કાહાડી, ખરો અહેવાલ નોધાએલોછે, અને આવી ધરમાલુ અસતરીઓના ઊપરી પણાથી માંણસોના સ્વભાવ અને મન ઊપર કેટલી અસર થાએછે તેનો આ ખરેખરો બનેલો અહેવાલ આપેઓછે.

ઈસપીતાલના દરદી માંણસો અને ઊપરી અસતરીઓ વચે કેહવી મોહોબત અને એક દીલી થઈ પડેછે તે વીશે નીચે એક નજરે નજર જોનાર આએ પરમાણે અહેવાલ આપેછે "અમે ઈંગરેજી લસકરના હજારો દરદીઓને ઈસપીતાલમાં ઓરતોના ઊપરીપણા એટલ પડેલા જોઆછે, તેમાં કેટલાએક એવાતો દરદથી બેજાર થએલા કે એક પલની ચેન તેઓને પડે નહી—હુંફ મુતલક ખોએલી, તાપમા સસરી રહેલા, પેટ અથવા સંગરાણીના મરજથી તમામ લુસ થઈ ગએલા—વનુશ વાઈ ઊના મરજથી તેઓના શરીર તીર કમાન જેવા મરડાઈ ગએલાં,—તેઓની પાસે કોઈ વેલા કોઈ મદદગાર નહી—લડાઈના જખમથી દરદ અને ફલતફ પામતા શરીરના ભાગોને આરામથી મુકવાને એકુ નરમ ગાદી નહી—કોઈ વખતે દરદથી સુકાઈ જતી જબાનને ભીનવવા ઠંડા પાણીનો એક ઘોટ નહી મલે—કોઈ વેલા પોશકુદાર ખોરાક નહી મલવાથી ટલવલતા જીવ વાળા પડેલા—પણ એ સઘલાઓમાંથી એકના મોહોડામાંથી ફરયાદ ભરેલો આવાજ—અથવા ફરીઆદનો એક શબ્દ પણ નહી નીકલેનો હતો સઘલા તમામ સબુરીથી પોતાના બીછાના ઊપર ચુપ અને ખુશ દીલથી પડી રેહલા, અને એ અસતરીઓ જેમ ફરમાવે તે મુજબ ચાલવાને તમામે તાએબેદારી ભરેલા, અને વલી તે સઘલા ઊપકાર સાથે, અને તે બાએડીઓને વધારે તશદી નહી આપવા પોતાથી બની આવતી કોશેશ તેઓ કરતા હતા. દેખઈતી મરણવોએક હાલતમાં આવી પડેલા દરદીઓ આંપણી તરફ હસતે મોહોડે જોતા હતા. સઘલી અસરો પેલી ધરમાલુ દીલવાલી અસતરીઓના ઊપરી પણાથી, દરદી ઊપર તેઓની બેહદ માઆ અને માવજતથી ઊતપન થઈ હતી. તેઓની નરમાસ ભરેલી ચાલ—દુખીઓના દુખ સાથે તેઓ મલી જતાં હતાં—અને વગર થાકવે દરદીઓની રાત ઓ દીન માવજત અને બરદાસત લેતાં હતાં તેથી ભારી દુખ ઊપજાવનાર દરદનું જોર દરદીઓને અરધું પણ નહી લાગતું હતું. તેમાં એક સીપાઈતો સાફ એમ બોલેઓ હતો અને ઘણી વખત બોલતો હતો કે જ્યારે નશ નાઈટીંગેલ નામની ધરમાલુ દીલવાલી મારા ઓરડામાંથી ચાલી જાએછે તે વખતે ફકત તેનો ઓરો મારા બીછાના ઊપર પડેઆથી મારું અરધું દુખ કમી થઈ જાએછે.

આવી કેલવાએલી અને ધરમાલુ અસતરીઓ ફકત ઈસપીતાલોમાં કાંમ જોગ થઈ પડીછે એટલુંજ નથી. તેઓનું ઊપરીપણું બંદીખાનામા અને નઠારા લોકને સુધારવાના કારખાનાઓમાં પણ એટલુંજ ઊપઓગી થઈ પડીછે, અને ઘણા તકસીરવાર બંદવા એ બાએડીઓના ઊપરીપણા એટલ રેહાથી, જારે બંદીખાણું છોડી બાહેર ગીઆછે તારે સુંધરેલા અને ઘરસથ માંણસોની આબરૂ ધરીને બાહેર પડેઆછે.

કપતાન મેકોનોકી કેહછે કે નારફકના ટાપુમાંજે તકસીરવાર બંધવા તરીપાર થઈ આવતા હતા તે એવાતો નઠારાં માંણસો હતાં કે આ દુનીઆમાં અથવા પેલી દુનીઆમાં—બેહશતમાં અથવા દોજખમાં કોઈબી ચીજને માન નહી આપે એવા બેશરમ અને અનીતી ભરેલા હતા, તેઓપણ મારી બાએડીના ઊપરીપણા એટલ એવાતો સારીપેઠે અને આબરૂથી ચાલેઆ હતા કે તેઓ જાણે ખરાજ ઘરસથ હોએ. એ થવાનું કારણ એટલુંજ હતું કે મારી બાએડી તેઓની સાથે દયાથી—નરમાસથી—અને તેઓની સાથે હીમતથી પોતાનો કારભાર ચલાવતી હતી. જેઓ કોઈને માનતા નહી હતા, તે મારી બાએડીને તાએબેદાર થઈ રેહા હતા. એજ પરમાણે બીજી જેલોમાં પણ એ વીશે તપાસ કરી જોઈછે, અને એવું સાબેત થએ

રોઝી પેલીકન

પેલીકન અથવા માહીખર.

આ પાસેનુ ચીતર પેલીકન નામનાં એક પખશીનું છે. એ પખશીની ચાંચ સીધી હોઈને અણી આગલથી હુક અથવા આંકડીની પેઠે મરડાએલી હોએછે, તથા તેની અણી ઘણીજ ધારદાર હોએછે. એના નસકોરાં જાંણે લાંબી શટ પડેલાં હોએ એવાં જણાએછે. ચેહરા ઊપર એ પખશીને મુદલ રૂવાં અથવા બાલ જોએઆમાં આવતા નથી. એનું ગલું ખુલું હોએછે, પણ તેનાંમાં એ ગલાને ખેંચીને પોહોલું-કરવાની શકતીછે, તેથી તે કેટલીએક વેલાએ માછલી વગેરે એકદંમ ગલાંમાં એકઠું કરી શકેછે. એ પખશીને પગે ચાર અંગુથા હોએછે, પણ તે ચારે અંગુથા ચામડીથી એક બીજા સાથે જોડાએલાછે, જેથી કરીને તરવામાં એ પખશીને એ અંગુથાની ઘણી મદદ મલેછે. એ પખશી કાંઈ માતરે એક જાતનુંજ નથી, એની જુદી જુદી તીશ જાતોછે, તે માહેલી મુખીઅ જાતોનું બએઆન નીચે પરમાણેછે—

પેહલી જાતનાં પખશી વીશે એમ કેહેછે કે તેનું વજન ૨૫ રતલ સુધીનું થાએછે. એ પખશી જો પોતાની બંને પાંખો ઊંઘાડે તો એક પાંખનાં છેડા આગલથી તે બીજી પાંખનાં છેડા સુધી ૧૫ ફુટ પોહોલાઈએ ભરતમાં થાએછે. એ પખશીના ઊપલાં જડબાંની વચેની ચામડી એવીતો છેકે જેને મોહોટી કરવા માંગે એટલી તે થઈ શકેછે, કેહેછે કે એ ચામડી છેક ગલાંમાં અરધો ફુટ ઊતરી શકેછે, અને વલી તેમા કેટલું બધું પાણી પણ ભરી રાખી શકાએછે, એ ચાંમડું કામે પણ લાગેછે—ઈંગરેજી ખલાશીઓ એ ચાંમડાંની તમાકુની કોથલીઓ બનાવેછે, તથા ઓરતોના ઊપઓગને માટે પણ એ ચામડાંની મજેની રોણકદાર તથા શોભીતી કોથલીઓ બનેછે. કાસપીઅન સમુદર તથા કાલા સમુદર આગલ એ પખશીઓ ઘણા જોએઆમાં આવેછે, અને તેમજ વલી એ પખશીઓ ગરમ દેશોમાં ઘણા મલી આવેછે, તે એટલે સુધી કે આફરીકા ખંડનાં દરએક દેશમાંથી એ જનાવર મલી આવેછે. એઓ પોતાના માલા-બાંધવામાં બીજાં પકશીઓની પેઠે ઘણીજ સંભાલ લીએછે, અને વસતી હોએ તેવી જગા ઊપર પોતાના માલા બનાવતાં નથી. એ માલા જે તેઓ બનાવે છે તેઓનો ઘેરાવો દોઢ ફુટનો હોએછે. અગરજો એ માલા માહેલી માદાને કશી વાતની હરકત માલમ પડી તો તુરત તે પોતાના ઈંડાં લઈને છેક પાણીમાં ઊતરી પડેછે, અને ઘણોક વાર સુધી તાંહાં પડી રેહેછે, અને જારે તેને કશી વાતની હરકત જણાતી નથી તારે તે પાછી પોતાના માલામા જાએછે એ પખશીઓનો ખોરાક મુખીઅ કરીને માંછલાનોછે, એટલું છતાં પણ દુર જંગલોમાં એઓ વારે ઘડીએ પોતાના માલા બનાવેછે, કે જે જગાઓ ઊપર માછલાં કદી મલી આવતાં નથી. એ પખશી ખુડકી મારવામાં ઘણાંજ ચંચલ હોએછે, અગર જો કોઈ શેકાર દરીઆમાં નજર પડીઓ તો તુરત તેની પાછલ ખુદકી મારી પોતાના મોહોડાં માહેલી કોથલીમાં એક દમ માંછલાં ભરીને પછે તે બાહાર નીકલેછે, અને પછે કોઈ ખડકોની અથવા પાહાડોની કદણે બેસીને તેનો ભખશ કરેછે. એઓ વીશે એવું કેહેછેકે જારે એઓ માછલાંનો શેકાર કરવાને જાએછે તારે તેઓ બે ચાર એકઠાં થઈને જાએછે—છુટાં જતાં નથી. એ પખશીઓ ખુદકી મારીને માછલાંને ઘણા પાણીમાંથી થોડાં પાણીવાલી જગા ઊપર ઘસડી લાવેછે, અને પછે તાંહાંથી ધીમે રહીને તેઓ બાહાર કાહાડેછે.

બીજી જાતનું પખશી "અમેરીકાના પેલીકન" ને નામે ઓલખાએછે. એ જાતનું પખશી એક હંસના જેટલાં કદનું હોએછે. એ પખશી વીશે બીજું એવું જણાવેઆમાં આવીઊંછે કે તે પોતાના 'મીતરો ભણી ઘણુંજ દઆલુછે, તે એટલે સુધી કે જો કોઈ અશકત હોએ અથવા નાતવાન થએલું હોએ, તો બીજું મેહેનત કરી તેને માટે ખોરાક લઈ જાએછે.

તરીજી જાતનું પખશી "રાતી પીઠવાલા પેલીકન" ને નામે ઓલખાએછે. એઓ માહેનું એક પખશી મી૦ લાથમ નામના શખશ પાસે હતું; એ પખશીની તે શખસે તપાસ કીધી, તે ઊપરથી માલમ પડીઊં કે એ પખશી, દર એક રતલ વજનની દસ માછલીઓને પોતાની કોથલીમાં રાખી શકે એવું હતું, એ માછલીના માથાં, ગલાં આગલ રાખેલા હતાં. એ પરમાને માછલીઓ રાખેથી, જે પાછલથી ખાધાના ઊપઓગમાં આવેછે.

ચોથી જાતનું પખશી જે "માન આવ વાર" (લડાઈનુ વાહાણ) નાં નામથી મશહુર થએલુ છે, તે પખશી

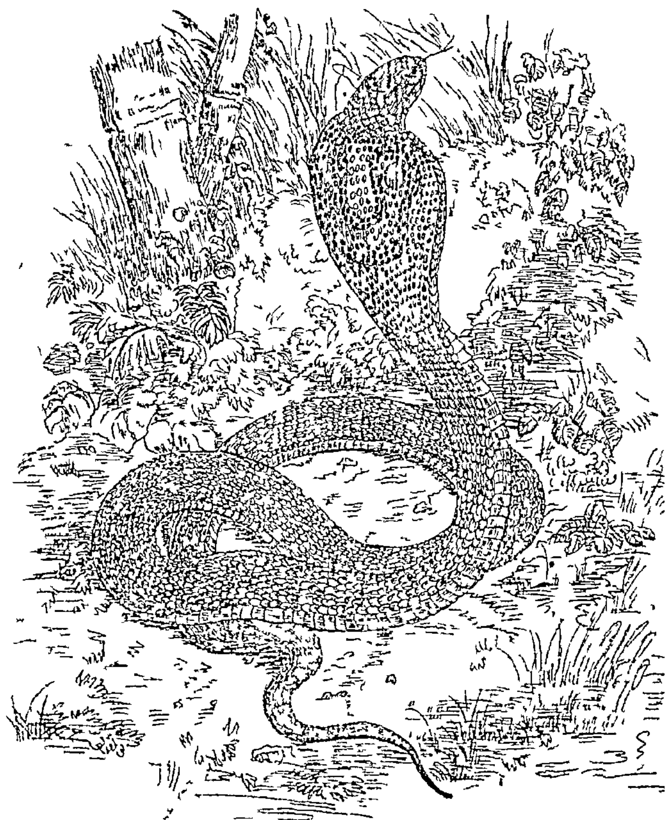
ઓ ઊપર વેર લેવાની મતલબથી તેઓને પોતાની જથરાગણીમાં મોકલી પછવાડેથી પોતે હેરાંન ગતી ભોગવવી કારણ એકે એ નાહાના જીવો આપણા પેટમાં જઈ ચુપ નથી બેશી રેહેવાના, પણ એક સપ થઈ બલવાખોરો કરતા વધારે નાશકારક ખરાબી કરેઆ વગરે આપણો પીછો નથી મુકવાના.

ધુલ ઊપરથી ધડો.

એક હુનાલાને દીવશે એક શખશ પોતાના બીજા કેટલાએક મીતરોની શંગાથે ફરવાને નીકલેઓ હતો. કેટલોકવારસુધી ચાલેઆ પછે, તેના જોવામાં આવીઊં કે તેની સંગાથે જે બીજાં માણશો હતાં તેઓનાં તથા પોતાનાં કપડાંમાં પુશકલ ધુલ ભરાઈ ગઈ હતી. એ ધુલ હવે જો પણ તેઓને ઘણી દેખાતી હતી, તોપણ તે સઘલી ધુલ કાંઈ એકદમ તેઓનાં કપડામા ભરાએલી નહી હતી—એ ધુલ થોડી થોડી ભરાતાં આટલી બધી વધી પડી હતી, અને તે સાથે જે થોડી થોડી ધુલ ભરાઈતી તેતો તેઓને મુદલ જણાઈતી પણ નહી. એવો બનાવ જોએઆથી પેલો શખસ બોલવા લાગીઓ કે " ભાઈઓ આપણને આજ દાખલા ઊપરથી એક નસીઅત પકડવી જોઈએછે કે જેમ આ ધુલ થોડી થોડી પડીને એનો એકદમ જથો થએઓછે, તેમજ માણસોમાં પાપ પણ વધેછે; જેમ ધુલ થોડી પડેલી આપણને જણાઈતી નહી તેમજ થોડુ પાપ આપણને જણાતું નથી પણ આગલ ચાલતાં વધી પડીને પાપનો બોજો આપણે સર એકદમ થઈ પડેછે. જેમ આ ધુલને આપણાં કપડાં ઊપરથી ઝાટકી નાખવાની હવે આપણે મેહેનત કરીએ છઈએ તેમજ હવે આપણને આપણા પાપને દુર કરવાની પણ મેહેનત કરવી જોઈએછે. જેમ કેટલીક વેલાએ ધુલ કપડાં ઊપર મજબુત વલગી રેહેછે અથવા કપડાને ખરાબ કરી નાખેછે, અને પછે તે કપડું આપણને જોવા ગમતું નથી, તેમજ પાપ માણસોને ખરાબ કરી નાખેછે, અને તેને એવુંતો બનાવી દીએછે કે તે પરમેશવરની નજરમા ઘણુંજ ધીકાર લાએક થઈ પડેછે. જે પરમાણે આપણે આ જંગલમા મુસાફરી કરવાને નીકલીઆ છઈએ અને આ જંગલમાંથી ધુલ ખાધા વગર જેમ આપણો છુટકો નથી તેમજ આ દુનીઆમાં પણ આપણે એક મુસાફર તરીકે ફરવા નીકલીઆ છઈએ, માટે આ દુનીઆમાં પણ પાપ કીધા શીવાએ આપણાથી રેહેવાવાનું નથી, માટે જેમ જબલ માહેલી ધુલથી ખરાબ થએલા કપડાં જલદીથી સાફ કરવાની મેહેનત લીધામા આવેછે તે કરતાં વધુ મેહેનત લઈ પાપથી દુર થવાના ઊપાએ તુરત થવા જોઈએછે.

બેસુધ થએલાંઓને સુધમાં કેમ લાવીએ?

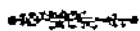
જો કોઈ માણસ એકાએક અણચીતા કોઈ દુખ કારક બનાવથી અથવા કોઈ ધાસતીથી અથવા એકદમ લોહાઈ ગએઆથી બેશુધ થઈ જાએતો તેને ચતું સુવાડવું, તેને ઊંચકવું નહી. લોહી જારે ભેજા આગલ જઈ પુગી શકતું નથી તેથી માણસમાં બેસુધી આવેછે, તેથી જો તેવાં માણસને સીધુંજ રાખીઊં તો ખચીત લોહી ભેજાં આગલ જઈ શકનાર નથી, અને તેથી તે વધારે બે સુધ થવાનું, પણ જો તેને ચતું સુવાડી રાખીઊં હોએતો તેથી લોહી ભેજાં આગલ જઈ શકેછે, અને તેથી તે સુધીમાં આવી શકેછે. પણ આ ખોલાસા ઊપર પુરતું ધેઆન પોંહોંચાડવું જોઈએછે કે કેટલીકવેલાએ વલી એથી ઊલટોજ બનાવ બનેછેકે એક દમ લોહીનો જોશ ચહડેઆથી પણ માણસો બેસુધ થાએછે. એક દમ લોહીનો જોશ ચહડેઆથી જે માણસો બેસુધ થાએછે તેઓનાં મોહોડાનો રંગ લાલ અથવા જરા કાલાસ ઊપર આવેલો જણાએછે. માટે જારે હરેક બેસુધ આદમીનું મોહડું ફીકા રંગનું જણાએ તારે જાણવું કે ભેજાં આગલ પુરતું લોહી ન જઈ પોંહોંચીઆથી એ બેસુધ થઈઊંછે, એમ સમજીને તેને ચતુંજ સુવા દેવું કે જેથી જોઈતુ લોહી ભેજાં આગલ ફરી વલે, પણ જો તે બેસુધ આદમીના મોહોડાં ઊપર આગલ કહેઆ પરમાણે લાલ રંગ જણાએઆ તો જાણવું કે ભેજાં આગલ એકદમ લોહીનો જોશ ચહડેઆથી એ બેસુધ થઈઊંછે, એવી વેલાએ તે માણસને તુરત શીધું કરવું ઈઆને માથું ઊંચું કરવું, જેથી કરી લોહી એઠે ઊતરે. બીજું બેસુધ થએલાં માણસોને માટે ધેઆનમાં રાખવું જોઈ

નાગ

એછેકે જારે કોઈનો જીવ ઘભરાએ અથવા તે બેસુધ થાએ તારે તુરત તેનાં મોહોડાં ઊપર થંડાં પાણીના છપકારા મારવા. અલબતાં આપણા લોકોમાં એ રીતતો જાણેજછે, ઘણીવાર એવા ઊપાએઓ આપણા લોકો કરેછે, તોપણ એ ઊપાએ કરતી વેલાએ ઘણી સંભાલ રાખવી જોઈએછે—માતરે બે ચાર છપકરા મારેઆ એટલે બસ, જેમ કેટલાએક એકદમ પાંણી છાટીઆજ કરેછે, તેમ કરવાની કાંઈ જરૂર નથી. પાણી છાટતી વેલાએ બીજી સંભાલ એ રાખવી જોઈએછેકે, અગર જો તે બે સુધ આદમીના હાત, મોહોડું અને છાતી થંડાં પડી ગએઆ હોએતો તેવી વેલાએ થંડાં પાણીના છપકારા કાંઈ કામ લાગનાર નથી એટલુંજ નહી, પણ ઓાર તે નુકશાન કારક થઈ પડશે. એવી વેલાએ ગરમ પાણીના અથવા ફલાનીલના કપડાના શેકની મારફતે તેનાં શરીરને ગરમી પુગાડવાના ઊપાએ કરવા જોઈએછે. આટલું પણ ચોકસ ધીઆનમા રાખવું જોઈએછેકે જે તે એકજ ઊપાએ ઘણો વાર સુધી કરવો નહી, પણ અવાર નવાર બંધે ઊપાએ કરી જોવા, કાંએકે કેટલીક વેલાએ હવામાં એકદમ ફેર બદલી થઈ જાએછે. અલબતાં આ તુક ચેતવણીઊપર જો ધેઆન પોંહોંચાડીઆમા આવીઊં તો તેથી કોઈ ઘટતી મદદ મલે તેટલાં જરાચાર તે દુખનું જોર નરમ રેહેશે.

નાગ.

નાગ એ સાંપની એક જાતછે. એ જાતનાં સાપને કેટલીક વેલાએ ઈઊરપીઅનો ચસમાઈ સાંપ કરીને પણ કેહેછે. આ પરમાણે એને ચસમાઈ કેહેવાનું કારણ એછેકે એ સાંપનાં મસતક આગલ એક મોહોટો ડાઘછે, જે ગોએઆ ચસમો પેહેરીઓ હોએ એ પરમાણે, દેખાએછે. એ જનાવર ૩ અથવા ૪ ફુટ લાબું હોએછે. અને જાડાઈમા બે ઈંચ કરતાં કાંઈ સરસ હોએછે. એ સરપનો ઊપરનો સાધારણ રંગ ભુરાશપર આવેલો પણ જરા ફીકો હોએછે, પેટ આગલનો ભાગ ખુલા બલુ રંગના જેવોછે. જારે એ જાનવરને કોઈએ છંછેરીઊં હોએછે, અથવા એ કોઈને દંખ મારનાર હોએછે તારે, તે પોતાનુ શરીર ઊચું કરેછે, અને ડોકું વાકું વાલેછે.

નાગ ઘણો લાબો અને ખુબ સુરતછે. પણ જેહેરી સરપોની જાત માહેલો એ ઘણોજ જેહેરી સરપ છે. એના દંખથી એક કલાકની અંદર માણસોના પરાણની આખેરી આવેછે

એ સરપો તાલ પણ લઈ શકેછે. આ દેશોના ગારોંડીઓ તોપલા અથવા છાલકાઓમા લઈને રસ્તે રસ્તે ફરેછે, અને એ જનાવર ઊપરજ આધાર રાખીને પોતાનુ પોસણ પેદા કરેછે. એ ગારોડીઓ અથવા નાગ વાલાઓ વાસલી વગાડેછે, તે એ નાગોને વધારે પસંદ પડેછે. જે વેલાએ વાસલી વગાડેછે તે વેલાએ એ નાગ પોતાના ડોકાં ઊચાં કરી, તેને ઊગર એઠે વાકું તીકું કરી તાલ લેછે, જે વેલાએ નાગ તાલ લેછે તે વેલાએ હંસનાં ડોકાની પેઠે તે પોતાની ડર ઊચી નીચી કરેછે. જો કોઈ ઘર અથવા વાડીમા એ નાગ પુશકલ થએઆ હોએ, તો તે ઘરમાના મરઘા કુકડાનો ઘાણ કાહાડી નાખેછે. એવી જગાઓ ઊપરથી સાપ અથવા નાગ બાહાર કાહાડવા માટેવાસલી વગાડનારાઓ (ગારોડીઓ) ને બોલાવેઆમાં આવેછે, જેઓ આવીને વાસલી વગાડીને તુરત એ જનાવરોનું રેહેઠાણ શોધી કાહાડેછે. નાગ અથવા સાપોને વજંનતર સાભલવાનો ઘણો શોક હોએછે, તેથી જેઓ તેઓને કાને વજંનતર અથવા વાંસલીનો સાદ પડેછે કે તુરત પોતાની જગા છોડી બાહાર નીકલી આવેછે. એ વામાં તે ગારોડીઓ તેમને પકડી લીએછે.

વજંતરનો સાદ સાભલીને એ જનાવર બાહાર આવેછે, પણ જેવો તે સાદ બંધ પડીઓ કે તુરત તે જનાવર ગતી વગરનું થઈ પડેછે. અને જેવો તે વગર ગતીનો થઈને પડી રેહેછે તેવીજ તરત સભાવ રાખીને તે ઊપર એક તોપલી અથવા છીપકી ઢાંકી દીધી હોએ તો ઠીક પડેછે, નહીતર તે આશપાશનાં કોઈ ઊભેલાંને દંખ દીએછે, જે દંખનું પરીણામ ઘણીવાર ભએ ભરેલું નીપજેછે. મી૦ ફારબસ કેહેછે કે "એક વેલાએ મેં એ નાગનું ચીતર પાડીલીધું, તે ચીતર રંગતી વેલા હું તેને મારી ટેબલ ઊપર એક કલાક સુધી લઈને બેઠો હતો, જે સઘલા વખત સુધી તે ટેબલના ઊપર નાચીઓ હતો. એ નાગ જે હું લઈ બેસે હતો તેના જેહેરની ફેન અથવા દાંત આગલથી કાહાડી નાખેઆ હતા, એમ સમજીને તેને આણીગમથી પેલીગમથી પકડીને હું વારે વારે જોતો હતો

કે તેના શરીર ઊપર જે છાંટોછે, તે અને હું ચીતર ઊપર પાડુંછું તે સરખીજ છેકે નહીં. એક દાહાડો સવારેના પોહોરમાં માહારો એક ચાકર જે એક મુસલમીન હતો તે દોડતો માહારી પાશે આવેઓ અને ઘણા ઘભરાટ તથા ઊતાવલમાં કેહેવા લાગીઓ કે તમો તુરત જઈને બંદગી કરો, સબબ તમારા દાહાડા ઘણા પાધરાછે તે ચાકરે જે મહને કહીઊં તેની મતલબ મહને બરાબર સમજાઈ નહી, તેથી મેં તેને એવો ઊતર દીધો કે હું માહારી ભકતી જે કરવાની હતી તેતો હું કરી ચુકો. તારે પાછો તે ચાકર બોલવા લાગો કે જે મદારી નાગ લઈને ગઈ કાલે આવેઓ હતો અને જે નાગ તમોએ હાતમાં લીધો હતો, તે મદારી પોતાના રાબેતા પરમાણે પોતાના નાગને નચાવીને બજારનાં લોકોને ગમત આપતો હતો, તેવામા ઈઆતો વાંસલી વાગતી એક દમ બંધ પડી તેથી કે ઈઆતો કોઈ બીજાં કારણથી તેના નાગને એટલીતો રીશ ચહડી કે તેણે તુરત એક જુવાન અશતરી ઊપર તરાપ મારી અને પોતાનો જેહેરી દંખ દીધો; જે દંખથી એક હરધા કલાકમા તે ઓરત મરણ પામી. તમારા દાહાડા પાધરા એટલા માટે કે એજ નાગને તમો તમારાં ચીતરો રંગતી વેલા વારંવાર હાતમાં લેતા હતા પણ તેણે તમોને કશી ઈજા કીધી નથી. એટલું બોલી આ બાદ પણ તે ચાકરે એકવાર ફરીને મહને ઈશવર ભકતી કરવા કહી, અને તે એમજ સમજેઓ કે માહારા જેવો ભાએગસાલી બીજો કોઈ નથી."

ડાકટર રસલે તપાસ કરીને એવું જણાવીઊં કે "મેં ૪૩ સાંપોને તપાસી જોએઆછે, તેમાં માતરે ૭ નેજ જેહેરી ફેન અથવા જેહેરી દાંત હતા. મેં બીજા પાંચ જેહેરી સાંપોને દંખની તપાસ જનાવરો ઊપર લીધીછે, તે ઊપરથી એવુંજ નકી થઈઊછે કે શુંગરીઆ સાંપનાં દંખથી અને જેહેરી સાંપનાં દંખથી જેવાં પરીણામો નીપજેછે તેવાં હીંદુસથાનના એ સાપોથી ઘડતા લએ ભરેલાં પરીણામો નીપજેછે. એક શુંગરીઆ સાંપે ઈંગલંડમાં એક કુતરાંને દંખીઊંતું તેથી બેએ મીનીટના વચમાં તે કુતરૂં મરણ પામીઊંતું. હીંદુસથાનના જેહેરી સાંપોનાં દંખથી ૨૭ મીનીટ વગર કુતરાં મરતાં નથી."

જેમ કેટલાંક લોકો બીજાં જાનવરોને ભકતીમાં ન ઈઆને પુજા કરવાને ઈઓગનાં સમજીને તેમની જેમ પુજા કરેછે, તેમ કેટલાંક મુરખ અને વેહેમી લોક નાગની પણ માનતા કરેછે. બીજાં લોકોની વાતતો, એક કોરે રહી પણ નાગપાચમને અને એવેજ બીજે વખતે આપણા પારસી લોકો તેમાં મુખીઅ કરીને પારસીની બાનુંઓ, નાગને દુધ પવાડવામા અને એવીજ બીજી બેવકુફી ભરેલી કીરીઆઓ કરવાને ઘણી આગેવાની કરેછે. કેટલાએકો એમ સમજેચ કે ઘરમાં નાગ હોએનો તેથી બરકત રેહેછે અને જો ઘરમાંથી કહડાવીઓ તો દલદર આવેછે પણ એબી ખોટો વેહમછે. ઘરમાંનો નાગ કોઈને હરકત નહી કરે અથવા આખાદાની રાખે એ કારણસર કેટલીએકો કાતરીઆં ઊપર ખુણાંમાં અથવા મોઘ આગલ ઈડાં મુકેછે, નાગ એક જાતનુ જનાવરછે, તેને વીશે કશી પણ પરકારે વેહેમ રાખવો એ જેવી બીજી મુરખાઈ કાઈજ નથી.

નાહાની વારતા.

એક ઘણોજ શુંદર અને શોભાએમાન ખડીઓ એક વીદવાનની ટેબલ ઊપર હતો, તે એક દીવસે પોતાના મન સાથે આ પરમાણે બોલવા લાગેઓ જે "હું ઘણો સુંદરછું, અને હાલ છું એ કરતાં પણ હું વધારે શોભાએમાંન દેખાત પણ મારી અંદર જે પેલી કાલી શીહાઈ પડેછે તેથીજ માહારી શોભા ઓછી થાએછે, હું ખાતરીથી કહુંછું કે આ ઓરડામાં બીજી નાના પરકારની વસતુઓછે તે સઘલાંમાં હુંજ શોભાએમાન છું, જેટલો હું આ ઓરડામાં શોભુંછું એટલું બલકે એથી હરધું કાંઈ બીજું શોભતું નથી. માહારી આશપાસ જે ચલકનો સોનાનો વરકછે તેથી તો માહારી ખુબશુરતીમાં વધારો થાએઓછે. પણ આ કાલી શાહીએ મહને એબ લગાડીછે. અગરજો એ શીહાઈ પાછી પોતાની શીશીમાં પડે અથવા કોઈ ખારીવાટે ધોવી નાખે તો હું ઘણોજ ખુશી થાઊં." ખરીઆમાં જે શીહાઈ હતી તેણે ઊપલું સાંભલી લીધું, અને પછી બોલીને " ઓ ખરીઆ તને જે કાંઈ જણ-શોભાછે, તે સઘલી મજ થકીછે. લોકો તને જે ઘણું કરીને પાસે રાખેછે તે માહારે લીધે. તું તો એક જડ અને બારી પદારથછે જે એકની એક જગોએ પડી રેહેછે. પણ

હું છું તેથીજ તારૂં જીવતરછે. તારામા એટલી, શકતી નથી કે તારી અંદરથી કંઈ પણ ચીજ બાહાર મોકલી શકે. પણ માહારામા એટલી તો શકતીછે કે માહારૂં એક ટીપું હજારો માઈલ દુર દેશોમાં ગનેઆનનો ફેલાવો કરી શકેછે. વીદીઆ હોનર તો સઘલી માહારમાંજ ભરેલીછે, હું વગર, વીદીઆ હુનરનો પણ જે ફેલાવો થએઆછે, તે થાત નહી. માટે મજ શીવાએ તુંને કશી પરકારની શોભાજ છેજ નહી. હજી જો ન હોતતો હું, કોઈ બીજા ભાગા તુટા પદારથમાં પડીને પણ માહારૂં જે કાંમછે તે કરત, અગરજો કાંઈજ ન મલતતો એક નરીઅલની કાટલીમાં પડીને હું માહારી ગરજ સારત, પણ મજ વીના તું શું કરત." વાશતે ઓ અધુરે ઘડેના ખરીઆ તું એમના શમજતો કે સઘલું તુંજ કરેછે. અને તારાથીજ થાએછે."

આ ખરીઆ અને શાહી વચે જે બોલા ચાલી થઈ તે સઘલી તેના ધણીએ શાંભલી લીધી અને પછે બોલેઆકે "તમો બંધેઆએ નકામી અને જુઠી ગરૂરી બતલાવીછે. ખરીઆ જે માતરે એ કાદવનો બનેલોછે, તેના ઊપર તેના બનાવનારો પોતાની કારીગરીથી શોભા દાખલ કરીછે, તે પરાઈ શોભા ઊછીની લઈને તે અમરથો અકડેછે. પણ તે જાંણતો નથી કે તેના ઊપર જે કાંઈ શોભાછે તે તેના બનાવનારની ખુબીછે. તેમજ વલી શીહાઈ શાને અમશથી પતરાજી મારેછે. તેનો પણ જો ઘટતો ઊપયોગ કરનાર વીદીઆરથી ન મલેઆ તો તે પણ એક ઈશથીર પદારથની સુઆફેર પડી રેહેનાર અને પછી થોડા દાહાડામાં બંધાઈ જનાર અને તે ઊપર ફુગ ચહડનાર. તથા તે માહેથી પછી ખરાબ ગંધ નીકલનાર.

તાતપરીઅ—ઘણાં જણાંઓમા એવી ચાલ જોવામાં આવેછે કે તેઓ હરેક વાતમાં " એતો મેં કીધું, મારા વગર કોઈથી થાએ નહી, સઘલું હુંજ કરૂં." તેઓએ આ ઉપલી વાત મનમાં રાખવી કે, તેઓ ગમે એટલું કરતા હોએ તો પણ તેઓએ મગરૂરી બતલાવવી નહી. કરનાર તો કોઈ જુદોજ હોએછે, માટે પોતા થકી જે કાંઈ થાએ તે વીશે લોકોમાં નાહાક ગડબડાત કરવો નહી.

દલવાની ઘટી—હઈઆંની ઘટી.

સઘલાં માણસોને ખબરછે કે ઊપર લખેલી ચીજ કેટલી કાંમનીછે. ગરીબ માંણસને કટકો રોટલી આપનાર એ જેવો જરૂરનો સેહેલો સાંચો બીજો કોઈ નથી. બાઈઓ તમારામાં કેટલાંએક જણ ખોદા તાલાની મેહરબાનીથી પઈસે ટકે પુરછેઓ, તેથી તમને તો તમારી આગલ ખાવાનું તમારા ચાકરો આણી આપેછે, તે તમે ખુશાલ બેશીને ખાઓછો. તમને ખબર નથી કે જે રોટલી તમે ખાઓછો તે રોટલીના આટા દલનારને કેટલી મેહનત પડીછે. ગરીબ જીલાઈ ડોસી બીચારી પોતાનું ગુજરાણ કરવાને સારૂં લોકે લોકના ઘેરમાં જઈ બસેર ચારસેર ઘહું અથવા ચોખા દલવાના માંગી લાવેછે. તે ચોખાને રાતના બે વાગે અથવા તરણ વાગે ઊઠીને દલવા બેસેછે. તે બીચારી બુઢીછે તેથી તેને મદદ જોઈએછ એટલા સારૂં તે પોતાની સાંતે પોતાની છોકરી અથવા પોતાની કોઈ સગીને બેસાડેછે, અને પસીને ગરકાવ થઈ, મીઠી હુંઘ ખોઈ પાએલી, બે પાએલી આટો સહવાર પડતામાં દલી રેહેછે. વલી તે આટો લઈ જેનો હોએ તેને આપવા જાએછે, તારે વલી જેનો આટો હોએ તે બાઈ અથવા બાઈઓને મોહોડેના કોઈ કોઈ વાર કઠણ સબદો તે બીચારી ગરીબડીને સાંભલવા પડેછે. "મરતું, આ આટો કેટલો જાડો પાડેઓ, રાંડ તારાં હાડકાંને જરા વધારે ઘસતાં તુંને દુખતું હતું કે? રાંડ તું સુમફતના પઈસા લેછેકે?" એ પરમાણેના સખુનો સાંભલીને પણ તે બીચારી આંના બે આના લઈ પોતાનો જાડો પાતલો રોટલો બનાવી ગુજરાણ કરેછે. આવી મેહનતનો વીચાર અરે તવંગર બાઈઓ તમે કરો, અને તેવાં બીચારા ગરીબ માણસો ઊપર દયા લાવી તેઓની ઘટીની મેહનતનું બરોબર આપો, અરે બની આવેતો તેઓ ઊપર દયા કરી એકુબે દોકડીઆં વધારે આપો. ઈઆદ રાખજો કે તમને એ ઘટીની મેહનત વીશે કઈજ નથી લાગવાનું જાંહાં સુધીકે એક વાર તમે પોતે એવી મેહનત તમારે પોતાને હાતે કરી નહી જુઓ તાંહાંસુધી. પણ એ વાતતો એક કોરે રાખો. જીલાઈ ડોસીતો ઘટી ફેરવી પોતાનું ગરીબ રીતે ગુજરાણ કરી થાકેલી પરાગી પોતાના બીછાના ઊપર રાતના ખુશાલ સુએછે. તમે પણ ખાઈ પીને ખુસાલ હુંગ કાહાડોછો, પણ તમને ખબરછે કે તમારા પોતાના દીલમાં એક ખુદરતી ઘંટીછે જેનું ફરવું રાત ઓ દીન ચાલુનું ચાલુજછે. તે ઘંટીતે તમારૂં પોતાનું હઈઊં. જીલાઈ ડોસીની ઘંટીમાં ચોખા

નાખો, તે દલાએછે, અને બારીક ભુકો થઈ આટો થઈ બાહેર પડેછે. પણ જો ચોખા નહી નાખેઆતો અ મસથી ખાલીજ ફરેઆથી ઘંટીના પથરો એક બીજા ઊપર અમસથા કોરડા ઘસાઆથી તેઓ પાતલા, અને સાંકડા થવાના. તેમજ તમારા હઈઆની ઘટીમાં ક ઈ પણ મડવું જોઈએ નહીતો તે ઘંટીનો પણ તેવોજ હાલ થવાનો અને એ હઈઆંની ઘટીમાં જો પવીતર વીચારો, સારાં નેક કાંમોનું વમાસન દબાતું રેહેઉતો ખચીત તેથી બેહદફાએદો હાંસેલ થઆ વગર નથી રે હવાનો. અગર નેક અને પવીતર વીચારોને ઠેકાણે બદ અને નાપાક વીચારો દલેઆ કીધાતો તમારા હઈ આંની ઘંટીના પથરો જલદીથી ઘસાઈ અને નકામાં થઈ જવાના. એક વખત એ ઘંટી બીગડીતો પછી તેમાં ગમે એટલું સારૂં દલવા માંગશોતો તે નથી થઈ શકવાનું. ઘંટીના પથરો એક બીજા ઊપર બરોબ ર નહી ગોઠવાએલા હોએતો તમારે જોઈએ એટલી મેહનત કરો પણ જાડું દલાવાનું, વાટકો પુશકલ રહી જવાનો, છતાં વટીક પણ સાથે બાહેર નીકલી પડવા ના. બારીક આટાનીતો તમને ઊમેદ રાખવીજ ન હી. તેમજ તમારાં હઈઆંની ઘંટી બીગડીતો પછી તમારે જોઈએ એટલી મેહનત કરો, જોઈએ એટલી નીતીની ચોપડીઓ વાંચો, અથવા નેક અસલહત સાં ભલો, પણ તેથી કઈ અસર નથી થવાની. બધુ જેવું ને તેવું પાછું નીકલી પડવાનું. તમોએ નીતીની બા બદો વાંચીનો તે તમારા મન ઊપર કઈપણ અસર નં થી કરનાર,—તમે ખોદા આગલ બંદગી કીધીતો તે અમસથા બોલો હવા ઊપર ઊડી જવાના. આંખ' અમસથી એક પાના ઊપરથી બીજા પાનાં ઊપર માતરે દોડી જશે—હોટ અમસથા એક ઊપર એક અફડાઈ રેહેશે—જેમ વાંકી અને બરોબર નહી માંડેલી ઘંટીનું ફક્ત ખોખરો અવાજ કાહાડેછે, તે પર માણે તમારો કઠોર અવાજ માતર તમને સંભલાશે, પ ણ તેથી તમારા હઈઆમાં કંઈજ ફાએદા ભરેલી ફેર બદલી નથી થવાની.

ઓ મારા પરવરદેગાર તારી સાલણે બંદગી કરતી વેલા કેટલીવાર હું જાણે ભર જુગમાં ચકચુર પ ડેઓ હોઊં એવી રીતે હું પકડાઓ છું. ઓ તમને એ મારી અફવતી માંફ કર, મારી હઈઆંની ઘંટી બ રોબર ચાલુ રાખવાને તું મને મદદ થા, અને જેવાં ગરીબ માંણસો પોતાની ઘંટીને બરોબર રાખી જે વી રીતે પોતાનો કટકો રોટલી પેદા કરી ગુજરાંણ કરે છે, તેજ પરમાણે મહને પણ મારી હઈઆંની ઘંટીને બરોબર રીતે રાખી તેમાં નેક અને લાએક વીચારો દ બાતા રાખી અમરત જેવી, અને જીવદાન બખશનારી રોટીનો આટો પડવા દે, જે ખાધાથી હું તારી સેવામાં કાએમ રેહેવાને લાએક થાઊં.

જાણવા જોગ બીનાઓ.

મુરખ આદમી તે કોણ? ૧ વગર કારણે ગુસસે થનાર—૨ અણબોલાવીઉ અથવા વગર અરથનું બોલનાર—૩ કોઇની નકામી ભાંજગડ કરનાર—૪ અણજાણીઆ ઉપ ર વીશવાસ રાખનાર—૫ દોસત કોણ અને દુશમન કોણ એ વીશે જેને કશી ખબર નહી તે—૬ વગર ફીકરે આણી ગમથી તેણીગમ ટકેલા ખાનાર—૭ જરા જરામાં પોતાનું મ ત ફેરવી નાખનાર—૮ થોડું શમજીને ઘણું જાણવાનો ફાંકો રાખનાર.

એવો અડસટો કાહાડેઆમા આવેઓછે કે ઇઉનાઇટે ડ ઇસટેટસમાં ચાલીસ લાખ ઓરતો તપકીર સુંઘેછે—દરએ ક ઓરત સરેરાસ ગણતાં, દર વરસે બે રતલ તપકીર વાપરે છે. એ હસાબે એક વરસમાં ઇઉનાઇટેડસ ઇસટેટસ ખા તે એંસી લાખ રતલ તપકીર ખપેછે, અને તેને માટે દર વ રસે વીસ લાખ ડાલર ખરચવા પડેછે.

અતરેની પુલીસના સીપાઈઓ જાએગે આખા દાહા ડામાં બે માઈલ જેટલી પણ રખડ ફરતા હોએ, પણ લંડન ની પુલીસના સીપાઈઓને વીશે એમ કેહેછે કે દર રોજ દર એક સીપાઇ ઓછામાઓછા વીસ માઈલના જેટલી મંજલ કાપેછે, અને તે વગરે પુલીશમાં હાજર રેહેવાનું તો વલી જુ દું બીજું તાહાની ગોઠવણો વીશે એવું જણાવેઆમાં આવી ઉછે કે જો અગત પડેતો પુલીશખાતાના શઘલા સીપાઈઓને બે કલાકની વચમાં હરેક જગા ઉપર હાજર કરી શકાએ. જ રે એટલી ચોંપ હોએ તારેજ ચોકસ કામ કેહેવાએ.

કેટલીક ચીજો અથવા કેટલીક દવાઈઓ એવી હોએછે કે જે કાગતમાં બાધી રાખેઆથી ટવાઇ જાએછે, અને તેથી કેટલીક વેલાએ ઘણીજ અડચણો પડેછે. એ અડચણો ટાલ

ડવાનો એક ઉપાએ હાત લાગોછે. વરટમબરગનો પરોફેસર મસચંમ એવી બલામણ કરેછેકે, જે કાગલ એવાં કોઈ ઉપયોગમાં લાવવાનું હોએ તેને આ એડલ જણાવેઆ પરમાણે પેહેલાં તઈઆર કરવું, અને પછી તેમાં ગમે એ બાંધીઉં તો તે કધી હવાનાર નથી. એટલુંજ નહી, પણ તે એક બારગી આગમાં એકાએક બલી પણ જશે નહી.

૧॥ સેર ફટકી—૧૦ તોલા સાબુ.

આ બંધે જનસોને ૧૨ રતલ પાણીના અંદર સારી પેડે પઘલાવવાં; પછી વલી એક જુદાં વાસણમાં ૫ તોલા બાવલનો ગુંદર અને ૧૫ તોલા સરસ એ બંધેને ૧૨ રતલ પાણીમાં સારી પેઠે પઘલાવવાં, પછી એ બંધે વાસણ માહેલું પાણી એક એક સાથે ભેલી નાખવું. એ પાણીને જરા ગરમ કરવું, અને પછી જે કાગલ તઈઆર કરવાનું હોએ, તે એ પાણીમાં બોલી કાહાડીને તેને એક ઓરણના ઉપર ઓલવી રાખવું, એટલે તે માહેલું પાણી સઘલું ટીપાઈ જશે. અને એ કાગલ તઈઆર થશે. દેખાઈતુંછે કે ફટકી, સરસ, ગુંદર, અને સાબુ એ ચારોની મેલવણીથી પેલાં કાગલ ઉપર એક જાતનું ચામડાંનાં જેવું પડ થાએછે, તેથી અલબતાં, તેવાં કાગલમાં બાંધેલી કોઈ ચીજને એકાએક હવા લાગવાની નથી.

જો એક નાહાના છોકરાને માતરે એકજ વરસ છુટો મુકી ગમે તેમ આલસાઈમા તેનો કાલ કાહાડવા દીધેતો પછે, ખચીત એમજ જાણવું કે તે છોકરાના આવતા વખતને માટે ઇઆને તેના હવે પછેના દાહાડાઓને માટે ખરાબી તથા નુકશાનનો પાએઓ નખાએઓ.

ઈંગલંડ, ફરાનસ અને જરમનીમા આગલા વરસો ઉપર દર તીસ માણસે એક માણસ મરતું હતું, એવા રોગ કેલાએઆ હતા, પણ પાછલથી એ દેશોમાં એવાતો બંદોબસત દાખલ કરેલાછે, તથા દરદોનું નીવારણ કરવાને એવાતો ઉપાએઓ કામે લગાડીઆછે કે હવે એ દેશોમાં દર પીસતાલીસ માણસે એક માણસ મરણ પામેછે. એવા ઉપાઓ આપણા દેશમાં પણ જો દાખલ થાએતો કેવું સારૂં !

ગએ વરસે આકટોબર મહીનામાં સેંટ એટીની નામની જગા ઉપર એક વીધવા મરણ પામીછે, તેને વીશે એવું જણાવેઆમા આવીઉંછે કે તેની વએ ૧૦૭ વરસની હતી, તોપણ તે ચશમો લેતી ન હતી, તથા પોતાનાં મરણની બે દાહાડા અગાઉ તેણીએ પોતાને હાતે પોતાના કરેલાં મોજાં શીવીઆં હતાં, તથા વાડીમાં એક બે લટાર પણ મારી હતી. જુવાની અથવા ચાલતાં ચલણમાં એ ઓરતે પોતાની તંદરૂસતી ઘણીજ સંભાલી હશે એમાં કાંઇ શક નહી.

ઇઉનાઈટેડ ઇસટેટસ ખંધેની લોહોડાંની સડકની ૧૮૫૭ ના સાલની ઉપજનું એક સરવાઈઉ ઉપજાવેઆમાં આવીઉંછે તે ઉપરથી એવું જોએઆમાં આવેછેકે એ સડક બાંધવાને ૩૦૦૦૦૦૦૦૦૦ તરણ અબજ રૂપીઆની થાપણ કીધેલીછે, તે ઉપર ૧૮૫૭ ના સાલમા ૨૪૦૦૦૦૦૦ ચોવીસ કરોડ રૂપીઆની ઉપજ થઈછે. આ હસાબ ઉપરથી ધારવાને બની આવેછેકે એ સડકોનો ઉપએોગ ઘણો થાએછે. અને એથી કરી એ કામમાં જેઓએ નાણાં રોકેલાંછે તેઓને પણ પઈસાની સારી પેદાસ થાએછે.

પુરૂશીઆ દેશનાં બાદશાહી કુટુંબમાં આગલા વખતથી એવોજ રેવાજ દાખલ થએલો હતો કે એ દેશમાં જે કોઈ શાહાજાદો હોએ તેણે કઈપણ હુનર શીખવો જોઈએ. એ રેવાજ પરમાણે આપણી નામદાર રાણીના જમાઈ શાહાજાદા ફરેડરીક ઉલીઅમે ડીબાં ગોઠવવાનો હુંનર શીખવાને પસંદ કરીઉં હતું. પાદશાહ અને શાહાજાદા જેવાઓ આવા ધંધા કરવાને અથવા એવા હુંનરો શીખવાને ઉલટ રાખતા હતા, પણ અફસોસછે કે આપણા લોકોમાં એવા કોઈ નહી મલે, કેટલાએક પઈસાવાલા હરેક હુનર શીખવાને શરમ ભરેલું સમજેછે પણ તેઓ જારે આવા દાખલા સાંભલશે તારે તેઓની સુધ ઠેકાણે આવશે.

ઈંગલંડ દેશનું લશકર કેવા કેવા ધંધાવાલા શખ્સોથી બનેલુંછે. ૧૮૫૫—૫૬ માં ઈંગરેજી લસકર એકંદર થએલું હતું, તેનો તપસીલવાર સતા ભરેલો અહેવાલ લસકરી સરદારો તરફથી મલેઓછે તે ઉપરથી એવું માલુંમ પડીઉંછે કે એ મોહોટા લસકરમાં ૨૭૯૮૯ સતાવીસ હજાર નવસો નેવેઆસી સીપાઈઓ કુણબી, તથા માકર, અને બીજી જાતની મજુરીનો ધંધો કરનારા માંણસો હતાં; ૨૦૦૭૯ વીસ હજાર અને ઓગનેઆંસી માંણસો કીસબીઓ હતા, ૪૨૨૩ ચાર હજાર બસો તેવીસ માંણસો દુકાનદાર, અને મેહતા મુસદી (કથ્રક) હતાં, ૭૯ માંણસો ઉચા ધંધાવાલા જેવાકે વીદીઆરથીઓ, ઇનસાફના કામેદા ભણેલા, વઈદક શાસતર શીકેલા, ઈશવર વીશે ગનેઆન આપવાને પાદરીઓનો ધંધો કરનારા હતા; અને ૨૧૬૧ બે હજાર એકસો એકસઠ જુવાન છોકરાઓ હતા.

જલદી પરણવું હોએતો આ બાહાનું મજેનુંછે—ડાકટર હાલ નામના શખસે પોતાની ઇઆદીની જે નોધ કીધીછે, તેમાં એક ઠેકાંણે લખેછે કે " માણસની ઝીંદગાંની સારી લાંબી, અને સુખમાં ગુજારવાને સઉથી સરસ ઉપાએ **પરણવાનો**છે. આ પરમાંણે બોલવાનાં બે ખરાં કારણોછે, તેમા પેહેલું એકે કુમારાં આદમી પરણેલાં આદમીના જેટલી લાંમબી હઇઆતી ભોગવી શકતાં નથી—તથા બીજું કારણ એછેકે ઘેલાઓની ઇસપીટાલમાં જે આદમીઓ આવેછે, તેઓમાં કુમારાં આદમીની સંખીઆ મોહોટી જોએઆમાં આવેછે. " ઠીકછે આ બાહાનું આપણા ભોલા લોકોનાં હાતમાં પણ એક હથીઆર થઈ પડવાનું—માં બાપો પણ આ બીના વાચી વધારે ચીનતામાં પડશે, અને જાંહાં તાંહાંથી વેહેલાં પોતાના બાલકોને પરણાવી દેવાની તજવીજ કરશે કે, રખે છોકરાને પરણતાં વીલમ લાગાથી તે મરણ પાંમે અથવા ઘેલું ગાંડુ થઈ જાએ !!

આનંદથી થએલાં અણચીતાં મરણ—પારીસ સેહેર માહેલા એક કચરાપટીને સોડતમાં એક દમ ૪૦૦૦૦ (ચાલીસ હજાર) રૂપીઆ મલેઆ. તેની બાએડીએ જારે આ સુભ વરતમાન સાંભલીઉં તારે તેને એટલોતો હરખ થએઓ કે તે હરખમાજ મરણ પામી. લશકરી ખાતાંનાં એક અમલદાર વીશે એવું કેહેછેકે તેના ખાતામાહેલાં બીજા અમલદારોના પગાર સરકારે વધારેઆ હતા, તેની એક ટીપ વાંચી સંભલાવવાને તે અમલદારને હોકમ થએઆ સુજબ તે ટીપ વાચતો હતો. જે વેલાએ તે તે ટીપ વાંચતો હતો તે વેલાએ તેના સપનામાં પણ નહી હતું કે તેનું પોતાનું નામ પણ તે ટીપમાંછે, અને તેનો પોતાનો પગાર પણ વધેઓછે. પણ વાંચતાં વાંચતાં જારે તેની નજરે તેનું પોતાનું નામ પડીઉં, તારે તે તેણે મોહોટેથી રેડું ખરૂં, પણ વાચતાંજ તુરત તે જરદ થઈ જમીન ઉપર પડી મરણ પામેઓ.

તંદરોસતી અને દોલત આ બે સુખીઅ બખશેસો હાલ માણસે ગણાએછે—તંદરોસત અથવા નીરોગી માણસ ભાગીઅવંત ગણાએછે, તેમજ તવંગર અથવા પઈસાદાર માણસ ભાગ્યસાલી ગણાએછે. એ બંને બખશીશો એક સરખી સારી ગણાએછે, તોપણ લોકોમાં એ બંનેવીશે એક એકથી ઉતરતાં જતછે.— કોઈ માણસ પાસે પાંચ પઈસાનો સારો જવ હોએઓતો ચોતરફથી લોકો તેની અદેખાઇ કરેછે—પણ તંદુરસત અથવા નીરોગી માણસ વીશે કોઈ કાંઈ બોલતું નથી. આ ઉપરથી જણાએછેકે જો પણ તંદુરસત માણસ પઈસાવાલા કરતાં વધારે સુખીછે, તોપણ તેની કશી.દરકાર ન કરતે, પઈસાવાલો, જે કેટલાક દુખોથી દુખી હશે તેની ઉપર સઉ કોઈની નજર ભરાએછે. તંદુરસતી એ એવીતો ઉમદા બખશેસછે કે ગમે એવો ફકીર અથવા મીસકીન પણ તે જાલવી રાખવાની પોતાથી બનતી કોશેસ કરશે, પણ તેમજ દોલતવંત તંદુરસતી મેલવવાને પોતાની દોલતનો મોહોટો ભાગ આપવાને પણ પછાત પડશે નહી. દોલત એવી ઉતરતી છતાં તેની અદેખાઇ, અને તંદુરસતી આવી ઉપીઓગી છતાં તે વીશે કોઈને ખીઆલ પણ નહી એ કેહેવી અજબ જેવી વાતછે.

મુગાં બેહેરાં કારીગરી—વરટમબરગમાં હાલ થોડીક મુદત થઈ એક છાપાખાનું ઇશથાપવામાં આવીઉછે. કેહેછે કે એ છાપાખાનામાં કેટલાંક મુગાં તથા કેટલાંક બેહેરાં મલીને ૧૬૦ માણસો કામે લાગેલાંછે. એ ઓમાં જેઓ ડીબાં ગોઠવેછે તેમાં અગીઆર ઓરતો સામે લાગેલીછે. એ છાપાખાનું મીસટર થીઓદોર હેલગરડ નામના શખસે ઇસથાપીઉંછે. અને મુંગાં બેહેરાં માણસો જે કામે લગાડીઆંછે, તે સઘલાંને એજ ગરહસથના પઈસાથી એ કામની તરબીઅત પણ આપીછે. એ ધણીનો આવો પરોપકાર તથા ખરાં દુખમાં પડેલાંઓને તરફ દઆનું સુધીએ તેઓને આ પરમાણે ઠેકાણે લગાડવાની નેક સોચનાને માટે તે શેહેરના હાકમે સોનાનો એક થાન એ ઉદાર પુરૂષને ભેટ કરેઓછે. ખરેખર એ છાપાખાનાનો દેખાવ પણ જ જોવા લાએક હશે—જાહાં કાંઈ ગડબડ નહી—જાંહાં એક એકનું બોલેલું કોઈ સાંભલે નહી—તથા જાંહાં કોઈ કાંઈ બોલી પણ શકે નહી, અને જે ઠેકાણે સઘલુ કામ સાતરે અસારતથીજ થાએ, એવી જગાનો દેખાવ જોવા લાએક હોએ, એમા શક નહી.

ચસમા—હાલ આપણા લોકોમા ચસમાનો દન ઉપર દન વધારે ઉપઓગ થતો જાએછે—કેટલાએકોને એ પેહેરવાની ખરેખ ફરજ પડેછે—કે તેઓ ઘડપણને લીધે અથવા નાતવાનીને લીધે પેહેરેછે, અને કેટલાક જુવાન ટરમટરાઓ નામને ખાતર શોખથી એ ચસમાં પેહેરેછે. પણ એ ચીજ આજ પાંનસો વરસની પેહેલાં ઇઊરપમા કોઇતાં ઉપઓગમાં આવી હોએ એવું માનવાને કારણ નથી, સબબકે તેરમી ઈ

દી સુધી એ ઈઅંતર વીશે કોઈમાં ગનેઆન હતું નહી, પણ એજ સદીની આખેરીએ મી૦ રાજર બેકન નામના શખસે આ ઉપઓગી ઈઅંતરની શોધ કીધીછે. સર ડેવીડ બ્રુસ્ટર ચશમા વીશે એવું મત આપેછે કે "કેટલાંએકોમાં એવો ખેઆલછે કે ચાલતાં સુધી ચસમાં વાપરવા નહી, તે ખેઆલ ખોટોછે. માણશોની આંખણી રચના ઘણીજ નાજુક છે, તેથી કરી કામેમ અને ચાલુ મેહેનત આંખ ઉપર પડે આથી તે ઉતાવલી નુકશાન પામેછે, માટે જો એવું જણાએ કે આપણી શાધારણ આખે જેવું દેખાએછે તે કરતાં ચસમાં પેહેરીઆથી લગાર વધારે શારૂં દેખાતું હોએતો તુરત ચસમો પેહેરવાને શરૂ કરવું."

દુનીઆની ભીતરમાં અતીશએ ગરમીછે, એ વાત વીશે હવે કશો શક રહેઓ નથી. બલતા પાહાડો, આઈસલંડ માહેના તથા આ દેશના ઉના પાણીના જરા, અને કીલીફટન માહેલા ગરમ પાણીના કુવાઓ ઉપરથી ચોકસ સાબેત થાએછે કે દુનીઆના પેટામાં પુશકલ ગરમીછે, અને ગરમીથીજ ઉપર જણાવેઆ પરમાણેના બનાવો બનેછે. મેકશીકોમાં ૧૭૧૬ ફુટ, ઈંગલંડમાં ૧૫૮૪ ફુટ અને જરમનીમાં ૧૩૦૦ ફુટ સુધી ઉંડાણ ખોદીને તપાસો કીધામા આવીછે કે જમીનની અંદર ગરમી કેટલીછે. પારાની સીસીથી સાબેત કીધુ છેકે જેમ જેમ જમીનમા વધારે ઉંડા જઈએ છઈએ તેમ તેમ વધારે ગરમી જણાએછે. એવી તપાસો કીધા ઉપરથી એવું ચોકસ ઠરાવીઉછે કે જમીનની અંદર ૩૧ માઈલ ઉંડાણમા એટલીતો ગરમીછે કે જેથી લોહોડાં અને તીખા જેવી ચીજો પઘલી શકે. અલબતા એ વીચાર જે વીદવાનોએ જણાવીઓછે તે કાંઈ ખોટો નથી. બલતા પાહાડો જેવારે ફાટેછે તેવારે તેઓ માહેથી જે પીઘેલી ચીજો બાહાર પડેછે, તે એજ પરમાણે અંદરની શખત ગરમીથી થઈ હશે.

આઈશ અથવા બરફનો દવા દાખલ ઉપઓગ—હાલ બરફ દવા તરીકે ઘણો વપરાએછે, આપણા અને તેમજ બીજા દેશોમા એ વશતુનો પીધામા જેટનો ખપ થાએછે તે કરતા દવા દાખલ એનો ખપ ઘણો થાએછે—જો પેટમા જરા વધારે ગરમીની અસર માલમ પડી તો તુરત ડાકટર બરફ વાપરવાની ભલાંમણ કરેછે, તેમજ માથે ગરમી ચડી તો માથે બરફ મુકવા અથવા બાધવાનો હોકમ ડાકટરો કરેછે. સારી તદુરશતી ભોગવનાર શખશે જો બરફના પાણીનું એક ટમલર પીધુ તો તેનો જીવ જરા આસુદો થાએછે. અલબતાં માણસના સરીરનાં તેમાં ખોરાક પરમાંણે પુશકલ ગરમી હોએછે. તે ગરમી બરફનાં પાંણીથી જરા નરમ પડેછે. એ બરફ પેટમાં ગએઆથી બે રીતે પેટમાની બોખાર નરમ પાડેછે—એકતો એ જાતે થોડી ગરમી ચુસી લીએછે, અને બીજી એમકે પરશેવાના આકારમાં બાહાર ખેંચી કાહાડેછે—એમાં એ ગુણછે, તેથી કરીને તાવ ઉપર પણ એ અકશીર ગણાએછે. ટુકામાં બોલીએ તો બરફ આજને કાલ એક અગતની દવા ગણાએછે. અગાઉ આપણાં લોકો એ વશતુનો ઉપઓગ કરવાને ઘણી ધાસતી ખાતાં હતા, પણ હવે હલુ હલુ તે ધાશતી દુર થવા માંડેછે, અને લોકો એનો ઉપઓગ કરેછે. અલબતાં સઘલી ચીજ બે અંદાજે લીધાથી નુકશાન કરેછે, તેમજ એ પણ ઘણો વાપરેઆથી નુકશાં ન કરેચ.

ખુલલી અથવા સાફ હવા—ઘણીવાર લોકોને સમજાવેઆમાં આવીઉછેકે શરીરને સુખમાં રાખવાનો તથા રોગોની અસર આપણા ઉપર લાગુ નહી પડવાનો માતરે આજ એક એલાજછે કે બને તેમ કરી આપણને આપણાં દમમાં સાફ અને ખુલી હવા લેવી જોઈએ. એક કાબેલ વઈદ કેહેછેકે જો લોહી એકવાર બગડીઉતો તેથી માણસને ખઈનો બુરો મરજ થાએછે; તથા ખરાબ હવાથી લોહી બગડેછે. જે હવા માણસો પોતાના દમમાં લીએછે તે હવાથીજ માણસોનું લોહી સાફ થાએછે. અગર જો ગંદા અને મેલા પાણીએ કાંઈ લુગડા ધોઈએતો તે લુગડાં કધી સાફ થઈ શકવાના નથી તેમજ જે હવા આપણે દમમાં લઈછીએ છઈએ તે જો સાફ ન હોએતો તેથી કધી પણ આપણું લોહી સુધરનાર નથી. જેમ એક ઠેકાણે પડી રહેલું થમ પાણી ખરાબ થઈ જાએછે તેમજ એક ઠેકાણે ઘેરાઈ રહેલી હવા ખરાબ જાણવી, પણ જો પાણીને બરાબર વેહેવા દીધું હોએતો તે જેવું સાફ અને નીરમલ રેહેછે, તેમજ જે હવા એક ઠેકાણે ઘેરાઈ રહેલી ન હોએ પણ તેને ખુલાસથી જવા આવવાનો રસતો મલતો હોએતો તે હવા પણ સાફ અને નીરમલ જાણવી એ ઉપરથી ચોકસ સાબેત થાએછેકે કેટલાંક ઘરોમાં હવાના આવ જાવને માટે ખુલી જગા હોતી નથી તે ઘરોની હવા પણ સાફ નહી. જરૂર કરીને રેહેવાની જગાઓ ઉપર હવાને માટે ખુલી જગા રાખવી જોઈએછે.

શાદીની શીખાંમણ.

મનુશ વશતુના દીકરા એક બીજાનાં હાડ
કે શરવેની ઓતપંતીનુછે એકજ જાહાડ;
લાગે દુખવા આણુશનુ એક હાડકું જારે
પાંમે દુખ તે શરીરનાં શઘલાં હાડકાં તારે;
મનુશ જાતનાં દુખમાં દખી તું નવ થેલાએ
નામ તારૂં તે મનુશ કરી કદી નવ પેલાએ.

લખી ગએઆછે બેહરાંમ ગોરની ગોરપર તાં
શખાવતનો હાથ ભલો જોરાવર બાજુ કરતાં.

અરે ભાઈ ખોદાની રજામંદીને તું ધર
અરે બંદા તું ચાલ ખોદાના મારગપર.
છે ઉંચા બાએગનો આ જગતમો તે નર
જે તેની દરઘાહથી ફરાવેં પોતીકું શર.
ઘુંટશે જે આકાશને પાતાલનો દાદાર
તે એક વીના બીજો તુંને નથી મલનાર.

પાહાડનાં ખોહમો વાઘ ભરાઈ બેઠો શું ખાએ
પાછલ પડેલો માંનવી તે કાંથી ભોજંન પાએ.
કરે તું શેકાર જારેકે તુજ ઘરમો ભરાઈ
બની રેહ હાથને પગ તારા કરાલીઆ થાઈ.

(૨૦ મ૦ ની ગુલેશતાન)

બાલકોને નીશાલે પેહેલવેલાં ધામ ધુમથી બેસાડેછે તે વખતે ગાવાનું

ગીત.

"મા નેરું સુધા સુલતું" એ રાગતુંછે.

કુંવર ચંચલ થઈ ગોટલે ચડ્યા
દેખી માતાનો હરખ નમાએ, નીશાલે કુંવર ચાલેઆ.
દીલમાં દુશમનને ધાસકા પડ્યા,
સરવે વાલાં શગાં હરખાએં. નીશાલે—૧
કુંવર હેતે શ્રીફલ લીધું હાથમાં
ધરીકું છતર થવા શીરછાંએ, નીશાલે.
કોડે કુટંબી આવેઆં સહુ સાથમાં
જોતા કસુર રહી નહી કાંએ. નીશાલે—૨
વાજે તરાંસાંને તંબાલુ ગડગડે
માતા મોંડઘરી ગીતગાએ, નીશાલે.
હઈડે કુંવરને હરખ ઘણો ચડે
કરવા અભેઆસ આતુર થાએ. નીશાલે—૩
ઓરે હું તને માલીડા વીનવું
મારી શેરીમાં ફુલડા વેરાવ, નીશાલે.
એક છોગલું લાવ ગુથી નવું
મારા લાડકડાને ધરાવ. નીશાલ—૪
જાલે લાલ ખરાદી તું આવીઓ
લાવીઓ પાટી રચી નવરંગ, નીશાલ.
સોની ખડીઓ બનાવીને લાવીઓ,
લાવીઓ લેખણુ જડીએલાં નંગ, નીશાલે—૫
ઓરે મેતાજી તમને હું વીનવું
રૂડી જાજમો લેઈ પંધરાવો, નીશાલે.
બાંધી ચંદરવા જમરૂખ બાંધવું
મોટા દાઅના તકતા મંડાવો, નીશાલે—૬
કુંવર બાલક મધે બીરાજશે
જેવો તારા મંડલ મધે ચંદ, નીશાલે.
કુંવર મધુરા મેઘની પેઠે ગાજશે
શુણતાં સરવને થાશે આનંદ, નીશાલે—૭
ભણશે આંક કુંવર ભલી ભાતથી,
લખશે અખશર મોતી સમાન, નીશાલે.
સઉનાં મન હરશે મીઠી વાતથી,
ઘણાં મલશે મેતાજીનાં માન, નીશાલે—૮
જોડીઆ સાથે મીનરતા જોડશે,
સઉમાં વાખેણી પામશે લાજ, નીશાલે.
કુંવર બોલપણું ભરમ તોડશે,
સમજાવી સુધારશે આજ, નીશાલે—૯
દીસે ચંચલ ચતુર શીરોમણી,
સરવે નીરખી કહે નરનાર, નીશાલે.
ભણશે ભાવેથી વીદીઆ અતી ઘણી
એના એવા દીશેછે આચાર, નીશાલે—૧૦
ભણી ગણીને દેશાવર ડોલશે,
થાશે પરથવીમાં પુરૂશ પરખીઆત, નીશાલે.
ખરેખાત હુંનર ઘણા ખોલશે,
સુ વીસતારશે વીશવમાં વાત, નીશાલે—૧૧
રૂડા ગરંથ શુથાવશે તે વલી,
મોટા કવીઓ કેરાં થશે કામ, નીશાલે.
એવો પુરૂશ પરાક્રમી સાંભલી
દીલમાં હરખશે દલપતરામ, નીશાલે કુંવર ચાલીઆ—૧૨

સ્ત્રીબોધ.

પુસતક ૨ જું. જુન ૧૮૫૮ આંક ૬ ઠો.

વખાણાએલી ઓરત.

રોજાલી.

ઈઊરપ ખંડના કેટલાએક દેશોમાં ઓરતો દુનીઆનો સંસાર તજીને માણુસનું દુખ નીવારણ કરવાનુ કામ લેઈ બેશેચ એવી ઓરતોને " સીસતરસ આવ મરસી " એટલે દએઆની બેહનો, એવું નામ આપીઊંચ અને તેમાની એક રોજાલી હતી. રોજાલી ઈસવી સને ૧૭૮૭ ના વરશમાં જનમી અને ઊમરમા આવીઆ પછી પારીસ શેહરના એક સઊથી ગરીબ મોહુલામા પોતાનુ રેહઠાણ કીધું. થોડા વારમા એ ઓરત સંધા સાથે મળી ગઈ અને ગરીબો ઊપર તેનુ એટલુંતો દીલ લાગી ગીઊં કે દરએક કુટંબનુ સગુ હોએ તેમ થાઈ પડી. કોઈ આજારી પડીઊતો રોજાલી તેની ખરદાસત લીએ અને દવા આપે, કોઈને નુકસાન થાએઊં હોએ ઈઆ સગુવાલુ મરી ગીઊ તો રોજાલીથી તેને દીલાસો મળે; કોઈ અડચણમા આવી પડીઊં હોએ, તેને પેટ ભરવાનુ કાંઈ મળે નહીતો રોજાલીનો આસરો લીએ.

ગરીબોને જે મદદ કરતી હતી તેથી કેટલાએક ધરમાતુ તવગરો તેને કેહતા હતા કે અમારી મદદની જરૂર પડે તો લેવાને ચુકશુ નહી તેથી રોજાલીથી જારે પોતાને મદદ કરવાનુ નહી બનતુ હતું તારે બીજાઓને સુભ કામમાં સામેલ કરતી હતી. એક વખત એક ગરીબ આદમી અતીશે દુખમાં તેની આગલ આવીને બોલીઓ " બસ મારી કમબખતી, મારો ઘોડો મરી ગીઓ અને મારી બાએડી તથા છોકરા ભુખે મરવાના જે ધંધામાં હું છેઊં તાહા ઘોડા વગરે કેમ ચાલે? " રોજાલીએ તેને ઘણો દીલાસો આપીઓ પણ તેથી અસર થાઈ નહી. તે બોલી " ખોદા ઊપર વીસવાસ રાખ અને જાઈને બંદગી કર, હું તારે વીશે કાંઈ કરશ, બે દાહાડા રહી પાછો આવજે " તે જતો રહેઓ અને રોજાલી પોતાના એક તવંગર દોસત પાસે ગઈ અને કહેઊં કે " તમોએ મને જણાવીઊં હતુ કે ગરજને વખતે હું આઊં, હું અવે આવીચ. " તેને કહેઊ " શું કરવા આવીઆચ " " મને ઘોડો જોઈએચ " " મારા તબેલામાંથી લેઓ " " તેવો ઘોડો મને નથી જોઈતો મને એવો ઘોડો જોઈએચ જે ઘણો ભાર ખેચે તેવો " " મારે હીસાબે વેચાતો લેવો " રોજાલી તુરત તાહાથી ઊઠી અને ભલા કાંમમાં ઢીલ નહી કરવી એવુ જાણી એક ઘોડો ખરીદ કીધો. બીજે દાહાડે તવગરે તેને પઈસા આપીઆ અને ગરીબ ઘોડો લઈ ગીઓ

ગરીબોને જારે ઘણી તંગી પડે તારે શાક એમ કેહ કે અવે બે ઊપાએ રહેઆછે. એકતો નદીમા પડી ડુબી મરીએ, નહીતો રોજાલીનો આસરો પકડીએ. અગર જો કોઈ રોજાલી પાસે ઊછીનું વાએદાસર લેઈ જાઈ પાછું નહી આપે અને તે વીઝની કોઈ એઆદ દેવડાવેતો તે કેહતી હતી કે બીચારાઓને પાછુ આપવાનુ બનતુ નહી હશે. તવંગરોની મદદ તેને મલતી હતી તે શારૂં તે તેઓની ખુશામત નહી કરતી હતી. તે કેહતી હતી કે તમો કાંઈ મારી ઊપર ઊપકાર નથી કરતા, તમુને મારો ઊપકાર માનવો જોઈએ કે હજારોમાથી મેં તમુને સારૂં કાન કરવાની તક આપી.

રોજાલીનુ ઘર એક ગરીબ મોહલામા હતું પણ તે જગાએ તવંગરો અને કાબુવાલા આવતા હતા. એવું બને કે માદીએ પરનારી ઓરતોને ભીખારી અને

શાદીની શીખાંમણ.

મનુશ વચતુના દીકરા એક બીજાનાં હાડ
કે શરવેની ઓતપંતીનુછે એકજ જાહાડ;
લાગે દુખવા માણશનુ એક હાડકું જારે
પાંમે દુખ તે શરીરનાં શઘલાં હાડકાં તારે;
મનુશ જાતનાં દુખમાં દુખી તું નવ થેલામે
નામ તારૂં તે મનુશ કરી કદી નવ પેલામે.

લખી ગએઆછે બેહરાંજ ગોરની ગોરપર તાં
શખાવતનો હાથ ભલો જોરાવર બાજુ કરતો.

અરે ભાઈ ખોદાની રજામંદીને તું ધર
અરે બંદા તું ચાલ ખોદાના મારગપર.
છે ઉંધા ભાગ્યેગનો આ જગતમો તે નર
જે તેની દરઘાહથી ફરાવે પોતીકું શર.
ધુંડશે જો આકાશને પાતાલનો દાદાર
તે એક વીના બીજો તુને નથી મલનાર.

પાહાડનાં ખોહમો વાઘ ભરાઈ બેઠો શું ખાએ
પાછલ પડેલો માંનવી તે કાંથી ખોજન પાએ.
કરે તું ચોકાર જારેકે તુજ ઘરમો ભરાઈ
બની રેહ હાથને પગ તારા કરાલીઆ શાઈ.

(ર૦ મ૦ ની ગુલેચતાન)

બાલકોને નીશાલે પેહેલવેલાં ધામ ધુમથી બેસાડેછે તે વખતે ગાવાનું

ગીત.

"આ મેરૂં ગુંધા ગુલનું" એ રાગનુંછે.

કુંવર ચંચલ થઈ ગોડલે ચડ્યા
દેખી માતાનો હરખ નમાએ, નીશાલે કુંવર ચાલેઆ.
દીલમાં દુશમનને ધાસકા પડ્યા,
સરવે વાલાં શગાં હરખાએ. નીશાલે—૧
કુંવર લેસે શ્રીફલ લીધું હાથમાં
ઘરીઉં છતર પવા શીરછાંએ, નીશાલે.
કોડે કુંટંબી આવેઆં સહુ સાથમાં
જોતાં કસુર રહી નહીં કાંએ. નીશાલે—૨
વાજે તરાંસાંને તરાંબાલુ ગડગડે
માતા મોદ્ધરી ગીત ગાએ, નીશાલે.
હઈડે કુંવરને હરખ ઘણો ચડે
કરવા અભેઆસ આતુર થાએ. નીશાલે—૩
જીરે હું તને માલીડા વીનવું
મારી ચેરીમાં ફુલડા વેરાવ, નીશાલે.
એક છોગલું લાવ ગુથી નવું
મારા લાડકડાને ધરાવ. નીશાલે—૪
ભલે લાલ ખરાદી તું આવીઓ
લાવીઓ પાટી રચી નવરંગ, નીશાલે.
સોની ખડીઓ બનાવીને લાવીઓ,
લાવીઓ લેખણ જડીએલાં નંગ, નીશાલે—૫
જીરે મેતાજી તમને હું વીનવું
રૂડી જાજમો લેઈ પંથરાવો, નીશાલે.
બાંધી ચંદરવા જમરૂખ બાંધવું
મોટા દાચના તકતા મંડાવો, નીશાલે—૬
કુંવર બાલક મધે બીરાજશે
જેવો તારા મંડલ મધે ચંદ, નીશાલે.
કુંવર મધુરા મેઘની પેઠે ગાજશે
શુણતાં સરવને થાશે આનંદ, નીશાલે—૭
ભણશે આંક કુંવર ભલી ભાતથી,
લખશે અખશર મોતી સમાન, નીશાલે.
સઉનાં મન હરશે મીઠી વાતથી,
ઘણાં મલશે મેતાજીનાં માન, નીશાલે—૮
જોડીઆ સાથે મીનરતા જોડશે,
સઉમાં લાખેણી પામશે લાજ, નીશાલે.
કુંવર ભોલપણું ભરમ તોડશે,
સમજાવી સુધારશે આજ, નીશાલે—૯
દીસે ચંચલ ચતુર શીરોમણી,
સરવે નીરખી કહે નરનાર, નીશાલે.
ભણશે બાવેધી વીદીઆ અતી ઘણી
એના એવા દીશેછે આચાર, નીશાલે—૧૦
બણી ગણીને રેચાવર હોવશે,
થાશે પરથવીમાં પુરૂશ પરખીઆત, નીશાલે.
ખરેખાત હુંનર ઘણા ખોલશે,
સુ વીસતારશે વીશવમાં વાત, નીશાલે—૧૧
રૂડા ગરંથ શુધાવશે તે વડી,
નોટા કવીઓ કેરાં થશે કામ, નીશાલે.
એવો પુરૂશ પરાકરમી સાંભલી
દીલમાં હરખશે દલપતરામ, નીશાલે કુંવર ચાલીઆ—૧૨

ને હાતે; અથવા ખોદાએ તમને એકુ ચાકર આપેઓ હોએતો તેની પાશે તે ચીજોની તઈઆરી કરી રખાવો. હું જો મારા વખતસર નહી ઊઠેઓ તો તેનું કારણ જો મારી આલસાઈ હોએતો મને જેમ બને તેમ સમજાવી, નહીતો પછી વલી ધમકાવીને ઊઠાડો, અને મારા વખતસર બાહેર જવાને સઘલી વાનેની સગવડ કરી આપો. જો તમને છોકરાં હોએતો તેની તજુમલ વીશે તમને જેમ બને તેમ સારી પેઠે ખબરદારી રાખવી જોઈએ, અને એવું નહી થાએ કે તે બચાંઓની અલજાડનું કાંમ તમારા ખાવંદ ઊપર આવી પડે. મહને ખબરછે કે કેટલીએક બાઈઓ પોતે આલશુની મોઆફક એક કોરે બેસી, અથવા સુઈ રેહી, બચાંની ચાકરી પોતાના માટીની પાશે જુલમ જાસતીથી કરાવેછે. માટી બીચારો નમાનો, દઆલુ અને ભોલો હોએતો તે પોતાની બાએડીનું મન રાખવાને તેવુ વહીતરૂં કરેછે, પણ એ એક વાજબી રીતે જોતા અણઘરતુંછે, કે તે બીચારો બાહારનું વહીતરૂ કરી, આખો દાહાડો એણીગમ પેલીગમ ભટકીને થાકી લુસ થઈ આવે, તેને મદદ કરવાને બદલે ઊપરથી તેની બાઈડી ઊલટો તેની ઊપર વધારે બોજો નાખે. "જરા કાઊને લેઓતો—જરા એને હીંચ તાણો—જરા પીવીને પાણી પાઓતો"—એવી એવી બેસીને બાઈ ટેંકરાઈ કરે અને પેલો બીચારો રાતના આશાએશથી હુગાવાને ઠેકાણે પોતાના બચાંને હીંચ તાણ તો તાણતો બેજાર થાએ, તેના પાંખરા દુખી આવે તોબી તેની કઈ કદર તેની બાએડીને આવે નહી; તારે અવે વીચાર કરો કે એવી બાએડી પાશેથી સુખ અને આરામ મેલવવાની શું ઊમેદ. એવી બાએડીનો કોઈ પ્રટાઊ મરદ ગુશે થઈ ઘેરમાંથી નીકલી રોજ બાહેર જાએ એમાં કઈ નવાઈ જેવું નથી. વાસતે બાએડીને લાએકછે કે પોતાના ખાવંદને એવી વાતની ભાજગડમા પડવાથી જેમ બને તેમ મોકલો રાખે. કોઈ દઆલુ બાપ ખાસુખા એવી ભાંજગડ ખાસુખા પોતે લેવાને ઈનતેજાર હોએછે, પણ તેવા મરદને મીઠા સબદથી તેની બાઈડી એમ કેહ કે એ કામ મારૂંછે, તમે તજદી નો લેઓ, અથવા હું કાંમ કરતાં કઈ થાકી રહી જતું હોએ તોજ તમે હાત નાખો તો બેહતર, એવી લાએક સીકામણથી ખચીત મરદ પોતે એ કામમા વધારે વચમાં નથી પડનાર.

બીજું,—બાએડીઓને લાએકછે કે આખો દીવસ તેઓને જે ફરસુદ મલેછે તે વખત પોતાના ધણીના ઘેરની ખબરદારી—પોતાનો સામાન સુમન સાફ રાખવાની તજુમલ રાખે. માણશો પાસે એ વીશે મેહનત કરાવે એટલુંજ નહી પણ પોતે જાને કેટલીએક તેવી નાજુક વસતુઓ સાફકરી ઘેરને તથા તેમાના સર સરનજામને દીવાની જોત જેવા રાખે. એ પરમાણે સફાઈ રાખેઆથી ધણીને જેઆરે કોઈબી ચીજની જરૂર પડેછે તારે તેને તે તુરત મલી આવેછે, એટલુંજ નહી પણ તે સફાઈ ભરેલી હોઆથી તેની ઊપર ખરચેલા પઈશા નકામાં પડેલા નથી ગણાતા. ઈંગરેજોની જે સુઘર વાપરનારી અને ઊદીઓગી બાઈડીઓ છે, તેઓ પોતાના ઘેરની એક જીહીણી ચમચી વટીકની રોજ તપાશ રાખેછે. આપણો આગલો ગવરનર લારડ ફાકલાંડની બાએડીને વીશૅ કેહછે કે તે રોજ સહવારના બબરચીખાનામાં જઈ પોતે નજરે નજર ચોકસાઈ કરતી હતી કે રાંધવાના વાસણો સાફછે કે નહી, ચમચ, તવાથા, કરછી, ચીપીઆ, અને એ વીગરે બીજો સામાન સાફ સફાઈ ભરેલોછે અથવા નહી. તેજ વખતે, રાંધનાર બાવરચીઓ પોતે સફાઈ ભરેલા, સાફ હાતથી કાંમ કરેછે કે નજીશાઈ વાપરેછે, એ વીસેની ચોકશાઈ રાખતી હતી. તેઆર પછી પોતાના ઘેરની અંદરનો સામાન પોતાને હાતે, તથા માંણસો પાશે સાફ કરતી અને રખાવતી હતી, જેથી તે બાઈના ઊદીઓગ વીસે સઘલા ઈંગરેજોમાં તારીફ થઈ રહી હતી. વાસતે ઘેરની જતન, તથા તેમાંના સામાનની જતન, ઓરડા સાફ રાખવાની અથવા રખાવાની જતન, સામાન સઘલો બરોબર ઠેકાણે ગોઠવેલો રાખવાની જતન કરવાની દરએક બાઈડીની ફરજ છે, અને એ પરમાણે કીધાથી તે ખચીત પોતાના ધણીને ગમતી થઈ પડવાની, એ વીસે અમે નચકો લખી આપવાને તઈઆર છઈએ. પણ જુઓ આપણી બાઈડીઓમા એકુજ એવી મલી આવશે, જેમા એવા ઊદીઓગની કઈ પણ નીશાનો દેખાએ આપણા ઘેરમાંના સામાનનો ગોઠવનાર કોણ. નહી, ઘેર ધણીઆની. હમાલો, ચાકરો, અને તે જો નહી હોઆ, અને ધણી બીચારો ગરીબ હોએતો તે પોતેજ બધું કાંમ કરનાર, કબાટની ઊપર ધુલ ચહડેલી, ખુરશીની નેતર તુટી ગએલી અને તેમા વલી હજા

રો માંકડ, ઓરડામાં એકુ કોચ હોએતો તેના ગલેફ
ની ઊપર પડેલી ખાંડીબંધ ધુલ અને કચરો, અને તે
ની સાથે સોભામાં પડેલા ખરડેલા પગના આબેહુબ
નમુના, ગલેફના આગલથી નથા પછવાડેથી ઊડતા
ઊડતા વાવટા. પેટી ઊપર છોકરાંની નજીસી.
આખે ઓરડે કરાડીઆઓએ જેટલાં જોઈએ એટલાં
પસારેલાં જાલાં, કસારીઓએ પોતાની રેવાની જગા
કબર્ટની પછવાડે અથવા ખુણામાં કીધેલી, તે એ
ટલી કે તેઓનુ ખાનદાન વધી ગએલું. જો ધ
ણી ચોપડી વાચનાર શોખી હોએતો. તેની ચોપડી
તથા કાગજોનું કઈ ઠેકાણુંજ નહી. તે બીચારાના કાં
મના કાગજીઆને ફાડી છોકરાંઓએ તેના પડા બના
વેલા, અથવા પાણીએ કરીને તેના કટકા દેવાસે ચો
હોટાડેલા. ધણીએ ચુકવેલા ઘેર ખરચનો આંકડો
જે જાલવી રાખવા બાએડીને આપેલો તે આંકડાની
ઊપર બાઈએ પોતાની રેસમની દડી વીટારેલી, અ
ને તે આંકડાની ધણીને જરૂર પડતાં બીચારા પાશ
આખી પેટી અને ખાના, અને વકોરા સોધાવવા. ખા
વા પીવાના વાંસણો જો ચાકર સાફ કરે તોજ, પછી
તેમાં ખાવાનું જોઈએ એવા સવાદનું થાએ. કટાંનું થ
ઈઊતો બેચાર ગાલ ચાકરને દઈ મુગા રેહેવું—છેનુ
પોતાના બીછાનાની ચાદર ઊપર બચાં છોકરાની ખ
રાબીના ધાબાં અને કુરતીનમાં માંકડની પાંજરા પો
ર, ધણીને રાતના નચીતથી હુંગ આવવાને કીધેલી!
એવી એવી બે પરવાહી, અને નજીસાઈ વાપરતી ધ
ણી બાઈડીઓ મલી આવશે. તેની સાથે વલી ઘેરની
જતનતો નહીજ પણ પોતાના બદનની અને કપડાની
બે પરવાહી એટલી કે તેનું સું બએઆન કરીએ. જો
બાઈ તપકીર લેનારી હોએતો, છ ફુટ દુરથી તેવણની
સોડી તંબાકુના વાસ ભરેલી, જે ચીજ [illegible] તેમએસ,
તોહાં પોતાની તપકીરનો વાસ મુકી [illegible] તેમ અ
તો કઈ [illegible] રાખતાં હશે, [illegible]
આ તેને ક[illegible] ને ન ગીતે [illegible]
હોણું સાફ [illegible] જોઆ રાખેછે તે
સોપારી—[illegible] રેહે. જે કપડું આ
ખડી અથવા [illegible] સુવા—એલચી,
બેઆની અથવા [illegible] અથવા કાચી
જાવનારી એક ચી[illegible] એકુએ અરધી,
રંવાર છડાછડ તેમોજ [illegible] કુંટાલો ઊપ
[illegible] ભાગ વા

ગએલો, અથવા તરતનું ખાઈને હુત નુ
ક તે રૂમાલમાંથી ગંધાતો વાસ નીકલનો
ણામાંથી, તથા બાલમાંથી એવો ખરાબ
તોકે તેથી ધણીને એકાદી વેલા ખરોજ ક,
જેઆ વગર નહી રેહે. કેટલીએક બાઈ
સાવક લોકની કાણી પોતાના માંથામાં જુ-
ખને પાલવા એક નાહાના જેવો માલો સં
તે જુ જારે કડે તારે બાલ છુટા મુકી ...
ર લઈ ખવડ ચવડ કરવા પડી ગએલા
બાએડીઓ શું પોતાના ભરથારને ગમતી
ની. કધી નહી. વાસતે સુગરાઈ જો
ર અને સર સરનજામની રાખવી બા
તેવીજ ફરજ પોતાના બદનની અને
ના બચાના બદનની, અને જરૂર ધ
ણીના બદનની પણ સફાઈ વીશે વાપર
પવું જોઈએછ.

છેલું બાએડીએ પોતાના ઘ
રીતે પોતાની અકલની સકતી ૧ ર
જેવા ચીકન—પઈશા મુકવાની ન [illegible]
રૂમાલ ઊપર તેના નામની નીશા. મો[illegible]
પર તેવાં ખુશનુમાં ચીકનો—ટે[illegible] ખ
રીગીરી, વાસકુટેના કાપ કાપ[illegible] પે
અને હાતની હુશીઆરી બતલાવી તેવા
શી ઊતપન કરવી જોઈએછ. જો ધણી ગ
વાનો શોખ રાખતો હોએતો તેવી તેવી
આ પોતાની અકલથી જોડી, અથવા
થી વાંચી તે પોતાના ધણી આગલ દીલ
એવે રાગે ગાઈ જણાવાની તઈઆરી કરી
ઈએ, કે જેવો માંટી બાહેરથી ઘેરમા આવે
સાથે બેસી અરધો કલાક તેનો જીવ બા
કરવાને બની આવે [illegible]

તેઓના [illegible] ધણીનું બએઆ[illegible] છે,
એ વાત સાંભલી [illegible] ઊપર
તે. એવી રીતે [illegible] બાઈએ ઘેઆન પા
જણું.
હોચાડી. પરમા[illegible] ઊપર [illegible] ધણીની વાહાલી
[illegible] તે પોતાના [illegible] તપાસ કરવાનીજ, બા
ઈ પડશે એ[illegible] કઈ શખ નથી. [illegible] તેને પ્રેમ દી મ
ટીછે, અને જે કોઈ તપાસ કરી જોશે તેને
આ વગર નથી રેહવાની.

ઓરતોની ખુબ સુરતી.

જુદાં જુદાં લોકોમાં અને જુદાં જુદાં દેશોમાં જેમ બીજી સઘલી બાબદોમાં જુદાં જુદાં મતો હોએછે, તેમજ ખુબસુરતી વીશે પણછે. અરબસથાન માહેલી ઓરતો ખુબ સુરત દેખાવા માટે પોતાનાં આંગલાં અને અંગોઠાને મેદી લગાડી લાલ રંગેછે, તેઓનાં ભવાં કાલાં કરેછે, અને હોટને બલું રંગ લગાડેછે. ઈરાનમાં એવી ચાલછે કે ઓરતો પોતાની આંખની આસપાસ કાલા રંગનાં સરેટા પાડેછે, અને મોહોડાં ઊપર તરેહવાર આકારો રંગથી પાડેછે. જેપાનમાહેલી ઓરતો પોતાના દાંત ઊપર સુનાનો હોર ચડાવેછે અને હીંદુસથાનમાં કેટલીક ઓરતો દાંતને લાલ કરેછે. ગુજરાતના લોકો દાંતના પાસાને કાલા કરેછે. હાટેનટાટ ઓરતો પોતાના આખાં શરીર ઊપર કાલા અને લાલ રંગના પટા ચીતરેછે. ગીરીનલાંડ માહેલી ઓરતો પોતાના મોહોડાંને બલુ અને પીલા રંગથી રંગેછે, તથા દોરા ઊપર મેસ લગાડીને તે દોરો પોતાનાં શરીરની ચામડીની માહેથી આરપાર બાહાર ખેંચી કાહાડેછે, જેથી ચામડીની અંદર પેલી મેસ રહેઆથી ચામડીની ઊપર કાલી રેખા પડેલી દેખાએ છે. હીંદુની કેટલીક ઓરતો કેસર, હલદ અને ઘી તરણ પદારથોની એક મેલવણી કરી તે મેલવણ પોતાને શરીરે ચોપડેછે, જેથી તેઓ વધારે ખુબસુરત દેખાવા માગેછે. પાસીફીક તથા હીંદુ માહાસાગરમાં જે જે ટાપુ માહેલા મરદો અને ઓરતો ખુબસુરતી મેલવવાને માટે પોતાના મોહોડાં ઊપર, હોટ ઊપર અને શરીરના દર એક ભાગ ઊપર તરેહવાર રંગો લગાડેછે, તેમાં ઊપર જણાવેઆ પરમાણે શરીરની ચામડીમાં દોરો ભોકીને તે એક ઠેકાણેથી બીજે ઠેકાણે ખેંચી કાહાડેછે. નીઊઝીલંડના લોકો પોતાનાં શરીર ઊપર સીપથી મોહોટા ઘા કરેછે, અને તે ઘાને અનામત જેમના તેમ કેટલાક દાહાડા સુધી રેહવા દીએછે, એટલે છાગરા અથવા દાઘ સુકાઈ જાએછે. એવી રીતનાં શરીર ઊપર રહેલા દાઘમાં ખુબસુરતીછે એવું તેઓ સમજેછે. એ લોકોમા ખુબસુરતી મેલવવાની એક બીજી પણ રીતછેકે બચાંનો જનમ થએઆ પછી ડાબા હાતની છેલી આંગલી બીજા સાધા આગલથી તોડી નાખેછે, અને છેલી આંગલી નાહાની છતાં તેને છેકજ બેટકાં જેટલી કરી નાખેછે. અને જેની આંગલી આ પરમાણે તોડી નાખેલી હોએછે, તથા જેનાં શરીર ઊપર આગલ જણાવીઆ પરમાણે ઘા કીધા હોએ તે ઘણું ખુબસુરત ખપેછે. ઈઊનાની ગરંથકારો કેહેછે કે આગલા વખતના ઈરાની લોકો (કેઆની) માં એવો વીચાર હતો કે જેનું નાક ગરૂડની ચાંચના જેવું અણી આગલથી વાંકું થએલું હોએ તે રાજા થવાને લાએક, અને તેજ ગાદી ઊપર બેસી શકે. સુમાતરાની ઓરતો બને તેમ પોતાનાં બાલકોનું બાલપણમાંથીજ નાક દાબી દાબીને ચપટું કરવાની કોશેસો કરેછે. ઓરીગન, સુમાતરા અને આરાકાન માહેલાં કેટલાંક જંગલી લોકો બાલકોના માથાની ખોપરીને હંમેશાં દાબતાં રેહેછે, કે જેથી તે ખોપરી દબાઈને ચપટી થાએ, અને એવું થએઆથી તે માણસની ખુબ સુરતીમાં વધારો થાએછે એવું તે જંગલીઓ માનેછે. હાલના ઈરાની રાતા અથવા સોનેરી બાલનો ધીકાર કરેછે, અને જેઓનાં શરીર ઊપર એવા બાલ હોએછે તે બદ સુરત ગણાએછે, પણ તેથી વીરૂધ તુરક લોકો લાલ બાલવાલાં માણસોને ઘણાંજ ખુબસુરત ગણેછે. ચીનમાં ગોલ નાહાની આંખ વધારે પસંદ પડેછે, તાંહાંની નાહાની છોકરીઓ હંમેશાં પોતાનાં ભવાં તુપી કાહાડેછે કે જેથી આંખ ઊપરનાં ભવાં પાતલાં પણ લાંબાં પટીદાર દેખાએ. ચીનમાં કાંઈ આટલીજ ખુબસુરતી ઊપર આધાર નથી, ચીની ઓરતની મોહોટી ખુબસુરતી તેના પગછે, જે ચીનીના પગ નાહાના અને સાંકડા હોએ તે ચીની ખુબસુરત ગણાએછે, માટે એ ખુબસુરતી આપવાને ચીની ઓરતો પોતાને પેટે અવતરતી છોકરીના નાહાનપણમાંથીજ પગો પાટાએ બાંધીને નાહાનાને નાહાનાજ રાખેછે. બાલકના પગ કુમલા હોએ તારથીજ તેને એ પરમાણે બાંધી રાખી વધવા દેતાં નથી તેથી ચીનીઓને આગલ ચાલતાં બહુ અડચણ ભોગવવી પડેછે. શરીરનાં પરમાણ પરમાણે પગ ન હોએ આથી ચીનીઓથી બરાબર ચાલી શકાતું નથી, અંને રસતામાં ચાલતાં તેને ઠોકરો ખાવી પડેછે. પગ નાહના રાખવાનીજ ચીનીઓ તજવીજ કરેછે એટલુંજ નહી પણ પગનાં (અંગોઠા વગર બીજાં) ચારો આંગલાંને દાબી દાબીને તેમને તલીઆં સાથે વ

જાણનારા રદ કરેચ. વાંદરાને ચોપગુ જાનવર કેહવાએ નહી. તેને ચાર હાતનું જનાવર કેહેતો ચાલે.

પુછડી વગરના વાંદરા ઊભા માણસની માફક ચાલેછે, તેઓના પગને ટેરાં હોએછે અને હાતપગ માણસ જેવા લાગેછે. તે સાથે એ વાંદરાઓમાં સમજ વધારેછે અને કેલવીઆ હોએતો સુધરેલા માણસની માફક કેટલુંએક કાંમ કરેછે. એ વાંદરાઓનો ખોરાક ફલ, કન તથા ફુલની કલીઓછે. તેઓ નાહાના અલસીઆ પણ ખાએછે અને પખશીઓના માલામાંથી ઈંડાં અને પીછ નહી આવેલાં પીલાં પણ ખાએછે. તેઓને કેદ રાખી રાંધેલું ગોશત ખવડાવેચ તો તે પણ ખાએછે. તેઓ દુધ અને પાણી પીએછે અને જો દારૂ આપીઓતો પેહલાં લેતા નથી પણ એક બે વખત ચખાડીઓ તો પછી છાકટાની માફક દારૂની મજાહ લીએછે. પુછડી વગરના વાંદરાની તરણ જાતછે. ચીમપાનજી જેનુ ચીતર હીંઆં આપીઊંચ, ઓરાંગ ઊતાન અને ગીબન.

સઉથી ઊંચો વાંદરો ચીમપાનજીછે અને તે આફ્રીકાનો રેહવાસીછે. સતરમી સદીનો એક સેલર કેહછેકે એક ચીમપાનજી બે માનસને મારી શકે એવોછે અને કોઈ વખતે સીદીઓના પોરીઆંઓને લેઈ જાએચ. જારે એક વાંદરો મરી જાએચ તારે તેના સાથીઓ તેને એક હેલાએદી જગો ઊપર લેઈ જાઈ તેની ઊપર પાતરાં અને ઢાલી મુકી ઢાંકી નાખેચ. લફતનેનત માપીઊસ ૧૭૮૮ માં કેહછે કે ચીમપાનજીઓ નાહાની ઝુંપડીઓ બાંધેચ અને તેમાં માદા તથા બચાંને રાખેચ, પોતેતો ખોલલી હવામાં લેટેચ. જો એક જણને ગોલીથી મારી નાખીઓ હોએતો બીજા મારનાર ઊપર તુટી પડેચ અને તેને બચવાનો ઊપાએ એજ કે બંદુક નાખી દેવી. વાંદરાંઓ સંમો ખાર બંદુક ઊપર કાહડવાના. લફતેનેનત સેવ્યરસને ખબર મલી હતી કે એ જાતનો વાંદરો નવ વરશ વેર વધેચ અને તે ચારથી તે પાંચ ફુટ ઊંચો થાએછેઅને તેને ઘણું જોર હોએછે. "તેઓ ટોલા બંધ થાઈને ફરેછે અને હાતમાં લાકડી રાખેછે અને લાકડીનો ઊપીઓગ પણ સારી રીતે કરેછે. તેઓ હમેશ સાવધ રેહછે અને કાંઈ નવું જોએશે કે તે માણસ બીધો હોએ તેવી બુમ પાડેછે અને તે આવાજ ચેતવણીનો પણ જારે તેઓ બુમ પાડેછે તારે કુતરાં ભુકતાં હોએ તેમ લાગેછે. ચીમપાનજીને ઈંગલંડમાં રાખીઓ હતો તે જારે આજારી પડતો હતો તારે પોતાનો વઈદ શું કરતો હતો તેની સમજ રાખતો હતો. વઈદ આવે કે પોતાનો હાત બાહેર કાહાડી તેને નાડ જોવા દીએ અને પોતાનો ચેહરો કુમલાવી નાખે. ચીમપાનજી જારે કુમલી વએનો હોએચ તારે ગરીબ દેખાએચ પણ જારે મોટો થાએચ તારે હઠીલો અને ઘાટકી થાએંચ. એ પોતાના પગથી પણ ચીજ પકડેચ અને કોઈ વખત એક લાકડી ઊપર જેમ પખશી બેસે તેમ લાકડીને પગે ધરી પોતાનુ બદન આગલ પાછલ નાખેછે.

ઓરાંગ ઊતાન નામનો વાંદરો બારનીઓ અને સુમાતરાના ટાપુમાંછે. એ વાંદરાનો એક નમુનો મુમબઈમાં પણ આવીઓહતો અને તેને પાંજરામાં રાખેલો હતો. ઓરાંગ ઊતાન એ નામ મલાઈઆએ આપીઊંચ અને તેનો અરથ "જંગલનો માણસ" થાએછે. એ વાંદરો ચારથીતે પાંચ ફુટ ઊંચોછે. એના ગાલ આગલ એક ગાંઠ અને એના હાત એટલા લાંબાકે પગને પુગે. ઓરાંગ ઊતાનબી ચીમપાનજીની માફક સીખી શકેચ પણ બીજાજ ઘણો અલાગીઓ અને ચીડ પણ ભારી. એ વાંદરો પોતાના કુતંબ સાથે એકલો જાહાડ ઊપર રેહછે. બારનીઓના આદમી એ વાંદરાથી ઘણા બીહછે, કેહછે કે તે કોઈ વખત એકાએક આવીને ઓરતને પકડી પોતાને ઠામે લેઈ જાએછે." દરએક વાંદરો પોતાનુ કુતંબ જાલવીને રાખેછે અને કુતંબને સારૂં ભારે બલતવારીથી લડેછે. કપતાન હાલ કેહછે કે એક વખત અમોએ એક ગોલીથી વાંદરીને જખમ કીધો, તેને પોતાનો બચાવ ન કરવે પોતાનાં બચાંને ઊંચકીને એક ઊંચા દરખત ઊપર મુકીઊં અને પોતે દુશમનની આગવલએ વગરે ઊભી રહી જોએઆ કીધું કે મારૂં બચુ સલામત નાહસી જાએચ કે નહી. ઓરાંગ ઊતાન અને ચીમપાનજી સાંપથી બહુ બીહછે. ઓરાગ ઊતાન એટલો કેલવાએચ કે તે ટેબલ ઊપર બેસી ચમચાએ પોતાનો ખોરાક લીએચ, તમદેલમાં પાણી પીએચ, પોતાનુ બીછાનુ પાંથરેચ, બારણાને કલ્લ દીએચ અને કલ ઊઘાડેચ અને ઘણાએક બીજા કાંમો સારી સમજથી અને બરોબર કરેચ.

ગીબન નામના વાંદરા નાહાનાછે પણ તે એ

તાને તાબે કરી લીધો. આ પરમાણે કીધાથી તથા બીજાં કેટલાંક લોકોની તેને કુમક મલીઆથી તેણીએ આશપાસના ગામડાં માહેલાં બીજાં લોકો, જેઓ તાબે નહી થએઆંતા તેઓ સાથે લડાઈ શુરૂ કીધી; એ લડાઈમાં એ ઓરત ફતેહ પામી તેથી તેને એટલોતો ગુરવ થએઓકે લાગલી તે પોતાને મંગલ નામના દેવતાંની છોકરી સમજવા લાંગી. એ ઓરતે એવા થોડક પરાકરમો પોતાની સાથની બીજી ઓરતોની મારફતે કીધા અને પોતાની પરજાના સઘલા મરદોને એવો હોકમ કીધો કે તેઓએ ઘરમાં ભરાઈ બેસીને ઘર ખેરલાનાં સઘલાં કામોજ, જેવાંકે ઊન પીજવુ, શીવવું સાધવું, રાંધવું વગેરેનાં કામો કરવાં. તેણીએ પછે પોતાના દેશને માટે કાએદા બાંધીઆ તેમાં સાફ એવા કાએદા કીધા કે લડાઈ વગેરે મોહોટાં કામોની સઘલી ચીંતા અથવા કાલજી માતરે ઓરતોએજ રાખવી, અને ઘરબારના સઘલાં નજીવાં કામોમાં તેઓએ પડવું નહી પણ તે સઘલાં કામો ઘરમાં રહીને મરદોએ કર[illegible] વલી એ રાજની ઓરતોએ એવી એક જુકતી કી[illegible] તેઓને પેટે જે છોકરો અવતરે તેના હાત તથા [illegible]મરડી મોલીને તથા બીજી ઈઊકતીઓ કરીને [illegible]ણમાંથીજ નબલા તથા નકામાં કરી નાખવા કે [illegible] આ ઊમરે પુગે તારે તેઓથી કોઈ તેવાં કામો [illegible]કે નહી, અને તેઓ ઘરમાંજ રેહ તથા સઘવાં [illegible]રનાં કામો કરવાની તથા લડાઈ કરવાની તક [illegible]રતોનેજ મલે. એ પરમાણે એક તરફથી છોકરા[illegible]ને નબલા કરતી હતીઓ તથા બીજી તરફથી એ [illegible]રનો પોતાને ઘેર અવતરેલી છોકરીઓની જમણી [illegible]ઓ બાલપણમાંથીજ બાલી અથવા ડબારી ના[illegible]ી હતીઓ કે જેથી આગલ ચાલતાં જારે તે લડાએક ઓરતો થાએ તથા લડાઈ કરવા જાએ [illegible]રે તેઓને એ ધાઈઓથી કાંઈ અડચણ ન થાએ લડાએક ઓરતોનું નામ જે "આમેજોનસ" કરી [illegible]ઊંછે, તેએ ઊપરથીજ પડીઊંછે—એ ઓરતોને [illegible]થે સરદારી ચલાવનાર રાણી જારે પોતાના લડાએક [illegible]ાકરમો તથા બાહાદુરીથી વખાણાઈ ગઈ તારે તેણી થરમોડાન નદીના મુખ આગલ એક મોહોટું શહે[illegible] બંધાવીઊં, અને એ શેહેરમા એક ઘણોજ રોણક[illegible]ર તથા સુંદર મેહેલ કરાવીઆ એ ઓરતે સઘલી [illegible]શકરી કવાએદ તથા લશકરી કાએદા એવીતો અછી રીતે લાગુ પાડીઆ હતા તથા સઘવો બંદોબસ્ત એવોતો કરેઓ હતો કે જેથી એ રાજને બીજાં આસપાસનાં રાજો આવી મલી ગએઆં, તે છેક એટલે દુરથી લોકો આવેઆંકે "ટનેઅસ" નદી આગલ રેહેનાર લોકો પણ આવી એ રાજ સાથે જોડાઈ ગએઆં. આ પરમાણે શેહેર વસાવેઆ પછે એક લડાએક પેહેલવાન તરીકે એ ઓરતે પોતાના બીજા ઘણાડા ગુજારેઆછે—કેટલીએક લડાઈઓ કીધી, જેમાં ઘણીજ બલતવારીથી તથા બાહાદુરીથી એ ઓરત લડીછે એ ઓરતની પાછલ તેની જગા ઊપર તેની દીકરી આવી, એ દીકરી વીશે પણ એવું કેહેછેકે તે પણ પોતાની માના જેવીજ સઘલી પરકારે શુરી હતી, અને કેટલીક વાતોમાંતો તે પોતાની માના કરતાં પણ સરસ ઊતરતી હતી. એ ઓરતે પોતાને અસતક રાજ આવેઆ પછે એવો હોકમ કીધોકે જેઓને પેટે છોકરીઓ અવતરે તેઓને બાલપણમાંથીજ શીકાર કરવા શીખવવાની તબે પાડવી, અને તેઓને દરરોજ લશકરી કવાએદ આપવાનો માહાવેરો પાડવો. એ લડાએક અને સુરી ઓરતે લડાઈ કરવાની કંમર બાધીને "ટનેઅસ" આગલનાં સઘલાં લોકોને પોતાને તાબે કરી લીધાં એટલુંજ નહી પણ "થરેસ" માહેલા લોકોને પણ પોતાને સવાધીન કરી લીધાં. એટલું કરેઆબાદ પુશકલ લુટ લઈને તે ઓરત પાછી પોતાંનાં શેહેરમાં આવી અને તાંહાં કેટલાંક ઘણાંજ રોણકદાર તથા શુસોભીત દેહેડાં બંધાવીઆં. એ ઓરતે પોતાનું રાજ ઘણીજ સારી રીતે ચલાવીઊં—પોતાની રઈઅતનાં લોકો ઊપર દએઆ અને રેહેમ કરવા માંડી તથા તે જાતે ઘણી નરમ સવભાવની અને મીલનસાર હતી તે ઊપરથી તેણીએ પોતાની રઈએતના લોકોનો બહુ પેઆર મેલવી લીધો હતો. નદીને પેલેપારના લોકો જે એ ઓરતને આવી નહી મલેઆ હતાં તેઓ સાથે લડાઈ કરવાને એ ઓરતે માથે લીધુ, અને એક લડાઈ કરીને ઘણાક લોકોને પોતાને તાબે કરી લીધા."

"આમેજોન" ના એક બીજા તોલા વીશે એજ ડાઓડોરસ જણાવેછે કે "એ ઓરતો આફરીકામાં રેહેતી હતીઓ એ ઓરતો "થરમાડાન" આગલ રેહેનાર ઓરતો કરતા ઘણીજ અગાઊ થઈ ગઈઆછે "લીબીઆ" ના પશ્ચમ ભાગો તરફ વા લાએક જગાઓ હતીઓ, તો

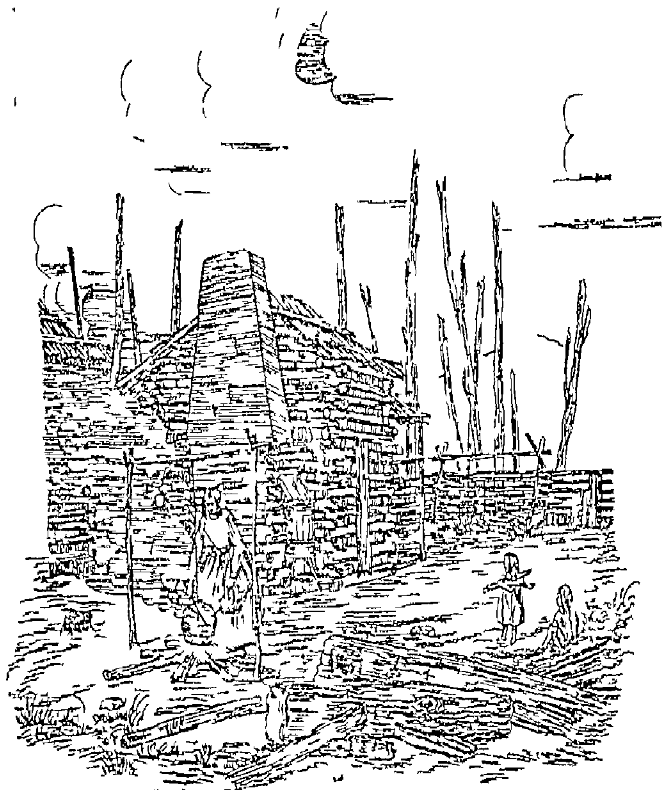
લી હોએછે કે તે એકા એક માનવામાં નથી આવતી. આપણે એવા એક ટોલા વીશે નથી સાંભલતા આને આ પણ કાકેશસ પરવત આગલ એક એવો ટોલો વસતો હતો. અમેરીકામાં પણ એવા એક ટોલાની વસતી આગલ હતી એવું આપણા સાંભલીઆમાં આવીછે છે. તેઓએ પોતાના ટોલાનું નામ એક મોહોટી નદીને આપીછે ને નદી આને સઘલાને " આમેજોન" ના નામથી મશહુરછે.

જેવી આગલા વખતની "આમેજોન" ટોલાની અસતરીઓની બાહાદુરી અને હીમત વીશે સાભલી આપણે તાજુબ થઈએછ, તેવીજ તાજુબી આને આપણી આખ સામણે અસતરીઓની હીમત વીશે ખાલી નથી પડી. ઈઊરપ ખંડમાં ૭૦૦) વરસની વાત ઊપર જે લડાઈઓ થઈછે તેમાં અસતરીઓએ પોતે જાતે આગેવાની લીધીછે, તલવાર પકડી લડાઈની ખુનરેજીમાં હીમતથી સામેલ થએલી સંભલાઈછે. દીનની જનુનથી, તેઓએ લડાઈના મેદાનમાં પોતાના જીવની છેલી ઘડી સુધી જાંહામરદી બતલાવીછે, અને જાનની આખેરી સુધી હાતમાં શમશેર પકડી રાખી હતી. તેઓએ કીલાની નઘેબાની કીધીછે, તેની ઊપર દુશમેનો તરફથી થએલા હુમલા હટાવેઆછે, અને ઘણીવાર ફતે મંદી મેલવીછે.

"જોનડીમોંટફ શેરટે" પોતાનું નાહાનુ પરંત બચાવવા પોતે ખુદ લડાઈમાં ઊતરી હતી; "મારગરેટ આનજુ" એ પોતાના નબલા માટીને લાંબી મુદ્દત તલક હીમત આપી ટકાવી રાખેઓ હતો! અને લડાઈ કરી કેમ જીત મેલવીએ એ તેને સીકવીછે હતું! તેને તખત ઊપર બેસાડેઓ હતો; બેવાર બંદીખાનામાંથી છોડવેઓ હતો; અને એ સઘલું મરદાનગી ભરેલું કામ તેણીએ બાર વખત ભારી અને સખત લડાઈ કરી પાર પાડીછે હતું. આપણું દેશ હીંદુસથાન એજ મોઆફક હીમત સારૂં વખાણાએથી અસતરીઓથી ખાલી નથી. પણ જો ઓરત જાતની ખરી બાહાદુરી જોવી હોએતો તે તેનાથી થએલી મોહોટી લડાઈઓ અથવા ખુનરેજીમાં નથી નજર આવવાની. ખરીજ પેહેલવાની ખાસીએત ઓરત જાતની જોવી હોએતો તે તેના કોવલ હઈઆંમાં ભરેલીછે, જેનો એક ઘણોજ જાણવા અને ખાતરી કરવા જોગ દાખલો આપણી નજર આગલ પરખેઆત મીસ નાઈટીંગેલે બતલાવેઓછે. આમેજોન ઓરતો તો માતરે લડાઈજ કરવાને બાહેર પડતી હતી, પણ આ ખરી બાહાદુર અસતરી મીસ નાઈટીંગેલતો એક ખુનરેજી ભરેલી લડાઈમાં રોકાએલી પોતાની સવદેશી આલમની નગેબાની કરવાને પોતાનો જાન ભારી શંકટ અને ધાસતીમાં નાખેઓ હતો. એ બેની સરખામણી કરતાં આમેજોન ટોલાની બાહાદુરી મીસનાઈટીંગેલ આગલ ખરેખર કુચ નથી.

અમરીકાના જંગલમાં લાકડાંનુ ઘર.

અમેરીકામાં ઈઊરપીઅનો જાઈને પોતાનું સંસથાન કરેચ તે હાલના વખતમાં ઊદીઓગ અને હીમતનો એક અજાએબ નમુનોછે. ઈંગલંડમાંના માનચેસતર અથવા બરમીંગહામના સેહરમાં કોઈ મજુર અથવા કારીગર જેને ઘણા બચાં હોએ તે ઈંગલંડ છોડવાનો ઠેહાવ કરેચ. કર કસર કરી તે પોતાની કમાઈમાંથી થોડું બંચાવેચ અને જારે તેને એટલું એકઠું કીધું કે અમેરીકા જવાનો ખરચ નીકલે કે પોતાના કુટંબ સાથે ઈગલંડ છોડેચ. અમેરીકામાં જેવો આવીઓ કે તે મોટાં સેહરો જોવા પોતાનો વખત જોતો નથી પણ આગલ મુસાફરી કરતો જાએચ. અમેરીકામાં મુસાફરી કરવાને સડક તથા આગબોટ તઈઆર તેથી તે જાંહાવેર દુર જવાએચ તેટલો જાએચ. છેવી આગબોટ ઊપરથી નીચે ઊતરીઓ કે તે પોતાની મુસાફરી પગે સરૂ કરેચ. તાહાના જંગલોમાં ભારે દરખત હોએચ તે તરફ રસતો લીએચ અને વસતી પુસાર કીધી કે પછી જાણે પોતીનો મુલક હોએચ તેમ જંગલોમા પોતાની લાએકની જગો સોધી કાહાડવા ગુતાએચ. તેઓ રસતમાથી એક ગાડું વેચાતું લીએચ અને એક ગાએ. એ બે ચીજ લીધી કે પછી કોઈની ગરજ નથી. બાપ, માએ, વડો દીકરો બાર તેર વરશનો અને નાહાના કુર કુરીઆં ગાતાં આગલ ચાલેચ. છેવે સરવાલે નદીના કીનારા ઊપર એક ખુશનમાં જગો પસંદ કીધી કે તેને સાફ કરવા અને જાહાડો કાહાડી નાખવાનુ સરૂ કરેચ. તેઓ જારે જંગલમાં પગ મુકેચ તેની અગાઊ સારાં ગોદરાં અને ગરમ કપડાં તઈઆર રાખેચ તથા કોહાડી અને કાપ

અમેરીકાના જંગલમાં ઝાંપડાનું ઘર

લી હોએછે કે તે એકા એક માનવામાં નથી આવતી. આપણે એવા એક ટોલા વીશે નથી સાંભલતા આવે આ પણ કાકેશસ પરવત આગલ એક એવો ટોલો વસતો હતો. અમેરીકામાં પણ એવા એક ટોલાની વસતી આગલ હતી એવું આપણા સાંભલીઆમાં આવીઊછે. તેઓએ પોતાના ટોલાનું નામ એક મોહોટી નદીને આપીઊછે જે નદી આજે સઘલાને " આમેજોન" ના નામથી મશહુરછે.

જેવી આગલા વખતની "આમેજોન" ટોલાની અસતરીઓની બાહદુરી અને હીમત વીશે સાભલી આપણે તાજુબ થઈએછ, તેવીજ તાજુબી આજે આપણી આંખ સામણે અસતરીઓની હીમત વીશે ખાલી નથી પડી. ઈઊરપ ખંડમાં ૭૦૦) વરસની વાન ઊપર જે લડાઈઓ થઈછે તેમાં અસતરીઓએ પોતે જાતે આગેવાની લીધીછે, તલવાર પકડી લડાઈની ખુનરેજીમાં હીમતથી સામેલ થએલી સંભલાઈછે. દીનની જનુનથી, તેઓએ લડાઈના મેદાનમાં પોતાના જીવની છેલી ઘડી સુધી જાંહામરદી બતલાવીછે, અને જાનની આખેરી સુધી હાતમાં શમશેર પકડી રાખી હતી. તેઓએ કીલાની નઘેબાની કીધીછે, તેની ઊપર દુશમેનો તરફથી થએલા હુમલા હટાવેઆછે, અને ઘણીવાર ફતે મંદી મેલવીછે.

" જોનડીમાંલટ પેરટે " પોતાનું નાહાનું પરાંત બંચાવવા પોને ખુદ લડાઈમાં ઊતરી હતી; " મારગરેટ આનજુ " એ પોતાના નબલા માટીને લાંબી મુદત તલક હીમત આપી ટકાવી રાખેઓ હતો ! અને લડાઈ કરી કેમ જીત મેલવીએ એ તેને સીકવીઊ હતું ! તેને તખત ઊપર બેસાડેઓ હતો; બેવાર બંદીખાનામાંથી છોડવેઓ હતો; અને એ સઘલું મરદાનગી ભરેલું કામ તેણીએ બાર વખત ભારી અને સખત લડાઈ કરી પાર પાડીઊ હતું. આપણું દેશ હીંદુસથાન એજ ગોઆફક હીમત સારૂં વખાણાએલી અસતરીઓથી ખાલી નથી. પણ જો ઓરત જાતની ખરી બાહાદુરી જોવી હોએતો તે તેનાથી થએલી મોહોટી લડાઈઓ અથવા ખુનરેજીમાં નથી નજર આવવાની. ખરીજ પેહેલવાની ખાસીએત ઓરત જાતની જોવી હોએતો તે તેના કોવલ હઈઆંમાં ભરેલીછે, જેનો એક ઘણોજ જાણવા અને ખાતરી કરવા જોગ દાખલો આપણી નજર આગલ પરખેઆત મીસ નાઈટીંગેલે બતલાવેઓછે. આમેજોન ઓરતો તો માતરે લડાઈજ કરવાને બાહેર પડતી હતી, પણ આ ખરી બાહાદુર અસતરી મીસ નાઈટીંગેલતો એક ખુનરેજી ભરેલી લડાઈમાં રોકાએલી પોતાની સવદેશી આલમની નેગેબાની કરવાને પોતાનો જાન ભારી શંકટ અને ધાસતીમાં નાખેઓ હતો. એ બેની સરખામણી કરતાં આમેજોન ટોલાની બાહાદુરી મીસનાઈટીંગેલ આગલ ખરેખર કુચ નથી.

અમરીકાના જંગલમાં લાકડાંનુ ઘર.

અમેરીકામાં ઈઊરપીઅનો જાઈને પોતાનું સંસથાન કરેચ તે હાલના વખતમાં ઊદીઓગ અને હીમતનો એક અજાએબ નમુનોછે. ઈંગલંડમાંના માનચેસતર અથવા બરમીંગહામના સેહેરમાં કોઈ મજુર અથવા કારીગર જેને ઘણા બચાં હોએ તે ઈંગલંડ છોડવાનો ઠેહાવ કરેચ. કર કસર કરી તે પોતાની કમાઈમાંથી થોડું બંચાવેચ અને જારે તેને એટલું એકઠું કીધું કે અમેરીકા જવાનો ખરચ નીકલે કે પોતાના કુટંબ સાથે ઈગલંડ છોડેચ. અમેરીકામાં જેવો આવીઓ કે તે મોટાં સેહેરો જોવા પોતાનો વખત જોતો નથી પણ આગલ મુસાફરી કરતો જાએચ. એમરીકામાં મુસાફરી કરવાને સડક તથા આગબોટ તઈઆર તેથી તે જાંહાવેર દુર જવાએચ તેટલો જાએચ. છેલી આગબોટ ઊપરથી નીચે ઊતરીઓ કે તે પોતાની મુસાફરી પગે સરૂ કરેચ. તાહાના જંગલોમાં ભારે દરખત હોએચ તે તરફ રસતો લીએચ અને વસતી પુસાર કીધી કે પછી જાણે પોતીનો મુલક હોએચ તેમ જંગલોમા પોતાની લાએકની જગો સોધી કાહાડવા ગુતાએચ. તેઓ રસતમાથી એક ગાડું વેચાતું લીએચ અને એક ગાએ. એ બે ચીજ લીધી કે પછી કોઈની ગરેજ નથી. બાપ, માએ, વડો દીકરો બાર તેર વરશનો અને નાહાના કુર કુરીઆં ગાતાં આગલ ચાલેચ. છેલે સરવાલે નદીના કીનારા ઊપર એક ખુશનુમાં જગો પસંદ કીધી કે તેને સાફ કરવા અને જાહાડો કાહાડી નાખવાનુ સરૂ કરેચ. તેઓ જારે જંગલમાં પગ મુકેચ તેની અગાઊ સારાં ગોદરાં અને ગરમ કપડાં તઈઆર રાખેચ તથા કોહાડી અને કાપ

વાના હથીઆર શાથે રાખેચ. શેકારને સારૂં એક બે બંદુક તઈઆર. જગો પસંદ કીધી કે દરખતનેઆગ લગાડી, અને જે આગથી બચીશ હોએ તે ઊપર કોહુડીના જોરના જરબ. જગા સાફ થાઈ કે પાસે જાઈને ઘર બાંધવા લાકડાં કાપે. લાકડાંનું ઘર બંધાએ તેની અગાઊ જમીનમાં થોડો અનાજ જે સઊથી નજદીકના સેહરમાંથી લાવીઆ હોએ તે વાવેછે; જમીન એવી સારી કે ઘર બંધાઈ રેહ તેજ વખતે અનાજ ભભરી ઊઠેચ. ઘર બંધાએ તેની અગાઊ સંધા કોઈ દરખતની નીચે સુએ અને આખો દાહાડો સંધા, નાહાનાથી તે મોહોટા વેર રમતાં રમતાં કાંમ કરેછે. રાતના વારાફરતી જાગે અને બાપના માંથા તલે તકીઆની નીચે બંદુક ભરેલી તઈઆર. ઘેર તઈઆર થાએશે કે તેમાં બીછાના અને સામન લેઈ જાએ અને જે પાક થાએઓ હોએ તેને સીચે. બચાં એવી જગોએ માબાપને કાંમ એવા લાગે કે તેની કીમત થાયે નહી. નાહાનુ નાહાનુ પરચુટણ કાંમ કરેછે. બાપે અટવા વડા દીકરાએ રાંધવાના લાકડાં કાપી મુકીઆ હોએ તે ઘર લાવે અને આણીગમ પેલીગમ ગણતરી વગરના ફેરા ખાએ. નીસાલની ધાસતી નહી, કોઈને કસાં નડે નહી. બચાં જાણે નાહાના પખસીઓ માફક રેહ. માનુ રાંધવાનુ પુરૂં થએશે કે બચાંનુ સીવવા સાધવાનુ તથા બીજું કાંમ લેઈ બેશે. એ જંગલોમાં જંગલી તરકીઓ ઘણી થાએચ તેનો શેકાર કરે અને વખતે તાહાના જંગલી રેહેવાસીઓએ હરણ મારીશં હાએતો તે વેચી જાએ. બીચારા આખા કુતંબને ઈંગલંડમાં ખોરાક મેલવવાને કેટલી મેહનત પડતી હતી. હીઆંતો હરણનુ ગોસ મહીનામાં બે વખેત, તરકી અથવા બીજાં પખશી જોઈએ તો દર રોજ. કાંઈ કોમડી પાલી હોએ તેના ઈંડાં, દુજતી ગાઓનુ દુધ અને અનાજ પોતાનાજ ખેતરનો, ગરીબ બીચારો કારીગર હાલ એક રાજા કરતાં વધારે સુખી થાએઓ. તેની જગો થાઈ કે વલી કોઈ બીજા આવી પાસે રેહ અને વશતી જરા વધી કે સરકારના અમલદારો આવી જગોની સરવે કરે અને જમીન વેચાતી પુશકલ સ[illegible] આપે. આગલ જે ઈંગલંડમા ભાડે કોઠરાંમા અગવ[illegible]તો હતો તે અવે બાગ બગીચા વાલો થાએઓ. વ[illegible] વધી કે આપણો નવો મેહુત એક મોટી ઘંટી લાવશ[illegible].તેને નદીનાં પાણીથી ફરતી કરસે કે આખા ગા[illegible]નાજ દલાઓ.

લાકડા વેહરવાની કરવતનો એક સાંચો લાવી મુકે કે કોઈ બીજા વસવા આવેતો તેઓના લાકડાં જલદીથી વેહરાઈ જાએ અને પોતાને પેહલાં જેટલી અડચણ લાકડાં કાપી ઘરમા બેસતાં કરવાની પડી તેવી પડે નહી વસતી વધી અને બચા વધીઆંતો એક નીસાલ બંધાઈ અને મેહતાજીને તેડી મંગાવે. આઈતવારને સાહુ દેવલ જોઈએ તેબી બંધાએ અને એક પાદરી આવે. તેઓનો અનાજ પાકીઓ અને વખરો બંધાએ. પાસેના સેહરમાંથી કોઈ વેચવા સાતવા આવે તેના ઊતારાને સારૂં પોહોચખાનુ (હાતેલ) બંધાએ. વસતીના માણસોમાં કજીઓ થાએઓ તેને ચુકવા સારૂં પોત પોતામાં પંચાએત ભરાએ અને પછી અદાલત થાસે પેહલું જાહાડ કપાએશે તેની પછી દસ વરશમા એક નાંહાનુ સેહર તાંહા થાઈ પડેછે. નવા નકસામાં તે સેહરનુ નામ આવેછે. બીજાં સેહેરો સાથે રેલરોડ (લોહાડાંની સડકથી) જોડાએછે અને વીજલીનો તારબી લાગુ પડીઓ. છાપાખાનુબી ઊંઘડીશે અને સંધાના મત એક તરેહના નહી હોએ તેથી તેની સામણે બીજું છાપાખાનુ. આવી રીતે અમરીકા તેમાં સુખીઆ કરીને ઈશિનાઈતેડ ઈસતેતમાં વસતી વધતી જાએચ. વલી કોઈ તે નવા સેહરથી કંટાલે તો આગલ જાઈ જગલ કાપી બીજુ સેહર ઊભું કરે. પાસે જે ચીતરછે તે સરૂઆતનુ લાકડાંનું ઘરછે.

જાણવા જોગ બાબદો.

આંસું—માણસો જુદી જુદી વેલાએ આંસુ પાડેછે, એ શઘલા આંસું એકજ જાતના હોતા નથી—કોઈ દુખ અથવા ગમથી, અને કોઈ આનંદથી આંસુ પાડેછે. મારશબક નામનો એક લખનાર જણાવેછે કે બાલક જનમેઆ પછે ચાલીશ દાહાડા સુધી તે આંસું પાડતું નથી, પણ ચલીસું પુરૂ થએઆ બાદ તેને આંસું પડેછે. એ દીવશોની અગાઉ ઘણીવાર આપણે બાલકોને રડતાં શાંભલીયું, પણ તે રડવું સઘલું અમસથું, વગર આંસુંનું જાણવું.

કીરમજી કીડા—કપડા રંગવાના કામમો જે કીરમજ વાપરવામા આવેછે, તે ની પણ એક જાતનાં જીવાંતો નવરોછે, તોપણ તે વીશે આગલા વખતના લોકોનો એવો

વીચાર હતો કે એ કીરમજ માતરે એક જાતનો અનાજછે. છેક સતરમી શદી પુરી થઇ તાંહાં સુધી એ વીચાર લોકોમાં પસરેલો રહેઓ હતો, પણ પાછળથી જણાઇઉં કે એ એક જાતના છણાં જાનવરોછે.

ઘટતો જવાબ—જેરલડ નામના એક શખશ જે કે એક કુતરો હતો, જે પોતાના ધણીની સંગાથે જાંહાં તાંહાં જતો હતો; એક દીવસે જેરલડ પોતાના કુતરાને સાથે લઈને ફરવા નીકલેઓ હતો, તેને રસતામાં એક ઓરત મલી જે પેલા કુતરા સાંમુ જોઇ એમ બોલીકે "આ જુઓ કેવો બદસુરત અને બે સીકલ કુતરોછે તે" એ શબદો શાંભલી જેરલડે પેરી અસતરીને જવાબ દીધો "ખરી વાતછે બાઈ પણ હાલ એ કુતરો આપણલોકોને વીશે કેવો વીચાર કરતો હશે તેની મહને શમજ પડતી નથી. જેમ તમારી આંખે એ કુતરો બે સીકલ તથા બદ સુરત દેખાએછે, તેમ જ તમોએ કુતરાની નજરમાં કેહેવાં છો તે જણતું નથી."

કાગજ ઉપરથી ચીકણો ડાઘ કાહાડી નાખવાની રીત—કાગલના જે ભાગ ઉપર ચીકણો ડાઘ પડેઓ હોએ તે ભાગને લગાર ગરમ કરવો, અને તાર પછે તે ઉપર "બલાટીંગ પેપર" (સાઈ ચુસવાનું લાલ કાગલ) ના કટકા કરીને સારી પેઠે ડાબવા, તે એટલે સુધી કે પેલો ચીકાસ તે કાગલ શઘલો શોશી લીએ. તારપછે તે ડાબેલ કાગલ ઉપર બંને બાજુએ કકડતું "તરપીનટાઇન" તેલ લગાડવું આ પરમાણે બે ચાર વાર કીધાથી તે કાગલ ઉપરનો ચીકાસ નીકલી જશે. છેવટે થોડો શોજો "ઇશપીરીટ વાઈન" તે ડાઘ ઉપર પીછે કરીને લગાડવો જેથી તે ડાઘ એકદમ નાબુદ થએલો જણાશે, તથા તે ઉપર ચીકાસ પણ મુદલ દેખાશે નહી, અથવા તે કાગલ કોઈ રીતે બગડશે પણ નહી, પણ જેવું અસલ કાગલ હતું તેવુંજ માતરે જણાશે.

ખજુર—જેમ એશીઆ ખંડનાં કેટલાંક દેશોમાં ચોખાનો મન પતીજ પાક થાએછે, તેજ પરમાને આફરીકા ખંડમા ખજુર થાએછે. ટાઈગરીશ નદી આગલથી તે છેક આટલાંનટીક સમુદર સુધી જાંહા જોઓ તાં ખજુરી જોએઆમાં આવશે. અરબસથાનના ઘણા લોકોને એ જાહાડો ઉપરથી દર રોજ ખોરાક મલી આવેછે, એટલુંજ નહી પણ આફરીકાના લોકોને પણ પુશકલ ખોરાક મલેછે. આફરીકાનાં કેટલાંક ઉજડ જંગલોમાં એ જાહાડો ઉપર ફલ થતાં નથી, તોપણ સેહેરાના જંગલની ઉતર કનતરા ભાગોમાં એ ખજુરાં ઉપરથી એટલાંતો ખજુર મલી આવેછે કે માણશોના ઉપઓગમાં આવતાં છતાં, ઘરના પાલેલાં જનાવરોને પણ એક ખોરાક દાખલ ખવાડીઆમાં આવેછે. ઈજીપટ અથવા મીસર દેશમાં એ ખજુરીઓ કુદરતી ઉગેછે, અને તે ઉપર એટલાતો ખજુર થાએછે કે તાહાનાં રેહેવાશીઓનો એ એક મુખીઅ ખોરાક ગણાએછે, તથા એ દેશ માહેલાં ભાર બરદારી ઉંટોને પણ એ ખજુરનોજ ખોરાક આપેઆમાં આવેછે. ઈંગલંડ દેશમાં લાંબી મુદત સુધી એ ખજુર ઉકમાઈ ભરેલા તથા સવાદદાર ખોરાક દાખલ ગણાતો હતો, અને તે ઘણો મોઘો પણ મલતો હતો, પણ હવે તેમ નથી—આગલ જે સુકાઈને કઠણ થઈ ગએલો ખજુર ઈંગલંડમાં કંઈ ૪ રૂપીએ રતલ મલતો હતો, તે કરતાં શારો અને શોજો ખજુર હવે પછી ૪ આને રતલ મલી આવેછે.

જુદાં જુદાં લોકોના તરેહવાર ખોરાક—એક લખનાર આ પરમાણે જણાવેછે કે "કેટલાંક લોકો માતરે ગાએ તથા બેંસનું ગોસજ માતરે ખાધાના કામમા લાવેછે, તેઓ તરકારી તો કદાચજ ખાતા હશે. હીંદુ લોકો માતરે દાલ ભાત અને ઘી ઉપર તથા ભાજી પાલા ઉપરજ પોતાનો આધાર રાખેછે, એઓ મરતા માશ ખાતા નથી, ગીરીનલાંડનાં રેહવાશીઓ મગરનું તેલ તથા બીજાં જે જનાવરો તેઓને મલી આવે તેની ચરબી ઉપર પોતાના ગુજરાણનાં આધાર રાખેછે. આરબ લોકોનો મુખીઅ અને ઘણો ખરો ખોરાક ખજુરછે. મલબારના કોશતા આગલ રેહેનારાઓમાં ધરમ સંબંધી એટલીતો છૂટ પેઅસ થએલી છેકે તેઓ કોઇપણ જાતના જનાવરોનો ભખશ કરવો એ અધરમી કામ શમજેછે. નીઉ હાલનડના રેહેવાશીઓ મોહોરાંમાં મોહોટું ફલ એક બોરના જેટલા કદનું ખાએછે. ખાધા પીધાની બાબદમાં ઈંગરેજ લોકો પોતાને વધારે ભાગ્એશવાન ગણેછે—જે લેઇએ તે તેઓ ખાઇ શકેછે, કોઈ પણ જાતનું ગોશ અથવા બીજો ખોરાક ખાવાને તેઓને છૂટ અથવા ધરમની મનાઈ નથી. આપીનાઇનશ આગલના ખેડુતો શાહાબલુત ફલ ઉપર વધારે રાજી રેહેછે. ચીનાઓ ઉંદર વગેરે હલકા પરાણીઓનો પણ ખોરાક લીએછે. ફરેનચ લોકો દેડકા પસંદ કરેછે. આગલા વખતના લોકો જેઓ ઘણાં શવાદીઆ ગણાતા હતા, તેઓ ગધેડાં અને કુતરા પણ ખાતા હતા—ગધેડાને તેઓ બલદના જેવું તથા કુતરાંને ગરધીનાં પીલાં જેવું શમજીને તેઓ ખાતા હતા, તેમજ બીલાડી જો મલી તો તે પણ ખાવાને તેઓ કશા અચકાત ન

હતા. એવી શબલી જાતનો ખોરાક પોતાનાં વાપરવામાં લેતાં છતાં એ લોકો કુકરનું માસ પસંદ કરતા ન હતા, તે એમ કેહેતા હતા કે એ માસ ઘણું ભારેછે તે એકા એક હજમ નહી થાએ. એ ખોરાક માતરે કારીગરો તથા મજુરોને લાએકનોછે, એમ તેઓ ગણતા હતા. ” આ પરમાણે જુદાં જુદાં માણસોની ખાધા પીવાની જુદી જુદી રીત ભાતો હોએછે.

આરારોટની કાંજી બનાવાની રીત—આપણા લોકો બાલકોને માટે તથા મોહોટાં માણસોને માટે આરારોટની કાંજી બનાવેછે, તે બનાવવામાં કશો નીઅમ જણાતો નથી—જેમ જેની નજરમાં આવેછે તેમ બનાવેછે, માટે આ ચોકસ નીઅમ અતરે દાખલ કરીએ છઈએ—એક ચમચો ભરીને આરારોટ લેવો, અને તેને બે ચમચા ઠંડાં પાણીમાં સારી પેઠે ડોવવો, તાર પછે તેમાં ઉકાલેલું ગરમ પાણી રેડવું, અને જાંહાં સુધી તે પાણીનો રંગ સફેદાઇ ઉપરથી બદલાઇને કાચના જેવો થાએ તાંહાં સુધી તેને ડોહોવીઆ કરવું; તાર પછે, મરજી પરમાણે જોઇએતો દુધ અથવા પાણી તેમાં રેડવું અને મીઠાસ નાખવો એટલે તે આરારૂટ પીવા લાએક થએઓ. અગરજો એ કાંજીમાં પાણીને ઠેકાણે દુધ ન નાખીઉં હોએતો તે વધારે પોશણ કારક ગણાએછે. આ એક ચમચો આરારૂટ કહેઓછે, તે માતરે નાહાનાં બાલકોને માટેછે પણ જો કોઇ મોહોટાં માણસને સારૂં કાંજી કરવી હોએતો તે પરમાણે વધતો અરારૂટ વાપરવો.

અગરજો આજારી માણસને સારૂં આરારૂટની કાંજી કરવી હોએતો તે ઉપર જણાવેઆ પરમાણેજ કરવી પણ તેમાં ધોરીતજ અથવા જાએફલ ઘસીને નાખવું, જેથી તે જરા સવાદદાર થાએછે, અને તેમ થએઆથી તે બીમાર માણસને પીવા ગમેછે. કેટલીક વેલાએ આજારી માણસની કાજીમાં બરાનડીન અથવા વાઇન દારૂ પણ નાખવામાંઆવેછે

ઉપલી રીત ઉપરથી જણાશે કે જેમ આપણાં કેટલાંક લોકો આરારૂટને સુવા ઉપરજ ઉકાલીઆ કરેછે તે રીત નકામીછે.

ગરબી.

“પુજું ગણપતીના પાએ, પુજું અંબીકાની પાવડીરે.” એ રાગનીછે.

હેવું પરભુને સદાએ થાએ જેથી શુભ જેટલુંરે,
કશટ તે જે કેહેવાએ જાએ તેથી તે તેટલુંરે—૧
એક ઉંડી અથાત વાત વીધાતણી કહુંરે,
સનેહ સાચે સ્ત્રી જાત માત શુણ જો તમે સહુરે—૨
કચો કરશો ન કરોધ બોધ ધરજો સુબુધીથીરે,
થાએ ગરંથનો વીરોધ ચોપ કરજો વીબુધીથીરે—૩
ખોટો ખેંચીને પખશ લખશ જુદો ન રાખીએરે,
વાત પલટી પરતીઅખશ ભખશ અરથ ન ભાખીએરે. ૪
કઇક સુગન શોધ કામ ઠામ ઠામે ફરી વલીઆરે,
સગલાં શેહેરોને ગામ નામ શુધા લખી વલીઆરે—૫
ભમી આખો ભુગોલ ખોલ કીધીછે ખાંતથીરે,
કીધો બેશી અબોલ તોલ નીશચે નીરાંતથીરે—૬
હીમાચલથી જે હોએ કોએ ઉંચો ગીરી અતીરે,
નથી જાણીઆમાં જોએ વોએ વાતો કેવી હતીરે—૭
હવે અમથો અતીઅંત તંત તેનો શું તાણીએરે,
તાણેઓ આજે પરેઅંત અંત એટલેથી આણીએરે—૮
સુરાભરીઓ કે શુધ દુધ દહીનો દરીઓ નથીરે,
આપણ ઠરીએ અબુધ જુધ કરીએ છબે કથીરે—૯
જવા હીમાલા પાર આર જુગમાં ન જાણતારે,
દેશ તીઆંછે તાતાર સાર ચોખી ન આંણતારે—૧૦
પાણી પંથેજ જાએ થાએ પડે તે પાપીઆંરે,
મલી મોટા મુનીરાએ હાએ એવાં મત આપીઆંરે—૧૧
ગપ પુરાં પુરાણ ખાણ ખોદી મથી મથીરે,
વાત પાડવા પરમાણ જાણજેહ જડતો નથીરે—૧૨
કથા કલપી વીચીતર ચીતર કીધાંછે કાગલેરે,
નામ પાડીઆં પવીતર મીતર શતરૂની આમલેરે—૧૩
જેણે દીધા અભીઆસ પાસ રાખીને પરીતથીરે,
શલોક નાંખીઆ પચાસ છાશ પાણીની રીતથીરે—૧૪
જે જે સગલા સીધધાંત પરાંત પરાતે થઆ નથીરે,
તેમાં જુદાં મતાંત શાંત થઇએ શેના થકીરે—૧૫
ગરંથ ગુથીઆ અનેક રેક તુલીએ તપાસથીરે,
એવો દીસે ન એક છેક આવીઓ આકાશથીરે—૧૬
ખોલીઉં છાંડીને બીક ઠીક લાગો કે શું કજીઓરે,
નથી બુધધી અધીક ધીકકારો ન મુકજીઓરે—૧૭
કોઇક જગનો કરતાર સાર નીસચે તે છે સગોરે,
નીરાકાર કે સાકાર ચાર પગનો કે બે પગોરે—૧૮
તેનો નીરણીઅ ન થાએ ગાએ કલપીને ગરંથમાંરે,
નહી નકી લખાએ શએ રીઝે આ પંથમાંરે—૧૯
કરો વીશવેપકાર જાર જુઠું ચોરી તજોરે,
પરેમ આણી અપાર વાર વારે તેને ભજોરે—૨૦
કરશે રૂડાં તે કામ ઠામ ઠરવાનું આપશેરે,
લેતાં મુખથી તે નામ શામ સગલાં દુઃખ કાપશેરે—૨૧
આપણ છઇએ અજાણ જાણ અંતરનો એજછેરે,
નાથ આપે નીરવાણ પરાણ દાતાનો તેજછેરે—૨૨
ગાઇ ગરબી મન હરણ મરણ ચોવીશ સુમારથીરે,
શુણો ભુલા કરી કરણ વરણ વાંચો વીચારથીરે—૨૩
માનો સતીઅ એક મેવ સેવીઅ તેને રહો સેવતારે,
આખી દુનીઆંનો દેવ દેવદેવીનો દેવતારે—૨૪

સ્ત્રીબોધ.

પુસતક ૨ જું — જુલાઈ ૧૮૫૮ — આંક ૭ મો

વખાણાએલી ઓરત.

શુલતાના રીજીઆ બેગમ.

આમદી રાજાઓમાં જે ઘણા હુશીઆર પાદશાહો થાઈ ગીઆય તેઓના સંધા સારા ગુણો એ ઓરતમા હતા. એ બેગમ કોરાન ખરેખર વાંચી શકતી હતી અને પોતાનો બાપ શમશુદીન અલતમીસના વખતમાં રાજ કારભાર ચલાવાનો માહવેરો રાખીઓ હતો જારે શમશુદીન ગોઆલીરનો કીલ્લો ફતેહ કરવા ગીઓ તારે પોતાની ગાદી પોતાની દીકરીને આપી ગીઓ કે પોતાની ગેરહાજરીએ રાજ કરે કેટલાએક અમીરોએ શમ્શુદીનને પુછીઉં કે તમારા દીકરાઓમાંથી કોઈને ગાદી સોંપવી જોઈએ તેને બદલે દીકરીને કાએ સોંપોચ. બાપે જવાબ દીધો કે મારા દીકરા આખો દાહાડો દારૂ અને બીજી મોજમા પડીઆય તે રાજ શું ચલાવવાના; પણ રીજીઆ બેગમ જોકે ઓરતછે તોબી એની અકલ અને હીમત મરદના જેવીછે અને મારા દીકરાઓ જેવા વીસ જણાના કરતાં એક એ ઓરત વધારે સરસછે.

શમશુદીન મરી ગીઆ પછી તેનો દીકરો રૂકનુદીન ફીરોજ તખતે બેઠો પણ તેની ચાલ જેવી બાપના વખતમાં હતી તેના કરતાં વધારે બગડી ગેઈ અને તે નાચનારીઓને, ગવઈઆઓને અને તેઓ કરતા નઠારાઓ સાથે દોસતી પકડી તેઓ ઊપર ખજાના આપી ખેરાત કરવા લાગો. રાજ કારોબાર તેની માના હાતમા ગીઓ જેને શમશુદીનના જનાનખાનામાં થી જે કોઈ સાથે નહી બનીઊ તેની ગરદન કપાવા વાગી છેક સરવાને અમીરોથી એવો નભવા ગજ એકલ રેહવાએઊં નહી. તેઓએ બલવો કરવા માંડીઓ. પાદશાહ એક ટોલકીની સામણે લશકર લે ઈ ગીઓ તેવામા બીજી ટોલકીએ પાદશાહની માઓને મારી નાખી, રીજીઆ બેગમને ગાદી ઊપર બેસાડી તેની સામણે પાદશાહ લડવા આવીઓ પણ તેના લશકરે દગો કીધો અને પાદશાહને બેગમને હવાલે કીધો. તેને બંદીખાને નાખીઓ અને તાહાં તે મરણ પામીઓ

રીજીઆ બેગમ સને ૧૨૩૬ મા દીલ્લીમાં તખતે બેઠી જેવી તેની સલતનત સરૂ થાઈ કે તેને પોતાનો પોશાક બદલી પાદશાહી પોશાક પેહેરીઓ અને દરરોજ તખત ઊપર બેસી, ખોલી દરબારે ઈનસાફ કરવાનુ શરૂ કીધું. એના ભાઈના વખતના ઈનસાફનો હનોજ નહી પણ ઈનસાફની દરબાર પણ ભરી નહી હતી. રીજીઆ બેગમે કેટલાએક ધારા પસાર કરાવીઆ તથા પોતાના બાપના વખતના કેટલાએક ધારા મુકરર કીધા તથા ફેરવાવીઆ. એ બેગમ પેહલાં કાંઈ નચીત રેહી નહી. તખત ઊપર માતર ઓરતછે એવું જાણી કેટલાએક નવાબો તથા અમીરોએ બલવો ઊઠાવીઓ હતો અને તેઓ એક સપ થાઈ દીલ્લી ઊપર ચહડી આવતા હતા. રીજીઆ બેગમે પેહલા એવુ કીધું કે તેઓનો સપ તુટે અને તેઓ એક બીજાની ધાસતીમાં રેહવા અને અદેખાઈ કરવા લાગા એ સપ તુટાથી તેઓ છુટા થાએઆ અને પછી તેઓને બેગમના લશકરે સેહલથી હરાવી ઠેકાણે લાવી મુકીઆ. કેટલાએક નાહાસ, કેટલાએક મારીઆ ગીઆ લાહોરથી તે લકનઊ વેર એકગમ અને સીનવેરે બીજી ગમ, એઓ વગેરના લોકોએ બેગમને પોતાને માથે કબુલ રાખી.

બેગમે પોતાના રાજમાં એક હબસી નામે ઈઆકુત હતો તેને અમીરઊલ ઉમરા એટલે અમીરો

ની અંદર વડો કીધો. એથી તે હબસીની અદેખા ઈ થવા લાગી. એ હબસી સાથે બેગમ ઘણી વાર વાતો કરતી હતી અને જ્યારે બેગમ ઘોડા ઊપર બેસ તી હતી ત્યારે એ હબસી તેને ઊંચકીને બેસાડતો હ તો. બેગમની મેહરબાની એટલી બધી કોઈ બીજા ઊપર હતે તો તેનીબી અદેખાઈ થાતે પણ જ્યારે હબ સી ઊપર એટલી મોહોબત થાઈ તે અમીરોથી ખમાએ ઊં નહી. તેઓ દંગો કરવા લાગા. બીતનડાના કી લાના હાકમે બલવો ઊઠાવીઓ અને બેગમ તેની સા મણે લશકર લેઈ ગઈ. કીલા આવલ બેગમના લ શકરના તુરકી સરદારોએ બલવો ઊઠાવીઓ અને ગ ડબડમાં હબસીને મારી નાખીઓ તથા બેગમને પક ડી કીલાના હાકમને સ્વાધીન કીધી. સરદારો દીલ્લી માં પાછા ગીઆ અને બેગમના એક ભાઈને તખત ઊપર બેસાડીઓ. બેગમ કીલામાં કેદ પડેલી હતી તેને કીલાના હાકમને સમજાવી પોતાની તરફ કરી લી ધો અને તેના લશકર સાથે પોતાનું રાજ પાછું લેવા ચાલી. બે સખત લડાઈ થાઈ તેમાં બેગમ હારી અ ને જ્યારે પોતાના ધણી સાથે નાહાસતી હતી ત્યારે તે ને કોઈ જમીનદારે પકડી કતલ કીધી. એ બેગમે સાડા તરણ વરશ રાજ કીધું અને તેના દુશમનોથીબી તેનો કસો વાંક કહડાતો નથી. તેઓ એટલુંજ કેહે ચ કે એક હબસીને અમીરોને માંથે કાંએ મુકરર કી ધો અને તેને ઘોડા ઊપર બેસાડવા કાંએ ઊંચકવા દીધી?

દાનચોરીના દાખલા.૫

ઈંગલંડમાં બાહેરનો માલ જાએચ તેમાં કેટ લી જનસો ઊપર જકાત લીએછે. એ જકાત બ ચાવવા કેટલાએકો ઘણા હીકમતી ઊપાએઓ કરેચ અને જોકે તાંહાંની માંડવીના આદમી ઘણા ચોકસછે તોબી તેઓબી દગાએછે.

લંડનમાં અગાઊ ઊંચી એડીના ફરેંચ બુટો (જોડા) પેહરવાની ચાલ હતી. એક બુટ વેચનારો બુટનો મોટો જથો મંગાવતો હતો અને તે એટલે સસ તે વેચતો હતો કે સંધા ખપી જતાં હતાં. બીજા બુ ટના વેપારીઓ અજબ થતા હતા કે આટલાં સસ્તાં વેચતાં પરવડેચ કેમ? પણ બુટ વાંચનારો માલબર થતો ગીઓ અને છેલે પોતાનો ધંધો મુકી પોતાની એકઠી કીધેલી દોલત ઊપર દુર થાએઓ. એ બુટો ચોરીનો માલ હશે એમ કેટલા ધારતા હતા પણ દાનચોરીના નહી હતાં કાંએકે માંડવીમાંથી જકાત ભરીને તે લાવ તો હતો. છેલે શરવાલે છુપી બીના જાહેર થાઈ. બુટ ની એડીમાં ફરેંચ ઘડીઆલો આવતાં હતાં અને તેની ઊપર જે મોટી જકાત હતી તે બુટવાવાને બનચતી હતી અને તે સસતે જોડા વેચી નાખતો હતો કે બીજા જોડ આવે અને તેની અંદર ઘડીઆલો છુપાં ચાલી આવે

એક લેડી (ઓરત) ઈંગલંડ અને બેલજીઅમ વચે સફર ઘણી કરેઆ કરતી હતી. માંડવીના અમ લદારોને ભારે શક હતો કે એ ઓરત દાનચોરીથી કાં ઈબી માલ પસાર કરેચ. તેઓએ ઘણી જપતી રા ખી પણ કાંઈ વલીઊ નહી. છેલે તે ઓરત સફર ક રવાનુ છોડની હતી તેવામાં એક અમલદારે તેને મોટી લાંચ આપી કે તેની હીકમત જાહેર કરે ત્યારે તેને સં ધુ ખોલી કહેઊં. એ ઓરત એક વેવાએલા કુતરા ને પાલી તેની ઊપર બીજા મોટા કુતરાનુ ચામડું સી વી લેતી હતી અને વચે જે ખાલી જગા હતી તેમાં રેશમી ઊંચું કાપડ ભરતી હતી અને જ્યારે પોતે આ વજાવ કરે ત્યારે પોતાની સાથે કુતરો લેઈ જાએ અને તે કુતરો પાએલો ફરબે જેને "લાપડાગ" એટલે ખોરા ઊપર બેસાડવાનો કુતરો હાએ એવો લાગતો હતો

ફરાંસમાં ચઊદમાં લુઈસના વખતમાં ખુની કુ તરાઓની ઊપર ચામડાનુ પર કરી તેમાં ઊંચા ઘડી આલ તથા બીજી કીમતી ચીજો મેલી છુટા મેલતા હ તા. તેઓ દેશની હદ પસાર કરી જતા હતા અને તેઓને સીખવીઊં હતું કે માંડવીના અમલદારનો પો શાક જોએકે જીવ લેઈને નાહાસે. તેઓ ખુની તે થી કોઈ પકડી શકતું નહી હતું અને તેઓ પોતાને ઠામે જતા હતા.

રૂશીઆમાં થોડુંએક થાએઊં ખોટી નોટોનો ભારે ફેલાવો થવા માંડીઓ. દેશની અંદર સરકારે ભારે ચોકસી રાખી કે કોઈ નોટ બનાવી શકે નહી બાહેરના ગામની ચીજો આવે તે ઊપરથી તપાસ રા ખી એવો હોકમ કીધો કે હરએક સખસ દેશમાં આ વે તે જે ચીજ તેની હાએ તેનો હીસાબ આપે. કે ઈનુ પખસી હાએ તેનીબી નોધ કરાવે. એટલી સં

બાલ છતાં ખોટી નોટો વધી અને તે પકડાતે નહી પણ એક હોનારતથી સંધુ માલુમ પડીઊં. લાકડાની પેનસીલના કેટલાંએક બંડલ ઈંગલંડથી આવીઆં અને તેમાંના એકમાંથી એક પેનસીલ માંડવીમાં તપાસતાં બાહેર પડી. એક અમલદારે તે ઊંચકી અને તુરત ઘડી અને પોતાને કામે લગાડી. પેનસીલો તો પસાર થાઈ પણ એક જે અમલદારના હાતમાં રેહી તે તેને વાપરીઆ કીધી. એક દાહાડે તે ઘડવા બીઆ તો અંદરનુ સીસું મલે નહી. વધારે ગાપચાં કાહાડીઆં પણ કાંઈ મલે નહી. જરા વધારે અને કાંઈ કાગજ જેવું દેખાઊં અને પછીતો અંદરથી ખોટી નોટ જે વીશે આટલી ચોકસાઈ વેરથ ગઈ હતી તે પકડાઈ આવી. તે નોટ લંડનમાં બનાવેલી અને તે રૂશીઆમાં ચલાવેલી.

ઈંગલંડમાં કેટલાએક વરશ ઊપર અસલી સામાન ઘરમાં રાખવાનો શોક પેદા થાએઓ અને લોકો નેધરલાનદસથી અસલી ધપની ખુરશી, કાચ, ટેબલ, કબટો મંગાવા લાગા. એક વેપારીએ જોએઊં કે આ તક સારીછે. તેને ખુરશી અને કાચની લેસીનના અસતરમાં ચાહ ભરી મોકલાવી, કાંએકે ચાહ ઊપર જકાત ઘણી હતી. એ પરમાણે તેને પોતાના આડતીઆ ઊપર ચાહ મોકલી અને સારૂં નાણુ પેદા કીધું.

મુંબઈમાંબી આગલ એક હીકમત કામે લગાડી હતી, કોણ જાણે હાલ તેમ ચાલેચ કે નહી? ઈંગલંડથી કેટલાએક વેપારીઓ ગાડી મંગાવતા હતા અને ગાડીની બેઠકની નીચે જે ખાનુ હોએચ તેમાં બનાતના તાકા મંગાવતા હતા કે બનાત ઊપરનુ જકાત ભરવું પડે નહી.

દુખ.

આપણ આતશ આગલ હાત લઈ જાઈએચ અને આપણને દુખ લાગેચ. આપણી ચામડીમાં કાટો બોકાએચ અને આપણને દુખ લાગેચ. આપણી આંગલી છરીથી કપાએચ અને આપણને દુખ લાગેચ. વારૂં, તારે જો પરમેશવરે એવું દુખ નહી કીધું હતે તો કેહવું સારૂં? એવું દુખ નહી હતે તો આપણ કેટલા સુખી રેહતે? આવો વીચાર કોઈને કદાચ થાએ પણ આપણે જે દુનીઆમાં છઈએ તાંહા એવા દુખ લાગવાની ભારે જરૂરછે અને જો એમ નહી હતે તો માણસનો શો હાલ થતે. કેટલીએક વખતે એવું બનેચ કે માણસનુ બદન સુન મારી જાએચ પણ તેથી ગુણ થએઆને બદલે ઊલટું નુંકસાન થાએછે. બચાં રોશની સાથે રમત કરવા જાએચ. જો દુખ નહી હતે તો બચાંઓ પોતાના આંગલી બાલી નાખતે, બલકે આખો હાત બાલતે અને પછી જનમવેર કેટલી અડચણ ભોગવતે? જેમ બચાં કાગજ અથવા ચોટીઆં બાલી મજાહ કરેચ તેમ બદનના ભાગો બાલી મજાહ કરતે. છરીથી જરા આંગલુ એક વખત કપાએઊં તો વધારે કપાવાનુ સરૂ થતે. નવા નીશાલીઆના હાતમાં કલમ અને છરી જારે પેહલે જાએછે તારે તે કલમને કેટલી નાહાની કરી નાખેછે? જો દુખ નહી હતે અને કોઈ પોતાને હાતે હર કાંઈ અશાડવા અથવા ઘસવા બેસતેતો તે પોતાનો હાત ભાંજી નાખીઆ વગર રેહતે નહી. જો મેહનત કરવા પડતે અને તેને થાક નહી લાગતેતો એટલી મેહનત કરતે કે સઘલાં બોરાં ધોવાઈ જતે અને પછી મુરદું થાઈ પડતે. કોઈ ખુલીઓ ખાવા બેસતે અને હાજરીને દુખ નહી હતેતો ખાએઆજ કરતે જાંહાંચેર તેનુ માસ ચામડીમાં માતે નહી અને જેમ ઈસપનીતીમાંનો દેડકો બલદના જેવો મોટો થવા ગીઓ અને પેટ ફુટી ગીઊં તેમ ખુલીઆની આખેર આવતે. બચાં સંભાલ નથી લેઈ શકતાં પણ મોટો સમજુ આદમી પણ દુખ વગરે પીડામાં આવી પડવાનો. દાકટર કારપેનતર કેહછે કે ઠંડીની રૂતમાં એક ઢોર ચરાવનાર ચુનાની ભઠી ઊપર સુવાં ગીઓ અને તેનો એક પગ કરેલ ઊપર હતો. રાતના કરેહો બલી ચાલી અને તેનો પગ ઘુંટીવેર બલી ગીઓ. સહવારના તેને ઊંઘમાંથી ઊઠાડીઓ અને જેવો તે ઊભો થાએઓ તેવોજ તેનો બલેલો પગ ભુકો થાઈ ટુટી પડીઓ. એ ધાણી ભઠીના બાફથી બેસુધ થાઈ બીઓ હોસે અથવા બીજા કારણથી પણ તેને દુખ નહી લાગાના સબબથી પગ ખોએઓ અને એક પખવાડીઆમાં તે મરણ પામીઓ. સર ચારલસ બેલ કેહછે કે એક દરદીનો હાત સુન મારી બીઓ હ

ઇ અને એક વાસણ જે એકાએક તાપમાં પડી ગી
'તો તેને ઊંચકીને બાહેર કાહાડીશું અને બરોબર
જગોએ મુકીશું. તેના હાતની ચામડી સલસી બ
લી ગઈ. એ પરમાણે સમજુ આદમી પણ ચુક કરે
છે. દુખ તારે અમસ્થું નથી. માણસનો મોહોટો
બંચાવ દુખછે. દુખ આપણી પાસબાની કરેચ અ
ને તે રાત દીસ, કધી ઊંઘાતો નથી. આપણી જીં
દગાનીની હસતી દુખ ઊપર આધાર રાખેચ. આ
દુનીઆમાં પરમેશ્વરે કીધુંચ તે કાંઈ વેરથ અથવા
નુકસાનકારક નથી. તેનું દાહાપણ અપારછે જે મા
ણસને આસતે આસતે માલુમ પડેછે.

ખરતા તારા.

ઘણા જણાઓએ ખરતા તારા જોએઆ હશે.
કોઈ વખતે એ ખરતા તારા જમીન ઊપર પડેચ અ
ને મોટો આવાજ કરીને, પણ જે સીતારા આપણ જો
ઇએચ તે અને ખરતા તારા એમાં ભારે ભેરછે. કેટ
લાએક વરશ થએઆં મુંબઈ ઈલાકામાં બેલગામ જી
લ્લામાં એક કુનબીએ જોએઉં કે એકાએક આશમાં
ન તરફ આગનો ગોળો થાએઓ અને તે બલતો જ
જમીન ઊપર ખેતરમાં પડીઓ તે એટલો જોરથી પ
ડીઓ હતો કે જમીનની અંદર કેટલા ફુટ દટાઈ ગી
ઓ. તાંહાંનાં સતાવાલાને એ ખબર થએઆથી તેમાંનો
એક કકડો મુંબઈ મોકલીઓ અને તેની તપાસ ડાક્ત
ર જીરોડે કીધી હતી. એ કકડામાં બે ધાતુ મુખીઅ મા
લુમ પડી, લોહોડું અને નીકલ. પંજાબમા દુરાલા
ના ગામડામા એવોજ એક પથર આવાજ કરતો પ
ડીઓ હતો અને તાહાના લોકો તે પથરને દેવતા સમ
જી તેને સારૂં એક દેહેડું બાંધવાનો ઈરાદો કરતા હ
તા પણ રંજીતસીંગે જોએઉં કે એ પથર કાંઈ સારી
નીશાણી નથી અને તેવામાં ઈંગરેજી રેસીડેનને તે
પથર માંગીઓ તેથી તેને હવાલે કીધો. રંજીતસી
ંગને એટલી ઇીત હતી કે તે પથરને પોતાના શેહર
માં આવવા નહી દીધો પણ બાહારોબારથી ઈંગરેજી
હદમાં મોકલાવી દીધો. મલાકામાં એક વખત એવો
એક પથર પડીઓ તેથી એક ચીનો મેસુપ થાઈ ની
ચે પડીઓ અને મરણ પામીઓ. તારીખ ડીજેમબ
ર ૧૮૫૫ ની સાંજે એક તારો આવાજ કરી ફાટીને
ખરીઓ તે ઈંગલંડ તથા ફરાનસના લોકોએ જો
એઓ. કેટલે ઠેકાણે વીજલી જેવો લાગો, એ
ક ઠેકાંણે નાહાના છોકરા સમજીઆ કે ચં
દર કકડા થાઈ ટુટી પડેચ, અને એક જોતીશે એ
વી ગણતરી કીધી કે તેનુ વજન પચાસ લાખ ટન
હશે. સારાં ભાએગે એ પથર દરીઆમાં પડીઓ.
આસરે પાંચ વરશ ઊપર એક ખરતો તારો સુરજ
જેટલો દેખઈતો મોટો હવામાં ફાટો. ભારે ગગરાટ જે
વો આવાજ થાએઓ અને તેના કકડા હાનોવર દેશ
મા ટુટી પડીઆ. એક રૂશીઆન મુસાફરે સાઈબી
રીઆના પાહાડ ઊપર એક પથર ખરતા તારાનો
જોએઓ જે પંદરસો રતલ હતો અને બીશીનાસઆઈરી
સમાં જે પથર પડીઓ હતો તે તેર ટણ † ભારી હતો. એ
સંધા પથરોમાં લોહોડું અને નીકલની ધાતુ તથા ત
ટોડુ અને પથર હતા મકામાં મુશલમાનોને જેઆ
રત કરવાની જગો કાઆબાછે, તે વીશે મુસલમાનો કે
હેછે કે કાઆબામાંનો એક પથર બેહશતમાંથી હજરત
ઈબરાહીમ લાવીઓ હતો. હલ એક ઈંગરેજ હા
જી થાઈને મકે ગીઓ હતો તેને તે પથર જોએઓ
અને જે બેઆન કીધુંચ તે ઊપરથી આપણી
ટાપુનો વખણાએલો ડાક્તર વીલસન ધારેચ કે
તે પથર ખરતા તારાનો હશે, અલબતા એ પથ
ર આસમાન ઊપરથીજ પડેલો અને તે ઊપર
થી તે પથરણી કાહાની ચાલેલી. મુંબઈમા એક
બે ચોમાસુ થાએઆ એક મોટો ગગરાટ થાએઓ હ
તો અને તે વખતે મજગામના એક રેહવાસીએ જણ
વીઉં હતું કે ગગરાટની વખતે તેને આતસનો ગોળો
જમીન ઊપર ઊતરતા જોએઓ.

અવે એ પથર કોહાંથી આવીઆ ? એઓ આ
તશ જેવા કેમ થાએઆ. એક નામીચા વીદવાને આ
ગલ એવો વીચાર આપીઓ હતો કે ચંદરની અંદ
ર બલતા પાહાડછે અને તે પાહાડ ફાટેચ તારે તેમાંના
પથરા ઊંચે ઊડેચ અને તે ઊડીઆથી ધરતીની નજ
દીક આવેચ અને ધરથી ઊપર પડેચ. હાલ એ મ
ત ખરૂં રહીઉં નથી અને પછી વીચાર કરતાં બીજુ
એક અજાએબ કારણ માલુમ પડીઉંચ.

---

† એક ટનની આર ખારી.

સુરજની આસપાસ જેમ ધરતી અને ગરેહો ફરેચ. તેમ મોહોટા ફથરો પણ ફરતા ફરેચ. એ ફતરો ગુચ્છકલછે અને તેઓનો રસતો અને ધરતીનો રસતો કેટલી જગોએ મલેચ. જો પથર ધરતીની નજદીક આવી પુગીઓ તો ધરતી તેને તાણી લીએચ. અને જારે તે હવામાં થાઈને પડેચ તારે હવા સાથે ઘશડાએઆથી લાલ આતશ જેવો થાઈ ફાટી જાએચ.

ફીલશુફોએ ગણતરી કીધીચ કે અગર તોપનો એક ગોલો દર શેકંડે દસ માઈલ દુર જાએ અને તે હવામાં પાર થાએ તો દશ લાખ અંસ ગરમી પેદા થાએ ઈઆને લોહોડું પાણીની માફક ઊકલેચ એટલી ગરમીના કરતાં તરણઘણો દરજજે વધારે ગરમી પેદા થાએ. હવે ખરતા તારા જે પડેચ તે એક કલાકમાં ચોપન હજાર માઈલની જડપ રાખેચ તારે તેની ગરમી કેટલી અતીસે હશે?

જોકે ખરતા તારા બારે માસ નજર આવેછે તોબી દસમી આગસ્ટ અને તેરમી નવેમબરે અતી ઘણા દેખાએછે. પારીસમાં એક જોનારે એક કલાકમા ૧૮૦ ખરતા તારા જોએઆ હતા. અમેરીકામાં ૧૮૩૩ ગણેઆ હતા. હવે એ બે દાહડે વધતા દેખાએચ તેનું કારણ ફીલસુફો જણાવેચ કે બે જુમખા પુસકલ ફતરોના સુરજની આસપાસ ફરેચ અને ઊપલે બે દીવસે તેઓ આપણી દુનીઆના રસતાની કીનારી આગલથી પસાર થાએચ. પરમેશવરે પુરથવીનો ફરવાનો વખત એવો ઠીરાચ કે આપણને જાજી ધાસતી નથી પણ જો વખતમાં ફેર હતે અને ધરતી તથા ફતરોના જુમખા એક વખત પાસે આવતે તો દુનીઆ ઊપર મોટા ફતરોનો સખત મારો પડીઆથી કોણ જાણે કેવી પીડા થાતે.

લગન અને તલાક.

આફરીકાના ઊતર કીનારા ઊપર આલજીઅરસ નામનુ દેશછે તે ફરેંચોના અમલમાછે. એ દેશમાં આરબોની વસતીછે અને તેઓ ઊપર ફરેંચો રાજ ચલાવેચ તોબી ઈનસાફમાં આરબ સરદારોને સામેલ કરેચ:— એ નવા અમલમાં ઈનસાફ થાએચ તેની એક બીના નીચે જાહેર કરીએચ.

અદાલતમાં કાજીઓ બેઠેલાછે અને તેઓનો વડો (સરનસીન) એક ફરેંચ બોલી દરબાર ભરી બેઠેચ. એક મકરેજાની અથવા કાસદ એક આરબ ઓરતને વાદી માફક દરબારમાં લાવીઓ. †તેની ઊમર અઢારથીને વીસ વરસની હતી, ને ખુબસુરત હતી, તેના ડોલા ચલકતા હતા અને તેને સાદો પોશાક પેહરીઓ હતો. એ ઓરત કાંઈ ઘભરાએલી નહી હતી પણ તે જે કામે આવી તે સમજતી હોએ એવી દેખાતી હતી અને તેને સવાલ કીધા વગર બોલી.

"હું તમારી આગલ આવીચ કાએકે હીંઆ ફરેંચોમાંજ સચાઈ અને ઈનસાફછે. તમારે સારૂં લોકો જુદું બોલેચ પણ અમો તમારા કામ જોઈએચ અને તે ઊપરથી તમોને પીછાણીએચ"

સરનસીન બોલીઓ "દીકરી તું એવી રીતે ફરીઆદ ચાહેચકે તારે વીશે મને સારૂં મત આવીઊં. ધાસતી વગર બોલ અને ખાતરીથી જાણજે કે જે તારાં સારાંને માટે બનસે તેટલું કરેઆમાં આવસે."

"હવે હું ધાસતી વગર બોલસ. હીંઆ ઓરતને ધાસતીની ગરજ નથી. જેટલી હીંઆ હું પંડી છેઊ તેવીજ કોઈ ઠેકાણે નહી હતી,"

"દરૂસતછે દીકરી, તું કોણની ફરીઆદ કરેચ, કોઈ તારી સાથે આડો ચાલીઓચ."

"હું ખરેખરૂં સંધુ કેહવસ, તમોજ મારી કદર ને બુજશો અને મને ઈનસાફ બખશસો. મારૂં નામ ઊરીદા બેનદુની, મારો બાપ બેનીતુજારના તાએફાનોછે અને હું મારા બાપની ફરીઆદ કરવા આવીચ કે જે મને એક બદસુરત અને ઘરડો માણસ નામે બેલેસનાન સાથે જુલમથી પરણાવેચ."

"એ તેને કેમ સુજ પડીઊં શું તેને બેલેસનાને ઘણી રીત† આપવા કહીચ. શું તે બીજા બાપોની માફક પઈસાને સારૂં પોતાના બચાંને દલદરી કરેચ?"

"નહી, રીનબીત કાંઈ નથી. મારો બાપ બેલેસનાનની દીકરી સાથે પરણવાનો થાએઓચ અને બેલેસનાન કેહછેકે મારી દીકરી ક્યારે આપુ કે તારી દીકરી મને આપે. હું તેની સામણે થાઈ કાંઈકે બુધાને જોઊંચ કે મને કાંઈ થાઈ આવેચ તારે તેની

---

† આરબોમાં પરણનાર વરરાજ પોતાના સસરાને રીત આપેચ

ઓરત હું કેમ થાઈ શકું અને ઓરતની ફરજ કેમ બજાવી શકું. મેં નાપાડીઆથી મારી ઊપર મારા બાપનો ભારે જુલમ થાએઓછે. મેં લાત મુકીનો માર ખાધો. મને દોરડાંચો બાંધી. જુઓ મારા હાત ઊપર હજુરવેર દોરડાના સર રેહી ગીઆચ. અને જો કોઈએ દોરડાં ટોડી નહી નાખીઆં હતેતો મારૂં શું થતે." આ છેલા બોલો બોલતાં તે લગાર અચકી.

"દીકરી, શરમાના, સાફ ઊઘાડું બોલ. તું ને કોણે મદદ દીધી તે મને જાણવું જોઈએ. જારે તુંને અમારી ઊપર વીસવાસછે તારે તુંને જાણવું જોઈએ કે અમો હરકાંઈ ખરા અને કુદરતી વીચારને માન આપીએચ અને જુઠું તથા ધોંગને ધીકારીએચ. ધાસતી વગર બોલ, તારા મનમાંનુ સંધુ જાહેર કર."

ઓરતથી બોલાઈ ગીઊં "હું ઓને કેહું ? નહી કેહું ? કાએ નહી કેહું ?—મેં દોરડાં નથી ટોડીઆં, મારામાં એટલું જોર નથી ખાબીબ વલીદ ગલબે ટોડીઆ. તે બાહદુર સવારછે."

"તું તેને બેલેસનાન કરતાં વધારે પસંદ કરેચ, નહી વારૂં ?"

ઓરતે દેહવથી જવાબ દીધો. "હા, હું તેને ચાહુંચ, કાંએ નહી તે કેહું ? એમાં ખોટું શુંછે ? હું કોઈ બીજાની સાથે જાઊં તેના કરતાં મરૂં તો બેહતર."

"દીકરી વારૂ, તારા દીલની સફાઈ અને તારૂં સાચું બોલવાનું તારા બે મોટા હથીઆરછે. હું તારો ઈનસાફ કરસ પણ મને સંધું જાણવું જોઈએ શું વલીદ ગલબે તુંને છોડવી ?"

અવે હું બધું કેહું. જારથી બેન તામના લગન ગીઆં તારથી અમો એક બીજાને ચાહીએચ. એ લગનમા મેં એને ઘોડા ઊપર બેસી બંદુક ફેડતાં જોએઓ અને એની બરોબર કોઈ ઊતરી શકીશે નહી. મારા બાપનો જુલમ થતો હતો તારે એને મને લેઈને નાહાસી જવા કેહેઊં પણ મેં નાપાડી પણ જારે મને બાધી અને માર મારીઓ, તારે મારેથી ખમાએઊં નહી અને મેં મારી લોંડીને કહેઊં કે જા એણે તેડી લાવ. એ ચીવીઓ, મારા બંધ તોડીઆ અને તાંહાથી વગર વીલમે અને સહીથી ટુંકે રસતે આ દરબારમાં આવી. એ વાત ખરીછે, હું પેગંમબરના દરના સોગંદ લેઈને કેહુંચ "

"હું તારૂં કહેલું માનુચ. તે હીઆં તારી સાથે આવીઓચ ? હીઆંછે ?"

હા, હીઆંછે, પણ મારી સાથે આવવા તેની હીમત ચાલી નહી."

જલદીથી ગલબને બોલાવી મંગાવીઓ, તે ઘણો ખુબસુરત હતો અને તે સવારના પોસાકમાં હતો. અલબતાં ઘરડા બદસુરત કરતાં આવા સખસને ઓરતે પસંદ કીધો હોએ એ સંધાના મગજમાં ઊતરીઊં.

ઓરતે પોતાના આશકને કહેઊં "આગલ આવ મે સંધું કહેઊં. એ બધું જાણેચ." સવાર બોલીઓ "શાબહાંન અલા, ઘણુ સારૂં થાએઊ કે તેં કહેઊં. મારાથી સંધું નહી બોલાતે."

સરનસીન બોલીઓ. "સાંભલો, હું લંબાન કરવા માંગતો નથી. તું આ ઓરત સાથે પરણશ ?"

"હા"

"અને તું આ મરદને તારો ખાવંદ કરશ."

"હા"

"તમો બંધે એકક ઊપર રાજી છેઓ અને ખોદાએ તમારી અંદર જે પેઆર મુકીઓચ તે ખોદાના નામથી હું તમુને જોડુંચ. કાજી આ લગનનુ દસતાવેજ બનાવ."

કાજીને એ ગમીઊં નહી તે બોલીઓ પણ "ગીદી કરેલીલ લગન વીશેના બાબમાં કેહચકે"

"ગીદી કરેલીલ શું લખી ગીઓચ તે સંધુ હું જાણુચ. તેના કહેઆ પરમાણે જો હું આ છોકરીને બાપને હસતક કરૂં તો પેલો ઘરડો માણસ જે એના બપાવા જેવોછે તેની સાથે મારી કુટીને પરણાવે. પણ તેનુ ફલ શું થાએ તે ખબરછે ? બેમાંથી એક, કઈ આતો ઘરડો બેલેસનાન આ ગરીબ છોકરીને મારી નાખે કઈ આતો એ પોતાના આશક સાથે નીકલી જાએ અને પછી કેટલી ખરાબી ? સુરજ ની રોશની જેવું એ ખોલલું છે."

આવું બોલવું દરબારની અંદરના લોકોનાં ગેઆનમા ઊતરવા લાગું, જોકે તેઓને ભારે છીત લની તાબી.

"અવે જો કેતાબના હોકમ પરમાણે ચાલું મનો ખરાબી અથવા ગુનાહ નીપજેચ પણ એ હોકમ મેથા નમાંથી કાહાડી નાખુચતો સારૂં થાએચ, તારે એમાંથી કેવો રસતો પકડવો, એ ખોલલું છે."

કાજી બોલીઓ "પણ સીદી, એ સીવાએ સીદી ખેઆલ ખોલાશો કરી ગીઓચકે"

"બંધો એકજ તરેહ કહી સીઆચ. જેઓ ધારા બાંધેચ અને જેઓ ત ધારાઓનો ખોલાસો કરેચ તેઓ એક ચીજ કેહછે કે ધારા પરમાણે ચાલ વું જોઈએ. પણ આ એઆદ રાખજો કે હરએક ધારો માણસના દીલ પરમાણે નહી હોએતો પછી ત ધારો તોડવાની ગમે એવી સજા હોએ તોબી ધારો તો ડાવાનો. તમારા ધારા કે જે દરરોજ તોડાંએચ. ત મારી ચાલ ચલણ, તમારા ગીતો સંધા ઊલટાંછે. જાં હા ધારા અને માણસનુ દીલ આડ આવે તાંહા એક નીચે જાએ અને બીજો શવે. હાલ ધારા નીચે પડેઆ ચ તેનુ કારણ શું ! ધારો માણસે બનાવીઓચ અને દીલ અલલાએ બનાવીઊંચ. હું ધારૂચ કે મારૂં કહેલું તમુને સમજ પડતું નહી હશે."

"શું નાદર સખુનો અલાઓ તાલાએ પોતે બોલાવીઆ" આવી રીતે આરબ સરદારોએ તારીફ કીધી જોકે તેમાંના અરધાથી વધારે ઊપનું ભાશાણ ચીનાઈ બોલી મારફે સમજીઆ હોએ.

એ સભાએ કાજીને પુછીઊં કે "કેમ તમુને લગ નનો દસતાવેજ કરવાનુ દરૂસત માલુમ પડીઊં."

કાજી બોલીઓ "અલલાના ઈનસાફના સોગંદ લેઈને કેહુંચકે હું રાજી થાએઓ. એમાંથી સારૂ જ નીપજશે"

સરનસીન બોલીઓ "હીંઆ સંધાઓને એઆદ રાખવા કેહુંચકે મારી ખુશીછેકે આરબો ચોરી કરવી, જુઠુ બોલવું, ખુન કરવું મુકી દીએ અને પોતે જે ઓરતને ચાહતા હોએ તેઓ સાથે પરણે."

આરબો બોલીઆ "સીદી ખુકરારી તમો ઘણુ દરૂસત બોલીઆ."

એક સરદાર બોલીઓ "આ લગન કીધાં તે ઘણુ શારૂં કીધું. હું એના બાપને ઓલખુંચ. તે એ ટલોતો આડો અને નીચોછે કે એક રૂપાના દીનારને શારૂં પોતાના બચાંની ચામડી કાહાડી વેચશે."

શરનશીને કહેઊકે "કાજી, લગનના દશતાવેજ મા રીત લખવાનુ કારણ નથી. જો છોકરીનો બાપ રીત માંગવા આવીઓતો કેહજોકે છોકરીને માર મારીઓ તેના બદલામાં છોકરીની રીત ગેઈ,"

કાજીએ લખત તઈઆર કીધું અને તે લખત એક શરદારે પેલા જોડાંના હાતમાં આપીઊં, જેઓ ખુશી થતાં, દુઆ દેતા ચાલીઆં.

ઊપલો ચુકાદો થાઈ રહુઓ અને ચોકીદારે ના જરે ખબર આપી કે એક મરદ અને ઓરત દાદ ચાહવા આવીઆંચ.

"તેઓને અંદર આવવા દે" શરનશીન બોલીઓ.

દરબાન ગભરાઈને બોલીઓ "બંધેને"

"હા, બંધેને,"

બંધો અંદર આવીઆ. મરદના બાલ પાકેલા હતા, તેના ચેહરા ઊપરં હ્રીલાઈ દેખાતી હતી અને પોતાના સોબતીને મારવા જતો હોએ એવો દેખાએઓ. તેનો પોશાક બરોબર હતો નહી. તેની પાઘડીનો એક પેજ નીચો આંખ ઊપર આવીઓ ઈતો. ઓરત જુઆન અને ચબરાક હતી, તેનો ચેહરો પસંદ પડે એવો હતો પણ જરા ખંધી અથવા મશકલી દેખાતી હતી. બંધો એકકને ગોશાથી જોતાં હતાં અને જેવા ઈનસાફની દર બારમાં આવીઆ કે બંધો મોટે બોલવા મંડી ગીઆ અને ઘોગાટ કરી નાખીઓ. પેહલાં મરદનો આવાજ સંભલાએઓ.

"હું સીદી કલહાના તોખમનો છેઊં—દરૂદ હોજો તેના રૂહ ઊપર. હું મારાબુત છેઊ, પવીતર, પાક, આબરૂ વાલો અને ઊંચા ખાનદાનનો છેઊં. મારી તારીફ તમો દરએકને મોહોડેથી સાંભલશો. હુ દુનીઆમાં સંધી વાતે સુખીછેઊં પણ આ રાંડ અભાગણી મને મલીચ અને મને તરેહવાર ખમવું પડીઊંચ."

સર નશીન બોલીઓ "અરે પણ તમો બંધે એકદમ શાથે બોલશો તો મને કેમ શમજ પડવાનુ એકક પછી બોલો."

એ કાંઈ ખાતરમાં ઊતરીઊ નહી, બંધો જણ પાછાં બોલવા મંડી ગીઆં, મરદનો આવાજ હજી મોટો હતો.

"એ રાંડની બદ ચાલ અને બેરડાઈ દર રોજની એટલીછે કે મારેથી શંધુ કેહવાઈ શકાતું નથી. એને મારી ચોરી કીધી અને જે હાતમાં આવીઊં તે લીખાડાંઓ જે એની આંખમાં શારા લાગેચ તેઓ શાથે ખાઈ ગઈ, કોઈબી શારૂ આદમી મારા તંબુમાં આવી શકતું નથી એટલુજ નહી પણ એને મારી ઊપર હાત પણ ઊંચકીઓચ અને મને મારીઓચ."

શરનશીને પોકાર મુકીઓ " અરે ભલાં આદમીઓ, એકક પછી બોલોની, તમો એકક શાથે બાજતું નથી એતો હું સમજીઓ પણ દરએકની શું ફરીઆદછે તે મને કેમ માલુમ પડે. બાઈ તું મુગી રેહ, તારા માંટીનુ શાંભલીઆ પછી હું તારૂં શાભલશ. "

શરનશીનનુ ભાશાણ શેકટ ગીઊં, બંને વધારે જોરથી બોલવા લાગાં. બ ધો શમજીઆં હોએ કે એનુ શાભલશે અને પછી મારૂં નથી શાભલવાના, એમ જોરથી બોલવા લાગાં. વારેઘડીએ શરનશીનને બોલવું પડીઊં કે, "હું એક બોલખી કેમ શમજું. અરીત કાઈ ફરીઆદ કરવાંની નથી. જરાવારતો મારૂ શાંભલો અરે મુગા રેહો. પણ દમ ખાઓની. તમો કાઈ હીઆ તમારા તંબુમાં છેઓકે તાંહાં જેમ મરાઓચ તેમ હોઆ કરવા જાઓચ. ઈનશાફની અદાલતમાં હું તમુને ભુકવા નહી દેવશ " પણ એ સંધું હવામા ઊડી ગીઊં અને બંનેમાથી આગલ જે મરદનો આવાજ મોટો હતો તે જરા નબલો થાએઓ અને ઓરતનો બાહેર નીકલીઓ.

" મને આખી દુનીઆ માન આપેચ, મારી ચાલ ચલનની વખાણ થાએચ અને હવે આ અભાગીઆ શાથે મારેથી વધારેવાર કેમ રેહવાએ અને એનું સંધું કેમ ખમાએ ? દુસ્ત મારી આબરૂની ગીબત કરેચ અને મારી ઊપર નીલાજરાં તોહોમતો ઊલાં કરેચ. જો મને ઘરમા જરાબી મુગી રેહવા દીએ, અરે અલાહ, તો હું એવીછેઊં કે એ મારો સગો થાએ તેથી કાઈબી ભુલી જાઊ. એ ધીકારીઆ જોગ જનાવર મારા કાકાનો દીકરો થાએ પણ એનો દેખાવ એવોછે કે સીદી કલહાના તોખમનો લાગતો નથી પણ સેતાન બચોછે. મરો એ ચીઠડીઓ ભીખારી. તે દાહાડે રાતના મને કહેઊં કે તે બરોબર રાધીઊં નથી, એવું બાહાનુ કાહાડીને લાકડનો પારલો છુટો મારીઓ, મટોડીનો કાલલો અને બીજાં વાસણ મારી ઊપર ફેંકીઆ અને ચુલામાનુ સલગેલું લાકડું પણ ઊચકીઊં. મારા દીલ ઊપર હજુર મારના દાધ છે અને અવડાં હું મારી પીઠ તમુને દેખડાવતે પણ હું જાણુચ કે તેમ કરવું મારી આબરૂની ઓરતને લાએક નથી "

એ વખતે નાજર મોટે આવાજે ચુપચુપ બોલીઓ, અને તે એટલો મોહોટો હતો કે તેથી જરા બંધો અચકીઆં શરનશીને એ ચુપ વખત જોઈને જલદીથી બોલીઓ કે " ઓરતને બાહેર કાહાડો, મરદને રેહવા દેઓ. બાઈ થોડોવાર બાહેર જા તારા ધણીનું હું સાભલી તુને પાછી બોલાવશ. આ કજીઆનો નીવેડો લાવવાનો બીજો કશો ઊપાએ નથી. "

હીઆ વાત વધી ઓરતે જગો છોડવા સાફ ના પાડી અને બારી ધરીને ઊભી રેહી પણ મકરેજાનીએ આવીને તેને મજબુત પકડી, અને જેમ એક બોકડું ઊચકી લેઈ જાએ તેમ બારણાની બાહેર મુકી આવેઓ.

શરનશીને કહેઊં, " અવે બોલ પણ સંધુ ટુકામા. "

" તમોએ આ ઓરતને જોઈ, જોસેઊં કે ટલો કકલાટ કીધો તે અને મને કેટલી ગાલ દીધી અવે એવી ઓરત સાથે હું વધારે દાહાડા કેમ રેહવું ? "

" તારે તલાક કાંએ નહી લેતો, આટલા દાહાવેર બેસી કેમ રહેઓ. "

અમારી પોતાની મરજીથી શાથે નથી રહેઆ. અમારી બ ધેની ખુશીછે કે છુટાં પડીએ "

" તારે બંધેની ખુશીનું કાંએ નહી કીધું ? શું અડચણ હતી ? પઈસાની ? "

" પઈસા ! ના જે એનુંછે તે આપવાને ખુશી છેઊં અને મારો હક જેએ ઓરત ઊપરછે તેબી આપી દેઊં. પઈસા ! સીદી કલાના નામથી મારૂં માગણું હોએ તેને બદલે સામણું આપું જો એ દેવીના બલથી છુટો પડુનો, તંબુના સુખ આગલ પઈસો શું ચીજછે "

" તારે શાની અડચણ "

" સગાવાહાલાની, બાનુ ખરાબ થાએલાં આવીને અમોને કેહેચ કે એમ કરશો તો ખરાબ લાગશે, ખાનદાનનું નામ ઝાંખુ પડશે, દુનીઆની લાજ રાખવી જોઈએ, કેવે નાખે પછી ફરીએ, સગાવાહાલાને કેટલું નીચુ જોવું પડશે અને એવું બીજું બેહુદું જાણે કે પોતાની ઓરત સાથે સલાહમા રેહવું હલકુ હોએ અને કજીઆમાં કાંઈ એબ નથી."

" ઘણી અકલની વાત કીધી. "

"એ કારણસર અમો આ દરબારમાં આવીઆચ અમારા સગાવાહાલા અમોને તલાક લેના અટકાવેચ "

તમો હીઆં આવીઆં તે દરૂસત કીધું. તમોને આવી દલદરી હાલતમાં રાખવાનું ખોદા મારી પાસે નહી કરાવે. દુખથી પાપ જલદી નીપજેચ, તેથી અમારો ધરેમ અમોને ફરમાવેચ કે દુખી આદમીને આશરો આપવો પછી ગમે એવું તેનું દુખ હોએ. તમો જે ચાહવા આવીઆંચ તે જલદીથી મલશે. બીજા વાદીને અવે આવવા દે."

ઓરત અંદર આવી, જોકે તેની ચીડ થોડી નરમ પડી હતી તોબી તેની જબાં અગાશિના જેવી ચાલાક હતી.

"તમોએ મને જુલમથી બાહેર કાહાડી. બજારમાં કાંદાની ગુણ એક જગોએથી ઊંચકી બીજી જગોએ મુકે તેમ તમારો આદમી મને ઊંચકી લેઈ ગીઓ પણ તેની ફરીઆદ હું કરતી નથી. મને ચીઢ એટલા સારૂં ચહડેચ કે હું ઊતી નહી તે વખતે તમુને કોણ જાણે કેટલું ઊંધું ચતું સમજાવીઊં હશે. પણ એને કહીઊંચ તે સઘું જુઠું, બદગોઈ અને નાલેસી કીધીચ. કદાચ એને કહેઊં હશે કે હું તલાક લેવા રાજી નથી પણ હું સીદી કલાહની કબરના સોગંદ લેઈ કેહુંચ કે મારી આખી જીંદગાની રાંડીરાંડ રેહવશ, દરીઆમાં પડી ડુબી મરશ, ઈહુદી સાથે પરણસ પણ ઓની સાથે નહી રેહું."

સરનશીન બોલીઓ "જો મને બોલવા દેતો એવું તુંને કેહવશ કે તું ખુશી થશે અને નરમ પડશે. તું જારે ગેર હાજર હતી તારે તારા વીશે કશું બોલા એઊંનું નહી. તારા તલાક વીશે વાત થાઈ અને અવે તલાક મલશે."

બંધો જણ એકદમ બોલીઆં, "અલહમદુલઅલલા. અલલા તમારા સગા વાહાલા ઊપર રેહમ રાખે. અલલા તમારી ઊમર દરાજ કરે. અલલા તમારી મુરાદ બર લાવે. અલલા તમારો પાસબાન થાઓ. અલલા તમારી હોશીઆરી વધારે. અલલા તમારા દુગમનોને નાબુદ કરે. અલલા તમુને ફતેહ બખશે."

"ઘણી મેહરબાની, ઘણી મેહરબાની, કાજી, તમોએ બંધેનું સાંભલીઊં હશે તમો અવે ઓઓને તલાક આપો."

"ઘણું ચોહતું, તલાકના બાબમાં સીદી કરેથીલ કેહચ કે જારે બંધો જણ રાજી થાઓ તારે તેઓને જલદીથી તલાક નહી આપવો ગુનાહ ભરેલું છે. સીદી ઈબરાહીમ કેહચ કે જો કાજી એવી બાબદમા એક દાહાડો સબુર કરેતો તેને દંડવો જોઈએ, અને તે દંડ ઓરતની રીત પરમાણે. સીદી લેખાલ પણ એ મુજ કેહેચ અને સીદી——"

"બસ ઘણા થએઆ. હોકમાઓને રેહવા દેઓ અને તલાક આપો."

કાજી ગુંગણો થાઈ પુછેચ. "ધણી અને ધણીઆણી, તમો તલાક લેવા રાજી છેઓ,"

બંધે બોલીઆં "હા, હા"

કાજી વધારે ગંભીર અને ગુગણો થાઈ બોલીઓ "હોકમ પરમાણે તમો છુટા થાઓઆં."

પેલું સુખી જોડું બોલીઊં "અલહમદુવઅલલા, અલહમદુવઅલલા."

"હું તલાકનું લખત કરૂંચ. સાંજનાં આવજો."

મરદ બોલીઓ, "અવે એનો થાઓઊં આ પાણા સગાંવાહાલાં જાણશે તારે અજબ થાશે અને મારી પેઆરી હવે તુંને જાંહાં શેતાન લેઈ જાએ તાહાં જજે અને સીદી કલાહનો જો હું ખરો બાનદાનનો હોઊં તો અલલા તારી આંખ કાહાડી લેજો અને તારી જબાં નબલી થાઈ ખરી પડજો કે તુને પુરની સજા મલે."

"જા, તારા સરાપની કોણ દરકાર કરેચ, તું જેવો મારાબુતછે તેમ હુંબી મારાબુત છેઊં અને જેમ તું બદ દુઆ દેશે તેમ હુંબી દેવશ. જો હું સીદી કલાહની તોખમની હોઊં તો અલલા તારા હાત પગ ખેરવી નાખજો, તારા દાંત ભાગી જજો, તારી જબા કપાઈ જજો, તારા ડોલા ફુટી જજો."

સરનશીન બોલીઓ "તમો બંવોએ તમારી અકલ ખોઈચ. અલલા તમારા ઘેલાપણા ઊપર ધીઆન નથી આપતો અને તમો એક બીજાને બદ દુઆ માગોચ તે કદી પામનાર નથી. તમારી દુસટ ભાશા સાંભલવાને બદલે અલલાને બીજો કામછે. મુગાં મુગાં અને છુટાં જાઓ. તમો એક બીજાને લાએક નથી અલલાએ તમોને જોડીઆ નહી હતાં."

મરદ જતી વખતે "સાત પેહડીવેર તારૂં નતીઆ નાશ જજો."

તરત જવાબ નીકલીઓ "સાનસો પેહડીવેર તારૂં જજો."

પુછડી વાલા વાંદરા.

(બાગ ૧ લો, નાહાની પુછડી વાલા.)

પુછડીવાલા વાંદરા બે જાતના થાએચ એક ટુકી પુછડીવાલા અને બીજા લાંબી પુછડીવાલા. પુછડી વાલા વાંદરાઓને ગાલ આગલ કાંઈ સુજેલું હોએ એવું માલુમ પડેચ અને તેઓને ગાલ આગલ એક કોથલી હોએછે જેમાં તેઓ હરકાંઈ ખોરાક એકતો કરેચ અને પછી જરા જરા કાહાડીને ખાએછે.

ટુકી પુછડીવાલાઓમાં સઊથી જાણવા લાએક વાંદરો આફ્રીકામાં થાએચ અને તાંહાના લોકો તેને ચાકામા કેહછે. એ વાંદરો ઘણો જોરાવરછે અને જારે ટોલાં થાઈ જાએચ તારે તરસ અથવા ચીતા ઊપર પણ હામલો કરેછે. નર એટલો જોર રાખેચ કે તે બે કુતરાને મારી શકેછે. એ જાતના વાંદરાઓનો ખોરાક અનાજ અને કન છે પણ તેઓ ઈંડાં ખાએછે અને વીછુ ઊપર ઘણો પેઆર રાખેછે. વીછુને પકડતી વખતે વાંદરો એટલી જડપ બતલાવેછે કે વીછુને ડંખ મારવાનો વખત આપતો નથી. જેવી તરાપ વીછુ ઊપર મારી કે તરત ડંખ તોડી નાખી ગપ દઈને મોહોડામાં આખો મુકી દીએચ. એ જાતના વાંદરાને ગામડી રાજાઓની દરબારમાં ઘણી ઊંક માઈથી રાખેચ. રાજા જારે જમવા બેશેચ તારે પેહલાં દરએક વાંનીમાંથી થોડું તેને નાખેચ, જો વાંદરાએ તે ખાધુંતો પછી રાજા ખાએચ અને જો તેણે નહી ખાધુંતો તુરત રાજાને શક જાએચ કે ખાણું પકાવવામાં કાંઈ દગો થાએઓય. આફ્રીકાના એક ફરેંચ મુસાફરે એવા એક વાંદરાને પોતાની સાથે રાખીઓ હતો અને તેથી તેને બારે નફો થાએઓ હતો. જંગલમાં હરકાંઈ મેવો ઈઆ મુલીઆં મલે તે વાંદરાને પેહલાં નાખતા હતા અને તે જારે ખાતો હતો તારે બીજાઓ ધાસતી વગરે ખાતા હતા. એ વાંદરાનું નામ કીસ પાડીઊં હતું અને તેના વીશે એ મુસાફર કેહછે કે "તે હરકાંઈ ધાસતી વીશે સઊથી અગાઊ ચેતવણી આપતો હતો. કુતરાઓ અમારી ચોકી કરેવાને બદલે ઊંઘાતા હતા એટલો વીસવાસ તેઓને કીસ ઊપર આવીઓ. કીસે જરા અવાજ કીધોકે સંઘા કુતરા જાગી ઊઠી જોવા મંડી જાએ. જારે હું એને શેકાર કરતી વખતે લઈ જતો હતો તારે કીસ જાહાડો ઊપર ચહડી સુંદર ખાતો હતો તથા મધમાખના પોલા સોધતો હતો. જારે આવું ગલીઊં ગલીઊં મલતું ન હતું તારે મુલીઆં સોધતો હતો અને બાબરીઆના ના મુલીઆં ઘણા પસંદ કરતો હતો. એ મુલીઆં મને પણ ખાવા ગમતાં હતાં તેથી કીસ તરેહવાર હીકમત કરતો હતો. જેવાં મુલીઆં નજરે પડીઆંકે તરત દોડી જાઈ, તેની ઊપરની છાલ છોલવાની પણ ઢીલ નહી કરતો અને ગપ દઈને મોહોડામાં મારતો અને હું આવી પુગું તેવામાંતો સંઘુ પેટમાં પસાર થાએલું: કોઈ વખત હું દોડી જાઊં તારે એકદમ મુલીઆં બચડી કચડીને ગાલની કોથરીમાં સાંતી મુકે. તેથી ઘણી વખત હું તેને પકડીને જબરદસતીથી મોહું ચીરી અંદરથી કાહાડી લેતો હતો. આવો જુલમ તથા બેઈનસાફી થતી હતી તોબી કીસ કોઈ દાહાડે ચીરડાએઓ નહી હતો અથવા વેર નહી રાખીઊં હતું. એ મુલીઆં ટોડવાની ચાલ ઘણી હસવા જોગ હતી. કીસ દાંતે મુલીઊં કડતો હતો અને પછી હાતે ખોદતો હતો અને જરા દોકું ઊંચકીઊં કે મુલીઊં નીકલી આવતું હતું. જો એમ નહી વલીઊં તો પોતના મોહોડાગાં જેટલું આવે તેટલું પકડીને પછી ચતી ગોલાંટ ખાતો હતો અને તેથી મુલીઊં સપ દઈને નીકલતું. કીસ જારે થાકી જતો હતો તારે તે કુતરાઓને ઘુમ પડાવતો હતો. એક કુતરાંને પકડી તેની ઊપર ચહડી બેસતો અને કલાક બે તરણ સુધી સવારી લેતો હતો. મારાં સંઘા કુતરાંઓ એ સવારી ખમતાં હતાં પણ એક કુતરો કીસને માથેનો હતો. જેવો તેની ઊપર કીસ બેઠો કે તે કુતરો તેજ જગો ઊભો રેહ અને જરાબી હીલે નહી. અમો સંઘા આગલ ચાલીઆ અને કોઈ વખતે નજરેથી દુર થાઈએ તોબી કુતરો એક ડગ ચાલે નહી. વાંદરાને એખલો રહેઆથી બારે બીક લાગે તારે નીચે ઊતરે. જેવો નીચે ઊતરીઓ કે બંધો દોડવા માંડે. કુતરો જેમ બને તેમ વાંદરાને પોતાની આગલ રાખે કે પછવાડેથી ચહડી નહી બેસે. એ કુતરા વગર બાકીના સંઘા કીસને તાબે રેહતા હતા. કીસ જમતી વખતે પોતાનો મીજાજ ખોતો હતો, જો કોઈ કુતરું આગલ આવીઊં કે તેને પોતાના હાતની એક મુકી ચહડાવ

તો હતો, અને કુતરાં પણ મુકી ખાઈને મુગાં મુગા પાછાં જતા હતાં."

"કીસને સરપની ભારે બીહીક હતી, તથા બીજા વાંદરાને જોઈ ઘણો બીહતો હતો અને ધુજતો પોતાના ધણીનો આસરો લેવા ભરાતો હતો. બીજા વાંદરાની માફક કીસ નાહાની ચોરીઓ કરતો હતો પણ એકુ ચોરી કીધી કે જંગલમાં નાહાસી જાએ પણ સાંજને છેડે પાછો આવે. એક વખતે આખી રાત બાહેર રહેઓ, મેં તાજા વરેણા તઈઆર રાંધીને કીધા હતા અને મારી રકાબીમાં મુકીને હું ખાવા જતો હતો. એવામાં મેં એક પખશીનો આવાજ સાંભલીઓ કે જેવો કોઈ વખતે મારે કાંને પડીઓ નહી હતો. હું બંદુક લેઈ બાહેર ગીઓ અને પા કલાકમાં પખશી લેઈ પાછો આવી જોઉંચતો વરેણા અને કીસ બંધે ગેપ થાએલા. એની એક દાહાડો અગાઉ મે મારીઓ હતો. રાતના તે આવશે એવું મેં ધારીઊં પણ રાત ગેઈ અને બે દાહાડા બીજા નીકલી ગીઆ અને કીસનો મલે નહી. કીસ વગર મને ઘણું દુખ લાગું. તે મને રમુજ આપતો હતો તથા ચોકી કરતો હતો. તરીજે દાહાડે મારાં માણસો ખબર લાવીઆં કે પાસેના જંગલોમાં જાહાડ ઊપર ભરાઈ બેઠેચ. હું જલદી દોડી ગીઓ અને ખુબ સોધીઓ પણ પાએઓ નહી. છેવે મેં તેનો આવાજ સાભલીઓ જે ઘણો કાકલુદીનો હતો. મેં તેને જોઓઓ અને બોલાવીઓ તોબી આવીઓ નહી. છેવે હું જાહાડ ઊપર ચહડીઓ અને ખુબ મેહનતથી તેને પકડીઓ અને નીચે લાવીઓ પણ કીસ નાહાસી નહી ગએઓ."

માંદરીન નામનો વાંદરો ઘણો બીહામણોછે પણ તેને તરેહવાર રંગ બદન ઊપર હોએચ. કોઈ ભાગ આસમાની, કોઈ ભાગ રાતો હીંગલા જેવો, કોઈ કાલો, કોઈ સુનેરી, એ વાંદરો ગીની નામના દેશમાંછે અને તાંહાના લોકો એથી ભારે બીહેચ. કેહેછે કે એ વાદરો ઓરતને પકડી જંગલોમાં લેઈ જાએચ. એવા વાંદરાને ઈંગલંડમાં બીરી પીવા અને બીર પીવા સીકવીઓચ પણ એ જાતનો મીજાજ અતીશ અભાગીઓ. જરામાં ચીરડાઈને આંગ ઊપર આવેચ અને એવી વખત હાતમાં હથીઆર રાખીઆ વગર પાસે જવાએ નહી. એવી જાતના વાંદરાઓને બબુન કેહેછે.

જેપાન.

જેપાન દેશના ટાપુઓ ચીનની પુરવેછે. તાહાના લોકો માતરે ચીનાઓ તથા કોરીઆના રેહવાસીઓ સાથે વેપાર કરેચ અને થોડાં વરસ અગાઊ વલંદા (ડચ) વગરે બીજાઓ સાથે વેપાર નહી કરતા હતા. હાલ અમેરીકનોએ તેઓ સાથે વેપારનુ નાતું ઊંઘાડીઊં અને પછી ઈંગરેજ, ફરેંચ અને રુશીઆન સાથે કોલકરાર થાએઆ. આગલ ખરીસતી પાદરીઓ જેપાનમાં દાખેલ થાએઆ હતા તેઓ વટલાવવા લાગા અને તેઓની સંધી ચાલ વલંદાઓએ જેપાનના રાજાને જણાવી તે દાહાડેથી વલંદા સીવાએ સંધા ઈઊરપીઅનોને દેશમાંથી કાહાડી મુકીઆ અને ફરીથી આવવા નહી દીધા. એટલો બંદોબસત રાખીઓ હતો કે અગર કોઈ જેપાનનો રેહવાસી પોતાનુ દેશ છોડી બાહેર જાએતો તેને પાછો દેશમાં લીએ નહી. એ દેશ ઘણુ ફલવાન અને ખુબસુરતછે અને જેમ આપણે શુવરની વાડ કરીએચ તેમ જેપાનમાં ચાહના જાહાડોની વાડ થાએચ. તાંહાના લોકો જાહાજો માસનો ખોરાક રાખતા નથી અને દેશમાં મેંઢા અને બાએ ઢોર થોડાંછે. ઘોડા ઘણાજ નાહાના ટટુ જેવા અને તે ઊપર અમીરોજ સવારી કરે. તેઓ કોહોલાં તથા કુતરાંને મારતા નથી અને તેઓ તેમને દેવતા જેવા સમજેછે તાહાની ઓરતો બીલાડી પાલી તેઓ સાથે રમેછે.

જેપાનમાં રાજાના મેહલ વગરે સંધા એકજ જાતના ઘર, સંધા લાકડાંના બનાવેલાં અને તેની ઊપર છોંઓ કરી ચુનો ધોરેલો. પાસે જે ચીતર પાડેલુંછે તે કોઈ અમલદાર ઈઆ વેપારીનુ ઘરછે. એ ઘરની અંદર ખીલલાં દેવાલના ભરી લીવેલાં તે અજબ તરેહનાછે. સંધાં બીવલાં કાગજના બનાવેલાં અવે આપણ જો એક ઓરડામા બીઆ અને અઅવડ પડી તો એક બે બીવાં ખેંચી લીજીએ અને તરણ ઓરડા જેવો એક ઓરડો થાએ. વવી આપણે કોઈ સાથે હલુસે વાત કરવી હોએતો એક પાસેનુ બીવુ ખેંચીઊં અને નાહાનો ઓરડો બની ગીઓ. જેપાનમાં કોચ, ખુરશી અથવા તેબલ મલે નહી. સંધા નીચે ગાલીચા ઊપર બેશેછે મરદ તથા ઓરત, સંધાના હાનમાં વીના અને એક ચોરસ લાકડાની તબકમાં કો

ડીની રકાબીઓમાં ખાણુ આવેછે. જેપાનના લોકો કાંઈ ખુબસુરત નથી. તેઓનો રંગ પીલાસ ઊપર, દોલા બેસી ગએલા અને નાક ઊપર માસ ઘણું. મરદો પોતાની દાહાડી કુપી નાખેછે. તેઓ માથાંની બાજુએ બાલ રાખેછે અને ઊપરની ટાલકી બોરાવી નાખેછે. અને પછી બાજુના બાલ ઊંચા કરી ગાંઠ વાલેછે. ઓરતો ચીનીઓ માફક નાહાના પગની ઓ હોએચ.

નારવે દેશના કુનબી.

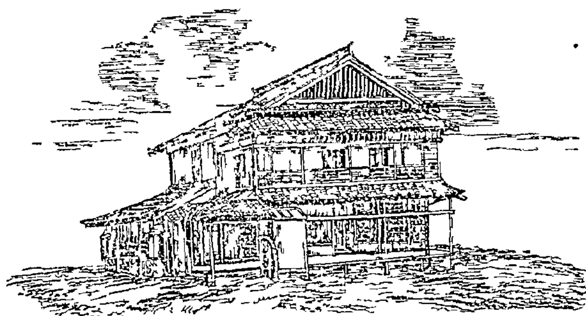
એ દેશ ઈઊરપખંડની ઊતરેછે. તાંહાં તાહાડ બહુ પડેછે અને પરવતપણ ઘણાછે. ઊનાલામાં દાહાડો ઘણો લાંબો, રાત માતરે બે તરણ કલાકની. શીઆલામાં રાત ઘણી લાંબી, દાહાડો એક બે કલાકનો. એ દેશ ઘણો સુખીછે અને જોકે બીજા દેશમાં દોલત, વેપાર અને દમદમામ ઘણોછે તોબી નારવેના ગરીબ આદમી જેવા સુખી અને ભલા બીજા ઈઊરપમાં કોઈજ ઠેકાંણે હશે. કુનબીઓ હર કોઇ પરદેશીને આસરો આપેચ તથા બરદાશત લીએચ. ઘર ઘણું ખરૂં ખીણમાં બાંધેચ અને તાંહાં એક નાહાની નદી, જેમાંથી પુશકલ માછલી મલી આવેછે. ઊંચા પરવત ઊપર મોટાં દરખત તેથી ઘર બાંધવા અથવા ચુલામાં બાલવા જેટલુ જોઈએ તેટલું લાકડું. ઘરથી દુર છેક ઊંચે એક બીજું ઘર બાંધેચ જાંહાં ગાએ ઢોર રેહ અને આસપાશ ઘાશ ઘણું તેથી દુર ચરવા નહી જાએ. એ જગો સંધાને કાંમકાજની. ખુબસુરત ગવલનો તાંહાં ગાએ તથા બકરીનું દુધ દોહેછે તથા તાહાંજ માખણ, પનીર બનાવેછે. તેઓ આસપાસ જંગલોમાં જઈ "સતરાબેરી" અથવા બીજાં નાહાના ફલ તોડી લાવેછે અને તેના જામ (મુરબો) બનાવેછે. નાહાના છોકરાઓ ગાએ ઢોર ચરાવેછે અને ઘાશ કાપી સુકવેચ અને જારે સંધા કામથી પરવારીઆ હોએ તારે નાચેછે તથા ગીતો ગાએછે. મેહનત અને સંતોશથી એઓ ગોએઆ પખશીની માફક રેહચ. તેઓનું દીલ અમેશા ચંગ.

ઘરની અંદરનો દેખાવ કેવો દીલ પસંદ હોએચ. અંદરથી સફાઈ અને ભોંએ ઊપર સુગંધ દાંખરીઓ કટકે કટકે નાખેલીઓ. સંધા કાંમે લાગી ગએલાં, કોઈ કાંતવા બેશી ગએલું, કોઈ વણવા. તેઓને જે જોઈએચ તે સંધું પોતે બનાવેચ, તથા સંધી ખોરાકી પોશાકી તઈઆર રાખેચ. કોઈ બજાર ઈઆ દુકાનની ગરજ નહી. દારૂ પણ તેઓ ગાલેછે. જવમાંથી બીર બનાવેચ અને પટેટામાંથી બરાંડી. પાસેના ચીતરમાં માલુમ પડશે કે કેટલાએક કોઈ મોટાં જનાવરના પગ બાંધી વચે લાકડી પોઈ ઊચકી લાવેછે. એઓ બાહેર શેકાર કરવા ગીઆ હતા અને બાલાબીછ મારી લાવીઆછે. તેઓ સાથે કુતરાં પણછે અને એ કુતરાં બાલાબીછની પછવાડેથી હામલો કરેચ તેથી તે એક જગો બેસી પછી દુશમનનો હામલો અટકાવા માંડેચ. જેવું બેઠું કે શેકારીઓની ગોલી છુટેલીજછે અને તેમ તે મારીઊં જાએચ. એ શેકારીઓને પાહાડ ઊપર મેહનત પડી હતી તેથી નેઓ ભારે ભુખા થએઆચ અને જેવા ઘરમાં આવશે કે ખાવાનું તઈઆર. રોટી, માખણ, તાજુ ગાને આથેલું ગોશ અને માછલી તઈઆર અને સંધા નાસતો કરવા મંડી જાએ. ઘરમાંની વખારમાં આટો અને અનાજ ભરેલો, પેટીઓ ભરી રોટી અને કેક, મેંડાં, બકરા, ગાએ, હરણ, બાલાબીચની રાનો લટકતી. મીઠું દીધેલું અને આથેલા ગોસનો જથો જુદો મુરબા અને અચારની મોટી બરણીઓ, પનીર મોટા ઢગોઢગ અને માખણના ટપ ભરેલાં. ખાણુ, નીમક, મરી, સાબુ, તંબાકુ, મીનબતીઓ. બીર તથા બરાનડીના પીપો. સંધુ તાંહાંજ બનાવેલું. નારવેના કુણબીઓ અને ખેડુતોની હાલત ઘણી મુનાશ્બ પસંદ કરી ગીઆચ. તે સાથે લોકોની ચાલએવી સારી કે જાણે ગુનાહ તકસીર નહી અને તેમ પોલીસની ગરજ નહી.

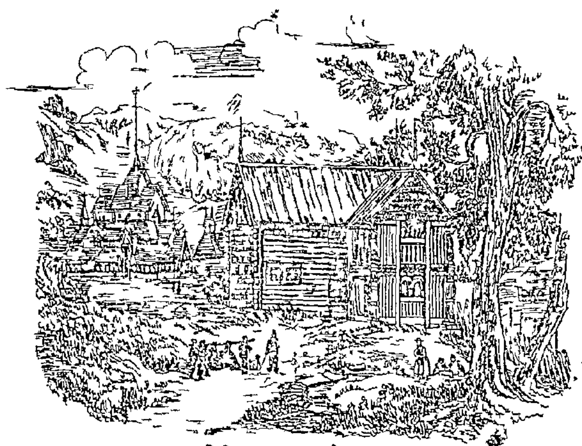
આપણે બંદગી પુરતી નથી કરતા.

બંદગી વીશે એક કાબેલ શખસે નીચે જણાવેઆ પરમાણેનો એક મીસલો આપેઓછે, તે ખરેખર વાજબીછે, અને તે ઊપર સરવે કોઈ બંદગી કરનારદીલો જાનવી ધેઆન પોહોંચાડશે.

જારે બંબો સારી પેઠે ચાલુ હોએછે, તારે તેમા

જેપાન દેશમાનુ ઘર

નારવે દેશની ઝુપડી:

થી પાણીની ધાર લાગટ નીકલતી રેહેછે. દરએક ચાર્પણીએ પોતમાર પાણી પડતું રેહેછે, અને એક વખત ધુંબામાં પાણી ઊપર ચહડીઊં કે તે ઊપરનું ઊપરજ રેહેછે, અને તેઆર પછી ધુંબો દાબવાને ઘણી મેહનત નથી પડતી. પણ ધુંબો જો થોડો વાર ચાલતા બંધ પડેઆતો પાંણી નીચે ઊતરી જાએછે, અને પછી તમને પાણીની જરૂર પડીતો તમને ઘણી વાર સુધી ધુંબો દાબવાની મેહનત પડવાની. તેમજ બંદગી જો લાગટ કરવાની તબે રાખીતો જરા જરામા, અને સાધારણ વાત ઊપરથી તમને બંદગી કરવાની ઊલટ છુટશે, અને તે પરમાણે તમારા મોહોડાંમાથી બંદગીના શબદો પાણીના રેલા મેઆફક નીકલવાના. પણ બંદગીની તબે ખોઈતો પછી બંદગી કરવી તમને ઘણુજ કઠણ કામ થઈ લાગવાનું, તે તમારી ઊપર જાણે એક મોટો બોજો થઈ પડેલો લાગવાનો. એમ સમજજો કે ધુંબો અટકેઆથી પાણી છેક નીચે ઊતરી ગીઊછ, તેને અવે પાછું ઊપર ચહડાવાને તમને ભારી મેહનત કરવી જોઈએ, અરે! મીતરો બંદગીનું પાણી તમે એટલું નીચું ઊતરી પડવા ના દેશો, તે ઊપરનું ઊપર રાખજો, અને તે એક વખત આવીઊં કે તેને ઊપરજ રાખવાને તમને ઘણી મેહનત નથી પડનાર.

૫૯.

જેઓ ઘડીઆલ રાખતા હશે અથવા જોતા હશે તેઓને ખબર હશે, કલાક મીનીટ અને સેકંડ એટલે શું ? અને કેટલો વખત એઓ બતલાવેચ. આ પણ જો ટીક ટીક એટલું બોલીઆતો એક સેકંડ થાએઓ એવા સાહાઠ સેકંડની એક મીનીટ અને સાહાઠ મીનતનો એક કલાક તથા ચોવીસ કલાકનો એક દીવશ. બારીક વખત નોંધવાનું ઘણું અગતનું છે હાલ દરીઆમા વાંહાણો બે ધડક ચાલીઆ જાએચ અને ખડકની કશી ધાસતી રાખતા નથી તેનુ કારણ એછે કે તેઓ ઘણોજ બારીક વખત ગણી શકેચ વાહાણના કપતાંનના ઘડીઆલમા જો એક સેકંડની ચુક પડીતો ૪૪૦ વારની ચુક દરીઆમા થાઈ જાએચ અને જો એટવી જગોએ કોઈ ખડક ઈઆ ખરાબો હોએતો પછી વાહાણ તથા માણસોના કેવા હાલ થાએ?

જોતીસો જેવો તારા વરતેચ તેઓ એવા નાહાના વખતને ઘણુ સંભાલેચ, એક સેંકડનો વીસમો ભાગ જો ચુક કીધી હોએતો તેઓની ગણતરી ખોટી પડેચ, એક વખત ઘરે દુરબીનમાં જોએઓ અને એક સેંકડના વીસમાં ભાગ એટલા બારીક વખતમાં કેટલો આસમાન ઊપર ખીસીઓ એ મુકરર કીધું કે પછી જોતીસ આપણને કેહી શકશે કે એ વરે ફલાંને વખતે ફલાને ઠેકાણે આવવો જોઈએ અને તાંહાંજો તે વખતે દુરબીન મુકીતો આબાદ દેખાઈ આવવાનો. એટલીતો સારી ગણતરી કે પાચ ઈઆ તેથી વધારે વરશ અગાઊ કેહી શકશે કે ફલાનો ઘરે, ફલાને વરશે, ફલાને દાહાડે, ફલાને કલાકે, ફલાને મીનીટે, અને ફલાને સેંકડે, આસમાનની ફલાની જગો ઊપર આવવાનો.

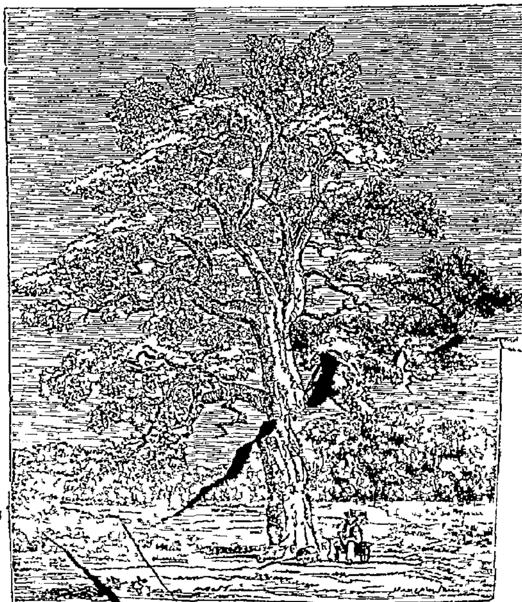
વખત કેટલો બારીક તપાસીએચ તેના અમો હીઆં થોડા દાખલા આપીએચ કેમ તપાસીએ તે હાલ કેહવાને બનતું નથી અને જો તેમ જણાવીઊં તો વાંચનારા સમજી શકનાર નથી.——આપણો આવાજ કેટલો દોડેચ તે સોધી કાહાડીઊંચ, એક સેકંડમાં આવાજ ૧૧૪૨ ફુટ જાએચ. જો એક તોપ ફુટી અને તેનું બલતું આપણે જોએઊં અને પાચ સેકંડે આવાજ આવીઓ તો એમ સમજવુ કે તોપ એક માઈલ દુર ફુટી તેજ પરમાણે વીજલી પડી ગગરાટ થાએચ તેના અવાજ ઊપરથી આપણ કહી શકીએ કે વીજલી નજદીક ઈઆ દુર પડી વીજલીની જડપ જેઓએ જાણવી હોએ તેઓ તારની આપીસમા જાઈ કાંઈ ખબર મોકલવી. એક માઈલ જતા વીજલીને એક સેકંડનો બે લાખમો ભાગ લાગેચ અથવા એક સેકંડમા વીજલી બે લાખ માઈલ જાએચ. એ વીજલીની ચાલ ઊપરથી એક વીદવાને એટલાનો બારીક વખતની ગણતરી રાખી કે એક સેકંડનો નીતોતેર લાખમો ભાગ તેઓ ગણી શકીઆ. આરાગો નામના એક નામીચા વીદવાને એક નાચો એવો બનાવીઓ કે સાધારણ ઘડીઆલમાં માતરે એક ટીક કરીને વાગે તેટલાવારમા નાહાના દસ હજાર ચમકારા વીજલીના એકક પછી થાએ. પુરસીઆના તોપ ખાતાના એક અમલદારે એક સાચો બનાવીઓ જેમાં એક સેકંડનો ચાલીસ હજારમો ભાગ માલુમ પ

કે એવા ઘડીઆલોથી તેઓએ શું વખત ગણીઓ ? તેઓએ સોધી કાહાડીઊં કે બારૂતને આગ લગાડી અને તે બારૂત ફુટો એ વચે કેટલો વખત લાગો. તેઓએ સોધી કાહાડીઊ કે બંદુકની ગોલી પોતાની જગો ઊપરથી નલીના મોહોડાં આગલ દારૂ ફુટવાથી આવી તેને કેટલોવાર લાગો

એક જરમને એવો સાંચો બનાવીઓ તેથી એક અજાએબ ગણતરી કીધી. અગર આપણા હાત ઈઆ પગ ઊપર કોઈએ ટાંચણી ભોકીતો આપણ જાણીએચ કે જેવી ટાંચણી ભોકાઈ તેવું આપણને [illegible] લુમ પડીઊં. ના, તેમ નથી, ટાચણી, ભોકાએઆ છી કેટલેવારે આપણને દુખ લાગેચ. જો પગના [illegible] ગોઠાને ભોકીતો, ભોકીઆ પછી એક સેકડનો [illegible] શમો ભાગ વીતેઆ પછી આપણને દુખ લાગેચ.

જે ધણીને ઈશરપ ખંડની વીદીઆ તથા [illegible] નરનો વધારો ખરોખર જાણવો હોએ તેને વીચાર [illegible] રવો કે એટલું બારીક કાંમ તેઓએ કેમ સોધી કા[illegible]ડીઊં હશે ?

બુચ.

બુચનુ ઝાડ

બુચ જે છે તે જાહાડની છાલછે. બુચનુ જાહાડ સપેન અને ઈઊરપના બીજા દખશણ દેશમાં થાએછે. જારે જાહાડ પંદર વરશનુ થાએચ તારે તેની છાલ પાકી થાએછે. એક વખત છાલ કાહાડી કે બીજા આઠ વરશ વેર નવી છાલ પાકતી નથી અને પછી આઠ આઠ વરશે છાલ કાહાડેછે. દર જાહાડ ઊપરથી આસરે દસેથી બાર વખત છાલ કાહાડેછે. છાલ કાહાડવાને માટે એક પાતલી પણ ધારદાર છરીથી કાપા મુકેછે અને ચાર બાજુએ છાલ ઊપર કાપ મુકીઆતો પોતાની મેલે છાલ ખરી પડેછે. એ પરમાણે જે લાંબા કટકાઓ મલે તેને પાણીમાં ભીજવી રાખી પછી તેને આતશ ઊપર શુકવેછે અને જારે ગરમ હોએચ તારે તેની ઊપર દબાણ કરી છાલ કુદરતી વયેલી હોએચ તેને સીધી કરેચ. એ જાહાડ સપેનમાં ઘણું ઊંચુ થાએછે અને એના રાંનો હોએછે. એ જાહાડ નીચે મુસાફરો તથા કુચ કરનારૂં લશકર આસરો લીએચ. એની નીચે સહવારના તડકુ લાગતું નથી, રાતના હાર પડતો નથી.

બુચના ઊપીઓગો તેના ગુણો પરમાણે થાએછે. બુચ હલકોછે તેથી કાંમ લાગેછે, બુચ પોચોછે તેથી કાંમ લાગેછે, બુચ દબાઈ શકેચ તેથી કાંમ લાગેછે અને બુચ સુકોછે તેથી કામ લાગેછે.

બુચ હલકોછે અને તેથી પાણીમાં હરએક ભારી ચીજ સાથે નાખીઓ હોએ તો તે ભારી ચીજને તરવેછે. તોફાનની અંદર માણસો જીવ બચાવવા જે નાહાની બોટો મુકેચ તેમાં બુચ વાપરેચ. બુચનો પોશાક પેહરી લોકો પાણીમાં કસી બએ વગર પડેચ. બોહીઆંને સારૂં બુચ વાપરેચ. તોપીઓ હલકી કરવા સારૂં બુચ કાંમ લાગેચ પણ બાટલીના ઢાકણ માફક જેવી બુચની તારીફછે તેવી કસાની નથી. બુચ બાટલીના મોહોડાંના કરતાં મોટો હોએચ તોબી તે સાંકડાં મોહોડાંમાં બેસતો આવેચ અને મોહોડાની નીચેની જગો પોહોલી તેથી તે નીચેથી મોહોટો પણ રેહેચ જેને આપણાં લોકો ચુકથી ફુલાએલો સમજેચ. એ કારણસર જેવો બુચ બાટલીમાં બેસેચ તેવું લુગડું ઈઆ બીજું કસું બેસતું નથી. બુચ પાણી ચુંસતું નથી અને જનાવરો (ઊદાઈ) પણ બુચને નુકસાન કરતા નથી. બીછાનાની અંદર કોઈ વખત બુચનો વેહેર વાપરેચ અને એ બીછાનુ વાહાણમાં વધારે સારૂં કે ગરજની વખત દરીઆમાં નાખી તેની ઊપર આસરો લેઈ તરવાને બની આવે. સપેન અને પોરતુગાલના ગામડીઆ મધમાખનો પાલો તથા પખાલો બુચની બનાવેચ અને રકાબી તથા કેટલો બબર ચીખાનાનો સામાન બનાવેચ. કોઈ જગોએ છાપરાં ઊપર સલેટને ઠેકાણે બુચ વાપરેચ અને દેવાનાઓની ઈસપીતાલના ઓરડાની દેવાલ ઊપર અસતર કરેચ કે તે જાઈ પોતાનુ બદન અફાડેતો નુકસાન નહી થાએ. ચીનાઓ જોડામાં બુચ નાખેચ કે અંદર ભીનાસ લાગે નહી. બુચને કાપતાં જે કરજો વધેચ તેને બાલીને એક જાતનો કાલો રંગ બનાવેચ. દવા અને કેટલાએક અરકો બુચને ખાઈ જાએચ તથા બગાડી નાખેચ પણ બુચ તેઓને નથી બગાડતો.

બુચનો ખપ એટલોછે કે ઈંગલંડ તથા ફરાનસમાં દર વરશે દરએક ચાલીસ લાખ કીલોગરામ બુચ આવેચ અને ફરાનસમાં એ સીવાએ પંદર લાખ રૂપીઆનો બુચ તઈઆર વેચાતો લેચ તે જુદો. બુચ કાપવા હાલ કેટલીએક જાતના સાંચાછે તેમાંનો એક દર રોજ ૧૪૪૦૦ બુચ કાપી બરોબર બનાવેચ અને તે સાંચાં ઊપર એક છોકરો કાંમે લાગેચ.

શાઈબીરીઆમાં દેશનીકાલ થએલા.

રૂશીઆમાં રાજની સામણે અનેઆએ કીધો હોએતો મોતની સજા થાએચ પણ એ મોતનાં કરતાં વધારે નઠારી સજા એછે કે સાઈબીરીઆમાં દેસનીકાલ કાહાડે. જેઓને દેશનીકાલ કાહાડેલા હોએચ તેઓ ઊપર આફત એટલી પડેચકે તેનુ બેઆન આપણા બેઆનમાં ઊતરતું નથી. પેહલાં બંદીવાનોને માસકો સેહરમાં લાવેચ અને તાંહાંથી વંજારની માફક બાહેર જાએછે. પેહલાં સેહરમાંથી બાહેર કેટલીએક લાકડાંની ઝુંપડીઓ બાંધેલી હોએચ તાંહા લેઈ જાએચ. એ જગોએ તરણ ચોકછે. પેહલા ચોકમાં આવીઆની અગાઊ મરદોના અરધાં માંથાં બોડેછે પણ દાહાડીને હાત લગાડતા નથી. બીજા ચોકમાં સંધાના નામ લખી લીએચ. હીઆં બંદીવાનો ઘણીએકવાર અરજી કરેછે પણ ઘણીવખત તે ઊપર કોઈ બેઆન આપતું નથી. કોઈ અરજ કરે કે મારો

ભાઈ જે બંદીવાનછે તે મારી સાથે ચાલે અને મારી પાસે રેહ પણ નીરદયે ઊપરીઓ ના પાડેછે. કોઈ વખતે તે હા કેહછે અને તેથી બંદીવાંનો એટલાતો ખુશી થાએચ અને તેઓને એટલોતો સંતોશ મલેછે કે જાણે દીલની ઘણી ઊંચી મુરાદ* પામીઆ હોએ. કોઈ ઓરત આવીને અરજ કરે કે મારો બંદીવાન માટી સાથે હુંબી દેશનીકાલ થાઊંચ મને એની સાથે જવા દેઓ તો એવી અરજ કદાચજ કબુલ કરેચ. બીચારી પોતાના પેઆરાને સારૂં પોતાનુ ઘરબાર અને વતન છોડી પગે લાંબી મુસાફરી કરવા માંગેચ પણ ઘણી વખત તેને નાસીપાસ થવું પડેચ. બંદીવાનોનાં બચ્ચાં પાંચ વરશની અંદર હોએ તેને સરકાર પાલેચ પણ તેમ કરવાનું કારણ એકે જારે બચ્ચાં મોહોટાં થાચે તારે તેની પાસે લશકરી કાંમ બરજોરીથી કરાવે. તરીજા ચોકમાં બંદીવાનોના પગમાં બેડી ડોકેચ. એ કાંમ અતીશે ઘાતકીછે. બંધે પગે બે બારી લોહોડાના કરાં અને વચ્ચે બે ફુટ લાંબી સાંકલ પછી કોઈનું દગલુ લાંબુ હોએ તેની દરકાર નહી ગમે એવી તેને અડચણ પડે. એ કડાંને બેડીની માફક તાલાં નથી કે રાતના કાહાડી સુએ પણ એક મજબુત ખીલો મારી બંધ કીધેલાં. એ ખીલો મારતી વખતે હથોડી જે મારેચ તે ઘણી વખત બંદીવાનના પગને લાગેચ પણ તેની દરકાર કોઈને નહી. બેડી એવી મજબુત મારેલી કે જાણે થશે તોજ નીકલે. એચારની તોલકી કરી તેઓને પોહોચી આગલથી બાંધી લીએચ અને પછી મુસાફરી સરૂ થાએચ તેઓની સાથે સીપાહી જે જાએચ તેઓ બંદુક ભરેલી રાખેચ અને તેઓનો ઊપરી એક મોટો ચાબક હાથમાં રાખેચ અને રસતામાં બંદીવાનો જો એકક પછવાડે બરોબર નહી ચાલીઆતો ચાબક પડેલો છેજ. બંદીવાનો દર રોજ ૭ થી ૮ કોસ મુસાફરી કરેચ. એ બંદીવાનોમાં અમીરો અને ઊંચી પદવી વાલા જેઓ ઊપર સરકાર કપા થાએલી હોએ તેઓની ઊપર વધારે આજાબ પાડેચ. જેઓ મેહલોમાં ઊછરેલા તેઓ ઊઘાડે પગે અને બેડીથી સીકરાઈ ગએલાં, ઠંડા મુલુકમાં રાત દીશ ચાલે. એક વખત બે માતર નાહાના છોકરા, અમીરોના કુટંબનાઓ ઊપર જુલમ ગુજરીઓ હતો. તેઓની બેડી એટલી ભારે[illegible]તી કે તેઓ ચાલતાં ચાલતાં પડી જતા હતા અને તેઓ[illegible] હાતમાં જે કડાં હતાં તેમાંથી નાહાના હાતે કાલાવાલા કરતા હતા કે હલકી બેડી અમોને ઘાલો. એક ધરડા સરદારને એક ઊંઘાડા ગાડાં ઊપર બેસવા દીધો હતો તે જાણે સરકારે ઘણી મેહરબાની કીધી હતી. તેના હાત અને પગને બેડી ઘાલી બંધે વચ્ચે એક સાંકલ રાખી તેની કમર આગલ બીજી સાંકલોએ જડી લીધેલો. તેના ગલામાં લોહોડાંની જંજીર અને તેનુ માથું એવું બોડેલું કે એક કરૂસનો પાટો પડેલો હોએ તેમ. જેઓને ઊરલ પરવતની ખાણ ખોદવા રાખેચ તેઓ અંધારા ગારોની અંદર રાત દાહાડો પડી રેહચ. બીચારા રોશની, પરમેશવરની બખશેલી પવીતર રોશની પણ નહી જોએ. એ બંદીવાનોમા મોટા ખાનદાનના હોએચ પણ સંઘાઓ જાણે ઈનસાન પણોમાં નહી હોએ તેમ કોઈને તેના નાંમથી નહી હાક મારે. દર એકને નમબર આપેલા તેથી જેને હાક મારવા હોએ અથવા તેને વીસે કેહવું હોએતો તે નમબરને બોલાવે અથવા તે નમબર વીશે વાત કરે. આવી હાલત રૂશીઆના બંદીવાનો જેઓ સાઈબીરીઆમાં દેશનીકાલ થાએલાછે તેઓનીછે.

જાણવા જોગ બાબદો·

ના પસંદ કામ—એક જણ કેહછે કે ગમે એવું કામ (જે નીતીના કાએદાની વીરૂધ નહી હોએ તે) કરવાને હું દલગીર થનાર નથી, પછી ભર તે કામ ગમે એવું હલકી કીસમનું અથવા ના પસંદ હોએ— અગર જો મહને ઘોર ખોદુ બનાવે અથવા મહને જલાદનું કામ સોંપે તોપણ હું કમકમનાર નથી, સબબ આ દુનીઆમાંથી મહને કોઈ એવાં માણસો મલી આવશે જેમની ઘોર ખોદવાને હું દલગીર થએઆને બદલે ખુશી થવસ, તથા કોઈ એવાં પણ માણસો મલી આવશે કે જેમને સુલીએ ચહડાવતી વેલા હું કમકમવાને બદલે ગંભીર પણ ખુશ દેખાવસ.

તારા ચાકરને તું હીણીશમાં—ખરૂ છેકે આપણા ચાકરો આપણા જેટલુ ગનેઆન ધરાવતા નથી, અને એટલા ઉપરથી તેઓ કેટલીક વેલાએ મુરખી, ગફલતીથી, અથવા બે પરવાઈથી આપણો બીગાડ કરેછે, પણ તેવી વેલાએ આપણને ઘટે નહી કે એકદમ તેઓ ઉપર ગુસસે થઈ તેમ

હલકા શબદો બોલવા—તેમને ગાલ દેવી અથવા તેમને ધીકારવા. બરાબર જોઇએ તો એ ચાકરો પણ આપણા એક જાતના મીતરો અથવા બાંધવ થાછે, આપણા બીજા હંમેશના મીતરોમાં અને એ મીતરોમાં અંતર એટલોજ છેકે તેઓ વધારે ભાગીઅવાનછે તથા એ ચાકરો અભાગીઅવાન હોએછે. આપણને આપણાં ચાકરો સાથે એવી કોઇ ચાલ નહી ચલાવવી જોઇએ કે જેથી તેઓને તેમના કમ તાલેનો બલાપો છુટે, પણ એથી વીરૂધ આપણને તેઓ સાથે માએઆ, અને પેઆરથી ચાલવું જોઇએ, જેથી તેઓને કોઇ રીતે પોતાનાં કમ નશીબ વીશે અફશોશ કરવો ન પડે. આપણે પોતે સારી પેઠે જાણીએ છઇએ કે આપણે પોતે ખતાથી ખાલી નથી—આપણે પણ દર રોજ કાંઇ નહી અને કાંઇ પણ ચુક કરીએ છઇએ, એવું છે તારે આપણાં કરતાં ઓછા ગનેઆન વાલાં માણશોની ચુક અથવા ગફલતી વીશે કાં નહી દર ગુજર કરીએ ! જે કેટલીક બાઇઓને ચાકરો ઉપર જરા જરામાં ગુશશો છુટેછે તેઓને આ ઉપલી હકીકત ધેઆનમાં લેવી જોઇએછે.

ચેતવણી—જે કોઇ માણસો તમારાં કીધેલા કામોની એકદમ તારીફ કરેતો તમો એમ ધારજો કે તેઓમાં વીચાર શકતીની ખુટછે, અગરજો તે તમારાં કીધેલાં કામોની એકદમ ખોટ ખાંપણો કાહાડવા બેસેતો એમ ધારજો કે તેઓ અદેખા અથવા બે કદરછે.

ઓરડાની હવા સાફ કરવાનો સસતો ઉપાએ—બે તરણ મોટા કાંદાના બબે ફાડચાં કરીને એક રકાબીમાં મુકી તેને ઓરડાની ભોંએ ઉપર મુકવા. સંધી બીગડેલી હવાને ચુસી લેશે. એ કાંદા દર છછ કલાકે બદલવા. ઓરડામાં સુગંધી નાખવાના ઉપાએ કરતાં ઉપલો ઉપાએ જેમ વધારે સસતોછે તેમ વધારે સારો પણછે.

લોહોડાંની પેદાસ—ઈંગલંડમાં લોહોડું તથા લોહોડા કામ બનાવવાના કારખાના એટલાંછે કે દર વરશે ૨૩ કરોડ રૂપીઆનો માલ દેશની બાહેર જાએછે અને દેશની અંદર લોહોડું ખપે તે જુદું.

નવું કારખાંનુ—સકાટલંડમાં તરેહવાર કારખાંનાછે પણ હાલ માછલી બનાવાનુ કારખાનુ નીકલીઉંચ. જેમ ઘડા ઉપર સેવન બેસાડી મરધાં બતકાં કાહાડેચ તેમ સારદીન માછલીની મોટી સંખીઆ પેદા કરેચ.

સીસું—ઇંગલંડમાં વરશે પંચાવંન હજાર ટન સીસુ ખપેછે અને એક ટનના અઠીસો રૂપીઆ ભાવ ગણીએતો એક કરોડ સાડતીસ લાખ પંચાસ હજાર રૂપીઆનુ સીસુ વરશે કારખાનાઓમાં ખપેછે.

કેલવણી—ઈંગલંડ અને આએરલંડમાં સરકારની તરફથી કેલવણી ખાતે વરશે એક કરોડ રૂપીઆનો ખરચછે.

મરધી કે મરઘો—એક ફરેંચ કેહછે કે મેં તરણ વરશવેર તપાસ કીધીચ તે ઉપરથી કહી શકુચ કે ઇડાંમાંથી મરધી અથવા મરઘો નીકલશે. જો ઇડાંને એક છેડે જરા કરચલી હોએતો મરઘો નીકલશે અને જો બંધો છેડા સાફ સુમારા હોએતો મરધી નીકલવાની.

માણસ—ખાએચ, પીએચ અને દમલીએચ. એ તરણ ચીજોથી તેના બદનમાં કેટલું જાએચ. એની ગણતરી કીધીચ કે દર વરશ માણસ તરણ હજાર રતલના વજનની ચીજો પોતાના બદનમાં ઘાલેચ. અલબતાં એટલો બધો ખપ પણ જોઇએ.

લંડનની વસતી—દર વરશ ચાર હજાર વધેચ. ઇઆને જેટલા મરેચ તેના કરતાં ચારહજાર વધારે પેદા થાએચ. હાલ દુનીઆમાં સઉથી વસતીવાળું શેહર લંડનછે.

લડાઈની એક મોટી પેહલે વાંપેની મનવાર (વાંહાણ) બાંધવાનો ખરચ ૧૫ લાખ રૂપીઆ થાએછે અને તે માતરે ખોખું અને સાંચાનો ખરચ. મનવારથી ઉતરતી ફરીગેટ બાંધતાં દસ લાખ રૂપીઆ થાએછે અને તેથી ઉતરતી કારવેત બાંધતાં તરણ ઇઆ ચાર લાખ.

સફેદ ડાહાડી—પુલુતારક નાંમનો ગરંધકાર કેહેછે કે એક ઇઉનાની સખશે પોતાની દાહાડી ઘણી વધારી હતી, તેને બીજાએ તે વીશેનું કારણ પુછીઉં. જવાબ દીધો જે મારી દાહાડી સફેદ થાઇચ અને લાંબી વધારીઆથી તે મારી આંખ આગલ રેહછે અને મને એઆદ દેવડાવેચ કે એવું કાંમ નો કરતો કે સફેદ દાહાડીને એબ લાગે.

કોડીની આરસી—તરાબા ઉપર રૂપાનો પોર ચહડાવી આરસી અપવા બાન કરેચ અને તેની આગલ દીવો રાખીઆથી રોશની વધેલી માલુમ પડેચ. પણ એવી આરસી ઉપર કાટ ચહડેચ તેથી થોડુ થાએઉં ઉંચી કોડી (પાર

સીલેન) ઉપર રૂપાનો ઘોર મહડાવી તેની આરસી બનાવેચ. એવી ક્રોડીની આરસી ઉપર કાટ મહડતો નથી તેથી તેવી આરસીઓ દીવાદાનડી ઉપર વાપરવાની ભલામણ થાઈછે.

પાલો—આતલાનતીક માહાસાગરૂમાં વનસપતી થાએચ તે જાણુવાજોગછે. ખારાં પાણી ઉપરના પાલાને ઈંગરેજો સી ઉઈદ કેહેછે. એ પાલામાં જનાવરો ઘર કરેછે અને તે પાલો ઉગેચ તે પોતાનો ખોરાક દરીઆમાંથી લીએચ. ઉપલા માહાસાગરની વચેના ભાગમાં એવા પાલાની દાખલીની જાડાઈ આપણા હાતની છેલી આંગલી જેટલીછે તાબી તે દાંખલીની લંબાઈ ૧૦૦૦ થી ૧૫૯૦ ફુટનીછે. એવી મોટી મેહુદ દાંખલીઓ ઉપર જીના જનાવરો વસેચ જે કીડી કરતા સેંકડે દરજજે નાહાનાછે. તારે આપણા પરમેશવરે કેટલા જીવ એકજ દાંખલી ઉપર પેદા કીધાચ તેની ગણતરી કોણ કરે ? આખા પાલા ઉપર તથા દરીઆમાં તે સાહેબે કેટલી બેશુમાર વસતી પેદા કીધીચ.

પુરાતમ ઈઊનાંન માં આથીનીઆન લોકો સચાઈ ઘણી પસંદ કરતા હતા તથા જુઠુંધીકારતા હતા. એક વખત નાટકમાં એક જણે સોગંદ ખાધેલા હતા તેને સોગંદ ઇઆદ દેવાડીઆ. તે બોલીઓ “ મેં સોગંદ મોહાડેથી ખાધા કાંઇ દીલથી ખાધા નથી. ” એ વખતે તાંહા સાકરેતીસ હાજર હતો તે તુરત ગોસો કરી ઉઠી જતો રહેઓ. તુરત લોકોમાં ગરબરાટ ચાલી અને નાટક બનાવનારની તપાસ થાઈકે દુનીઆમાં સઉથી પવીતર અને નહી છુટે એવો ગા
...આઈ તેને દુર કરાવાનો ગુનાહ કીધો. તેઓ સચાઈ
એચ અને
થે સીપાહી જે જ... હતા કે નાટક ઇઆ રણુજમાં પણ જીકા સો
ને તેઓનો ઊપરી અ... તા હતા.

અને રસતામાં બંધીવાનો જત. અથવા ખરૂજ જે થાએ નહી ચાલીઆતો ચાબક પડેલો છેજ. એક ફરેંચ ની
ર રોજ ૭ થી ૮ કોસ મુસાફરી કરેચ. એ જ દીવા
નોમાં અમીરો અને ઊંચી પદવી વાલા જેઓ ઊપર સરકાર કપા થાએલી હાએ તેઓની ઊપર વધારે આ જાબ પાડેચ. જેઓ મેહલોમાં ઊછરેલા તેઓ ઊઘાડે પગે અને બેડીથી ઝીકડાઈ ગએલાં, ઠંડા મુલુકમાં ચાત દીશ ચાલે. એક વખત બે આંતર નાહાના છોકરા, અમીરોના કુટંબનાઓ ઊપર જુલમ ગુજરીઓ હતો. તેઓની બેડી એટલી ભારે હુતી કે તેઓ ચાલતાં ચાલતાં પડી જતા હતા અને તેઓના હાતમાં જે કડાં હકી જાએચ., તેઓની ઉપર દસ દાહાડા સેવન બેસેચ. એવી દીડથી આગલ જેઓ કંટાલતા હતા તેને બદલે હાથનો વઈદ બે દાહાડામાં સાફ કરેચ.

કુવીઅરનો ખોઆબ—નાંમીચા કુવીએર વીશે એવું કેહુછે કે અગર તેને કોઈ જનાવરનો એક દાત આપીઓ હાએતો તે કેહતો હતો કે ફલાના જનાવરનો દાંતછે અને તે જાનવર આવુંછે અને તેની માલ આવીછે. એવું કેહશે. એક વખતે તેને ખોઆબ આવીઓ કે તેની આગઉ સેતાન આવીઓચ અને સેતાન તેને કેહેચ કે તુને ખાઇ જાઉં. કુવીએર બોલીઓ, મને ખાઇ જાએ અને પછી તેને બરોબર જોઇને બોલી ઉઠીઓ “ સીંગડાંછે, ખરીછે, એતો વનસપતી ખાનારો મને અમસથો બીધરાવીઓ.”

લોહોડાંની શડક—મી૦ સતીફનસન કેહેચ કે ઇંગલંડની સડકો ઉપર જો દર માઇલે દુકાનીની કસર કીધી તો વરશે આઠ લાખ રૂપીઆ નફો બાફની ગાડી ફેરવનારાઓને થવાનો. ઈંગલંડમાં માલના કરતાં ઉતારૂઓને ઘણું વધારે નફા બરેલું છે. એક તરેનને એક માઇલ લેઈ જતા દસ આના ખરચ લાગેચ અને જો સો ઉતારૂ મલીઆ અને દરએક માઇલનુ એક દોહાડીઉં લીધું તો એક રૂપીઓ અને નવ આના મલશે પણ ઈંગલંડમાં બસો ઉતારૂ મલી શકેચ તેથી કેટલો નફો થાવો જોઇએ.

ગલીચીનો ઊપીઓગ—લંડન સેહેરમાંની ગટરોની અંદર જે ખરાબીછે તેને ખાતરમા વાપરવાને ઘણી ભલામણ થાએચ અને ગટરની ગલીચીની કીમત પણ ગણેઆમાં આવીચ. દર રોજ એ ગટરોમાં જે ખરાબી થાએચ તેની કીમત જો કામે લાગેતો ૩૭૯૬૦ રૂપીઆ થાએચ અને એ પરમાણે વરશે ૧૩૮૫૫૪૦૦ રૂપીઆનુ ખાતર બારે વાટ થાએચ. ગલીચીને ખાતર બનાવવા ચુનો તથા કોલસે ની જરૂરછે.

જુસો
મહમદ **આટલુ બધું કામ કેમ થાએ ?**—ઘણી વેલા લોકોને આપણે આ પરમાણે બોલતાં સાંભલીએ છઈએ કે “ હું શું કરૂં, મારી પાશે પુશકલ કામછે, તે શઘલું જાણુ આવમ થાએ. ” પણ જો તેઓ લારડ બરલેના મત પરમાણે એટલા કરે તો હમો ધારીએ છઈએ કે તેઓ ઉપર પરમાણે કપવા ફોઆદ કરેજ નહી. લારડ બરલેનું એવું મત હતું કે આપણુંઘણું કરવાનું હાએ તે એકકુ કરી તે માહેથી વારા ફ

હતાં અને તેમ માબાપને પણ ધાસતી હતી. એક વખત એક નાહાના છોકરા પાશે એક ફરેંચે માગીઉં કે મારી બીડી સલગાવા દીવો લાવ. છોકરો બીહીને નાહાસી ગીઓ અને રસતામાં ઠોકર લાગી તેથી પડી ગીઓ અને નાક સોહોરાઇ લોહી નીકલીઉં. લોકો સમજીઆ કે દાકણો બચકું ભરવા ગીઓ પણ છોકરો નાહાસી ગીઓ તેથી બનચીઓ. લોકો પેલા ફરેંચને મારી નાખવા દોડીઆ અને તેનો જાન લેતે પણ પોલીસે તેને બંચાવીઓ તેને એક ગાડીમા બેસાડી ચોકીમાં સંતાડીઓ અને ચોકી આગલ લોકો ટોલાં થાએઆં કે અંદર જાઇ ને મારીએ. ટોલું ઘણી ગરબડ કરવા લાગું. એક જણ બોલીઓ. "હારે એજ આંપણા બચાં ખાએચ." બીજો બોલીઓ "અડી વરશ થએઆં આપણે એએંડુખ દીએચ." તરીજો, "એને એકસો દસ બચાં ખાધાં," ચોથો, "બસો." પાંચમો, "હડીસો છઠો," "અરેકાચાને ફાચાં ખાઇ જાએચ." સાતમો, "સીકઉપર ભુનેચ." આઠમો, "અરે એતો બચાનો સાસ કરી વેચેચ." પોલીસના આદમીઓએ જોએઉં કે એ ફરેંચને મારી નાખશે તેથી તેનો પોસાક બદલાવી છુપે બારણે બાહેર કાહાડી મુકીઓ. પણ અજાએબ એથી વધારે એછે કે સેહરમાં કોઇનુબી બચું ખોવાએઉં નહી હતું.

મડપો ચાંદો આકાશ ભલા ભાગપનોરે લોલ,
 ભડકો ઉડપો તે જાણું આગપનોરે લોલ,
મેનાં પોપટ જે બોલે મુખે મીઠડાંરે લોલ,
 દુઃખમાં મેં થતરૂ જેવાં દીઠડારે લોલ—૪
બાસે વાડીતો ઝાડી ભયંકારશીરે લોલ,
 આંખપોના પાટા જેવી આરશીરે લોલ,
હુંતો ઉઠી જઇ બેઠી દીવા આગલેરે લોલ,
 કાંઇક પડી તીહાં નજર કાગલેરે લોલ—૫
દીઠો શોધતો સીબોધનુ ચોપાંનીયુરે લોલ,
 વાંચવા તે મારૂ મન માનીયુંરે લોલ,
ગરબી રૂસણુ તોડપાની રૂડા રાગમાંરે લોલ,
 બાલી રૂપાલી છેલા ભાગમાંરે લોલ—૬
લઇને ગાવા લાગી હું ઉભે જે ઘડીરે લોલ,
 તેહાથી ઉડીને આવેપા તે ઘડીરે લોલ,
હેત આંણી વખાણી વાંણી બોલીઆરે લોલ,
 દીલમાં હરખીને ઘણું ડોલીપારે લોલ—૭
જાણું પનરે ઘડીને પન રાતડીરે લોલ,
 ફુટપો કલેશ કરી છાતડીરે લોલ,
ભલે આવીપો આકાશ ચઢી ચંદ તુંરે લોલ,
 આપેછે આજતો આનંદ તુંરે લોલ—૮

સ્ત્રીબોધ.

પુસતક ૨ જું | આગશટ ૧૮૫૮ | આંક ૮ મો.

વખાણાએલી ઓરત

મેરી પાટન.

મેરી પાટન નામની એક અમેરીકન જારે ૧૭ વરસની વએની હતી તારે તે એક વાહાણના કપતાન સાથે પરણી. એ કપતાન ઘણો ભલો તથા ચચલ હતો અને તેની ઊમર ૨૫ વરસની અંદર હતી. આ બંને વર કનેઆના લગન થએઆ પછે તુરતજ તે કપતાનને એક વાહાણ ઊપર સરદારી લેવાની વરદી થઈ. એ વાહાણ પ્રુથવીની આસપાશ ફરી વલે એટવી લાંબી સફર કરનાર હતુ. આ વરદી લેવાને કપતાન પાટને સાફ ના પાડી, તે બોલીઓકે "હજીતો હું હમણાજ પરણીઓછુ અને માહરી બાએડીને મુકીને આટલે ઊતાવલેથી હું જનાર નથી" તારે તેને એવી દરખાસત થઈ કે અગરજો તે એકલો જવાને અથવા પોતાની બાએડીને એકલી મુકી જવાને ચાહાતો ન હોએ તો તેણે સુખે પોતાની સાથે લઈ જવી. આ વાત કપતાન પાટન તથા તેની ઓરતના મનમાં ઊતરી અને તેઓએ બાર કલાકના અંદર પોતાની સઘલી વાતની તઈઆરી કીધી. સફરમાં કપતાન પાટને જેમ બની આવીઊં તેમ તુરત ખપ આવતી અને વધારે અગતની બાબદો પોતાની ઓરતને સમજાવી દીધી. એ ઓરત પણ જાતે ચંચલ અને હોશીઆર હતી તેથી તેણીએ પણ તુરત તે સઘલુ સમજાવેલું ધેઆનમાં લીધું. વાહાણની ચાલ, આસપાસનો દેખાવ, આકાશનો ઘેરો એ વગેરે બીજી સઘલી જરૂરીઆત નોપો ઊપર ખંત રાખીને તે સારી પેઠે એ ઓરતે ગોખી લીધી. ટુકામા કહીએ તો એ ઓરતે દરેક દરજજે વાહાણ હંકારવાના હુનરની માહીતગારી મેલવી લીધી. એ સફર સઘલી મલીને ૧૭ મહીને પુરી થઈ. એ સફર કરતા રસ્તામાં બનાવ એવો બનેઓકે કપતાન પાટન ઘણી મેહેનત તથા કાળજીથી હલાક થઈ પડીઓ, તેને એક જાતનો તાવ આવેઓ તેથી તે છેકજ અશકત થઈ ગએઓ, ફેવી રીતે કામ ચલાવવાનું તથા કઈ દશાએ વાહાણ હંકારવાનું તેની તેને કશી ખબર રહી નહી. એ વાહાણમાં એક વડો માલમ હતો તે જાતે ઘણો આલસુ અને બેપરવા હતો, કોણ જાણે શી મતલબસર તે આ વાંહાણને " સાન ફરાનસીસકો " નાં બારાંમા લઈ જવાને બદલે "વાલપરીસો" બંદર ભણી લઈ જવા માંગતો હતો કપતાન પાટન જરા લગાર હોશીઆર હતો તારથીજ તેણે આ માલમને સાફ નાપાડી કહીઊં હતું કે તેણે વાહાણને " વાલપરીસો " બંદરે લઈ જવું નહી પણ " સાનફરાનસીસકો " બારે લઈ જવું, તોપણ એ માલમે કપતાન પાટનના છેક અશકત થઈ જવા પછે તે વાહાણ પોતાની મરજી પર માફ્રે લઈ જવાની તજવીજ કીધી. આ વેલાએ મેરીપાટને ભારે હીમત તથા દલેરી બતાવી, તેણીએ સાફ નાપાડી તે માલમને કહીઊં કે " મારા ધણીએ પોતાની પુર હોશીઆરીમાં કહીઊંછે કે વાહાણ જો " વાલપરીસો " બાતે હંકરાશેતો વધલાં માણસો દગો કરી જતાં રેહેશે અને માલ ધણીઓનો વધસો સામન લુટાઈ જશે માટે હું એ વાહાણ તે તરફે લઈ જવા દેનાર નથી. માહારા ધણીએ તને કશીવાતની હકુમત આપી નથી અને તું જે જુદી હકુમત ચલાવા નીકલેઓછે તે હું ચાલવા દેનાર નથી. " જેમ પેલો કપતાન વધારે માંદો અને અશકત થતો ગએઓ તેમ તેમ પેલા માલમને વધારે શુર છુટતું ગઈઊં, પણ ધનછે મેરીપાટનની હીમત ઊપર કે તેણીએ જેવી

દલેરી શુરૂઆતમો બતાવી તેવીંજ રીતે તેણીએ તે કામ પાર ઊતારીઊં. જેવારે કપતાન પાટન છેક નરોસ થઈ પડીઓ તારે પેલા માલમે વાહાણની સરદારી બરજોરીથી પોતાને હાત લીધી તે વેલાએ મેરી પાટને અકલ તથા ધીરજથી તે વાહાણ ઊપરનાં સઘલાં માણસોને પોતાની પાસે બોલાવી તેગને કહીઊં કે "જુઓ આ માહારો ધણી આવી હાલતમાં પડીઓછે, અને આ માલમ પોતાના વીચાર પરમાણે કામ કરવા માંગેછે. પણ મારા ધણીનો હોકમ જુદોજછે, માટે તમો સઘલાને ઘટેછે કે તમારો જે કપતાન હતો તેની ગેર હાજરીએ મહને કપતાન તરીકે કબુલ રાખો અને આ માલમના હોકમોનો ઈનકાર કરો, તથા બીજો માલમ જેછે તે માલમના હુકમો પરમાણે વાહાણનું બીજું કામ ચલાવો." આ ઓરતના નરમાસ ભરેલા શબદો તથા તેણી રાત દીવસની અંત ભરેલી મેહેનતથી તે વાહાણ ઊપરનાં સઘલાં માણસોને દઓઆ આવી અને તેઓ તે ઓરતના કહેઆ પરમાણે તેણીની હકુમત તથા બીજા માલમની સતા હેટલ કામ કરવાને રાજી થએઆ. તેઓએ જોઈઊં કે એ ઓરત મધીઅ દીવસના અને તેમજ મધીઅ રાતની વખતે પોતાની કેબીનના અંદરથી વારંવાર બાહાર નીકલી જરૂરની તલાસ તથા નોંધ કરતી હતી. તે દરીઆવના ખડકોના નકસા જોતી તથા આસપાસના દેખાવ તપાસતી હતી અને એ સઘલું કરવામાં તે લગાર પણ ગભરાત ખાતી ન હતી; તેથી ખલાસીઓને પણ એવા ધુંધી સરદારની હકુમત કબુલ રાખવાની વધારે ઈછા થઈ. કેહેછેકે એ ઓરતે પોતાની ધીરજ તથા બુધીથી તે વાહાણને ઘણી સારી હાલતમાં "સાન ફરાનસીસકો" નાં બારાંમાં લઈ ગઈ. એ ઓરતે વાહાણમાં બેસી વાહાણને લગતીજ બાબદો ઊપર માતરે ધીઆન આપીઊંછે એમ નથી, તે વાહાણમાં વઈદક સંબંધી જે પુસતકો હતાં તે તેણીએ સારી પેઠે મન લગાડી વાંચીઆં અને તે પુસતકોની સાહેતાથી પોતાના ધણીને તુરત લાગુપડે એવી દવા આપતી હતી; તથા પોતાનાં વાહાણનાં જોખમ ભરેલાં બીજાં કામો સાથે તે પોતાના ધણીની ઘણી સારી રીતે માવજત તથા બરદાસત કરતી હતી. કપતાન પાટન "ફરીમેસન" હતો તેના બીજા "ફરીમેસન" ભાઈબંધો જેઓ "સાનફરાનસીસકો" માં રેહેતા હતા તેઓ એની ઊપર ઘણો પેઆર રાખતા હતા; તેઓએ બની આવી તેવી કોશેસો કરી જેમ બનીઊં તેમ ઊતાવલેથી એ બંધે વર બાએડીને પાછાં તેઓ જાંહાંથી આવીઆં તાંહાં મોકલી દીધાં. આ જગાએ તેઓ આવી પુગાં તે ઘણીજ માઠી અવસથામાં—વર જુએ તો બેહેરો, બોખરો, સુનો દીવાનો અને બાએડી જુએતો નખાઈ ગએલી પણ હજી પોતાનાં કામમાં હોસીઆર, એવી દલગીરી ભરેલી હાલતમાં તેઓ આવી લાગાં. આ અસતરીની ઊપલી શઘલી હકીકત સાંભલી "નીઊ ઈઆરક" ના વીમાવાલાઓએ તુરત તેમને માટે એક હજાર ડાલર મોકલી દીધા; તેમજ તે વાહાણના ધણીઓએ પણ એવીજ કોઈ રીતની બખસીસો તેમને કીધી. તેઓએ જાણીઊં કે અગર જો આ ધઈરીઅવાન ઓરત વાહાણ ઊપર હોત નહીતો બેશક પેલો વડો માલમ તે વાહાણ કોઈ બીજી જગા ઊપર લઈ જતે અને તેથી વાહાણના ધણીઓને તથા વીમાવાલાઓને બેહદ નુકશાનીમા લાવી નાખતે.

ચીનો પોતાની બાએડીને સી રીતે પગ તલે રાખેછે !!

ચીના લોકના કુટમ પરીવાર સંબંધી કેટલીક ચાલ ચલણો હસવા જોગછે, તેમ વલી કેટલીક બારી દુખ ધરવા જોગછે, તેમાંથી એકુબે આ જગાએ જણાવીછે. તે એ કારણથી નહી કે તે પરમાણે આપણા સઘલા લોક તેવીજ ચાલ ચલાવેછે તેનું ગેરવાજબીપણું માલુંમ પડી આવે, પણ એવી દુઃખ ધરવા જોગ ચાલ ચલાવનારા આપણા લોકમાં ખરેખરા કેટલાકછે જેઓ એવી થોડીઘણી ચાલ ચલાવેછે તેવી શરમીંદગી ભરેલી ચાલ આપણી કોમમાંથી નીકલી જાઓ, તેનો અટકાવ થાએ એ મતલબથી આ ઠેકાણે એ વીશે બોલવું પડીઊછ.

તે ચાલ એછે આપણા કેટલાએક લોક પોતાની બાએડીને ખાસડે ખાસડે અથવા લાત મુકીથી મારીએ કામમાં પોતાની કીરતી સમજેછે. તેઓ એમ બોલેછે કે "જેણે પોતાની બાએડીને પોતાનાં ખાસડાં તલે રાખી તે તે ખરો નર—તેને ખરો મરદ—જેણે એવું નહી કીધું તો તે રાંડેઓ, બાએડીનો ગોલામ—તેનો વાહેઓ——તેના હાતમાં જેવો નકરો ઘુઅડ"

ટીકછે કેવું હોએતો,"ચીના જેવો ખરા મરદો! ખરા નર! અને પોતાની બાએડીને ખાસડા તલે રાખનાર સુરા માટીઓ જેવા સઘલા થાએ તો આપણા પારસીઓમા એક મોટી ફીરતી થઈ પડશે" અને કેટલાક આપ મતલબીઆ હલકાઓના વીચાર પરમાણે આપણા લોકમાં ખરોજ સુધારો થએલો કેહવાશે.

ચીના લોકમાં પોતાની બાએડીને સારી પેઠે મારેઆથી તેના ધણીને મોટી ફીરતી મલેછે. ચીન દેશના કેટલાક ભાગોમાંતો બાએડી મારવી એ એક ઈશકી બાજ અને બીસનીઓની મોહોટાઈની નીસાન છે: જે ચીનાએ પોતાની ઓરત ઊપર ખરીજ મોહોબત રાખીને અથવા ઈનસાન જાત ઊપર ગેરવાજબી પણે હાત ઊચકવાનો ડર અને ગુનાહ સમજી પોતાની બાએડીને નહી મારીતો તે ચીનો કોઈ ઓલીઓ ગપાર, કમ અકલ, અને ના મરદ ગણાએછે મોસીઊર હક નામનો મીશીનરી મુસાફર કેહેછે, કે "મને ચીનાના એક કુટમ સાથે સારી પેઠે ઓલખાણ પડી હતી. એક દીવસ તેઓના ઘેરમાં હું ગીઓ, અને જોઊછું તો આખું ઘેર પર લોકથી ભરાઈ ગએલું, અને કુટમના સઘલા માણસ એક જુવાન અસતરીની આસપાસ ઘેલું થઈ ઊભેલા. તે બાએડી બીચારી તેની જીંદગીની આખેરીના વકત ઊપર આવેલી હતી. થોડા દીવસની વાત ઊપર મેં તેને જોઈ હતી, તારે તે ખુબસુરત ઓરત પોતાંની ભર જુવાનીના તોરમાં અને તમામ તંદરૂસતીમાં હતી, પણ તે દીવસે જોઊછુંતો તે બાઈના શરીર ઊપર જખમો, અને મારના જપેટા એટલાતો પડેલા દેખાતા હતા કે એકાએક તે બાઈ ઓલખાઈ પણ નહી શકાઈ હતી. તેની ઊપર એટલો તો માર પડેઓ હતો કે તેનામા જરા પણ એણીગમ પેલીગમ હીલવાની અથવા બોલવાની શકતી રેહી નહી હતી, પણ તેની આખમાંથી આસુની જે ધાર ચાલુ થએલી હતી, તથા તેના દીલના જે કમણ ધપકારા ચાલતા માલુંમ પડતા હતા તે ઊપરથી માનવાને બની આવતું હતું કે તે બીચારીને અતીશએ દુ:ખ થતું હતું. આસપાસે ઊભેલા લોકને આ દુખ ઊપજાવનાર બનાવનું કારણ પુછેઆથી મને ખબર મલી કે એ બાઈને આવી ભએ ભરેલી અવસથામા લાવનાર શખસ તે તેનો પોતાનોજ ધણી હતો એ ચંડાલ શખસ પોને માથે હાત દઈ દલગીરી ભરેલા ચેહરો સાથે ચુપ થએલો અને અફલાઈ ગએલો પોતાની આંખો પેલી દુ:ખી બાએડી ઊપર નાખીને ઊભેલો હતો.

મી૦ હકે તેને પુછીઊ કે "સા કારણ સારૂં આવો ખુની માર તેણે પોતાની બાએડીને મારેઓ હતો. તે બાએડીએ શું એવી તકસીર કીધી હતી."

પેલો ભરથાર રડતો અને ડચકાં ખાતો ધીમાં આવાજથી બોલવા લાગો કે "ઈઆર મારી બાએડીએ કઈ પણ તકસીર કરી નથી. ના કઈજ નહી, એક બાલભર પણ નહી, તેનાં બદનને એક આંગલી લગાડવા જોગ પણ તેણે તકસીર કીધી નથી, અમને પરણેઆને બે વરસ થઆં, અને અને સહવાસંપ જ અને સુખથી રેહેલાં હતાં. પણ આ થોડા દીવસ થઆ મારા મગજમાં કઈ ફેરફાર વીચારો ચાલેઆ જ કરતા હતા, મને એવું લાગું કે લોક મારી મશકરી કરેછે કે મેં મારી બાએડીને હજુ કોઈબી દીવસે મારી નથી, અને એ શરમ નહી છંડાઈઆથી મેં આજ સહવાહના મારા મનમાં એક માઠો વીચાર લાવી, મારી બાએડીને——એટલું બોલતાં તેનું હઈઊં ભરાઈ આવીઊં અને હાએ મારી રડવા માડીઊં, પણ એ પાછલથી ઊતપન થએલો પસતાવો સઘલો રદ હતો, કારણ કે બે દીવસ પછી તેની બાએડી પેલા જખમોના દુખી મરણ પામી હતી. જારે આવા પેઆરા ખાવંદ પોતાની બાએડીને એક જંગલી રવઈઆ પરમાણે ચાલવા પોતાની રાંક બાએડીને આવી ઘાતકી રીતે મારી તારે જેઓ ખરાજ લુચા અને ગરમ મીજાજવાલા ચીનાઓ હશે તેઓની બાએડીઓ ઊપર કેટલો સેતમ ગુજરતો હશે એનો વીચાર કરતા કેટલી દીલગીરી આપણને લાગેછે.

મોસીઊર હક કેહેછે કે ચીના લોકમા બાએડીનો સંભાલ તેના ભરથારથી ઘણોજ થોડો થાએછે, અને જે કઈ થોડી ઘણી બરદાસત તે લીએછે તે માતરે એટલીજ ફરજ ઊપરથી કે તે જો મરી ગઈતો ફરીને પરણવા સારૂં નાણું ખરચવું પડે તેનું દુખ તેઓને વધારે લાગેછે. એવી બાબદને લગતી ચીનાના એક કુટમમાં બનેલી બીના નીચે જણાવીછે.

પીકીન શેહરની ઊતર દીશાએ એક મોહોટું ગામડુંછે તા મો૦ હકે એક દીવસ એક ભરથાર અને તેની બાએડીને ભારી જબરદસત જઘડો કરતા જોઆં હતા તેઓ એક બીજાને એવાનો નીલાજરા શબ

દો બોલતાં હતાં કે તે સાંભળી કોઈને પણ લાજ આવીઆ વગર રેહે નહી. સારી પેઠે બાલા ગાલી કરેઆ પછી તેઓ એક બીજા ઊપર શરીરને ઘણી ઈજા નહી પોમે એવી નાહાની નાહાની ચીજો ફેંકવા માડી. બેહુનો ગુસો નરમ નહી પડેઓ, અને જેમ વકત વધતો ગીઓ તેમ તેઓનો ગુસો પણ વધતો ગીઓ, અને તે એટલો વધી પડેઓ કે બેહુ જણા ઘેરમાંની સઘલી ચીજો ભાંજ ફોડ કરવા લાગાં. આસપાસના પડોસીઓ વચમાં પડી તેઓને ઘણાખી સમજાવેઆ, પણ તે સઘલું ફોકટ. બાએડી દોડતી ગુસામાં બાવરચી ખાનામાં જઈ જે કાંઈ રાંધેલું હતું તે સઘલું ઊરાડી નાખીઊ, અને તે જગા ઊપરનો સઘલો બીજો સામાન એક પછી એક લઈ ઊરાડી બાંજી નાખતી હતી, તેવામાં તેનો ભરથાર એક મોહાટી લાદી ઊંચકીને બાવરચી ખાના તરફ દોડેઓ. લોક સમજેઆં કે એ લાદી જો બાએડીના દીલ ઊપર પડીતો તે તુરત મરણ પામવાની, તેથી પેલાને ઘણો અટકાવેઓ, પણ કોઈનું નહી માનતાં તે રૂડ મારેઓ પોતાની બાએડી તરફ ગીઓ, પણ પેલી લાદી તેની ઊપર ફેંકવાને ઠેકાણે બાવરચી ખાનામાં લોહાડાંની મોહાટી તેલ ભરવાની ટાંકી હતી તે ઊપર ફેંકી, જેથી તે ટાંકીનાં બે ફાડચાં થઈ ગીઆ, અને બાવરચી ખાનામા સઘલું તેલ તેલ થઈ પડીઊ. બાએડીથી એ કરતાં વધારે આફત ભરેલું નુકશાન નહી થઈ શકીઊ તેથી તે ચુપ થઈ ગઈ, અને તેથી હવે સઘલો જઘડો ફેસાદ બંધ થઈ પડેઓ. એક ચીનો એ જગા ઊપર ઊભેલો હતો તેણે ખુશ મશકરીમાં પેલાં ચીરડાએલા ભરથારને કેહું કે ઓ મારા બુજરગ ભાઈ તમે બેવકુફી કીધી કે પેલી લાદી ટાંકી ઊપર અફાડી, તેને ઠેકાણે તમારી પોતાની બાએડીના માંથા ઊપરજ અફાડી હતે, તો તમારા ઘેરમાં સઘલું સમાધાન એક દમ થતે, અને ફરીને ગડબડ થતેજ નહી." પેલા ડાહાપણ ભરેલા ભરથારે ઠંડે પેટે જવાબ દીધો કે "હા એવું કરવાનો મારો વીચાર હતો તેમાં મુરખાઈ માલુમ પડી. બસો સપાકા ખરચી આ ટાંકીની બે ફાડ પાછી જડાવી એને દુરસત કરાવી શકશ, પણ બીજી બાએડી લાવવાને એ કરતાં ઘણું વધારે નાણાંની જરૂર પડવાની. જેઓ આવી બેહાઈ ભરેલી રીતે પોતાને ગોહાડે પોતાના એબ ભરેલા વીચારો જરાપણ આંચકી ખાવે અને દમેઆ લાવેઆ વગરે બોલેછે, તેઓની નીતી તથા કુટમના સુખની હાલત ઊપર આપણને અતીશએ અફસોસ કરવો પડેછે. તેટલોજ અફસોસ બલકે તેથી વધારે આપણી ટાપુના કેટલાક આપ મતલબીઆ જેઓ પોતાની બાએડીઓને પોતાને પગતલે રાખવાની, તથા તેઓને ઘેરના ઓરડામાં એક બંદીવાન તરીકે રાખી મેલવાની ભલામણ કરેછે, તથા ઓરત અને મરદો સલુખાઈ ભરેલી રીતે એક બીજા સાથે મલેઆથી બીગાડો થવાની પોતાની જાતી બદમનશની પરમાણે ધાસતી રાખેછે, તેવા લોકની અકલ ઊપર આપણને પેલા જાલમ, અમનેઆની, ચીનાઓ કરતાં વધારે અફસોસ કરવો પડેછે.

દારા પાદશાહ અને એક ગોલાંમનો (વાંચવાજોગ) અહેવાલ.

દારાં પાદશાહ એક વેલા શેકારગાહ ગીઓ હતો, તેવામાં તે ઘોડા ઊપરથી પડી ગીઓ, અને તેનો પગ લચકાએઓ. તેઓજ તેને તુરત તેહાંથી ઊગવીને તેના તંબુમાં લાવેઆ. એ વકતે તેનો પગ ઘણોજ કલવા લાગો. મીસર દેશના હકીમો જેઓ તે વકતે મોહાટા ઊદામાંઆમાં ખપતા હતા તેઓએ તેને કશો આરાંમ કરેઆને બદલે વધારે હેરાન કીધો અને દારાને સાત દીવસ અને સાત રાત સુધી જરા ઉંઘ નહી આવી હતી. તેવામાં દરબારના માંણસોને ઈઆદ આવી કે જે બંધવાઓને આપણે લઈ આવેઆ છઈએ તેઓમાં એક "ઈગ્રીનાની" હકીમછે તેને લાવી પાદશાહનો પગ દેખડાવીએ. તેથી પગમાં બેડી સુધાં, તથા ચીથરેહાલ તેને પાદશાહની હજુર લાવી ઊભો કીધો. તેણે પાદસાહનો પગ તપાસી જોઈ તેને સારૂં દવા લખી આપી, અને ખોદાની મેહરબાનીથી થોડા દીવસમાં તેને આરામ થએઓ. પાદશાહ જેણે પોતાના લંગડાએલા પગની તદન આશા છોડી હતી, તેજ પગે પાછો જોરેમંદ આદમીની પેઠે ચાલતો થએઓ, તેથી પાદશાહે આરામ કરનાર ઊપર પોતાની વફાદારી દેખલાવવા બખશીશ કરવામાં કઈબી બાખી નહી કીધી. જે સાંકલથી બંધવાને બાંધેલો હતો તે પાદસાહે પોતાની હજુરમાં છોડાવી, અને તેટલાજ વ

જર્નની એક સોનાની સાંકલીની બખશીસ તે ગોલામ ઊપર કીધી. તારબાદ દારાની વફાદાર ઓરતે સોનાના દીનારથી ભરેલી એક રકાબી બખસેસ તરીકે તે ગોલામને આપી. તે દરએક દીનારની કીમત રૂ૧૨ ની હતી. એ રકાબી એટલીતો ભરેલી હતી કે એક બીજો ગોલામ જે પેલા હકીમની પછવાડે માતરે ચાલતો હતો તેથીજ તે તવંગર થઈ ગીઓ હતો. તે હકીમને બીજી એનાએતમાં એક ઘેર રેહેવાને મલીઊ, અને પાદશાહાએ પોતાની સંગાથે દરરોજ જમવાને સામેલ થવાની તેને અરજ કીધી. છેવટ બખશેસ એવી કીધામાં આવી કે હકીમને ફરમાવીઊ કે પોતાની ઈછામાં આવે તે ચીજ અથવા એનાએત માગી લે. એવી દરખાસત થતાંજ હકીમે તુરત અરજ કીધી કે મીસર દેશના બીજા હકીમો જેઓથી પાદશાહાનો પગ દુરસત નથી થઈ શક્યો તેઓ બંદીખાનામાં પડેલા હતા, અને જેઓને ચંદ રોજમા સુલીએ ચહડાવવાનો જે હેમકાઈ ભરેલો હુકમ પાદશાહાને નાએ વજીર તરફથી થએલોછે તે હોકમ ફેરવે, અને સઘલા હકીમોને ફરાગત કરી પોત પોતાને મકાને જવાની છુટ મલે. એ અરજ સાભલી પાદશાહ તાજુબ થએઓ, અને કેહવા લાગો કે એ શું બેવકુફી? અને વજીરે મારી રઈએતમાંથી આટલા સંધા આદમીઓનો જીવ લેવાનો ઠરાવ કીધોછે અને તે વલી મહને પુછેઆ વગરે. એ તેના દરજા અને અકલથી ઊલટુ બનીઊછે. હોકમ કરો કે વજીર મારી આગલે આવી આ ભર મજલીસમા એ વાતનો ખુલાસો કરે, કે આટલા સઘાનો જાન કેઉં કારણ ઊપરથી લેવાને તેને વાજબી જાણીઊં, અગર એ હોકમ ગેરવાજબી હોએતો તેના જીવની ધાશ્તી તેને રાખવી પડશે. માણસો તુરત દોડી પોહોચેઆ અને વજીરને સીતાબીથી ખબર કીધી, કે પાદશાહાનો મીજાજ તેની ઊપર બરખીલાફ થઈ પડેઓછે, અને તેથી તુરત દરબારમાં હાજર થઈ પોતાનો બંચાવ કરે.

વજીરે એ સંદેશો ધીરજથી સાંભલેઓ, અને તેજ વક્ત પાદશાહની હજુર જવા પેલા માણસો સાથે રવાને થએઓ.

પાદશાહની હજુર જેવો તેણે દેખાવ દીધો કે તેજ વખત શાહાને ગુસસો આવેઓ અને પોકાર માંરી કેહું કે ઓ વજીર આ શું જુલમ તું મારી રઈએત ઊપર ગુજારેછે. આએ વક્ત તારો જીવ ધાસતીમાં પડેગોછે, વાસતે તારા બચાવમાં તુને બોલવાની હું તક આપુંછું.

વજીરે કુરનસ બજાવી ખુબે આવાજે દરબારમાં કહી સંભલાવીઊકે ઓ પાદશાહ મેં જે કઈ હુકમ કરેઓછે તે પુખત વીચાર અને લાંબા વક્ત શુધી ખોલ કરીને કરેઓછે. જે હકીમો હાલ બંદીખાનામાં પડેલાછે, એ હકીમોને "હકીમ" કેહેવા વાજબી નથી. મેં ખોલ કીધીછે તે ઊપરથી મને માલુમ પડીઊછે કે એ દગલબાજો અને ઠગારાઓને હાતની તારી રાંક અને નીરદોશ રઈએતમાથી નજદીક અરધો અરધ ભાગ મરણ પામેઓછે. એ નીમ હકીમોએ પોતાની હેમકાઈથી અને ફકત પઈશાજ મેલવવાની લાલચથી જેટલાં માણસોના ખુન કરેઆંછે તેટલા માણસો તારી તમામ લડાઈઓમા નથી મારેઆં ગીઆં એ હેમક ખુનીઓને બોલાવી પુછ, ("હકીમ" નો ખેતાબ એઓને આપવો દેવાનાપણું છે) કે કેહી જગા ઊપર, અને કોણ હકીમની તરબીએત હેઠલ એઓએ આ વીદેઆભેઆસ કીધીછે, અને કીહા કીહા કાએદા અને કાનુનોથી એઓ દરદીઓને દવાઈ આપેછે. પાદશાહ મેં બરોબર ખોલ કાહાડીછે તેમાં મારી પકી ખાતરી થઈ ચુકીછે કે એ ઊઠવઈદો માતરે લોકને ઠગેછે, અને પઈસા કહડાવવાની લાલચથી તેઓ અટકલથી દવા વાપરેછે. જેહેર અને અકસીર દવા કેવીછે એઓ વચે ફરક તેઓ મુતલક સમજતા નથી, અને હું આટલું મારા સત ઈઅકીનથી કહી શકુછુ કે એવા ઊઠ વઈદોને તારા શેહેરમા રાખી તારી ગરીબ રઈએતની પાઆ માલી તું થવા દે એ ઘણુંજ બે ઈનસાફી ભરેલુંછે. મેં તેમાના દરએક જણની હેમકાઈના નમુના તઈઆર કરી રાખેઆછે, અને તેઓને સુલીએ ચહડાવતી વક્તે હું તે આમ લોક સાંભલે જાહેર રીતે બા પોકારથી વાંચવાનોછુ, કે જેથી રઈએતના આએલ લોકને ખબર પડે કે એ સુલીએ ચહડનારા કોઈપી દરજેના "હકીમો" નહી હતા, પણ અમનધા પઈસો ખેંચનારા, ઠગારા અને ઠોંગી, ઊઠ વઈદો હતા. અગર તારો હોકમ હોએતો આ જગાએ હું તે હકીકત લાવેલોછું તે જાહેર વાચી સંભલાઊ, અને પછી તે ઊપર તારી આખી મજલીસનો વીચાર લે, અને જો કે એવા માંણસો જીવવા લાએકછે અથવા એઓને

મારેલા બેહતર. તખત ઊપરથી આવાજ નીકલેઓ કે વગર વકત ખોવે વાંચી સંભલાવે.

પાદશાહ, તારી રઈએતમાંથી એક જવાન શખસના પગના ગુઠણ ઊપર દરદ થઈઊં હતું. તે જગા ઊપર એક ધોરી રગ આવેલી હતી, અને તે રગમાં લોહીનો જમાવ થએઆથી તે સુજી અને લાલ ફોડા જેવી થઈ આવી હતી. તે કમ નસીબ દરદીએ આ હેમકોમાંના એક જણને તે દરદની દવા પુછી. તો જો પાદશાહા જે "હકીમ" માં નામ ખપાવતો હતો તેને સાધારણ ફોડો અને સુજેલી ધોરી નેશ એમાં કેટલો ફરક થાએછે તે પરખવાની વકુફ નહી હતી. એ "હેમકે હેમકાને" તે ધોરી નેસને ફોડી નાખી અને જારે લોહી બંધ નહી થઈ શકીઊ તારે તે દરદીને એ હકીમ ભારી દમામ અને તુંડીથી કેહવા લાગો કે આ જગા ઊપર કોઈ કાબેલ શખસ પણ હારી ખાઈ ઊઠી જતે, પણ તારા સારા ભાએગ કે હું તારી હજુર બેઠેલોછું. તારૂ દરદ ઘણુંજ જબરદસ્તછે, જો તેમાં કેટલું હજુ ભરેલુંછે જે નીકલતું હજી બંધ નથી થતું. એમ કહી જખમમાં કાકડા ખોશેઆ, અને તે બીચારા દરદીને બે દીનમાં જાનથી બેજાન કીધો. પાદશાહા, એ દરદી ફકત લોહી બેહદ ગીઆથીજ મરણ પામેઓ હતો, અને તેનું ખુન આ "હેમકે હેમકાન" ની તરફે બે ફેહમીથી થઈઊ હતું.

પાદશાહ બીજા "ઊલુ ઘધે હકીમે" એક જણની ગરદનમાં નાસુરથી મોટો સોરાખ પડેઓ હતો તેમાં બારીક ચારેલો લાકડાનો વેહર ભરીને જખમ પુરી નાખવાની તજવીજમાં ૧૦ દીન સુધી બીચારા દરદીને હેરાન કીધો હતો, અને જારે કઈજ વલીઊ નહી તારે ધમકાવીને તે દરદીને કેવા લાગો કે હેકછેં તારી ઊપર તું કેમ જલદી સારો નથી થતો. તું આહું અવડું ખાઈ પી મસત થાએછે, અને એણીગમ પેલીગમ તુટી પડી મારી દવાથી રૂજ આવેલા જખમને પાછો ખુલો કરેછે. માટે આ હું એક ફરીને મલમપટો કરૂંછું તે તું જાંહાસુધી જખમ સઘલો પુરાએ નહી તાંહાંસુધી છોડતો ના. એવું કહી ફરીને બારીક વેહર તથા આરો લેસીને સઘલો જખમમાં ચાપેઓ, અને ઊપર મજબુત પાટો બાંધેઓ, તેના મનમાં એવું કે મજબુત પાટાથી વેહર અને આરો માસ સાથે મલી જશે. ૧૫ દીવસ પછી તે નાસુર બેવડું વધીઊ અને તેમાંથી લોહીને પરૂંનો એટલો તો રેલો ચાલુ થએઓકે તેના જાનની ખરાબી આખેરે થઈ. એ ખુન તે ઊલુએ કીધું, એમાં કઈજ શક રેહા નથી. એટલી દવાઈ સારૂં બીચારા દરદી પાસેથી ૩૦ દીનારની રકમ વારા ફેર એ નાતરસે ખેંચી લીધી હતી.–

તરીજા હુજતી અને તકોબરી ભરેલાએ એક જણને ગોલાના મરજથી પેટ કબજ થઈ ગીઊં હતું તે ખોલવાને જારે સઘલા વઈદો લાચાર થએઆ તારે ફકત પોતાની બડાઈ જણાવવા જાણી બુજીને જમાલ ગોટાનો જોલાબ છુપો કોઈ બીજી દવાને નામે આપી બીચારા દરદીનો પરાણ પેહલાજ પેટ સાથે રુકાવેઓ હતો; અને વલી તે ગોલી આપવાની આગમચ કબુલાત આપી હતી કે તેની દવાથી જો પેટ નહી આવે તો તે હકીમજ નહી, અને આવેઆ તો બીજા સઘલા વઈદો કંઈજ જાણતા નથી કે પેટ કેમ લાવવા. પાદશાહા, એ તકોબરી ભરેલા એ બીમાર સખસના બેસ આશનાઓ આગલ ગોલાના મરજનો ખુલાસો કીધો તે સાંભલ, કેવો મુરખાઈઅને હસવા સરીખોછે! કહું કે આપણા પેટમાં હુકાના જેવી ચીલમ અને નલી છે, તે નલીની અંદર પાણી ભરાઈ હુકાને ચાલતો અટકાવેછે, તેને આપણા લોક બે સમજથી ગોલો કેહછે!! ગોલો એટલે પેટમાંના હુંકાની ચીલમ બંધ થઈ જવી!! એ હુજતી હકીમ અજુ પોતાની વડાઈ છોડતો નથી.

પાદશાહા, ચોથો "વાઈઊવઈદ," જે સઘલા મરજો જુદી જુદી જાતની હવા અથવા વા સમજેછે તે કમ બખતે એક ગરીબ શખસને,—બસ, બસ, પાદશાહે તખત ઊપરથી પોકાર મારી કહ્યું અને સઘલી મજલીસ હેક અને તુછકાર નાખવા લાગી બસ કર વજીર, એ "નીમ હકીમો" (હેમકો) ને તતકાલ મારા દેશમાંથી તરીપાર કર. શાંસી દીધાથી કઈ વલવાનું નથી, એઓને કોઈ જુલમગાર રાજમાં એથી વધારે શીકશા ચીઆ વગર નથી રેહેનાર. મારા મેહર ભરેલાં રાજમાં એઓ આજ સુધી ટકી શક્આ, પણ જો એઓમાં આકીન, અને ખોદાનો ડર, દગોઆ, અને બેહસતની ઊમેદ હએતો એઓએ તુરત પોતાનું નાતરસ કામ છોડી દઈ કોઈ બીજો ધંધો કરે અગર એ પરમાણે પેટને ખાતર "હકીમ" નો ખોટો વેશ લઈ આગલ કેહા પરમાણે જો એવો ખુનીઓનો પેશા કરે આજ કરશેતો ખચીત એઓ કોઈ બીજા રાજમાં પી

ખાઈ, સુંથાઈ અને રીબીને પોતાનો જાન બરબાદ ક
રશે. એઓને શંસી દેવાનું મોકુફ કર, અને હું મો
જના ફરવા નીકલું તે વકતે એ ઠગારાઓને કોઈ વા
હાણમા ભરેલા પરદેશ તરીપાર થઈ જતાં જોવાની
ઊમેદ રાખુછું. જા અને તે શેતાબીથી કર, અને આ
મમાં ઠાનકી ફેરવી ખબર આપ કે આજ પછી બરો
બર તરબીએતથી શીકેલા "હકીમો" સીવાએ બીજા
કોઈ "હેમક બીન ઊલુઓ" પાખ, પડીકાં, આપવાનો
ધંધો નહી કરે; અગર કોઈ પકડાએઆતો તેઓના હા
લ હવડાં પકડાએલાના કરતાં વધારે માઠા થશે.

એવી ઠાંનકી આપણી ટાપુમાં થવી જોઈએછ,
અને ઊપર આપેલો સઘલો ચીતાર આપણી ટાપુમા
બેસક થએલોછે, બીચારા ગરીબ દરદીઓ જાંનથી ગ
એઆછે, અને તેવા "હેમક હેમકાનો" હજુર તેવી રી
તે પોતાનો ધંધો ચલાવેઆ જાએછે, એ અફસોસ જે
વુંછે।

પોરટસમથના પદરખાનાનો ટુંક અહેવાલ.

એક સખસ પોરટસમથ આગલના એક સ
રકારી પદરખાનામાં જઈ આવેઓ હતો, તે એ પદ
રખાના વીશે કેટલોક ખોલાશો કરેછે, જે જાણવા જો
ગ ધારી અતરે પરગટ કરીએ છઈએ કેહેછે કે એ
પદરખાનામા જે બીસકોટ બનાવેઆમાં આવેછે તે લ
શકરના સેલરો, અને સોજરોને માટે ઘણુ કરીને
બનાવેઆમાં આવેછે. એ પદરખાનામાં દાખલ થ
તા ઘણી મેહનત પડતી નથી, કોઈ પણ તાહાના એક
શખસની મારફને સેહેલાઈથી દાખલ થવાની પરવા
નગી મલેછે. એ ખોલાસો કરનાર લખેછે કે "જે
વેલાએ હું દરવાજામાં પેઠો તેઆરે મેં જોઈઊં કે જે
કારણસર હું તાંહાં ગએઓ હતો તેવાજ કારણસર
બીજા ઘણાંક માણસો તે જગા ઊપર આવી ભેગાં
થએલાં હતા પછી તુરતજ હમો સઘલાંઓને અં
દર દાખલ કીધા, અને જે જોવા લાએક હતું તે જો
વા માંડીઊં.

પેહેલ વેલા એક ચોક જે ઘણોજ સફાઈદાર
તથા સોજો રાખેલો હતો, તથા જેની બોંએ ફરસબં
દીની કીધેલી હતી તાંહાં હમોને દાખલ કીધા. એ
ચોકની પડોસમાંજ પોરટસમથનો અખાત આવે
લોછે, જેમાં ઘણાંક વાહાણો તથા મનવારો જોએઆ
માં આવેછે. આસપાસનો ખુશ તથા રલીઆમનો
દેખાવ જોનારને આ ઠેકાણેથી નજરે પડેછે, તેથી તે
નાં મન ઊપર તરેહવાર અસરો થાએછે. તારબા
દ એક બીજો દરવાજો ઊઘડેઓ, અને હમોને અંદર
જવાને કહીઊં, અંદર દાખલ થતાં માલમ પડીઊં કે
એ જગા સઘલી તરફથી ઘણીજ બંધબસત હતી, તે
એવીકે જે જગા ઊપર દમ લેવાને પણ પુરતી સાફ
હવા મલતી ન હતી. હમારી મંડલીમાના કેટલાક
એટલાતો ઠાંસવા તથા ખંખારવા પડેઆ કે તેમનાં
મોહોડા લાલ થઈ આવેઆં, તથા બીજાઓ ગુંગરાતા
દમ લેતા હતા અને એક બીજા સાંમું જોઈ પોતાની
હાલત વીશે હસતા હતા. એ ઓરડામાની હવા સઘ
લી આટા અથવા મેદાથી ભરાઈ ગએલી હતી, તે એ
ટલે સુધી કે ઓરડાની સઘલી બાજુએ જાંહાં જુ
ઓ તાહાં બારીક મેદો ઊડતો હતો. આ કોઠરીમા
જે માણસો, પછે નાહાંનાં કે મોહોટાં, જેઓ કામે લાગે
લાં હતા, તે સઘલાંના બાલ, ભવાં, પાપણ વગેરે ભા
ગોમાં મેદો ભરાઈ ગએલો હતો. તેથી સફેદ બાલ
ના ભુત જેવા બની ગએઆં હતાં. એ દેખાવ હમા
રી નજરે પડેઓ હતો એટલુંજ નહી, પણ હલુ હલુ
હમારો અવતાર પણ તેવોજ થતો હતો. એ જગા
ઊપર તીસથી તે ચાલીસ માણસો તેમાં છોકરાં તથા
મોહોટી ઊમરનાં માણસો જોએઆમાં આવતાં હતા.
એઓમાં કેટલાંક માણસો મેદાની તપાસ કરતાં હતાં,
કેટલાંએક આટો મસલવામાં ગુંતાએલાં, કેટલાએક
ખમીર ચહડાવવામાં ગુંતાએલાં, કેટલાંએક થાપીને
બીસકોટ તઈઆર કરવામાં મશગુલ થએલા, તથા
વલી કેટલાક માણસો ભઠીઓ ઊપર જઈ બીસકોટને
ભુંજવામાં રોકાએલાં હતાં. આ જગા ઊપર આ
ટલાં બધાં માણસો કામે લાગેલાં હતાં, તોપણ તાંહાં ગ
ડબડ ઘણીજ થોડી જોએઆમાં આવતી હતી, સબબ
કે તાંહાંનાં માણસો બસ "થોડી વાત અને ઘણું કા
મ" એવા ઠરાવથી પોતાનું કામ કરતા હતા.

તારબાદ એ કારખાનાના એક બીજા ઓરડા
માં હમો દાખલ થએઆ. જાંહાં સાંચાથી કામ ચા
લતું હતું. આ જગા ઊપર સાંચાની મદદથી એવી

ગોઠવણ કીધેલી હતી કે એક મોહોટાં વાસણમાં આટો અને પાણી સાથે ભેલાઈને પડતાં હતાં, અને તાંહાં પછી તે સાંચાથીજ તે સઘલું મસલાતું હતું. પછે તેને તોરી તેના તુકડા કરવામાં આવતા હતા, તથા પછે તેને થાપી તેની બીસકીટો થતી હતી, અને છેલે લુંછી કાહાડવામાં આવતી હતી. એક તરફથી આ પરમાણે આટો તથા પાણી ભેલાતું તે જોતા હતા, તથા બીજી તરફથી એજ આટા પાણીની તરત બનેલી બીસકીટ નજરે પડતી હતી, જે ગરમ ગરમ ચાખવાને હાજર થએલાં માણસોને ઘણી સવાદ આપતી હતી, પણ તે ચાખનારનાં દાંત ઘણાં મજબુત જોઈએ, એવી જાતની એ બીસકીટો હતી.

જેટલું નજરથી જોવાઈ શકાઈઊં એટલું જોઈ લીધું, તારપછે તાંહાના કારીગરોને કેટલીક ચીજો વીશે પુછી લેવાનું શરૂ કીધું. જે જે સવાલો તેઓને પુછીઆમાં આવેઆ હતા, તે સઘલાનો ઊતર એ કામ કરનારાઓ પાસેથી ઘણાજ ખાતરી ભરેલા મલતા હતા, તેથી હમારો જીવ ઘણોજ ખુશ થઈ ગએઓ હતો. તપાસ કરતાં એવું માલમ પડીઊં કે આ કારખાનામાં ઘણામાં ઘણી ચોવીસ કલાકમાં ૧૫ ટન બીસકીટ બની શકેછે. એ ૧૫ ટન બીસકીટ ૩૨૦૦૦ માણસોને એક દહાડો પુરી પડી શકે એટલીછે. એ ઠેકાણે આઠ ભઠી જારી જોએઆમાં આવી હતી. અને તે સાથે એક નવમી ભઠી જોએઆમાં આવી તે ભઠી કાંઈ હમેશ વાપરવામાં આવતી નહી હતી પણ કદાચ કાંઈ વરદીનું કામ આવેતો એ શલતુ ભઠી પણ સલગાવેઆમાં આવતી હતી. ઘણું કરીને ૮૪ માણસો કામ ઊપર લાગેલાં રેહેછે. એ કારીગરો ઘણું કરીને છોકરા હોએછે તારથી દર અઠવાડીએ છ શીલીંગને (૩ રૂપીઆ) પગારે દાખલ થાએછે, અને તારપછે હલુ હલુ દર અઠવાડીએ અગીઆર શીલીંગ થીતે અઢાર શીલીંગનો (૯ રૂપીઆ) સુધી પગારો મેલવેછે. એ કારીગરો પદવી ચઢતાં ચઢતાં છેલે ભઠીનું કામ ચલાવવાનું માથે લીએછે, અગરજો એ કામને પુરતા લાએક થાએછે તો તેને દર અઠવાડીએ ૨૭ શીલીંગ (૧૩॥) રૂપીઆ મલેછે.

એ જગા ઊપરથી હમો એક બીજા એટલાના ઓરડામાં દાખલ થએઆ. એ ઓરડામાં દલવાનું કામ ચાલતું હતું. જાંહાં જુઓ તાંહાં ધુલ, કચરો અને આટો. આટો થીઓ કે તેને એક મોહોટી ચાલણીમાં નાંખી તુરત ચાલવા માંડેછે. એ દલવાનું, સાફ કરવાનું તથા ચાલવાનું સઘલું કામ સાંચાથીજ થાએછે, દર કલાકે હડીસો રતલ અનાજ દલવામાં આવેછે, અને તારપછે એ આટાને બે દહાડા સુધી રાખી મુકેછે, કાંએકે જોરથી દલાએઆને લીધે આટામા ગરમી આવેછે તે ઓછી થાએ. દલનારને જો એક બુશલ ઘઊં આપેઆ હોએતો તેણે તેનો ૬૦ રતલ આટો કરી આપવો, અગરજો એટલો આટો નહી ઊતરેઓતો દર રતલે બે શીલીંગ ૩૧ દંડ દાખલ તે દલનારને આપવો પડેછે.

આ પરમાણે ઈંગલંડ માહેલાં એક પદરખાનાનો ટુક અહેવાલ જણાવેઆમાં આવેઓછે, તે ઊપરથી આપણને અતરેનાં કેટલાંક પદરખાનાઓ વીશે હલકો વીચાર આવેછે. ઈંગલંડના જેવા સુધરેલા પાએઆ ઊપર થોડાંજ કારખાનાં અતરે જોએઆમાં આવશે.

હુલડાઈ.

કેટલાંક માણસો પોતાનું જોર બતલાવવા, તથા પોતે સુરામાં ખપવા માટે કેટલીક વેલા ભારે જોખેમો પોતા ઊપર ખેંચી લીએછે, પણ તેવા જોખમો ખેંચી લેતી વેલા તેઓ જરા વીચાર કરતા નથી કે કલાણું કામ કરવાનું હમો માથે લઈઓ છઈએ તે કરવાને હમો શકતીવાન છઈએ કે નહી. એવી રીતે વગર વીચાર કરવે જેઓ પોતા ઊપર જોખમ ખેંચી લીએછે, તેઓને હુલડ કરી કેહેછે. ખરૂંછે કે કેટલીક અગતની વેલા જોખમનાં કામોમા માથું ઘાલવું પડેછે, તોપણ તેમ કીધા અગાઊ વીચાર કરવાની તો ભારે જરૂરજછે. કેટલાએક લોક ઊપર જણવે આ પરમાણેની બડાઈ કરવા માટે નહી, પણ પરોપકારને અરથે તથા લોકોનાં કલેઆણને અરથે પોતા ઊમર જોખમ ખેંચી લીએછે. એવા ધણીઓની નેક અને રૂડી સોચના માટે તેઓને માન ઘટેછે, તોપણ તે ધણીઓને "હુલડ" વીગર આપણથી. બીજું કઈ બોલાઈ નથી શકાવાનું. કોઈ માણસ કુવામાં પં

ડીશી હોએ તો તેને બાહાર કાહાડી તેનો જીવ બચાવવાની આસપાસ ઊભેલાં સઘલાં માણસોની ખાએશ હોએછે ખરી, પણ તેટલા માટે એવી કાંઈ જરૂર નથી કે આસપાસ ઊભેલા શખશોમાંથી કોઈએક પણીએ, જો પણ પોતાને તરવાનો હોનર આવડતો ન હોએ તોપણ, કુવામાં કુદી પડી અંદર પડેલાં આદમીને સલામત કાહાડવાની હીમત કરવી. તેમજ એક ઘરને આગ લાગી હોએ અને તે ચોતરફ ફેલાઈ ગઈ હોએ, અને ખુલું માલુમ પડતું હોએ કે બાહારના ધણીને અંદર જવાનો, અથવા અંદરના ધણીને બાહાર આવવાનો કોઈ સલામત મારગ નથી, એવું છતાં પણ જો કોઈ માણસ તે ઘરમાં ગપડાઈ ગએલાં આદમીઓને અથવા કાંઈ માલ મીલકત કાહાડવાને હીમત કરી તે આગના ભડકાંમાં પડેઓતો તે ડાહાપણ ભરેલું કેહેવાતું નથી. તેને માતરે આપણે શાવેલો ડાહ્યો કેહી શકશું. ખરૂંછે કે એવી વેલા વખારે હીમત પકડી દુખીઆરાઓને મદદ કરવાની દરએકની ફરજછે, તોપણ જારે ખુલી રીતે માલુમ પડતું હોએ કે જે કાંઈ ઊપાઓ કામે લગાડીઆમા આવે તે વીઅરથ જવાના, એટલું છતાં પણ અમસથી બે વકુફાઈભરેલી હીમત કરવી, તેને **હીમત** નહી પણ **હુલડાઈ** કેહવામાં આવેછે. વલી કેટલાએકોમાં એવોતો ચાલ પડેલીછે કે પોતામાં જાતી અથવા કુદરતી હીમત ન છતાં દારૂ વીગેરે કેફી વસતુઓ પીને પોતાને હીમત આપીને પછે એવા જોખમોમાં તેઓ જઈ પડેછે, આ બાબદને મલતી એ પણ સરપ હેમકાઈ છે. એક બીના બનેલા દાખલા તરીકે નીચે દાખલ કરીએછ.

કેહેછે કે એક વેલા ઈઊરપખંડનાં એક દેશમા એક મોહોટો રીછ ઘણી ખરાબી કરતો હતો, અને તે દેશ માહેલા માણસો તે રીછથી એટલાંતો કંટાલી ગએઆં હતાં કે કઈપણ કલા, હીકમતથી તે જાનવરનો નાશ કરવાને તેઓએ ઠરાવ કરેઓ હતો. તેવામાં એક સેલર તાંહાં આવી લાગો. તેણે એકલાએ તે રીછની સામણે જવા પોતાની હીમત બતલાવી. એ સેલરને સારી પેઠે ખબર હતું કે કેટલાંક તેના કરતાં વધારે જોરાવર અને હીમતવાન માણસોએ એ જાનવરનો નાશ કરવાને વધારે મેહેનત લીધી હતી, તોપણ તેઓ એ જાનવરથી આજેજ થએઆં હતાં, એટલુ જાણેઆ છતાં પણ તે સેલરે પોતાને હીમત તથા સુર છુટવા, સારી પેઠે દારૂ પીધો, અને પછે ગાતરે એક બાલો હાતમા રાખી પેલા રીછની જગા ઊપર એખલો ગીઓ. એ વેલા તેને આશપાશના માણસોએ ઘણો વારેઓ, અને સમજાવીઊં કે તું એકલાથી, અને માતરે આ એક અધીઆરની મદદથી તે રીછને મારી શકાવાનું નથી, પણ ઓર તું તારા પોતાના જાનને જોખમમાં નાખશે; પણ એ શઘલાં બોલવાની તે સેલર ઊપર કશી અસર થઈ નહી. તેણે ખગ ઠરાવજ કીધો કે જે બનતા બને તે ખરી પણ તે રીછના શામું જવું. એ ઠરાવ મુજબ તે ગએઓ. ચાલતાં ચાલતાં તે છેક પેલા રીછની નજદીક આવી લાગો તે વેલાએ પેલું રીછ પણ છેડાઈ ગુશામાં આવી તેની શામે દોડી આવીઊં. રીછને જુશાભર પોતાની શામે આવતું જોએઆથી પેલો સેલર બીધો. એમ થવાને બે કારણો હતાં, એકતો એકે તેણે હીમત મેલવવા માટે જે દારૂ પીધો હતો તે હવે ઊતરી ગએઓ હતો, તથા બીજું કારણ એકે રીછનો કરોધ ભરેલો ચેહેરો જોએઆથી તેને એકાએક એભત પડી, આવી હાલતમાં તે સેલરે પોતાનો બાલો ટાંકી રાખેઓ, અને તે પણ એવી રીતે કે ઈઆતો તે બાલાંથી પોતાંનો બચાંવ થાએ કે ઈઆતો તે બાલાનો પોતેજ ભોગ થઈ પડે. એ પરમાણે ઘભરાટમાં ને બાલો ટાંકી થંભ ઊભો રહેઓ. તેને થંભ ઊભેલો જોઈ પેલો રીછ પણ તેની શાંમું ઘુરતો થંભ ઊભો રહેઓ. સેલરે તે રીછ ઊપર હોમલો કરવાના ઘણાખી ઊપાએ કીધા પણ તે શઘલા વેઅરથ, સબબ કે તે રીછ વધારે જોરાવર હતો. વારે ઘડીએ તે સેલર પોતાના ભાલાને આણીગમથી તેણીગમ ફેરવે, તથા બુમો પણ પાડે, પણ તે શઘલાંને તે રીછે ધીકાર તરીકે ગણીઊં, અને જાણે તે રીછ પોતાના હમનબરદને એક મગતરાં જેવું શમજીને બારે દમામ તથા બપકાથી ઊભું રેહેઈઊં હોએ એવું જોવામાં આવતું હતું. જેમ જેમ વખત થતો ગએઓ તેમ તેમ પેલા સેલરનાં કાંકણ ધ્રુજવા લાગાં, અને શરીર ઢીલું થવા માંડીઊં. જે હાતમાં બાલો પકડેલો તે હાત પણ એટલોતો ધ્રુજવા લાગો કે ભાલાની નેમ પણ એક ઠેકાણે રેહેતી નહી. અતીઆર સુધી પોતે જે નેમ તાંકી ઊભો હતો તે પણ હલુ હલુ ખીસતી ગઈ, અ

ને તેનું આખું શરીર ધ્રુજવા લાગ્યું. આટલું સઘલું થએઆ છતાં પણ તેના મનમાંનો આ બેવકુફી ભરેલો ખેઆલ ગએઓ નહી કે "આ હું મરદાનગી બતલાઊં છું." તેણે વીચાર કીધો કે જો હું હમણા પાછો જઈશતો માહારા ગોઅતીઓ, તથા જેઓએ પરથમ મહને વારીઓ હતો, તેઓ મહને હસસે, તથા માહારી ઠેકડી કરશે, તેથી તે હજી પણ તાંહાંજ થડીને ઊભો રહેઓ. આણી તરફથી પેલો રીછ વધારે ચીરડાઈ તથા ગુસામાં આવી તે સેલરની ઊપર ધસારો કરવા લાગો. રીછનાં મોહોટાં કદમ અને તેની ભએ ભરેલી સીકલ વધારેવાર જોએઆથી પેલા સેલરના મન માહેલા સઘલા વીચારો એકદમ નાબુદ થએઆ, અને તેણે છેલો વીચાર એજ કીધો કે હવેતો પાછલે પગે નાહાસવું બેહતરછે, ઠેકડી અથવા મશકરી જે થવાની હશે તેનો થએઆ વગર રેહેનારજ નથી. એવો વીચાર કરી તેણે એકદમ નાહાસવા માંડીઊં. પેલા સેલરને આ પરમાણે નાહાસતાં જોએઆથી પેલા રીછને વધારે હીમત આવી અને તે પણ તેની પાછલ વધારે જોરથી દોડીઊં. અલબતાં એ જનાવરને દોડવાનો માહાવેરો વધારે તથા, તેની જડપ મોહોટી તેથી તે જલદી પેલા સેલરની લગભગ આવી લાગો. આ વેલાએ તે સેલરે જોઈઊં કે હવે કશો ઊપાએ નથી. હાતમાં જે ભાલો હતો તે કંટાલીને નાખી દીધો, અને ધુમ દોડવા માંડીઊં. પેલો ભાલો જમીન ઊપર પડેઆથી તે રીછનું ધેઆન તે ઊપર લાગું, તેથી તે ઊભો રહેઓ અને તે ભાલા સાથે લડવા લાગો, તેણે તે ભાલાના તુકડે તુકડા કરી નાખેઆ, અને પાછો પેલા સેલરનો દુંબાલો પકડેઓ. વલી તે રીછ છેક લગભગ આવી લાગો, તારે પેલા સેલરે પોતાને હાતનું એક મોજું નાંખી દીધું તે એવીજ મતલબથી કે જેમ ભાલો નાખી દીધાથી રીછ ઊભો રહેઓ હતો તેમ એથી પણ ઊભો રેહેશે, અને એ વીચાર જે પેલા સેલરે કીધો તે કાંઈ ખોટો નહી હતો. વલી તે મોજાં સાથે કેટલોક વાર સુધી રીછે સુખત ખોએઓ, અને તે મોજાના ચીરીઆં કરી નાખી પાછો પેલાની પાછલ લાગો, પણ એજ રીતે તેણે તે રીછને દુરનો દુર રાખવાની રુગાઈ કરેઆ કીધી. તરીજી વાર બીજા હાતનું મોજું નાંખીઊં, છેલે પોતાનાં માથાં ઊપરની ટોપી ઊરાડી નાખીઅને એ પરમાણે કીધાથીજ તે સેલર પેલા રીછની ચુંગાલથી મોકલો થએઓ. અગર જો એ સેલરને એવી બુધી ન સુજી હોત, અથવા પેલી પડતી ચીજોની રીછે કશી દરકાર ન કરી હોતતો ખચીત તે સેલર પોતાની બુલડાઈનાં ફલ ચાખત. આ પરમાણે તે સેલરે પરથમ જે બુલડાઈ કરી તે માટે તેને પાછલથી ઘણું પસતાવું પડીઊં. તેણે માન મેલવવાની તથા સુરામાં ખપવાની જે જુઠી હીમત કરી હતી તેના બદલામાં તેની પાછલથી ઘણી હશી થઈ તથા તેના મીતરો અને આસપાસનાઓ તેની ઠેકડી કરવા લાગાં.

આસતરેલીઆનાં જંગલીઓમાં બાએડી પસંદ કરવાની ભએનકાર રીત.

અનુભવ ઊપરથી એવું માલુંમ પડીઊં છે કે કોઈબી દેસમાં સુધારો વધતો જાએછે તેમ તાના લોકમાં પરણવાની રસમોમાં પણ ફેર પડતો જાએછે. પરણવાની અથવા બાએડી મેલવવાની ચાલ દેશ દેશોની જુદી જુદી છે, પણ આસતરેલીઆ દેશના જંગલી લોકની એ વીશે જેવી ધીકારવા લાએક ચાલછે તેટલી કોઈ બીજા જંગલીઓની નથી. એ દેશનાં એક ટોલીવાલા જંગલીઓ બીજી ટોલીવાલાને પોતાની છોકરીઓ સાથે પરણવા દેછે પણ જે રીતે મરદ પોતાને મનગમતી બાએડી પારકી ટોલીમાંથી પસંદ કરી લાવેછે તે ખચીત ખુની અને હેરત ઊપજાવા જોગછે. જારે એક જંગલી પોતાની ભર જુઆનીમાં આવેઓ, અને તે પરણવાની ઊમરે પોંહોંચેઓ એ વીશે તેના ઊપર કેટલીક કીરીઆ થઈ ચુકીકે, તે જંગલી પોતાની બાએડી પસંદ કરવાનો ઠેરાવ કરેછે કોઈ ટોલીમાંની છોકરી તેને પસંદ પડી તે ટોલીની પછવાડેનો પછવાડે છુપો અને બરાનો ફરવા માંડેછે. એ લોકમાં પોતાની બાએડીઓ પાસે કઠણ કામો નથી કરાવતા, પણ સાધારણ હલકાં કામો જેવાકે સેવો વીણવા તથા કુવો તોડવાને જંગલોમાં તેઓને મોકલેછે; તેથી પેલો મરદ પોતાની માશુકને પકડવાની તાલમેલ સોધતોજ બૈરીઓની પછવાડે ફરતોજ રેહેછે; એવી રીત કોઈ વાર દીવસોના દીવસ સુધી કોઈ કોઈ મરદોને રખડવું પડે છે. પણ તક મલી અને જો પેલી છોકરી તેની સુ

આસ્ટ્રેલીઆનો એક જંગલી બીજા જંગલી ટોળાવાળાની એક છોકરી પરણવા સારૂ ચોરી
લાવીઓ તેની તપાસ

ગામમાં આવી શકે એવો દાવ આવેઓતો પેલો છુપો મરદ તુરત તે ઊપર હુમલો કરેછે, અને અચુક નેમથી એક ભાલો એવોતો તેની ઊપર મારેછે કે તેના જખમથી પેલી છોકરી તુરત બે સુધ થઈ જમીન ઊપર તુટી પડેછે. આસપાસની બીજી બાએડીઓ તે જગા ઊપરથી ચીચાડી પાડી બીહીને નાહસી જાએછે, અને પેલો મરદ આવી પેલી જખમી બે સુધ છોકરીને પોતાને ઘેર ભારી કીરતી અને દમામ ભરેલી રીતે ઊંચકી લઈ જાએછે.

એ છોકરી બીચારી જારે પોતાની સુધમાં આવેછે તારે આસપાસ જુએછે તો કોઈ નવોજ દેખાવ તેની નજરે પડેછે. તેના કોઈ નહી મલે સગા અથવા ઓવખીતાં, કે તેને દીલાસો દે, તે બીચારી કોઈ નવીજ જાતવાલા, જુદીજ ચાલ ચલણવાલા લોકમા આવી પડેલી, તેથી તે એખલી, અને ના વાકેફ ઘણા દીવસ સુધી જુરેઆ અને રડેઆ કરેછે, અને આસ્તે આસ્તે એ નવી જાતના લોક સાથે તેનો મેલાપ થતો જાએછે, અને જે મરદ તેને આવી ખુની રીતે પકડી લાવેઓ તેની સાથે તેને હલુ હલુ ઓલખ થતી જાએછે.

જે જંગલી અને ઘાતકી ચાલ પેલા મરદે પોતાની બાએડી પસંદ કરતી વકતે દેખાડી હતી તેવી ચાલ ફરીને તે પોતાની અવે ખરેખર થએલી બાએડીની તરફ નથી દેખાડતો. તે હવે પછી તેની સારી પેઠે બરદાસત કરેછે, અને સઘલાં કઠણ અને અતીશએ શરીર મેહનત ભરેલાં કામ પોતે કરેછે, અને બાએડીને માતરે હલકાં સાધારણ કામો સોપેછે.

જે ટોલીમાંથી છોકરી ચોરાઈ તે ટોલીવાલાઓને એ વાતની ખબર પડતાં તેઓમા અને મરદની ટોલીવાલાઓમાં દુશમની પેદા થાએછે, અને જે મરદ આવી જબરદસતીથી છોકરી ચોરી લઈ ગીઓ તેની ઊપર શકત સજા કરવાની તઈઆરી તેના દુશમનો કરેછે એ સજા અથવા કીરીઆનો દેખાવ જોવા અને વાંચવા લાએકછે.

જે ચીતાર આપેઓછે તે એવી તરેની સજાનો દેખાવછે. એ દેખાવ એક તરેની "નેજાબાજી" અથવા મરદાનગી બતલાવાનોછે, જેમા પેલો મરદ પોતાની હીમત, અને બદનની કુઅતથી સઘવાની ખાતરી કરી આપેછે કે જે જવાન પેલી છોકરી લાવેઓછે તે જવાન કઈ જેવો તેવો નથી પણ તેની માશુકને લાએકનોજ હીમતે મરદાનછે. એ લડાઈમા મરદની બાહાદુરી, ચાલાકી, અને દાવપેચની કસરતની સારી પેઠે પરીકશા થાએછે, અને કોઈજ વકતે એવી તપાસમાં તેવાઓનો જાન પણ જાએછે.

બેહુ ટોલીવાલા એક ઠેરવેલે દીવસે એક ખોલી જગા ઊપર મલેછે. તેઓ સઘલા પોતાના બદનને લાલ રંગથી રંગેછે, અને જાણે સઘલા ભારી લડાઈ કરવા જતા હોએ એવી તઈઆરી કરેછે. જેવા બમે ટોલી વાલા એક બીજાની નજરે પડેઆ કે બધે તરફથી ભારી બુમ અને શોહોરના પોકાર અને ચીચાડી ઊપર ચીચાડીઓ નીકલેછે, ગાલો ગલોચી અને તુંદાઈના ભરેલા સખુનો, બડબડતા અને દાત કચકચાવતા કાહડેછે, પોતાના ભાલા હવામા જોરથી ફેંકેછે, તથા પોતાના શરીરને એણીગમથી પેલીગમ મરડી મોડી અને તરેવાર આકારમાં ફેરવી અને પટકીને એક બીજાને એવું જણાવા માંગેછે કે અમારા જેવુ કુઊઅત અને કસરત તમારી ટોલીવાલાઓમાં નથી, અને તમારી દરકાર કોણ કરેછે, અને કોણ તમારીથી બીહેછે.

એ પરમાણે બુમ બરાડા પાડી જરા જરા નરમ પડતા જાએછે, અને પછી સઘલા જણ સાથે લેલાઈ જઈ પેલા મરદની પરીકશા કરવાની સઘલી ગોઠવણ કરવાની તઈઆરી કરેછે. એ વકતે એક ટોલીવાલા બીજી ટોલી વાલાના હથીઆરો, ભાલા, તીર, એવી ચીજોની તપાસ કરેછે કે કેહી તરફ વાલાના અથીઆરો વધારે સરસછે, વલી કેટલાકો પોતાના શરીરની કસરત કરી એક બીજાને દેખાડેછે કે તેઓના જેવા જોરાવર બીજા કોઈ નથી. એવી રીતે તેઓનો મેલાપ થાએછે તેવામાં તેઓના સરદાર તરફથી એક નેશાન થતાં સઘલા એક બાજુએ થઈ જાએછે, અને તેઓમાંથી પેલો બાહાદુર મરદ એખલો બાહેર નીકલી આવેછે. તેના ચેહરા ઊપરથી એવું માલુમ પડેછે કે તેને તે વકતની કઈબી દેહશત નથી લાગતી, પોતાની હાથ ચાલાકી અને જોરમા પુરાં મુસતકીન અને મગરૂર રહેઓ દેખાએછે, અને પોતાની હીમત અને શકતી વીશે જે કોઈ સામણે આવે તેઓની ખાતર નેશા કરવાને તે તઈઆર અને તલવલી રહેઓ દેખાએછે.

છોકરીની બાજુવાલાઓમાથી બે તરણ જણા દરે

ક શખસ બારથી વધારે ભાલા લઈ તેની સાંભણે બાહેર આવેછે. પેલા મરદથી ૨૫ વાર દુર તેઓ ઊભા રે હેછે. એ વકતે સઘલા તમામ ચુપ થઈ જાએછે, અને અવે લડાઈ કરનારા તરફ તેઓ આતુર નજરથી જુએછે. જેવા પેલા શખસોએ ભાલા ઊચકેઆકે પેલા મરદ એકલો પોતાનો બંચાવ કરવાને તઈઆર રેહેછે, અને એકપછી એક આબાદ નેમ ટાકીને ભાલા ફેકવાનો મારો ચાલેછે તેમાંથી પેલો મરદ એકુએ ભાલાને પોતાના બદનને લાગવા દેતો નથી, એવી સફાઈથી તે એક અથીઆરે કરીને પેલા ભાલાઓને એક એક ફુટ કે આસપાસ ઊરાડી દીએછે. એ હોમલાની વકતે પેલા મરદના મોહોડા ઊપર કઈબી ધાસતી અથવા ઈનતેજારી દેખાતી નથી. જે વકતે ભાલાનો મારો ચાલે છે અને તે ભાલાઓને પેલો મરદ બાજુએ ઊરાડી દીએછે તે વકતે આસપાસ જોવા બેઠેલા જંગલીઓમાં ફીકર અને તાજુબીથી ભેલાએલો ઘુર ઘુરતો આવાજ એક છેડેથી તે બીજે છેડે સુધી ચાલેઓ જાએછે, જારે જેટલા ભાલા મારવા જોઈએ એટલા ભાલા મરાઈ ચુકા અને પેલો મરદ વગર ઘાહેલ થવે પાર પડેઓ કે સઘલા જંગલીઓમાં પાછો એક મોહોટો પોકાર ઊઠે છે, અને જેમ આગલ ગડબડ થઈ હતી તેવી પાછી હો, હો, અને બુમ બરાડા નીકલવા માંડેછે.

એ કીરીઆ થઈ ચુકા પછી છેકરીની તરફવાલી ટોલીમાંથી કેટલાક સાંભણે આવેઆ હોએ તેટલા દરએક એક જણ સાથે પેલા મરદને ડાંગથી લડાઈ કરવી પડેછે. આ પરીકશામા કોઈબી હુનર અથવા ચાલાકીની તપાસ નથી થતી, માતરે કોણનું માથું શકત છે તેટલુંજ માલુંમ પડેછે. એક બીજા ઊપર વારા ફરથી ડાંગ મારેછે તે હદ સુધી કે બેમાંથી એક ઘુગરી ખાઈ તુટી પડે તાંહાં સુધી. તેઓના માંથા ઊપર જ ટાઈ ગએલા ખાવની ઊદણ આ વકતે તેઓને ઘણી કાંમ લાગેછે. એ પરીકશામાં બોલી એછે કે પેલા મરદે એમ નહી બોલવું કે "અને બસ કર અથવા સબુર કર," પણ જાંહાંસુધી સાંમો શખસ પોતેજ રાજીથી હરે નહી તાંહાં સુધી તેણે ગુગુગુગુ ખમેઆ કરવું એ કીરીઆ થઈ રેહા પછી, બેહુ ટોલીવાલા પેલા મરદની તારીફ કરેછે, અને તેની હીમત અને કઊઅત વીગે મોહોટા આવાજથી સાબાસી આપેછે, અને એકાદ બે દીવસ સુધી બેહુ ટોલીવાલા તે ઠેકાણે સાથે રહી મોજમજા, મેજબાની, અને નાચ રંગ કરેછે, અને તે દીવસથી બેહુ ટોલીવાલાની દુશમેની બંધ થઈ સુલેહ થાએછે.

અચરતી ઊપજાવનાર પખશી પકડનારા.

ઈસકાટલંડ દેશના પાહાડી કીનારા ઊપર તથા તેની ઊતર તરફના ટાપુઓમાં મોટી લએ ભરેલી રીતે પખશીઓ પકડવાનો ધંધો ચાલેછે તેનો ચીતાર આ ઠેકાણે દેખડાવેઓછે. એ ધંધો પારધીઓની ટાણી જંગલોમાં જાલ પસારીને પખશીઓ પકડવાનો છે એટલુંજ નહી પણ બીકટ જગા ઊપર જાંહાં કોઈ સાધારણ હીમતવાલાથી પણ જવાઈ નહી શકાએ એવી અડચણ ભરેલી જગા ઊપર જાનને ધાસતીમાં નાખી કેટલાક લોક એવો ધંધો કરેછે. પખશીઓ તેઓના ખુદરતી ગનેઆનથી સમજેછે કે એવી જગા ઊપર માલા બાંધવા કે જાંહાં માણસથી અવાઈ નહી શકાએ, તો તેવી બીકટ જગા ઊપર પણ માણસ પોતાની હીમત, અને હીકમત લગાડી જએઆ વીગર, રેહીઊ નથી.

પાહાડોની ટોંક જે દરીઆ કીનારા આગલ આવી હોએછે, તેવી ઊભી ટોંકોમાં પાણીના જોસુક અફડાવાથી મોહોટ મોહોટા ખાડા અથવા ખો પડેછે. તેવી જગામાં પખશીઓ પોતાના માલા બાંધેછે, અને ઈડાં મુકેછે. ચીતારમાં દેખડાવેઆ મુજબ પાહાડની એક ટોક ઊંડા દરીઆવમા નીકલી આવીછે, અને તેમાં એક ખો પડેલોછે. એ ખોમાં એક જાતના કઈ હજારો પખશીઓ વસેલાંછે, અને તે પરમાણે તાંહાંથી તેટલાં ઈડાં અને પખશીઓના બચ્ચાં મલી આવેછે. પણ તે જગા ઊપર જવાનો કેવી મારગ નથી. પાણી અતીશએ ઊંડુંછે અને ખડકની એટલની પગતી એટલી ઊંચીછે કે કોઈ વાહાણમાં બેશી તાંહાં ગીઓનો તેનાથી પણ તે ઊપર ચહડાઈ નથી શકાવાનું અથવા પાણીના મોજાનો અવાજ પણ તેટલી ઊંચાઈ ઊપર સંભવાતો નથી. એવી કઢંગી અને ધાસતી ભરેલી જગા ઊપર જુઓ એક હીમતવાન શખસે જવાની છાતી ચલાવીછે, અને તે જગા ઊપર જઈ કેવા પોતાના જાનને જોખમમાં નાખેઓછે; તેનું બએઆન નીચે આપીઊછે.

અચરતી ઉપજાવનાર પખસી પકડનારનો લએ
લગેલો કુદકો

ખડકની ઊંચાઈ સઘલી મલી નજદીક ૧૦૦૦ થીતે ૧૫૦૦) ફુટની ધારેઆમાં આવેછે. એટલી ઊંચાણ ઊપર મથાલે એક ખુંટા સાથે દોરડું મજબુત બાંધી તે પકડી એટલો નીચે ઊતરેઓ. જારે છેક ખો આગલ આવેઓ તારે તેણે પોતાના બદનને હીંચકવા લાગો. જેમ જેમ જોંકા વધતા ગીઆ તેમ તેમ તે ખોની નજદીક જવા લાગો, અને જોઈઊં કે અવે બરોબર ઊતરી શકાશે એવી તેની ખાતરી થતાં એક જોંકો એવો લીધો કે આબાદ જઈ પેલા ખોની પગતી ઊપર ઊતરી પડેઓ. આ વકત એક મોંઘો બનાવ બનેઓ. તે એવી રીતે, પખશી પકડનારા દોરડાને હંમેશ પોતાના બદન સાથે બાંધેલું રાખેછે, પણ તે પરમાંણે કરતાં આ શખસે ગફલતી ખાધી હતી. જેવો ખોની પગતી ઊપર ઊતરેઓ કે તેનું મન ઈંડાં અને પખશીઓ પકડવા ઊપર એટલુંતો ગુંતાઈ ગીઊં કે હાતમાં જે દોરડું પકડેલું હતું તે છુટી ગીઊં તેથી લાચાર થઈ ગીઓ; અવે તેને તે દોરડું પાછું હાતમાં લાવવાને કોઈ તેની પાસે ઊપાએ નહી રેહ્યો હતો. પાંણી એટલું ઊંડું હતું અને ખડક એટલો ઊંચો હતો કે એકાએક કોઈથી હીમત કરી અંદર પડી પણ નહી શકાએ; ખડક ઊપર મથાલે જવાનો મારગતો હતોજ નહી, તેની સાથ કોઈ સોબતી પણ નહી કે તેને મદદ થાએ. જે વાહાણ પાડેલું દેખાએછે તે કઈ તે વકત તાંહાં નહી હતું. એવી એખલી લાચાર અવસથામાં તે બીચારાને તાંહાં બંદીવાન થઈ રેહેવું પડીઊં. તેણે વીચાર કીધો કે "આ જગા ઊપર મહીનાના મહીના થઈ જાશે તોએપણ કોઈ આવનાર નથી, અને કોઈને ખબર પણ નથી પડવાની કે હું આવી કશોરી જગા ઊપર કેદ થીઓછું. વાસતે અવે જાનની સલામતીની ઊમેદ રાખવી ફોકટ છે. જે બને તે ખરી, એક કુદકો હીઆંથી એવો મારૂં કે પેલા દોરડાનો છેડો હાતમા આવે, અગર દોરડું પકડાઈઊંતો તેમ, નહીતો ખેર, પાણીમાં મરવું બેહતરછે નહીકે ખડક ઊપર પડી રહીને." એવો વીચાર કરી એક લાગી જબરદસત કુદકો મારવાનો ઠેરાવ કીધો. દરીઆનો મોજો ભારી હતો પણ તે એટલોતો ઊંડાંણમા કે તેનો કઈ અવાજ પણ નહી આવતો હતો એવી હાલતમાં તેણે તમામ પોતાની હીમત એકઠી કીધી, પખસી અને ઈંડા લેવાનો વીચાર તદસો એક કોરે રાખેઓ, બાહે ઊંચે ચહડાવી, હાત લાંબા અને કમાનરોકી કીધા, ખડકની છેક અંદરની કોરે ગીઓ, અને તાંહાંથી એક પદુકડી મુકી અને જારે છેક કોર આગલ આવી પોંહાચી એવીતો એક મોહોટી અને ભારી છલાંગ મારીકે તેના જાનની આખેરી જે છેક અણી ઊપર આવેલી હતી તે પાછી દુર થઈ, તેના આવરદા લાંબા તેથી દોરડું તેના હાતમાં પકડાઈઊં, અને તે ઊપર તુરત તે ચહડી સલામત પાછો ખડકને મથાલે પોંહાંચેઓ. ૧૫૦૦ ફુટના ઊંડા મોહોતના ખાડામાંથી એક પલવારની હીમતથી એ છુટેઓ.

એને શું કહીએ ?

ઈસપેન સાથની લડાઈમાંથી જનરલ મુરનું લશકર જારે પાછું હટતું હતું, તારે તે લશકર માહેલો એક ઈંગરેજી અમલદાર ઘણી થાક ચહડેઆથી પાછલ પડી ગએઓ હતો. તેને રસતાની બાજુનાં એક ખેતરમાં એક મોહોટું જાહાડ નજરે પડીઊં, જાંહાં જઈ લગાર વીસામો લેવાનો વીચાર કરી એ અમલદાર તે તરફ ગએઓ ; તે જાહાડ પાસે જતાં એક ગોવજરની ઓરતને જમીન ઊપર પડેલી, તથા તેણીના પાસામાં એક છોકરૂં સુતેલું એ પરમાંણે તેને નજરે પડીઊં. એ દેખાવ જોઈ તે લાચાર બાઈને પોતાથી બનતી મદદ કરવાના ઠરાવથી એ અમલદાર છેક તેની પડોસમાં ગએઓ પણ મદદ શાની કરે ! મદદ કરવા જેવું કશું હતું નહી, તેણીએ પોતાનાં નાહાંના બાલકના શરીર ઊપર પોતાનો હાત નાખેલો હતો, એટલુંજ માતરે હતું, તેણીએ પોતાનો પરાણ કોણ જાણે કીઆરનો છોડીઓ હતો. આ મામલો જોઈ તે અમલદાર તે ઓરત પાસે બેઠો, તેણીની નાડ જોઈતો નાડી બંધ પડેલી, અને શરીર ઠંડુગાર થઈ ગએલું. એટલું છતા પણ તે અમલદારે ચાહીઊં કે તેને બંચાવાને કોઈ પણ એવાજ કરૂં, એમ વીચારી પાસેજ એક હોજ નજરે પડી તાંહા જઈ, પોતાની તોપી ભરી પાણી લાવીઓ, અને તે તેણીનાં હાત મોહોડાં ઊપર સારી પેઠે છાટીઊં, પણ અફસોસ તે સઘલું વીઅરથ ગઈઊં, તે બીચારી મુઈજ તે હવે કેઆંથી ઊઠે. ઘણા ઊપા

એ કરેઆ છતાં પણ કાંઈ વલીઉં નહી. તારે અંતે લાચાર થઈ તે અમલદારે તે બાઈનાં જીવની આશા છોડી. તારપછે થોડોવાર આસાએસ લઈ તાંહાંથી પોતાને મકાને જવાના વીચારે ઊઠીઓ. ઊઠતી વેલાએ તેણે જોઈઉં કે આ બાલક જે તેની માનાં પાસાંમાં પડેલું છે, તેનો હવે કોઈ વાલી નથી, માટે તેને એક રૂમાલમાં બાંધી પોતાની સાથે લઈ ગએઓ. ઘણી રંજ અને શકતીની લાંબી મંજલ કાપેઆબાદ તે પોતાનાં લશકરમાં જઈ મલેઓ. કેહેછે કે આ લાચાર છોકરાને તેણે ઘણીજ માવજતથી ઊધારેઓ, તેણે પોતાના લશકર માહેલાં માણસોમાથી એક જણની ઓરતને તે બચું સવાધીન કીધું કે તેને તે ધવરાવે. આ પરમાણે માતરે તેનું બાલપણમાંજ તેણે જતન કીધું એટલુંજ નહી, પણ તેણે આ મજબુત ઠરાવ કરેઓતો કે પોતાનાં મરણ પછે, તે છોકરાનેજ પોતાના વારસ તરીકે મુકરર કરે.

માંબાપો જરા જુઓ.

સુનાબાઈ નામની એક છોકરી જાંહાં વેર ૧૪ વરસની વએની થઈતાંહાં વેર તેનાં માંબાપોએ તેને સઘલી પરકારના લાડમાં ઊધારી હતી. કેહેછે કે બાલકોને બચપણથી જે સઘલી નઠારી ટેવ પડેછે, અને જેથી તેઓ આગલ ચાલતાં ઘણા હેરાન થાએછે, તે સઘલા ગુણોએ આ છોકરીમાં નાહાનપણમાંથી મજબુત જડ ઘાલી હતી. અગરજો ભોગ ચોઘડીએ કોઈ બાહારનું માણસ ઘરમા આવીઉં અને તેણે આ છોકરી વીશે માંબાપોને કહીઉં કે હવે એ બચું મોહોટું થાએછે, અને બે વાત અકલ આવે એવી કહો, અને લાડ વગેરે લડાવાનું છોડી દઓ, તો તેથી તે માંબાપોને બુરે કંયલો છુટનો, તેઓ ચીરઘઈ સાફ કેહેતાંકે બાપા દાહાડે આવીઉં ડાહીઉં થશે, તમો એ બચાં સામું ના જુઓ. અને એ વગેરે બોલીને તે છોકરીને વધારે લાડ કરાવતાં, બનાવ એવો બનેઓકે એ છોકરી એક દાહાડે એકાએક માંદી પડી, આવેલા એ માંબાપોનાતો હોશ કોશ ઊડી ગએઆ, ઘરમાં સઘલાં રંજીદા થઈ ગએઆં અને ડાકટરો ઊપર ડાકટર છુટા. દુખનું જોર દન ઊપર દન વધતું ગઈઉં, અને ડાકટરો તે છોકરીની આશા મુકતા ગએઆ. આ વેલાએ પેલાં માંબાપોની ઊપર કેટલું દુખ આવી પડીઉં હશે, અને તેઓ કેટલાં દરદમંદ થએઆં હશે તેનો વીચાર વાચનારેજ કરવો. એકાએક શુનાબાઈ પોતાના નબલા અને ઝીણા સાદે બોલી "માં જરા મારી સહીઓને તેડાવો." એ માગણી તુરત કબુલ રાખી સુનાબાઈની બેચાર અતલગની સહીઓ હતી અને જેઓ પાડ પડોસમાંજ રેહેતી હતીઓ તેમને તુરત તેડાવી મંગાવી. તેમને જોતાંજ શુનાબાઈ ઘણાજ ધીરા નબલા અને હલકા અવાજે બોલવા લાગી "બેહેનો હવે મારીતો આખર આવેલી માલમ પડેછે, હું આ ખાટલેથી પાછી ઊઠીશ એવી આશાતો નથી, પણ બેહેનો બે સખુનો કેહવા માંગુંછું તે સાંભલો, આપણ સઘલી બેહેનીઓએ ઈશવર વીશે કેટલી ગફલતી બતલાવીછે વારૂં? કોઈ દાહાડે પણ આપણે ઈશવર સમરણ અથવા ઈશવર ભકતી કરીછે વારૂં? આપણે આપણા વખતનો કેટલો બધો અમુલીઅ કાલ નકામો, આલસાઈમાં, મોજજોગમાં, ખાધા પીધામાં, અને છેલું પારકાંઓની નીંદા કરવામાં ગાલીઓછે વારૂં? જે વેલાએ આપણ નવરાં પરવારતાં બેઠાં છઈએ તે વેલાએ કોઈ દાહાડે પણ આપણે ઈશવરને ઇઆદ કીધો નથી, પણ કોઈની તારીમારી, અને કુથલામાં વખત ખોએઓછે. મહને આપણી ચાલ વીશે જે આ ગનેઆન થઈઉંછે તે ઘણું મોડું થઈઉંછે, વખત રહેઓ નથી કે હું માહારી નાલાએક અને માઠી ચાલનો પસતાવો કરી લઉં, વાસતે બેહેનો હવે મારી વાત પડતી મેલો, તમને હજી અવકાશછે, જો ચાહાશોતો તમારાથી પશચાતાપ થઈ શકશે, માટે હવે ઊતાવલેથી તમારી આગલી ચાલનો પશચાતાપ કરી તેવું ફરીથી નહી કરવાની તજવીજ કરો એટસે તમને મરણ સમએ માહારી પેઠે દુખી અને ખીન થવાની ગરજ પડશે નહી." આટલું બોલતાં શુનાબાઈનો જીવ ફરી આવેઓ, અને તેણીથી આગલ કશું વધારે બોલાઈઉં નહી. થોડોવાર સુધી તે મુગી પડી રહી, અને તેટલોવાર તેની સહીઓ, બે રીતના ઘબરાટ ભરેલા વીચારમાં પડીઓ. તેઓને એક ગમગીની ભરેલો વીચાર એ આવેઓ કે તેમની સહી હવે ઊતાવલેથી જતી રેહેવાની, અને બીજો ગંભીર વીચાર, સુનાબાઈની નસીહતનો, થએઓ. વલી થોડાવારમાં સુનાબાઈએ હીમત ધરી બે સુખન બોલવાનું શરૂ કીધું આ ફેરી

થી બોલતી વેલાએ તેણીએ પોતાના બાપને પોતાની જોડે બોલાવીઓ, અને પોતાની સહીઓનાં દેખતાંજ બોલી "બાપા આજ જે હું મોતને બીછાને પડી પસ્ચાતાપ કરૂંછું તેનું કારણ તમો પોતેછો. તમોએ મહને બાલપણમાંથી કોઈ સારો મારગ બતલાવવાની કોશેસ કીધી નથી, અને કુમારગ તજાવી શુમારગે ચલાવાની મેહનત લીધી નથી. તમોએ કોઈ કાલે મહને ઈશ્વર વીશે એક શબ્દ કહેઓ નથી, કે કોઈ કાલે તમે એવી ઈતેજારી રાખી નથી કે માહરી છોકરી હંમેશગીનું ખરૂં શુખ ભોગવવાને શકતીમાન થાએ. બંદગી કરવી એટલે શું અને નહી કરવી એટલે શું, પુણ એટલે શું, અને પાપ એટલે શું, આ દુનીઆમા અવતાર શા સારૂં ધરેઓછે અને મરણ પછે શી અવસથા થવાની એ કશા ઊપર એ મારા બાપા તમોએ કધી ધેઆન આપીઊં નથી. હું તો આ મરવા શુતીછું, મરણ પછે કોણ જાણે માહારી શી અવસથા થસે તે કેહવાતું નથી " એટલું બોલતા તેનો દમ છેક ભરાઈ આવેઓ, તેણીએ કાઈ વધારે બોલવાની તજવીજ કીધી પણ કાઈ બોલાઈઊં નહી કેહેછે કે તારપછે બે દાહાડેવેર તે આ પરમાણે નસોગ્ર હાલતમા પડી રહી, અને પછે મરણ પામી આ હા ! જે વેલાએ શુનાબાઈએ પોતાના બાપને ઊપર કહેલા શબ્દો કહેઆ તારે તે બીચારાને એ શબદો કેહવાવાગા હશે ! કેહવતછે કે દુખ ઊપર ડાહામ, તેમ એ બીચાગને આવી વેલાએ એ શબદો કારી જખમ જેવા લાગા હશે આ ઊપરથીજ માબાપોએ જોઈ લેવું જોઈએછે કે તેઓ પોતાના બચાંને ઊછેલતાં રાખેછે, અને કશી પરકારે તેમનાં પેલી દુનીઆના સુખ તરફ ધેઆન પોહોંચાડતાં નથી એ કેટલું અઘટીતછે

લાંબી અને સુખાકારી ભરેલી જીંદગી કેમ ભોગવાએ !

આ ફાની દુનીઆમાં કોઈ ચીજ એવી નથી કે જે વગર ભરૂસાની હોએ, ખરૂંછે કે કેટલીક વેલાએ લોકો બોલેછે કે " આ વાત વગર ભરૂસાનીછે " તોપણ તેવી વાતાબી ભરૂસા ભરેલી બની શકેછે વગર ભરૂસાની અને ખરેખર વગર ભરૂસાની એકજ ચીજછે, જે આપણો જીવછે એ ચીજ શીછે, અને તે કેહવીછે, તથા તે કેવી રીતે આપણામાં આવેછે અને કેહવી રીતે તે આપણમાથી ગુમ થઈ જાએછે, તે વીશે કોઈથી પણ ચોકસાઈ ભરેલી રીતે કેહવાઈ શકાતું નથી, પણ આટલુ તો ખાતરીથી કેહવાઈ શકાએછે કે " એ ચીજ વગર ભરૂસાનીછે. " એને જાલવી રાખવા મારે, અને જો વધારે ખુલાસાથી બોલીએતો, માણસો પોતાનો જાન બંચાવવા માટે તથા લાંબી હઈઆતી ભોગવવા માટે તરેહવાર ઊપાએઓ અને જુકતીઓ કામે લગાડેછે. કોઈબી માણસને આ દુનીઆ છોડી મરણ પામવાને ગમતું નથી. તોપણ લાંબી હઈઆતી ભોગવવાના જે સેહેલા ઊપાએઓછે તે ઊપર આપણા લોકોનું પુરૂં ધેઆન હજી સુધી દોરીઊં નથી લુઈ કોરનેરો, અને એવાજ બીજા શખસોના બેહદ દાખલા આપણી નજર સામનેછે, જેઓ ઊપરથી સાફ માલમ પડેછે કે પરમેસવરે જે સેહેજ સાધારણ કાએદા આપણા લોકોને માટે બાંધી આપેલાછે, તેઓને વલગી રહીને જો તે પરમાણે ચાલીઆતો ખચીત તેથી આપણી હઈઆતી ટુકી થતી નથી. એ સાધારણ કાએદાઓમાં મુખીઅ કાએદો એછે કે હરેક વાતની તબે પાડવી, અને તે તબે એવી નહી પાડવી કે તે નુકશાન ભરેલી હોએ—અગરજો માણસો **અંદાજો** અથવા **મીતાહરપણું** આ શબદનો પુરો અરથ સમજી એ શબદ શી મતલબનોછે તેનો ઘટતો ઊપઓગ, એક ચીજમા અથવા એક ઠેકાણે નહી, પણ પોતાની આખી જીંદેગાનીમાં કરેઆ જાએતો ખચીત તે માણસોને કશી ફરીઆદ કરવાનું કારણ નથી. હરેક વાતમા પછે ખાવા પીવામા, બોલવા ચાલવામા, વાતચીત કરવામાં, ફરવા હરવામાં, અને સુવામાં, જો માણસે અંદાજો પકડેઓ અને મધીઅમ પણે ચાલેઆતો પછે સારૂ છે અગરજો એથી ઊલટું કીધુતો તેનું પરીણામ પણ તેવુંજ ઊલટુ થવાનુ. લુઈ કોરનેરોએ ખાધા પીધામા વણો અંદાજો રાખેઓ હતો, અને તે કાએદા શર પોતાનાં શરીરની માવજત કરતો હતો, તેથી તેણે એક ઘણી સારી અને લાબી જીંદગી ભોગવી હતી, અને તે પણ સુખચેનમા તથા આરામમા ગુજારી હતી, અને નહી કે ખાટલે પડીને દાહડા કાહાડેઆ હતા

વલી ડાકટર અરવીન નામના એક તબીબે માનસીક દરદો વીશે એક પુસતક લખીઊંછે તેમા એક ઠે,

કાણે લખેછે કે " ગએ અટવાડીએ હું એક ઘરડા શખસને મલેઓ હતો. એ પુરૂશની મન શકતી તથા તેની આરોગીઅતા ઘણી સારી હતી. કેહેછે કે આ પુરૂશે લાંબી મુદત સુધી તરેહવાર વીઘનો તથા સંસારી અડચણો ભોગવતાં છતા પોતાંની તંદુરૂસતી એવીતો સારી રાખી હતી કે જેનું વરણ થઈ શકતું નથી. એ ધણીએ દર રોજ ચોકસ વખત ફરવા હરવાની કસરત કરવાને માટે મુકરર કરેલો હતો, અને એ તખે જે તેણે પાડી હતી તે ઊપર તે દર રોજ અમલ કરતો હતો, એથી કરીનેજ તેની તંદુરૂસતી સારી રહેવી હતી. એ ઘરડા શખસના બીજા ઘણા દોસતો તથા હરીફો હતા, જેઓ એની સાથે વીદીઆ સંબંધી બાબદોમાં ઘણી લાંબી લાંબી તકરારો ચલાવતા હતા, તે સઘલા આજે મરણ પામેઆછે, અને આ ધણી તેમની પાછલ ઘણીજ લાંબી મુદત સુધી જીવી શકેઓછે. જે ધણીઓ મરણ પામેઆછે, તેઓ જો પણ આ પુરૂશ કરતાં થોડાં વરસની વઓના હતા, તોપણ તેઓએ પોતાની જીંદગાનીનો વખત ઘણોજ બેપરવાઈથી ગાલેઓ હતો, તેઓએ અંદાજો એટલે શું અને તખે તે કેહેવી હાએછે, તે ઊપર કશું ધ્રેઆન પોંહોંચાડીઊં તું નહી. પણ તેથી વીરૂધ આ શખસે પોતાનો વખત વધારે સારી રીતે ગુજારેઓ હતો, તેથી તે હાલ આવી પુખત વઓમાં પણ એક નોજવાનની પેઠે તંદુરૂસત રહેલોછે. " આવા બીજા ઘણા દાખલા મલી આવશે, આતો સેહેજ એસારા તરીકે દાખલ કરેલાછે. જેઓને આ દુનીઆમાં લાંબી અને સુખાકારી ભરેલી જીંદગાંની ગુજારવી હોએ તેઓએ ઊપલી બીના સારી પેઠે ધેઆનમાં લેવી.

હું કહું તેમ કરો, પણ હું કરૂં તેમ ના કરો.

" રીસેટસન " નાગનો એક મોહોટો પાદરી કેહેછે કે " બાલકોને મોહોડે સારી શીખામણો દઈને તેમના દેખતાં જો કાંઈ આડી ચાલ ચલાવી તો તેથી બાલકોને બાવાંની અસારતથી સંવરવનો મારગ બતલાવવો, અને તેઓને પાંખડી પકડીને નરકમાં લેઈ જઈ નાખવાની જુરાખરછે. " ખરી વાતછે કે ઘણાઓને એવી ટેવ હોએછે કે મોહોડે મોહોટી મોહોટી વાતો બોલવી અને પરસંગ આવે તારે પોતે તેવું કરવું નહી. કોઈને અમસ્થું કેહેવું કે તમો ચોરી ના કરતા—જુઠું માં બોલતા—ઘણો દારૂ ના પીતા—રસતે ચાલતાં કોઈ સાથે ના લડતા—તથા કોઈ સાથે વાત ચીત કરતી વેલાએ સભીઅતા રાખી તેમની સાથે વાત કરજો, એવું એક તરફથી કોઈને સીકામણ તરીકે કેહેવું, અને પછે જો તે કેહેનારજ પોતે ચોરી કરે, જુઠું બોલે, દારૂ પી મસત થઈ રસતે રસતે રજડે, અને રસતે ચાલતાં લોકો સાથે છેડતી શોધી કજીઓ કરે, તથા કોઈ સાથે વાત ચીત કરવામાં સભીઅતા અને સદાચરણ એક કોરે મેલી જેમ ગમે તેમ લાંનટામ કરે, તો પછે તેવા ધણી અથવા ધણીઓના બોલવા ઊપર તે બીજાઓ કેટલો આધાર રાખે. ' એવા દાખલા ઘણીવાર નીશાલના મેહેતાજીઓ વીશે સાંભલવામાં આવેઆછે, કે તેઓ બાલકોને જે સારી શીખામન દેછે પણ પોતે તે પરમાણે નથી ચાલતા, તારે બાલકના મન ઊપર એવીજ અસર થાએછે કે સીખામણો માતરે બોલવા સારૂછે, તે પરમાણે ચાલવાની કઈ જરૂર નથી. જુઓ આપણા મેહેતાજી પોતે કેવું સુભાખીત બોલેછે, પણ તેમ પોતે કરતા નથી. કેટલાકતો સાફ બોલેછે " જેમ હું કરૂં તેમ તમો ના કરો, પણ જેમ હું કહું તેમ તમો કરો. " એવું બોલનારાઓ ઊપર સાંમાં ધણીઓ ઘણો થોડોજ વીશવાસ રાખેછે.

જાણવા જોગ બાબદો.

ડાંસાનો ઉપાયો—ઘણીવેલાએ માણસોને આ ડાંસા જેવો દરદથી પણ બહુ હલાકી ભોગવવી પડેછે, માટે એક જાણાએ અજમાસ કરી એનો ઉપાયો બનલાવીઓછે તે મારો આને લેઓછે, તે ઉપર અમલ કરવાથી ફાએદો થશે એવી આશાછે. ડાંસો થએઆની અગાઉ કેટલીએક વેલાને ગલું સુજી આવેછે, અથવા ડાંસા સાથેજ ગલું સુજેછે, એવી વેલાએ તુરત પીરૂવીઅન બારક(જેમાથી કુઈનીન નીકલેછે તે)નું એક છોડું લઈ તેનો એક કટકો મોહોડામાં નાખી વગોલીઆ કરવું એથી તુરત ડાંસો નરમ પડશે. એ પરમાણે જો બે ચાર વાર બેચાર કટકા વગોલીઆતો એકદમ એ દુખ દૂર થવાનું અગરજે દુખ દરે થએઆબાદ જો પાછું જોર કરેતે

તુરત એજ એલાજ સરદ હવામા વસનારાઓનેતો જરૂર છે કે એ વસતુનો એક કકડો પોતાની સાથેજ રાખી મુકે, અને જેવી જરૂર માલમ પડેકે તુરત તેનો ઉપયોગ કરે.

મગરો—મગરો નદી તથા તળાવોમા રહેછે અને તેથી અંદર કોઈ જાએ તેને દુખ દીએય તોપણ એક બાબદના મગરો ઘણા ઉપીઓગીછે તેઓ સઘી ખરાબી દુર કરી નાખેય અને પાણી સાફ રાખેય નાહાના જનવરો તેઓ ખાઈ જાએય

શરકો—માતેલી બાએડીઓને સરકો થેડો લેવો સારોછે પણ જો માસ ઘટાડવા વધારે સરકો પીવાએઓ હોએ તો તેથી તેઓને ખાણું હજમ કરવાની શકતી કમ થાએછે અને ગુણને બદલે અવગુણ થાએછે

વકીલ—એક વેલાએ લારડ બરોહને ખુશ મીજાજમા આવીને વકીલો વીશે એવુ કહી શંભલાવીઉ હતુ કે "વકીલો આપણા શતરૂઓના હાતમાથી આપણી મીલકત બચાવેછે પણ પોતે તેના માલેક થઈ બેશેછે

દેવાલ ઊપરના કાગળો—હાલ એવા કાગળો ચોટાડવાની તેવ ગામડીઓમા ફેલાઈય અને તેથી ઓરડો બારે મોલેમ પણ એક તપાસની બારે જરૂરછે એ કાગળો ઉપરનો રંગ જલકતો કરવાને મારે સોમલ વાપરેછે અને તેથી કોઈ દરદી એવા સોમલવાલા કાગળના ઓરડામા સુતો હોએ તો તેની તંદોરોસતી ઘણી બગડેય એક કાગળ ચોટાડનાર વીશે કેહેય કે તે કાગળ ચોતાડતા અધવચ કામમા આજારી પડતો હતો અને તેના સાથીએ કામ પુરૂ થાએઆ પછી તેના અગત મરીન જાગે રંગ લીલો હોએય તારે તેઓ ઘણા આજારી પડતા હતા

દાંતનાં દરદનો એલાજ—જેઓને દાતના દુખથી પીડા ભોગવવી પડતી હોએ તેઓને મારે એક જણે અનુભવ ઉપરથી આ ઉમદા અને ઘણીજ અકસીર દવા ફરમાવીછે તે કેહેછે કે "મહને દાતનુ દુખ ઘણુ હતુ અને તેથી હુ ઘણો કાએર થએલો હતો, તેવામા એક મીતરે એવી સલા આપી કે મેં ઉના તાહાડા પાણીના કગેરા ભરવા, તે પરમાણે મેં પેહેલા ગરમ પાણીના કગરા કીધા અને પછે તુરતજ તાહાડા પાણીના કગરા કીધા જેથી માહારા દુખમા ઘટાડો થએલો મહને માલમ પડેઓ એ પરમાણે બે ચાર વાર કીધાથી માહારૂ દુખ દુર થઈ ગઈઉછે "ગલબતા જેઓ જોરે ડાકટરોને આપવાનો પુશકલ પઈસા હોએ તેઓને આ એલાજ પસંદ નથી આવવાનો, પણ જેઓ સમજુ હશે તેઓ ડાકટર જોડે ગએઆ અગાઉ એકાદ બે વાર આ એલાજ ઉપર અમલ કરી જોશે

મધમાખની વસતી—જારે તેઓનુ ટોલુ ને ટોલુ ઉડેછે તારે તેમા ૧૦૦૦૦) દશ હજારથી તે ૨૦૦૦૦) વીશ હજાર સુધી માખો એકઠી થએલી હોએછે, પણ પોલામા ૩૦૦૦૦) તીસ હજારથીતે ૪૦૦૦૦) ચાલીસ હજાર પશાર્ણી વશેછે પોલાના એક ચોરસ ફુટમા ૯૦૦૦) નવ હજાર સુરાખ હોએછે મધમાખની રાણી ૫૦) અથવા ૬૦) દીવસ લાગટ ઈંડા મુકેઆ કરેછે, અને દર રોજ ૫૦૦) ઇંડા મુકેછે એક એક ઇંડા ઉપર તરણ દીવસ સુધી બેવણ બેસી તેમાથી બચા કાહાડેછે એક આખી મોસમમા એક મધમાખની રાણી ૧૦૦૦૦૦) એક લાખ ઈંડા મુકેછે ૫૦૦૦) પાચ હજાર માખને તોલી હોએતો તેઓ સઘલી વજનમા એક રતલ થાએછે

ગવરનરનો કાએદો ગવરનરને નડેઓ—એક લખનાર જણાવેછે કે તા૦ ૭ મી મેને દીવસે માલટાના ગવરનરના મેહેલ આગલ એક શીપાઈ પેહેરો ભરતો હતો, તેવામા એક સારો પોશાક પેહેરેનુ માણસ પોતાના મોહોડામા એક સળગાવેલી "ચીરૂટ" લઈને ગવરનરના મેહેલમા જતો હતો, એવામા તાહા ઉભેલા સીપાઈએ તુરત તેને ઉભો રાખી કહુ કે તેણે મોહોડામાથી "ચીરૂટ" નાખી દઈને પછે મેહેલમા દાખલ થવુ, સબબ ગવરનરથી તેને એવો તાકીદીનો હોકમ મલેઓછે કે કોઈને સલગેલી બીડી અથવા ચીરૂટે મેહેલમા દાખલ થવા દેવો નહી એ સાભલી તે સાદા પોશાક વાલુ માણસ બોલીઉ કે ઓ સીપાઈ હુ પોતે ગવરનરછુ, તો પણ તે સીપાઈએ તેની કશી દરકાર કીધી નહી અને તેના મોહોડામાથી "ચીરૂટ" નાખી દેવાડીઆ સીવાએ તેને મેહેલમા દાખલ થવા દીધોજ નહી એમ થએઆથી તે પોહોરેગીરને મલતા દર રોજના રોકડમા ફેરફાર થએઓ, અને "ગવરનર જેનરની" તરફથી નવુ હોકમનામુ નીકલીઉ તેમા જે મનાઈ ચીરૂટ વીશે થઈ હતી તેની પાછી છુટ આપી

કેટલું જાણવું જોઈએ—કેટલાક માણસો જેઓ ઓછુંછે થોડુ અને બોલેછે ઘણુ અથવા થોડુ જાણતાછતા ઘણુ જાણવાનો ફાકો રાખેછે, તેઓએ ઉપલો એક સારો સવાલ

ાા ટીના ઘોર સુણ જોરથી જોવલી,
 મસીદમા બાગ મુલલા પે દારે,
સનાન કરી સુંદરી જલ ભરી જાયછે,
 નાહાયછે કઈક નદીને કીનારે મલી માત—૪
જો તુ દીવો જાઇ જોત જા ખી થઈ,
 ચોરને ધુડ સતાઇ પેલ,
પદમ પરફુલીત થયા પતીત થૈ પોયણી,
 બગ ઠગો જાઇ નદી ઘાટ બેઠા મલી માત—૫
ખેડુ ખેતી કરે સોની સોનુ ઘડે,
 લોહ લોહાર ક સાર કાસુ,
નાર મરનારને રાગતાણી રૂવે,
 આખીઅમા એક નહી હોય આસુ મલીમાત—૬
ઉઠી નરનારીઓ ઉઘડી બારીયો,
 દેખયે જૈપારીયો જૈવ ગોવે,
જો વરે મારગુ જાયછે વાટમા,
 ઘાટમા ધોબીજન વસતર ધોવે મલી માત—૭
ધીર સુર વીરતે ધનુર વીધા ધરે,
 રાજદરબાર વાજી તર વાજે,
નોકી બદલાયછે ચોક છ ટાયછે,
 રાય જઇ બાગ મધીપે બીરાજે મલી માત—૮
કુલવતી નારી સતાન સભાનતી,
 મધુર સુખ બોલતી બોલ ઉઠી,
બાલને મારતી ધણીને ધમકાવતી,
 કુઅડ રડા કરે કનેશ રૂઠી મલી માત—૯
હોય ધનવત ધીમત ધોઇ દતને,
 સનાન કરી સરસ સુગધી સુંઘ,
આલસુ એ દીને અકલના આધલા,
 અફીણીયા એ સમે ખુબ ઉંઘે મલી માત—૧૦
આ સને ઉઠી અભ્યાસ જે આદર,
 આઠ દશ માસમા અરથ સાધે,
વન તણા પવણને સેવતા આ સમે,
 થાય આરોગીય તન વરસ આધે મલી માત—૧૧
વીસરી રાયતે વાત પણ સાભરે,
 આ સમે ઉઠી જો યાદ કરીય,
કહીણુ જે દલપતરામનુ કામછે,
 કાવીય કરોસતે તુરત તરીય,
મલી માતને તાત પરભાતમા પુત્રને,
 સુણ કરે વાત ગાઈ રાત વીતી—૧૨

ભરત ચિત્ર શીખવાની ગરબી.

અલબેલીરે અમે માત જોવાને જઇએ ॥ એ રાગડે

આવો આવોરે શીખીએ આજ, ભરતજ ભરવાને ॥
લાવો લાવોરે સગળો સાજ ચીન ચીતરવાને ॥ ટેક
ચીતર ચીતરવાને, ભરતજ ભરવા, માત પીતા મન હરખાવે,
જગ કરતાના કરતબને કાંઈ પ્રઈ ઉતેજન કરવ ॥ ભરત૦૧
પોપટ ચીતરો ને, પાંજરૂ ચીતરો, ચીતરો ગાયો ચરવારે ॥
કુલ ઝાડતો ફુનડા ચીતરોને, ચીતરો આંબે મરવા ॥ ભરત૦ ૨
ચતુર મનુશયના, ચેહેરા ચીતરો, સજનને સાભરવારે ॥
ચીતરો મડપ ચોરી મધ્યે, વરવહુ બેઠા વરવા ॥ ભરત ૦ ૩
ભણતર ભણતી કુવરી ચીતરો, શીખતી પાઠ સુધરવારે ॥
પનઘટની પણીયારી ચીતરો હોય જતી જળ ભરવા ॥ ભરત ૦ ૪
નીરમલ જલની નદીયો ચીતરોને, ચીતરો ગીરીવર ગરવારે ॥
નાટકશાલામા નટ ચીતરોને, ચીતરો નર રતી નરવા ॥ ભરત ૦ ૫
પરવતના પાયામાથી જે, ઝરણા લાગે ઝરવારે ॥
તે ચીતરીને હીમગીરી ચીતરો, ડુંકથી જલ ઠરવા ॥ ભરત ૦ ૬
શીતલ વાયુ વાય શીયાળેને, લાગે પાન વીખરવારે ॥
વૈશાખે વનવેલી ફુલેને, જલ વરસે ભાદરવા ॥ ભરત ૦ ૭
ચીતરોને સજની મોતની સુરતી, દુસટ કરમથી ડરવારે ॥
ભાવે પ્રભુના ભજનીક ચીતરો, અવસર અત ઉગરવા ॥ ભરત ૦૮
રતન સહીત રતનાગર ચીતરોને, ચીતરો નાવ ઉતરવાર ॥
સુત ધવરાવતી સુંદરી ચીતરો, પ્રીતે પુતર ઉછરવા ॥ ભરત ૦ ૯
ઝમરૂખ ચીતરોને, હાડી ચીતરો, બોઈ જ નામ પાથરવારે ॥
ખુબ સુરતની છબીયો ચીતરો, ર ગમેહેલમા ધરવા ॥ ભરત ૦ ૧૦
વીધ વીધના કાંઈ વાશન ચીતરો, ઘરમા ઘણુ વાપરવારે ॥
ગાડી બગીને ચારટ ચીતારો, માજ સવારે ફરવા ॥ ભરત ૦ ૧૧॥
ચીતર થકી ચીત ચીંતા ટલવા, શોક સકલ પર હરવારે ॥
દલપતરામ કેહે દુનીયામા, સુખથી દીવસ નીસરવા ॥
 ભરતજ ભરવા૦ ૧૨

ખુશમતે બહુરૂપ.

ઉપલા નામનુ ગએઆ વરશમા ભરૂચ ગવ ધર્મશાળા શાહનુ એક પુસતક મ રે બોદાની તરફથી ૧ મેને મળ્યુ છે તેની પોહોચ કબુલ કરતામા જણાના માગીએ છઈએ કે આ પુસતક જે તમામ કવીતામા રચેલુ છે તે ઘણી સારા તથા ચોકસાઇથી રચેલુ છે પારસીઓમા કવીતા બનાવવાના બ ખોદા નામ રાખનાર પારસી કવીઓને બાગ અનુભવ છે વેવો માલમ પડે છે હમો માહીએ છઈએ કે આ પારસી પોતાની કોશેશ જારી રાખી એક પછે એક એવા ઘણ એક કાવીઅ રૂપી પુસતકો બનાવે આપણી ભાશામા કવીતની ઘણી અછત માલમ પડેછે, તે આ પરમાણેની ટીકી પર આવુ કોશેસ જારી રાખેઆથી ભરશે એવી આશાછે કદા એઓને ભલામણ કરીએ છઈએ કે હવે તેઓએ બાકી કાન નીતી સબધી વીશએઓ ઉપર તથા ઈશવરી બાબતો ઉપર પોતાની કલમ ચલાવવી

સ્ત્રીબોધ.

પુસતક ૨ જું | સપટેમબર ૧૮૫૮ | આંક ૯ મો.

લાએકીવાલી ઓરત.

ફરેડરીક ધી ગરેટ પાદશાહાની રાણી એલીજેબેથ ક્રીરીસટીઆના.

આ ઊપર જણાવેલી ઓરત એક માહા પરાક્રમી રાજા સાથે પરણેલી હતી, અને જો કે રાણીની પદવી રાખતી હતી તોએપણ કાઈ કારણસર પાદશાહ અને રાણીને કોઈપણ દીવશે માટીબઈએર પરમાણે નહી મેં જોએઆં હતાં એ બાબદ સાંભલી સરવેને તાજુબી ઊતપન થાએછે. રાણીનો પેઆર પોતાના ધણી ઊપર અતીશએ હતો, અને તેજ પરમાણે પાદશાહા તેને પણ ચાહાતો હતો, તોએપણ કોણ જાણે કીહા કારણ ઊપરથી એ બંધેનો મેલાપ નહી થાઓ હતો એ આજની ઘડીસુધી નથી જણાઈઊ તરેહવાર અટકલો તથા વીચારો ગર થકરતાઓ જણાવેછે પણ તે શઘલી માતરે અટકલોછે ખરૂ કોઈ જણાવી નથી શકીઊ. આટલું માતરે જણાએવુ છે કે પાદશાહા જારે નાહાનો હતો તારે તેની ખુશીની વીરૂધ તેને પરણાવેઓ હતો તેથી કદાચને તે બાએડી તેને નાપસંદ થઈ પડી હોએ, એ કદાચ માનવા જોગછે.

ફરેડરીકનો બાપ આકલા સવભાવનો હતો, અને તે એટલો કે જારે ગુસામા આવે તારે પોતાના દીકરા ફરેડરીકને ઘણોજ મારતો, બંદીખાને મોકલાવતો, અને જો એટલું કીધાથી તે છોકરો નરમ નહી થઓ તો એવું કહેછે કે એકાદી વેલા તેનો જીવ પણ તેણે લીધો હોત. ફરેડરીકની પોતાની મરજી ઈંગલંડ દેશના બીજા જારજની છોકરી અમેલીઆ સાથે પરણવાની હતી, પણ તેના બાપના ગુસા આગલ તેનું કઈ ચાલતું નો હતું. બાપની એવી મરજી કે તેનો છોકરો એલીજબેથ કીરીસમીઆના બરનસવીકના અમીરની છોકરી સાથે પરણે, અને એ પરમાણે પોતાની આપખુદીથી જબરદસતી કરી ફરેડરીકને તેની સાથે પરણાવેઓ હતો. ફરેડરીક આખેરે તાએબ થઓ હતો, જો કે તેણે પોતાની નારાજી ખોલી રીતે બતલાવી હતી.

કહેછે કે એલીજબેથની સાસુ ફરેડરીકની માએ એકવારતો ટેબલ ઊપર મોહોટે સઘલા સાંભલે તે પરમાણે એવું કહું હતું કે મારો દીકરો જેની સાથે પરણવાનોછે તે બઇરીતો "પુરી મુરખજછે, જે કઈ તમે તેને પુછો તેના જવાબમા હા, અને ના, એટલાજ બે બોલ, તેને બોલતા આવડેછે, અને તે વલી અમસ્તું વગર કારણે હશી બોલેછે તેથી સાંભા માંણસને કંટાલો છુટેઆ વગર રેહેતોજ નથી. એ વાત ઊપરથી ફરેડરીક પોતાની બેહનને કેહેવા લાગો કે જો કે મને એ મુતલક પસંદતો નથીજ પડતી, તોએપણ માએ જેટલી એને ધીકારેછે તેટલા ધીકારથી હું એની ઊપર નથી જોતો. એનો ચેહેરો, ઘટમ એ કોઈબી રીતે બેડોલ નથી. હુ મારા બાપને ખામુખા દેખાડવા માગુછું કે હું એની સાથે પરણવાને નથી ચાહતો, અને તેજ કારણથી હું એ ઓરતને ધીકારથી જોઊછું, પણ જો ખરૂં મારૂં મત પુછો તો એજછે કે એ ઓરત કઈ ઘણી બેડોલ નથી. હું નથી પરણવા માંગતો તેનું કારણ માતરે એટલુંજ કે એના કરતાં બીજી મને વધારે પેઆરી નજર આવેછે. પણ જારે બાપે જબરદસતીજ કરીને મને તેની સાથે પરણાવાનો ઠરાવ કરેઓછે તારે હું નાચાર છું, એણે સારી કેલવણી નથી લીધી એ વાત ખરીછે, પણ અવે તમે એને સુધારશો એવી હું ઊમેદ રાખુંછુ."

અને પાદરીઓ તથા સાધુ લોક સાથે વાત ચીત કરવાને વધારે ઈછા રાખતી હતી. કેટલાંક નીતી બાબદો વીશે લખાએલાં પુસતકોનો ફરેંચ જબાનમાં તેણીએ તરજુમો કીધો હતો; જરમન ભાશામાંથી બંદગી, અને ભકતીમાન રેહેવા વીશેના પુસતકોનો પણ તરજુમો કરી તેણીએ છપાવી પરગટ કરેઓ હતો, અને દરએક પુસતકની એક એક નકલ ભેટ દાખેલ પોતાના ધણી ઊપર મોકલાવેઆ કરતી હતી. એ પુસતકો તેનો ખાવીંદ સંઘલા માંન સાથે કબુલ રાખતો હતો, અને તેનાં અવેજમા પોતે લડાઈની બાબદ વીશે લખેલાં પુસતકોની નકલ ભેટ દાખલ પોતાની રાણી ઊપર મોકલતો હતો

એલીજેબેથને વરસ દાહાડે ૪૦૦૦૦) ચાલીસ હજાર ડાલર એટલે એક લાખ રૂપીઆનું સાલીઆનું મલતું, જેમાંથી તે ૨૪૦૦૦ ચોવીસ હજાર ડાલર ૬૦૦૦૦ સાઠ હજાર રૂપીઆ ધરમ, ખેરાતમાં ખરચતી હતી. એ ધરમ ખેરાત તેનો એવો તો છુપો થતો હતો કે કોઈને ખબર નહી પડતી હતી, અને લોકને જાહેર નહી પડે એટલા સારૂ તે પોતાનો દેખાવ એવો રાખતી હતી કે કેટલાક લોક તેને લોભી અને નીચી બોલે નો તે ચુપકીદીથી બાબુખા સાંભલતી હતી એક વેલા રાણીને પોતાને સારૂં એક ઊંચી મોતીની માલા ખરીદ કરવાને એક જણે તેને અરજ કીધી, તેને રાણીએ જવાબ દીધો કે જા એ માલા મારી સાંમેથી ખીસાડી નાખ, હું એ માલા ખરીદ કરી એક જણને તાલેવન કરૂં તેના કરતાં હજારો ગરીબોને એટલો પઈસો વેંહેંચી આપું તો તે કેટલું બેહતર; પોતાના ઘેરનો ખરચ ઘણીજ કસરથી ચલાવતી હતી, એક દીવશે એક ફરેંચ બોલેઓ કે અરે આજે રાણીના ઘેરમા ખુશાલી જેવું દેખાએછે કાં એકંદર આગલનુ એક જુનું બખ થઈ ગએલું શાનુસ બતીથી સલગેલું છે. આસતે આસતે ફરેડરીક તેની મોલાકાત વરસમાં એકજ વકત લેવા માંડી, તેબી રાણીની વરસગાઠને દાહાડે કંઈ જુજ વકત તુલીક તોએપણ પોતાની રાણીની સુખાકારી વીશે તે હંમેશ ચીંતા ભરેલો રેહેતો હતો. એક વેલા રાણી એકાએક આજારી થઈ પડી, તેથી તુરત પોતે પોતાને હાતે ડાકટર ઊપર કાગલ લખી મોકલીઊં, તેમા એમ લખી જણાવીઊં હતું. "સાહેબ મેં દલગીરીથી સાંભલીઊં છે કે રાણી ઘણીજ આજારીછે; અને તેની બીમારી વધી પડી ધાસતી ભરેલી થઈ પડે એવીછે તથી તેનો તુરત ઊપાએ કરવા વગર વખત ખોવે તમે પોતે, તથા બરલીન સેહરના બે બીજા પરખેઆત હકીમો જેઓની ઊપર તમારો પુરો વીશવાસ હોએ તેઓની મસલત લઈ રાણીને તંદરોસતીમા લાવવાના ઊપાએઓ જલદી કરવા. આટલુ ખુબ ઈઆદ રાખવું કે જે માણસ, આખા રાજને જરૂરનું છે, જે માણસ ગરીબોને જરૂરનુંછે, અને જે માણસ મને પોતાને જરૂરનુ છે તે આજારી પડીઊછે, અને તેનો જીવ ધાશતીમાં આવી પડેઓછે "

ફરેડરીકે મરતી વકતે પોતાના વશીઅત નામામાં ૧૦૦૦૦ દસ હજાર ડાલર પોતાની રાણીના સાલીઆનામાં વધારો કરી અપાવેઓ હતો. ફરેડરીક પોતે બીજી વસીઅત નામામા આટલું વધારે લખી ગીઓ હતો કે મારી આખી પાદશાહીના વખતમાં એક જરા પણ મને દીલગીર કરવાનું એકબી કારણ એલીજબેથે મને નથી દેખડાવીઊં, અને તેની નેકી અને ધરમાતુ પણાથી, મારી તરફ તેની તાબેદારી, તથા તેનાં ખરા એકીન અને દીલોજાનથી એ બાએડીની તારીફ મારાથી થઈ નથી શકતી.

એલીજબથ પોતાના ધણીના મરણ પછી ૧૧ વરસે પોતે મરણ પામી. મરતી વેલા તેનું આકીન એક ખોદા ઊપર અને પોતાના બચાવનાર ઊપર મુસતકીન હતું; અને તેના મોહોડામાથીં આસ પાસ ઊભેલાઓને સારૂં છેલી ઘડી સુધી સુખ અને દીલાસાના સખુનો નીકલેઆ હતા

કાવ્ય.

ખરૂં છે કે જેમ કેટલીક ચીજો આપણે હમેશ જોએઆ કરીએ છઈએ તેમ આપણને તેઓ વીશે કદી કશો વીચાર થતો પણ નથી. સુરીઅ, ચંદર, તારા, પાણી, હવા વીગેરે અતી અગતીઅના પદારથો આપણે દર રોજ જોઈએ છઈએ એટલુજ નહી પણ આપણ લુગરાઓની પેઠે તેઓનો બે ધડક ઊપઈઓગ કરેઆ જઈએ છઈએ, તો પણ તેઓ શા પદારથછે, અને તેઓ કેટલા અગતીઅનાછે એ ઊપર

કોઈ દાહાડો પણ કોઈએ ધેઆન પોહાચાડીઊં નહી હશે. એ દાખલા પડતા મુકી આ બીનાને મથાલે ટાંકેલો પદારથ તપાશીએ છઈએ તો માલમ પડેછે કે એ જેટલો ઊપઓગી પદારથછે એવા ઊપઓગી પદારથ બીજા થોડાજ હશે, તોપણ એ વીશે કોઈએ વીચાર કીધો હોએ, અથવા એ પદારથ માણસોને કેટલો ઊપઓગીછે, એ ખેઆલ ભાગ્યેજ કોઈનાં મનમાં આવેઓ હશે. એક લખનાર ખાતરી ભરેલી રીતે સાબેત કરી આપવાની તજવીજ કરેછે કે કાચથી લોકોને અતી ઘણા ફાએદા થએલાછે, તે કેહેછે કે જો કાચ જેવી કોઈ વસતુ હોત નહીતો દુરબીન અને બારીક બીન જેવાં માહા ઊપઓગી ઈનતરો, જેનું સુખ આજ આપણે ભોગવીએ છઈએ તે આપણાં જોવામાં આવત નહી. એ ઈઅનતરોથી કેવી આશચરીઅ કારક શોધ આજ સુધી થઈછે, તથા એજ ઈઅનતરોથી આગલ બીજી કેવી સોધો થશે તે કાંઈ કેહવાઈ શકાતું નથી, એ સઘલાનો આધાર માતરે કાચ ઊપરછે. વલી એક બીજો લખનાર કાચનો સોના સાથે મુકાબેલો કરેછે, તે કેહેછે કે સોનું એવો પદારથ છે કે જેનાં લોભમાં પડી લોકો એક બીજા સાથે લડી મરેછે, પણ તેથી વીરુધ કાચ એવો પદારથછે કે જે લોકોને દુખમા મદદ કરેછે—જેઓને બરાબર દેખાતું નથી તેઓ એના ચશમાં પેહરેછે, જેથી કરી તેઓને રોશણીનો ચરાગ હંમેશાં ઝક ઝકતો રેહેછે. સબી પાડવાનો સાચો અને એવાંજ બીજાં માહા ઊપઓગી ઈંઅંતરો જેઓ કાચ વગર સંપુરણ કેહેવાતાં નથી, તે ઈઅંતરો કાચ વગર કેહેવા નીર ઊપઈઓગી થઈ પડત તે કેહેવાઈ શકાતુ નથી. આ પરમાણે કાચ વીશે માતરે બે ગરંથકારોનાજ વીચાર આપેઆ છે. હજી બીજા ગરંથકારોએ કાચ વીશે જુદા જુદા વીચાર આપેઆછે, તે સઘલા અતરે દાખલ કરવાની કશી અગત નથી સઘલા એક આવાજે એટલુંજ જણાવેછે કે એ પદારથ લોકોનાં સુખને માટે અગતીઅનો જાણી પરમેશવરે તે પદારથ બનાવવાની મણુંશીઓના શકતી મુકીછે.

એ પદારથનાં બલે કરીને જેવી આશચરીઅ કારક શોધો થઈછે, તેવીજ આશચરીઅ કારક રીતે એ પદારથની પોતાની પણ શોધ થઈછે. કેહેછેકે એક સમએ એક વાહાણ પુશકલ સાજી ખાર ભરીને એક દેશથી હંકારી જતું હતું, તેવામાં એકાએક નોશાન લાગાથી તેને એક નજદીકનાં મુકામ આગલ લંગર કરવાની જરૂર પડી. માણસો તુરત કીનારે ઊતરી પડીઆં, અને પોતાને માટે કાંઈ ખોરાક પકાવવાની તજવીજ કરી, કીનારા ઊપર સાજી ખારના મોહોટા કકડા ગોઠવી તેનો ચુલો બનાવીઓ, અને ખોરાક તઈઆર કીધો. ભોજન લીધા બાદ તેઓને સલગાવેલો ચુલો થંડો પાડતાં એક પાર દરશક અને ઘણીજ શોભાઈતી વસતુ નજરે પડી; એ વસતુ કાચનો એક દડો હતો. ખલાશીઓએ વસતુ જોઈ ઘણા ચકીત થઈ ગએઆ. એ વસતુ એકાએક ચુલાની અંદર શી રીતે આવી એ વીશે તેઓમાં કેટલોક વાર સુધી ટક ઝક ચાલી, પછી અંતે તેઓ તે શેહેરમાં લઈ ગએઆ, જાંહાના કેટલાક સમજુ લોકોએ ખલાસીઓથી સાંભલી લીધેલી હકીકત ઊપરથી એવું શોધી કાહાડીઊં કે સાજી ખાર અને કીનારેની રેતી એ બંધે મલીને આ પદારથ બનીઓછે. એવો ચોકસ વીચાર કીધા બાદ તેઓએ સાજીખાર અને રેતી આ બંધે પદારથોની મેલવણી કરી એ અખતરો તપાસવાની તજવીજ કરી, અને તેમાં તેઓ ફલદરૂપ થએઆ. તેઓએ જોઈઊં કે સાજી ખાર તથા રેતી અથવા ચકમકની ભુકી આ બે પદારથોને કોઈ ચોકસ પરમાંણમાં લેલીઆ હોએ તો તેથી કાચ જેવી એક પારંદરસક વસતુ બનેછે. અલબતા હાલ આપણને એ પદારથ રાત દાહાડો નજરે પડેછે તેથી એ વીશે આપણને જરી આતુરતા થતી નથી, તો પણ જે વેલાએ એ એકાએક ઊપલાં વાહાણના ખલાશીઓની નજરે પડીઓ તે વેલાએ તેઓને તો ખચીત અતીશએ આશચરીઅ લાગું હશે.

એક ઓરતની વખાણવા લાએક ધીરજ.

કેલવાએલી અને સીખેલી ઓરતની કેટલી જરૂરછે, અને તેવી કેલવાએલી ઓરતોના ખાવીંદો કેવી રીતનાં સુખ ભોગવેછે તેનો એક દાખલો આ નીચેની વાત ઊપરથી માલમ પડશે.

વર બાએડીનુ એક જોડું ઘણાંજ સુખ ચેનમાં એક બીજાં સાથે ખુશમાં પોતાના દાહાડા કાહડતું હ

તું. એ બંધે વર બાએડી ઘણાંજ ગરીબ, મીલનસાર અને ભકતીમાન હતાં, તેઓ ઊપર ઈશ્વરની રેહમ થએઆથી બાએડીને પેટે ફરજંદ થેવા લાગા. એક પછે એક એવા બે છોકરા અવતરેઆ. એ બંધે છોકરા ઘણા સારા ખુબશુરત અને ઘટન વાલા હતા પાંચ વરસની વએ પુગા તાહાં સુધી તેઓ સઘલા ખુશી ભરેલી હાલતમાં રહેઆં. મા બાપે જાણીઊ કે તેમના છોકરા મોહોટા થતા જાએછે, તેમને તઘલી પરકારની સારી કેલવણી આપવી જોઈએ. એમ ધારીને તેમને પોતાના જેવાં ભકતીમાન બનાવાની કોશેસો કરવા માંડી. છોકરા નવ દસ વરસની વએના થએઆ એટલામાં ઘણા ચબરાક તથા નીતીવાન થએઆ. આ વેલાએ માંબાપ બાલકો લણી, અને બાલકો મા બાપ બાણી ઘણાજ ખુશીથી જોતા હતાં, એવામા આ સમાનના ચકરની વલાણમાં તેઓ ઝપડાઈ ગીઆ એક દીવસે બાપ પોતાના રબેતા પરમાણે ચાકરી ઊપર ગએઆ, મા પોતાનું ઘરનું કામકાજ કરેછે, એટલામા એક છોકરો માંદો પડીઓ, તેની જતન મા કરેછે, એટલાજવારમાં બીજો છોકરો પણ આજારી પડેઆ. એ બંધે ભાઈઓની માંદગી જાજો વાર રહી નહી, એક કલાક થએઓ નહી એટલાવારમાં તે બન્ને છોકરાઓએ પોતાનો પરાણ પોતાના પેદા કરનારને હવાલે કીધો. આ વેલા પેલી બીચારી એકલી પડેલી માની કેહવી હાલત થઈ હશે તે વાંચનારને સમજાવા કરતાં ધેઆનમા વધારે આવી સકશે તે ઓરતે એકદમ પોતાના બન્ને છોકરાને આ પરમાણે મરણ પામેલા જોએઆથી તેહીનું હઈડુ ભરાઈ આવીઊં, અને તે એકદમ હઈડુ છોડી મેલી રડવા લાગી. કેટલોકવાર સુધી એકલી રડીઆ કીધી, ન મલે પાસે કોઈ પડોસી કે જે તેને દીલાસો આપે, અંતે કેટલેક વાર પછે તેણીએ રડવું બંધ કીધું, અને વીચારવા લાગી કે હવે રડવાથી કશો ફાએદો નથી, બનાવ જે બનવાનો હતો તે બનીઓ, અને ઈશ્વરની મરજી થઈ તેથી તે બાલકો મરણ પામીઆં હવે એઓ પાછલ રડાકુટ તથા કલાપીત કરવાની કશી જરૂર નથી. એવો ડાહાપન ભરેલો વીચાર કરી તે ઓરત તુરત હોશીઆર થઈ, તેણીએ વીચાર કીધો કે મારો ખાવીંદ બાહારનાં કામકાજની ખટપટમા પડેલ સાંજરે આવશે તારે તે આવો ગજબનાક બનાવ જોઈ એકદમ ઘાબરો પડશે, માટે માહારે તેને કોઈ રીતનો દીલાસો આપવાની તઈઆરી કરી રાખવી જોઈએ, એવા વીચારથી તેણીએ એક કલપેના શોધી કાહાડી અને તે કલપના આબાદ લાગુ પડી મરણ પામેલા બંધે છોકરાને એક બીછાના ઊપર મુકી તેમના ઊપર એક ચાદર નાખી તે ઓરત પોતાના ધણીની રાહા જોતી બેઠી. શાજ પડી, ધણી ઘેરે આવેઓ, આવતાજ તેણે હમેશના રબેતા પરમાણે છોકરાઓની ખબર પુછી. ઓરતે જવાબ દીધો કે "એક ઠેકાણે ગીઆછે જે વીશે કઈ ફીકર નહી કરવી કારણ તાહા તેઓની બરદાસત ઘણીજ માવજતથી થશે." એમ કહી ધણીને માટે તુરત ચા તઈઆર કીધી, અને બન્ને જણા ચા પીવા બેઠાં. ચા પીતા પીતા બાએડીએ વાત છેડી, તે બોલી "પેઆરા ખાવીંદ હું તમને એક વાત પુછુંછું તેનો વીચાર કરીને ઊતર આપજો. એક માહારા દોસતે મહને બે માણક રાખવાને આપેઆ હતા, આપતી વેલા તેણે કાંઈ મહને કેહુંતુ નહી કે હું પાછા લેઈસ, તે માણકો મોહોટી ખુશીથી મેં રાખીઆ હતા, અને તેમની જતન મારા જીવ કરતા વધતી હું કરતી હતી, વારંવાર મહને દેહસત લાગતી હતી કે રખે તેઓ ખોવાઈ જાએ, અથવા રખે તેમને કોઈ ચોરી જાએ, પણ માહારી સંભાલ એવીનો હતી કે તેઓ કેટલુંક સુધી જલવાઈ શકાએઆ, પણ અફસોસ આજે તે દોસત તે માણકો પાછાં માગેછે, તેથી માહારો જીવ ઊદાસ થઈ ગએઓ છે, અને જારનું તે મે સાભલીઊં છે તારનુ મહને કશુ સુજ પડતું નથી, માટે માહારા પેઆરા ખાવીંદ હું એ વાત વીશે તારો વીચાર પુછુંછું. શું તુ એવી સલાહ આપેછે કે તે માણકો હું તેને પાછાં આપુ? અગર તું એવી સલાહ આપનાર હોએ તો તે બોલી આ અગાઊ સારી પેઠે લાબો વીચાર કરજે, કે જે માણકો મે આટલી બધી સંભાલથી કેટલાં વરસ થએ આં મારી જોડ રાખેઆછે તે એકાએક મારીથી કેમ પાછાં આપી શકાશે, અને તે પાછા આપતાં મહને કેટલું દુખ સોસવું પડશે." એટલું બોલી તે ઓરત મુંગી રેહી પેલો ખાવીંદ પણ વીચારમા પડીઓ કે જવાબ તે શો દઊં, અગરજો હું તે પાછાં આપવા કહુંછું તો ઓરતનો જીવ ઘણો કચવાએછે, અને તેણીની હાલની બોલી ઊપરથી સાફ માલુમ પડેછે કે

તે માણકો પાછાં આપતાં તેણીને ઘણું દુખ લાગેછે, અગરજો હું તેણીને રાજી રાખવા સલાહ આપું કે ના તે તારી જોડે રવા દે અને પાછાં ના આપ, તો તે એક જાતની લુચાઈ કેહેવાએછે. -શું કોઈએ પોતાનો માલ આપણને રાખવા આપેઓ તે આપણો થએઓ કે ? ના એવું કદી બને નહી, કાંઈ ચાતા નહી જે ખરેખરી સલાહ આપવીછે તે હું માહારી બાએડીને આપું, અલબતાં પેહેલાં તેણીને લગાર દુખ લાગશે, પણ પાછલથી તેણીને સંતોસ થશે કે મેં કશું અણઘટતું કરીઊં નથી, જેનો માલ તેને પાછો આપેઓછે. આ પરમાણે પેહેલાં સારી પેઠે પોતાના મનમા વીચાર કરેઆ પછે તે મરદે પોતાની ઓરતને પોતાનો વીચાર ખુલી રીતે કહી જણાવેઓ, અને તાકીદ કરી કહીઊં કે "ઓ પેઆરી નેકબખત ઓરત, તારા મનમાં એકાએક એવો વીચાર કેમ આવેઓ કે આવી દેખઈતી વાતમાં તે મારી સલાહ માગી, મારાં મનમાં એવો કદી વીચાર હતો નહી કે આવી રીતે તારી દેઆનતમાં લગાર પણ ફરક પડશે, હું હમેશા એમજ ધારૂંછું કે તું જેવી નીતીમાન અને તું જેવી ભકતીમાન બીજી થોડીજ ઓરતો હસે, એટલું છતા બે માણક સરખી નજીવી (પછે કીમતે ગમે એવી મોઘી હોએતો શું થઈઊં) ચીજ ઊપર તારી નજર ફરી અને પારકાનો માલ પાછો આપતાં તને આટલી દલગીરી ઊપજી, ઓ મારી પેઆરી ઓરત, જલદી અને તુરત તારે પોતે જઈને જેના હોએ તેને તે માણકો હવાલે કરવાં જોઈએછે, એટલુંજ નહી, પણ તેની જોડે માફ માગવી જોઈએછે કે તે અણઘટતી રીતે રાખી મુકવાની તેં તજવીજ કરી હતી." પોતાના ખાવીંદને મોહાડેના આ સખુનો સાંભલાંજ તુરત તે તેનો હાત પકડી જે ઓરડામાં પેલા છોકરા રાખેલા હતા, તાંહ લઈ ગઈ, અને તેમના ઊપરથી પેલી ચાદર ઊચકી નાખી બોલી " ઓ પેઆરા ખાવીંદ જે બે માણકો વીશે મેં તારી સલાહ લીધી તે બંધે માણકો આ પડેલાંછે એ માણકો ઈશવરે રાખવા આપેઆ હતાં અને આજે એક દમ તેજ ઈશવરે પાછાં લીધાછે." બાપ પોતાના બંધે છોકરાઓને મરણ પામેલા જોઈ એવોતો ધબરાટમાં પડીઓ કે તેનાથી એક હરફ પણ બોલાઓ નહી. તે એકદમ જાર બેજાર રડવા લાગીઓ. જો પણ આ વેલાએ પેલી નેકજાદ ઓરતને પણ કાંઈ થોડું દુખ થતું ન હતું તોપણ તેણીએ હીમત ધરી તુરત પોતાના ખાવીંદને વારીઓ, અને બોલી કે " ઓ પેઆરા ખાવીંદ તુંએજ હાલ મને નસીઅત કરી કે કોઈનો માલ રાખીમુકવાની આપણને કશી સતા નથી, માટે જેનો હોએ તેનો સીતાબીથી પાછો આપવો જોઈએ, એટલું ધ્યાંતું હાલ આટલો શોક ભરેલો કેમ થએઓ? એ બાલકો ઈશવરે આપણને રાખવાને આપેઆં હતાં, ને આપણે અતીશએ જાલવણી કરી રાખીઆ હતાં, પણ હવે તે પાછાં લેવાની તેની મરજી થઈ તો હવે તે આપવાને શા માટે આપણને આટલી દીલગીરી ઊપજવી જોઈએ ? વાસતે ઓ મારા પેઆરા ખાવીદ ઊઠ હવે આપણે તે ઈશવરનેજ ઈઆદ કરીએ અને એમ બોલીએ કે તુંએ જે ચીજ આપી હતી તે તુંએ પાછી લીધીછે એમાં અમે કઈ પણ અટકાવ નથી કરતા. આવા ધીરજના અને દીલાસો આપનાર શબદો સાંભલીઆથી પેલા મરદનાં દીલમાં એવી તો મજબુત અસર થઈ કે તુરત તેણે પોતાનું રૂદન બંધ કીધું અને તે બાલકોની લાસને દફનાવવાની તઈઆરીનાં કામમાં ધીરજ ભરેલા દીલથી તે કામે લાગીઓ, અને તે થંડા દીલથી બરોબર બજાવીઊં.

ખરેખર ગોહતની વેવા બાએડીઓ પોતે પોતાને તથા પોતાના ધણીને આવી રીતે દલાશો આપે તથા તેમની ગમીમાં આટલો ઘટાડો કરી શકે એવી બાએડી આપણા સઘલાઓની હોએ તો કેવું સારૂં !

બચ્ચાંની બાબત.

આપણા કેટલાએક લોકોને જેવારે કોઈ ફરજંદ થએલાં નહી હોએછે તેવારે કેટલાક લોકો રાત દીન એટલીતો ઈનતેજારીથી એફાદ બે ફરજંદોના મોંહોડાં જોવાની ઈછા રાખેછે, કે જેટલી ઈનતેજારી તેઓ કોઈ કાલે પણ બીજી કોઈ બાબદો વીશે રાખતા નહી હસે. એટલુ છતાં પણ પાછલથી એક જુદોજ દેખાવ નજરે પડેછે, રાત દીન ઈનતેજારી બાંધવતી માંબાપોને જારે ફરજંદ થાએછે તારે તેઓ એકદમ બેદરકાર થઈ ગએલા માલમ પડેછે. બાલકનો જન

મ થએઓકે માં બાપો જાણેછે કે તેઓ હવે પાર પડીઆં અને ઈશવરથી તેઓની મુરાદ બર આવી. આ વેલાએ હરશ તથા આનંદમા આવી માં બાપો તે બાલકની ઘટતી અને જોઈતી માવજત કરતાં નથી. પણ પોતાની ટુક સમજ પરમાણે બે વકુફી ભરેલા ઊંઠ વઈદાં કરેછે. બાલકને જરા અડચણ થએલી માલમ પડીતો તુરત ડાકટર હાજર થએલોજછે પછે તે બાલકની હાલત જોઈલિઓ. છ માસની મુદતમાતો ઓછામા ઓછી બારવાર ડાકટરની દવાઈ લીએછે. ડાકટરનીજ દવાઈ કરી મા બાપો ધરાતાં નથી પણ કેટલાકોનો વલી નીમ હકીમો તથા ધુતારાઓની જાલમા ફશી પડેછે, અને તેથી બાલકોના મરણની સંખીઆનો બેધડક વધારો થઈ પડેછે

ઈંગલંડ અને વેલશમા કાહાડેલી શતા ભરેલી ગણતરી ઊપરથી એવું માલમ પડેછે કે પાચ વરશની વએ પુગાની અગાઊ સેકડે ૫૦) બાલકો મરણ પામેછે. આ પરમાણેની ગણતરી હાત લાગાથી તે વીશેની તલાસ કરતાં એવું માલમ પડીઊંછે કે એ બાલકોનાં જે મરણ થાએછે તે તેમના મા બાપોની બેપરવાઈથી થાએછે. આ પરમાણે સેંકડે ૫૦) બાલકો મરણ પામેછે, તેમજ બાકી જે ૫૦) જીવેછે તેઓ પણ અસુખી રેહેછે, તેમની તંદુરૂશતી સદા બીગડેલી રેહેછે એટલુજ નહી પણ તેમનાં મનની હાલતમા પણ ઘણો ફેરફાર થાએછે, તેઓનો મીજાજ બગડી જાએછે, તથા તેઓ હઠીલાં અને હલકડ માલમ પડેછે એ વધલો જે બીગાડ થાએછે તેનો મુખીઅ આધાર બચાના મા બાપો, અથવા તેમની તરબીઅત કરવાનું કામ જેઓને સોંપેલું હાએછે, તેમના ઊપર રેહેછે ખરૂં છેકે મા બાપો અથવા વાલીઓ જાણી જોઈને બાલકોને દુખી કરતાં નથી, તોપણ તેમના અગનીઆનપણાથીજ તે કુવલી વએના બાલકો હેરાન થાએછે એવી અડચણોનો અટકાવ કરવા માટે એક લખનાર શુચના તરીકે કેટલાક ખોલાસો કરેછે તે આપણાં લોકોને માટે જરૂરનો જાણી અતરે દાખલ કરીએ છઈએ

બાલકોને ધવાડનારી અથવા પોતાની માના દુધ શીવાએ બીજાં કોઈ પાશ ધવડાવવું ન જોઈએછે.

જેમ બને તેમ બાલકોને થોડા હીચકા નાખવા જોઈએછે ઘણી હીચ ઘાલવાની ટેવનો સુવાવડમાથીજ અટકાવ કરવો જોઈએછે

બાલકને સુવાડતી વેલાએ તેમનું જમનું પાસું જોહારીને લાગે એવી રીતે લગાર વાંકું સુવાડવું.

બાલકોને માટે શઊથી સરસ ખોરાક એછે જે, બીસકીટનો ભુકો કરી તેને પાણીમાં હરધો કલાક સુધી ઊકાલવું, અને તારપછે તે પાતી વેલાએ તેમાં લગાર ખાડ અથવા બતાશો નાંખવો.

મીઠાસ, બાલકોના હકમાં ઘણો અગુણકારો છે, માટે જેમ બને તેમ મીઠાસની અસરે બાલકને જવા દેવું નહી

નવાડતી વેલા જેમ કેટલાંક માણસો બાલકોને મરડી ચોલી, તથા તેલ ઘી વગેરે ચીકણા ગદારથો લગાડી, પછે તે ચીકાસ ફીટાડવાને ઘણા ગરમ પાણીથી બાલકોને નહવારેછે, તેને બદલે દરરોજ સવારમાં બાલકને એક નાહાની તરાભરી ભરી ફુકાં અથવા સુમરાઆ પાણીએ નહવાડીઆં હાએતો તે ઘણું બેહતરછે.

બાલકોને રાતના મીત આવે અને તેમની માને અથવા બાપને ગત પડી કંટાલો ન આવે એટલા માટે કેટલાક લોકો બચાને દારૂ વગેરે કેફી વસતુ લગાર આપેછે, પણ તેમ કરનારાંઓએ સારી પેઠે ઈઆદ રાખવું કે એક ટીપું દારૂ બાલકને એક જેહેરના કતરા બરાબરછે, માટે એવી ચીજો બાલકોને કધી દેખાડવીજ નહી.

બાલકને ઘણું કરીને ૯ માસ થએઆ પછે છોડવવું, આ વેલાએ તેની ઊપર ઘણી સંભાલ રાખી તેને માતરે એકજ ગાએનાં દુધનો ખોરાક આપવો અથવા એ દુધમાં બીશકીટનો ભુકો નાખી તેને હરધો કલાક ચુલા ઊપર ઊકાલવું અને પછે તે કાળે બાલકને આપવી. પણ જાંહાસુધી બાલક એક વરસની ઊમરે વવે નહી તાંહાંસુધી એ ખોરાક ઘણોજ થોડો અને અંદાજાસર આપવો. સવા વરસ પુરૂં થાએ એટરે જરા તેના ખોરાકમાં ફેર બદલી કરવી, તે એવી રીતે કે કોઈ કદાચ બાલકને લગાર ગોશ આપવુ અથવા શેરવો આપવો. બનેતો બાફેલુ અથવા ભુંજેલું ગોશ આપવુ. તેમજ બને તાંહા સુધી ચીકીનનો ખોરાક બાલકને આપવો નહી, જોઈએ તો નાહની સરખી મુરગી પકાવી તેનો ખોરાક આપવો.

જો બાલકની તંદુરૂસતી સારી હાએ નહી અને તે માંદું હાએ, અથવા તેને દાંત આવતા હાએતો. એ

વાં વેલાએ બાલકને ચાલતાં શીખવવું નહી જોઈએછે.

બને તેમ કરી બચાંને ખોરાક અંદાજાસર આ પવો, તેમાં દાંત આવતી વેલાએતો જેમ બને તેમ થો ડો ખોરાક આપવો.

આ ટુક ચેતવણી ઊપર જો માતાઓ ધેઆન આપશેતો આશાછેકે હાલ જેવો ખીડાએલાં અથવા હું મેશ માંદાં બાલકો આપણે જોઈએ છઈએ તેમાં કાંઈ જાણવા લાએક સુધારો થશે. બાલકોની તંદુરૂસતીનો મુખીઅ આધાર તેમની માતા ઊપર રેહેછે, માટે જરૂર કરી આ વાત માતાઓએ મન પર લેવી.

પીકીન શેહેરમાં રેહેનાર એક માંદરીન.

પાસેનો ચીતાર જોવાથી માલમ પડશે કે એ મો ટું ઊમદા હવેલીનો ચીતારછે. એ ઘરમા એક માદ રીન હાતમાં એક વીણા લઈને ખુરસી ઊપર બેઠેલો દે ખાએછે, અને પાસે એક ચાનું પેઆલું હાજર થએ લુંછે. પેઆલાં ઊપર હાત નાખેલોછે અને તે ગોએ આ રકાબીમાં રેડી પીવાની તઈઆરીમાં હોએ એવું દેખાએછે. જેમ આ માંદરીન અને એનાજેવા બીજા ઊંચા હોદા ધરાવનાર મોટા અમલદારો મોજ મજા માં પોતાના દાહાડા કાહાડેછે, તેમજ એઓને ઊંચા હોદા મેલવવાને કાંઈ થોડી મેહેનત કરવી પડતી નથી. કેહેછેકે એઓ માહેલા ઘણાખરા ગરીબ કુલમાંથી ઊ તપન થએલા હોએછે, તોપણ તેઓ હલુ હલુ નાહાના નાહાના હોદા ધરાવતાં પછે આગલ ચાલતાં કોઈ મો હોટા શરકારી હોદા ઊપર લાગુ પડેછે. જેવારે સરકારી ખાતાંમાં કોઈ તેવી સારી જગા ખાલી પડી એટલે એ છામાં ઓછા બસો ઊમેદવારો બાહાર પડેછે, જેઓની પરીકશા લઈ સઊથી સરસને પસંદ કીધામાં આવેછે. એ ઊમેદવારોની પરીકશા લેવાનું મકાન પણ કાંઈ જેવું તેવું નથી. પીકીન શેહેર મધે એક મોહોટી ઈમા રત એ કારણસર તઈઆર કરી રાખેલીછે, એ મકાન ના ઊમેદવારોની પરીકશાને માટે જુદા જુદા ઓરડા કીધેલા હોએછે, જે દરએક ઓરડામાં એક એક ઊમે દવારને છુટો છુટો બેસાડીઆમાં આવેછે કે જે જગા ઊપર તેને કોઈ બીજા ધણીની મદદ મલી શકે નહી. એ ઓરડામાં ઊમેદવારોને બેસાડીઆ પછે તેમની પ રીકશા ચાલેછે, એ પરમાણે લાગટ તરણ દહાડા સુ ધી તેમની પરીકશાનું કામ ચાલુ રેહેછે. તારબાદ તે ઊમેદવારોના લખેલાં કાગળો તપાસવામાં આવેછે, અ ને જેનું કામલ પસંદ પડે તે ધણીનું નામ, જે તેણે કેહેવતમા લખેલું હોએ, તે લેફટેનંટ ગવરનરની આ ફીસની દેવાલ ઊપર વલગાડીઆમાં આવેછે. અને તારપછે ધામધુમ સાથે એ પસાર થએલા ઊમેદવારને તે હોદો આપેઆમાં આવેછે. અલબતાં બસોથી તે રણસો ઊમેદવારોની વચમાં જે એક ઊમેદવાર પસા ર થાએ તેને વધારે માંન અને કીરતી ઘટેછે. પાસે ના ચીતારમાં જે માંદરીન હાલ આરામ ભોગવતો બે ઠેલો માલમ પડેછે, તે માંદરીન જોપણ એક ગરીબ કુ ટુંબનો પુરૂશછે, તોપણ પોતાના જાતી બલ તથા ચં ચલાઈથી ઊપર જણાવેઆ પરમાણેની કઠણ પરીકશા મા પસાર થએઓ હશે તારેજ તેને ઊંચો હોદો મ લીઓ હશે, અને તે તેનું સુખ ભોગવતો હશે. એ માંદરીનની સાથે તેની ખુબસુરત બાએડી પણ એક મોહોટો વીણો લેઈને બેઠેલીછે. તેણીનાં શરીરમાં એ ક લાંબો જભોછે, જે છેક તેણીના નાહનકડા પગ સુ ધી આવેલોછે. ચીનાઓમાં ઓરતની ખુબ સુરતી ટુકા પગ ઊપર વધારે આધાર રાખેછે. એ ઓરતની જમની બાજુએ એક નાહાનું પણ ફરબે બચું તેની દાઈ સંગાથે રમતું માલમ પડેછે. જેમ આપણાં કેટ લાએક લોકોમાં બાલકોની તરબીઅત પાછલ તેમનાં માંબાપો જોઈતી અને ઘટતી સંભાલ રાખતાં નથી, તેમ માંદરીનોમાં નથી, તેઓતો પોતાના બાલકોને બાલપણ માહેથી જોઈતી કેલવણી આપવાની પોતા ઊપર એક મોહોટી ફરજ સમજેછે. જેમ માંબાપો બા લકોને કેલવણી આપવા પાછલ મેહેનત લીએછે, તેમ જ તેમનાં બાલકોમાં બાલપણથીજ નીતી ગુણોની એવીતો અસર થાએછે કે માંબાપોનાં હુકમ પર માણે ચાલવું, અને માંબાપો ઊપર પેઆર રાખવો એ તેઓ પોતાની પેહેલી ફરજ સમજેછે. કાંઈ આ પરમાણે બાલકો પોતાનાં માંબાપો ઊપરજ હેત રા ખી તેમનાં હુકમો પરમાણે ચાલવાની તજવીજ કરે છે એટલુંજ નહી, પણ તેઓ પોતાના સીકશકો સાથ પણ તેજવીજ રીતે ચાલેછે, અને હંમેશાં તેમના ઊપ્ તેને માન આપી મરીઆદાથી ચાલેછે. ચીં સે નામનો એક શખસ જે લાંબી મુદત હથી ચી

પીકીન શેહેરમા રેહનાર માદરીનનુ ઘર

વાં વેલાએ બાલકને ચાલતાં શીખવવું નહી જોઈએછે.

બને તેમ કરી બચ્ચાંને ખોરાક અંદાજાસર આપવો, તેમાં દાંત આવતી વેલાએતો જેમ બને તેમ થોડો ખોરાક આપવો.

આ ટુંક ચેતવણી ઊપર જો માતાઓ ધ્યાન આપશેતો આશાછેકે હાલ જેવાં પીડાએલાં અથવા હંમેશ માંદાં બાલકો આપણે જોઈએ છઈએ તેમાં કોઈ જાણવા લાએક સુધારો થશે. બાલકોની તંદુરૂસતીનો મુખીઅ આધાર તેમની માતા ઊપર રેહેછે, માટે જરૂર કરી આ વાત માતાઓએ મન પર લેવી.

પીકીન શેહેરમાં રેહેનાર એક માંદરીન.

પાસેનો ચીતાર જોવાથી માલમ પડશે કે એ કોઈ ઊમદા હવેલીનો ચીતારછે. એ ઘરમાં એક માંદરીન હાતમાં એક વીણા લઈને ખુરશી ઊપર બેઠેલો દેખાએછે, અને પાસે એક ચાનું પેઆલું હાજર થએલુંછે. પેઆલાં ઊપર હાત નાખેલોછે અને તે એએ આ રકાબીમાં રેડી પીવાની તઈઆરીમાં હોએ એવું દેખાએછે. જેમ આ માંદરીન અને એનાજેવા બીજા ઊંચા હોદા ધરાવનાર મોટા અમલદારો મોજ મજામાં પોતાના દહાડા કાહાડેછે, તેમજ એઓને ઊંચા હોદા મેલવવાને કાંઈ થોડી મેહેનત કરવી પડતી નથી. કેહેછેકે એઓ માહેલા ઘણાખરા ગરીબ કુલમાંથી ઊતપન થએલા હોએછે, તોપણ તેઓ હલુ હલુ નાહાના નાહાના હોદા ધરાવતાં પછે આગલ ચાલતાં કોઈ મોહોટા શરકારી હોદા ઊપર લાગુ પડેછે. જેવારે શરકારી ખાતાંમા કોઈ તેવી શારી જગા ખાલી પડી એટલે ઓછામાં ઓછા બસો ઊમેદવારો બાહાર પડેછે, જેઓની પરીકશા લઈ સઊથી સરસને પસંદ કીધામાં આવેછે. એ ઊમેદવારોની પરીકશા લેવાનું મકાન પણ કાંઈ જેવું તેવું નથી. પીકીન શેહેર મધે એક મોહોટી ઈમારત એ કારણશર તઈઆર કરી રાખેલીછે, એ મકાનના ઊમેદવારોની પરીકશાને માટે જુદા જુદા ઓરડા કીધેલા હોએછે, જે દરએક ઓરડામાં એક એક ઊમેદવારને છુટો છુટો બેસાડીઆમાં આવેછે કે જે જગા ઊપર તેને કોઈ બીજા ધણીની મદદ મલી શકે નહી. જે ઓરડામાં ઊમેદવારોને બેસાડીઆ પછે તેમની પરીકશા ચાલેછે, એ પરમાણે લાગટ તરણ દહાડા સુધી તેમની પરીકશાનું કામ ચાલુ રેહેછે. તારબાદ તે ઊમેદવારોના લખેલાં કાગલો તપાસવામાં આવેછે, અને જેનું કાગલ પસંદ પડે તે ધણીનું નામ, જે તેણે કેહેવતમાં લખેલું હોએ, તે લેફટેનંટ ગવરનરની આફીસની દેવાલ ઊપર વલગાડીઆમાં આવેછે. અને તારપછે ધામધુમ શાથે એ પશાર થએલા ઊમેદવારને તે હોદો આપેઆમાં આવેછે. ગલબતાં બસોથી તરણસો ઊમેદવારોની વચમાં જે એક ઊમેદવાર પશાર થાએ તેને વધારે માંન અને કીરતી ઘટેછે. પાંસેના ચીતારમાં જે માંદરીન હાલ આરામ ભોગવતો બેઠેલો માલમ પડેછે; તે માંદરીન જોપણ એક ગરીબ કુટુંબનો પુરૂશછે, તોપણ પોતાના જાતી બલ તથા ચંચલાઈથી ઊપર જણાવેઆ પરમાણેની કઠણ પરીકશામાં પસાર થએઓ હશે તારેજ તેને ઊંચો હોદો મલીઓ હશે, અને તે તેનું સુખ ભોગવતો હશે. એ માંદરીનની સામે તેની ખુબસુરત બાએડી પણ એક મોહોટો વીણા લેઈને બેઠેલીછે. તેણીનાં શરીરમાં એક લાંબો જભોછે, જે છેક તેણીના નાહનકડા પગ સુધી આવેલોછે. ચીનાઓમાં ઓરતની ખુબ સુરતી ટુંકા પગ ઊપર વધારે આધાર રાખેછે. એ ઓરતની જમની બાજુએ એક નાહાનું પણ ફરખે બચું તેની દાઈ સંગાથે રમતું માલમ પડેછે. જેમ આપણાં કેટલાંએક લોકોમાં બાલકોની તરબીઅત પાછલ તેમનાં માંબાપો જોઈતી અને ઘટતી સંભાલ રાખતાં નથી, તેમ માંદરીનોમાં નથી, તેઓતો પોતાંના બાલકોને બાલપણ માહેથી જોઈતી કેલવણી આપવાની પોતા ઊપર એક મોહોટી ફરજ સમજેછે. જેમ માંબાપો બાલકોને કેલવણી આપવા પાછલ મેહેનત લીએછે, તેમ જ તેમનાં બાલકોમાં બાલપણથીજ નીની ગુણોની એવીતો અસર થાએછે કે માં બાપોનાં હુકમ પરમાણે ચાલવું, અને માંબાપો ઊપર પેઆર રાખવો એ તેઓ પોતાની પેહેલી ફરજ સમજેછે. કાંઈ આ પરમાણે બાલકો પોતાનાં માંબાપો ઊપરજ હેત રાખી તેમનાં હુકમો પરમાણે ચાલવાની તજવીજ કરેછે એટલુંજ નહી, પણ તેઓ પોતાના સીકશકો સાંપણ તેજવીજ રીતે ચાલેછે, અને હંમેશાં તેમના હુકમોને માન આપી મરીઆદાથી ચાલેછે. મીο, હે. નામનો એક શખશ જે લાંબી મુદત સુધી ચી

ન દેશમાં રહેઓ હતો તે જણાવેછે કે "એક વેલાએ હું અને માહારો એક મીતર એકાએક એક મકાન ઊપર જઈ લાગીઆ, જે મકાન માહેલા એક ઓરડામાં પેશતાં કેટલાંક જુવાન બાલકોને બેસીને તેમનો અભીઆશ કરતાં હમોએ જોએઆં. તેઓ માહેથી એક જણને હમોએ કાંઈ પરશનો કીધા પણ કોઈએ હમોને જરા જવાબ દીધો નહી. અલબતાં જવાબ નહી દેવામાં તેઓએ કાંઈ હટીલાઈ દેખાડીતી નહી અથવા હમોને અપમાન આપવાની મતલબથી જવાબ નહી દીધા હોએ એમ નહી હતું. છોકરાઓને મજબુત હોકમ તેમના શીકશકો તરફથી એ હતો કે તેઓએ પોત પોતાનું કાંમ કરતી વેલા પોતાના પાઠ ઊપર જેટલું ચીત આપવું તેટલું કોઈનાં આસપાસનાં બોલવાં ઊપર આપવું નહી, તે ઊપરથી તે છોકરાંઓએ હમારા સવાલના કસા જવાબ દીધાતા નહી. એટલાવારમાં તે નીશાલીઆઓનો શીકશક આવી લાગો, જે હમોને એક જુદા ઓરડામાં લઈ ગએઓ, જે ઓરડામાં તે હંમેશાં જોવા આવનારાઓની મુલાકાત લેતો હતો. એ ઓરડામાં અમને બેસાડી તુરત ચા મંગાવાનો હોકમ કીધો."

માંદરીનોનાં બાલકોમાં બાલપણથી પેદેલા નીતી ગુણો વીશેનો એક બીજો દાખલો ઊપલાજ ધણીની તરફથી જણાવેઆમાં આવેઓછે તે પણ અગતીઅનો ધારી અતરે દાખલ કરીએ છઈએ. એ અને એવાજ બીજા દાખલા ઊપરથી ઊઘાડી રીતે માલમ પડી આવેછે કે ચીનાઓ પોતાનાં બાવડોની ફેલવણી પાછલ જેટલું ધેઆન પોંહોંચાડેછે એટલું આપણાં લોકોમાં નથી. મી૦ લે જણાવેછે કે "મેં વારે ઘડીએ છોકરાઓને તેમના આજારી બાપોને ઈસપીતાલમાં લાવેલા જોએઆછે, પોતાના બાપ અથવા માંને ઈસપીટાલમાં લાવેઆ પછે, તે બીમારની હકીકત, જે છોકરાની તરફથી જણાવેઆમાં આવે તે એવાતો નરમ અને દએઆ ભરેલા બોલોથી જણાવેઆમાં આવે કે જેથી સાંભલનારને તાજુબી સાથે અચરતી લાગીઆ વીના રેહે નહી." વલી એક મોચી વીશે મી૦ લે જણાવેછે કે "જેવારે હું સીંકાપુરમાં હતો તે વેલાએ એક મોચીએ માહરૂં કાંઈ કામ કરીઊં હતું, તેજ મોચી એક વેલા મકાઊમાં મારી પાસે કાંઈ કામ લેવાને આવેઓ હતો, તારે મેં તેને પુછીઊં કે "સીંકાપુરમાં તારો આવો મજેનો રોજગાર ચાલતો હતો તે મુકીને તું આ જગા ઊપર શા માટે આવેઓછે, કે જાંહાં તને બાજું કામ મલી શકતું નથી." તે મોચીએ જવાબ દીધો કે "સાહેબ માહારી માં ઘરડી થઈછે, અને જેની મરજી એવી થઈછે કે મેં તેણીની આગલજ રેહેવું. અલબતાં મહને માહારા ધંધા કરતાં મારી માં વધારે વાહાલીછે, તેથી હુંએ તેણીની ઈછા પરમાણે અતરે આવી વસવાનો ઠરાવ કીધોછે. આ જગા ઊપર પણ રોજગાર કરી પેટ ભરીશું." આ પરમાણેનો તેનો ઊતર સાંભલીઆથી મહને ખચીત ઘણીજ તાજુબી લાગી હતી." આટલો અહેવાલ આપીનેજ મી૦ લે આ બાબદ બંધ કરતો નથી, પણ એક ભાઈ ભાઈના પેઆર વીશેનો પણ એક આશચરીઅકારક દાખલો આપે છે. કેહેછે કે એક વેલાએ એવું બનીઊં કે એક શખશ રાજની સાંમે કાઈ અપરાધ કરી નાસી ગએગો હતો, જે જઈને એક બીજા મીતરના ઘરમાં ભરાઈ બેઠો હતો, સતાવાલાઓની તરફથી ખોલ કરતાં તે બંધવો પકડાઈ આવેઓ, તેથી એ બંધવાને તથા જેનાં ઘરમાં સંતાઈ બેઠો હતો તે બંધે જણાઓને દરબારમાં લાવેઆ. બંધવાની તપાસ એક કોરે રહી પણ જે ધણીએ જાણી બુજીને તે બંધવાને સંતાડી રાખીઓ હતો તેની તપાસ પેહેલી શુરૂ થઈ. આ તપાસની વેલાએ એક જાણવા જોગ બીના એ બની કે જેની તપાસ થતી હતી તેનો એક નાહાનો ભાઈ દરબારમાં આવી બોહોંસ કરવા લાગીઓ કે "બંધવાને કાંઈ માહારા ભાઈએ સંતાડી રાખીઓતો નહી, પણ મેં સંતાડીઓ હતો." આ પરમાણે બંધે ભાઈઓ વચે જઘડો ઊઠીઓ, વડો ભાઈ બોલવા લાગો કે મેં સંતાડીઓતો ને નાહાનો ભાઈ કેહેવા લાગો કે મેં સંતાડીઓતો. પણ ઈનસાફ કરનારે આડી અવડી તપાસ ઊપરથી ખરો ધણી વડો ભાઈ છે એવું શોધી કાહાડીઊં. અને પછે પેલા નાહાના ભાઈને આ પરમાણે જુઠું બોલી તે અપરાધ પોતા ઊપર ખેંચી લેવાનું કારણ પુછીઊં, તારે તેણે ઘણી ગંભીરાઈથી જવાબ દીધો જે, "મારી માં મરણ પામીછે, તેની હજીતો કેટલી કીરીઆ કરવાની અધુરીછે, તથા માહારી એક બેહેનછે, જે હજી કુમારીછે, એ સઘલાનો બોજો વડા ભાઈ ઊપર પડેલોછે. અને તે સઘલું

કરવાને એજ શામરથીઅવાનછે, મજ પકી કાંઈ એ બોજો ઉલાઈ શકાવાનો નથી, માટે વડા ભાઈ કરતાં હુંજ જો મરૂંતો તે બેહતર ગણાએ, એમ ધારીને હું એ આ પરમાણે એ અપરાધ પોતા ઊપર ખેંચી લેવાની ઈઊકતી કરી હતી. વાસતે હજી પણ હું તમને વીનંતી કરી કહુંછુંકે બંધવાને સંતાડી રાખવાનો અનીઆએ મજપર લાગુ પાડી માહારા વડા ભાઈને મોકલો કરવો, કે જેથી તેને આશરે પડેલાંઓ ઊપર વધારે દુખ પડે નહી." ખરેખર આ દાખલાથી પતથર સરખી છાતી વાલાને દએઆ ઊપજેઆ વીના રેહે નહી, તો પછે ઈનસાફ કરનાર, જેનાં દીલમાં હંમેશાં દએઆ હોએછે તેને કેટલું વધારે લાગવું જોઈએ. તુરત નીઆએધીશે એ અહેવાલ સરકારમાં જાહેર કરી તે બંધે ભાઈઓને અપરાધથી મોકલા કરી માંફી બખશી. આ પરમાણે જોઈએછેતો પરસપર મમતાથી આવી પડેલાં સંકટનું નીવારણ થઈઊં.

માણસની તંદરોસતી ઊપર ચાંદની અસર.

ડાકટર મીડ નામે એક પરખેઆત થએલા વઈદે પોતે અનુભવથી જોએલા, તથા બીજા વઈદોના જોવામાં આવેલા માણસની તંદરોસતી ઊપર ચાંદથી થતી અસર વીશેના ઘણા દાખલા આપેઆછે. જે વેલા ઈંગલંડ દેશમાં "આન" રાણી રાજ કરતી હતી, અને જે વકતે તે ફરેંચ લોક સાથે લડાઈમાં રોકાએલી હતી, તે વકતે ડાકટર મીડ લડાઈમાંથી ઘાહેલ થઇ આવેલાઓની દવાઈ કરવાને એક ઈસપીતાલ ઊપર ઊપરી પણું ચલાવતો હતો. એ વકતે ઈસપીતાલમાં આવતા ઘણા સેલરો ઊપર તેણે એ અસર પોતાની ખાતરી થાએ એવી રીતે તપાસી જોઈ હતી. ડાકટર પીટ-કેરન કેહેછે કે ૩૦) વરસના એક દરદીને દર મારચ અને સપટેંમબર મહીનામાં મેશ અને તોલાફરાંસીનો સુરીચ થાએ તે દીવશે ઊતપન થતું હતું. એ દાકટરને પોતાને ચાંદરાતને દીવશેજ એકાએક નાખમાંથી અતીશએ લોહી નીકલતું હતું. તેજ દીવસે અને વકતે તેણે, તથા તેના એક મીતર ડાકટર ગરેમોરીએ હવાની હાલત તે પાસી જોઈ હતી તેમાં એવું માલુંમ પડીઊ હતું કે "બેરામીટર" ઘણો ઊતરી પડેઓ હતો., તેજ દીવસે એ બંધે ડાકટરનો એક દોસત એકાએક ફેફસાં ઊપર જોશ થઈ આવેઆથી તે મરણ પામેઓ હતો. તેજ દીવસે અને વકતે ઈસપીતાલમાં બીજા ૬) દરદીઆને કોઈને નાખમાંથી—કોઈને કાનમાંથી કોઈને શરીરના બીજા ભાગમાંથી લોહી ફુટી નીકલીઊ હતું, અને એ સઘલાનું કારણ તપાસ અને સોધ ઊપરથી એવું જણાઈઊ હતું કે ચાંદની અસર પુરથવીની હવા ઊપર થઈ હતી, અને હવામાં અસર થએઆથી માણસની તંદરોસતી ઊપર અસર થઈ હતી. એ મત ડાકટર મીડે બાંધીઊછે તે ઘણોજ વીચાર કરીને કરીઊંછે તેથી એ વીચાર ભરોશા રાખવા જોગછે. ડાકટર ફરાનસીસ બાલફોર જેના તબીબપણા હેઠલ હીંદુસથાનમાના બંગાલ પરાંતમાનું કેટલુંક ગામડી લસકર હતું. એ સીપાઈ લોકમાં ઘણો ખરો ચાલતો મરજ તાવ અને લોહી વીકાર હતો. એઓમાંથી ઘણા દરદીઓ પુનમથી તે પાછી નવી ચાંદરાત થાએ તાંહાં સુધીમાં સારી હાલતમાં રેહેતા હતા, પણ ચાંદરાત નજદીક આવા લાગી તાંહાંથી તે પુનમ સુધી તાવ અને લોહી વીકારનો મરજ તેવડો ચોવડો વધી પડેઓ હતો. સહીએડ કુટસ વીશે એ ડાકટરનું મત પકુ થઈ ચુકુંછે કે હીંદુસથાનમાં ચાંદરાત અને પુનમ એ બે વકતમાં સહીઓડ ઘણા જોર પકડેછે અને તેની સાથે ... તાવ હોતો ... ઘણીજ ધાસતી ભરેલી વધી ... પડેછે. ડાકટર મીડનું તથા ડાકટર બાલફરનું ... મત, વખણાએલા ડાકટર ફર... બસે વાંચવા અને ... વીચાર કરવાજોગ પોતાની ચોપડીમાં લખી જણાવ... વીઊંછે.

ચીનાઓની શીખાંમણની વાત.

આ દુનીઆની સ... ચીજોમાં માણસને વધારે પેઆરી તથા વધારે અગતની ... તેઓની તંદુરસતીછે. એ તંદુરૂસતીનો સઘલી પર... ... સંભાલ કરવાની માણસોની આએન ફરજછે, તોપણ ... બાબદ વીશે ઘણાં લોકો, નફકરાં માલમ પડેછે, પણ તેઓએ

ઈઆદ રાખવું કે તંદુરૂસતીનો બરાબર સંભાલ ન રાખેઆથી તેઓને એક વાતની ઘણી અડચણ નડવાની—તેઓને પોતાના કીરતારને એ વીશે જવાબ દેવો પડવાનો; માટે જેઓએ હજી સુધી એ બાબદ ઊપર લખશ આપીઊં નહી હોએ તેઓએ હાલ તુરતતો આ નીચેની ચીના લોકોની શીખામણ ઊપર ધેઆન પોહોંચાડવું. તંદુરૂસતી સારી રાખવા સારૂં તું નીતી મારગે ચાલજે, તારા સવભાવને તથા બીજાં હવશોને તારે તાબે રાખજે; તને જે કાંઈ બદ વીચાર આવે તેનો અટકાવ કરતો રેહજે, ઘણો અને ખુબ મસાલેદાર ખોરાકથી દુર રેહજે; ખાતી વેલાએ હલુ હલુ અને ચાવી ચાવીને ખાજે, ખાતી વેલાએ સંભાલ રાખજે, છેક ગલાં સુધી આવે તાંહાંવેર ખાતો નહીં; વખતસર મુઆફકસર હંમેશ ખોરાક લેતો રેહજે; અપવાસ કરવાની ચાલ સારી નથી, એ પરમાણે અપવાસ કરવાથી તારી તંદુરૂસતીને ખલલ પુગશે, બપોરની વેલાએ એક ખાસું મજેનું ભોજન લેજે, પણ તે ભોજનમાં જેમ બને તેમ સાદા ખોરાક ઊપર અમલ કરજે; ખારૂં કીધેલું ગોશ જાજુ કરીને ખાતો નહી, જેઓ એવું ગોશ વારંવાર ખાએછે તેઓનાં શરીરનો રંગ ફીકો પડી જાએછે, નાડી ઢીમી પડેછે, તથા તેમનો મીજાજ બગડી જાએછે. રાતનાં પણ વખતસર જમતો રેહજે, પણ બપોરનાં જેવું સારી પેઠે જમતોનાં, રાતનો ખોરાક હલકો અને થોડો રાખજે; એકદમ ઘણું પકાવેલું અથવા એકદમ કાચું ગોશ ખાતોનાં; રાતનાં જમેઆ પછે ઓછામાં ઓછા બે કલાક ગાલી નાખેઆ સીવાએ સુતોનાં; જમતી વેલાએ સાથે એક ચાનું પેઆલું રાખજે, જમી રહીને સારી પેઠે ચાએ કરીને કોગલા કરજે, તારી ખુશી પડે તો દારૂ (વાઈન) પીજે, પણ તે કેટલો, જુલમતો નાહાનાં બે ગલાસ; માણસોને તેમની તંદુરૂશતીનો સંભાલ કરવા માટે જે સઘલી શીખામણો દઈએ તે કરતાં આ શીખામણ બસછે, કે તેઓએ પોતાની સઘલી મોજ જોગોમાં અને ખાવા પીવામાં અંદાજો રાખવો, જો એઓમાં અંદાજો નહી રાખીઓનો તેથી તંદુરૂસતી બગડવાની. તે સાથે એકદમ ઘણું લાંબે સુધી ફરવું નહી; એકજ હાલતમાં ઘણો વાર સુધી ઊભું રેહવું નહી, તથા જરૂરનાં વખત કરતાં વધારેવાર પડી રેહવું નહી. ગરમીના દાહાડામાં જાજો પવન ખાવો નહી, અને તેમજ થંડીના દાહાડામાં જાજોવાર ગરમ કપડાં પેહેરી રાખવાં નહી. જેવો સહવારના પોહોરમાં તું બીછાના ઊપરથી ઊઠે તેવોજ તારા હાતની હથેલીએ કરીને તારી છાતી જરાવાર મસલજે, તથા થંડા પવનના જપાટામાં બેસતોનાં."

ચીનાઓની આ સીકામણો અવબતાં ધેઆન પોહોંચાડવા જોગછે.

મકાઈ ડોસાં.

મકાઈ ડોસી નામની એક ઘરડી બાઈને તાંહાં એકજપુરી જીલાઈ નામની તેની છોકરી હતી તે પરણેલી હતી, પણ તેનો માટી કોઈ કુચો મલેલો હતો તેથી બીચારી જીલાઈ તેના બલાપામા આજારી ને આજારી ચાલેઆ કરતી હતી. તેની તબીએત બીગડેઆથી તે લેવાતી ગઈ, અને આસતે આસતે તેની આંખ સાંમે તરેવાર દેખાવો નજર આવવા લાગા, જેથી તે બીહીવા, અને ચમકવા લાગી. મકાઈ ડોસી એવુ સમજી કે જીલાઈને તેની સાસુએ કંઈ કરી મુકીઊછે તેથી આવા આલા તે છોકરીની સાંમણે થાએછે, તેથી દવા દારૂ કરવાને ઠેકાણે દોરા, દીવેટ, ચાંઠી, ઊતાર એવા ઊપાએ કરવાને પોતાની પાસે જે થોડીએક પુંજી હતી તે ખરચવા માંડી. પણ પછવાડેથી મકાઈની ખાતરી થઈ હતી કે એ સઘલો ખરચ કીધેલો પાંણીમા ગીઓ હતો, અને જીલાઈનું સારૂં થવાનો ઊપાએ તેને શકતી આવે એવી દવા ખવાડેઆથીજ થઓ હતો.

ઊપર લખેલી વાતનો ખોલાસો નીચે લખેઆં પરમાણેછે, તે સઘલી બાઈઓએ ધેઆન આપીને વાંચવો. આ વાતની સઘલાને ખબરછે કે જારે આપણે આપણી આંખ ઢાંકીને આપણી આંગલી આંખની અને નાખની વચમાં દાબીએછ તારે આપણને લાલ ચલકતું ગોલ ચકડું દાબેલી આંખે દેખાએછે. જો આપણી આંગલી દાબેલી થમ રાખીતો તે ચકડું દેખાઈ બે માલુમ થઈ જાવાનું, પણ આંગલીને [illegible] જરા ધીમી ધીમી હીલચેઆ કીધીતો તે ચકડું ઘણો વાર સુધી દેખાઆ કરવાનું. બીજી વાત એછે કે

જો તદન અંધારી જગા ઊપર ઊભા રેહી આંખ ઊઘાડી રાખી આંગલીથી દાબી હોએતો તે અંધારી જગા ઊપર આપણને રોશનીનો ચલકાટ દેખાસે. એજ વખતે જો એક દીવો તાંહાં લાવેઆતો તે દીવો પોતાની ખુદ રોશનીના કરતાં વધારે ચલકાટ ભરેલો ઘણનો નજર પડશે. તરીજી વાત એછે કે જો આંગલી વધારે જોરથી આંખ આગલ દાબીતો તે દીવો નજર આગલથી ગેબ થઈ ઓરડામાં પાછું અંધારું થઈ જવાનું. ઊપર કહેલી તરણ વાતો કુદરતી કાએદાછે, અને એ બનાવો બનવાનું કારણ માતરે આંખની ઊપર આંગલી દાબેઆથી ઊપજેછે. એ બનાવો ઘણાજ સેહેવાછે, તોએપણ મકાઈ ડોસીની છોકરીને જે જે ચાલા અને બીહામણા દેખાવો નજરે પડતા હતા તેનું કારણ એજ કાએદા થઈ પડેઆ હતા એ વાત તેઓને ખબર નહી હતી. જીલાઈની આંખઊપર લોહીનો જોર થતો હતો તેથી તેની આંખ કુદરતી દબાતી હતી, અને તેવામાં તાવ આવેઓ હતો અને નબલી થઈ પડી હતી તેથી તરેવાર દેખાવ તેની પોતાનીજ કમ અકલથી વીચારેલા તેની આંખ સાંમણે આવી ઊભા રેહેના હતા.

જારે સરીરની હાલત બીગડેલી હોએછે તે વખતે આંખે દેખાતાં રોશનીના ચકરડાં ઘણાજ ભએનકાર દેખાવના નજરે પડેછે જારે બદ હજમી થઈ હોએ અને તેની સાથે માંથું દુખતું હોએ તે વખતે આંખ ઊપર લોહીના જોરથી દબાણ પેદા થાએછે, અને તેથી લાલ—ગુલુ—અને તરેવાર રંગ બેરંગીન રોશનીના ચકડાં દેખાવા માંડેછે. દીવો મોટી મસાલ જેવો બલતો અને લાલ લોહી જેવો દેખાએછે. જીલાઈને જારે એવું દેખાઈશ તારે તે બીચારી અણસમજુએ પોતાની માં મકાઈ ડોસીને કહું કે માં મારી આંખ સાંમે મસાલ બલેછે તે મારાથી જોવાઈ નથી સકાતી. મકાઈ ડોસી એવું સાંભલીને ઘણીજ બીધી, કે એ મસાલ થઈ કોઈ રાંણ ડાકંણ આવીને મારી છોકરીને બીહીવડાવેછે. તેથી મારી જીલાઈને ખરેખર બાહેરનીજ અસરછે, અને ડાકટરે કેહું તેમ એ કંઈ રોગ નથી, માટે દવાઈ એક કોરે મેલી એ ડાકંણને કોહાડવાના ઊપાએ કરવાનો ખોટો વીચાર તેણીએ કીધો હતો.

જારે તાવનો જોર વધારે થઈ પડેછે અને તેથી બેસુધી અથવા બકલતી પેદા થઈતો આંખ ઊપર અને તેને લગતી આસપાસની સઘલી નેસો ઊપર દબાણ ઘણુંજ વધી પડેઆથી તેની અસર ભેંજા ઊપર જઈ પોહોંચેછે. તેથી વીચાર કરવાની શકતી ઘટી જાએછે, અને બેવકુફાઈ ભરેલા દેખાવો આપણી નજર સાંમણે આવેછે. જે દેખાવથી નબલી છાતીવાલા અને કમ સમજુ લોક બીહેછે, બુમ પાડેછે, અને તેમાંથી બીજા હજાર વહેમ નીકલી આવેછે. તાવની વખતે લોહી ભારી જોરથી દોડેછે, તેથી નબલી જગા ઊપરની નેશો ઊપર લોહીના જલદી ફરવાની અસર તરત દેખાઈ આવેછે. આંખની નેશો ખેંચાએઆથી આંખ લાલ થઈ આવેછે, ઘમ થઈ જાએછે, એકી ટગરે તે એકને એક ઠેકાણે જોઆ કરેછે. જીલાઈનો હાલ જારે આવો થઈ પડેઓ હતો તારે મકાઈ ડોસી બીહીને પોતાની છોકરી પાસે ઊભી પણ નહી રેહેતી હતી, કાંએકે તે એમ સમજતી હતી કે તેના દીલમેની ડાકણ રખેને નીકલીને મકાઈના દીલમાં આવી ભરાઈ જાએ.

જીલાઈની હાલતનો ખુલાશો.

જીલાઈના જેવીજ નબલી હાલતમાં અને આજારી એક ઈંગરેજની બાએડી હતી, જેની આંખ આગલ પણ તરેવાર દેખાવ નજરે પડતા હતા. દેખાવ નજરે પડતા હતા એટલુંજ નહી પણ કાને તરેવાર અવાજ પણ સંભલાતા હતા. પણ તે બાઈ હુશીઆર અને સમજુ હતી તેથી એવા દેખાવોની તથા આવાજોની કંઈ દરકાર કરતી નહી હતી. એ બાઈએ જોએલા કેટલાએક દેખાવો નીચે લખી જણાવેઆછ, તે વાંચેઆથી ખાતરી થશે કે એવા દેખાવોથી કોઈને પણ બીહવાની અને વેહેમ લાવવાની કંઈપણ જરૂર નથી.

કેહેછે કે ઈસવી સન ૧૮૩૦ ના ડીસેમબર મહીનાની તા૦ ૧૬ મી ને દીને સાંજના ૪॥ કલાકને અંમલે તે બાઈ ઓરડામાં સગડી આગલ બેઠેલી હતી. તેનો માટી બાહેર ગએલો હતો. બાઈના કાનમાં તેના માટીનો એકાએક એક અવાજ આવેઓ,— "આવ,—મેરી આવ,—મારી આલસ આવ." તે બાઈ સમજી કે મારો માટી આવેઓ હશે અને બારણું ઊઘડાવવા માંગતો હશે તેથી તાંહાં જ

ઈ જુએછે, તો કોઈ મળે નહી પાછી આવી બેઠી ફરીને અવાજ આવેઓ, તેણે ઓરડાના બારણાં તુરત ઊગાડી નેખ્યાં, અને જુએછે તો કોઈ દેખાઈઊ નહી. તરીજી વાર અવાજ આવેઓ "મારી આગેવ આવ, ચાલ જલદી આવી જા" બાઈએ પાછો જવાબ વાલેઓ "તું કાહાછે ? હું જાણતી નથી કે તું કાંહાંછે." માટીનો પાછો ઊતર નહી સાંભલેઓ તારે તેના મનમાં જરા વીચાર આવેઓ અને માલ ઊપર જતી રેહી થોડો વાર રહી તેનો માટી આવેઓ. તેને પુછીઊ તારે તે બોલેઓ કે તે કંઈ તાંહા હતોજ નહી, અને તેણે હાક પણ નહી મારેઓ હતો, તેથી પેલી બાઈની ખાતરી થઈ હતી કે તેને માતરે ખોટો આવાજ સંભલાઓ હતો. તે બાઈને નામ નીસાન સાથે કોઈ હાક મારતું હોએ એવું ઘણીવાર તે બાઈના સાંભલેઆમાં આવીઊં હતું, અને ઘણીવાર તે ઠગાઈ પણ હતી.

બીજો દેખાવ.

એજ બાઈ ઊપર એવોજ એક બીજો બનાવ બનેઓ હતો તે વધારે દેહેસત ભરેલો હતો. ડીસેમબર મહીનાની ૨૦ તારીખે સાંજના ૪ વાગે તે માલ ઊપરથી નીચે આવીને જુએછે તો પોતાના માટીને તેણે આતસ તરફ પીઠ કરીને ઊભેલો જોઓ એ ઘણી માતરે અરધોજ કલાક આગલનો ફરવા ગએલો હતો તેથી તે તાજુબ થઈ તેને પુછવા લાગી કે "પેઆરા આજે આટલા વારમા જલદી કેમ પાછા આવેઆ." પેલા આતશ આગલ ઊભેલા દેખાવે પાછો ઊતર નહી વાલેઓ પણ ગંભીર દેખાવથી જાણે વીચારમાં પુર ગરક થઈ ગએલો હોએ એવી નજરથી તેણે પેલી બાઈ તરફ જોઆ કીધું. બઈરીએ જાણીઊં કે મારો માંટી કંઈ વીચારમાજ ઊભોછ તેથી તેને વધારે પુછવાનું મેલી દઈ પોતે જઈ આતસ આગલ એક મોહટી અઢેલવાની ખુરશી હતી તે ઊપર બેઠી એ ખુરશીથી બે ફુટ દૂર પેલો આકાર હજુર વીચારમાંજ ઊભેલો દેખાઓ થોડો વાર વાર જોઈ બઈરીએ ફરીને પુછીઊ કે "પેઆરા તમે બોલતા કેમ નહી ?" તેજ વખતે પેલો દેખાવ બઈરીની છેક અડોઅડ થઈ ચાલી ગીઓ, અને ઓરડાની બારી તરફ ચાલેઓ. ચાલતી વખતે પાછું ફરીને ઘેમ આંખથી તે જોઆજ કરતો હતો જારે એ દેખાવ ચાલેઓ હતો તારે પેલી બાઈ ઘણીજ તાજુબ થતી હતી કે તેના પગલાનો આવાજ મુતલક સંભલાતોજ નહી હતો, અને જો કે તે દેખાવ છેક તેના બદન સાથે અથડીને ગીઓ હતો તોઓપણ તેના કપડાને કંઈપણ આંચકો નહી લાગો હતો, અને હવા જરા પણ હીલી નહી હતી. જારે એવો દેખાવ તેણે જોઓ તારે તેને ખબર પડી કે તે કંઈ તેનો ખરો માટી નહી હતો, પણ માતરે એક ખોટો દેખાવ જે તેને જોવાની તબ પડી ગઈ હતી તેના મગજથી એવું દેખાઈઊ હતું. એ દેખાવ પાંચ અથવા છ મીનીટ સુધી લાગટ દેખાઆ કીધો હતો, અને વલી એવો સાફ દેખાતો હતો કે જાણે ખરૂંજ માંણસ હોએ, કાંમકે જારે આતસ આગલ ઊભેલો હતો તારે તેના ઓથાથી તેની પેલી તરફ મુકેલી ચીજો દેખાતી નહી હતી

તરીજો દેખાવ.

એજ સાલમા ૪ થી જાનેવારીની રાતરે માટી તથા બાએડી રાતના ઓરડામાં બેઠીને વાત કરતા હતાં, તે વખતે માટી લોહાડના સલીઆથી આતસને ઊસકતો હતો. બાઈ બોલી કે આપણી "કીટી" બીલાડી હજુર આપણા ઓરડામાંજ બેસી રેહી છે માંટીએ પુછીઊં કાહાછે ? જવાબ દીધો કે "જુઓની પેલી, તમારીજ પાસે બેઠેલીછે." ફરીને માટીએ પુછીઊ કે "કેહી તરફ ?" બાઈ બોલી, "તમે બેઠાછેઓ તે ખુરશીની અને કોલસાની ટોપલીની વચમાં." માટી પાસે જે સીક હતી તે તેણે ટોપલી તરફ અમસથી અફાડી, તેવામા બાઈ બોલી ઊઠીકે "ખબરદાર, ખબરદાર, બીલાડીને તે સીક લાગસે" માટીએ તરીજી વાર પુછીઊં કે "બીલાડી કાહાછે તે મને હજુર દેખાઈ નથી, તમે ઊઠીને દેખાડો" બાએડીએ જવાબ દીધો કે "અરે પેલી શું, તમારા પગની પાસે સલીઆની આગલ આવીછે." તે બીલાડી મને જુએછે, એ ખચીન આપણી કીટીછે. "કીટી, કીટી આવ ! કીટી આવ." તેના ઘેરમા એક બીલાડી હતી પણ તે બેસવાના ઓરડામાં કદાચજ આવતી હતી. આ વખતે પેલી બાઈના તથા તેના માંટીના વીચારમાં એવું નહી આવેલું હતું કે આ નઘરો ખોટો દેખાવ નજરે પડતો હતો. આખેરે માટી થાકીને બોલેઓ કે "પેઆરી તમે ઊઠો, અને ને

ને પકડો." બાઈ ઊઠી, અને જેમ જેમ તેની આગ ળ જતી ગઈ તેમ તેમ તે બીલાડી આગળ જતી હતી. થોડું સુધી તો તેની પછવાડે ચાલી પછી માંટીને કહ્યું કે "લેઓ એતો ખુરશીની તલે ભરાઈ ગઈ. માંટીએ કહ્યું કે એ ખોટો દેખાવ હશે, પણ બઈરીએ ઓહોસ કીધી કે નહી એ બીલાડી ખરીજછે. માટીએ જલદીથી ખુરશી ઊચકી દેખડાવી અને જુએ છે તો તાંહાં કોઈબી જનાવર નહી હતું. એક નાહાના કુતરો તે છેક સગડી આગળ બેઠેલો હતો, અને જો કદાચ બીલાડી ઓરડામાં આવેલી હતે તો તે કુતરો એવો નહી હતો કે સુગો સુગો બેસી રેહે. અવે બાઈની ખાતરી થઈ કે એ ખોટો દેખાવજ હતો, તોએપણ પોતાની પુરી ખાતરી કરવા ઘાંટ વગાડી દસીને બોલાવી પેલી બેહુ બીલાડીની તપાસ કરાવી, અને તે ઊપરથી એવું માલુંમ પડીઊં કે તે બેહુ બીલાડીઓ તો રખેવાલના ઘેરમાં ઘણો વાર આગલથી સુતેલી હતી.

ચોથો દેખાવ.

ઊપર લખેલો બનાવ બનેઆ પછી એક મહીને ફરીથી એક નવો દેખાવ નજરે પડેઓ હતો. એક દીવસે ગાડીમાં બેસીને ઘણે લાંબે સુધી ફરવા ગઈ હતી તાંહાંથી પાછી આવી તે વખતે ઘણી થાકી ગએલી હતી, તેથી રાતના અગીઆર કલાકે બીછાના ઊપર જવાનો વખત આવેઓ. તે વખતે એક આરસીની સાંમે બેસી પોતાના બાલને બરાબર ગોઠવતી હતી. તેની ઊપર હુંગે ગલબો ઘણોજ કીધો હતો ને ... જારે તેના આંગલાં બાલ... ...ાલતાં હતાં તે વખતે ...ી ને ઈસકાટલંડ ...જોઓ, તેથી ...ાં નહી હ... દેખાઓ ... ...ેમાં જારે તેનો માટી નથી, ... હતો તે વખતમાં એ ને ... કરવા ... પાસેથી ચાલી જતો ર તેણીએ કીધો હતો.

જારે તાવનો જોર વધારે થઈ બીછાના ઊપર પોતાની પાસેના તકીઆ ઊપર હુંગની અંદર જાણે દમ લેતો હોએ તથા ફેર વારનો હોએ એવો આવાજ તેનો તે સાંભલતી હતી.

છઠો દેખાવ.

એક વેલા પોતાના માટીની ગેર હાજરીમાં પોતાના પડોસી સાથે ફરવા ગઈ હતી, તે વખતે જાણે તેનો માંટી તેના ઘોડા પાસે પોતાનો ઘોડો ચલાવી વાત કરતો હોએ એવો બોલલો અને સાફ આવાજ એ બાઈના કાન ઊપર આવતો હતો; અને વધારે અજાએબ જેવું એ હતું કે જારે પેલો પડોસી બોલતો હતો તેજ વખતે તેનો માંટીબી જાણે વચમાં ટાપસી પુરતો હોએ અથવા કોઈ વાત વીશે પોતાનો વીચાર આપતો હોએ એવું સંભલાતું હતું.

એવા બીજા દેખાવો એ બાઈએ ઘણીવાર જોઆ હતા, પણ તે સંઘલાનું બએઆંન કરવાની જરૂર નથી. ઊપર લખેલી બાબદ ખરેખરી* બનેલીછે અને તેહમાં એક બોલ હ્પ વધારીને લખેઆ નથી. જે બાઈ ઊપર એ બનાવો બનેઆ હતા, તે પોતે તથા તેનો માંટી ઘણાંજ આબરૂવાલા અને મોહોટા ખાનદાનના માંણસો હતાં, અને એ બાબદનો એહવાલ તેના માટીએ પોતે લખીને "સર ડેવીડ બ્રુસ્ટર" નામના વખાણાએલા વીદવાન ઊપર મોકલેઓ હતો, તેમાંથી એ ઊતારી લીધોછે. ". એ વાંચી સઘલી બાઈડી અને બીજા માંણસોને આએ બાબદ સારી પઠે ધેઆનમાં લેવી જોઈએછ, કે તનદરોસતી બીગડેઆથી, તથા સરીરની હાલત નબલી પડી ગીઆથી આપણી જોવાની, સાંભલવાની, સવાદની, અને એ વીગરે બીજી શકતીઓમાં કેટલો ફેરફાર થઈ પડેછે. જો એ પરમાણેની સમજ આપણી બાએડીઓમાં આવી તો તેથી હજારો વેહેમો દુર થઈ જવાના, અને મ કાઈ ડોસીની જેમ છકાઈ વીશે ખાતરી થઈ તેમ બી જાઓની વગાથી કેટલાં કુટંબો સુખથી રેહી પોતાની જીંદગી ગુજારી શકવાના.

ઊપર લખેલા દેખાવો નજરે પડેઆ હતા તે વખતે તે બાઈની તંદરોસતી બીગડેલી હતી, પેહેલા તરણ દેખાવની વખતે તે બાઈનું સરીર બારી મેસાના મરજથી નબલું થઈ ગએલું હતું. બીજી વખતે તેને બદહજમી ચાલુ થઈ હતી તેની સાથે એ બાઈને એક કુદરતી ગુણ એવો હતો કે કઈબી બાબદ વી

શી મુછપરેછ, અને સોધ ઘણી કરતી હતી. એક બીના બનીતો તેજ ઊપર આખો દીવસ વીચાર કરેઆ કરતી હતી, જેથી તેના મનની અસર તેના સરીર ઊપર થઆ વીના રેહેતી નહી હતી. વાસતે માંણસને લાગેકછે કે એકની એક વાત ઊપરજ મન રાખીને વીચાર કરેઆ નહી કરવું જોઈએ.

ગાએનની તાજુબી ભરેલી અસર.

જેમ બીજી કેટલીએક તાજુબી ભરેલી બાબદોથી માણસોનાં મન ઊપર તરેહવાર અસરો થાએછે તેમજ ગાએનથી પણ માણસનાં મન ઊપર જાણવા જોગ અસર થાએછે એવું માલમ પડેલુંછે. ૨૮ વરસની વએની એક ઓરત વીશે એવું જણાવેઆમાં આવીઊંછે કે એ ઓરત પોતાની એટલી મોહોટી ઊમર સુધી કેઇ બાહેર ફરવાને ગઈતી નહી, પણ ઈસવી ૧૮૩૪ નાં સાલમાં એક દીવસે તે ઓરત એક મજલસમાં ગઈ હતી જાંહાં ગાએન અને નાચ ચાલતો હતો. આ દેખાવ તે ઓરતની નજરે પેહલ વેહલો પડેઆથી તેણીને અતીશએ આનંદ થએઓ હતો. પણ એ દેખાવથી તથા ગાએનથી તેણીનાં મન ઊપર એક ઘણીજ ખરાબ અસર થઈ હતી—તેણીનાં મનમાં તે ગાએને એટલીતો મજબુત અસર કીધી કે તેણીને કશું સુજ પડતું ન હતું; તે ખાતી, પીતી, બેસતી, ઊઠતી, બોલતી, ચાલતી અથવા ફરતી, તે સઘલી વેલા તેણીનાં મનમાં ગાએન રમીઆ કરતું હતું. અગરજો તે અમથી બેસતી અથવા કાંઈ કામમાં મશગુલ થતીતો તોહ પણ તેની સામું જાણે ગાએન ચાલતું હોએ અને તે ગાએઆ પોતે સાંભળતી હોએ એ પરમાણે તેણીને દેખાવ દેખાતો હતો. ગાએન સાંભલી આવેઆ પછે હુંગનું નાંમતો તે તદન વીસરીજ ગઈ હતી, હુંગાવું એટલે શું, અને સુવાનો વખત કહેઓ એ પણ તેણીને કશું જણાતું ન હતું. તેણીનાં મન ઊપર આવી અસર થએઆથી તેણીનાં શરીરમાં પણ બીમારી થએલો માલમ પડેઆથી તુરત વઈદોની મદદ મેલવવાની જરૂર પડી. વઈદોએ તેણીને સાજી કરવાને નાના પરકારના ઊપાએ કરેઆ પણ તે સઘલા વીઅરથ ગએઆ અને છ માસ સુધી એવીને એવીજ અવસથામા હેરાંન રહી તે અસતરીએ પોતાનો પરાણ પોતાના પેદા કરનારને સવાધીન કીધો. કેહેછે કે છેક મરતી ઘડી સુધી પણ એ અસતરીના મનમાંથી ગાએનનો વીચાર અને તેની તાલ ખીસીતી નહી.

એ બીનાને મલતોજ એક બીજો દાખલો જણાવેઆમાં આવેઓછે કે એક ઘરડો શખશ એક વેલા બીજા દેશમાં એક ગાએન સાંભલી આવેઓ હતો, તેની અસર તેના ઊપર એટલીતો થઈ હતી કે દરરોજ સાંજ પડતી એટલે તેને બેકરારી છુટતી, અને કોઈબી રીતે પોતે સાંભલી આવેલું ગાએન પોતે પાછું સાંભલે એવા વીઅરથ ઊપાએઓ કરતો હતો. તે પોતે સારી પેઠે સમજતો હતો કે જે ગાએન તે સેંકડો માઈલની વેગલાઈએ સાંભલી આવેલો તે તેને આ જગા ઊપર સંભલાવાનું નથી એટલું છતાં તેનાં મનમાં તેનો તેજ ખેઆલ આવેઆ કરતો હતો. તેણે તરેહવાર ઊપાએ કરી એ ખેઆલ દુર કરવાની કોશેસ કરી પણ તેમા તે ફાવેઓ નહી. છેવટે તેણે દરરોજ સાંજ પડતાજ મોહોટે સાદે વાંચવાનું શુરૂ કરવા માંડીઊ કે તે અવાજનાં ગોંગાટમાં તેનું મન મોકલું થાએ અને તેનાં મનમાંનો વીચાર ખીસે તોપણ તેનું કાંઈ વલીઊં નહી, વાંચવા બેસે અને સઘલું મન પોતે સાંભલેલાં ગાએનમાં, તેથી વાચવાને બદલે ગાએન ગાવા મંડી જાએ. આ પરમાણે તે બાપડા ઘરડાની અવસથા થઈ પડી હતી. એવા બીજા દાખલા પણ જણાવેઆમાં આવેઆછે જે ઊપરથી સીધ થઈ શકેછે કે ગાએનની પણ માણસો ઊપર તાજુબી ભરેલી અસરો થાએછે.

લોકો કેટલા ટકા ચહડાવેછે.

વાત ચીત કરવામાં અને સાધારણ બોલવામા માણસોએ એક એવી ચાલ અખતીઆર કીધેલીછે કે જેથી કરી કેટલીએક વેલાએ ખરી અને કાંઈ નહી પણ બનેલી વાતો માંનવાને કેટલાએક લોકોને વેહેમ પડેછે. આવી રીતે ટકા ચહડાવીને બોલવાની રીત કોઈ એક જાતના અથવા એક વરણનાં માણસોમા નથી જણાતી પણ તમામ આદમ જાતોમાં એ રીત રેવાજ પામેલીછે. જો બરાબર જોઈએતો ટકા ચહડાવીને બોલવું એ ગાએઆ એક રીતે જુઠું બોલીઆ બરાબર છે, તોપણ કેટલાએક ખરાંનાખાટ લોકો પણ, એવી

રેવાજ પામેલી ટકા ચહડાવીને બોલવાની રીતથી મોકલા નથી. કેટલાએકો જેઓ રાત દીવસ લોકોને જુઠું ન બોલવા વીશે બલામણો કરેછે, તથા બીજા કેટલાએકો જેઓ હંમેશાં સચાઈનો વધારો કરી જુઠાણાને તરક કરવાના ઊદીઅમમા પડેલાછે તેઓમાં પણ આ ટકા ચહડાવીને બોલવાની રીત ફેલાએલી માલમ પડેછે.

જુઓ આ એઠલ ટાંકેલા થોડાએક દાખલા. એઓ ઊપરથી વીચારવાને બની આવેછે કે માણસો ટકા ચહડાવતી વેલા લગાર પણ તપાસતાં નથી કે આવી રીતે બોલાએલું કેટલે દરજને કબુલ રાખીઆમાં આવશે. તોપણ માણશોમાં એવી ટકા ચહડાવેલી બોલી બોલવાની, અને સાભલવાની જે હવે પડી ગઈછે, તે ઊપરથી એ એક સાધારણ રીત દાખલ થઈ ગએલીછે, અને તે ઊપર કદાચજ કોઈનું ધેઆન ગઈઊં હશે.

" અરે ઈઆર મેં તેને પકડવાની ઘણી તજવીજ કરી પણ કાંઈ વલીઊ નહી તે વીજલીની કાંની દોડી ગએઓ. " જારે સરતના ઘોડા વીજલીની બરાબર દોડી સકતા નથી તારે માણસ વીજલીની બરાબર દોડી શકેછે એ બોલવું કેટલું માહાલછે તે આપોઆપ ધેઆનમાં આવશે.

" અરે તેણે મહને એટલો તો વાર ખોટી કીધો કે વાટ જોતાં જોતાં માહારો દમ આખર થએઓ. " એવી રીતે જો માતર વાટ જોતા જોતાંમાજ માણસોના દમ આખર થતા હોતેતો ખચીત આજે માણસોની વસતીમા ઘણો ઘટાડો થઈ પડતે.

" પેલી મોહોટી મંડલી મલી હતી તારે હું તાંહા ગએઓ હતો, પણ તાકાત શીકે મારીથી અંદર જવાએ, એટલુંતો ભીડ મલેલું અને એટલીતો ભીડ કે એક કીડી ચાલી શકે એટલી પણ ખાલી જગા હતી નહી " અલબતાં એક કીડી નહી પણ સેંકડો કીડી ચાલી શકે એટલીતો જગા હશે તોપણ ટકા ચહડાવીને બોલવાની રીતનો એક નમુનો !

"અરે તમો પીરોજશાનું આંગ જોઈને એમ શું, બોલોચ, હજી એનાં કરતાં તો જીલાઈની શુનાં ભેંસ જેવી ડોંગી હતી, આપરા બારણામાંતો તે માએ નહી " ખરી વાતછે એવાં દોગાં માણસોને વાસતે ઘરના બારણા લોકોને ભાજી નાખવાં પડેછે !

" જો તમો જાણો હવે પછે મહને કાવશચાને ઘેર જવા કેહેતા નાહો, એના ઘરમાં જવાની ગલીમાં ગુઠણ સમાનો કાદવછે તાંહાં હવે પછે હું કદી જનાર નથી. " હાએ ગુઠણ સમાનો નહી પણ કંમરપુર કાદવ હશે ! જે ગલીમા ગુઠણસમાનો કાદવ તે ગલી માહેલાં નીચી બાંધનીનાં ઘરોની તો કંબખતી.

" વલી શાલાને કાંહાં મોકલોચ, બીજા કોઈને મોકલોની એને કોટમાંથી આવતાં જારે સાત દહાડા લાગા તારે કોટમાં જઈને પાછો આવતાં તો બે મહીના લાગશે. " ખરોજ કોઈ આલસુ ચાલનાર ! એક માઈલ ચાલવાને માણસને સાત દાહાડા લાગા હોએ; અથવા બે માઈલ ચાલવાને બે મહીના લાગતા હોએ તો એંહસાબે મુંબઈથી વેલાત જવાને કદાચ જમાના જોઈએ

" અરે એને કાંઈ થવાનું નથી. એ પીલતન જેવોછે " જો એમજ હોએતો ઠીકછે, તેના શરીરના કોઈ ભાગ ઊપર કોઈ અથીઆર ફેરવી જોઈએ પછે જો તેથી તેને કશી અડચણ ન થાએ તો ખચીત જાણવું કે તે ખરો પીલતન.

" અરે જારે, એ હીરો શું હું તને આપું મહને કોઈ આખી દુનીઆ આપેતો હું એ કોઈને આપુ નહી એ તું જાણેછે ? " સારૂંછે કે આખી દુનીઆ તો રહી પણ તેનો એક તરીજો ભાગ આપવાની પણ કોઈમાં શકતી નથી. એટલીબી શકતી જો કોઈનામા હોતતો એ બોલવું લગાર વજનદાર ગણાત.

" બશ ઈઆર તમો તે વાત બોલોના, મે તેને પચાસ વખત નાં કહીઊં હશે કે તું એ રસતે ના જતો, પણ તેના મનમાં તે વાત ઊતરી નહી. " ભાએગે પાચ વખતબી તેને કહીઊં હોએ, તોપણ ટકા ચહડાવીને બોલવાની રીતના સતરમાં કાએદા પરમાણે પાચના પચાસ સેહેલાઈથી થઈ જાએછે.

" આજ આખી રાત હુંગ કોણને આવીછે, એક પલવાર પણ ડોલા વીચીઆ નથી, આખી રાત ઊઘાડે ડોલે તગર તગર જોએઆ કીધુંછે. " હોએ આખી રાતમાં કદાચ એકાદ બે કલાક હુંગ ન આવીનો પછે તે એકાદ બે કલાકની આખી રાત થઈ.

" અરે મેં પેલા પારસીને જોએઓ તે તાડ જેવો લાંબો હતો. " જો એ વાત ખરી હોએ અને તાડ જેવાં ઊચાં માણસો દુનીઆંની સપાટી ઊપર હોએતો તેવાં માણસોને મારે રેહેવાના વગર માલનાં બણ તરણ માલ જેટલાં ઊંચાં ઘરો બાંધવાં જોઈએ !

" એના પેગનો જોડો મુંડાવા માટે તો સુપરાં નું મરપાણું આપવું જોઈએછે " સુપરાંના મરપાના ના જોડા પેહેરનાર માણસો કેહવાં હશે તે જોવાને ઘ ણા લોકો ઈનતેજાર હશે.

"વારૂં એ વાત કોણ નહી જાણતું હતું, એક છ મહીનાનું બચું પણ એ વાત જાણતું હતું." જો છ મહીનાનાં બચા એવી કેટલીક વાતો જાણી શકતા હોએતો તેબી તવારીખમાં નોંધી રાખવા જોગ એક બીનાછે.

" માએ નવાજશીને સંગરાહ મુકાવીતી તારે છેક સહવારથી તે સાંજ સુધી કાંશીએ કાંશીએ લોહી વેહઆંતા" સવારથી-સાંજ સુધી કાશીએ કાંશીએ લો હી વેહેવા છતાં જો નવાજવણી શલામત રહેઆં હોએ તો વઈદક શાસતરમા એક જાણવા લાએક ફેરફાર થ ઈ જાએ।

એ ગ્પને એવા બીજા ઘણા દાખલા મલી આ વશે, કે માણસો હરેક વાતનો મુકાબેલો કરતી વેલા સ ચાઈનો કેટલો નાંશ કરેછે. ખરૂંછે કે કેટલીક વેલાએ પોતાનું બોલેલું વધારે વજનદાર કરવાને માણસોને દાખલા આપવા પડેછે, પણ તેવા દાખલા આપતી વે લાએ લગાર વીચાર કરવો જોઈએછે કે મુકાબેલો કર વાને જે દાખલા આપીએ છઈએ તે લાગુ પડેછે કે ન હી અગર જો એવી રીતનાં બોલવાને જેમ કેટલા એક લોકો ભાશાનો અલંકાર સમજેછે, તેમજ જો ગણીએ તો પછે ભાશાના અલંકારને બાહાને ગપીદાસોને ધુમ ગપ મારવાનો મારગ મોકલો થઈ પડવાનો. ભાશા ના અલંકાર-એવા નહી જોઈએકે જેથી કરી સતી અતાનો નાશ થતો હોએ.

સેવટે અમો જણાવા માગીએ છઈએકે આવી રીતે ટકા ચહડાવામાં પુરૂશોના કરતાં અસતરીઓએ વધારે દરજે અખતીઆર કરેલોછે કેટલાએક પુરૂશો ઓં તો એવા ટકા ચહડાવી બોલવાનીચાલ એક સાધાર ણું રીત થઈ પડેલીછે, તોપણ તેઓ જાણી બુજીને વા તવધારી પાડવાની મતલબથી એવા ટકા ચહડાવતા નથી, પણ કેટલીક ઓરતો તો આગલથી ગોઠવણી ક રી-મુકી શી રીતે બોલવુ અને કેમ ટકા ચહડાવવા કે જેથી સાંભલનારના મનમા તરત વાત બેસી જાયી તે ની સઘલી તઈઆરી અગાઊથી કરી મુકેછે આશા છેકે આટલી ચેતવણીથી ટકા ચહડાવીને બોલનારાઓ પોતાની ચુક જોશે

જાણવા જોગ બાબદો.

સુ વાણી—એક લખનાર જણાવે છેકે સુ વાણીઆ એક ઘણો ઉતમ ગુણછે, તે એકે સારી વાણી બોલનારને કાંઈ ખરચ પડતો નથી, તોપણ એવી વાણી સાંભલનારને અતી શએ આનંદ ઉપજેછે, જે આનંદ લખો રૂપીઆ ખરચતા મલી શકતો નથી. બીજું એવી વાણી બોલીઆથી દુશમ ની દુર થાએછે, કજીઆતુ મોહોડું કાલુ થાએછે અને વેરી-મીતર થઈ પડેછે. આ પરમાણે સુવાણીના ગુણછે. એ વાણીનો બીજો ગુણ એવોછે કે બોલનારના મોહોડામા હમે શાં મીઠાસ રેહેછે. અને તેવા ધણીનુ બોલેલુ સાંભલવાને સઊ કોઈ રાજી હોએછે.

મેંઢાની મસતી—એક જણ જણાવેછે કે એક વેલાએ એક ભરવાડ લીવરપુલ માહેલી એક સાંકડી ગલીમાથી ઘણા એક મેંઢા હાંકી લઈ જતો હતો, તેવામા સામેથી એક મા ણસ આવતું હતું એ માણસને જોઈ પેહેલાતો તે સઘલા મેંઢા થંભ ઉભા રહેઆ, પણ તેવામા એક મસતાના મેંઢા એ પેહેલ કાહાડીને તે પેલા માણસના માથા ઉપરથી કુદકો મારીને પેલે પાર ચાલતો થએઓ. પોતા માહેલા એક જ ણને આવો મારગ પકડેલો જોઇ વાર કરતી સઘલા મેંઢાઓ પેલા માણસને ઓલંગી ચાલતા થએઆ. ખરેખર મેંઢા ઓએ પણ એક જબરી હીમત ચલાવી. આ બીના વીશે ખબર આપનાર જણાવેછે કે અગર જો તે મેંઢાઓ જરા મ રડાઈને બાજુથી ચાલી જતે તો જવાતે એવી જગા હતી, તે પણ તેમની ખુશી એવીજ થઈ કે માણસ કુદાવીનેજ જવુ તેથી તેઓએ તેમ કીધું.

એક ભગતે એકવાર પોતાના ચેલાઓને નસીઅત કીધી કે " ચેલાઓ ધઆન રાખીને તમારા મરણની એક દાહાડો અગાઉ ખચીત ઈશવર ભકતી કરજો " એ ઉપદેશ સાંભલી ચેલા ઘભરાટમા પડી પુછવા લાગા કે " ગુરૂજી અ મો કેવારે મરનાર છઈએ તે અમો જાણતા નથી તો પછી અમારા મરણનો આગનો દાહાડો અમો કેમ સમજીએ?" ભગતે ધીરજથી ઉતર વાલાઓ " ખરીવાતછે ભાઈઓ કે આપણને આપણા મરણ વીશે કશુ ખબર નથી, કદાચ આજે પણ મોહોત કાલેજ આવી ઉભુ રેહેશે, માટે ચાલો આજે જ ઈશવર ભકતી કરવા મંડો. અગર જો કાલે મોત ન આવીઉં તો પરમદાહાડે આવશે એમ સમજી તુરત પોતા

કાલે બંદગીમાં મશગુલ થજો; અને એમ હમેશ કરતા રેહે જો એટલે તમો મરણની એક દાહાડો અગાઉ ઈશવર ભકતી કરી શકશો "

રાણીની રેહેમ—કેહેછે કે નામદાર રાણી વીકટોરીઆ રાજ ઉપર કાએમ થએઆ પછે એક શખસને ફાંસીદેવાનું પેહેલ વેહેલું હોકમ નામુ એ નામદારની સહી લેવાને મોકલીઉ હતું તે વેલાએ એકદમ એ રાણી રડી પડી હતી, જે ઉપરથી તુરત લારડ મેલબોરને જણાવીઉ કે " એ દાદખાંનું શા માટે રડેછે, દએઆ કરવાની તારા હાતમાં છુટછે. " જે સાભલતાજ રાણીએ તે શખસની ફાસીની શીકશા ફેરવી દેશનીકાલ કરવાનો હોકમ દીધો.

વેહેમ—હાલ આપણા લોકોમાથી કેટલેક દરજજે વેહેમ નાબુદ થએલો જોવામા આવેછે. આજ દસ વરસની પેહેલા આપણાં લોકો જેટલાં વેહેમી હતાં એટલાં થોડાંજ લોકો હશે, તોપણ હાલ સુધારાએ પગલાંભરવા માંડીઆંછે, તેથી, હાલના ચાલુ દેખાવ ઉપરથી અટકલવાને બની આવેછેકે આપણો ટોલો જલદીથી સુધરાઈના તુકતા ઉપર આવવાને પાછાત પડનાર નથી. ખરૂછે કે સઘલા જમાનામા તે જમાનાના દોર પરમાણે માણશો તરેહવાર રીતના વેહેમમા ગીરફતાર થએલા રેહેછે, પણ જેમ જેમ તેમની નજર ઉઘડતી જાએછે તેમ તેમ તેઓ તેવા અણઘટતા વેહેમોનો તીઆગ કરતા જાએછે. આગલા વખતમા આગસટસ સીજર જેવો પણ વેહેમથી ખાલી નહી હતો, તેને એવો વેહેમ હતો કે " સીલ " નામનાં જનાવરનાં ચામડા ઉપર જો આકાશમાથી વીજલી પડે તો તેથી તેને મુદલ નુકશાન થનાર નથી. તથા તેને બીજો એ વેહેમ હતો કે જો સહવારના પોહોરમાં ઉઠતા વાર ડાબા પગનો જોડો જમના પગમાં પેહેરીઓ હોએ તો ખચીત તે દાહાડામાં કોઈ મોહોટી આફત તેના ઉપર આવી પડવાની.

હઈઆતીનો હસાબ—૧૦૦૦ બાલકો જેઓને તેમની માતાજ ધવરાવતી હોએ તો તેઓ માહેથી આસરે ૩૦૦) ને મરણ પામવાની વકીછે, પણ એટલાંજ બાલકોને જો પારકી આસતરીઓ અથવા આએઆઓ ધવરાવેતો (૫૦૦) બાલકોને મરણ પામવાની વકીછે.

ઉચા હોદા પર, અને સુખી હાલતમાં જેઓ દાહાડા કાહાડેછે તેઓના કરતા હલકે વાપેના અને કંગાલામા દાહાડા કાહાડનાર માણસો વેહેલા મરણ પામેછે.

જીવતાં જનમેલાં બાલકોમાથી ચોથો ભાગ અગીઆર મહીનાની ઉમરે પુગા અગાઉ, તરીજો ભાગ ૨૩ મહીનાની ઉમરે પુગા અગાઉ, હરધો ભાગ આઠ વરસની ઉમરે પુગા અગાઉ, અને પોણોભાગ ૫૧ વરસની ઉમરે પુગા અગાઉ મરણ પામેછે, તથા ૧૨૦૦ માણશો માહેથી માતરે એકજ માણસ એકસો વરસની ઉમરે પુગી શકેછે.

ઈંગલંડ દેશમાં અને વેલસમાં ઇસવી ૧૮૦૩ માં ગણતરી કીધી હતી તે ઉપરથી એવું માલમ પડીઉં હતું કે સરા સરી ૪૦) માણસે ૧) માણસ મરણ પામતું હતું, તથા દર તીસ માણસે એકનો જનમ થતો હતો.

સુરીઆ ઊપર વસતીછે ડાકટર એલીઆટ નામના એક વીદવાન શખશે પોતાનુ એવું મત જણાવીઉંતુ કે સુરીઅ ઉપર વસતી કરવા લાએક મકાનછે, તે ઉપરથી એ ડાકટરને લોકોએ દીવાનો ઠરાવેઓ હતો. ખરી વાતછે કે કેટલીક વેલાએ ખરી ખાબરો કાહાણી કીસાના કરતા વધારે તાજુબી ઉપજાવેછે, એટલું છુતા પણ વખતે એવી કોઈ અચરતી ભરેલી વાતો બોલનારાઓને દેવાના ઠરાવવામા આવેછે. કેહેછે કે ડાકટર એલીઅટના જણાવેઆ પછે દસ વરસમાં સર ઉલીઅમ હરશલે પણ એવુજ મત જાહેર કીધું હતું! તથા તાર પછે સર જાન હરસલ, એમ આરગો અને સર ડેવીડ બુરૂઅસતર, એવા નામાકીત જોતીષીએ પણ એ મત કબુલ રાખીઉ હતું અતબતાં આ પુરૂથવી ઉપરના પરાણીઓ સુરીઅ વીષે હીમતથી જે આટલુ બોલેછે, તે માતરે ગણતરી તથા હસાબ ઉપરથી જણાવેછે. ખાતરીથી કશુ કેહેવાઈ શકાતુ નથી, તોપણ સર ડેવીડ બુરૂઅસતરતો એવુ જણાવેછે કે અગરજો સુરીઅ અને બીજા ગરેહો તથા સેતારા ઉપર હાલ વસવા લાએક જગા નહી હશે તોપણ તે જગા વસવા લાએક થવાની.

રેશમ—આ વસતુ હાલ જાંહાં જોઈએ ત્યાં ઘણાં પુશકલ મલી આવેછે પણ પેહેલા એ વસતુ સોનાની કીમત ધરાવતી હતી. એ વસતુ પેહેલ વેહેલી ૫ દરમા મઈકામા ઈંગલંડ મધે મોકલવામા આવી હતી. ઈલીજાબેથ રાણીને નજરાણા દાખલ એક જોડ રેસમી કપડાંની ભેટ કીધામા આવી હતી ૧૬૮૫ ના સાલથી એ વસતુના કાપડ બનાવવાના કારખાના ઈંગલંડ મધે ઇસથાપવામાં આવેઆંછે. હાલ એ વસતુનો ચો તરફ ઘતીકણો ખપ મા ગ પડેઓછે ઇસવી ૧૮૫૦ ના સાલમા ઈંગ

ચંડ મધે ૫૬૦૦૦૦૦ રતલ કાચું રેશમ મોકલીઆમા આવીઉં હતું, અને એ સઘલાં કાચાં રેસમનું પછે કાપડ વણવામાં આવીઉં હતું.

લડાઈ—પાપથી જે તરેહવાર દુખો આદમજાતને ન ડેછે, તે સઘલાં દુખોમાં લડાઈનું દુખ મોહોટું ગણાએછે. લડાઈ જે ઘણીખરી થાએછે તે લોભ અથવા વેર લેવાની મતલબથી થાએછે.

ઓરતની વફાદારી—એક કુલવાન અસતરીનો ભરથાર કોઈ દગામા શામેલ હોએઆને લીધે તેને પકડીને દરબારમાં હાજર કરવાનો હતો, એવામાં તે કયે સંતાઈ બેઠો હતો, તે ઉપરથી તેની ઓરતને પુછીઆમાં આવીઉં કે તેણીનો ભરથાર કહી જગા ઉપર અને કોણે સંટાડી મુકીઓછે તે સેતાબીથી જાહેર કરવું, તારે આ કુલવંત તથી બાહાદુર ઓરતે સાફ ઉઘાડી રીતે કહીઉ કે " મેં પોતે માહારા ખાવીંદને સંટાડી રાખીઓછે. " આવો જવાબ સાભલીઆથી તુરત તેણીને નીઆએધીશ જોડે પકડી લાવેઆ, તે વેલાએ નીઆએધીશે જણાવીઉ કે " અગરજો તુ, તારો ખાવીંદ કહી જગા ઉપરછે તે બતલાવી આપશે તોજ તારો જીવ બચશે, નહી તર તારી ઉપર આ ઠેકાણે તરેહવાર આપદા પાડીઆમાં આવશે, માટે જો તું તારો જીવ બચાવાને, તથા રીબી રીબીને મરવાથી મોકલી થવા માહાતી હોએતો તારા ધણીનો પટો લગાડી આપ. " તારે તે બોલી " શું બસ એટલું કીધાથી થઈઉં. ! માહારો ધણી મેં કીઆં સતાડી મુકીઓછે, તે જો હું જણાઉંતો પછે આગલ કશી અડચણતો નહી ! નીઆએધીશ બોલીઓ, " બસ, જો એટલું જણાવી ઉતો થઈ ચુકું, જા હુ તને વીશવાસ આપીને કહુંછુ કે તેં તેમે કીઆં સંટાડીઓછે એટલું કેહશેતો આગલ કશી અડચણ પડનાર નથી. " તારે તે ઓરત બોલીકે " જો સાહેબ એવુજ છેતો હું તમને કહુ છું કે હુંએ મારા ખાવીંદને માહારા અંતકરણમાં સંટાડી રાખીઓછે, એજ જગા ઉપરથી તે તમને મલી શકશે. " નેક ઓરતો પોતાના ખાવીંદો ઉપર હાવો પેઆર રાખેછે.

હજામની એકીનદારી—ફરાનસમાં એક વેલાએ એક હજામ એક વેપારીની દાહાડી બોરવા ગએઓ હતો. એ હજામે પેહેલાં તે વેપારીના બાલ સમારીઆ અને પછે અસતરો કાહાડી તેની દાડી બોરવા જતો હતો, એટલા વારમાં તેને કાઈ ફાંટો આવીઆથી તે એકદમ પેલા વેપારીને પડતો મુકી પોતાને ઘેર જતો રહેઓ. કેટલેક વાર સુધી બોટી રહેઆબાદ તે વેપારીએ તે હજામને પાછો તેડાવી આવી બેપરવાઈ બતવાનું કારણ પુછીઉં, તારે તે હજામે ઘણાં કચવાએલાં મનથી જવાબ દીધો કે " સાહેબ તેમ કરવાની મને ફરજ પડી, સબબ કે તમારી ટેબલ ઉપર નાણાનો એક ટગલો પડેલો મારી નજરે પડીઓ, અને જેથી કરી મહને માહરી તથા માહારાં કુટુંબની દલીદર હાલત તુરત ઇઆદ આવી તે વેલાએ માહારાં મનમાં એવો વીચાર આવેઓ કે એ ઓસતોરાએ કરી તમારૂં ગલું કાપી નાખી એ નાણા ઉંચકી નાશી જાંઉં, પણ ઇશવર કુરપાથી અને તમારા બખને જોરે મહેને એવુજ સુજ પડીઉં કે હું તુરત એ બેખાલથ વેગલો થવાને આહીથી જતો રહેઓ. " વેપારી આ જવાબ સાભલી ઘણો અજબ થએઓ, અને આવી રીતનાં એક સંકટમાથી પોતે બચી ગએઓ, તેથી ઇશવરનો પાડમાનીઓ, અને પેલા હજામનાં કુટુંબની ખબર કહડાવીતો એણુ માલુમ પડીઉ કે ખરેખર તે ઘણાજ સંકટમાં તથા પઇસા ટકાની વેહેલા ભોગવતું હતું, તે ઉપરથી તે ભલા વેપારીએ તેઓનું આબરૂથી ગુજરાન ચાલે એટલા માટે એક હજાર લીવરનું સાલીઆનુ બાધી આપીઉં. આ પરમાણે જોઇએ છેતો એક હજામ જેવાએ પણ પોતાના બદ વીચાર દાબવાની કોશેસ કીધી, અને જેમાં તે ફાવીઆથી તે એવો તો શુખી થએઓ કે જેવો સુખી તે વેપારીને મારી નાખી તેની દોલત લીધાથી કદી થતે નહી.

એક આંખનો ચશમો પેહેરવો નાં—કેટલાએકો જેમની આંખો ચુંચી હોએછે, અને જેઓને બરાબર દેખાતું નથી તેઓ, તથા કેટલાક જુઆંનીઆઓ શોખને ખાતર આંખે " આઇગલાસ " પેહેરેછે. પણ તેવા ધણીઓએ સારી પેઠે જાણવું જોઇએછે કે એક આંખે " આઇગલાસ " પેહેરવાથી તેમની આંખને અતીઘણું નુકશાન થવાનુ. એક પંચલ અને મોહોટા અનુભવ વાલો આંખનો વઇદ કેહેછે, મેં જમની આંખે આંધલા થએલા એક ઘરહસથને જોઓ હુતો, એ ઘરહસથ જારે નાહાનો વએનો હતો તારે તે જમણી આંખે " અમસથો આઇગલાસ " પેહેરતો હતો. જે પેહેરવાની તેને તબે પડી ગએઆથી તેણે થોડા વકતમાં તે આંખ તેણે ખોઈ હતી. એવાજ બીજા પણ ઘણુ દાખલા મારા જોવામાં આવેઆછે, કે જેઓ એક આખે આઇગલાસ પેહેરતા હતા તેઓ સઘલા બુઢાપામાં તે આંખે તદન આં

ધલા થઈ ગીઆછે. આ પરમાણે એક આંખે " આઈગલાસ " પેહેરવાથી ખરાબી એ થાએછે કે બે આંખનું જે કાંમઠે તે થવનું એક આંખે થાએછે; અને તેથી કરીને તે આંખનું તેજ નરમ પડી જાએછે. હવે જારે એ ધણી કોઇ ચસમો લીએ તારે એક બીજી અડચણ પડેછે તે એકે ચસમાનો એક કાચ જે એક આંખે બરાબર આવેછે તે બીજી આંખે બરાબર આવતો નથી, તેથી તેની આંખે આવતો કોઇ બરાબર ચસમો તેને મલી પણ આવતો નથી " આવું એક આંખના વઈદનું મતછે, હવે એ ઉપર વાંચનારે ગમેતો વેચાન પોહોંચાડવું. એક આંખે " આઈગલાસ " પેહેરવાથી થતાં નુકશાનનું કારણ પણ એ તબીબે બરાબર બતાવીઉ છે.

મેહેનતનું ફૂલ—એક વેલાએ વીએના શેહેરમાં બીજો જોસફ સેહેનશાહ સહવારનાંપોહોરમાં ફરવા નીકલીઓ હતો, એ વેલાએ તેનાં શરીર ઉપર એક સાધારણ આદમીના જેવાં લુગડાં હતા, તેણે એક કાફી વાલાની દુકાને જઇ એક પેઆલી કાફી માગી પણ તે કાફી વાલાના ચાકરોએ પોતાની આલસાઇથી તેને તુરત કાફી આપી નહી અને કહીઉં કે હજી તો કાફીનો વખત થાએછે, માટે પછી વખતે આવજો એટલે તને કાફી મલશે. એ ઉપરથી એશાનશાહ તાંહાંથી ચાલતો થએઓ અને એક બીજા કાફી વાલાની દુકાને ગએઓ; એ કાફી વાલો જાતે ગરીબ અને મેહેનતુ હતો, તેની પાસે સાનશાહે કાફી માગી, તારે તેણે ઘણી નમનતાઇ તથા ધીરજથી કહીઉં કે " સાહેબ જરા થોભો હજી કાફી તઇઆર થઇ નથી પણ પાંચ મીનીટમા તઇઆર થશે. " અલબત તે કાઈ જાણતો ન હતો કે આ શાનશાહછે કે કોણછે, તેણેતો ધારીઉં કે આ એક ઘરાક આવીઉ છે, પછે તે ગમે તે હોએ. તે કાફી તઇઆર કરેછે તેટલા એ શાનશાહ તે કાફી બનાવનારનાં ઘરમા સઘલે ફરવા લાગો, ફરતાં ફરતાં પેલા કાફી બનાવનારની છોકરી તેને નજરે પડી તેની સાથે કેટલોક વાર સુધી સાનશાહે વાત ચીત કીધી. તારબાદ તેના બાપને સાનસાહે ભલામણ કીધી કે " આ તમારી છોકરી હવે મોહોટી સમજણની થએલી માલુમ પડેછે તારે હવે તમો એને કેમે પરણાવો. એ છોકરી ઘણી સારી લાગેછે તેથી એ સુખી થશે. " એ ઉપરથી તેના બાપે જવાબ દીધોકે " ખરી વાતછે કોઇ પણ એને પરણવાને પુરતા પઇસા નથી અગર જો એક હેજાર કરાઉંન આહુરી પાસે હોતએ તો હું એને તુરત પરણાઉં, એને મનગમતો એક ધણી પણ તઈઆરછે, પણ ખોટી નાણાનીછે; પણ સાહેબ એ વાત રહી તમારી કાફી તઇઆરછે. " એટલું બોલી તે કાફીનું પીઆલું મુકી તાંહાંથી ચાલતો થએઓ. તીઆરે શાનસાહે ખડીઓ કલમ અને કાગલ માંગીઆં કે જે પેલી છોકરી તુરત લઇ આવી. અને તે ઉપર શાનશાહે પોતાના સરાફ ઉપર છ હજાર લીવરનો હોકમ આપીઓ, કે આ ચીઠી લાવનારને છ હજાર લીવર આપે. જે નાણું મલીઆથી તેઓ અતીશએ ખુશી થએઆં.

ગરબી.

કુવા કાઠે કેવડો માયા જોગ—એ રાગનીછે.

કહે કામનીઓ કોપરે ગીત ગાઇએ
 હૈએ હરખ ઘણો હોપરે ગીત ગાઇએ—૧
ચાલો ચાલો દેખી ચોકરે ગીત ગાઇએ
 લાખો લેખાં મલે લોકરે ગીત ગાઇએ—૨
ફરી કુદડીનો ફેરરે ગીત ગાઇએ
 ધમકે ઘુઘરીનો ઘેરરે ગીત ગાઇએ—૩
ધરી ધમકમાં આપીકરે ગીત ગાઇએ
 ઠમક ઠમક ચરણ ઠીકરે ગીત ગાઇએ—૪
ચળક ચળક થાય ચુડીરે ગીત ગાઇએ
 રંગે રાતી દીસે રૂડીરે ગીત ગાઇએ—૫
તાળી પાડીને રૂપાળીરે ગીત ગાઇએ
 એમ ગવાલી રંગટાળીરે ગીત ગાઇએ—૬
જીવ જોડી તાન તોડીરે ગીત ગાઇએ
 માન માનનીનુ મોડીરે ગીત ગાઇએ—૭
સારો સજીને પોશાકરે ગીત ગાઇએ
 દીસે દીસે નહી દાગરે ગીત ગાઇએ—૮
બોલી છંદ બંદ બોલરે ગીત ગાઇએ:
 તેમાં તત્વતા અતોલરે ગીત ગાઇએ—૯
ઉંડા અર્થમાં અઘાતરે ગીત ગાઇએ
 વળી વીવેકની વાતરે ગીત ગાઇએ—૧૦
ભગવાનને ભજાયરે ગીત ગાઇએ
 સર્વ સદગુણ શીખાયરે ગીત ગાઇએ—૧૧
દાપે કુડને કુટેવરે ગીત ગાઇએ
 રીજે દપતનો દેવરે ગીત ગાઇએ—૧૨

સ્ત્રીબોધ.

પુસતક ૨ જું | અકટોબર ૧૮૫૮ | આંક ૧૦ મો.

લાએકી વાલી ઓરત.

લેડી લુસી.

વાંચનાર બાણું આ ઊપલું નામ જો પણ એક ઓરત જાતનુ છે તો પણ તેણી વીશે આ હેટલ જે હકીકત લખીછે તે છેક તેણીની બચગીના વખતનીછે. લુસી જેવારે નાહાનું બાલક હતું તારથીજ તે ઘણી હોશીઆર અને ચંચલ માલમ પડતી હતી, જેથી કરી તેની આસપાસનાઓ તેણીના ઊપર અતીશએ પેઆર અને મમતા રાખતાં હતાં. કેહેછેકે ઈંગલંડની રાણી મેરીએ જે વેલાએ પોતાના બાપ બીજા જેમસ રાજાને તેના જુલમાત તથા ધોતમને લીધે દેશનીકાલ કરાવીઓ હતો તારે એ જેમસ રાજાએ પોતાના બીજા કેટલાક મલતીઆઓની સાથે એક થઈ ઈંગલંડ ઊપર કેટલાક હુલા કરીઆ હતા, જેમાં તે સઘલી વખત નીશફલ થએઆ કીધા હતો. એ મલતીઆઓમાં લુસીનો બાપ લારડ પરેસટન સામેલ હતો, તે ઊપરથી તેની તપાસ કરી ઈગલંડની રાણીએ તેને જબે કરવાનો હોકમ કરીઓ હતો. લારડ પરેસટનને જબે કરવાની થોડા દાહાડા અગાઊ તેની લુસી છોકરી પોતાની આએઆની સાથે પોતાના બાપને મલવા ગઈ હતી. આ વેલાએ છોકરીની ઊમર ઘણી નાહાની હતી તોપણ તેણીએ બંદીખાનાઆગલના તથા જબે કરવાની જગા આગલના તરેહવાર દેખાવો તથા તાંહાના ચોકી પેહેરા જોઈ પોતાની આએઆને કેટલાક સવાલો કીધા હતા, અને તે સઘલું સારી પેઠે સમજવાને ઘણી આતુરતા બતલાવતી હતી. આ છોકરી આ વેલાએ જો પણ પોતાના બાપની છેલી મુલાકાત લેવા જતી હતી, તો પણ તેણીને માલુમ ન હતું કે ઊતાવલેથી તેણીના બાપને જબે કરીઆમા આવનારછે. એ છોકરી જેવી બંદીખાનામાં દાખલ થઈ અને જેવો પોતાના બાપને જોએઓ તેવીજ તે તેને તોટે વલગી પડી અને તેને બે સુમાર ચુમીઓ લઈ તેને સારી પેઠે મલી. વારડ પરેસટન ઊપર પણ આ વેલાએ થોડી અમર થઈતી નહી. તે જાણતો હતો હતો કે ઊતાવલેથી તે આ દુનીઆ છોડી જનારછે અને તેથી આ નવ વરસની વએની નાહાની છોકરી ન બાપી થઈ પડશે, જેણીની જોઈતી બરદાસત બરાબર થઈ શકવાની નથી; એવો વીચાર તેના મનમાં આવીઆથી તે પોક મુકી રડવા લાગો. પોતાના બાપનો આવો ગમગીન દેખાવ જોઈ તે છોકરી પણ રડવા લાગી અને પોતાના બાપને પુછવા લાગી કે " બાપા તમો શામારે રડોછો? ચાલો બાપા, આ અંધારી અને ગલીચ કોથરી મુકી દઓ અને ચાલો આપણ આપણે ઘેરે જઈએ અને તાંહાં આપણે આપણા ઊમદા દીવાનખાનામા બેસીએ " છોકરીને મોહાડેના આવા શબદો સાંભલી લારડ પરેસટન બોલવા લાગો કે " સાભલ છોકરી, મહને જે આટલી બધી દલગીરી ઊપજેછે તેનુ કારણ એછે જે માહારા દાહાડા ગણાઈ ચુકાછે, હવે નાબા દાહાડા વેર તું મહને જીવતો જોઈ શકનાર નથી, માહારીથી હવે તારી સાથે કદી ઘેર પણ અવાઈ શકાવાનું નથી, સબબ કે હુ રાજની સામે એક બખકાર અનીઆએમાં પકડાએલોછું અને તેથી મહને જબે કરી મારી નાખવાનો હોકમ સરકારથી થએઓ છે આ જગા છોડાવી તું મહને ઘેરે તેડી જવા માગેછે, પણ સાભલ, ઓ પેઆરી બેટી કે જે દીવસે મહને જબે કરીઆમાં આવનારછે તેની એક કલાક અગાઊ પણ માહારીથી આ ગલીચ અને અંધારી કોઠ

ડી છોડવાઈ શકાવાની નથી. લુસી જો પણ વએ ઘણી નાહાની હતી તોપણ પોતાના બાપની એવી અવસ્થા થનારછે એ સાંભલીઆથી તે એટલીતો રડવા અને કલપાન કરવા લાગી કે જેથી કરી તેણીએ પોતાના બાપને ઘણોજ ઈનતેજાર અને બેચેન કીધો. બાપ ઘભરાઈ બોલવા લાગો " પેઆરી બેટી ધીરજ પકડ આટલી નાહીમત કેમ થાએછે, હજુ માહારે વધારે બોલવાનુંછે, આ વખતે જે વાન થશે તે થશે અવે પછે કાંઈ આપણાથી પાછું મલાઈ સકાવાનું નથી. " જો પણ બાપે બીજે ઘણે પરકારે છોકરીને સમજાવી પણ તેણીએ પોતાની હટ છોડી નહી, તે બોલી કે " ગમે તે થાદો પણ હું તમને મરવા દેનાર નથી. હું તમારે તોટે એવીતો મજબુત વલગી રહીશ કે કોઈથી તમારી ગરદન કપવાઈ શકાવાની નથી, અને તે સાથે જે કોઈ તમને ગરદન મારવા આવશે તેને હું ઘણા કાલાવાલા કરી સમજાવીશ એટલેતે સમજી જશે અને તમને જવા દેશે. " છોકરીનું આવું થોડા વીચારનું બોલવું સાંભલી લારડ પરેસટને તેને સમજાવીઊં કે તેનું કશું વલવાનું નથી અને રાણીની તરફથી જે હોકમ થએઓછે તે હોકમ ઊપર અમલ થવાનો, તે બોલીઓ કે મે રાણીની સાંમે એક ભઅંકાર કાવતરાંમાં સામેલગરી કરી જેમસ પાદશાહને પાછો તખ ઊપર બેસાડવાની મેં મેહેનત કરી હતી. એ જેમસ પાદશાહ પણ હાલની રાણી મેરીનો બાપ થાએછે તો પણ તેની ચાલ દેશના લોકોને નાપસંદ પડીઆથી તેઓએ તેને ગાદી ઊપરથી ઊથાડી મેલી તેની જગા ઊપર તેની છોકરી તથા જમાઈને ગાદી ઊપર બેસાડીઆંછે, એઓ હવે પોતાને હાતથી રાજ ગાદી જવા નહી દેવાને માટે જોઈતી સઘલી સંભાલમા રહેલાછે, એટલું છતાં પણ મે જેમસ પાદશાહને છુપી મદદ કરી તેની છોકરી તથા જમાઈને ગાદી ઊપરથી ઊથાડી મેલી તેને પાછો રાજા બનાવાની ખાનગી રીતે કોશેસ કીધી, જે વાત પાછલથી માલુમ પડી આવી અને તેનું પરીણામ એવું થઈઊં કે મેં મારા દેશના કાએદાથી ભીલાફ ચાલી, ઊથાડી મેલેલા પાદશાને છુપી મદદ કીધી માટે માહારી ગરદન મરાવવી; એવો માહારો હુલછે, માટે પેઆરી બેટી તું હવે માહારી ખટપટથી વેગલી રે, માહરો આ અપરાધ બરાબર જોઈએનો કાંઈ જેવો તેવો નથી માટે હવે તે વીશેની માફી માગવાની કોઈની તાકાત ચાલવાની નથી

બાપ દીકરી વચે જે વાત ચીત થઈ તે પાસે ઊભેલી આએઆએ સઘલી સાંભલી હતી તેથી તે બોલી કે " મેં રાણી વીશે ઘણુ સારું સાંભલીઊંછે, લોકો બોલે છેકે તે ઘણી માએઆવંત અને દએઆલુછે, તેથી કદાચ જો તમ સાહેબ વીસે કોઈ તમારા મીતરો મેહેનત કરી માફી મેલવવાની તજવીજ કરશો તો તે નકામી નથી જવાની. " એ ઊપરથી લારડ પરેસટન બોલીઓ કે આ " વફાદાર આએઆ, તું જાણતી નથી કે એ અપરાધ ઘણો મોહોટોછે, એવા અપરાધની માફી અપાવા જો કોઈ વચે પડેતો તેની ઊપર પણ સંદે જાએ કે એ પણ એમાનોજ હશે, તેથી એવી બાબદોમાં મરતાં કોઈ વચે પડે નહી." એટલું સાંભલતાં નાહની લુસી તુરત બોલી ઊથી " કે બાપા મહને રાણી પાસે જવા દેવો, હું, જઈને તમારી વતી માફ માગું, મહને જવા દેવો, રાણી કાંઈ છેક એવી નીરદઆલુ નહી હશે કે જે માહરી કલપાન અને કાલાવાલા ઊપર પેઆન નહી આપશે. મહને ખચીત લાગેછે કે તેને મને જોઈને દએઆ આવીઆ વીના રેહેનાર નથી. " વલી બાપે કેટલું બધું તેણીને સમજાવીઊં કે એમ ગમે એટલું થશે પણ રાણી ઊપર તેની કશી અસર થનાર નથી, તોપણ છોકરીએ બાથ ભીડી કે કાંઈ પ્રણ રીત કરીને તે રાણી પાસે જવાની અને પોતાના બાપને માટે માફી માગવાની. લાંબો વાર સુધી બાપ દીકરી વચે ભાંજગડ ચાલીઆબાદ અંતે એવું થરીઊં કે લેડી કલેરડનની મારફતે એ છોકરીએ રાણી મેરી પાસે પોતાના બાપની તરફની અરજી લઈને જવું. એ પરમાણે ભાંજગડ થએઆ બાદ તે બંને બાપ દીકરા છુટાં પડીઆં. બીજે દાહડે મોહોટી સહવારમાં લુસી તઈઆર થઈ રહી અને ઊતાવલેથી જ રાણીનાં ઘરમાં લેડી કલેરડન પાસે ગઈ, તાંહાં જઈ એ છોકરીએ પોત અને પોતાના બાપ વચે થએલી સઘલી વાત તેણીને કહી સંભલાવી અને પછે પોતાના બાપની તરફની અરજી તેણીને દેખાડી.

લેડી કલેરડનને લારડ પરેસટન સાથે સારી દોસતી હતી, અને તેથી તે લુસીને ઘણી ચાહતી હતી, તોપણ તેણીએ આ વેલા ખુલી રીતે લુસીને જણાવીઊં કે એ ખટલાની વચે તે પડવાને કુદલ ચાહાતી નથી, * બબકે તેના પોતાના વર ઊપર મો આગલથીજ શક

આવેલો છેકે તે જેમસ પાદશાહની તરફેણમાંછે, અને તેવામાં વલી જો એ ભલામણ લઈજાએ તો તેથી તે શક વધારે મજબુત થાએ; અને તે સાથે તેણીએ પણ લુસીને ઘણી વારી અને સમજાવીને કહીઊં કે રાણી પાસે જવાથી તેનું કશું વલનાર નથી, અને તે કરતાં રાણી પાસે જવા લાએક ઊમરની તે થઈ નથી તેથી તે રાણીને જોતાંજ ઘાબરી પડી જવાની અને જેટલું કાંઈ બોલવા ધારેછે એટલું બોલાઈ શકાવાનું નથી. તોપણ આ છોકરી જે ભર ઊલટમાં આવેલી અને જેણીએ મજબુત ઠરાવજ કરેલો કે કોઈપણ પરકારે રાણી પાસે જવું તેથી તેણીએ લેડી કલેરડનનાં બોલવા ઊપર કશુ ધેઆન આપીઊં નહી, અને એવીજ ઈછા દેખડાવી કે કોઈપણ રીતે રાણીની મુલાકાત કરાવી આપવી. તેથી લાચારીએ લેડી કલેરડને એ છેલી અરજ કબુલ રાખી, અને તે તેને રાણીના ફરવાના એક ઓરડામાં લઈ ગઈ, અને થોડોકવાર સુધી તાંહાં તેને બેસાડી અને જે કેટલાંક ચીતરો તે ઓરડામાં ટાંગેલાં હતા તે દેખાડીઆં, એ ચીતરોમાં જેમસ પાદશાહનું પણ ચીતર હતું, એ ચીતર પણ લુસીએ જોઈઊં હતું, તે ચીતરો જુએછે એટલામાં રાણી તે ઓરડામાં આવી લાગી. જેને જોતાં જ લેડી કલેરડન તુરત ખસી ગઈ અને લુસીને કહીઊં કે લે આ રાણી આવેછે, તારે ગમે તેમ વાત કર. લુસીએ જેવી રાણીને જોઈ તેવીજ તે ખરેખર ઘાબરી પડી તોપણ તેણીએ પોતાની ધીરજ છોડી નહી, તે ચુપ ચુપ ઊભી રહી અને જેવી રાણી તેની પડોસમાં આવી તેવીજ તે તુરત ગુડણ મડીએ બેસી ગઈ અને કાંલાવાલા કરી પોતાના બાપની અરજી રાણીના હાતમાં આપી. આ વેલાએ તે નાહની છોકરીની બેહદ ખુબસુરતી,- તેણીનો ખુશનુમા પણ ગમગીન થએલો ચેહરો, તેણીની ગરીબાઈ ભરેલી બોલી, અને છેવું તેણીનાં બેહદ રડવાંથી રાણીના મનમાં દએઆ ઊપજવા લાગી; તેથી તેણીએ ધીરે સવભાવે અને પેઆર ભરેલા શબદોથી તે છોકરી સાથ વાત કીધી અને જે અરજી તે આપતી હતી તે તેણીએ હાતમા લીધી, પણ ને અરજીમાં જેવું લારડ પરેસટનનું નામ વાંચીઊં કે તુરત તેણીએ તે અરજી હાતમાંથી નાંખી દીધી અને આગલ ચાલવા માંડીઊં, પણ લુસીએ આ વેલા બાદશાહી મરતબો કેવોછે તેની ફકી દરકાર કરીઆ વગર એકદમ બુમ પાડી અને તે રાણીનો પોશાગ ધરી રહી અને અતીશએ રડીને બસ એટલુંજ બોલીઆ કીધી કે "**માહારા બાપને છોડવે, માહારા પેઆરામાં પેઆરા બાપને તું છોડવ, ઓ મેહેરબાંન રાણી.**"

લુસીએ અગાઊથી તો તરેહવાર વીચારો કીધા હતા કે હું રાણી સાથે આવી રીતી બોલીશ, રાણીને ફલાણી રીતે શમજાવીશ, પણ તે સઘલું આ વેલાના ઘબરાટમાં તે ભુલી ગઈ, અને તેને મોહોડેથી માતરે "**માહારા બાપને છોડવ ઓ મેહેરબાંન રાંણી**" એજ શબદો વારંવાર નીકલીઆ કરતા હતા. આ દએઆ ભરેલા દેખાવથી રાણીને ખચીત દએઆ ઊપજતી હતી તોપણ, લારડ પરેસટન જેણે રાજ ઊંધું વાલી જેમશને પાછો લાવવાની તજવીજ કરી હતી, જેથી કરી તે ધણીને મરણની શીકશા જે અતી અગતીઅની થઈ પડી હતી, તે ફેરવાને અથવા તેમાં ઘટાડો કરવાને તે રાજી ન હતી, તેથી- તેણીએ ધીરે અવાજે પણ મજબુતી ભરેલા ઠરાવથી લુસીને જણાવીઊં કે તેણીની અરજ ઊપર કશીબી ધેઆન પોહોંચાડીઆમાં આવનાર નથી. વલી આ વેલાએ પણ લુસીએ પોતાની સમજ પરમાણે રાણી સાથે કેટલીક તકરાર કીધી અને તેમા એક ઠેકાણે બોલી કે "ઓ દએઆલુ રાણી તું જો મારા બાપને માફ કરવા ચાહે તો તે બની શકશે, અને તે સાથે પરમેશવરની તરફથી પણ માનવી જાતોને હોકમ છેકે સઘલાં ઊપર દએઆ મએઆ રાખવી જોઈએ." નાહાની છોકરીને મોહોડેના આ શબદો સાંભલી રાણી બોલી "છોકરી, તું જેવી નાહાની છોકરીની શીખાંમણની મને જરૂર નથી. માહારી ફરજ શીછે તે હું પોતે સારી પેઠે સમજુંછું. ઈનસાફ કરતી વેલા મહને વગર તરફદારીએ અથવા વગર ખુશામદે ઈનસાફ કરવો જોઈએ, ખરૂંછે કે કેટલીક વેલાએ એવા ઈનસાફ કરતાં તું જેવી ભકતીમાન છોડીનાં દીલ દુખાએછે, અને તેથી મહને પણ કાંઈ થોડું દુખ થતું નથી, તોપણ ઈનસાફને ખાતર મારે તેવી ચીજો ઊપર ધીઆન આપવું જોઈતું નથી. વાસતે જા હવે તું છાનીમાની તારે ઘેર બેસ." આ છેલા શબદોથી છોકરીની ધીરજ તુટી ગઈ, તેણીએ સઘલી આશા મુકી અને લાચાર થઈ એક ચીતે રાણીના મોહોડાં સામું જોએઆ કીધું,

અને થોડા વારમાં એકદમ, પાસે જે જેમશ પાદશાહ (રાણીના બાપ) નું ચીતર હતું તે ઊપર નજર ફેરવી, ઘણા દલગીરી ભરેલા ચેહેરાએ તે જોએઆ કીધું. એ દેખાવ જોએઆથી રાણીને લગાર તાજુબી ઊપજી તેથી તેણીએ લુશીને પુછીઊં કે આ પરમાણે તે જેમસના ચીતર ભણી શામારે આવા ચેહેરાથી જુવે છે? તારે લુશીએ જવાબ દીધો કે "હું એટલા માટેજ એને જોઊછું કે માહરા બાપે તારા બાપ ઊપર ઘણો પેઆર રાખી તેની દીલોજાનથી ચાકરી બજાવી, અને તું માહારાં બાપને એકદમ ગરદન મરાવેછે, એથી મારાં મનમાં બલાપો છુટેછે."

ખરેખર અતીઆર સુધી વીઅરથ ગએલી મેહેનતનો હવેજ બદલો મલીઓ. છોકરીને મોહાડેના આ ઘણાજ અસર ભરેલા તથા દીલમા લાગે એવા શબદોથી રાણીની સુધ ઊઘડી, અને તેણીનાં મનમાં પણ પોતાના બાપ વીશે હવે લગાર વીચાર આવેઓ કે જે બાપના રાજમાં તેણીએ સઘલી પરકારનું સુખ અને અમન ચમન ભોગવેલાં તે બાપ આજ પારકા અને અલાહેદા લોકોને આશરે પડી ભટકતો ફરેછે, એ ખેઆલ તેણીનાં મનમાં આવીઆથી ઘણીજ અજાએબી ભરેલી અસર તેણીને થઈ. તે પોતાનો અને આ નાહાની છોકરીનો મુકાબેલો કરી બોલવા લાગી કે "અફસોસ આ છોકરીમાં અને મહારામાં અતી શએ તફાવત પડીઓ—એ રૂડી, ભકતીમાન અને પોતાના બાપની સેવા બજાવનાર, અને હું ભુંડી પોતાના પેઆરા બાપને ધીકારનાર માલમ પડી." એવા તરેહવાર વીચારમાં રાણી થોડોવાર ગરક થઈ રહી, અને પછે પોતાનું મન ઠેકાણે લાવી તે બોલી "જા છોડી તું હવે ચીંતા રાખીશમા તુંએ પોતાના સદા ચરણ તથા ખરી ભકતીથી પોતાના બાપને જીવતદાન બખશાવીઊછે, જા હવે તું નચીતાઈથી તારે ઘેરે જા તારા બાપને માફી મલીછે."

આ પરમાણે જોઈએછે તો લારડ પરેસટનને જે માફી મલી, અને તે જે મોતથી બનચીઓ, તે કાંઈ નહી પણ માતરે લુસી જેવી એક સદગુણી અને ખરી ભકતીમાન છોકરીના પરતાપથી થઈઊં.

પાપ છુપું રેહેનાર નથી.

જેમ અતરે કેટલાએક લુચા અને વાટપાડા તથા ચોર લોકોનો તોટો નથી તેમજ ઈંગલંડ જેવાં સુધરેલાં દેશમાં પણ એવાઓની ખુટ નથી. થામસ ઊવીન નામે એક ઘણાજ પરસીધ ચોરે એક દીવસે એક કાપડીઆના ઘર ઊપર રાતની વેલાએ છાપો મારીઓ તેણે તે કાપડીઆના ઘરમાં પેસતાંજ, તેને તથા તેની બાએડીને એકદમ મારી નાખીઆં, ને પછે આસરે ૨૫૦૦૦) રૂપીઆની કીમતનો કેટલોએક અવેજ લઈને તે તાંહાંથી નીકલી ગએઓ. એ ચોરીનો પતો હાત લાગે નહી એટલા માટે એ ચોર પોતાની બાએડી તથા ચાર છોકરાને લઈને તુરત સવાર પડતાંમાજ વરજીનીઆ શેહેર તરફ નીકલી ગએઓ.

આણીગમ બીજે દીવશે સવારમાં પેલો કાપડીઓ તથા તેની બાએડી હમેશના રાબેતા પરમાણે માલુમ પડીઆં નહી અથવા તેમના ઘરના બારણા ઊઘડીઆં નહી તે ઊપરથી પાડપડોસીઓ લગાર ઘબરાટમાં પડીઆં અને તેઓએ તુરત તે વીશેની સતાવાલાઓને ચેતવણી કરી, તે ઊપરથી સરકારનાં માંણસોએ આવીને તે કાપડીઆનાં ઘરનાં બારણાં ભાંગી અંદર જોએછે તો તે બંધે વર બાએડી લોહીમાં ગરક થએલાં કોઈએ મારી નાંખેલાં માલમ પડીઆં તથા ઘરમાંહેલી કેટલીએક પેટીઓ ફોડેલી નજર પડી. આ બનાવ ઊપરથી એક ગરીબ ભીખારી ઊપર સંદે આવીઆથી તેને પકડી લઈ ગએઆ, અને જોપણ એ બંધવા ઊપર કોઈ રીતે ચોકસ સાબેતી થઈ નહી તોપણ કેટલીએક ઊલટ પુલટ તપાસ ઊપરથી એ બીચારો ગરીબ ફકીર નકામો ફસી પડીઓ, જેથી કરી એ ધણીને પેલા કાપડીઆના ઘર આગલ ફાંસી દઈ મારી નાખવાની સજા મલી.

બીજી તરફ જોઈએ છઈએ તો થામસવીન પોતે લુચાઈથી મેલવેલા પઈસાથી પારકાં દેશમાં સારી પેઠે મોજ મારવા લાગો અને તેણે તે પઈસા વડે બીજા ઘણા પઈસા મેલવીઆ; એવી અવસથામાં તે વરજીનીઆ શેહેરમાં છેક વીશ વરશ વેર રહેઆ બાદ તેને એકવાર પાછું ઈંગલંડ મધે આવવાનું મન થઈઊં; એ ધણી પોતાના વીચાર પરમાણે લંડન મધે આવી પુગો, અને એક દીવસે એક સોનીની દુકાન ઊ

પર ઊભેલો હતો એટલામાં એક માણસ સરકારનાં માણસોનાં હાતમાંથી નાશી ગઈઊં હતું તેને પકડવાની બુમ પાડતાં કેટલાંક લોકો તેની તરફ દોડતાં આવીઆં. એ ઊપરથી વીનનને મોહોટી ધાસતી પેઠી; તે સમજીઓ કે " પકડો, પકડો " કરી જે બુમ પાડીઆમાં આવેછે તે મારે માટેજ હશે, ખચીત વીસ વરસ પછે પણ કોઈએ મને ઓલખી કાહાડીઓછે ખરો, તેથી તે પણ દોડી નાહાસવા લાગો, પણ રસતામાં તે ઘાભરો પડી જઈ ને જે માણસો દોડતાં હતાં તેમના હાતમાં અચણુચ આવી જઈ બોલવા લાગો " હા હુંજ તે છું, હા હુંજ તે છું. " તે ઊપરથી માણસો પુછવા લાગાં કે તું કોણછે, તારે તેણે જવાબ દીધો કે હું વીન છું જેણે ૨૦) વરસની વાત ઊપર એક કાપડીઆનાં ઘરમાં ચોરી કરી તેને તથા તેની બાએડીને મારી નાખીઆં હતાં, અને તે ખુનના અપરાધને માટે બીચારા એક ગરીબ ફકીરને ફાંસી દીધામાં આવીઓ હતો. " આ વગર પુછવેની મુખ જુબાની, જે વીનના પાપે બોલાવી, તે ઊપરથી પેલાં માણસોએ તુરત તેને ચોકીમાં લઈ જઈ નીઆએધીશની શામું ઊભો કીધો, અને તપાસ કીધા ઊપરથી સાબેત થઈઊં કે પેલા કાપડીઆનું તથા તેની બાએડીનું ખુન કરનાર તો એજ માહા કરપીણ અને સુધાન ચોર હતો, તે ઊપરથી તુરત તેને પણ તે કાપડીઆના ઘરની સામું સુલીએ ચઢાવાનો હોકમ કીધો.

આ પરમાણે આપણે જોઈએ છઈએ તો પાપ છુપું રેહેતું નથી, આજે બે દાહાડે, ચાર દાહાડે અથવા ચાર વરસે પણ તે ઊઘાડું પડીઆ વીના રેહેતું નથી—કોણ જાણતું હતું કે વીસ વરસની ચોરી આવી રીતે પકડાઈ આવશે, પણ ખોદાની લાકડીને અવાજ નથી, માણસે કીધેવાં પાપની શીકશા તેને જરૂર થવી જોઈએછે એવું પરમેશવરે ઠરાવેલુંછે. માણસ પાપ કરી કદાચ છટકી જવા માગશેતો તે થોડા દાહાડાવેર બનશે પણ તે ઊપરથી કાંઈ એમ શાબેત થતું નથી કે પાપ કરીને માણસ તેની સજાએ પુગા વીના રેહેશે. થામસ વીનની સાથે તેનાં આવાં માહાપાતકી કરમો કરવામા તેની બાએડી તથા તેનાં છોકરાં સામેલ હતાં, તેમને પણ તેમના પાપે મુકીઆં નથી.. વીનની આવી અવસથા થએલી જેવારે તેની બાએડીએ સાંભલી એટલે તુરત તે બેકરાર થઈ અને સેહેજ દાહાડા માંદગી ભોગવી તે પણ દુખી દીલ સાથે મરણ પામી. એના બે છોકરાઓએ પણ વરજીનીઆમાં કોઈ મોહોટી ચોરી કીધા ઊપરથી તેમને પણ તે શેહેરમાં ફાંસી દીધામા આવીઆ અને તેથી તેના કુટુંબમાં બાકી રહેલાં કેટલાંએક માણસો પછે ખાખા વરખાં અને દરીદર થઈ ગએઆં.

થામસ કુક નામનો બખીલ.

આ ચોપાનીઆના આગલા એક અંકમાં ઈઊરપખંડનાં કેટલાએક બખીલનો અહેવાલ વાંચીઆમાં આવીઓ હશે; હાલ વલી હમો કુક નામના એક બખીલનો અહેવાલ અતરે દાખલ કરીએ છઈએ. કેહેછે કે એ બખીલ ઈસવી ૧૮૧૧ ના સાલમા મરણ પામીઓછે. એ ધણી પોતાનાં મરણની થોડાક દાહાડા અગાઊ એક દીવસે માંદો પડીઓ હતો, તેથી તે મોહોટી રાતના છેક બે વાગે એક વઈદને ઘેરે ગએઓ અને તેને ઊઠાડી પોતાની હકીકત કહી, વઈદે તેની હકીકત સાંભલી લઈ તેને દવા આપવાનો હોકમ કીધો. તે ઊપરથી કુકે તે દવાના પઈસા કેટલા થશે તે પુછીઊં, વઈદે કહીઊં કે દવાનો માતરે ૧ રૂપીઓ થશે. એ એક રૂપીઓ શબદ સાંભલતા જ કુક ઘબરાઈ ગએઓ, તે બોલીઓ કે "હું તો ધારતો હતો કે એકુ બે આનામાં પતશે પણ તમો તો રૂપીઓ કહોછો તે બહુ થઈ ગઈઊં, અને તે કરતાં હાલ તો જરા મને દુખ ઓછું થએલું માલમ પડેછે માટે હવે દવા લેવાની હું કશી અગતીઅ જોતો નથી, અગર જો ઘર ગએઆ પછે જરૂર માલુમ પડશે તો હું માણસ મોકલી મંગાવી લઈશ. માફ કરજો રાત પડી તમને ઘણી તસદી પડીછે." એટલું બોલી તાંહાંથી ચાલતો થએઓ. વલી પાછલથી એ બખીલે એક નવી જુકતી શોધી કાહાડી તે એવી રીતે કે કેટલાક તેવાં સારાં માણસોના ઘર આગલ જઈને જાણે ફેર આવીઆ હોએ ને પડી ગએઆ હોએ એ પરમાણે કરીને તે પડી જતો, જેથી લોકો દએઆ કરી તેને ઊંચકી પોતાનાં ઘરમા લઈ જતા. એ વેલાએ લોકો દએઆને ખાતર જે તેની માવજત કરતાં તેથી તે તેમનો અતીશએ પાડ માનતો અને જાણે ઘણોજ

ઓશીઆળ થએઆ હોએ એ પરમાણે ડોલ દેખાડતો. જો આ વેલાએ તે લગાર પાણી માગતો ને તેને જો કોઈ દારૂ દેખાડતું તો તે લેવાને પેહેલાંતો ઘણી આનાંકાની કરતો, અને ગોએઆ તે પીવા ગમતો ન હોએ એવી રીતનું મોહોડું કરતો, પણ જારે તેઓ ઘણા બજીદ થતા તારે તે લાગલું ગટ કરી જતો. દારૂ પી વલી તે પાનારને દુવા દેતો અને પછે તે દારૂની હદથી જાદા તારીફ કરતો અને તે દારૂ વેચનારનું નામ પુછતો તે એવી મતલબથી કે જાણે તાંહાંથી મંગાવાનો હોએ. જારે આ પરમાણે તેને દારૂ પસંદ પડેલો પેલા માણસો જુએ એટલે તેઓ તેને એક ગલાસ બીજો આપે, જે લેતી વેલા પણ તે પેહેલાંની પેઠે અતીશએ આનાકાની કરે પણ સઘલું મન તો તે માનું તેમાજ, જરા વધારે બોસહો થઈ કે તે ગલાંમાં ઊતરી ગએલોજછે. આ પરમાણે એકાદ બે ગલાસ ચહડાવીઆ બાદ તે હોશીઆર થઈ તાંહાંથી રજા લીએ અને જતી વેલા તે ઘર ધણીને તથા તેનાં બાલ બોપાલોને દુવા દેતો જાએ. વલી થોડા દાહાડા રહીને તે પાછો તે તરફ ફેરી મારે પણ હવેતો અગાઊ કરતાં કોઈ વધારે ભપકાથી જાએ, અને તે વખત પણ તપાસે કે ઘણો ખરો જમવા ખાવાનો વખત હોએ તારેજ જાએ. ઘરમાં દાખલ થઈ ઘર ધણીનો ઊપકાર માની બોલે કે "સાહેબ હુંતો આ રસતેથી જતો હતો, પણ તેવામાં મહને તમારૂં ઘર દેખાઈઊં તેથી મને અતરે આવવું પડીઊં કે જઈને તમારાં દરશણ કરૂં. થોડા દાહાડાની વાત ઊપર જારે હું બીમારીથી રસતા ઊપર પડીઓ હતો તારે તમ સાહેબે માહારી ઘણી સારી બરદાસત કરી હતી તથા, તે વેલાએ માહારી ઊપર મોહોટી મેહેરબાની. કીધી હતી, માટે સેહેજ તમને સલામ કરવા આવીઓછું." એવૂ સાંભલતાં ઘર ધણી બોલે કે " કાંઈ ચીનતા નહી સાહેબ બોલવાની કશી જરૂર નથી. હું તમને અતરે જોઈને બહુજ મઘન થએઓછું ચાલો સાથે જમીએ." એ વેલાએ પણ જીવતો ઘણો તલપે પણ અમમધું નામને ખાતર નાપાડી લગાર ભારી ધાએ પણ જરા વધારે બોહોત થતાં તુરત ઊતરી પડે. આ પરમાણે દાખલ થઈ જમવા બેસે, જમી રહી તે ઘર ધણીને તથા તેની ધણીઆનીને ઘણાં આદરમાનથી નમે, ને પછે જતી વેલા તેમને તેમનાં છોકરાં બચાંનું નામ પુછી લીએ. આ પરમાણે તે નામ પુછે તે ઊપરથી પેલાં માણસો એમ સમજે કે મી૦ કુક ઘણો દોલતમંદછે તેથી કદાચ તે અમારો ઊપકાર સંભારીને છોકરાને માટે કોઈ નજરાનાં મોકલનાર હશે, માટે છોકરાનાં નામ પુછી લીએછે, અથવા તો તે પોતાનાં વસીઅત નામામાં એ છોકરાંઓના નામ લખી પોતાની દોલતનો કોઈ બાગ આપી જશે, એવા તરેહવાર ખેઆલમાં રહી તેઓ પોતાની જુજ કમાઈ પરમાણે વારંવાર ખરૂચ કરી પેલા કંજુસ કુકને માટે તરેહવાર, નજરાના જેવાં કે તરકી, હાંસ, બટક વગેરે ખાવાના પદારથો, તથા બહું પસંદ પડેલો દારૂ તેને માટે મોકલે. આવી કાવતરાં ભરેલી તથા લોભાવનારી હીકમત તે કાંઈ માતરે એક બે ઠેકાણેજ કરતો ન હતો, પણ એવી હીકમત તે ઘણી જગા ઊપર કરતો હતો, તેથી એવું બનીઊતું કે સેહેજ વખતમાં તેને તાંહાં ઊપર જણાવેઆ પરમાણેના ખાવાના તરેહવાર પદારથો એટલાતો થઈ પડતા કે જેથી કરી તેઓ માહેલા તેવા કોઈ હલકા પદારથો પોતાના તથા પોતાનાં કુટુંબના ખાવાને માટે રાખતો ને બાકીનાં સારા ઊંચા પદારથો બજારમાં મોકલી વેચાવી નાખતો. કોઈ પાડપડોસીને બોલાવી સાથે બેસી જમવાના, તથા એકુ નાહાની સરખી મેજવાની આપવાનાતો તેણે સોગણજ લીધેલા. કોઈ વેલાએ તો એ કંજુસ એટલા સુધી કંજુસાઈ બતલાવતો કે જો પોતા પાસે પાંચ સાત મરઘી વધી પડી હોએ તો તે માહેલી એકાદ બે મુરદાલ મરઘી બજારમાં મોકલી તેને બદલે રતલ બે રતલ ગોસ મંગાવતો. બીજું જે જગા ઊપર તે રેહેતો હતો તેના ઘરની પડોસમાની ખાલી જગા ઊપર એક નાહાની સરખી વાડી હતી તે તેણે સઘલી ખણાવી નાખી અને તાંહાં ફુલોની જગા ઊપર તરકારી વાવી, કે ફુલો ઊગે તે કરતાં તરકારી પાએ તો તે તેના ખાધામાં આવે.

કંજુસ કુકે જે કેટલાએક માણસોને ખોટી આશા આપી ઠગીઆં હતાં તેઓમાં મી૦ કીંગ નામનો એક કાબદી પણ બીચારો બોલાઈથી ફસી પડીઓ હતો એ ધણીએ પોતાના ચડતા વખતમાં કુક ઊપર ઘણો ઊપકાર કરેઓ હતો, પણ કંજુસ કુક ઊપર તેની કશી અસર થઈતી નહી, સબબ કે એક વેલા તે બીચારો કેટલીએક અડચણોથી નુકશાનીમાં આવીઓ

તારે તેણે પોતાના બીજા કેટલાએક મીતરોની જેમ મદદ માંગી તેમ કુકની પણ મદદ માંગી, તેણે જાંણીઉં કે બીજા મીતરો કરતાં કુક ઉપર મારો વધારે હકછે, અને તે સાથે બીજા મીતરો કરતાં કુક વધારે તાલેવંતછે તેથી તે જેટલું માહારૂં કામ કરશે એટલું બીજા કોઈથી થવાનું નથી, એમ ધારી તે બીચારો કુક પાશે ગઓ, પણ કુક જે જાતે કંજુસ અને જે એક હરધી જીવે ખાઈ નહી શકે તે બીચારા દુખમાં પડેલા કીગને બે હજાર રૂપીઆની મદદ કરે એ વાત કદી બને નહી, તેણે સાફ ઉઘાડી રીતે મી૦ કીગને ચોખો જવાબ દીધો કે "ના બાવા એ વાત કાંઈ બને નહી, બે હજાર રૂપીઆ આપવામો મારીથી બીજા મીતરોની પેઠે સામેલ થવાએ નહી." એ પરમાણે કુકે બીજા કેટલાએક લોકોને ઠગીઆ હતા. અંતે જારે તે મરવા પડીઓ તારે તેણે વઈદોને તેડાં મોકલીઆં, પણ કેટલાએક વઈદો તેની ચાલથી વાકેફ થઈ રહેલા તેઓ મુદલ અએઆજે નહી, પણ એક પરખેઆત વઈદ તેને તાંહાં ગએઓ હતો જેની દવા લેવાને કુકને જરૂરની ફરજ માલુમ પડી. બેચાર દાહાડા ગએઆ પછે એક વેલા તે વઈદને કુકે ઘણા કાલાવાલા કરી પુછીઉં કે હુંજી હું બીજા કેટલા દાહાડા જીવી શકશ તે મેહેરબાંની કરીને કેહેવું તે ઉપરથી વઈદ જે પોતાની નજરમાં આવીઉં તે પરમાણે તેણે કહીઉં જે તે ઘણાતો બીજા પાંચ સાત દાહાડા જીવસે. એ શબદો શાંભલતાં જ કુક એકદમ પલંગ ઉપરથી જબકી ઉઠીઓ અને પેલા વઈદને કેટલાક અપમાન ભરેલા શબદો બોલીને કેહેવા લાગો કે "તું મહને ઘણો લુચો અને ઠગારો વઈદ માલુમ પડેછે, તું સારી પેઠે જાણેછે કે હું ઘણાંતો પાંચ સાત દાહાડા જીવીશ એવી અવસથામાં છું તારે શા માટે તું માહારા હરામના પઈસા લઈ દવા આપેછે? તું દરરોજ આવી એકાદ પડીકું અને કેટલુંક કુવાટ મંગાવી આપેછે, અને તેના પઈસા લીએછે, જારે હું પાંચ સાત દાહાડામાં મરવાનો તારે શા માટે મહને અમસયો ખરચ કરી નાહક તારી દવા લેવી જોઈએ? વાસતે જા આ વખતેજ તું અહીંથી તારો રસતો લે, અને ફરી માહારે બારણે આવીસ નહી."

આ કુકની કંજુસાઈનું બએઆન કરનાર એક બીજો દાખલો આપી એ બીના બંધ કરેછે; કેહેછે કે એક દીવસે થોડુંક કોરૂં કપડું લઈ તે એક દરજીની દુકાને પોતાનું એક પાટલુંન વેતરાવા ગએઓ, દરજીએ તે વેતરી આપવા કબુલ કીધું પણ કુકે કપડું દરજીને ધીરવાને નામુનાશબ ધારીઉં અને તુરત હાતમાનું હાતમો તે વેતરવા કહીઉં. દરજીએ જોઈઉં પા કલાકનું કામછે ને હરધો પાવલો મલશે તેથી તે પણ કબુલ કીધું, પણ તે વેતરાઈ રેહેઆ પછે તુરત કુકે બે પેનસ (ચાર પઈઆ) દરજીને આપીઆ, જે લેવાને દરજીએ નાપાડી, તે બોલીઓ કે આટલી બધી મેહેનતનાં શુ માતરે ચારજ પઈઆં? ઓછામાં ઓછો એટલાં કામનો તો રૂ૦ા પડે." તારે કુકે તેને ધીરજથી જવાબ દીધો કે "ભાઈ હું કાંઈ તારે પગે પડવા આવીગો તો? મેં તુંને પુછીઉં કે તું આટલું વેતરી આપશ તારે તેં હા કહીઉં, અને તે કામ કરવાની મોહોટી ખુશી બતલાવી તેથી મેં તુંને આપીઉં, કાંઈ જબરદસતી કરીને કામ આપીઉં નથી," એટલું બોલી તાંહાંથી ચાલતો થએઓ.

આ પરમાણે અતીશએ કંજુસાઈ કરીને તથા લોકોનું હરામ ખાઈને કુકે પોતાની પાછલ એક મોહોટી દોલત એકઠી કીધેલી રાખી હતી, અલબતાં તેણે એ દોલતનો ઉપગોગ બીજા કેટલાએક કનજુસોની પેઠે નકામો અથવા આડે મારગે કીધો નથી, એટલુંજ તેને માનછે, બાકી બીજી વાતે તો તેને એક સાધારણ માણસ તરીકે પણ કશું માન ઘટતું નથી. તેણે સઘલા મળીને ૯૩૫૦૦) રૂપીઆ જુદી જુદી ઈસપીટાલોના ફંડમાં, તથા દશ હજાર રૂપીઆ આંધલાં પાંગલાં માણસોની પરવરશી કરવાના ફંડમાં મરતી વખતે આપીઆ હતા.

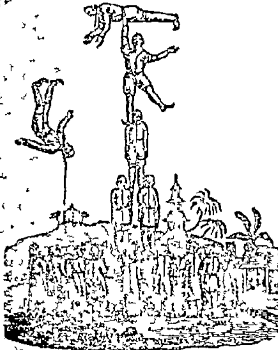
મુસાફરી.

કેટલાએક લોકો એક દેશથી બીજે દેશ સેહેજ કારણસર અથવા વેપાર ધંધાને કાજે મુસાફરી કરી, આવેછે. કેટલાએકો ટુકી અને થોડા દાહાડાની મંજલની મુસાફરી કરેછે. વલી કેટલાએકો લાંબી અને ઘણા દાહાડાની મંજલની મુસાફરી કરેછે. સઘળા મુસાફરો આ એક વાત ધેઆનમાં રાખેછે કે જેબી કોઈ પારકા દેશમાં જવુ તે દેશમાના લોકો સાથે સારી ચા

લ ચલાવી તેમનો પેઆર મેલવી, તેમની સાથે હસી
મલીને ચાલવું, એવું કરવાની તેઓ એક મોહોટી ફ
રજ સમજેછે, તેઓ જાણેછે કે જો એવો મારગ અખ
તીઆર નહી કરીઓ તો તે પારકાં દેશમાં ફેથે થાગ
લાગવાનો નથી અને હેરાનગતી ભોગવવી પડસે, તે
ઓ બીએછે કે રખે અમારી ખરાબ ચાલ અથવા
અનીતીની અમારાં દેશના લોકને અથવા અમારાં
ખેશને અથવા અમારા મુરબીને ખબર પડે એ પર
માણે સઘલી પરકારે લાંબો વીચાર પોંહાંચાડી કેટ
લાએક મુસાફરો પારકાં દેશોમાં જઈ તાંહાંનાં લોકોનો
પેઆર મેલવી તથા ધારેલું કામ, સરનજામ ઊતારી
સોરખ મોહાડે પોતાના દેશ, ખેસ અને મુરબીની
હજુર પાછા આવી ઊભા રેહેછે. હવે જેઆરે
માણસો માતરે પોતાના જેવાં માણસોનાજ ડરથી
આ પરમાણે બીને ચાલેછે, તારે તેઓને પરમેશ
વરથી કેટલુ વધારે ડરવું જોઈએ. જેમ માણસો
એક દેશથી બીજે દેશ મુસાફરી કરેછે, તેમજ આ
પણા તમામ માનવી જાતો પરમેશવરને તાંહાંથી આ
દુનીઆમાં મુસાફર તરીકે આવેલા છઈએ. જેમ
એક મુસાફર સોરખ મોહાડે પાછો પોતાના ખેસ
મુરબીને જઈ મલવાની મતલબથી પારકાં દેશોમાં સ
દાચરણથી ચાલેછે તેમજ આપણ સઘલાંને પણ પો
તાના મોહોટા અને બુજરગ મુરબીની દરગાહમાં સ
રૂખ મોહાડે જવાને માટે જોઈતી સઘલી પરકારની
તજવીજ કરવી જોઈએછે. માનવી કરતાં પરમેશ
વરનો મરતબો મોહોટોછે, તેજ પરમાણે માનવી કર
તાં પરમેશવરનો ડર વતો રાખવો જરૂરછે, પણ અફ
સોસ કેટલાએકોના મનમાં એવો ખેઆલ મુદલ છેજ
નહીં, તેઓ એમજ સમજેછે કે આ દુનીઆમાં તેઓ
એ જે અવતાર લીધોછે, તે માતરે ખાવા પીવા અ
ને મોજ મજામાં દાહાડા કાહાડવાને લીધોછે—તેઓ
એમ સમજેછે કે પરમેશવરે તેમને જે દોલત આપીછે
તે માતરે બેઆલી ખુશાલીમાં ઊડાવી મુકવાને આ
પીછે—અને છેવું તેઓ એવુંજ ધારેછે કે પરમેશવરે
તેનને આ દુનીઆમાં અમન ચમન ભોગવવાને તથા
સુખમાં દાહાડા કાહાડવાને મોકલીઆછે, માટે તેઓ ક
શી પરકારની અગવડ અથવા અડચણ ખમી શકતા
નથી; તેઓ પોતાને જોઈતી હરેક ચીજને માટે વાંક
વલી મેહેનત કરનાર નથી; પણ પરમેશવરની બ
ખશેસથી તેમને જે નાણું અથવા દોલત ગરીબોની પે
રવરસી કરવાને મલેલીછે તે એકને ઠેકાણે બેવડી ખ
રચી પોતાને જોઈતી અને પોતાના હવસોને બાવતી
વસતુ મેલવેછે. પણ એવા ધણીઓએ આ વાત ચો
કસ ઈઆદ રાખવી કે જેમ એક મુસાફર કોઈ ચોકસ
કારણસર પોતાનું વતન છોડી બીજે દેશ જાએછે, તે
મજ પરમેશવરે આપણ માણવી જાતને જે આ પ્રુરૂપ
વી ઊપર એક મુસાફર તરીકે મોકલીઆંછે તે કાંઈચો
કસ કારણસરજ મોકલીઆંછે, અને નહી કે જેમ તે
ઓ ધારેછે તેમ માતરે ખાવા પીવા, અને બેઆલી
ખુશાલીમાં તથા મોજ જોગમાં દાહાડા કાહાડવા. જે
મ સખી દીલનાં માણસો એક મુસાફરને પોતાને દેશ
એકલો આવેલો જોઈ તેની ઘટતી બરદાસત કરેછે, ત
થા એ પારકાં દેશમાં તે બીચારા મુસાફરને કશી પર
કારની આપદા ન પડે માટે તેને જોઈતી સઘલી મ
દદ કરેછે, તેમજ આપણ આ દુનીઆના તમામ મુસા
ફરોએ એક બીજા સાથે ચાલવું જોઈએછે. ખોદ
દાની કુદરતનો કાંઈ પાર નથી. અહંકારી અ
ને પઈસા ઊપર મગરૂર રહેલા શખસે સારી પેઠે
ધેઆનમાં રાખવું કે જો તે કીરતાર ચાહાશેતો એક
ઘડીના વચમાં તેને તેની તકુબરીનો ફદલો આપી શ
કશે; પણ ના, તે અજીમ કુદરતનો સાહેબ ઘણાં મો
હોટાં મનનોછે, માણવી તરફથી ઘણીબી બેઅદબી થા
એછે તોપણ તેવા બેઅદબને તે માફી બખશેછે, સે
થી કરીનેજ એવા તકુબરી વાલા લોકો સુખમાં દાહા
ડા કાહાડેછે. પણ તેવા દાહાડા હંમેસ જશે એવી
આશા તેઓએ રાખવી નહી. કાલની વાત ખબર
નથી—આસમાનનાં ફરતાં ચકરમાં કાંઇ કાંઈ માઓ
ના પુતો ફસી પડીઆછે તો એવા મુફીબર અહંકારી
સેઠો તે શા હસાબમાં. વાસતે ઓ પેઆરી બેહેનો
આ સેહેજ ઈસારો ધેઆન ઊપર લેઓ, અને આ
દુનીઆના અંદર જે તમારા બીજા બાઈબંધો તમા
રા કરતાં નબલા, અશકત, અને લાચાર હોએ તેમ
ને તમારીથી બનતી સઘલી પરકારની મદદ કરો. પ
ઈસો આજે છે ને કાલે નથી, અને તે કરતાં જો પ
ઈસો જાવેદાન સુધી ટકી રહુઓ તોપણ તે તમારી
સાથે આવનાર નથી—તમોતો જેવા નાગા માને પેટે
થી જનમીઆં હતાં તેવાંજ નાગાં તમો પાછા તે કીર
તારની હજુરમા જનારછો—તમારી સાથે માતરે ત

મોટી કરણી આવશે. વાસ્તે આ પાંચ દાહાડાની ફાની દુનીઆમા જે ભલાઈ થાએ તેટલી કરી લો—એજ ભલાઈ અને એજ નેકી જેટલી કાંમ આવશે તે સ્વું બીજું કશું કામ આવનાર નથી.

નજરબંદી ખરી !

વાંચનાર પેઆરી બાનુંઓ લગાર નજર ફેરવી આ ચીતર જુઓ. એ જોતાજ તમને એવો ખીઆલ આવશે કે એ ચીતરમા જેમ દેખાએછે તેમ માણસ ઊપર માણસ જે અલંગ છલંગ ઊભાછે, તે કધી બની શકે એવું નથી, પણ નજરબંદીથી અથવા જાદુના જોરથી એ બનીઊંછે. પણ જો જરા ધીરજ રાખી લાંબો વીચાર કરી એની ખરી ખુબી સમજવાની તજવીજ કરશો તો તેમાં તગો નીશ્ફલ જનાર નથી. બાણુંઓ તમને નમનતાઈ ભરેલી વીનનતી એજછે કે એવા હરેક દેખાવ અથવા અખતરા તમો જુઓ એટવે તેની પુરની સમજણ મેલવવાની કોશેસ કરો, જો વેહલી સમજ ન પડે તો જરા ધીરજ પકડજો, પણ તુરત ઊતાવલા થઈ જાદુ અથવા નજરબંદી એવા શબદો તેને આપી દેતાં ના. ખરેખર, હજી આપણી ઘણી ખરી ભોલી ઓરતો, જાદુ અને નજરબંદી જેવી વસતુઓ, જેઓની હસતી મુદલ છે નહી તેને ખરી માની વેહમાએઆ કરેછે. એક વાર નહી પણ ઘણીવાર અને ભર મજલસોમાં જાદુ અથવા નજરબંદી જેવું કાંઈ નથી એવું ખુલી રીતે બા પોકારથી જાહેર કીધામાં આવીઊંછે, એટલું છતાં ભોલી ઓરતો તથા કેટલાક મુરખ મરદો એવી ચીજો ઊપર વીશવાસ રાખી નાહક ખુવાર થાએછે, એ કાંઈ થોડું દલગીરી ભરેલુ નથી. રસતા ઊપર અને મોહોલાઓમાં કેટલાક ગારોડીઓ હાત ચાલાકીના ઘણા તરેહવાર ખેલો કરી બતલાવેછે, તે સઘલા ખેલો જો પણ કુદરતી કાએદાથી બનેછે, તોપણ જોનારી ભોલી ઓરતો ઊપર અને બીજાં અણજાણ્યાં લોકો ઊપર તેવા ખેલોથી એક ઘણીજ જુદી તરેહની અસર થાએછે—તેઓ એમજ સમજેછે કે એ કામ જે પેલા ગારૂડીઓ કરેછે તે જાદુની અથવા નજરબંદીની મદદથી કરેછે હવે જો તેમને એવો સવાલ કીધો હોએ કે નજર બંદી એટલે શું ? શું ગારૂડીઓ જોનારાંઓની નજર કશાથી બાંધેછે ? તો ખચીત તે શવાલનો જવાબ તેઓથી આપી શકાતો નથી. અલબતતાં આટલું તો ખરૂંજછે કે ગારૂડીઓ એક રીતે જોનારાઓની નજર બાંધેછે, પણ તે કેવી રીતે બાંધેછે એ સમજાવાનું ઘણું કઠણ નથી. જોનારાં ઠગાએઆં, અને ગારૂડીઓની હીકમત પકડી શકીઆં નહી એટવે ખરેખર તેમની નજર બંધાઈ, અગરજો માણસો પોતે ઠગાએછે તેને નજર બંદીનું નાન આપતાં હોએ તો તે વાત ખોટી નથી, પણ કેટલાંએકો તો એ નજરબંદી શબદ બોલી, જાદુ જેવો અરથ ઊથાડવા માગેછે, તે ખોટુંછે ગએ વરસે મુંબઈનાં મેદાનમા રોમાની નામના એક ચાલાક કસરત કરનારે કેટલાએક અચરતી ભરેલા ખેલો કરી બતલાવેઆછે, જે જોવાને ઘણીવાર પારસી ઓરતોને તક મલી હતી, અને ધારવા કરતા વધતી ઓરતોએ તે ખેલો જોએઆછે. તેમજ વલી આ વરસે પણ બે ઈનપેનીન્ન લોકોએ તેજ જગા ઊપર ઘણા અચરતી ભરેલા અને ખરેખર નવાઈ જેવા ખેલો કરી બતલાવીઆછે. તારે, શું એ રસતા ઊપરથી એમજ મત બાંધીએ કે એ ખેલો જાદુથી અથવા નજરબંદીથી કીધાછે ? ના, પેઆરી બાણુઓ તેમ નથી. એ ખેલો કરવાના, એ ખેલાડીઓની ઝડપ તેમની કલા, તેમની હાત ચાલાકી અને છેલું તેમના ઘણા દાહાડાનાં અભીઆસથી ત

મો નવાઈ જેવી અને ખરેખર તાજુબી ઊપજાવનાર ચીજો જુઓછો. ઊપલાં ચીતરમાં તમો જોશો કે કેટલાં એક માણસો જથાબંધ એકએકની પડોસમાં ઊભાંછે. તેઓમા ચાર માણસો એકએકને અડોઅડ સીધાં ઊભેલાંછે, તે ચાર જણાઓની ખાધ ઊપર વલી બીજા બે શખસો ઊભેલાછે, તેમજ તે બંધેની ખાધ ઊપર એક જુદોજ ધણી ઊભેરોછે એ ધણીની ખાંધ ઊપર ચહડવાને નીશરની મુકી એક ચોથો ધણી ઊપર ચહડીઓછે. આ પરમાંણે એક એકની ઊપર માણશો ઊભાંછે એ દેખાવ કાંઈ થોડો તાજુબી ભરેલો નથી, તોપણ એવા દેખાવ જોઈ આપણને એવું નહી ધારવું જોઈએ કે તે જાદુથી બનીઊંછે. વધારે તાજુબી ભરેલું એછે કે છેલા ઊભેલા ધણીએ વલી એક બીજા માણસને કંમરબંધ પકડી સીધોને સીધો ધરી રાખીઓછે, અને વલી પોતે એક પગે ઊભોછે. એજ ચીતરના જમના હાત ભણી જોશો તો વચ્ચે એક બીજું માણસ અલંગ છલંગ અધર દેખાઓછે એની સમજ એવીછે કે, એક પગે ઊભેલા માણસે પોતાના હાતમા જે માણસ પકડેલુંછે તે માણસને તેણે એથે નાખી દીધોછે, પણ તે નાખવામા હીકમત એવીછે કે જેઓ એથે ઊભેલાછે તેઓએ તેને ઝીલી લીએછે. ખરેખર માતર ચીતર જોએચાદીજ આ દેખાવ વીશે આપણને તાજુબી ઊપજેછે, તો જેવારે એ ખેલ નાટકશાલામા થએઓ હશે તારે નજરે જોનારાઓ ઊપર એ ખેલની કેવી અસર થઈ હશે, તે કહેવાઈ શકાતી નથી. ઊપલા ચીતરને મલતાજ બીજા ઘણા દેખાવો જોવામા આવેછે, એટલુંજ નહી પણ એ કરતા વધારે તાજુબી ઊપજાવનાર કસરતો કીધામાં આવેછે, ઊપલું ચીતર જોઈ તમો ઘભરાઈ જશો કે બીચારાં સઊથી એઠે ઊભેલા માણસને વણું દુખ પડતું હશે, પણ તેમ નથી, ભાર સઘલાને સરખોજ લાગેછે જેમ ઊપરનાં માણસને ભાર હલકોછે તેમ તે વધારે જોખમ ભરેલી હાલતમાછે, એવી કસરતો કરતી વેલાએ દરએક જણ એવી રીતના ભાગો વેહચી લીએછે કે જેવી કરી સઘલા ઊપર એક સરખી મેહેનત આવી પડેછે.

સર ફીલીપ સીડની.

આ શુરા સરદારનુ નામ આજ સરવ લોકોમા ઘણું મશહુર થઈ ગએલુંછે એ શખસ જેવો શુરો લડાએક હતો તેવોજ તે રેહેમ નજરનો માએઆલુ પણ હતો, તે સાતે એ ધણીમાં એવો એક ગુણ હતો કે એકીનદારી તથા વગર તરફદારીએ તે પોતાનું કામ બજાવતો હતો, અને એવા બનાવ ઘણીવાર બનીઆછે કે તેની આવી અપખશપાત તથા એકીનદાર ચાવને માટે તેના ઊપર તેના કેટલાએક વગવાલા મીતરો પણ વારંવાર ગુસે થતા હતા એ ધણી ઈસ્વી ૧૫૫૪ નાં સાલમાં ઈંગલંડ મધે જનમીઓ હતો એ ધણીની કાબેલીઅત બાલપણથીજ ઘણી દેખાઈ હતી તે ઊપરથી પચીસ વરસની વએ તો તે ઈલીજાબેથ રાણીનો એક વીસવાસુ તથા એકીનદાર, મસલતીઓ થઈ પડીઓ હતો. એજ રાણીની તરફથી તે આસતરીઆના બાનશાહ પાસે એક એલચી દાખલ ગએઓ હતો. રાણીને એ ધણીની તરફથી જે જે સલાહ અથવા મસલત મલતી હતી તે ખચીત ઘણીજ વખાણવા લાએક મલતી હતી. કેહેછે કે આંજુના ડીઊક ઊપર ઈલીજાબેથ રાણીનો ઘણો પેઆર હતો, તેથી તેણીએ તેની સાથે પરણવાની સઘલી ગોઠવણો કરી હતી. આંજુના ડીઊકની ઊમર રાણીના કરતા પચીસ વરસ નાહાની હતી અને તેનો ચેહેરો જોપણ ઘણો શોહામનો ન હતો, તોપણ તેની ખુશ ચાલ તથા તેનાં રલીઆમણાં બોલવા ઊપરથી તેહની સાથે પરણવાને રાણીની ઈછા થઈ હતી. પોતે તે ડીઊક સાથ પરણવાની સઘલી ખાનગી ગોઠવણો કરેઆ બાદ રાણીએ પોતાના પરધાનોને લગનની તીઆરી કરવાનો બંદોબસત કરવાને તથા લગનનો દાહાડો મુકરર કરવાને ફરમાવીઊં. આ વેલાએ તે રાણીના વલા મંતરીઓએ વીચાર કીધો કે રાણી જે પોતે પરણવા માંગેછે તે ઠરાવ વાજબી દીસતો નથી, સબબ તેણીએ જે વર પસંદ કરેઓછે તે ઊમરે ઘણો નાહાનો છે, તેથી તેઓએ રાણીને પોતાનો વીચાર ફેરવવાની સલાહ આપી, તેમા કેહેછે કે સર ફીલીપ સીડનીએ હીમતથી એક ઘણુંજ અપખશપાત ભાશણ કરી સંભલાવીઊં અને તેમાં ઘણીએક તરાંહની વાજબી તકરારો દાખલ કરીને રાણીને પોતાનો વીચાર ફેરવવાની

મજબુત ભલામણ કરી. અલબતાં તે વખતનાં થોડાજ પરધાન મંતરીઓએ સર ફીલીપના જેવી હીમતથી રાણીના વીચારોની સાંમાં પોતાનાં મત આપીઆં હુશે. સર ફીલીપનાં એ ભાશણથી ઈલીજાબેઠ રાંણી ઉપર એક ઘણીજ તાજુબી ભરેલી અસર થઈ, જેમ જેમ દાહાડા નીકલતા જાએ અને પોતે કબુલેલો વખત નજદીક આવતો જાએ તેમ તેમ એ રાણી ગમગીન અને ઉદાસ થતી ગઈ તે એટલે સુધી કે કેટલાએક દાહડાં સુધી એ રાણીને કરારે હુંગ પણ આવીતી નહી. એવી ઘભરાટ ભરેલી હાલતમાં રાણીએ પણ સર ફીલીપનાં બોલવા ઉપર લગાર ધેઆન પોંહોંચા ડીઉં. જેથી તેણીને પણ એવુંજ માલુમ પડીઉં કે આંજુના ડીઉક સાથ પરણવાની જે ગોઠવણ મેં કરી છે તે નાશુનાસબછે, તે ઉપરથી તેણીએ પણ પોતાનો વીચાર ફેરવીઓ અને તે ડીઉકની માંગની બાહાલ રાખીઆમાં આવી નહી.

સર ફીલીપની બાહાદુરી તથા હીમતના બીજા ઘેણા દાખલા આપવામાં આવેઆછે. કેહેછે કે એક વેલા ઈંગ્લેરપલાંડના લોકોમાં આ શુરા શરદાર વીશે એવું તો સારૂં મત બેહું હતું કે તેને પોલંડની ગાદી મલવાની પણ વકી હતી, અને ઘણીખરી એજ સરદારને તે રાજ ગાદી મલી હોત, પણ ઈલીજાબેથ રાણીને લીધે તે વાત બંધ પડી હતી. એ ધણીએ પોતાની જીંદગાનીના સુખના દાહાડા ઉપર જેવી રીતે ગરીબ દરદીઓની દાદ લીધી હતી તેવીજ દાદ તેણે પોતાનાં મરણની છેક છેલી ઘડીએ પણ લીધી હતી. એ ધણી ઈસ્વી ૧૫૮૬ માં ઝટફનની લડાઈમાં મારીઓ ગએઓ હતો. જારે તે લડાઈમાં ઘણો જખમી થએઓ હતો તારે તેની તરસ છીપાવા માટે થોડું પાણી મંગાવીઆમાં આવીઉં હતું, એ પાણી જેવું તે પીનો હતો તેવી તેની નજર, પોતાના જેવાંજ દુખમાં પડેલા એક સીપાઈ ઉપર પડી, જે સીપાઈ પેલાં પાણી તરફ ઘણા પેઆરથી જોતો માલમ પડીઓ, તેથી સર ફીલીપે તે પાણી પોતાના હોટને લગાડીઆ વીના તુરત પેલા સીપાઈને આપી દેવડાવીઉં, અને બોલીઓ કે " માહારાં કરતાં એ બીચારાને આ પાણીની વધારે જરૂરછે " સર ફીલીપ જાતે લડાએક સરદાર હતો, તોપણ તેણે પોતાની ફુરસદે કવીતાનાં અને સારી એબારતના કેટલાંએક પુસતકો બનાવેઆંછે, અને ટુંકામાં કહીએતો એ ધણીએ પોતાની જીંદગીના દાહાડા સઘલી પરકારના પરોપકારમાં ગાલીઆ હતા.

દેખાવ ઉપર ભુલવું નહી.

લોકોમાં દેખાવ ઉપરથી પરીકશા કરવાની એક ઘણી માઠી ચાલ દાખલ થએલી માલુમ પડેછે. અગરજો એક ગંભીર, શીઆનું અને ખરૂ લાએકીવાલું માણસ બાહારના દેખાવમાં લગાર અધુરૂં હોએછે તો તુરત લોકો તે ઉપરથીજ તેની પરીકશા કરેછે, અને તેનામાં કેટલા રામછે તે તરત વરતી કાંહાડેછે, પણ તેવી રીતે દેખાવ ઉપરથી પરીકશા કરનારાઓને નમનતાઈ ભરેલી અરજ ગોછે કે તેઓએ એ રીત ઉપર અમલ કરવો નહી—એક માણસ બાહારના દેખાવે ઘણો તરમતરાક, ચાપલુશીખોર, બોલકણો હોશીઆર, અને એશકો દેખાશે તોપણ તેવાં માણસનાં ભીતરમાં ગુણ કેહેવાછે તેની તપાસ કીધાવના એકદમ તેના બાહરના દેખાવ ઉપરથી તેની કાબેલીઅત, લાએકી, આબરૂ, ગનેઆન, અને નીતી સંબંધી ગુણ વીશે મત બાંધવું નહી. દેખાવમાં ઘણું ગરીબ, બોલવામા થંડું, વાત કરવામાં નમાનું, અને હલકાં તથા બાજે વખતે ફાટેલાં લુગડાં પેહેરેલું આદમી જેવું લાએકીવાલું, પરતીશઠીર અને ગનેઆની હોએછે તેવું કોઈ બીજું બાહારના દેખાવે ભપકાવાલું અને ઉછાછલા સવભાવનું હોતું નથી. એક ગામડીઆના છોકરાની સાધારણ વાતથી કોઈ અણજાણું નથી કે એક દીવસે તે છોકરો જનાવરોનો સંગરહ જોવાને ગએઓ હતો તે વેલાએ તેણે બાહારના દેખાવ ઉપરથી વાઘ અને ઊંટ વચે મુકાબલો કીધો હતો, વાઘને જોઈને તે ઘણો ખુશી થએઓ હતો તથા ઊંટને ધીકારવા લાગો હતો, પણ તે નાંદાન છોકરાને પાછલથી સમજાવેઆગો આવીઉં હતું કે એકતો માતરે બાહારના દેખાવમાજ ખુબસુરત અને ભલુકવાલુંછે, પણ ખરૂં કામનું અને લાએકી ધરાવનાર જાનવરનો તે છેકે જેને તે ધીકારતો હતો, તેમજ આકસફોરડની એક નાંમીચી મદરેસાના એક નાદાન વીદીઆરથીએ પોરસન નામના એક કાબેલ શીકશા ગુરૂના બાહારના દેખાવ ઉપરથી પરીકશા ક

રી હતી, જેથી તેને પાછલથી ઘણી શરમીંદગી સાથે પોતાની ગાડી છોડી જવી પડી હતી. એક વેલા આ વીદીઆરથી ડાકની ગાડીમાં બેસી એક ઠેકાણેથી બીજે ઠેકાણે જતો હતો, તે વેલાએ એ ગાડીમાં કેટલીએક ઓરતો તથા ઊપરો કાએલ શીકશા ગુરૂ પણ સાથે હતો. આ વેલા એ વીદીઆરથીએ પેલી ઓરત આગળ તરેહવાર ગપાટા મારવા માડીઆ અને તરેહવાર વાતો કરી પેલી ઓરતોને રમુજ આપવા લાગો, અને વલી પોતાની બડાઈ દેખાડવાને માટે પોતે જે જે વાતો બોલે તેની સાબેતી આપવાને કેટલાએક ઊંચા ગરંથની શાહાદત આપે અને જનાવે કે તે સંઘલા ગરંથો હું વાંચી ગએલો છું અને તેમાની એ વાતોછે, અલબતાં પેલી ઓરતો જાજી ભણેલી નહી તેથી એ ગપીદાસનું બોલવું તેઓ કબુલ કરતી હતીઓ, પણ પાસેજ એક ખુણામાં શીકશા ગુરૂ પોરશન ઊંઘથી ઝોકા ખાતો હતો, તેણે પેહલાંનો થોડોવાર, પેલા ચાપલુસીખોર વીદીઆરથીની ચાપલુસી સાંભલી લીધી પણ પછે હનુ રહીને તેને પુછીઊં, "સાહેબ અમણાંજ તમોએ ફલાની વાત કીધી તે વાત તમો કહોછો કે ફલાણી ચોપડીમાંછે, તો મેહેરબાની કરી તે વાત આ ચોપડીમાંથી મહને દેખાડો." એ સવાલ સાંભલી વીદીઆરથી વધારે જોશમાં આવીઓ, તેના મનમા કે આ કોઈ ભોતછે, અને તેને શું આવડતું હશે, હું હમના એને પણ ઊલથાપ બતલાવીશ, પણ એવું અભીમાન રાખતી વેલાએ તેણે જરા પણ વીચાર કીધો નહી કે આ દેખાવે ભોત જેવોછે તે એક પંડીટછે. શીકશાગુરૂએ આપેલી ચોપડી લઈ થોડોક વાર સુધી પાના ઊથલાવીઆં પણ પેલી કહેલી વાત તેમાથી નીકલી નહી તારે તેણે મનમાં વીચાર કીધોકે હવે તો રકાશ થાએછે અને આ ઓરતોની સામું ફુલસું ઘણું જાએછે, તે ઊપરથી એક તાલ કરી એક બીજી જ ચોપડીનું નામ અડાવી દીધું અને બોલીઓકે "ના સાહેબ હું લગાર ચુકીઓ, એ વાતતો ફલાની ચોપડીમાંછે." એવું બોલની વેલાએ તેણે વીચાર કીધો કે એ ચોપડી એકાએક મલી આવવી મુશકેલછે, તેથી વાત ભરમમાં રેહેશે ને હું ફાવી જઈશ, પણ આ પ્રોગમ પોરશન જેવો ખંતી શીકશાગુરૂ હતો, જેની પાસે બોગ ચોપડીએ તે ચોપડી પણ મલી આવી, ને આપીને તે બોલીઓ "લ્યો સાહેબ મેહેરબાની કરીને તે વાત આમાથી બતલાવી આપો." બતલાવે કાંહાંથી પોતેતો જુઠું અડાવી દીધેલું તેથી તેને અતીશ શરમ લાગવા માંડી, તેનો આવો જરદ ચેહેરો જોઈ પેલી ઓરતો માહોમાહે હશવા લાગી, તારે, તે વીદીઆરથી ઘાબરો પડીઓ અને વલી એક જુદી જ ચોપડીનુ નામ દીધું કે "હવે મહને પકી ઈઆદ આવી એ વાત તો ફલાની ચોપડીમાછે." આ વેલાએ પણ તે વીદીઆરથીના મનમાં એવોજ વીચાર હતો કે તે ચોપડી મલી શકનાર નથી, પણ શીકશાગુરૂ પોરશન પાસેથી તો તે ચોપડી પણ નીકલી આવી તેઆરે વીદીઆરથી ખચીત ઘભરાએઓ અને તુરત બુમ પાડી ઊઠીઓ કે "રાખ ગાડીવાન રાખ, આ જગા ઊપર એક માણસ પોતાના ગજવામાં એક આખું પુસ્તકખાનું ભરી લાવેઓછે, માટે મહને ઊતરી જવા દે." આ પરમાણે જોઈએછે તો એ જુવાન, વીદીઆરથીએ માતર દેખાવ ઊપરથી શીકશાગુરૂ પોરશનને ઓલખીઓ નહી, અગર જો તેણે પેહલાંજ ઓલખીઓ હોત.તો તે આટલી પોતાની બડાઈ કરત નહી, અને તેથી આટલી પોતાની ફજેતી કરત નહી. વલી આ નીચે દાખલ કરેલી એક વાત, ઊપરથી પણ માલુમ પડશે કે માણસો દેખાવ ઊપરથી કેટલો ભુલાવો ખાએછે.

કેહેછે કે પારીસ મધે સોલમા લુઈના રાજમાં બીજો જોસફ સાનશાહ પોતાનો વેશ બદલીને હંમેશાં ફરવા નીકલતો હતો. એક દીવશ બરી બામદદના એ હાલે તે એક કાફી વાલાની દુકાને ગએઓ અને એક પીઆલું કાફી માગી. આ વેલાએ તેનો પોશાગ સાધારણ હતો, અને તે દેખાવ ઊપરથી શાહનશાહ નહી પણ એક સાધારણ આદમી હશે એવું દેખાતું હતું, તે ઊપરથી તે કાફી વાલાના ચાકરે એ તેને ના પાડી કે "હજી તો સવારનું પોહોર પડીઊંછે, એટલા વારમાં કાફી કાંહાંથી મલે જા, ફરીને આવ" આ પરમાણેનો તોછડાઈ ભરેલો જવાબ સાંભલી, શાહનશાહ પણ પોતાના મન સાથ વીચાર કરવા લાગો કે આ ચાકર જેવાઓએ જે મહને આવો જવાબ દીધોછે તે મહને સાનશાહ સમજીને દીધો નથી, પણ કોઈ સાધારણ આદમી જાણી આવો તોછડો જવાબ દીધોછે. ખરેખર એ અને એવાજ બીજા દાખલાઓ ઊપરથી સાબેત થાએછે કે માણસો દે

ખાવ ઉપરથી ઘણાં ઠગાએછે. તેઓ ખરાં ખોટાંની અથવા સારાં નરસાંની પરીક્શા કરતાં નથી, એ ખચીત દલગીરી ભરેલુંછે. વધારે દલગીરી ભરેલું એછે કે એવી રીતે કોઈએક વરણ અથવા એક દેશના લોકો દેખાવ ઉપર ભુલી ઠગાતાં નથી, પણ સઘલી વરણનાં અને સઘલાં દેશના લોકો એ પરમાણે ઠગાએછે.

બચ્ચાં સાથે બચ્ચું થવું.

બાલકોને તરબીએત આપવાની બાબદમાં એક કરતાં વધારેવાર અને એક કરતાં વધારે ઠેકાણે લખાએલું વાંચનારી બાનુંઓના જોવામાં આવીઉં હશે. તોપણ એ બીના ઉપર હજી માતાઓનું પુરૂં ધેઆન પુગું નથી એવું અનુભવ ઉપરથી માલમ પડેછે. માટે કદાચ જો એ વીશએ ઉપર હજી વધારે લખેઆમાં આવીઉં હોએ તો તે તદન નકામું થઈ પડનાર નથી. આપણ લોકોમાં આ એક સાધારણ કેહેવત થઈ પડીછે કે " બચ્ચાં સાથે બચ્ચું થવું " એ કેહેવત એવી મતલબ ધરાવેછે કે બચ્ચાંને કેલવણી આપતી વેલા જેમ બને તેમ ધીરા અને થંડા સવભાવે તેમને શીખામણ દેવી. બચ્ચાંને હરેક વાતનો ઉપદેશ કરતી વેલા, બચ્ચાંનાં જેવાંજ થવાની તથા બચ્ચાં એક મેક સાથે બોલે તેવીજ રીતે બોલવાની જરૂરછે. હાલ બચ્ચાંને તરબીઅત આપવાને માતરે બે ઉપાએ લોકોએ કામે લગાડેલા માલુમ પડેછે, તેમા એક એકે બચ્ચાંને મારેછે અથવા ધમકી આપેછે, અને બીજી રીત એછે કે તેમને ઈનામ અથવા બખશેસની લાલચ દેખાડેછે. પણ બચ્ચાંની તરબીઅતને માટે એક જુદો ઉપાએ કામે લગાડવો જોઈએછે, તે ઉપાએ એછે કે ધીરો અને થંડો સવભાવ, અને તે સાથે માએઆ ભરેલા નરમ શબદો. માબાપો જોઈએતો બચ્ચાંને મુકી, તમાચા, ધમકા અને નેતર મારે; માબાપો જોઈએતો બચાંને કઠણ શબદોથી તથા ગુસા ભરેલા દેખાવથી શીખામણ દીએ, તોપણ તેની બચાંને કશી અસર થનાર નથી, ઘણે મારે અથવા ઘણે બોલે બચ્ચું ચોખ થાએછે એ કેહેવતથી આપણા લોકો અણજાણાં નથી, માટે એવા ઉપાએને ઠેકાણે જો ધીગ સવભાવથી બચ્ચાંને સારી પેઠે સમજ પડે એવી રીતે તેમને બે સખુન કહેઆ હોએ તો તેથી એક ઘણીજ તાજુબી ભરેલી અસર બચ્ચાંના મન ઉપર થાએછે. કેટલાએક એમ સમજેછે કે બચ્ચું નાહાનું અને અનસમજુ હોએ તેવી વેલાએ કદાચ એવી રીતની તરબીઅત અસર ભરેલી ગણાશે, પણ તે બચ્ચું લગાર મોહોટું થઈઉં અને સમજતું થઈઉં એટલે એવા નરમ શબદોની અસર તેના ઉપર મુદલ થનાર નથી. તો તે વાત મનજુર રાખી શકાતી નથી, જાંહાંવેર બાલક પોતાનાં માંબાપના આશરા હેઠલછે, તાંહાંવેર પછે તે ગમે એતલી ઉમરે પુગું હોએ, તો પણ તેના ઉપર માબાપોનો સઘલી પરકારનો અખતીઆરછે, પણ તે અખતીઆર માબાપો જો ઉપર જણાવેઆ પરમાણેની રીતે ચલાવે નહી તો પછે તેમા વાંક બાલકનો નથી.

બીજું બાલકોની તરબીઅતનો મુખીઅ આધાર બાપ કરતાં મા ઉપર વધારેછે. બાલક જેટલોવાર પોતાની માના અસતઙગા રેહેછે એટલોવાર તેને પોતાના બાપ પાસે રેહેવાનો અવકાશ મલતો નથી, માટે જો માતા ચાહે કે પોતાનાં બાલકને સારી કેલવણી આપી હોશીઆર અને ચંચલ તથા રૂડી બુધીનું કરે તો તે સેહેલાઈથી બની શકેછે, અલબતાં એવી રીતે કરવાને માતાને લગાર અડચણ તથા અઝીકું લાગશે તોપણ તેણીની પોતાનાં બચ્ચાં તરફની એક જરૂરની જે ફરજછે તે અદા કીધેલી કેહેવાશે. બાલકને બાલપણથીજ નકલ કરવાની ખાસીઅત હોએછે, તેથી જેવારે હરેક ચીજ (પછે સારી હોવા માઠી) તેની નજરે પડેછે એટલે તુરત તે પરમાણે કરવાને તે બચ્ચું કોશેશ કરેછે, તેમજ હરેક માઠો અથવા સારો શબદ તેને કાને પડેછે એટલે તુરત તે શબદ ગોખી પાકે કરવાને ચુકતું નથી. અગર જો માતાઓ બાલકોની આ ઉમદા ખાસીઅતનો લાભ લઈ તેમને સઘલી પરકારે સુમારગ અને સુચાણીનું ગનેઆન આપવા માંગે તો ખચીત બેહદ ફાએદો થએઆ વીના રેહે નહી. હાલતો ચોમેર એવુંજ જોએઆમાં આવેછે કે હરેક વાતના કુથલા કરવામા અથવા હરેક કઢંગા શબદ બોલવામાં ઓરતો પોતે ઘણી આગેવાનછે, તો પછે તેઓ પોતાનાં બાલકોને તેથી ઉલતો ઉપદેશ શી રીતે કરી શકે. આટલી વાતનો ચોકસ થઈ ચુકીછે કે જાંહાંવેર ઓરતો પોતાની બોલી, પોતાના ચાલ રે

પીરૂ દેશમા સોનાંની ખાણ ખોદનારની ઝુંપડી

માહારા શેઠને ખુશી કરૂં, અથવા નથી માહારામાં એટલું કુવત કે જેમ બીજા મોહોટા કુતરા માહારા ધણીને જંગલી જનાવરોથી બનચાવી શકેછે તેમ હું તેને બંચાવી શકું; માહારે મનસે હુંતો એટલા સુધી એક નકામું જાનવર થઈ પડીઊં છું કે હુકર વટીક કામ આવી સકેછે એટલું પણ હું કામ આવી શકતું નથી. તારે હુવે માહારો ધણી જે મજ ઊપર આટલી બધી માએઆ રાખેછે, અને માહારા વીશે જે આટલો બધો ખરચ કરેછે તેનો બદલો તે હું શી રીતે વાલી શકું?" એટલું બોલીને પોતાની મુંડી નીચી ઘાલી શોક ભરેલું મુંગું બેસી રહીઊં.

પોતાના દીકરાને મોહોડેના આવા શખુનો સાંભલી તે કુતરાની માએ તેને જવાબ વાલીઓ કે "બેટા તું કેહેછે એ સઘળું ખરૂં છે, અલબતાં તારામાં બીજાં તેં જણાવેલાં જેવાં જનાવરોના જેટલી શકતી અથવા તેમના જેટલા ગુણ નથી તોપણ જો તું અંતકરણથી અને મન લગાડીને તારા શેઠને ઊપઓગી થવાનો નીશ્ચએ કેરશેતો અલબતાં તું કોઈ પણ રીતે કામનો થશે જાંહાંવેર તારામા નીમખ હલાલી અને એકીનદારીછે તાંહાંવેર તું નીર ઊપઓગી અથવા નકામું જાનવર નથી એવું તેં ચોકસ ઈઆદ રાખવું. જાંહાંવેર અને જેટલી તારીથી બને એટલી કોશેશ કરીને તું તારા શેઠને ઊપઓગી થવાની તજવીજ કર એટલે તું બેશક તારા શેઠને અગતીઅનો થઈ પડવાનો."

આ પરમાણે તે કુતરાને દીલાશો મલીઆથી તે અતીશએ ખુશી થઈ ગએઓ, અને જેવો તેનો ધણી ઘેર આવેઓ એટલે તે તેની સામુ દોડી ગએઓ અને તેના હાત પગ ચુસવા લાગો તથા એણી ગમથી પેલી ગમ કુદકા મારી તરેહવાર ગમત કરી પોતાના ધણીને ખુશી કરવા લાગો. ધણી તે કુતરાના એવા ચાળા જોઈ ખુશી થઈ બોલીઓ કે "શાબાશ કુતરા, તું ખરોજ પરમાણીકછે." એમ બોલી તે તેને પસવારવા તથા કુદાવા લાગો. એટલું થએઆબાદ એ કુતરો પોતાના શેઠનો એક રોજંદો સાથી થઈ પડીઓ, તે હમેશ પોતાના શેઠ સંગાથે હર કેથે ફરવા અથવા બાહાર જવા લાગો, અને વાટમા ચાલતાં તે તરેહવાર ગમતો કરીને પોતાના શેઠને હંમેશાં ખુશી કરીઆ કરતો હતો. આ પરમાણે વાટમાં ચાલતાં તે તરેહવાર ચાલા કરતો હતો, તોપણ તે કોઈબી રીતે પોતાના ધણીને કંટાલો આવે એવી ચાલ ચલાવતો નો હતો તે જેવારે પોતાના ધણીની પડોસમાં જતો અથવા તેનાં દીલ ઊપર લાડથી કુદતો તે વેલા તે સારી પેઠે સભાલ રાખતો કે તેના પગ ખરડેલા ન હોએ કે જેથી તેના શેઠનાં કપડાં ખરડાએ. વલી તે પોતાના શેઠનાં કેટલાંક નાહાનાં નાહાનાં કામો કરવાની પણ ખટપટમાં પડવા લાગો, ચલીઆં વારંવાર ઓરડામા આવી અનાજ વગેરે ઊંચકી જતાં હતાં તેને, તથા કોઈ પારકાં મરઘાં આવી ઘર માહેલાં મરઘાનાં દાના ખાઈ જતાં તો તેમનો એ કુતરો સારી પેઠે અટકાવ કરતો. અગરજો પોતાના ધણીની વાડીમાં કોઈ અણજાણીઊં માણસ દાખલ થતું તો તુરત પોતાથી પડતી એટલી બુમ પાડી તુરત બીજા મોહોટા કુતરાને ચેતવણી આપતો અગરજો પોતાનો ધણી પોતાના માણસો સાથે કોઈ કામ કરવા ગુતાતો અને તેવી વેલાએ જો તે પોતાના કપડાં ઊતારી એક મેરે મુકતો તો એ નાહાનો કુતરો ગુપચુપ જઈને તે કપડાં સાચવવા તેની પડોસમાં બેસતો અને કોઈને તેને હાત લગાડવા દેતો ન હતો. આવી તેની ચાલ જોએઆથી તેના ધણીનો હલુ હલુ તેના ઊપર વીશવાસ પુરતો બેસતો ગએઓ.

એક વેલા એ કુતરાનો ધણી ઘણો બીમાર થએઓ હતો અને તેથી તે બાહાર નીકલતો ન હતો, તારે એ કુતરાએ એવી ચાલ પકડી કે તેના ઓરડાના બારણાં આગલ તે આખો દાહાડોને રાત બેસી રેહતો, તે એટલે સુધી કે જમવા ખાવા પણ તે તે જગા છોડતો ન હતો. એમ કરતાં તેનો ધણી લગાર હોશીઆર થએઓ અને તેનામા ઊઠી બેસવાની શકતી આવી એટલે તે તુરત દોડતો ઓરડામાં પેઠો અને જઈને પોતાના શેઠની આશપાસ એવી રીતે તે ફરી વલીઓકે જોનારાઓને એવુંજ લાગ્યું કે એ કુતરો પોતાના બીમાર ધણીની ઘણાજ પીઆરથી મુલાકાત લીએછે. એક દાહાડે એવું બનીઊં કે એ કુતરાનો ધણી બપોરનું ખાનું લઈને આરામ કરવાને, જરા એક ઓરડામા સુતો હતો, જે વેલાએ એ કુતરો પણ તેની પડોસમાજ બેસી પોતાના ધણીની ચોકી કરતો હતો. એવાએક ભીતમાથી કેટલુંક મટોડું તથા કાકરા ખરી પડવા લાગા, અને ઓરડાની દેવાલ હીલતી કુતરાને માલુમ પડી, તે ઊપરથી એ

કુતરાએ જાણીઊં કે એ ઘરનો ઓરડો ઘણો જુનોછે અને આ પરમાણે દેવાલ હાલેછે તેથી કદાચ તે પડશે તો આ માહારા ધણીને કચરી નાખશે માટે હું એને સુજાગરૂ કરૂં, એવા ખીઆલથી તેણે ખુબ જોરથી ભસવા માંડીઊં, પણ ધણી ભર ઊંગમાં પડેલો તે જાગીઓ નહી તારે તે કુતરાએ તેના પલંગ ઊપર કુતકો મારી તેની એક આંગલી લગાર કરડી કે જેથી તે ઘભરાઈને જાગી ઊઠીઓ, અને ઊઠતાંજ તેને તુરત જણાઈ આવીઊં કે એ ઓરડામાં કાંઈ હરકત જેવું લાગે છે, જેથી તે તુરત બાહાર નીકલી પડીઓ, અને બીચારો તે કુતરો બાહાર નીકલેછે તેટલાં તે ઓરડો તુટી પડીઓ, જેથી કરી તેનાં શરીરને થોડુંક નુકશાન થઈઊં, પણ તે ઊપર પેલા ધણીએ પાછલથી એટલી તો માવજત લીધી કે થોડાજ દાહાડામા તે કુતરો પાછો સાજો થઈ ગએઓ. આ છેલા બનાવ ઊપરથી પેલા ધણીને કુતરા ઊપર એટલીતો માએઆ અને રેહેમ વધી કે જેટલી માએઆ તે ધણી ઘરમાનાં કોઈ બીજાં માણસો ઊપર કરતો ન હતો.

સારાંઊશ આ વાતમાથી એવું એક તાતપરીઅ અથવા મતલબ નીકલેછેકે હલકામાં હલકું અને નીચામાં નીચું માણસ પણ મોહોટાંમાં મોહોટાં માણસને કોઈ પણ રીતે કામ લાગી મદદ કરી શકેછે. હલકા અથવા ઊતરતાં માણસોથી જારે પોતાના કોઈ ભલું ચાહાનારનો બદલો વાલી શકાએ નહી તારે તેઓએ નાહીમત થવું જોઈતું નથી, પણ આ નાહાના કુતરાનો દાખલો પકડી જેમ બને તેમ પોતાના દેણુદારનું દેવું અદા કરવાને બનતી કોશેસ કરવી, અને મન લગાડી તેની સેવા કરવી એટલે તેનું દેવું પોતાની મેલે અદા થાએછે.

જાણુવા જોગ બાબદો.

ડાક્ટર જોનસન વીશે એવું જણાવીઆમા આવીઊંછે કે એ ઘણી સચાઈનો એવોતો સાથી હતો કે તે કદી જુઠું બોલતો ન હતો એટલુંજ નહી, પણ તે પોતાના મીતરોને પણ વારેવાર એજ ઉપદેશ કરતો હતો. એક દાહાડે એક કુલવાંન ઓરતે આ ડાકતરને પુછીઊં કે "મોહોટા લોકોની ટેબલ ઉપર બીજા ઘણા જણાઓને ઇજન કીધામા આવેછે અને તારા જેવા ડાકતરને કોઇ નોતરઊં નથી એનું કારણ શું!" અલબતાં એ સવાલનો ખાતરી ભરેલો જવાબ જે ડાક્ટર જાનસને વાલીઓ હતો તે બેશક વાજબી હતો, ડાક્ટરે જવાબ દીધો "બાઇ તું જે કારણ પુછેછે તે હું તો કાઇ જાણતો નથી પણ કદાચ એવું લગે કે મોહોટા બડે સાહેબોને ખુશામદ તથા તારપર મદાવનાર લોકોની જરૂર હોએછે જે હાજત મજ સરખાથી પુરી પાડી શકાએ નહી, તો પછે મજ સરખાઓને નોતરા દેવાની જરૂર શી? બીજુ બડે સાહેબો આગલ બેઇ બેકાતો તેઓ આગલ કાઇપણ ગામ ગપાટા મારવા જોઇએ, કંઇપણ વાત પછે ખની હોએ ઇઆ નહી, તોપણ બલતુંજ કાઇ અડાવી દઇ બડેસાહેબોનો જીવ રાજી રાખવાની પેરવી કરવી જોઇએ, જે સઘળું માહારાથી બની શકે નહી. માહારોતો એજ સવભાવ કે જે વાત કરવી તે બનેલી હોએ અને કરવા જોગ હોએ તે કરવી, પછે જોઇએતો તેવી વાત બડે સાહેબોને પસંદ પડો ઇઆ ના પડો."

માતાની શીખામણ ઊપર બાલકનું ભોલું મત—એક વેલાએ એક ઓરત પરવારતી બેઠી હતી ત્યારે તે સ્ત્રીએ વીચાર કીધો કે બીજી પરવારતી ઓરતોની પેઠે આ નવરાશનો વેલ લોકોનાં કુથલા કરવામા રોકું તે કરતા બેહેતર એકે બાલકોને પાસે બોલાવી બે રૂડા વચનો તેમને કાને નાખુ. એવા વીચારથી એક છોકરાને પાશે બોલાવી મા બોલી કે "જો બા ખોદાથી ડરીને ચાલીએ, જુઠું બોલીએ નહી, મોહોડાંમાથી ખરાબ સુખન બોલીએ નહી અથવા સોગન ખાઇએ નહી, એવી પરમેશવરની આગીનીઆ છે, જે એથી ઉલટા ચાલશે તેને સવરગ મલનાર નથી." એટલુ સાભલતાજ બાલકે ભોલાઇમાં જવાબ દીધો "એમ છે માજી, તારે શું માહારા બાપને સવરગ મલશે નહી, કાએકે તે તારા કહેઆ પરમાંણે તો ઇશવરની આગીનીઆથી ઉલટો ચાલી તુંને હમેસા ગાલો દીએછે, તથા કેટલીએક વેલાએ કોઇ પારકું માણસ આવેછે તારે તે પોતે ઘરમાં છતાં જુઠું કેહેવાડેછે કે ઘરમા નથી."

કામમાં ઢીલ—જે કામ આજે થાએ તે કાલ ઉપર રાખવું નહી એવી એક કેહેવત જે આપણા લોકોમાં ચાલીછે તે જો પણ ઘણી વાજબી અને ફાએદા ભરેલીછે, તોપ

ણુ ભાગ્યેજે સેંકડે, દસ જણા એ કેહેવત ઉપર અમલ કરતાં હશે. શીકંદર બાદશાહને એવો સવાલ પુછવામાં આવેલો કે તેણે ઘણી ટુક મુદતનાં અંદર આટલી બધી ફતેહ શી રીતે મેલવી ? તારે તેણે જવાબ દીધો કે " જે કામ આજે થઈ શકતું હોએ તે આજેજ કરવું અને તેને કદી કાલ ઉપર રાખવું નહી એવો પકો ઠરાવ કરીને હું માહારાં કામ ઉપર લાગો હતો તેથી જેટલું બનતું ગઈઉં તેટલું દરરોજ કરતો ગએલો તેથી કરી થોડા વખતમાં ઘણું કામ થએલું માલમ પડેછે. " બોનાપારટ, સીજર અને એવાજ બીજા નામાંકીત પુરૂષો વીશે પણ એવું જણાવીઆમાં આવીઉંછે કે તેઓ પણ એજ કેહેવત ઉપર અમલ કરતા હતા જેથી તેઓ પોતે ધારવીઆ કરતા વધારે કામો ટુક મુદતમાં કરી શકતા.

શુક્શમ દરશક ઈંઅંતરની મારફતે જે તરેહવાર આજાએબી ભરેલી શોધો કીધામાં આવીછે, તે મલતી એવી શોધ કીધામાં આવીછે કે પાણીનાં માતરે એક ટીપામાં ૩૦૦૦૦ જીહીણાં જનાવરો જોવામાં આવેછે. આ પરમાણે જોતાં દર માણુસ, પછે તે ગમે એટલો ફાંકો રાખે કે તે જનાવરોનો ખોરાક લેનાર નથી, તોપણ તે દરરોજ લખો જીહીણાં જનાવરોનો ઉપર જણાવેઆ પરમાણે ભખશ કરેછે.

એક સમએ એક ઓરત પોતાની એક સહીને કેહેવા લાગી કે " હું અને માહારો વર એ બધે જણાં એક સરખાજ મીજાજનાં છઇએ, તથા જે કાંઈ કરવાની એકની મરજી થાએછે, તેજ કરવાની તુરત બીજાની મરજી થાએછે એટલું છતાં અમો બધો જણાં હંમેશાં એક એક સાથ વડીઆ કેમ કરીએ છઇએ તેની મહને સમજ પડતી નથી, જેએક દાખલા તરીકે હું કહુંછું કે માહારો વર એમ કેહેછે કે ઘરનો ધણી હું, હું જે ઘરમાં કરૂં તે ખરૂં, અને તેમજ હું પણ કહુંછું કે ઘરની ધણીઆની હું અને હું જે ઘરમાં કરૂં તે ખરૂં. " એનો જવાબ તેની શહીએ કાંઈ બરાબર વાલીઓ નથી તો પણ આશાછે કે આ ચોપાનીઉં વાંચનાર બાઇઓને એનો જવાબ દીઓછે તેની સમજ પડી હશે.

માએ અવે હું ચોકરાં નહી પેહેરૂં—આપણાં લોકોની બાણુંઓમાં ચોકરાં પેહેરવાની ટેવ એટલી તો ફેલાઇ ગઇછે કે ચોકરાં પેહેરનારીઓ પોતાનો આખો કાન બરાઈ જાએ એટલાં ચોકરાં પેહેરેછે તોપણ તેમનો છેવ ધરાતો નથી, પણ તેવી બાઈઓને જણાવવાની રજા લીધામાં આવેછે કે આગલા વખતમાં ઇઆહુદીઓ તથા આરબ અને કેટલીએક બીજી ગનેઆતના લોકોમાં એ ચોકરાં પેહેરવાની ચાલ હતી. એ લોકો પોતાના ગોલામોના કાન વીંધાવતા તે એવી મતલબથી કે તે ગોલામછે એવી રીને ઓલખાઈ આવે. તારબાદ પાછલથી તે વીંધેલા કાનોમાં કડી પેહેરાવવાની ચાલ નીકલી તે એટલાં માટે કે તે વીંધેલા કાન જાવેદાન ઝુલક રેહે, અને તેથી તે વીંધેલા કાનવાલું આદમી એક ગોલામ દાખલ પેહેડી દર પેહેડી ઓલખાએઆ કરે. તારપછે એ કડી નીકલી જઈ હાલ જમાને કેટલેએક ઠેકાણે ચોકરા થઇ પડીઆછે, અને ચોકરાં પેહેરનારીઓ તો એમજ સમજેછે કે આભુશણ દાખલ ચોકરાં પેહેરીએ છઇએ. પણ તેવી બાઈઓ જારે ઉપલી હકીકત જાણશે તારે સમજશે કે ચોકરાં અથવા કડી જે કાનમાં પેહેરીઆમાં આવેછે તે આભુશણ દાખલ ઉતપન થએઆ નથી પણ ગુલામગરીની નીશાની દાખલ ઉતપન થએઆંછે. પછે હાલ ગમે એવી રીત લોકો તેનો અરથ લીએ.

મેકશી મીલીઅન શાનશાહ પાસે એક દીવસે રશતામાં એક ફકીરે કાંઈ ભીખશા માંગી, જે ઉપરથી તે શાનશાહે તેને થોડાક પઈસા આપીઆ, તે થોડા પઈસા લઈ પેલો ફકીર બોલીઓ " સાહેબ એક બાદશાહ દાખલ તમો એ જે ભીખશા આપીછે તે બહુ થોડીછે. " બાદશાહે જવાબ દીધો " ખરી વાતછે, પણ જો એજ પરમાણે બીજાં સઘલાં માતબર લોકો જો તને થોડા થોડા પઈસા આપે તો તેથી શું થાએ તે તને ખબરછે ! તેથી એવું થાએ કે તું માહરા, અને તેવાં બીજાં દોલતમંદ લોકો કરતાં વધારે પઈસાદાર થઇ જાએ. "

આમેરીકા મધે એક ખેડુતને તાંહાં એક સીદી ચાકર હતો, જેને તે ખેડુત ઘણોજ ચાહાતો હતો. એ ચાકરનું કામ એ હતું કે જારે તેનો શેઠ જમવા બેસે એટલે તેની આગલ ઉભો રહી તેની હાજતો પુરી પાડવી. એ ખેડુતમાં એવી ચાલ હતી કે તે જમતી વેલા, તથા બીજી કેટલીક નજીવી વાતોમાં તે વારેવાર પરમેશવરનું નામ બોલીઆ કરતો હતો. એક સમએ એવો બનાવ બનેઓ કે તે ખેડુતે કોઇ નજીવાં કારણસર બેચાર વાર એકદમ ખોદાનું નામ અમસથું લએઆ કીધું જે વેલાએ પેલો સીદી ચાકર

આગલ હાજર હતો, તે આવી રીતે ઈશવરના નામનો ખોટો ઉપીઓગ સાભળતાજ મોહોડું કચવાવી નીચે મોહોડે ઉભો રહેઓ જે ઉપરથી પેલા ખેડુતે તેને પોતાનુ મોહોડું કચવાવાનુ કારણ પુછીઉ, જેનો જવાબ સીદીએ હીમતથી વાલીઓકે " સાહેબ તમો આજેજ નહી પણ હમેશા ઈશવરનું નામ અજસથુ લએઆ કરોછો એ ઠીક દીસતુ નથી," પછેતો જેમ મરછ. ચાકર જેવાને મોહોડેથી આવા ભકતીમાન વચનો સાભનેઆથી પેલા ખેડુતને એટલીતો અસર થઈ કે તેણે તે દાહાડા પછે કધી ઈશવરનુ નામ નકામું વાપરીઉ નહી

આપણા લોકોમા પણ એવા ઘણા માણસો મલી આવશે, જેઓ નજીવી બાબદોમા હમેશા ઈશવરનું નામ વાપરે છે એવા લોકોને પણ જો કોઈ ઉપલા સીદી જેવો નીરદોષ ઉપદેશક મલી આવેતો ઠીક થાએ.

વાંચવા લાએક શવાલ જવાબ—જુનામા જુનું આજ કોણ મલી આવશે ? કોઈ નહી, પણ એક ઈશવર, એજ હમેશ અને સદા મલી આવનારછે.

સુંદરમા સુંદર કઈ ચીજછે વારૂ ? આપણે વસીએ છઈએ તે જગત, એના કરતા શુંદર બીજું કાઈ નથી, સબબ એ ઈશવરની પોતાની પેદા કીધેલીછે.

મોહોટામા મોહોટું શું મલી આવશે વારૂ ? આપણી દુનીઆ, સબબ કે એ એટલીતો મોહોટીછે કે દરગેજ હજારો પરાણી તથા બીજી હજારો વસતુ ઉતપન થાએછે, તે સઘલા એમા સમાઈ જાએછે, અને વલી જારે જોઈએ તારે જગા ખાલીને ખાલીજ.

માણુશ સદા કઈ ચીજ રાખી શકેછે ? આશા સબબ કે માણુસ પોતાનું સઘળું અને તમામ વીત ખોઈ બેસતા છતા હરેક બાબદની ફકત આશા રાખી શકેછે.

ઉમદામા ઉમદા કહી ચીજછે ? નેકી, કાએકે આ દુનીઆમા અને તેમજ પેલી દુનીઆમા નેકી જેવો બીજો ઉમદા ગુણ કોઈ ગણાતો નથી,

ઘણી જહદપ અથવા રોદ શામાછે ? વીજલીમા વારૂં ? ના, એના કરતા પણ આપણા વીચારોમા વધારે જહડપછે, શા માટે કે એક પલના અંદર લાખો માઈલ વેગલાઈ ઉપરની ચીજ વીશે તે વીચાર કરી શકેછે.

સઉથી જોરાવ કઈ ચીજછે ? ગરજ સઉથી મોહોટીછે, ગરજ આગલ માણુસો લાઈવાજ થઈ જાએછે. ગરજથી માણુસો સંકટ અને જમેની સામે છાવ નાખતા જાએછે

સઉથી સેહેલી ચીજ શીછે ? કોઈ પારકાને શીખામણ દેવી ઘણી સેહેલીછે, એના કરતા વધારે સેહેલું કામ આ દુનીઆમાતો ખચીત નથી

સઉથી મુશકેલ ચીજ શીછે વારૂં ? માણુસ પોતે પોતાને જુએ એ સઉથી મુશકેલ ચીજછે

મોટા થાવાની શીખામણ—દીકરા તુ જારે કોઈ મજલસમા, અથવા કોઈ આગલ કાઈ બોલવા માગે તારે પેહેલા જરા વીચાર કરજે, વીચાર કીધા બાદ શી બાબદ બોલવીછે, અને તે કોણ વીશેછે, અને તે કોણ આગલ બોલવીછે, તે ઉપર ખુબ બારીકીથી નેગાહ પોહોચાડજે. જો આટલી ટુંક શીખામણો ઉપર તુ એ ધીઆન નહી પોહોચાડીઉ તો ઈઆદ રાખજે કે કોઈ દાહાડો તું પોતા ઉપર મોહોટી બલા ખેંચી લેશે.

બંદગીમાં ખલલ નહી જોઈએ—જો આપણો એક મીતર પરદેશ ગએઓ હોએ, અને તેના ઉપર લાબા દાહાદા સુધી આપણે કાઈ કાગલ પતર લખીઉ ન હોએ, અને પછે રહી રહીને જો તેને કોઈ દાહાડે ઈઆદ કરી એકાદ કાગજ લખવા બેઠા, તો તે બનતું નથી—કાગલ લખતા લખતા તરેહવાર વીચાર ઉતપન થાએછે, પેહેલાતો લખવી વાત ભારે પડેછે કે રહી રહીને તે કીએ મોહોડે કાગલ લખુ. તેજ પરમાણે જો બંદગી કરવામા ઢીલ કીધી અને વચમા દાહાડા પાડીઆ તો પછે તેનુ પાકું બંધાણ થઈ શકતુ નથી.

વગર પઈશાની દવા—ગઉટના મરજ વાલાએ પરેજી ઘણી કરવી, કેફી વશતુમા પાણી, અને પોસણ કરનાર ખોરાકમા લુ જેવુ ગોશ, જો એ પરમાણે કરી કીધીતો ગઉટ પોતાની મેલે દફે થવાનો.

દાહાડનાં દુખવાલાંને ચેહેતો ઉપાએ એકે જે દાહાડ અથવા દાત કજતો અથવા દુખાતો હોએ તે જો બનેતો પારી નાખવુ, એટલે પેહેલા જરાવાર લગાર દુખ ખમવું પડશે પણ પડીઆ પછે કાઈ લાગવાનુ નથી.

જેને પગે આંટન ઘણા પરતા હોએ તેણે એશાક્રી અને ઉડાવ જોરાને દેખાણે બેકા પંજાનો લગાર ઢીલો અને રમતો જોડો પેહેરવો. આ ઉપાએ ઉપર બે અથવા તરણ આંગલના અને છણી ચાપતા પંજાની સપાટ પેરેરનાર ઓર તનું ધચ્યાન પુગવું જોઈએછે.

જેને બરાબર ભુખ લાગતી ન હોએ તેણે જમવા ની અગાઉ ખુલી હવામા પગે ચાલીને લગાર ફરી આવવું, એટલે આપોઆપ સારી ભુખ છુટશે.

જેને ખાધેલું જરતું ન હોએ તેણે ખાધા પછે ઉપર જણાવેઆ પરમાણેજ ખુલી હવામા લગાર ફરી આવવુ એટલે ખાધેલું જરી જશે, જો એથી ખાધેલું જરે નહીતો બીજો મેહેતો ઉપાએ એછે કે ખાધાનું ઓછા કરવુ, આખા દાહાડામા માતરે એક અથવા બેજવાર માફકસર અને તરદુદથી પકાવેલું જમવુ

ડાએજીનીસ કેહેછે કે "તમારા રોસતદારોમા ખુશામદીઆ અથવા તાડ ઉપર ચહડનારને તમો ઘણો બઅકાર તથા જોખમ ભરેલો સમજજો, તેમજ જે ઘણી તમારી આંગલ આવી કોઇ બીજાની નીંદા કરતો હોએ તેને ફાડી ખાનાર જનાવર જાણજો." એ બપેના આવા ગુણ સાભલી કોણ એઓને પોતાની પાસે ઉબા રાખનાર વારુ ? જેઓ એવા લએઅકાર અને ફાડી ખાનારને પોતાના મીતર સમજી પેતાની જોડે રાખેછે તેઓ હાતે કરી પોતાના પગમા કોહાડી મારેછે એમ સમજવું.

લારડ બેકન—જણાવેછે કે જેમ ઉમદા ફલનો પખશીઓ નાશ કરી નાખેછે તેમજ બદગોઇ અથવા નીંદાથી સારા અને બકતીમાન લોકોની ખરાબી થાએછે

વરાલ ઈઅંતરનું બલ—આગલા વખતમા એક રતલ રૂ માથી માતરે ૧૦૮ વાર દોરો વણી શકાતો હતો, પણ પાછલથી વણવાના કામમાં વરાલ ઈઅતરનો ઉપીઓગ કીધાથી એક રતલ રૂ માથી ૧૬૦ માઇલ લાબો દોરો વણી શકાએછે

---

૬૬ વરસની ઊમરે પોંહોંચેલા શખશે પોતાને માટે કરેલા ઠરાવો—કોઈપણ માણસ શંગાથે કઈપણ બાબદસર ગુસસે થવું નહી, કારણ કે ગુસસો જે છે તે બેવકુબીની નીશાનીછે એટલુજ નહી પણ તેથી આપણે થોડોક વખત સુધી ઘેલા થએલા જેવા થઈ જઇએછે, અને એ ગુસસાના જોરમા આપણે કોઇ બીજાને નુકશાન કરવા જતા આપણુ પોતા ઉપરજ દુખ ખેચી આણીએ છઇએ. આપણુ વારે ઘડીએ લોકો ઉપર ગુસસે થઈ કાઇ બીગાડ કરીએ છઈએ જેને માટે પાછલથી આપણે પસતાવો કરી બીજા ઉપર જેટલા ગુસસે થએઆ હોઇએ છઇએ તે કરતાં પોતા ઉપર વધારે ગુસસો ભરાઇએ છેઈએ.

૨—કોઇબી વેલાએ પાછુ થવું નહી અથવા સંતોશ છોડવો નહી, કારણ કે એથી કરી આપણી હલકાઈ અને આપણુ નાહાનુ મન માલમ પડી આવેછે.

૩—સઘળા માણસો સંગાથે નમનતાઇથી ચાલવુ. તથા જેઓ આપણી સામા શતરૂ દાખલ વરતવા આવે તેને શાત અને ધીરા સવભાવથી દુર કરવા, જો તેઓ સાથે બરજોરી કીધીતો તેમના કરોધમા વધારો થઈ પડવાનો.

૪—જારે આપણી કાંઈ ચુક આપણુને માલમ પડે તારે તે સુધારવાને માટે વીચાર કરવા કરતાં તુરત તે સુધારવાને બને તેટલી મેહેનત કરવી, અને એટલેતો મજબુત ઠરાવ કરવો કે જાંહાવેર તે ચુક સુધરે નહી, તથા ફરીથી એવી કોઈ ચુક થશે નહી, એવી ખાતરી થએ તાહા સુધી તેની તે જ ચુક સુધારવાની કોશેસ જારી રાખવી.

૫—આ ઉપલા ઠરાવો દરરોજ સહવારનાં પોહોરમ એબાદત કીધાની અગાઉ હું વાચતો હતો, અને એ ઠરાવોની સરતે ચાલવાને હું હરદમ કોશેસ કરતો હતો.

ઓરતોમાં એક સાધારણ ખુબી—લેડઈઆરડ નામનો એક નામીઓ મુસાફર એવુ કહી ગએોછે કે સઘળા દેશોની ઓરતો સાહલેસ, માએઆળુ અને એહેસાનમંદ હોએછે. ડેનમારક જેવુ દેશ કે જાંહાના લોકો પારકાઓની કશી બરદાસત લેતા નથી તાહા હુ ભટકેઓ છઉ. લેપલેંડ, ફીનલેંડ, તથા તારતરી જેવાં જંગલી દેશોમા મેં મુસાફરી કીધીછે અને એ મારી મુસાફરીમા જારે હું ભુખો અને તરસીઓ હોઉં અથવા ગરમીની તથા ઠંડીની અસરમા હોઉં તેઆરે ઓરતો મારી હમેશ સારી પેઠે બરદાસ લેતી હતી. અને વળી બીજું શુ કે તેઓ એવીતો માએઆ અને સાલસાઇથી મેહેરબાની કરતી હતી કે, જો હું પાણી પીઉંતો તે પાણી મને મીઠું મધ જેવુ લાગે, અને જો ભુખો હોઉ તો સઉથી જાડો રોટલો મને સારી પેઠે સવાદ આપે.

ભણવાના ઊપદેશનો ગરબો

" મારી માત બહુચરાજી રે લોલ " એ રાગનીછે.

ભણો ભલી ભાતથીરે લોલ ॥
રૂડે રલીઆતથીરે લોલ ॥
સખી સઘાતથીરે લોલ ॥ ભણો ભલી ભાતથીરે લોલ ॥૧॥

ભણીઆથી ભલુ થશેરે લોલ ॥
મુરખતા મટી જશેરે લોલ ॥
હઇઆમાં ભરી હશેરે લોલ ॥ ભણો ॥ ૨ ॥
શીખામણ સાભળીરે લોલ ॥
કુટેવ જશે ટલીરે લોલ ॥
વીવેક વધે વલીરે લોલ ॥ ભણો ॥ ૩ ॥
ભાવેથી ભણો ગણોરે લોલ ॥
તેથીનો તમો તણોરે લોલ ॥
સુધારો થશે ઘણોરે લોલ ॥ ભણો ॥ ૪ ॥
ભણીઆ વીના ભામનીરે લોલ ॥
ગધી જેવી ગામનીરે લોલ ॥
કહો શા કામનીરે લોલ ॥ ભણો ॥ ૫ ॥
કહુ વલી કાનમારે લોલ ॥
અવગુણ અગનાનમારે લોલ ॥
સમજજો સાનમાંરે લોલ ॥ ભણો ॥ ૬ ॥
મુરખ મન મેલમારે લોલ ॥
ફરે ફંદ ફેલમાંરે લોલ ॥
જુઓ જઇ જેલમારે લોલ ॥ ભણો ॥ ૭ ॥
ભણે ભણવા જશોરે લો- ॥
કુપંથ નથી કશોરે લોલ ॥
થતાં સુખીઆં થશોરે લોલ ॥ ભણો ॥ ૮ ॥
વીદીઆગુણ વેઆપશેરે લોલ ॥
કુટીલતા કાપશેરે લોલ ॥
અધીક સુધો આપશેરે લોલ ॥ ભણો ॥ ૯ ॥
એવું જાણી આપથીરે લોલ ॥
પાછા ફરો પાપથીરે લોલ ॥
ઉદીઓગ અમાપથીરે લોલ ॥ ભણો ॥ ૧૦ ॥
ધરમ મનમાં ધરોરે લોલ ॥
કરમ શુધ જે કરોરે લોલ ॥
પરમ પદ પરવરોરે લોલ ॥ ભણો ॥ ૧૧ ॥
ભજો ભગવાનનેરે લોલ ॥
તજો અભીમાનનેરે લોલ ॥
શજો શુભ ગનાનનેરે લોલ ॥ ભણો ॥ ૧૨ ॥
ભણી ભરતારમાંરે લોલ ॥
પીઆરી રહે પીઆરમાંરે લોલ ॥
સુખે સંસારમાંરે લોલ ॥ ભણો ॥ ૧૩ ॥
લડાઇ લડે નહી રે લોલ ॥
કુબચદ કહી કહીરે લોલ ॥
ઓંધી ચીજને ચહીરે લોલ ॥ ભણો ॥ ૧૪ ॥
ચોખી નીત ચીતથીરે લોલ ॥
રહે સતી રીતથીરે લોલ ॥
પરણ્યુ ભજે પરીતથીરે લોલ ॥ ભણો ॥ ૧૫ ॥
છટે નહી છંદમાંરે લોલ ॥
ઓપે આનંદમારે લોલ ॥
ફસે નહી ફંદમારે લોલ ॥ ભણો ॥ ૧૬ ॥
સદા સંતોશથીરે લોલ ॥
રહે નહી રોશથીરે લોલ ॥
ડરે દીલ દોશથીરે લોલ ॥ ભણો ॥ ૧૭॥
સાસરીઉં શોભાવશેરે લોલ ॥
એવા ગુણ આવશેરે લોલ ॥
ભરતારને ભાવશે રે લોલ ॥ ભણો ॥ ૧૮॥
ભલી હોઅ જો ભણીરે લોલ ॥
તારીફ ઘણી તે તણીરે લોલ ॥
ગુથે ગરંથમાં ગણીરે લોલ ॥ ભણો ૧૯॥
ઘણો જસ જામશેરે લોલ ॥
વીપતથી વીરામશેરે લોલ ॥
પુરા સુખ પાંમશેરે લોલ ॥ ભણો ॥ ૨૦॥
સીધે પંથ સંચરેરે લોલ ॥
દુરાચારથી ડરેરે લોલ ॥
સાસુની શેવા કરેરે લોલ ॥ ભણો ॥ ૨૧॥
વધે લાજ લોકમાંરે લોલ ॥
ચાલે વાત ચોકમાંરે લોલ ॥
થતા જન થોકમાંરે લોલ ॥ ભણો ॥ ૨૨॥
લેખણ ખડીઓ લઇરે લોલ ॥
નીશાળે નીત જઇરે લોલ ॥
થશે ધીર તીઆ થઇરે લોલ ॥ ભણો ॥ ૨૩॥
મેહેતાજીનું માનથીરે લોલ ॥
કથન શુણી, કાનથીરે લોલ ॥
ધીરે એક ધીઆનથીરે લોલ ॥ ભણો ॥ ૨૪॥
રમાપતી † રીજશેરે લોલ ॥
ખોટામતી ખીજશેરે લોલ ॥
કહી થાકી જશેરે લોલ ॥ ભણો ॥ ૨૫॥
ગોરી સહુ ગાંમનીરે લોલ ॥
સુણો કાવીઅ કામનીરે લોલ ॥
દલપતરામનીરે લોલ ॥ ભણો ॥ ૨૬॥

† દુનીઆની દોલતનો પતી એટલે ધણી.

સ્ત્રીબોધ.

પુસતક ૨ જું | નવેંબર ૧૮૫૮ | આંક ૧૧ મો.

લાયેકીવાલી ઓરત.

"શદગુણી બઈરી કોહાને મલે? શદગુણી બઈરીની કીંમત માણેકના કરતાં પણ વધારેછે.

હીગીબરટ નામે એક જુવાન પુરૂશ હતો. તે મજબુત અને ખુબશુરત હતો, પણ જુવાની અને મજબુતી શીવાએ તેની પાશે બીજી કાંઈ પુંજી હતી નહીં. તેહેના બાપની પાશેથી વારશામાં મલેલી મીલકત એટલીતો થોડી કીંમતની હતી કે શારી મોશમમાં પણ તેહેની ઊપજમાંથી બે ગાએનો ખરચ ભાગ્યેજ ચાલી શકે, અને દરરોજ તેહેને મજુરી કરવી પડતી. ખરે જો શાચે શાચું કહીએતો તે જુજ કીંમતની મીલકત ઊપર શેંકડો રૂપીઆનું કરજ કાહાડેલું હતું, અને હીગીબરટ જાણતો હતો કે માહારો માગનાર જે પડોશમા રેહેછે તેહેને જો વેઆજ હું બરાબર વખતશર ભરીશ નહીં તો માહારી દાહાજ તે જાણવાનો નથી. પણ આ વીચારથી તેહેના મનમાં કોઈ દીવશ પણ ઘણો ખેદ થઓ નહીં હતો, કેમકે તેહેને હંમેશ કાંઈ કામ મલતું હતું, અને તે ઊદીઓગી અને ભલો કામ કરનારછે એમ શહુ જાણતા હતા તેથી તેહેને મજુરી પણ શારી મલતી.

એ પરમાણે કશી તરેહની ફીકર મનમાં નહીં રાખતાં તે દાહાડા કાહાડતો હતો, હેવામાં એક રોજ પેલા માગનારના ખેતરમાં બીજી છોકરીઓની શાથે જોહાના નામની એક છોકરી ઘાશના પુળા બાંધતી હતી તેહેને તેણે જોઈ. તે છોકરી બીજા ગામની હતી અને તાંહા માતર થોડા દીવશ થઆજ કાંઈ કમાવવાને આવી હતી તેથી હીગીબરટે તેહેને આગલ કદી જોઈ હતી નહીં

તે છોકરીને જોતાંજ પેલા ભલા જુવાનનું દાતરડું અટકીગેં, અને પેલી છોકરી કેહેવી હોશીઆરીથી પોતાનું કામ કરતી હતી તે તે તાજુબીથી અને ખુશીથી જોવા લાગો. ગામ માહેલી બીજી છોકરીઓનું કામ જોવાને તેણે કોઈ દાહાડો પોતાનું કામ અટકાવીઊં નહીં હતું; પણ હમણા તેહેને એમ લાગું કે પેલી બીજી છોકરીઓ તેહેને જોઈને હશેછે, તોપણ તે હશનારીઓમાં પેલી જોહાનાનો આવાજ શંભલાતો નથી હેવું જોઈને ખુશીથી તે પાછો પોતાને કામે વલગેઓ.

એ પરમાણે કેટલાએક દાહાડા નીકલી ગઆ, અને શઘલા ગામના લોક કેહેવા લાગા કે જોહાનાએ હીગીબરટને પરણવાનું વચન આપીઊંછે; અને કદાચ તેઓની વાત ખોટી નહીં હોએ, કેમકે તે બે જણાં એક દીવશ ઘણીવાર શુધી વાત કરતાં જોવામાં આવેઆં હતાં. તેઓની વાત નીચે પરમાણે થઈ હતી.

જોહાના—વારૂ તો હવે માહારે પાછાં માહારી મા પાશે જવું જોઈએ.

હીગીબરટ—(નીચું મોહોડું કરીને) હીઆં કેમ નહીં રેહે.

જોહાના—(ડોકું ધુણાવીને) માહારી મુદત પુરી થઈ, હીઆં હવે વ્યારે કામ નથી, અને શીઆલાને માટે માહારે કાંઈ જગા શોધી કાહાડવી જોઈએ.

હીગીબરટ—અરે તેમાં શું? હું કહું છઊં કે તું માહારી શાથે રેહે.

જોહાના—(તાજુબ થઈને) તમે ચાકર રાખોછો એ વાતની મહને ખબર નહીં હતી.

હીગીબરટે જવાબ દીધો, અરે ના ના, હું માહારે તાંહાં ચાકર રાખતો પણ નથી; પણ—આ બોલતાં તેહેની જીભે આચકો ખાધો—તું જાણેછેજ કે, શ

ઊ કોઈને બઈરી જોઈએ. કેમ, આવ જોહાના, હવે તું શું કેહછે?

પણ જોહાનાએ કાંઈ જવાબ વાલેઓ નહીં, અને નીચું ડોકું કરીને પોતાના પોશાકના બંધની શાથે રમત કરેઆ કરી.

જે બારે વાત કેહવાની તેતો કહી ચુકેઓ એમ શમજીને હીંમત પકડીને હીઊબરટ બોલેઓ, ખરે હું દોલતમંદતો નથી, પણ પેઆરી જોહાના તું જોતી નથી કે હું કેહવો જોરાવર અને બાહાદુર છઊં, અને તાહારે માટે, હા, તાહારે માટે, હાલના કરતાં તરણ ગણું કામ કરી શકું હેવો છઊં. ઓ, ખરાબ મોશમમાં પણ શુખે રોટલો ખાવા જેટલું આપણે પેદા કરી શકીશું.

જોહાના—હીઊબરટને નહીં પણ પોતાના મનને કેહછે, હા એતો ખરી વાતછે, કેમકે હું પણ કાંઈ કામ કરી શકું છઊં.

હીઊબરટે—ખુશી ભરેલા ચેહેરાથી કહ્યું, તારે તું મારી સાથે પરણશે કેમ? આમ જો, તું જાણુતી નથી કે આ વાત માહારે કેહેવે શારે ભાએગે બનીછે, કેમકે મેં તને પેહલવેલી જોઈ તારથીજ માહારી પરીતી તાહારી ઊપર ચોંહોંટીછે.

જોહાનાએ શાચવટથી કહ્યું, વારૂ, અને તેમજ માહારી પણ તમારી ઊપર ચોંહોંટીછે, કેમકે તમે જાણતા નથી કે ખેતરમાં તમે માહારી તરફ જોઆ કરતા હતા તે હું જોતી હતી? હા, હા, હીઊબરટ, હું તમારી સાથે પરીણશ અને હું ધારૂં છઊં કે હું તમારી શારી બઈરી થઈશ.

વારૂ, એ પરમાણે ઠરાવ થઆ પછી થોડાએક દાહાડામાં બામમાં લગન થઆં. ઘણાએક લોકે પોતાનાં માથાં ધુણાવીને કહ્યું કે હેમાંથી કાંઈ શારૂં ફલ નીકલવાનું નથી કેમકે જોહાના પાશે તેણે કપડાં પેહરાંછે તે શીવાએ બીજું કાંઈ નથી. પણ એ બાબતની પેલાં જુવાન ધણી ધણીઆણીએ કાંઈ દરકાર કરી નહીં; કેમકે તેઓ એક બીજાની ઊપર પરીતી રાખતાં હતા, તે બંને જણાં મજબુત અને તનદુરશત હતાં, અને કઠણ મજુરી કરવાને કદી ડરતાં નહીં, તેથી તેઓ એમ કેહતાં કે ઈશવર હમને મદદ કરશે.

અને તે મુજબ ઈશવરે તેઓને ઘણા દાહાડા શુધી મદદ કરી. તેઓને બે છોકરાં થઆં, એક છોકરો અને એક છોકરી. અને એ પરમાણે તેઓનાં શુખમાં અને તેઓની ફીકરમાં વધારો થઓ, પણ પેલાં ધણી ધણીઆણી માતર પોતાનાં શુખનોજ વીચાર કરીને વધારે હોંશ અને ઊમંગથી કામ કરવા લાગાં.

આ લગન બાબત હીઊબરટને કોઈ દાહાડો પશતાવો કરવો પડેઓ નહીં કેમકે જોહાનાએ પોતાનું વચન પાલીઊં. તે શારી બાહાદુર ધણીઆણી થઈ નીકલી. તે હંમેશ માઆલુ અને મેહનતુ રેહતી અને પોતાથી જેટલું બની આવે તેટલું પોતાના ધણીઅને છોકરાંઓને માટે કરતી.

પણ દુખની વાત હવે આવી, ખેતરોમાં અનાજ ઘણું થોડું પાકીઊં અને મોહોંગવારીનો વખત આવેઓ તેથી હીઊબરટ અને જોહાનાને બહુ દુખ પડીઊં; પણ તે શઘલું તેઓએ છાનામાના શબુરી રાખીને શહન કરીઊં. આખરે હીઊબરટ માંદો પડેઓ તેથી કેટલાએક દીવશ શુધી તે કામ કરી શકેઓ નહીં. પણ જોહાના પોતાની હીંમત હારી નહીં, તેણેતો ઊલટું વધારે કામ કરવાની તજવીજ કરી. પણ હવે જોહાનાના દુશમનનો વખત આવેઓ. તેહેનો એકજ દુશમન હતો. તે તેહેના ધણીના માગનારનો નોકર હતો. તેણે તેહેને કોઈ બલી બાએડી શાંબલે નહીં હેવી નાલાએક વાત કહી હતી તે જોહાનાએ તેહેનો ધીકાર કરીને નાકબુલ કરી હતી તે ઊપરથી પેલા નોકરને દુખ લાગીઊં હતું અને તે તેહેનો દુશમન થઈ પડેઓ હતો. તેણે જોહાનાનો ધણી માંદો પડેઓ એટલે જોહાનાને કામ આપવું બંધ કરીઊં અને આગલની દુશટ નાલાએક વાત ફરીથી કાહાડી તે ઊપરથી ધીકાર ભરેલી રીતે પોતાના દુશમન તરફ જોઈને જોહાના તરત પોતાને ગામ ગઈ અને ત્યાં કાંઈ કામ શોધી કાહાડીઊં. પણ તે પોતાના ઝુંપડાથી ઘણું દુર હતું તેથી વખતશર કામપર જવાને શારૂ તેહેને પોતાની હંમેશની ઊંઘમાંથી બે કલાક જલદી ઊઠીને દર રોજ જવું પડતું. એમ કરવાથી તેહેના કુટુંબને ભુખે મરતું તો તેણે બચાવીઊં, પણ પોતાના ધણીનાં કરજનું વેઆજ આપી શકાએ એટલું તેહેને મલીઊં નહીં. પણ તેણે વીચાર કીધો કે રૂપીઆ માગનારો કાંઈ શખત દીલનો નથી કે હાવા શમેમાં વેઆજને શારૂ તાકીદ કરશે; કદાપી તે વેઆજ બીલકુલ મુકી પણ દેશે. પણ આ વીચાર તેહેનો ખો

રે પડેઓ. ભરણાનો દાહાડો આવેઓ એટલે પેલા ચાકરે આવીને તેહને કહ્યું કે રૂપીઆ લાવ. તારે પેલી બાઈએ કહ્યું કે ભાઈ જરા ધીરજ રાખ. તે ઊપરથી ચાકરે જવાબ દીધો કે, "મેં ઘણા દાહાડા શુધી ધીરજ રાખી, અને હવે માહારા હુકમ મુજબ તું નહીં કરશે તો ખચીત હું તાહારી ગાએ વેચીશ."

એ શાંભલીને જોહાના ગભરાઈ અને તેણે કહ્યું કે, "એટલા થોડા રૂપીઆ શારૂ શેઠજી હમારી ઊપર જુલમગાર થશે નહીં; હું તેમની પાશે જઈશ."

પેલા ચાકરે હશીને કહ્યું, જા તાહારે જવું હોએતો; અને જો શું થાએછે તે; પણ જો, હવે શેઠજી કાંઈ તાહારા માગનાર નથી, તે લેહેણાનો હવાલો મેં લીધોછે; માટે તપાશ, વેઆજ તો શું પણ મુદલ રૂપીઆ શુધાં તાહારે દાહાડા આઠમાં આપવા જોઈશે!"

જોહાના હીંમત હારી. તે પેલા ધણીને પગે પડી અને કાલાવાલા કરીને કેહેવા લાગી કે હમારી ઊપર દઆ કરો.

તેણે જવાબ દીધો, "તેં કોઈ દાહાડો માહારી ઊપર મેહેરબાની કરીછે? તું મેહેરબાની કર અને હું પણ મેહેરબાની કરીશ. જો વીચાર કર. તાહારૂં નશીબ તાહારા હાથમાંછે. તું ચાહાશે તેમ થશે. હું તહને કહું છઊં કે હું તાહારૂં ઘર, તાહારી જમીન અને તાહારી શરવે વશતુ વેચી શકું છઊં; અને તે વેચતાં પણ ફકત હડધું કરજ વલી રેહેશે. તાહારા ધણીને તુરંગમાં જવું પડશે, અને તાહારે અને તાહારાં છોકરાંઓને ભીખ માગવી પડશે. પણ જો—જો હું શું કેહેવા માગું છઊં તે તું શમજેછે—તેમ જો તું કરશે તો વેઆજ માફ થશે, અને મુદલ નાણાં તાહારે દાહાડે ફરે તારે આપજે. કેમ?"

જોહાનાના થોડીએકવાર શુધી હોશ ઊડી ગઆ, અને તે ધ્રુજતી ધ્રુજતી ઊભી; પણ પછી પોતાના શતાવનારની ઊપર ધીકાર ભરેલી નજરથી જોઈને તે તાંહાંથી ચાલતી થઈ; પણ જારે તે ખુલાં ખેતરોમાં આવી તારે તેહનીથી રડી દીધા વના રેહેવાઊં નહીં. તે શલાહ કોહાને પુછવા જાએ? તેહને પુરો ભરોશો હતો કે પેલો નીચ માણસ પોતાના કહેઆ મુજબ કરશે. પછી તેણે ઘેર જઈને આ શરવે હકીકત પોતાના ભલા ભરથારને કેહેવાનો ઠરાવ કરેઓ. તે પરમાણે તેણે ઘેરે જઈને શઘલી વાત પોતાના ભરથારને કહી.

તે શાંભલીને હીઊબરેટે કહ્યું, "ઈશવર આપણને શાહે થશે; આપણે તેહના હાથમાં છઈએ."

તેઓ એમ ધારતાં હતાં કે પેલા ચાકરે માતર ધમકી દીધીછે. પણ તે કાંઈ ખોટી ધમકી નહીં હતી. તેણે કહ્યું હતું તે મુજબ બીચારા હીઊબરટને તુરંગમાં મોકલેઓ, અને તેહની ધણીઆણી અને છોકરાં નાવારશાં અને રખડતાં થઈ ગઆં.

પેલો ચાકર ફીંગલાઓ. તે મનમાં વીચારવા લાગો કે, "હવે થોડા દાહાડા જશે એટલે તે બાઈ માહારા હાથમાં આવશે!"

પણ જોહાનાનું દીલ કેહેવુંછે એ તેહના જાણવામાં આવીઊં નહીં હતું. એ વાત ખરીછે કે થોડા એક દીવશ શુધી તે ઘણી દીલગીરીમાં હતી, પણ ધણીની ઊપર પેઆર કરનારી દરએક બાએડીના દીલમાં એક ભારે શકતી રહેલીછે તેહનો જોશ થઈને એક બાહાદુરીનું કાંમ કરવાનો જોહાનાના મનમાં વીચાર આવેઓ. તેણે પોતાના અડોશીપડોશીઓ પાશે તથા પેલા શેઠ નાણાં માગનાર તેહની પાશે અને ઓલખીતા પાલખીતા શઊ કોઈની પાશે મદદ માગી, પણ દાહાડા હેવા ખરાબ આવેલા કે કોઈએ કાંઈ આશરો આપેઓ નહીં. તારે તેણે વીચાર કરેઓ કે જે શખશને કાને માહારો આવાજ માતર પડશે તો તે મહને શાહે થઆ વના રેહેશે નહીં હેવા શખશની પાશે હું જાઊં. હેવો વીચાર કરીને તેણે પોતાનાં છોકરાંને પોતાની માને હવાલે કરેઆં, અને તેહની માએ જારે પુછીઊં કે બેહેન તું કાંહાં જાએછે તારે તેણે જવાબ દીધોકે, "મા હું રાજા પાશે જાઊં છઊં, તે આ દુનીઆમાં ઈશવરને ઠેકાણેછે, અને ઈશવર મેહેરબાન અને દઆલુછે."

આ વાત શાંભલીને તે ડોશી ગભરાઈ અને તેહને શમજાવવા લાગી કે તું નો જા; પણ જોહાનાએ તેહેનું કેહેવું માનીઊં નહીં, અને કહ્યુંકે, રશતો ઘણો લાંબોછે, માહારે એક ઠેકાણેથી બીજે ઠેકાણે ભીખ માંગતાં જવું પડશે અને ઘણું દુખ ભોગવવું પડશે એ, હું શારી પઠે જાણું છઊં; પણ તે શરવે હું માહારા ધણીને માટે ખમીશ, અને જે માણશ વગર તકશીરે તુરંગમાં પડેલોછે તેહનો હું વીચાર કરીશ તારે માહારૂં દુખ મહને જણાવવાનું નથી." તે શાંભલીને તેહની માએ કહ્યું, "વારૂ તારે, માહારી છોકરી જા,

હુ જોઊં છઊં કે પેઆર તહને મોકલેછે, અને પેઆર તાહારૂં દુખ ઓછું કરશે. હું આશીરવાદ દેઊં છઊં કે તાહારી ધારણા પાર પડે!" પછી જોહાના વગર થઈગે, પણ ઊમંગ તથા પેઆર ભરેલા દીલથી ઈશવરપર ભરોશો રાખીને બાહાર પડી.

કેટલાએક દીવશ ગઆ પછી આખરે રાજધાનીમાં રાજાના રેહેવાના મોહોટા મેહેલ આગલ તે આવી પોહોંચી; અને શીપાઈ પોહોરેદાર લોકોને જોઈને જરા પણ ડરેઆ વના હીંમતથી પુછીઊં કે રાજા શાહેબ કાંહાંછે.

" રાજા શાહેબ હીંઆં નથી, અને હીંઆં હોએ તોપણ તેહની શાથે તાહારે વાત કરવી કાંઈ શેહેલ નથી " એવો તેહને જવાબ મલેઓ.

જોહાના બોલી, "કાંઈ ફીકર નહીં તે કાંહાં મલસે તે જરા મેહેરબાંની કરીને કેહો એટલે થઊં." તાંહાંથી જે ખબર મલી તે પરમાણે તે રાજા શાહેબની વાડીએ ગઈ. પણ તાંહાંથી તે બીચારીને હડશેલા મારીને બાહાર કાહાડી, કેમકે મોહોટા માણશની હજુરમાં ધશેઆ જવું એ કાંઈ શેહેલ નથી.

તારે તેણે ઘણા કાલાવાલા અને અરજ કરી અને હાથ જોડીને પગે પડી, પણ કાંઈ વલીઊં નહીં. પછી એક ઘરડા ચોબદારને દઆ આવી તેણે તેહને કહ્યું કે " તું જા અને બાગમાં એક ઠેકાણે બેશી રેહ, કદાશ થોડીવારમાં રાજા શાહેબ તાંહાં ફરવા આવશે; પણ મેં તહને શલાહ આપીછે એમ તું કોઈને કહીશ નહીં.

તે પરમાણે તે જઈને તાંહાં બેઠી; પણ રાત પડી તાંહાંશુધી કોઈ ફરવા આવીઊં નહીં તારે ઘેર ગઈ અને બીજે દાહાડે શહવારમાં પાછી આવીને બેઠી. એમ તેણે કેટલાએક દીવશ કીધું પણ રાજા શાહેબ કાંઈ તેહેના દીઠામાં આવેઆ નહીં. કોઈ કોઈ વાર તાંહાં એક ઘરડો માણશ મોહોટો ડગલો પેહેરીને આવતો અને પથાર કરીને પાછો મેહેલમાં જતો. જોહાનાએ પણ કોઈ કોઈ વાર અંદર જવાની વેતરણ કરી, પણ તેહને કોઈએ અંદર જવા દીધી નહીં અને પેલો દઆવંત ઘરડો ચોબદાર પણ પાછો તેહેના દીઠામાં આવેઓ નહીં.

જોહાના ઘણું રડી, પણ તેણે પોતાની ધારેલી વાત પરથી હાથ ઊઠાવેઓ નહીં. એકવાર રાજા શાહેબને ચકચકીત પોશાક પેહેરેલા તેણે દીઠા, પણ તે ઘણા દુર હતા અને ગાડીમાં બેશીને કેથાં ચાલતા થઆ. તે પાછા બાગમા ફરવા આવેઆ નહીં તેથી પેલી બીચારીએ વીચાર કીધો કે "મોહોટો ડગલો પેહેરીને જે શખશ પથાર કરેછે તેહને હું માહારી વાત કહું. તે પણ એ મેહેલમાં રેહેછે, અને જો તે માહારી ઊપર દઆ લાવે, તો કદાપી રાજાની શાથે મહને મેલવે."

એ પરમાણે હીમત કરીને તે ફરતો હતો તાંહાં તે જઈ પોંહોંચી અને તેહની શામાં જઈને ઊભી રહી અને વીચાર કરેઓ કે હવે એ મહને પુછશે કે શું કામછે?

તેમજ બનીઊં. પેલા શખશે ઘણી માઆલુ નજરથી જોઈને તેહને પુછીઊં કે શું કામછે?

તારે હાથ જોડીને અને ઘણી આરજુમંદીથી જોહાનાએ કહ્યું કે શાહેબ તમેં મેહેલમાં રોહોછો, માટે તમેં ચાહાશોતો મહને રાજા શાહેબની મુલાકાત કરાવશો.

પેલા શખશે જવાબ દીધો. "રાજા શાહેબની મુલાકાત! તાહારે રાજાનું શું કામછે?"

જોહાનાએ કહ્યું, "જુઓ શાહેબ તે આ દુનીઆમાં ઈશવરની જગેપરછે માટે ખચીત તે દઆલુ અને મેહેરબાન હશે."

પેલો ધણી પોતાના મનમા કેહેછે, "આ ઘણી અજબ શરખી વાતછે!" પછી બોલેટો, "બાઈ તાહારે શું જોઈએછે, તે મહને શાંભલવા દે."

પછી જોહાનાએ શરવે હકીકત ખરેખરી અને લી તેહેવી શાદી રીતે કહી શંભલાવી. તે તેણે ખુબ ધેઆન રાખીને શાંભલી.

પછી તેણે કહ્યું, "તારે શું તું તાહારા ધણીને ચાહેછે?"

જવાબ "હું પોતાના જાનકરતાં તેહને વધારે ચાહું છઊં."

તે શાંભલીને પેલા શખશના દીલપર ખુબ અશર થઈ અને તે બોલેઓ, આ હા હા! શું બાહાદુર બઈરીછે! શુલેમાન પાદશાહે જે " બઈરીની કીંમત માણેકના કરતાં વધારેછે " એવું લખેલુંછે તેહવીજ આ બઈરીછે! બાઈ જરા ઊભી રેહ."

એમ કહીને તે ચાલતો થઓ અને થોડીએક વાર રહીને એક ચાકર બંધ કરેલો લખોટો લેઈને

આવેઓ તેણે જોહાનાનુ નામ પુછીને તે લખોટો તેહના હાથમાં આપેઓ અને કહ્યું કે, તું ઘેર જાએ તાંહાં શુધી એ ખોલતી નહીં, અને તાહારા ધણીનો છુટકારો થશે.

"હેં! છુટકારો થશે! તારે જે ભલા માણશે માહારી વાત રાજા શાહેબને કહી તેહેનો ઊપકાર માનેઆ વગર હું હીંઆંથી જવાની નહીં."

ચાકર "કહો ભલો માણશ?"

જોહાના "જે ભલો.માણશ બાગમાં પશાર કરતો હતો અને જેહને મેં માહારી હકીકત કહી તે."

ચાકર (હશીને) "તેજ રાજા શાહેબ હતા. જા બાઈ તેહને તાહારા ઊપકારની ગરજ નથી."

જોહાના (પગેપડીને) "તારે ઓ ઈશવર તું તેહેનું ભલું કરજે, જેહેવી આજ તેણે મહને શુખી કરી છે તેહવા શુખી તેહને તું નીરંતર રાખજે. બાઈ તમે જઈને રાજા શાહેબને કેહેજો કે હમે જીવીશું તાંહાંશુધી હમે તેહેના હકમાં દુવા માગીશું."

પછી પેલા કીમતી લખોટાને પોતાની છાતીપર રાખીને શાત દાહાડો ચાલીને તે પોતાને ઘેર આવી, અને પોતાનાં છોકરાંઓને કોટે વલગાડવાની પણ વાર નહીં લગાડતાં પેલો લખોટો ફોડીને તેઓને કહ્યું કે "તમારા બાપનો જલદીથી છુટકો થશે!" તે લખોટો ફોડતાં પેહેલવેહેલો એક ચીઠી માંહે નજરે પડી તેમાં લખેલું હતું કે "શદગુણી બઈરી કોહાને મલે! શદ્ગુણી બઈરીની કીંમત માણેકના કરતાં પણ વધારેછે." તે તેણે વાંચી અને કહ્યું કે રાજા શાહેબે આ લખીઊંછે! એમ કહીને તે કાગળને તેણે માથે ચહડાવેઓ. પણ હેમાં બીજું શું હતું? શો શો ડાલરની પાંચ નોટો હતી. તે લઈને તે પોતાના ધણીનું કરજ ફેડવા ગઈ, અને પછી પોતાનાં છોકરાંઓને લઈને તુરંગ તરફ દોડી. તુરંગના દરવાજા ખુલેઆ. હીઊબરટ આવીને તેહેની કોટે વલગેઓ. તેઓની આંખોમાંથી આંશુની ધાર ચાલી અને તે વખત તેઓના દીલમાં શું હરખ થઓ કે તેહેનું બઆન થઈ શકે નહી. શખત દીલનો જેલર અને દાહાડીવાલો દરવાન તેઓનાં મન પણ આ શુખનો દેખાવ જોઈને પીગલી ગઆં.

જોહાનાને શું શું દુખો ખમવા પડેઆં અને તે શઘલે તેણે કેહેવાં બાહાદુરીથી ખમેઆં એ શાંભલીને હીઊબરટ બેહદ તાજુબ થઓ. તેણે પોતાની બાહાદુર પતીવરતા બઈરીને છાતી શાથે દાબી અને ઈશવરે તેહને હાવી બેમુલ માણેક શરખી બઈરી આપેલી માટે તેનો હજાર તરેહ ઊપકાર માનેઓ. રાજાની કરેલી શખાવતથી તેઓનો શંશાર આગલ શારો ચાલેઓ; પણ શઊથી વધારે શુખી જોહાના થઈ, કેમકે જારે જારે તે વીચાર કરે કે મેં આટલું આટલું વેઠીઊં છે તે માહારો ભરથાર કદી ભુલનાર નથી તારે તેહેના શુખનો કાંઈ પારજ નહીં.

પેલા માગનારના ચાકરે પછી મોહો બતાવીઊં નહીં; પણ જોહાનાનો કાંઈ તેહેની ઊપર દ્વેશ થઓ નહીં કેમકે તેહેના જુલમ વડે તે શુખી થઈ. અને શુખી લોક કેમ દ્વેશ કરે?

હવાનું વજન.

આપણે જે હવામાં રહીએ છઈએ તે હવાને શું વજનછે? એ વાતતો ઘણી અજાએબ શરખી લાગેછે. આપણેતો કાંઈ તેહેનો ભાર જણાતો નથી. તોપણ તે વજનવાલી ચીજછે, એ વાતતો ખરીછે. હવાનું વજન દરએક ચોરશ ઈંચપર આશરે ૧૫ રતલનુંછે. આ ચમતકારીક વાત કેમ માલમ પડી તેહેનો થોડોએક હેવાલ નીચે આપેલોછે.

ગાલીલેઓ નામનો એક મોહોટો ફીલશુફ ફલોરેનશ શેહેરમાં રેહેતો હતો, તેહેવામાં રાજાએ એક ઊંડો કુવો ખોદાવેઓ અને તેહમાંથી ભુંગો મુકીને જારે પાણી કાહાડવા માડીઊં તારે માલમ પડીઊં કે તેહમાંથી પાણી ઊંચું ચહડીને બાહાર આવતું નથી. તેવારે રાજાએ પેલા ફીલશુફને બોલાવીને પુછીઊં કે આ પાણી ઊંચું ચહડતું નથી તેહેનો શબબ શુંછે? ગાલીલેઓએ અજમાએશ કરીને તપાશીઊં તો પાણી ભુંગામાં આશરે બતરીશ ફીટ ઊંચું ચહડીઊં અને તેથી વધારે ઊંચું ચહડાવવાને શારુ જેટલી મેહેનત કરી તે પાણીમાં ગઈ. તે ઊપરથી તેણે એવો શીધ્ધાન્ત કરેઓ કે હાલમાં ફીલશુફો વીચારેછે કે પાણી ઊંચું ચહડવાનું કારણ ભુંગામાં ઊંચો નીચો કરવાનો દાંડો ગણેલોછે તે છે એ વીચાર ખોટોછે; અને કુવામાં પાણીની શપાટી ઊપર હવાથી જે દબાણ થાએછે તેથી કરીને ભુંગાની નલીમાં પાણી ઊંચું ચહડેછે અને દાંડો

ઊંચો નીચો થઈને હવાને કાહાડી લાખેથી ખાલી થએલી નલી ભરાઈ જાએછે. આ બાબત ગાલીલેઓ અને તેહેનો નીશાલીઓ ટારીશેલાઈ નામનો હતો તેઓની વચે માંહોમાંહે ઘણી તકરાર થઈ અને હવા વજનદાર વશ્તુછે એ વાત નીશચે થઈ. ટારીશેલાઈએ નકી કરીઊં કે એક નલી હવાથી ખાલી કરી હોએ અને તેહેને એક છેડેથી બંધ કરીને બીજો છેડો પાણીમાં મેહેલેઓ હોએ તો તે પાણીની શપાટી ઊપર બાહારની હવાનું દબાણ થએથી પાણી પેલી ખાલી નલીમાં પેશીને બતરીશ ફીટ શુધી ઊંચું ચહડશે. પણ બતરીશ ફીટનાં હથીઆરથી અખતરા કરવાને ઘણી અઘવડ પડે માટે પારો જે પાણી કરતાં ચઊદ ગણો વધારે ભારેછે તે પાણીને ઠેકાણે કામમાં લાવવાનો તેણે વીચાર કરેઓ. પછી શન ૧૬૪૩ ના વરશમાં ચાલીશ ઈંચ લાંબી અને પા ઈંચ છેદવાલી એક કાચની નલી તેણે લીધી. તેહેના એક છેડાનું છેદ પુરી નાખીને તેહમાં તેણે પારો ભરેઓ. પછી એક વાશણમાં પારો ભરીને તેહેની ઊપર થોહુંએક પાણી ભરીઊં, અને તેહમાં પેલા ખુલા છેદ પર આંગલી મુકીને નલીને ઊંધી કરીને આંગલીથી દાબેલો નલીનો છેડો પાણીમાં થઈને છેક પારાની શપાટીની નીચે ગઓ હેવી રીતે તે નલી દાખલ કરીને પોતાની આંગલી ખશેડી લીધી. એટલે નલી માંહેલો પારો નીચે ઊતરેઓ, અને પેલા વાંશણમાં ભરેલા પારાની શપાટીથી આશરે તરીશ ઈંચ ઊંચો રહો. પછી નલીને જરાએક ઊંચકી અને તેહેનો ખુલો છેડો પાણીના તલીઆની બરાબર થઓ કે તરત સઘલો પારો નલીમાંથી નીચે ઊતરી પડેઓ અને તેમજ ઝડપથી પાણી ખાલી થએલી નલીમાં ચહડી ગઊં; અને તે નલી લાંબી હોત તો આશરે બતરીશ ફીટ શુધી ઊંચું ચહડત. એ ઊપરથી ટારીશેલાઈના ધેઆનમાં શાફ આવીઊં કે તે પારાને અને પાણીને નલીમાં ટેકવી રાખનાર હવાનું દબાણછે. એ આધાર ઊપરથી હવાનું દબાણ જોવાની નલી જેહેને અંગરેજીમાં "બરામેટર" કેહેછે તે બનીછે. તે નલી ઊપરથી હવામાં શું શું ફેરફાર થશે તે માલમ પડી શકેછે. તોફાન અથવા વરશાદ અથવા ગડગડાત થવાના હોએછે તો તે આ નલીથી કોઈએક વાર આગલ માલમ પડેછે. હમારી હોંશીલી વાંચનારીઓને માટે એ નલીનું બેઆન આગલ કરીશું.

વાંદરાની અકલ.

લંકાના ટાપુની દખશણ તરફના છેડાનું નામ ઘદરાં-હેડ કરીનેછે. તાંહાંથી બે મુશાફર પગે ચાલીને કાંનડી શેહેર જે તે ટાપુના વચલા ભાગમાંછે તાંહાં જતા હતા. તે બંને ભાઈઓ હતા. તે થોડેએક આએવા એટલે નાહાનો ભાઈ અટકેઓ અને ચોપાશ જોઈને કેહેવા લાગો, 'ભાઈ મેં હમણાં કાંઈ બુમ શાંભલી, કોઈને વાગેગું હોએ એમ જણાએછે. ચાલ આપણે જઈને જોઈએ એ શું હોશે.' એ પરમાણે તે બોલી રહો એટલે એક નરમ દુખ ભરેલો અવાજ તેઓના કાનપર પડેઓ. તે આવાજ જમણા હાથ તરફ કાંઈ નાલીએરીની ઝાડી હની તાંહાંથી આવેલો જણાઓ.

પછી બંને ભાઈઓ જલદીથી પણ હોશીઆરીથી આગલ ચાલેઆ અને આશપાશ તપાશીને જોતાં કાંઈ નજરે પડેથી મોહોટા ભાઈએ હશીને કહું, 'ભાઈ જો, આણી તરફ આવીને જો.' પછી નાહાનો ભાઈ તેણી તરફ ફરેઓ એટલે મોહોટા ભાઈએ એક વાંદરો તેહેને દેખાડેઓ. તે એક મેવાના ઝાડ પરથી પડી ગઓ હતો અને તેથી તેહેને ઘણું વાગું હતું.

તેહેને જોઈને 'અરે બચારા જીવ' એમ કહીને નાહાના ભાઈએ તેહેને જમીન પરથી ઊપાડી લીધો, અને પોતાના રૂમાલમાંથી એક ચીરો ઊતારીને તે જાનવરને વાગેલું તે ઠેકાણે પાટો બાંધેઓ; અને પછી તેહેને પોતાના હાથમાં રાખીને રશતે ચાલવા માંડું. એટલે મોહોટા ભાઈએ તેહેને કહું 'ભાઈ, શું આ નીચ જાનવરને તું કાંનડી લઈ જવાનો ઈરાદો રાખેછે?'

તેહેનો જવાબ નાહાના ભાઈએ દીધો, 'મોહોટા ભાઈ, આ ગરીબ લાચાર જીવને હેના જખમથી હું મરી જવા દઈશ? ના, ના; હેને આરામ થાએ તાંહાં શુધી હું હેને માહારી શોબતમાં રાખીશ અને શારો થઆ પછી હેની નજરમાં આવે તારે પાછો જંગલમાં પોતાને ઘેર જાએ.'

બંને ભાઈઓ પછી રસતે પડેઆ, અને ચાલતાં ચાલતાં મોહોટો ભાઈ નાહાના ભાઈની તેહેના શોબતી વીશે કોઈ કોઈવાર મશકરી કરતો હતો. એ પરમાણે બે દાહાડા શુધી ચાલેઆ અને હડધી મંજલે આવી પોહોંચેઆ, પણ ગરમી ઘણી પડેથી તથા રશતાની

બાજુ ઊપર ઝરા વેહેતા હતા તે શુકાઈ ગયા તેથી તેઓને પાણીની તરફથી ઘણું દુખ પડવા માડીઊં. તેઓની તાકાત ઓછી થતી ગઈ, અને તેઓને એમ લાગીઊં કે હવે આગલ ચાલી શકાશે નહીં. અને ચોથે દાહાડે શહવારને પોહોર કાંનડી શેહેરથી આશ રે તીશ માઈલપર એક તાડના ઝાડ તલે બંને ભાઈ એ બેઠા. તેઓ ઘણા થાકી ગયા હતા અને ત રશથી તેઓનાં ગલાં શુકાતાં હતાં.

તાંહાં મોહોટો ભાઈ દુખ ભરેલા અવાજથી બો લેઓ, "ભાઈ આપણે શું હીંઆજ મરવાના?"

નાહાના ભાઈએ આશમાન તરફ પોતાની આંખો ઊંચી કરીને જવાબ દીધો, 'મોહોટા ભાઈ, ઈ શવર પર ભરોશો રાખો.'

આ પરમાણે બોલચાલ થઈ એટલે પેલો વાંદ રો તેહેની બાજુએ શુતો હતો તે ઊઠીને રશતા પર કાંઈ શોધતો હોએ એમ જોતો જોતો દોડવા લાગો. પછી નાહાના ભાઈએ કહું કે, 'કાંઈ ચમતકારીક વા ત જણાએછે, એણે શું દીઠું હશે?' એમ કહીને હીં મત પકડીને ઊઠેઓ અને તે વાંદરાની પાછલ જઈ પોંહોચેઓ.

તાંહાં તે પોંહોચેઓ તારે તેહેની ખુશી ભરેલી આંખે શુ દીઠું? તાંહાં કેટલાએક ખુબશુરત છોડવા દી ઠા. તેહેનાં ફુલ જામના જેહેવાં થાએછે. તે છ તશુ લાં બાં અને દોહોડ તશુ ઘેરાવમાં હોએછે. તે ફુલને એક ઢાંકણું હોએછે, તે હવાના ફેરફાર મુજબ ખુલેછે અને બંધ થાએછે, અને તેહેનાં છોડવામાંથી નીકલેલું નીરમ લ પાણી ભરાઈ રેહેછે. તે ફુલને (મંકી કપ એટલે) વાંદરાનું જામ કરીને કેહેછે કેમકે વાંદરા હવા છોડવા ઓ પાશે જઈને ફુલમાંથી પાણી પીએછે.

ને ફુલમાંથી પાણી પીને બંને ભાઈ આશુદા થઆ. એ વાત જારે તેઓએ પોતાના દોશતોને ક હી તારે તે ઘણા તાજુબ થઆ. "ઓ પરભુ તાહારા કામ કેહેવાં અગણીતછે! અને તે શરવે કામોમા તેં કે હેવી ચતુરાઈ બતાવીછે!"

ઈશવરનો ગલો.

આગલ એક આબરૂદાર અને માતબર માણશ હતો બેનીડીકટ એટલે આશીરવાદ પામેલો હતું તેહેનુ નામ હતું. આ નામને તે લાએક હતો, કેમકે ઈશવરે તેહેને શરવે શારી ચીજો બખશી હતી, અને જેઓ તે હેને ઓલખતા હતા તે શઘલા તેહેને આશીરવાદ દેતા હતા. તે હંમેશ બીજા લોકોને પણ ખુશ કરીને ગરી બ અને લાચાર લોકોને શુખી કરવાની કોશીશ કરતો હતો. તેહેની રીત આ પરમાણે હતી. જારે તે પોતા ના દોશતોની શાથે એક દાહાડો ખુશીમાં ગુજારે તારે તે પોતાના ઓરડામાં જઈને આ પરમાણે વીચાર ક રે કે "ઘણા લોક હોવાછે કે તેઓએ હાવો ખુશીમાં દી વશ નથી ગુજારો, માટે જેટલા દોશતોને મીજમાન ત રીકે બોલાવેઆ હતા તેટલા બીજા બોલાવેઆ હોતતો કેહેવું થાત?" એમ વીચાર કરીને જેટલો ખરચ તેહે ને તે મીજમાનીમાં થઓ હોએ તેટલા રૂપીઆ તે ઊં ચા કાહાડીને એક પેટી જેહેનું નામ તેણે ઈશવરનો ગલો પાડીઊં હતું તે પેટીમાં મુકે. એજ પરમાણે જો કોઈ આગ લાગી હોએ તો એ તાંહાં જાએ અને જે લોકોનું નુકશાન થઊં હોએ તેઓને અછી તરેહથી મ દદ કરે, અને પાછો ઘેર આવે તારે પોતાના ઓરડા માં જઈને વીચાર કરે કે, "હીંઆંતો શઘલું શહી શલા મતછે." એમ વીચાર કરીને તુરત તે ઈશવરના ગલા માં કાંઈ નાણું નાખે. તોફાનથી અથવા શુકમાણું પ ડેથી અથવા કોઈપણ આફતથી કાંઈ નુકશાન થઊં હેવી વાત જારે તેહેના શાંભલવામાં આવે તારે તે ઈશ વરના ગલામાં કાંઈ નાણું નાખે. વલી તેહેને કાંઈ દા રૂ લેવો હોએ અથવા કાંઈ કીમતી શામાન લેવો હોએ તો તે થોડો લે, અને પોતાના ઓરડામાં જઈને કેહે કે "એટલો બીજો શામાન તું લઈને તાહારો ભંડાર ભર પુર કરી શકત" એમ કહીને તે ઈશવરના ગલામાં તે ટલા રૂપીઆ નાખે. વલી કોઈ આજારી માણશને જો ઈએતો તે પોતાના શરકામાં શરશ દારૂમાંથી તેહેને આ પે. હવો દાતાર ધણી જારે મરવા પડેઓ તારે ગરી બ લાચાર લોકો, વીધવાઓ, અને મા બાપ વગરનાં છોકરાં દલગીર થઈને રડીને કેહેવા લાગેઆં કે "જારે બેનીડીકટ હમારી પાશેથી જશે એટલે દેવલોક થશે તા રે હમારી ઊપર દઆ કોણ લાવશે? તેહેની હઆતી શુધી હમને કાંઈ વશતુની વેહેવા પડી નથી, પણ હવે હમારૂં શું થશે?" પણ બેની ડીકટે જવાબ દીધો કે, શારો ઘરનો ધણી બાહાર જાએછે તારે પોતાનાં છોક રાઓને કંઈપણ વશતુની વેહેલા પડે હેવું રેહેવા દેતા

નથી. ઈશ્વરનો ગલોછે તે લો. તેહમાં જેછે તે ગરીબ લાચાર લોકોનું, વીધવાઓનુ, તથા મા બાપ વગરનાં છોકરાંઓનુંછે. તે વેંહેંચી લો, અને તેહનો શારી રીતે ડાહાપણથી ઊપીઓગ કરો." એ પરમાણે ઈશવરનો ગલો શેંકડો વરશ થઆં કાએમ રહોછે; તેથી ગરીબ લાચાર લોકોને મદદ મલેછે અને પેલા દાતાર ધણીનું નામ ઈઆદ કરીને લોકો તેને દુઆ દેછે. આપણા માતબર લોકો જેઓની ઊપર ઈશવરે મેહેરબાની કરીછે તેઓની નઈઅત જો હાવી હોએતો કેહેવું શારૂં થાએ!

શુખી બઈરી.

આ દુનીઆમાં હરેક જાતની બઈરીઓછે. કેટલીએક શારીછે, કેટલીએક માઠીછે; કેટલીએક મેહેનતુછે, કેટલીએક આલશુછે; કેટલીએક શુખીછે, અને કેટલીએક દુખીછે.

હવે શુખી થવાને માટે દોલતની કાંઈ જરૂર નથી. શુખ કોઈથી વેગલું નથી. રોશની અને હવાના જેહવું શુખ શશતું અને મફત મલી શકેછે. માટે હમારી વાંચનારીઓને હમે ભલામણ કરીએ છઈએ કે તેઓ નીચેની વીગત વાંચીને જેટલું શુખ મેલવાએ તેટલું મેલવવાને કોશીશ કરે.

આ દુનીઆમાં જીંદગીની હરેક હાલતમાં શુખ અથવા દુખ વધારવાનાં જરૂરીઆત શાધન રહેલાંછે. કોઈપણ બઈરીને શુખી થવાને ધણી એક વાતની જરૂરછે; તેહમાં પેહેલો દરજ્જો ખુશ મીજાજનોછે અને બીજો ધણીની ઊપર પેઆર અથવા મમતા હેનોછે.

મીજાજ પોતાની લગામમાં કેમ રાખવો એ વાત જે બઈરી શુખીછે તે જાણેછે. મીજાજ શારો નહીં હોએ તો ઘરમાં સલાહ અને શુખ વશી શકે નહીં. માટે શારા મીજાજનો ફીરશતો જે બઈરીની શાથે હંમેશ રેહેછે તે બઈરી શુખીછે. બઈરીને માટે શારામાં શારૂં જરીઆન, હીરા માણેક કરતાં પણ વધારે મુલદાર, બઈરીની શણીથી શરશ પુંજી, નરમ મીજાજછે.

શારા શબાવથી લોકો શુખી થાએછે. શંતોશી મન શદા પોહોચે હેવું ધનછે, અને એ ધન ઈશવરે જે બઈરીને આપેલુંછે તે બઈરી ખરેખરી શુખીછે. એટલા માટે કેહેનારાએ કેહેવત કહીછે કે, "શંતોશી જીવ શદા શુખી."

જે શુખી બઈરીછે તે જેમ 'ખુશ મીજાજી હોએછે, તેમજ તે પોતાનો મીજાજ ઠેકાણે રાખવાને કોશીશ કરેછે, અને હલકી નજીવી વાતોથી તે પર અશર થઈ શકતી નથી. કોઈપણ વાતમાં ખુબી મેલવવી હોએનો કોશીસ કરવી પડેછે; કોશીશ વના કાંઈપણ કામની વશતુ બની આવતી નથી. માણશને ઈશવરે તરેહ તરેહની શકતી આપેલીછે, પણ જાંહાં શુધી કોશીશ કરીને તે શકતીને માણશ શુધારે નહીં તાંહાંશુધી તે શકતી પોતાનું કામ બરાબર બજાવી શકે નહીં. માણશને ગાઅન શકતી આપેલીછે તે જાંહાંશુધી કોઈ શારા ઊશતાદ પાશે તાલીમ લઈને કોઈ માણશ શુધારે નહીં તાંહાંશુધી તે ગાઈ શકે નહીં. તેજ મીશાલે મીજાજની પણ વાતછે. જાંહાંશુધી તેહને પોતાના અખતીઆરમાં રાખવાની તે મેહેનત કરે નહીં તાંહાંશુધી મીજાજ અખતીઆરમાં રેહે નહીં. માટે હર વખતે આપણું માથું તપી જાએ તારે ગુશો કરી ઊઠવું નહીં, પણ ઊપલી વાતનો વીચાર કરીને આપણા મીજાજને ખાઈ જવો. એમ ઘણીએક વાર કરેથી પછી ટેવ પડી જાએછે એટલે કોઈની જોડે બીગાડ થતો નથી.

ઘરના શંશારી ખટલામાં નહીં ગમતી વાત ઘણીવાર બનેછે. શંશારના દરીઆમાં તોફાન એકાએક ઊઠીને ઘરના વાંહાણને હેરાન કરેછે, પણ જે બઈરી શુખીછે તે તેહવે વખતે ધીરજ રાખેછે અને તે દુખમાંથી પાછી પોતાના ખુશ મીજાજ શાથે બાહાર નીકલેછે અને પોતાના શારા મીજાજથી દુખ ગઊં એમ શમજીને ને મીજાજને ઓર વધારે શારો કરવાને નેકોશીશ કરેછે."

શેતરંજની રમત.

બઈરીઓ જારે પોતાના ઘર ધંધામાંથી પરવારેછે અને બીજું કાંઈ કામ હોતું નથી તારે તેઓ પોતાની બેહેનપણીઓમાં બેશીને નકામું ચરુણું કરીને પોતાનો અમુલ વખત ગુમાવેછે. ફલાણીએ આમ કરીઊં, ઢીકણીએ આમ કરીઊં એવી એવી એક બી

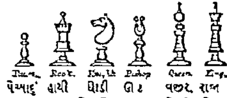
જાંની વાનો તેઓ કરેછે અને તેથી કરીને કેટલીએક વાર મોહોટો કંકાશ પેદા થાએછે. એટલાજ માટે જોડનારાએ કેહવત જોડીછે કે,

"ચ્યાર મળે ચોટલા
તો ભાગી ઊઠે ઓટલા"

પણ હેમાં તે બઈરીઓનોજ વાંક કાહાડવો એ મુનાશબ નથી. માણશના મનની હેવી ખાશીએતછે કે નકામું બેશી રેહેવાઓ નહીં; કાંઈ નહીંતો કાંઈ પણ કામ જોઈએ. માટે જારે ઘરનું કામ થઈ રેહે, તારે કાંઈ શારી વાતચીત અથવા રમત આવડતી નહીં હોએ, તો પછી કાંઈ માઠી વાત ચીત અથવા રમતપર તેઓનું ધેઆન જાએ હેમાં શું અજબ શરખુંછે? વાશતે શેતરંજ જેહેવી નાદર અને અકલમંદીની રમત કેમ રમાએછે તે વીશે આ ઠેકાણે હમે થોડોએક ખુલાશો કરવા માગીએ છઈએ; અને જે બઈરીઓને પોતાના શંશારી ખટલાનું કામ કાજ કરેઆ પછી ખોટું ટાહેલું કરવાને પરવાર મલતો હોએ તેઓને હમે ભલામણ કરીએ છઈએ કે તેહેવું નુકશાનકારક ટાહેલું છોડી દઈને હાવી નીરદોશી અને ફાએદેમંદ રમતપર ધેઆન પોહોંચાડે.

ઘરમાં બેશીને રમવાની ઘણીએક રમતોછે, પણ તે શઊમાં શરદારીનો દરજો શેતરંજનો છે. એ રમત ઘણી ઊમદા અને અકલમંદીનીછે, માટે હેને મોહોટા મોહોટા માણશોએ, બાદશાહોએ, લશકરી શરદારોએ અને ફીલશુફોએ પશંદ કરેલીછે. એ રમત કેઆરે શોધી કાહાડી તે કાંઈ બરાબર માલમ પડતું નથી; તોપણ એ ઘણી જુનીછે. કેટલાએક લખનારા એમ કેહેછે કે, એ રમત અશલ હીંદુઓએ કાહાડી; કેટલાએક કેહેછે કે, ચીનાઓએ; કેટલાએક કેહેછેકે, ઈરાનીઓએ; અને કેટલાએક કેહેછે કે, ઈજીનાનીઓએ. એ પરમાણે વીચારમાં ફેરફારછે તોપણ હીંદુશથાનમાં અને તેહેની આશપાશના દેશોમાં એ રમત ઓછામાં ઓછા બે હજાર વરશ થઆં ચાલેછે એમાંતો કશો શક નથી. ઈરાની લોકે એ રમત ઈશપેન દેશમાં દાખલ કરી; તાહાંથી તે ફરાંશમાં ગઈ; અને વીલીઅમ-ધી-કાંકરરના રાજમાં ઈંગલંડમાં દાખલ થઈ; અને તારથી તે આજ શુધી રમાતી આવીછે.

જે વશતુથી એ રમત રમાએછે તેહને મોહોરાં કેહેછે. એ રમત બે જણ રમેછે માટે તે મોહોરાં બે રંગનાં હોએછે. દરએક રંગનાં શોલ શોલ મોહોરાં હોએછે. તેહેમાં ૧ રાજા, ૧ વજીર, ૨ ઊંટ, ૨ ઘોડી, ૨ હાથી અને ૮ પેઆદાં અથવા શીપાઈ, એ પરમાણે હોએછે. એ મોહોરાંનો આકાર ઘણું કરીને નીચે પરમાણે હોએછે.

એ મોહોરાં જે ઊપર માંડેછે તેહને માંચો કેહેછે. એ માંચાનાં ૬૪ ઘર હોએછે. તેહેનો આકાર નીચે બતાવેઓછે. એ આકારમાં જે આંકડા માંડેલા છે તે કાંઈ બાજીના માંચા ઊપર હોતા નથી પણ હીંઆંતો એ અમથા શમજણ આપવાને માંડેલાછે.

1		3		5		7	
	10		12		14		16
17		19		21		23	
	26		28		30		32
33		35		37		39	
	42		44		46		48
49		51		53		55	
	58		60		62		64

હેવા આકારનો માંચો માંડીને બંને રમનારા શામ શામા બેશેછે અને મોહોરાંઓને તેહેની ઊપર હરેકના દરજા પરમાણે ગોઠવેછે. તે ગોઠવવાની રીત શમજવાને શારૂ ધારો કે શફેદ અને રાતાં મોહોરાં આપણી પાશેછે. તારે જમણા હાથ તરફનું ૬૪ મા નંબરનું ઘરછે તેહેમાં એક શફેદ હાથી માંડો; અને બીજો શફેદ હાથી ડાબા હાથ તરફનું ૫૭ મા નંબરનું ઘરછે તેહેમાં માંડો. હાથીઓની પાશેનાં ૬૩ અને ૫૮ મા ઘરોમાં શફેદ ઘોડીઓ માંડો; અને ઘોડીઓની પાશેનાં ૬૨ અને ૫૯ મા નંબરનાં ઘરોમાં શફેદ ઊંટો માંડો. પછી બે ઘર બાકી રહેઆં, તેમાં ૬૧ મા નંબરનાં ઘરમાં રાજાને બેશાડો; અને ૬૦ મા નંબરનાં ઘરમાં વજીરને. એ પરમાણે એક હાર પુરી થએઆ પછી તેહેની આગલની હારમાં જે આઠ ઘરોછે તેહેમાં શફેદ રંગનાં આઠે પેઆદાં માંડો.

એજ પરમાણે રાતા રંગનાં મોહોરાં પણ ગોઠવવાં, એટલે ૧ લા અને ૮ મા નંબરનાં ઘરોમાં બે હાથી, ૨ જા અને ૭ મા નંબરનાં ઘરોમાં બે ઘોડીઓ, ૩ જા અને ૬ ઠા નંબરનાં ઘરોમાં બે ઊંટે, ૪ થા નંબરનાં ઘરમાં વજીર અને ૫ માં નંબરનાં ઘરમાં રાજા. પણ હીંદુઓની રીત પરમાણે બંને રાજા શામ શામા આવતા નથી. રાજા અને વજીર શામ શામા આવેછે એટલે દર એક રમનાર પોતાના રાજાને જમણા હાથ તરફ બેશાડેછે. એ પરમાણે શઘલી હાર ગોઠવેઆ પછી તેહની આગલની હારમાં રાતા રંગનાં આઠે પેઆદાં ગોઠવવાં.

એ પરમાણે મોહોરાં ગોઠવતાં વચલી ચાર હાર ઘરોની બાકી રેહેછે. અને એ ખાલી જગા રમવાનીછે.

મોહોરાંઓની ચાલ.

શેતરંજની રમતની એક ખુબી એછેકે દરએક જાતનાં મોહોરાંની મુકરર કરેલી ચાલછે તે મુજબજ તે ચાલી શકેછે. કેટલાંએક શીધાં ચાલેછે, કેટલાંએક આડાં ચાલેછે, અને કેટલાંએક બંને રીતે ચાલી શકેછે.

પેઆદું શીધું આગલ એકજ ઘર એકી વખતે ચાલેછે. પણ શામા રંગનું મોહોરૂં હોએ તેહને વાંકું વલીને મારેછે. પેહેલ વેહેલાં ચાલતી વખતે રમનારની મરજી પરમાણે તે પેઆદાંને એક અથવા બે ઘર ચલાવે. પેઆદું ચાલીઊં કે ચાલીઊં, તે પાછું હટી શકતું નથી; પણ છેક શામી બાજુપર જઈ પોહોંચેતો જે મોહોરાં તે રંગનાં રમતમાં મુઆં હોએ તેહમાંથી રમનારને પશંદ પડે તે મોહોરૂં જીવતું થાએછે, અને તે પેલાં પેઆદાંને ઠેકાણે બેશેછે. તે પેઆદું પછી નકામું થાએછે, અને તેહને બદલે કાંઈ મોહોરૂં જીવતું નહીં કરીઊં તોપણ તે નકામું થાએછે.

ઘોડી હડી ઘર ચાલેછે. એ આગલ પાછલ અને આજુ બાજુએ ચારે તરફ ચાલેછે. હડી ઘર એટલે બે ઘર શીધાં અને એક ઘર વાંકું એ પરમાણે બણાએછે. તેહેનો દાખલો ૩૬ મા નંબરનાં ઘરમાં ઘોડી હોએ તે તાંહાંથી ૧૯, ૨૧, ૨૬, ૩૦, ૪૨, ૪૬, ૫૧, અને ૫૩ એ નંબરોમાંના કોઈ પણ નંબરને ઘેર ચાલી શકેછે. હાવી કુદકારા મારવાની ચાલને લીધે ઘોડી રમતની શરૂઆતમાં ઘણી કામની થઈ પડેછે, કેમકે તે એકાએક દુશ્મનની હારમાં ધશાવડો કરી શકેછે, અને કોઈ મોહોરૂં મારવા આવેતો તે પાછી પણ હટી શકેછે. અને જે ઘરપર કોઈ શામાં મોહોરાંનું જોર નહીં હોએ હેવા ઘરપર રહીને જો તે શામા ધણીના રાજાને શેહ આપેછે, તો તેહેની શેહ બીજાં કોઈ મોહોરાંથી ચુકવાતી નથી. તે રાજાનેજ તાંહાંથી ખશવું પડેછે; અને રાજા ખશેઓ એટલે પછી તેહનીથી કીશો થઈ શકતો નથી.

ઊંટ આડુંજ ચાલેછે. આગલ અથવા પાછલ જેટલાં ઘર અશલ રંગનાં ખાલી હોએછે તેટલાં ઘર તે ચાલી શકેછે. રશતો ખુલ્લો હોએ તો ગમે એટલે દુરથી શામાવાલાનું મોહોરૂં ઊંટ મારી શકેછે. તેહેનો દાખલો. ૨૯ મા નંબરનાં ઘરથી તે, ૨, ૮, ૫૬ અને ૫૭ એ નંબરોમાંથી કોઈપણ નંબરને ઘેર ચાલી શકેછે.

હાથી પાટેપાટ ચાલી શકેછે એટલે આગલ પાછલ અને આજુ બાજુએ જેટલાં ઘર ખુલ્લાં હોએ તેટલાં ઘર ચાલી શકેછે. એ મોહોરૂં રમતની શરૂઆતમાં ઘણું ઊપીઓગી ગણાતું નથી, પણ પાછલથી ઘણુંજ કામનું થઈ પડેછે; કેમકે એખલો રાજા અને હાથી એ બે મોહોરાં રહી ગઆં હોએછે, તો હાથી શામા રાજાને શેહ આપીને માત કરી શકેછે, પણ તેમ બીજાં મોહોરાંથી થઈ શકતું નથી.

વજીર એ શઘળી શરશ મોહોરૂંછે. એ હાથી અને ઊંટ બંનેની ચાલ ચાલી શકેછે, માટે હેનું જોર બેહદછે. હેની ચાલનાં જેટલાં ઘર ખાલી હોએછે તેટલાં બધાં ઘર એ ચાલી શકેછે. હેનો દાખલો જો ઘરો ખાલી હોએ, તો ૩૭ માં નંબરનાં ઘરથી ૧, ૫, ૧૬, ૩૩, ૪૦, ૫૮, ૬૧, ૬૪ અથવા એ ચાલોને બીજે ઘેર વજીર ચાલી શકેછે. માટે રમતાં હોશીઆરી રાખવી જોઈએ કે આપણી કાંઈ ગફલત થઈને વજીરને શામો રમનાર મારી લે નહીં.

રાજા એકજ ઘર ચાલેછે, પણ તે બધી તરફ ચાલી શકેછે. શેહ લાગેઆ પેહેલાં તે એક વાર ડાબા હાથ તરફ અથવા જમણા હાથ તરફ બે ઘર ચાલેછે. હેનું નામ કીલો કરવોછે. હીંદુઓની રમવાની રીત પરમાણે કીલો થતો નથી, પણ રાજા એકવાર શેહ લાગેઆ પેહેલાં હડી ઘર ચાલી શકેછે. શેહમાં નહીં આવતો હોએતો તે બીજા રંગનાં કોઈપણ મોહોરાંને મારી શકેછે. શેહ લાગેઆ પછી જો તે શેહ કોઈ રીતે છોડવાએ નહીં તો બાજી માત થઈ, એટલે જેહેના રાજાને શેહ લાગી તે હારેઓ એમ શમજવું.

ભુતની વાત.

એક શખશને ભુતનો અનુભવ થઓછે તે પોતાની હકીકત નીચે પરમાણે લખેછે.

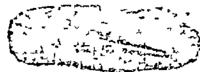
આશરે પચીશ વરશપર હું ઈશકાટલંડ દેશના એક ભાગમાં એક શખશને ઘેર રાતરે જમવા ગએઓ હતો. તાંહાંથી જમીને હમે શઉ ઊઠેઆ અને ઘેર જવા નીકલેઆ તારે આશરે તરણ માઈલ શુધી ચાલીને એક બઈરીને તેહને ઘેર પોંહોંચાડવા માહારે જવું પડીઊં. તે મોશમ શીઆલાની હતી, રાત અંધારી હતી, અને કાંઈ વાદલાં હતાં નહીં તેથી આશમાનમાં તારા ઝલક ઝલક થઈ રહેઆ હતા. જમીનપર ઝાકલ પડેલું હતું અને થોડું થોડું બરફ પણ પથરાએલું હતું. માહારી શાથે જે બાઈ હતી તે ઘણી ભલી અને માન આપવા લાએક હતી, અને તેહની શાથે ઘણી અકલમંદ પણ હતી; અને પોતાના અનુભવમાં આવેલી વાત બરાબર ભભકથી બીજાને શમજાવી શકતી હતી. તેણે ભુતની જે વાતો તે રાતરે કહી તે ઘણીજ શારી હતી. તેહવી શારી મેં આગલ કદી શાંભલીતી નહીં, અને તેણે કહી પણ નહીં હશે. ઘણું કરીને શધલી દુનીઆના લોક ભુત પરેતની વાતો માનેછે તેહનું કારણ શું હશે એ બાબત ચાલતાં ચાલતાં હમને વાતચીત થઈ; પણ તે બાઈ ભુતને ખરેખાત માનેછે કે નહીં એ વાત હું નીશચે કરી શકો નહીં, કેમકે તે હવી હાશીઆરીથી અને ગંભીરાઈથી બોલતી હતી કે જાણે તે વખતે રાતરે કોઈ ભુત તાંહાં ભમતા હોએ તે શાંભલીને ખુશ થશે અને દેખા દેશ હશે તેહને ડર હોએ. તે વખતમાં હું મોહોટી ઈશકુલમાં જતો હતો અને તરક શાશતર શીખતો હતો તેથી હું તકરાર કરવામાં ઘણો હોશીઆર હતો, અને હું કશી વાત કોઈની કહેલી એકાએક માનતો નહીં. માટે તેણે મહને ગંભીરાઈથી કહ્યું કે, ભાઈ હવી વાતોમાં ભેદ અને આડાઈ કરીએ નહીં, કોણ જાણે આપાણાં જાણેઆમાં અથવા દીઠામાં નહીં હોએ તો શું થશે. જગત ઘણું મોહોટુંછે અને ફીલશુફોને નહીં માલમ હવી ઘણીએક ચીજો આશમાનમાં અને જમીનપર હોશે. એ વાતની મહને હું ઘેર પોંહોંચેઓ તાર પેહલાં અજમાએશ થઈ, અને માહરા શમજવામાં આવીઊં કે તે બાઈએ જે વાત કહી તે ખરી કહી, અને ભુતો વીશે માણશો જે બોલેછે તે વધારે ચોકસ થઈને બોલવું જોઈએ.

હું ખાતર જમાથી કહી શકું છઊં કે તે બાઈને પોંહોંચાડીને હું માહરા ઘર તરફ વલેઓ તારે માહારા મનમાં જરા પણ વેહેમ હતો નહીં; પણ તે વખત હવો હતો કે વેહેમના વીચાર પેદા થઆ વના રેહે નહીં. રશતામાં કોઈ મલે નહીં. પાછલી રાતનો એક વાગેલો હતો. હું ચાલતો હતો તે માહારો પગલાંનો અવાજ અને રશતાની બાજુપર એક ઝરણ પાણીનું નીકલવું હતું તે શીવાએ બીજો કાંઈ અવાજ તાંહાં શાંભલવામાં આવતો નહીં હતો. એક નાહાની શરખી ટેકરી ઊતરીને હું નીચે આવેઓ હતો, અને તેણી મેરની જરા વધારે અંધારી જગે તરફ જતો હતો, એટલામાં મહને હેવું ભાશીઊં કે માહારી આગલ થોડુંએક દુર ઝાડી આગલ કાંઈ ચાલેછે. થોડીએક વાર શુધીતો મેં તે વાત ધેઆનમાં લીધી નહીં, પણ પછી વીચાર થઓ કે રખેને કોઈ લુટવાને તો આવેઓ નહીં હોએ. પણ વલી મેં વીચાર કીધો કે માહારી પાશે છે શું કે મહને લુટશે. એમ વીચાર કરીને હું આગલ હીંમતથી ચાલેઓ કે વારુ જોઊં તો ખરો કે એ શું ચીજછે. હું જેમ આગલ ચાલેઓ તેમ મહને દેખાઊં કે એ કાંઈ માણશ નથી પણ મોહોટો કાલો કુતરોછે અને ધીમે ધીમે રશતાપર ચાલેછે. એથીતો માહારા મનમાં ગભરાટ વધારે થઓ કેમકે ગામના બધા કુતરા મેં જોઆ હતા, પણ હાવો કુતરોતો મેં તેઓમાં જોઓ નહીં હતો. વલી કુતરો એટલી રાતરે એખલો તાંહાં કોહાંથી હોએ? વલી વીચાર આવેઓ કે કોઈ માણશ લુટવાનો વગ જોઈને નીચો વલી વલીને છેક અંધારી જગોમાં જાએછે. તો પણ હું આગલ ચાલેઓ. હું ઝડપથી તો નહીં ચાલેઓ કેમકે મેં મનમાં વીચાર કરેઓ કે જરા પાછલ રહું તો નાહાશવાની જરૂર પડે તો નાહાશી શકાએ, તો પણ જાણે મનમાં જરા ડર નહીં હોએ એ પરમાણે હું પગમાં જોર રાખીને ચાલેઓ અને માહારી નજર તે કાલી વશતુ પરજ રાખી મેહેલી. તે વશતુ પેલી ટેકરીની નીચે આવીને લાગલી રશતાની વચોવચ આવીને બેઠી. તે જોઈને હું અટકેઓ. મનમાં મેં વીચાર કરેઓ કે એ માણશ હોએ કે જાનવર, પણ માહરો બચાવ કરવાને માહારી પાશે કાંઈજ નથી,

માહારી લાકડી શુધાં નથી. હવે કરવું કેમ ? અંધારી રાત તેથી એ માણશ છે કે જાનવર તે હું નકી કરી શકેઓ નહીં. મેં વીચારીઊં કે કાંઈ અવાજ કરશે તો શમજાશે, પણ હું કબુલ કરૂં છઊં કે માહારૂં કાલજી ધબક ધબક થતું હતું તે શીવાએ બીજો કાંઈજ અવાજ શંભલાએઓ નહીં. એ વખતે માહારા મનમાં વીચાર આવેઓ કે રખેને પેલી બાઈની કહેલી વાત હમણા ખરી પડે, અને મેં જીદ કરી પણ એ ખરેખાત ભુતજ હોએ. જે પકી દલીલોથી ભુતનાં ખોટાપણા વીશે માહારી ખાતરી થઈ હતી તે દલીલો શરવે માહારા મનમાંથી ખશી ગઈ—હજાર તરેહના અંદેશા માહારા મનમાં આવેઆ, પણ હવે કરવું કેમ ? એ વશતુ આગલ જવું કે એ રશતો મુકીને બીજે રશતે નાહાશીને ઘેર પોંહાંચી જવું ? મેં ઠરાવ કરેઓ કે નાહાશી જવું તો નહીં. બીહીકણ અને નામરદો હોએ તે નાહાશી જાએ. જે બનવાનું હોએ તે બને. એ આ દુનીઆની ચીજ હોએ કે બીજી દુનીઆની ચીજ હોએ, પણ હું હેને પકડીને માહારી ખાતરી કરીશકે એ છે શું અને હેનું જોર કેટલું છે. જો એ આ દુનીઆની કાંઈ ચીજ હશે તો હું કાંઈ ડરતો નથી. હું જુવાન અને જોરાવર છઊં અને લડીશ નહીંતો પછી દોડી જવાનું માહારા પગમાં જોર છે. એમ હીમત કરીને હું આગલ ચાલેઓતો ખરો પણ તે ચીજ વીશેક વાર દુર રહી એટલે માહારા હાંજાં નરમ થયાં. પણ તેમાં કાંઈ તાજુબ જેહવું નહીં! કેમકે માહારી આગલ માણશ અથવા કુતરૂં અથવા હેવી બીજી કાંઈપણ જીવવાલી વશતુ જેહવું હતું નહીં. એક અજબ શરખું, કાલું, શંકુના આકારનું, આશરે તરણ ફીટ ઊંચું અને શફેદ કપડું હાડેલું હેવું કાંઈ દીઠામાં આવીઊં. તે વલી શાફ હાલતું ચાલતું પણ જણાઊં. માહારા મનમાં ધાશતીતો પેઠી, પણ જેમ જેમ માહારા મનમાં આવતું ગઊં કે એ ચીજ આ દુનીઆની નથી તેમ તેમ તે ચોકશ જોવાનો માહારો પકો ઠરાવ થઓ. તે વખતનો મહને વીચાર આવે છે તારે હજી પણ મહને ધ્રુજારી આવેછે, પણ તેવારે મહને શું થઊં તે કેહવાને હું શરમાતો નથી. તેહને પકડવાને લાંબા હાથ કરીને જેહવો હું આગલ ચાલેઓ તેહવું માહારૂં માથું ફરવા લાગીઊં અને માહારી આંખે અંધારાં આવેઆં. વેહમી ડરને લીધે હું ધ્રુજવા લાગેઓ. માહારો પગ જમીનને લાગેલોછે કે નહીં એ બરાબર જણાએ નહીં. તોપણ તે અજાણી વશતુ એક બે ડગલાં દુર રહી એટલો હું આગલ વધેઓ, અને કાંઈપણ બોલેઆ વના દાંત પીશીને અને બીવેલો પણ ખરો તેથી હલકી ચીશ પાડીને તે ચીજને મેં ઝડપથી ઝાલી. તારે તે ચીજ બોલી, "શેઠ માહારી ઊપર દઆ કરો। શું થઊં ? હું ઘરડી ડોશી છઊં. મહને કેહેશો કે ફલાણે ઠેકાણે જવાનો રશતો આજ કે નહીં ?"

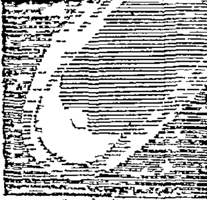
માહારા જનમમાં પેહેલવેલું ભુત મેં જોઊં તે એ, અને છેલું પણ એજ. એ ડોશી ભુત પણ નહીં અને ડાકેણ પણ નહીં, પણ એક ભીખ માગનારી હતી. તેણે માહારાં પગલાં શાંભલેલાં તેથી રશતો પુછવાને આવીને માહારા મારગની વચોવચ આવીને બેઠી હતી. જારે મહને શુધી આવી તારે માહારે કપાલેથી મેં પશીનો લુછી લાખેઓ અને તેહને કહું કે, "ડોશી તું છે તેમની તેમજ જરા બેશી રેહજે, માહારે કાંઈ જોવુંછે." એમ કહીને વીચાર કરવા લાગો કે એ ડોશીનો આકાર શંકુના જેહવો મહને કેમ જણાઓ હતો? પછી મહને માલમ પડીઊં કે તે ડોશીએ માથે શફેદ કપડું હોડીઊં હતું તેહનો રંગ બરફની શાથે મલી ગએથી તે કાંઈ જુદું દેખી શકાતું હતું નહીં, અને તેહનો કાલો પોશાકજ કેડથી તે પગ શુધીનો રશતાની ઊપર શંકુની પઠી ઊભેલો દેખાતો હતો. પછી તે રાતરે મેં ઠરાવ કરેઓ કે જાંહાં શુધી હું ખરેખાત નજરે જોઊં નહીં તાંહાંશુધી ભુતની વાત માહારે શાચી માનવી નહીં, અને તારપછી મેં આજદીન શુધી એકુ ભુત દીઠો નથી.

ધુમકેતુ અથવા પુંછડીઆ તારા.

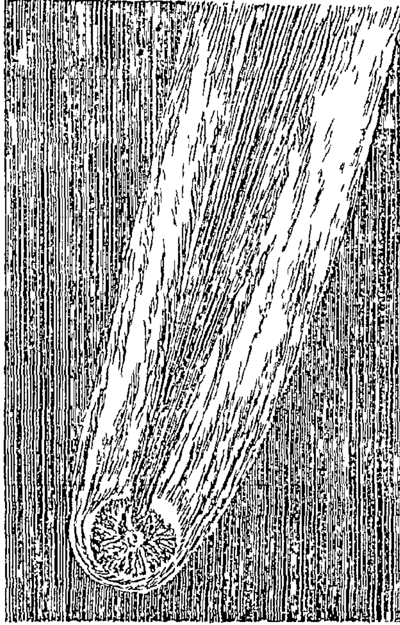

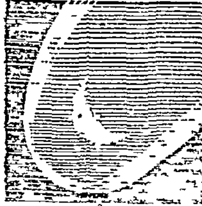
ધુમકેતુ ઘણા હલકા દરાલના જેહવા પદારથો છે. તેઓ ગરેહની માફક શુરજની આસપાશ ફરેછે. તેઓનો મારગ ઘણો લંબગોલછે એટલે શુરજ તે મારગની બરાબર વચે રેહતો નથી પણ એક બાજુ તર

તા ૧૧મા સપ્ટેંબર

તા ૨૪મી સપ્ટેંબર

તા ૨૬મી સપ્ટેંબર

તા ૨જી અક્ટોબર

તા ૨૭મી સપ્ટેંબર

તા ૩૦મી સપ્ટેંબર

તા ૫મી અક્ટોબર

ર પાશે રેહેછે. ધુમકેતુના ઘણું કરીને બે ભાગ હોએ છે—અંગ અથવા એલ તારાનો ભાગ અને પુંછડી. તારો ઘણો ચલકારવાલો અપારદરશક જડ પદારથછે. પણ તે કોઈ કોઈવાર હવો પાતલો હોયછે કે તેહમાંથી પેલી બાજુપરના આશમાનના તારા દેખી શકાએછે. પુંછડી વલી તે કરતાં પાતલી અને ચલકતી વરાલછે. તે વરાલ તારાની આશપાશ લપેટાઈને એક બાજુપર લંબાએલી હોએછે. જેણી તરફ ધુમકેતુનો મારગછે તેથી ઊલટી તરફ પુંછડી લંબાએલી હોએછે.

આગલા જમાનામાં જારે લોકો ઘણા ભણેલા અને શમજુ નહીં હતા તારે આશમાનમાં ધુમકેતુ નજર પડેથી તેઓમાં મોહોટો ગભરાટ પેદા થતો હતો. તેઓ એમ બીહીતા હતા કે હવે કાંઈ લડાઈ અથવા રોગ અથવા દુકાલ પડશે અને દુનીઆમાં ઘણુ નુકશાન થશે. પણ વીદીઆનો ફેલાવો થવાથી હાવી બેહુદી વેહેમની વાતો ઘણે ઠેકાણેથી જતી રહીછે, અને હીંદુશથાન ચીન વગેરે દેશોમાંથી પણ ધીમે ધીમે તેજ ઈલાજથી નીકલી જશે હેવી ઊંમેદછે.

કેટલાએક ધુમકેતુઓ શુરજની આશપાશ ફરી આવીને પાછા નજરે પડેલાછે. અને તેઓને ફરતાં કેટલી મુદત લાગેછે તેહેનો હીશાબ કાહાડવામાં આવેલોછે. તેહમાં એકનો હીશાબ હાલી નામના જોશીએ પેહલવેલો કરેલો માટે તેહેનું નામ હાલીનો ધુમકેતુ પડેલુંછે. તે ધુમકેતુને શુરજની આશપાશ ફરતાં આશરે પોણોશો વરશ લાગેછે. તે છેલો શને ૧૮૩૪ ની આખરે દેખાઓ હતો. એક બીજોછે તે ૧૨૦૭ દાહાડામાં એટલે ૩ વરશ અને ૪ મહીનામાંફરી રેહેછે, અને એક તરીજોછે તે ૬ વરશ અને ૯ મહીનામાં ફરી રેહેછે. આ તરીજો ધુમકેતુ શન ૧૮૩૨ માં આપણી જમીનના રશતામાં થઈને ગઓ હતો. એ જો એક મહીનો રહીને તે ઠેકાણેથી ગઓ હોતતો આપણી જમીનની તેહની શાથે નજદીકની મુલાકાત થાત.

શને ૧૬૮૦ ના વરશમાં એક ધુમકેતુ દીઠામાં આવેઓ હતો. તેહેની પુંછડી એટલીતો લાંબી હતી કે આપણી જમીનથી છેક શુરજ શુધી પોહાંચે અને વલી બીજા કોઈ ધુમકેતુને પુંછડી નહીં હોએ તો તેહને આપવાને શારૂ કેટલાએક લાખ માઈલની પુંછડી બાકી રેહે. હેવા મોહોટા મોહોટા ધુમકેતુઓની જોડે સરખાવતાં હાલ થોડાએક દીવશપર જે દેખાઓ હતો તેતો માતર એક બચું. એની પુંછડી માતર એક કરોડ અને પચાશ લાખ માઈલ લાંબી હતી. એ તારો દુરબીનથી કેહેવો કેહેવો દેખાઓછે તેહેના નમુના પાશેના સફા ઊપર આપેલાછે.

એકની અનેકઅથવા કીડીનો કુંજર.

એક મુંબઈ શુરખા શેહેરમાં ગોકલદાશ કરીને નગરશેઠ હતા. તેહેની દીવાલી નામની એક શાણી બઈરી હતી. તેહેની નાતીલી બે બાએડીઓ એક દીવશ તેહેને મલવાને આવી. તેઓનાં નામ જમના અને મણીકોર હતાં. તેઓની વાત ચીત નીચે પરમાણે થઈ.

જમના—દીવાલી બેહેન ઘાંચી ફલીઆંની પાછલી શેરીને નાકે કાલે રાતે મોહોટી આગ લાગી હતી તેહેની કાંઈ ખબર પડી ?

દી૦વાલી—નારે બેહેન કાંઈજ નહી.

જ૦—અરે શું કોહોછે બેહેન! આખા ગામમાં વાત ચાલીછે ને ! શાંજના આશરે શાત કલાકે આગ લાગી અને નવ કલાકે હોલવાઈ પણ શાહાડા નવ શુધી મહને કાંઈ ખબર પડી નહીં. મહને ખબર પડતાં જ માહારૂં મન તો આવીને તરત તમને કેહેવાનું થઊં પણ માહારા ધણીએ કહું કે હવે આટલી રાતે કાં હો જાએછે. દીવાલી બેહનતો શુતાં હશે.

દી૦—કોહોના ઘરમાં આગ લાગી હતી ?

મ૦—લાકડાંની વખારની પાંશે પરમાનંદદાશના ઘરમાં ?

દી૦—હેં ! પરમાનંદદાશ માહારી બેહેનપણી પારવતી બેહેનના વર તેહેના ઘરમાં ? શું તે ઘર છેક બલી ગઉં ? તેહેમાં કાંઈ માણશ બલી મુઆં ?

જ૦—ઘર છેક બલી ગઉં નથી પણ અડોશી પડોશીએ તરત સારી મદત નહીં કરી હોતતો તે બેશક બલી ગઉં હોત, અને માણશ બલી મરવાને પુછોછો તે માંહે હોએજ શું કરવાને કે બલી મરે. જુઓ બેહેન તે શઘલાં બાવી માણશ ગણાએછે. ચાકરડી બાકરડી શઉને લઈને મંદીરે ગઆં હતાં, અને રાંડ ચાકરડીએ રશોઈખાનામાં જાણે હોલી શલગાવવી હોએ તેમ ચુલામાં લાકડાં ભરાં હતાં. વારૂ બેહેન હુંનો ધા

રૂંચ કે એ પરમાણે ઘર વીહીલું મુકીને જવું એ કાંઈ શારૂં નહીં. કોણ જાણે પાશેની વખારમાં કેટલાં લાકડાં બલી ગયાં હાશે ? અને એમનું એમ રહું હોત તો આખી શેરી નહીં બલી જાત ?

મ૦—નારે બેહેન તમારી ભુલછે. ચાકરડી કાંઈ મંદીરે ગઈ નોહોતી. તેતો ઊપર કાંઈ લેવા ગઈ હતી અને તે જારે નીચે આવી તારે તેણે શઘલું બલતું દીઠું, અને ધુમાડાથી તે છેક ગુંગલાઈ ગઈ. મેં તો શાંભલીઊં કે તે મરી ગઈ, પછી ખરી વાતતો ઈશ્વર જાણે.

જ૦—અરે નારે બેહેન હું જાણુંચ કે ઘરમાં તો કોઈ પણ નો હોતું. માહારા વરે બારણાં ઠોકીઆં, પણ કોઈએ માંહેથી જવાબ દીધો નહીં અને તે ઘેર ચાલેઆ આવેઆ, પણ મહને એ વાત ગમી નહીં, કેમકે તાંહાં જરા ઊભા હોતતો આપણે બધી વાત તો નકી જાણત. વારૂ ઠીક થશે એ લોકને નશીઅત પોંહોંચી હવે એમ ઘર વીહીલું મુકીને મંદીરે જવાની લત તેઓ મુકશે.

દી૦—મહને જરા એ વાતતો તાજુબ શરખી લાગેછે. પારવતી બેહેનનાં ઘરનાં આડે દાહાડે મંદીરે જતાં નથી અને કાલે કાંઈ પણ વારતેહેવાર કે એછવનો દાહાડો નહીં હતો. વલી પારવતી બેહેન ઘણાં શમજુછે અને ચાકરડીને એટલાં બધાં લાકડાં ચુલામાં મેહેલવા દે નહીં.

જ૦—અરે બેહેન મંદીરે નહીં તો કોઈને મલવા ગયાં હાશે, અને શેઠાણી બાહાર ગયાંછે હેવું જોઈને ચાકરડી પણ રખડવા ગઈ હાશે.

દી૦—આપણે જે વાતની પાકી ખબર નથી તે બાબત કોઈની ઊપર ખાલી વેહેમ લાવવો એ ઠીક નહીં. જીવીએ ઘણાં વરશ થયાં પારવતી બેહેનના ઘરમાં કામ કરેલુંછે, અને હવે કાંઈ નઠારી વાત તેહેની બાબત કોઈ બોલેતો તે બીચારીને ઘણું માઠું લાગે. કોણ જાણે કદાચ તે આગ લાગી તેહેમાં તે બીચારીનો બીલકુલ વાંક નહીં પણ હાશે.

જ૦—વારૂ બેહેન તેમ તો તેમ.

એ પરમાંણે જમના અને મણીકોર એકની અનેક કરી રહાં પછી તેઓ પોતાને ઘેર ચાલતાં થયાં. અને દીવાલીએ પોતાની બેહેનપણીનું ઘર બલીઊં હેવી ખબર શાંભલેલી તેથી તે જલદી પારવતીને ઘેર જે થાએ તે મદત કરવાને ગઈ. તાંહાં જઈને જુએ છે તો જાણે કાંઈજ થએ નહીં હાશે એ પરમાણે ઘરનો આગલો ભાગ બધો શલામતછે અને લાકડાંની વખારમાં વેચાણનું કામ બરાબર હંમેશની પઠી ચાલે છે. પછી બારણું ઠોકેઆં તો ઘરડી ચાકરડી જીવી તરત આવીને બારણું ઊઘાડીને તેહેને માંહે લઈ ગઈ અને દીવાનખાનામાં બેશાડી. તાંહાં જુએછે તો શરવે વશતુ બરાબર ગોઠવેલી માલમ પડી. વલી જતાં જતાં ચુલો જોઆ તો તાંહાં પણ કાંઈ ગડબડ દીઠી નહીં, રશોઈખાનામાં શઘલું જેમનું તેમ દીઠું. તારે તેણે મનમાં વીચાર કરો કે આ લોકોએ કેહેવું જલદીથી પાછું શરવે ઠીકઠાક કરી દીધુંછે. એટલામાં તેહેની બેહેનપણી પારવતી આવી પોંહોંચી. તેહેને દીવાલીએ પુછીઊં કેમ બેહેન તમને મોહોટી વીપતી આવી પડી?

પા૦—"શું વીપતી ? નારે બેહેન કાંઈ નહીં."

દી૦—"તો શું લોકો હેવા નઠારાછે કે હેવી ગપ ચલાવી કે તમે કાલે રાતે મંદીરે ગયાં હતાં અને તમારા ઘરને આગ લાગી તેથી ઘણું નુકશાન થએ ?"

પા૦—"આ હો. હવે હું શમજી તમે શું કોહોછો તે હું કાંઈ મંદીરે ગઈ નોહોતી, પણ માહારો જરા વાંક ખરો. કેટલાએક રદી કાગલો મેં ચુલાની પાછલ નાખેઆ હતા તે જરા શલગી ઊઠેઆ અને તેહેનું બલતું ધુમાડીઆંમાં ગએ તેથી તે પણ શલગીઊં."

દી૦—"તારે બેહેન ઘરમાં તમે એખલાંજ હતાં કે ? તમે ઘણાં ગભરાઆં હશોની ?"

પા૦—"નારે હું ઘરમાં એખલી નહીં હતી. જીવી હું ધારૂંચ કે રશોઈખાનામાં હની."

દી૦—"તારે ભડકું ધુમાડીઆંની બાહાર નહીં નીકલીઊં ?"

પા૦—"ના જરા નહીં ?

દી૦—"વારૂ કાંઈ અંગારા ઊડીને પાશેની લાકડાંની વખારમાં પડેઆ ?"

પા૦—"બેહેન ભગવાંને દયા કરી કે કાંઈ હેવું નહીં બનીઊં. નહીં તો રાતરે પવન ઘણો હતો અને વખારમાં લાકડાં પણ ઘણાં ભરેલાં હતાં તેથી બેહેન કોણ જાણે શું નુકશાન થઈ જાત."

દી૦—"બેહેન મેં આટલી બધી વાત પુછી તેહેશું કાંઈ દુખ નહીં લગાડશો, કેમકે ગાંમમાં અશવા શાંભલીને માહારો જીવ રહો નહીં."

પા૦—"શું, અફ્વા ? હેવી નજીવી વાતો કરવાનો કોહોને વીચાર આવેઓ ? હું તો ધારતી હતી કે એ કોઈને માલમ ઓ પડશે નહીં."

દી૦—"હું તો તમને મદત કરવાને આવી છઊં. મેં જાણીઊં કે બીચારી જીવી તો ગુંગલાઈને અધમુઈ થઈ અઈ હોશે. વારૂ તમે આગ હોલવી કેમ ?"

પા૦—"અરે હેમાં શું પુછોછો ? મેં પાંણી છાંટીને હોલવી નાખી ?"

દી૦—"તારે અડોશી પડોશીઓને કોઈને ત મારા ઘરમાં આવવું પડીઊં નહીં?"

પા૦—ના. ના. કાંઈ ધુમાડો દીઠો એટલે કેટલાએ કોએ બારણાં ઠોકેઆં ખરાં, પણ હમે ઊઘાડેઆં નહીં કેમકે અમથી તેઓને મેહેનત આપીને એકની અનેક કરવાની કાંઈ જરૂર નહીં. બીચારી જીવીએ જરા ધુમાડો ખાધો તેથી તેહુને કાંઈ ઊધરેશ થઈ એટલુંજ."

દી૦—"વારૂ બેહેન તારે વાત નો ગમછે. લોકોએ નહીં બનેઆંનું બનીઊં કરી બેશાડીઊં. જરા કાગલ બલેઆ અને ધુમાડીઊં શળગીઊં, તેહને મોહોટી આગ કરી બેશાડી. અને જીવી જરા ગુંગલાઈ તેટલા પરથી ગુંગલાઈને મોઈ હેવી વાત ચલાવી. હેવી લોકોની વાતછે. એમ તેઓ એકની અનેક કરી બેશાડેછે." એ પરમાણે વાતચીત કરીને પાન શોપારી, એલચી, લવેંગ લઈને દીવાળી શેઠાણી પોતાને ઘેર ગઆં.

પરચુરણ બાબતો.

રાખશશી રથ—ફરાંશ દેશમાં શઉથી મોહોટામાં મોહોટી ગાડી ક્રાવેલા નાંમના એક નાહાના કશબામાંછે. તે શાવાશતે કરવામાં આવી એ વાત જાણવા જેહેવીછે. તે કશબામાં રેશમ કાંતવાનો એક શંચોછે. તેહેનો ધણી તેપર આશરે હેંશી બાએડીઓને કામે લગાડેછે, તેમાંની ઘણીએક બાએડીઓ આશપાશના ગામડાઓની હોએછે. તે દર રવીવારે પોતાના કુટુંબોને મલવા જાએછે, અને એક દીવશ તેઓની શાથે રેહેછે. તેઓ આગલ શનીવારે શાંહાજે કામપરથી છુટે તારે તરણથી તે બાર માઇલ શુધી પગે ચાલીને પોત પોતાને ઘેર જતી અને બીજે દાહાડે શાંહાંજે તેટલુંજ ચાલીને પાછી આવતી, તેથી આખો દીવશ કામ કરે તે કરતાં પણ વધારે થાકી જતી. માટે તે અડચણ દુર કરવાને પેલા કારખાનાના ધણીએ આ ગાડી કરાવીછે. તેહેમાં શાઠ જણી બેશી શકે હેવી બે હાર બેઠક એક ઉપર એક એ રીતે બનાવીછે. જારે પેલો શંચો દર શનીવારે શાંહાંજે બંધ થાએછે તારે તે ગાડીને ચાર મજબુત ઘોડા જોડેછે અને તેહેમાં બેશાડીને પેલી કામ કરનારી બાએડીઓને પોતુ પોતાને ગામ લઈ જાએછે અને રવીવારે શાંહાજે તેજ પરમાણે તે બાએડીઓને એકઠી કરીને પાછી લઈ આવેછે.

હવાની અજાએબ શરખી અશર—કાલીફોરનીઆના એક કાગલમાં આ પરમાણે બીના લખી મોકલીછે. અમેરીકાની હવાથી કેટલાએક લોકના રૂપ રંગ કેહેવાં બદલાઈ જાએછે તેહેનો એક તરેહવાર દાખલો હાલમાં બનોછે, આજથી ચાર વરશપર એક માણશ પુરવ તરફથી અતરે આવેઓ અને ખાણ ખોદવાના કામમાં લાગેઓ. તારપછી થોડી મુદતમાં તેહેના બાલ જે ભુરા હતા તે ખરી પડવા માંડેઆ. તે થોડા દાહાડામાં શઘલા ખરી પડેઆ. તેહેના શરીરપર એક પણ બાલ રહો નહીં. પણ બાલ ખરી પડેઆ તે દરમીઆનમાં પેલા માણશની તંદુરશતી ઘણી શારી હતી, પણ પછી તે માણશનું રૂપ જલદીથી બદલાવવા લાગીઊં. તે અશલ લાંબો અને પાતળો હતો, પણ પછી તે મોહોડો કદાવર થવા લાગેઓ. તે જારે આ દેશમાં આવેઓ તારે તેહેનુ વજન આશરે ૧૬૦ રતલનું હતું, પણ ખાણ આગલ કામ કરવા ગઆ પછી આશરે શાત મહીનામાં તેહેનું વજન ૩૦૦ રતલ કરતાં વધીઊં. પણ જેમ શરવે વશતુની આખર આવેછે તેમ આ પુરશના કદમાં વધારો થવાની પણ આખર આવી. તારપછી તેહેના બાલ ઉગવા લાગેઆ. પણ અજાએબ શરખી વાત એછે કે આગલા ભુરા બાલને ઠેકાણે હમણાં તેહેના બાલ કાલા ભંમર જેહેવાછે, આ પરમાણે જે ધણીનાં રંગ રૂપ બદલાઆં તે પોતાની પેઆરી બાએડીને પોતાના દેશમાં મુકીને આવેઓ હતો તેથી આશરે તરણ વરશ અતરે રહા પછી તેણે તેહેને તેડાવી, અને તે બાએડી પોતાના ઘણા દીવશના વીજોગી ભરથારને મલવાને આવી. જારે આગબોટ બંદરમાં આવી તારે પેલે મોહોટા કદનો અને કાલા બાલવાલો માણશ તેહેને લેવાને ગએો પણ તેણે કહ્યું કે તું કાંઈ માહારો ભરથાર નથી. પેલા મરદે ઘણી રીતે શમજાવી પણ તે બાઈ કાંઈ માને નહીં. પછી બે મહીના શુધી તે બાએડી અતરે રહી અને પોતાના ધણીની ખોલ કરી. પણ તે કાંઈ જડેઓ નહીં તેથી મે

રી ગઓ હશે એમ શમજીને નાઉંમેદ અને દલગીર થઈને તે પાછી પોતાને દેશ ગઈ. પેલા રંગ રૂપ બદલાએલા ધણી અતરેછે અને ઘણો અફશોશ કરેછે કે આ હવાથી માહારૂં રૂપ હેવું ફરી ગઉં કે માહારી ધણીઆણી પણ મહને ઓલખી શકી નહીં. હાલ તેહેનું માંશ ઓછું થાએ અથવા તેહેના બાલનો રંગ બદલાએ હેવું કાંઈ બાશતું નથી.

"**બચાંઓને હમેશ સાચી વાત કેહેવી**—આં દેશના લોકોમાં એક મોહોટી ખરાબ ચલણ એછે કે બચાંઓને સમજાવવા સારૂ કે તેઓને ડરાવવા સારૂ કંઈ કંઈ ખોટી વાતો તેઓને કેહેછે. જેઓ એ રીતે ચાલેછે તેઓ મોહોટા મુરખછે, ને ભારે પાપ કરેછે. બચાઓમાં એક આદત એ છે કે જે વાતો તેઓને કેહેવાએ તે વાતો તેઓ એકદમ માની લીએ. હવે એ આદત શારીછે, ને એને હમેસ સાચી વાતોથીજ વપરાવવી જોઈએ. જુઠી વાતોની અસર એના પર પડવી ન જોઈએ. બચાંઓને જુઠી વાતોથી સમજાવા તથા ડરાવાથી જુઠાણાનો ફેલાવ થઈ જાએછે. તેઓ જારે ઉછરેછે તારે નાહાનપણાની ખોટી અસરને લીધે તેઓમાં જુઠું બોલવાની આદત જલદી પડી જાએછે. માટે તેઓ સાથે હમેસ સાચુંજ બોલો, ને તેઓ પણ સાચું બોલવાને સીખસે." ખા૦ ૧૬

મફત શલાહ—હરેક માણસે બનેતો પોતાનું કરજ આપવું જોઈએ. હરેક માણસે બને તો પોતાના પહોશીને શાહે થવું જોઈએ. હરેક માણસે બને તો પોતાનાં લગન કરવાં જોઈએ. હરેક માણસે બનેતો પોતાનાં ઘરાકને પશંદ પડતું કામ કરવું જોઈએ. હરેક બઈરીએ બને તો પોતાના ધણીને ખુશી કરવો જોઈએ. હરેક બઈરીએ બને તો કોઈ કોઈવાર પોતાની જબાન બંધ રાખવી જોઈએ. હરેક વકીલે બને તો કોઈ કોઈવાર શાચું બોલવું જોઈએ. હરેક માણસે બનેતો પોત પોતાના કામમાં ધ્યાન રાખવું જોઈએ અને બીજાના કામમાં હાથ નહીં ઘાલવો જોઈએ.

મે માહારૂં બધું ખોઈઉંછે—એક વેપારી પોતાને ઘેર સાહાંજને વખતે આવેઓ તારે તેહેનો ચેહેરો જોઈને તેહેની બઈરીએ પુછું કે તમને આજ શું થઉંછે ? તેણે જવાબ આએપો કે હું પુરો ભીખારી થઈ ગએોછઉં, કેમકે મેં માહારૂં બધું ખોઈઉંછે. તેહેની બઈરીએ કહું કે, બધું ખોઈઉંછે એમ કેમ બોલોછો, શું હું તમારી શાથે નથી ! તેહેનો વડો છોકરો તેટલામાં બોલી ઉઠ્યો કે, બાવા, હું તમારી શાથે છઉં. તેહેની નાહાની છોકરીનો અવાજ પણ એજ રીતે નીકલેઓ કે, બાવા, હું પણ તમારી શાથે છઉં. એક બીજાએ કહું કે, તમારી તંદોરોશતી શલામતછે; કામ કરવાને તમારા બેહુ હાથ, જોવાને તમારી બેહું આંખો અને શાંભલવાને તમારા બેહુ કાનો શલામતછે. તે વેપારીની માએ કહું કે, દીકરા ખોદાએતાલાના વાએદા આપણી પાશે કાએમ છે.' ખોદા પોતે આપણી શાથેછ. બેહેશત આપણે શારૂ રહેલુંછે. એ પરમાણે આપણે વાશતે બાકી રહેલાં ઘણાંછે. તો એમ ન કેહેકે મેં માહારૂં બધું ખોઈઉંછે. તે વેપારીએ આ શાંભલીને ખોદાના શુકર કીધા, ને પોતાના જીવમાં શંતોશ પામેઓ. મેં માહારા શુના રૂપાના પઈશા ખોઆ તો શું મુજાકો માહારી પાશે એથી શરશ ધન દોલત બાકી રહેલુંછે. માહારો જીવ, તંદોરોશતી, માહારા હાથપગ, માહારી પેઆરી મા, માહારી બઈરી, માહારાં છોકરાં, ને એ બધાં ઉપરાંત માહારો ખોદા ને તેહેના આપેલા વાએદા માહારી શાથેછે, માટે એ કેહેવું મહને મુનાશબ નહીં કે મેં માહારૂં બધું ખોઈઉંછે. બા૦ ૧૧૫

ઉંમેદ—ઉંમેદનો ચેહેરો ખુશનુમાછે. બદશલુકીપર ઉંમેદ મોહોટું દીલ રાખીને ધીકારની નજરથી જુએછે, અને દાહાડાની માડી ચાલને ગોઆ હીંમતથી એમ કેહેછે કે " આવ તાહારીથી શું થાએછે. "

અમેરીકા અને વીલાતની મુકાબલો—અમેરીકા અને વીલાત (ઈંગલંડ) એ બે દેશોમાં કેટલી કેટલી આગબોટો છે તેહેનો અડશટો કાહાડેઆ ઉપરથી હેવું માલમ પડેછે કે ઈંગલંડમાં શઉ મલીને ૧૬૭૦ આગબોટો જુમલે ૬૬૬૩૨૦ ટનનીછે, અને અમેરીકામાં માતર શતાવન આગબોટો ૯૪૭૮૫ ટનનીછે. વીલાતની આગબોટોમાથી દેશ પરદેશના મેલજ લાવવા લઈ જવાને ૧૨૧ આગબોટો કામે લાગે લીછે, અને અમેરીકાની એ કામમાં ફકત બાવીશજછે. કીનારા પર ફરનારી અને વેપારીઓની ચાકરીમાં વીલાતમાં ૧૫૪૮ આગબોટોછે, અને અમેરીકામાં ફકત શાડતરીશજછે.

નાહાની ચીજોનું કુવત—નાહાની ચીજોથી ભારી કામો કોઈ કોઈ વેલા થાએછે. એદરીઅન નામે એક નામીઓ શખસ હતો તેનો જીવ એક મછરથી ગઓ. રૂમીઓના એક અમીરનું મરવું એક નાહાના બાલથી થઉ. ઈઉનાની

લોકોના એક પંકાએલા શાએરનું મોત દરાખના એક બીજ થી આવું. એક સેનશાહનો પરાણ એક નાહાનાં ફુલથી ગ એ. એક રાહદારી પર ચણા જેટલો કાંકરો પડાથી તેના જીવનો ઘાત થએો. તારે નાહાની ચીજો, ને વાતો ને કામો ધીકારવાં નહી. બા૦ ૩૫

પાદશાહ અને ખાબ જોનારા—પાંચમો ચારલસ પાદશાહ એક દાહાડો શીકાર કરવા ગએો હતો તે ભુખ્યો પડેએો તારે આરામ અને આશાએશને માટે રસતાપરની એક ધરમ શલામાં ગએો. તાંહાં એક બીછાના પર તેણે ચાર માણુશ દીઠાં. તેઓના ચેહેરા ઉપરથીજ તેહેની શમજમાં આવીઉં કે એ કોઈ ભલા આદમી નથી. અને ખરી વાત પણ તેમજ હતી. તેઓ ચોર હતા. પાદશાહ નાશતો કરવા બેઠો અને એક કોલીઓ ગળે ઉતરેઓ નથી એટલામાં પેલા ચારમાંથી એકે આવીને કહ્યું કે, 'મેં ખાબમાં દીઠું કે મહને બેશતો આવે હેવો ઝભો તમારી પાશેછે તે આપો.' એમ કહીને તેણે તે ઝભો લઈ લીધો. એટલે બીજાએ આવીને કહ્યું કે, "મેં ખાબમાં દીઠું કે મહને બેશતો આવે હેવો ડગલો તમારી પાશેછે તે આપો." એમ કહીને તેણે તે ડગલો લીધો. એમંજ તરીજાએ આવીને ટોપી લીધી, અને ચોથાએ આવીને પાદશાહની કોટમાં શુનાની શાંકલીએ લટકાવેલી એક શીશોટી હતી તે લેવા ગએો. તારે પાદશાહે કહ્યું, "ભાઈ ધીમો પડ આ શીશોટી શું કામનીછે તે હું તહને પેહેલાંથી શીખવું" એમ કહીને તેણે તે મોહોડે અરકાડીને જોરથી વગાડી એટલે તેહેનો નાદ શાંભલીને તેહેના શીપાઈઓ આવી પોંહોંચેઆ કે તરત પાદશાહે હુકમ કરેઓ કે, "આ હરામ ખોરોને જે ચીજ જોઈએછે તે હેનું તેઓને ખાબ આવેછે. પણ હવે માહારો વારો આવેઓછે. મેં ખાબમાં હેવું જોઉંછે કે એ કમબખતો શુલીને લાએકછે." માટે માહારા ખાબ પરમાણે તરત અમલ કરો. એમ ફરમાવતાંજ ચારે હરામખોરોને ધરમશાલાની શામે શુલીએ ચહડાવેઆ કે તેહેવા બીજાઓને નશીહત પોંહોંચે.

વરતમાન પતરોની શંખીઆ—અમેરીકાના યુનાઈટેડ ઈસટેટસમાં ૩૩૬૪ જુદાં જુદાં વરતમાન પતરો છપાએછે. તેની ઉતરમાં કાનેડા નામે મુલકછે તેમાં ૫૦; ઈંગલંડમાં ૨૭૨; ઈસકાટલંડમાં ૬૬; આએરલંડમાં ૧૧૩; જરમાનીમાં ૧૫૦૦; ફરાંસમાં ૬૦૦; ઈસપેનમાં ૩૦ અથવા ૪૦; ઈસતમબોલમાં ૧૩; ને આખા રૂસીઆમાં ૧૦૦. આ એ હીસાબપરથી માલુમ પડેછે કે અમેરીકામાં સહુથી વધારે વરતમાન પતરો છપાએછે. આપણા હીંદુસથાનમાં કેટલા છપાએછે તેની ગણતી હજી કોઈએ કાહાડી નથી; પણ હુમારો કીઆસ પરમાણે ૫૦ કે ૬૦ થી વધારે નથી. હીંદુસથાનની વસતી ૧૮ થીતે ૨૦ કરોડ મણુસનીછે, ને આવી બોહોલી વસતીમાં પાંચ હજાર વરતમાન પતરો છપાતાં હોએ તો તે ઘણાં નથી. પણ હુમારા દેશીઓમાં વાંચવાનો અભીઆસ હજી બહુ નથી પડો, ને તેને લીધે હાલમાં જેટલાં છપાએછે તેટલાંને પણ ખપાવવાં મુશકેલ પડેછે." બા૦ ૩૧

વેમાનમાંથી નકશ—માશીઅર નાદર કરીને એક ફરેંચમેનછે. તે શાંચાથી શુરજના કીરણ વડે તશવીર પાડેછે. તે શખશ એક અજાએબ જેહેવો અખતરો કરનારછે. તે હેવો કે બલુનમાં બેશીને પોતાના સાંચા શાથે હવામાં ઉડવું અને પછી હવામાં ઉંચા ગઓ પછી પારીશ શેહેર અને તેહેની આશપાશની જગા કેહેવી દેખાએછે તેનો નકશ શાંચાથી પાડવો.

પુંછડીઆે તારો—હમણા થોડા દાહાડાપર પુંછડીઓ તારો દેખાઓ તારે મીશર દેશમાં ઘણો ગભરાટ થએો હતો. કેટલાએક દાહાડા શુધી શધળો રોજગાર ધંધો બંધ પડો હતો અને લોકો હેવું ધારતા હતા કે કાંઈ મોહોટી આફત આવી પડનારછે. અતરે પણ ભોલા લોક બીહીતા હતા કે રખેને એ તારો કેથાં પડીને કાંઈ મોહોટું નુકશાન કરશે.

વીજલીનો તાર—ટારીશ અને તેહેરાન એ બે શેહેરોની વચે વીજલીનો તાર ચલાવવાનો ઈરાનના શાહે હુકમ કરોછે.

વીલાતના મેલ—મીશર દેશમાં રેલવે બંધાએછે તે આશરે દશ માઈલ બાકીછે. તે પુરો થઈને કામ ચાલવા માંડેથી હીંદુશથાન અને ચીનના મેલનો ખરચ દર વરશે ૨૦૦૦૦૦ બે લાખ રૂપીઆ ઓછો થશે. હાલ મેલનો ખરચ દર વરશે ૧૦૪૦૯૪૦૦ એક કરોડ ચાર લાખ નવ હજારને ચારશે રૂપીઆછે.

માકડનો ઉપાએ—ગરમ ફટકીનાં પાણી આગલે માકડ ટકી શકતા નથી. બે રતલ ફટકી લઈને વાટીને ભુકો કરો અને ઉકલતા પાણીમાં પીગલાવીને જે ઠેકાણામાં માકડ ભરાઈ રેહેતા હોએ તાંહાં એક કુંચડાએ કરીને ગરમ ઉટકોનું પાણી ફેરવો.

કાજીનો ઈનશાફ—એક માણસ એક પડોશીની પાશે પોતાનો અવેજ મુકીને ગામ ગઓ. તાંહાંથી પાછો આવેઓ તારે પેલા પડોશી અવેજની વાત ઈનકાર ગઓ. તે ઉપરથી તેહેને કાજી પાશે લઈ ગઆ. તારે કાજીએ પુછીઉં 'બાઈ તેં તાહારો અવેજ તાહારા પડોશીને કહે કેકાણે આપો ?' તેણે જવાબ દીધો કે, 'એક ઝાડ તલે.' તારે કાજીએ કહું કે 'આ માહારી મોહોર લઈને તે ઝાડને શમન કર. જા તે ઝાડને તું માહારી મોહોર દેખાડજે અને હીંઆં આવવાનું કેહેજે એટલે તે આવશે.' પેલો માણશ તાજુબ થઈને તે ઝાડ પાશે ગઓ પછી થોડીએક વારે કાજીએ તેહેના પડોશીને પુછીઉં, 'કેમ પેલો માણશ ઘણીવાર થઈ ગઓછે, તે તાંહાં પોંહોચેઓ હશે કે નહીં?' તેહેનો જવાબ પેલા પડોશીએ દીધો કે, 'ના શાહેબ હજુ નહીં પોહોચેઓ હોએ, તે ઝાડ ઘણું દુરછે.' તારપછી કેટલીએક વારે પેલો ધણી પાછો આવેઓ અને કાજીને કેહેવા લાગો કે, 'તે ઝાડ કાંઈ શાહેબ તમારો હુકમ માનતું નથી. તે માહારી શાથે હીંઆં આવતું નથી.' તારે કાજીએ કહું કે, 'તે ઝાડ હીંઆં આવીને શાહેદી પુરી ગઉં, જા તાહારૂં લેહેણું ખરૂંછે.'

દુનીઆ પ્રાની—બાગમાં શઉથી ખુશનુમા ફુલ ઘણું કરીને શઉથી જલદી કરમાઈ જાએછે. એ એક નીશાનીછે કે આ દુનીઆની કોઈ પણ વશતુ અંવીચલ રેહે હેવી નથી, પણ શરવે વશતુ થોડીવાર રહીને નાશ પામેછે.

અશલના વખતમાં હવાની તલાઈ—કેટલાએક જણા ધારેછે કે હવાની તલાઈઓ હમણાંજ બનાવીછે, પણ એ ભુલછે. તરણશે બારશે વરશ ઉપર પણ હેવી તલાઈઓ બનતી હતી એમ એક તશવીર શને ૧૫૧૧ માં લખાએલી એક કીતાબમાં આપેલીછે તે ઉપરથી માલમ પડેછે. તેહેમાં શીપાઈઓ લડાઈ થઆ પછી આરામ લેતા ચીતરેલાછે, અને તેહેમાં ધમણથી હવા કેમ ભરતા તે પણ ચીતરેલુંછે. હવા આ કામમાં લાવવી એ વાત રૂમી લોકોના જાણેઆમા પણ હતી. તેઓમાનો એક શખશ કેટલાએક મીજમાનોને બોલાવીને તેઓને પવન ભરેલા મોહોટા કોથલા અથવા તલાઈઓ પર બેશાડતો, અને પછી પેલાઓને ખબર નહીં પડે હેવી રીતે ધીમેથી કલાથી ફેરવીને પવન બાહાર નીકલી જવા દેતો એટલે મીજમાન લોક નીચે પડતા તે જોઈને તે ખુશી થતો. થોડાએક વરશની વાત પર ડાકટર આરનાટે નરમ માણસોને માટે પાણીની તલાઈની ભલામણ કરી. તે હેવી તલાઈ હાલ બનેછે. તે એમકે રબરના કપડાની મોહોટી કોથલીઓ કરેછે, અને તેહેમાં રૂ, ઉન અથવા હેવી બીજી ચીજ ભરવાને બદલે પાણી ભરેછે. પછી તે ઉપર એક નરમ ગુજની પાથરીને ચાદર પાથરેછે તે ઉપર જે માણસ શુવેછે તે જાણે પાણીમાં તરતો હોએ એ પરમાણે જણાએછે. પાણીની તલાઈ પણ અશલના જમાનામાં લોકોના જાણેઆમાં હતી કેમકે પલુટારક નામના લખનારે શીકંદર પાદશાહનો એહવાલ લખોછે તેહેમાં એમ લખીઉંછે કે બાબીલન શેહેરના લોક ગરમીના દાહાડામાં ચાંમડામાં પાણી ભરીને તે ઉપર શુતા હતા.

કરજ—કરજ એક મોહોટો શતરૂછે એટલુંજ નહીં પણ બીજા શતરૂઓને પેદા કરનારછે. કરજ માણસને કેટલાએક ગુનાહ કરતાં અને દુખ ભોગવવાથી બચાવેછે. જે માણસ પોતાની પેદાશ કરતાં ઓછો ખરચ કરેછે તે વાજબી, દઆલુ, ધરમી અને સવતંતર થઈ શકેછે. જે માણસ પોતાની પેદાશ કરતાં વધારે ખરચ કરેછે તે જરૂર ઠગો, નીચ, બેઈમાન અને ધીકારવા જોગ થાએછે, કરજીઓ શુખી હોએછે, અને ઉડાઉ માણસ કરજમાં ડુબેલો હોએછે, અને તેહેને શુખે રોટલો મલવો પણ કઠણ પડેછે.

વાતચીત—ચાલાકીથી બોલવા કરતાં ડાહાપણથી બોલવું એ શારૂંછે, અને ઘણા બોલ શારી રીતે ગોઠવીને બોલવા તેહેના કરતાં શામા ધણીને ખુશ લાગે હેવી રીતે બોલવું એ શારૂંછે. જે બાબત વાત કરવાનીછે તે બાહાર પાડતા પેહેલાં લાંબી લાબી વાત કરી હોએ તો તેથી કંટાલો ઉપજેછે, અને બીલકુલ કાંઈજ વાત નહીં કરી હોએતો શારૂં નથી દેખાતું.

ગરબી.

એક વાણીઓ અને તેની વહુ પોતાના ડોસા ડોસીને કાંઈ ખાવા કે ખરચી આપતાં નથી અને તરેહ તરેહના વેહેમથી એક જોશીને હમેશ જમાડેછે ને દખણા આપેછે તેથી એ ડોસો ડોસી તે જોશી ઉપર ઘણા દાઝે બલેછે માટે તેગના કેહેવા ઉપરથી એક કવીએ એ જોશી ઉપર નીચે લખેલી ગરબી બનાવીછે માટે સઘળા જોશીઓએ દીલમાં દુખાઉં નહી

"મા પાવેતે ગઢથી ઉતરાં, માકાળીરે" એ રાગનીછે.

તમે એકે મેં નહી આપશો, મૈં જોશીને,
તે સોપો પૈથા પાંચ, ડોસા ડોશીને,
કરી દેવ ન હાલો થાપસો, મૈં જોશીને,
ને આવે અંતર આંચ, ડોસા ડોશીને,—૧
તમે જુગતી કરી ન જમાડશો, મૈં જોશીને,
આપો ભોજન ભલીભાત, ડોસા ડોસીને,
દે રાજ રૂડાં ન રમાડશો, મૈં જોશીને,
સમજી આપો સુખ સાત, ડોસા ડોસીને,—૨
તમે પગે ન લાગો પરીતથી, મૈં જોશીને,
નીત પુજો આંણી પરેમ, ડોસા ડોસીને,
શીદ માળા ગુંથો મીતથી, મૈં જોસીને,
જુવો જીવનુ જીવન જેમ, ડોસા ડોશીને,—૩
કદી આદર ભાવ ન આપવો, મૈં જોશીને,
મન ગમતાં દેવે માન, ડોસા ડોસીને,
વળી ફાળા રણમાં કાપવો, મૈં જોશીને,
ભજીએ જાણી ભગવાંન, ડોસા ડોસીને,—૪
બે ઘડીએ નહી બોલાવીએ, મૈં જોશીને,
વળી કહીએ વાહાલાં વેણ, ડોસા ડોસીને,
લહી લાકડી એક લગાવીએ, મૈં જોશીને,
નહી નીરખો તાણી નેણ, ડોસા ડોસીને,—૫
કદી પાણી પણ નહી પાઈએ, મૈં જોશીને,
આપો ઘડપણ આરામ, ડોસા ડોસીને,
પુછવું નહી ભાઈ કે બાઈએ, મૈં જોશીને,
મૈં પુછો જે કાંઈ કામ, ડોસા ડોસીને,—૬
નહી મોકા મેવા મેલીએ, મૈં જોશીને,
અને અરપણ કરીએ એહ, ડોસા ડોસીને,
કયાંઈ હાલા કુવામાં હેલીએ, મૈં જોશીને,
દેખાડો નવલો નેહ, ડોસા ડોસીને,—૭
ખુબ ખાડો મોટી ડાટીએ, મૈં જોશીને,
ઉપકારી માનો આપ, ડોસા ડોસીને,
ચીત ચતુર થઈ નવ ચાટીએ, મૈં જોશીને,
પુજવાથી મટશે પાપ, ડોસા ડોસીને,—૮
ઘણુ ઘરમાં પણ નહી ઘાલીએ, મૈં જોશીને,
દુખ દેએ નહી દીન એક, ડોસા ડોસીને,
ત્રાંજે માને નહી જ્રીએ, મૈં જોશીને,
તરછોડી છોડ ન છેક, ડોસા ડોસીને,—૯
પળ પુછે મુરખ માનવી, મૈં જોશીને,
નહી પુછે વાત વીચાર, ડોસા ડોસીને,
મળશે ડાકપણ કે દાનવી, મૈં જોશીને,
સમજુ શેવે ગણીસાર, ડોસા ડોસીને,—૧૦
નહી ભજીએ તજીએ ઉરથી, મૈં જોશીને,
સજીએ ગમતા શણગાર, ડોસા ડોસીને,
ઠગ લેખો દેખો દુરથી, મૈં જોશીને,
સહુ સમજો સુખ દાતાર, ડોસા ડોસીને,—૧૧
પગે લંપટ નારી લાગશે, મૈં જોશીને,
બેસારી ચોક બજાર, ડોસા ડોસીને,
જોતાં ગરબી દુખ જાગશે, મૈં જોશીને,
હોય હૈડે હરખ હજાર, ડોસા ડોસીને,—૧૨

પરમેશવરની શેવા વીશેની ગરબી·

"આવો આવો શીવશંકર ભોળા" એ રાગનીછે.

સેવો સખી સાહેબ સુખદાતા,
જેવો જાણી તેજ પીતા માતા, સેવો શખી, ટેક.
જગત ધીર થાપેલું જેણે,
અધીક સુખ આપેલું એણે,
તેણે તારા તાપ હરયા તાતા, સેવો સખી,—૧
અચળ પદ એજ ધણી આપે,
થાકેલાંને થીરતામાં થાપે,
કાપે સહુ સંકટ દૈયાતા, સેવો સખી,—૨
જગતમાં જીવવુંછે થોડું,
જરૂર જવુ વેહેલુ મોડું,
જોડુ તજી જાય જોયાં ખાતા, સેવો સખી,—૩
ગયા કૈક જોશીને જાણા,
રહેયા નહી રાજાકે રાણા,
શાણાને અજાણા જોયા જાતા, સેવો સખી,—૪
જેને મન ગમતા રથ મેના,
ઉતમ અધીકાર હતા એના,
તેના જસ ગુણીજન નરગાતા, સેવો સખી,—૫
જેને પતી છતરવડે છાયા,
કમળ થકી કોમળ સુખકાયા,
માયામાં જીવ બહુ જોડાતા, સેવો સખી,—૬
જમે નીત મનગમતા મેવા,

દીસે જાણી દેશપતી જેવા,
એવા ગયા અગણીત અપડાતા, સેવો સખી,—૭
હતા રજપુત સુરા પુરા,
આહન કરે સતરૂ ચુરા ચુરા,
બુરા હાસે હોમમાં હોમાતા, સેવો સખી,—૮
શરીરે સાજાને તાજા,
રાજેશરી રાજાના રાજા,
ઝાઝા જેની કોઅ ન તજી જાતા, સેવો સખી,—૯
સાહેબી સોતા સાહેબ જાદા,
આવે નહી નજરે એકાદા,
સાદા થૈ કબરમાં સમાતા, સેવો સખી,—૧૦
જેણે ભગવાનં ભજી લીધા,
તેણે જસના ડંકા દીધા,
લીધા લાભને ગઆ પંકાતા, સેવો સખી,—૧૧
મનોહર શીક્ષા જે માને,
પુરા જસ પામે તે બાહાને,
પાને દલપત લખે પરખીઆતા, સેવો સખી,—૧૨

પુસતકની પોંહોંચ.

"પારશી અસતરીઓને વાશતે ગનેઆન માલા" હુવા નામની એક ચોપડી હાલમાં દફતર આશકારા છાપખાનામાં છપાઇને બાહાર પડીછે. તેહેની એક નકલ હમારી ઉપર મોકલવામાં આવીછે તેહેની પોંહોંચ હમે મોહોટા માન સાથે કબુલ કરીએ છઇએ. એ ચોપડીનો દેખાવ ઘણો ખુબસુરતછે. તેહેની ઉપરનું શુનેરી ચીતરામણ ઘણુંજ ઉમદા છે, અને પુઠાં પેર એક પારશીની બઇરી પગમાં શપાટ પેહેરીને બેઠેલીછે. તેહેના પગ પર એક ચોપડી ખુલી પડીછે, અને તેહના ડાબા હાથની એક આંગલી તે ચોપડીપર રહી ગએલીછે, અને જમણા હાથમાં તેણે એક મશાલ પકડેલીછે, તેથી એમ જણાએછે કે પોતાની જાતની બીજી બઇરીઓને અગનેઆનનાં અંધારામાં ગનેઆનનું અજવાલું પાડેછે. આ ચોપડીમાં શઉ મલીને છેંતાલીશ અગતની બાબતો પર લખેલુંછે, તેહેમાં ફકત નવ કે દશ બાબતોજ હેવીછે કે જે પારશી શીવાએ બીજી જાતની ઓરતને લાગુ નહીં પડે. બાકીની શરવે બાબતો પારશીની તેમજ હીંદુઓની બઇરીઓને પણ જાણવા જોગછે. વાશતે હમે ભલામણ કરીએ છઇએ કે, નામ ઉપરથી ભુલાવો નહીં ખાતાં, શોકીન હીંદુની બઇરીઓ પણ એ ચોપડી મેલવીને વાંચે. એ ચોપડીમાં દીબાએચા તરીક જે વાત લખીછે તે નીચે ટાંકીછે.

"વાંચનારી બાઈઓને અરજ."

"આ નાહલી ચોપડી મધે અતરેના કેટલાએક જાણીતા અને કાબેલ ગુજરાતી લખનારાઓની કલમથી લખાએલી તમારે લાએકની બાબદોનો સંગરહ કીધોછે, તે વાંચવા તથા તે ઉપર સારી રીતે ધેઆન આપવાની તમોને અરજ કરીઆમાં આવેછે. તમો અબલાઓ મરદોનાં સુખ દુખની ભાગીઅણ થાવોછો. તમારા વગર મરદનું ઘેર ઉજડછે. તમારા પરકાશથી તે ઘેરમાં રોશનાઇ થાએછે. તમારી ચાલાકી અને કોશેશથી તેમાં ખુશી અને સંતોશનો વધારો થાએછે. તમારી સારી ચાલ ચલણથી તેમાં ગમતની ઉતપનતી વધેછે. ચાલાક મેહનતુ, અને પેઆર ભરેલી ઓરત જે પુરસનાં કબીલામાં રાજ કરતી હોએ, તેહેવા પુરસને બીજા દોસતોની થોડીજ મદદની અગત રેહેછે. તમારી ઉપર તમારા મરદોનાં સુખનો ખરેખરો આધારછે. તે સુખ તમારી તરફથી સેહેલી રીતે મેલવી સકાએ, તે વીશે સંઘલા મરદોએ પોતાની તરફથી બને તેટલી તજવીજ કરવી જોઇએછે, તમોને બાલપણથી લખવા વાંચવાની કેલવણી આપવાનાં કામમાં, સંસાર નીતો શીખાડવામાં, ઘેરનો કારોબાર ચલાવવાની માહીતગારીમાં અને એ વગરે અસતરીને છાજતા સંઘલા એલમોમાં પુરવીન કરવાની જરૂરછે. એ મતલબને મલતુ આ નાહલુ પુસતક રચવામાં આવીછે. તે એક ભરથારે પોતાની બાએડીને, ભાઇએ પોતાની બેહેનને, બાપે પોતાની બેટીને ભેટ આપવા લાએક કરવામાં મને તાંહાંસુધી કશી કશુર રાખીઆમાં આવી નથી. એ ચોપડીમાં પરગટ કરેલી બાબદો ધેઆનથી વાંચીઆથી, તમારો સંસાર કેમ ચલાવવો, તમારા ભરથાર તથા બચાંઓ તરફ તમારી ફરજ પરમાણે કેમ ચાલવું—કેવી ગુનાહ ભરેલી રસમોથી દુર રેહેવું તથા તમારાં બચાંઓની તરબીએત કેવી રીતે કરવી તે સંઘલુ તમુને માલમ પડશે."

"ઓ બાઈઓ, અમો પરવરદેગાર પાશે એવી દુઆ માંગીએછે કે જે કાંઇ બાબદો તમો આ ચોપડીમાં વાંચો, તે તમારા મંન ઉપર પુરતી રીતે અસર કરે, અને તે પરમાણે ચાલવાને તમોને તે સાહેબ અકલ અને ઉલટ આપે, અને હેવો દીવશ ઉતાવલેથી આવે કે આ દેશની ઓરતો હવડાંનાં કરતાં વધારે મહડતા દરજાની થાએ, અને વધારે દાનાઈ અને મરતબો ધરાવે હેવી અમારી દુઆ તમુને આમીન હોજો."

સ્ત્રીબોધ.

પુસતક ૨ જું | ડીસેમબર ૧૮૫૮ | આંક ૧૨ મો.

લાએકીવાળી ઓરત.

બરીજટ રાઆન.

એક વસંત રુતુની સહવારમાં કીનારાપર પીળું નીશાણ ચહડીઊં તેથી હાબારટ શેહેરના લોકોને ખબર પડી કે બંદરમાં કાંઈ મોહોટું વાહાણ આવેછે. સરવે લોકોનાં મનમાં ઘણી ખુશાલી પેદા થઈ. તે શેહેરના લોક કેટલાએક વીલાતથી આપતીના મારેઆ નીકળીને તાંહાં નવી વસતી કરવા તથા કેટલાએક ધન મેલવવાને પોતાનાં બઈરાં છોકરાંઓને પાછળ મેહેલીને આવેલા હતા. તે સરવેના જીવ પોતાના વતન તરફ લાગેલા હતા અને તાંહાંના સમાચાર શું આવેછે તે જોવાને રાહા જોતા ઊભા હતા.

તે વાહાણ વીલાતથી પાંચ મહીના થઆ નીકળીઊં આવતું હતું. તે વાહાણમાં ઘણાએક ઊતારૂ હતા. તેહમાં એક ઘણી ખુબસુરત અને એક ઘણી બદસુરત હેવી બે બઈરીઓ હતી. તેઓનાં નામ ડોરા કાલાન અને બરીજેટ રાઆન હતાં. બરીજેટ રાઆન બદ સુરતતો ખરી પણ ગુણે ઘણીજ સારી અને ભલી હતી. તેહનો એક ચોડાએક મહીનાનો છોકરો હતો તે પર તે ઘણોજ પેઆર કરતી હતી; પણ તેથી તે બીજા કોઈપર ધેઆન નહીં લગાડતી એમ પણ નહીં. તે હસમુખી હતી, સઊની સાથે બોલતી ચાલતી, સઊ કોઈને જોઈતી મદત કરતી, માદા લોકોની પાસે તે પોતાનું કામ ઊંચું મેહલીને બેસતી અને તેઓને દીલાસો દેતી, અને જેહેના મનમાં કાંઈપણ દુખ થાએ તેહેનું તે સમાધાન કરતી. માટે વાહાણમાં સઊ કોઈ જે કાંઈ વાત પુછવી હોએ તે તેહને પુછતું. પણ એ સઊ કરતાં ડોરા કાલાનને તો તે જાણે પરા

ણ આધારજ થઈ પડી. તેહેને ઘડી પણ રાઆન વના ચાલે નહીં. ડોરા કાલાન જારે વાહાણ પર ચહડી તારે જરા આજારી હતી અને તેહની સાથે તેહને દાહાડા હતા. તેણે વાહાણમાં થોડા દાહાડા પછી જણીઊં અને તેહને એક છોકરો અવતરેઓ. તે વેળાએ તેહની પાસે કોણ બેસતું? બરીજેટ રાઆન બેસતી. જારે નવું અવતરેલું બાળક ભુખ લાગેથી માથું ઊંચકીને રડતું તારે તેહને છાતીએ વળગાડીને કોણ ધવડાવતું? બરીજેટ રાઆન ધવડાવતી. એ પરમાણે પોતાનું કામ અને પોતાના છોકરાની સંભાળ કરતી તેમજ તે ડોરા કાલાન અને તેહેનાં બાળકની પણ સંભાળ કરતી.

એક વખત ડોરા બોલી, "બેહેન બરીજેટ રાઆન જે ઠેકાણે જવાને આપણે નીકળીઆં છઈએ તે ઠેકાણે હું નહીં પોહોંચવાની, અને તેથી કરીને જે તાંહાં માહારી રાહા જોએછે તેહને મોહોટી દલગીરી પેદા થશે. આ તેહનો છેલો કાગલ આવેલોછે. તે દર રાતરે ઈશવરને ઈઆદ કરેઆ પછી અને દર સહવારમાં અજવાળું થતાં વારનેજ એ કાગળ હું વાંચું છઊં. તે શખસ આપણાં વાહાણની રાહા જોતો હશે, અને સઊથી પેહેલો તે વાહાણ પર આપણને લેવાને આવશે."

હસમુખી બરીજેટ—"ઈશવર કરે ને એ મુલાકાત જલદી થાએ! બેહેન તારે આ છોકરાને જોઈને તે ઘણો મગન નહીં થશે? હં, થશેજ, અને તે વખતે માહારે તાંહાં હોવું જોઈએ કે તે ખુશી ભરેલી મુલાકાત હું જોઊં."

ડોરા—"હા, બેહેન તું તો ખરીજતો. પણ તે થવાનું નહીં; તેહને મળાવવાનું નહીં."

બરીજેટ—જા બેહેન તું તો હેવી ગાંડી ગાંડી વાતો કરેછે! હવે છોકરવાદી નહીં કરીએ.

આ પરમાણે વાતચીત થઈ રહ્યા પછી પેલી સુવાવડી બઈરી પાછી પોતાના ઢોલીઆપર પડી અને આંખ મીચી, પણ તેહેની છાતી ઘણી ઊંચકાવવા લાગી તેથી માલમ પડીઊં કે તેહેના જીવને ગભરામણ થાએછે. થોડીએક વાર રહીને તે પથારીમાંથી જરા પાછી ઊઠી અને પોતાની બેહેનપણી બરીજેટની કોટે વળગીને બોલી, ઓ બેહેન મેં જાણીઊં હતું કે આ દરીઆમાં મહને દુખ અને દલગીરી વના બીજું કાંઈ જોવામાં નહીં આવશે, પણ મહને તું સરખી બેહેનપણી મળી એ ઘણું સારૂં થઊં. માહારી મા ઘેરછે તે માહારા પર જેહેવી મેહેરબાની રાખેછે તેહેવી જ તું પણ રાખેછે. બરીજેટ બેહેન તે માહારી મા અને પેલા પણ તહને દુઆ દેશે ઓ ભગવાન મહને જીવાડ કે આ બાઈનો માહારી ઊપર કેટલો પાડ થઓછે તે સરવે વાત હું માહારા ધણીને કહું!" એમ બોલીને તેણે હુસકાં ભરવા માડીઆં.

બરીજેટ—(છાતી ભરાઈઆવેથી હુસકાં ભરીને) "બેહેન ડોરા! અરે બેહેન ડોરા! એમ ગાંડી, શું થાએછે! શું આપણે નાદાન થઈને રડવા માડીએ, પછી આ છોકરા શું કરશે? ધીરજ પકડ બેહેન, તાહારે આ છોકરાની સંભાળ કરવી જોઈએ."

ડો૦—બેહેન હેની સંભાળ તુંજ કરજે. ઓ તું મહને વચન આપ કે હું હેને મુકીશ નહી. હું જાણુંછઊં એ છોકરો તહને ચાહાશે અને તાહારી પાસે ખુશીથી રેહેશે અને બીજાં કોઈ પાસે જશે નહીં. જો જારે હેની માની ઊપર દરીઓ ફરીવળે તારે તું હેને તાહારી છાતીએ વળગવા દેજે. બરીજેટ બેહેન તું મહને હેવું વચન આપે તાંહાંસુધી હું તહને છોડનાર નથી. તું કેહે કે એ છોકરાને તું તાહારા પેટના છોકરા માફક ગણીશ."

બરીજેટ—(દીલો જાનથી) "ઈશવર શાખશીછે, હું કબુલ કરૂંછ કે હેને હું માહારા પેટના છોકરા માફક ગણીશ. હું હેને વીહીલો મુંકુ તો ઈશવર મહને દુખી કરે! પણ બેહેન તું જીવશે અને એ છોકરાને લીધે આ માહારો છોકરો પણ તહને મા કહીને બોલાવશે. હવે તાહારો છોકરો તે માહારો થઓ અને માહારો હું તહને આપી દઊં છઊં."

આ જવાબ સાંભળીને તે બાઈને જરા હસવું આવીઊં. પછી તેણે પોતાના હાથ પોતાની છાતીપર મુકીને ઈશવરની પરારથના કરવા માડી. થોડીવારમાં તેહેના ચેહેરાનો રંગ બદલાઈ ગઓ. તે બોલતી બંધ થઈ, પણ તેણે હેસાન માનતીહોએ તે માફક પોતાની આંખ ઊઘાડીને બરીજેટની તરફ જોઊં, અને પોતાના છોકરાને ખુશીથી તેહેના ખોળામાં રમતો જોઈને તેહેનો આતમા આ નાશવંત જગત છોડીને બેહેશતમાં વાસ કરવાને ગઓ.

બીજી રીતે આસમાનમાં તારા ઝળકી રહ્યાછે હવે સમે તેહેને એક ઝોળીમાં ઘાલીને દરીઆમાં પધરાવી તે વખતે કપતાને છેલ્લી ઈબાદત કરી. એ ગંભીર સમે કોઈનાં હુસકાંનો સાદ ધીમો ધીમો સંભળાઓ. તે સાદ બરીજેટનો હતો. તે વાંહાંણના તુતકપર પેલાં બે બચાંઓને હાથમાં લઈને ઈબાદત સાંભળવા બેઠી હતી. ઈબાદતનું કામ પુરૂં થઈરહ્યું અને ડોરાનું મુડદું પાણીમાં છેક નીચે પોહોંચીઊં કે બરીજેટ મોહોટેથી પોકાર મારીને રડવા લાગી.

"ઓ માહારી પેઆરી કાલાન! ઓ માહારી પેઆરી કાલાન! તું મહને મુકીને કેમ ગઈ? અરે હું તહને માહારા પરાણ કરતાં વધારે ચાહાતી હતી, તું મહને છોડીને કેમ ગઈ રે ઓ કાલાન! વારૂ પણ ઈશવર બોલાવે તેહેને કોણ રાખી શકેછે? જાંહાં સઘળુ સુખ ભરેલુંછે તાંહાં ફીરશતાઓમાં તાહારો વાસ થજો! તાહારો સભાવ કેહેવો મીઠો હતો, તું માહારી ઊપર કેહેવી મેહેરબાન હતી, તું મહને કેહેવી ચાહાતી હતી, એ વાત હું જીવીશ તાંહાંસુધી કદી ભુલનાર નથી. ડેરા! ઓ માહારી બેહેન ડોરા! તું જારે તાહારી કબરમાંથી પાછી ઊઠે તારે હમે જે હમણાં તાહારા વીજોગથી દુખી થયાં છઈએ અને કલપાંત કરીએ છઈએ તે કેઆરે તહને ખુશીથી પાછાં મલીએ અને ભેટીએ."

એ પરમાણે કલપાંત કરી રહ્યા પછી તુતકપર આણીમેર તેણીમેર ફરીને છોકરાંઓને પોતાની સોડમાં લઈને તે સુતી. એ જોઈને વાંહાંણપરના સરવે માણસોનાં મનમાં ઘણી અસર થઈ. પછી ભોગેજોગે એકાએક હવા બદલાઈ ગઈ અને થોડીવારમાં તોફાન થશે હેવું દેખાઊં. વાદળ એકદમ ચહડી આવીઊં અને સઘલું અંધકાર થઈ ગઊં. કપતાન અને ખલાસીઓએ પોત પોતાનુ કાંમ બરાબર કરીઊં. તેઓએ તે કરવામાં કાંઈ કસર રાખી નહીં પણ તેઓની મેહેનત ફોકટ ગઈ. દરીઆના મોજા, વાંહાણમાં આ

વેઆ. તે વાહાણ મજબુત હતું તેથી થોડીએકવાર તો તેહને કાંઈ હલ્લસો આવેઓ નહીં; પણ તોફાનના જોર આગલ કાંઈ ચાલીઉં નહીં, અને અંતે પાછલી રાતરે એક ટાપુ સાથે અથડાઈને તે વાહાણના કકડે કકડા થઈ ગએઆ અને ઘણાંખરાં માણસો ડુબી મુઆં.

પછી સહવારનો પોહોર થઓ તારે કપતાન થોડાએક ખલાસીઓને લઈને બરીનેટને ખોળતો હતો. એટલામાં તે બે છોકરાંઓને હાથમાં લઈને એક પાટીઆંને વળગી રહેલી નજરે પડી. તે જોઈને કપતાને પોકાર મારીને કહ્યું "શાબાસ બાઈ શાબાસ! ધન છે તહને! ગભરાતી નહીં. ધીરજ રાખજે આપણું વાહાણ ભાગું તે ખબર કીનારાપર થઈછે અને તાંહાંથી આપણો જીવ બચાવવાંને સારૂ હોડીઓ આવેછે!" એ વાત સાંભળી એટલામાં એક પાણીનો ખળકો આવેઓ તે તે બાઈને છોકરાંઓ સાથે વસર ડી લઈ ગઓ. હાવે સને માણસનું મન એમ થાએછે કે જે થાએ તે થાઓ, આપણે આપણો જીવ સમાલીએ. હેવું છતાં પણ બરીનેટની બાહાદુરીનો દાખલો જોઈને સઉના મનપર હેવી અસર થઈ હતી કે હેનો જાન બચાવવો એ વાતપર સઉનું ધેઆન પોહોંચીઉં; અને જેઓને પોતાનો જાન બચવાની ઊમેદ નહીં હતી તેઓએ પણ બુમ પાડીને કહ્યું કે "હેનો જાન બચાવો, હેનો જાન બચાવો." એટલામાં મછવા કીનારા પરથી નીકળેઆ હતા તે જલદીથી આવી પોહોંચેઆ અને બરીનેટ તથા બે છોકરાંઓને ઊપાડી લીધાં. પેલી બાઈ મરવા જેહેવી થઈ ગઈ હતી તેહને કીનારે લઈ આવેઆ અને ઓસડવેસડ કરવા માંડેઆં, પણ કાંઈ ગુણ જણાઓ નહીં. તેહનામાં જરા પણ ગતી રહી નોહોતી તો પણ તે પેલાં છોકરાંઓને પાસેથી મુકતી નહીં હતી. તે "મીચેલ કાલાન" "મીચેલ કાવાન" એમ બોલેઆ કરતી હતી. તે નામ લઈ કરીને એક પાસે ઊભો હતો તેણે બુમ પાડી એટલે એક શખસે આવીને કહ્યું કે "તેતો માહારૂં નામછે, તમારે માહારૂં શું કામ છે?" તે ઊપરથી તેહને તે બાઈ પાસે લઈ ગઆ, તારે તેણે આંખ ઊઘાડીને કહ્યું કે તહમે હીઆં આવેઆછો? ઈસવરની સ્તુતી કરો. મીચેલ કાવાન આ તમારૂં બાળક, ડોશાનું બાળક, લો હેને!" એટલું બોલતાંજ નીરગત થઈને જમીનપર પડી.

આ વાત આખા ગામમાં ચાલી. પછી સઘળા લોકોએ ઊઘરાણું કરીને એક પુંજી એકઠી કરીને તે બાઈ સારી થઈ તારે તેહને ભેટ કરી. તેથી તે જીવી તાંહાંસુધી સુખે તેહનું ગુજરાન ચાલીઉં. કેહેછે કે તે જાંહાં રેહેતી હતી તાંહાં દર વરસે મીચેલ કાલાન પોતાની બાઓડીની બેહેનપણીને અને પોતાના છોકરાને બચાવનારીને મળવાને ઘણે દુરથી આવતો હતો.

માહારાણી વીકટોરીઆનું જાહેર નામું.

તારીખ ૧ લી નવેંબર સન ૧૮૫૮ એ હીંદુસથાનની તવારીખમાં નોંધી રાખવા લાએક દીવસછે. નામદાર ઈસટ ઈંડીઆ કંપનીએ ગઆં બસેંહ વરસમાં મેળવેલું હીંદુસથાનનું મોહોટું રાજ માહારાણી વીકટોરીઆએ પોતાના હાથમાં લીધું અને પોતાને નામે ચલાવવાનો ઠરાવ કરેઓ, એ બાબતનું જાહેરનામું ઊપલે દીવસે આખા હીંદુસથાનમાં મોહોટા દબદબા સાથે વાંચી સંભળાવવામાં આવીઉં. તે દીવસે એ વધામણીની ખુશાલીમાં અતરે ચારે મેર ઝળાં ઝળાં થઈ રહાં હતાં. લોકોનાં ટોળે ટોળાં રોશની અને આતશબાજી જોવાને બાહારકોટ અને માંહે કોટ જતાં હતાં. ઘણા લોકો એ દહાડાની રોનક જોઈને એ પરમાણે બોલેઆ કે હાવી રોશની હમેં હમારા જનમારામાં કદી જોઈ નથી. જેમ મુંબઈમાં તેમજ મુંબઈ ઈલાકાનાં સરવે મોહોટ મોહોટાં શેહેરોમાં આનંદ વરતી રહો હતો. અમદાવાદ શેહેર જેહેની હાલ ચડતી દશાછે તેહમાં જાહેરનામું વંચાઆ પછી તાંહાંના કવી દલપતરામ ડાહાભાઈએ માહારાણી વીકટોરીઆનું રાજ થઉં તે વીશે જે મનોરંજક કવીતા વાંચી સંભળાવી હતી તે હમે હમારી શોકીન વાંચનારીઓને માટે બુધી પરકાશમાંથી આ ઠેકાણે દાખલ કરીએ છઈએ.

વીકટોરીઆ મહા રાણીજીના છંદ.

હરીગીત.

હે દેવના પણ દેવ તું, તતખેવ દીલમાં ધર દઓઆ ॥
જે રાણીજીના રાજથી, થીર થઈ અમે સુખીઆ થઆ ॥
તું આપ નીતીએ નવીન વધતું, તેજ તેના તાજમાં ॥
સુખમાં સદા વીકટોરીઆને, રાખ પરલુ આ રાજમાં ॥૧॥

વડી પરેમવાળી દીલ દઆળી, ખુબી શાળી ખાઈ છે ।।
ભરપુર ખુબ ભરાઈ જેના, ચીત વીશે ચતુરાઈ છે ।।
નહીં દેશમાં લવલેશ દીસે, કસુર જેના કાજમાં ।।
સુખમાં સદા વીકટોરીઆને, રાખ પરભુ આ રાજમાં ૨।।
જે દુશટતામાં પુશટ તેના, શતરૂ છે સંસારમાં ।।
જે કશટ જનને કરે ફરતા ફરે, ભરશટ વીચારમાં ।।
સંહાર તેનો સદીઅતું, કરનાર ઈશવર આજમાં ।।
સુખમાં સદા વીકટોરીઆને, રાખ પરભુ આ રાજમાં ૩।।
અતી રીધી સીધી અખુટ તુજ, ભંડારમાંથી આપજે ।।
મનના મનોરથ પુરીને, વળી કશટ સઘળાં કાપજે ।।
કરતાર આપો કુશલ એના, સકલ રાજ સમાજમાં ।।
સુખમાં સદા વીકટોરીઆને, રાખ પરભુ આ રાજમાં ૪।।
દીન દીન વીશેશ પરતાપ વધતો, ચંદરનો શુદીમાં ચડે ।।
તેમજ રહે મહા રાણીનું, અતી તેજ ચડતું તુંજ વડે ।।
રીપુ કુલને નીરમુલ કરજે, છોડ જેવા છાજમાં ।।
સુખમાં સદા વીકટોરીઆને, રાખ પરભુ આ રાજમાં ૫।।
બહુ વરશ સુધી અચળ એનું, રાજ અમ ઊપર હજો ।।
વળી વંશનો વીસતાર જન સુખકાર, જગ મધીએ થજો ।।
ઈશવર પરતાપે અમલ જામો, દેશ બેટ ઘણાજમાં ।।
સુખમાં સદા વીકટોરીઆને, રાખ પરભુ આ રાજમાં ૬।।
તું ઊઠ ઈશવર આવી વખતે, અરજ ઊરમાં ધારજે ।।
છળ કપટ ખળનાં જપટછે તે, ચપટ કરી બેસાડજે ।।
એ વેરીઓના વાસને, વીખેરી નાંખો વાજમાં ।।
સુખમાં સદા વીકટોરીઆને, રાખ પરભુ આ રાજમાં ૭।।
નીરલોશ તેનો નીઆએ નીશચળ થઈ, જગતમાં જામજો ।।
પરતી દીવસ વાર હજાર જેઅ જેઅકાર, વાણી પામજો ।।
કરીએ અમે ઊંચે સવરે ગુણ ગાન, તેના ગાજમાં ।।
સુખમાં સદા વીકટોરીઆને, રાખ પરભુ આ રાજમાં ૮।।
ધરી પરેમ પરભુની પરારથના કરી, મુખથી એવું માગજો ।।
જએ થજો જગમાં રાણીજીની, શતરૂનું બળ ભાગજો ।।
શુભ સનેહથી ગાજો તમે સહુ, સજન ગામો ગામના ।।
છે છંદ સુંદર નવ નવીન, સ્નેહ દલપતરામના ।। ૯।।

દુનીઆ પરના જુદા જુદા ધરમ.

૧. જુદા જુદા દેશના લોકોના ધરમ બાબતના વીચારો જુદા જુદા છે.

૨. આફરીકા દેશમાંના ઘણાએક હબશીઓનો જે ધરમ છે તેહને ફેટીશી ધરમ કહે છે. નદી, દેવતા, ઝાડ, પવન વગેરે જગતમાહેલા બીજા જે પદારથોમાં સારા માઠા ગુણ રહેલા છે અને તેઓના સમજે આમાં આવતા નથી તે પદારથોને તેઓ દેવ કરીને માને છે, અને તેઓની પુજા કરે છે.

૩. હીંદુસથાન મધે મુખીઅ ધરમ બરામણી ધરમ છે. એ ધરમવાળા એક મુખીઅ દેવ સીવાએ બીજા તેતરીસ કરોડ હલકા દેવોને માને છે. દેવતાઓની તેઓ મંદીરોમાં અને દેહરાંઓમાં પુજા કરે છે, અને જાતરા પુણાતરા કરવાથી ઘણુ પુન લાગે છે અને ઈશવર રાજી થાએ છે એમ સમજે છે. હીંદુ લોકો એક જાતના નથી. તેઓમાં અસલ વેદ શાસતરને માનતા હતા તારે માતર ચાર જાતો હતી, અને એક જાતના લોક બીજી જાતના લોક સાથે ખાતા પીતા હતા; પણ હમણાં તો સેંકડો બલકે હજારો જાતોમાં તેઓ વેંહેંચાઈ ગએલા છે અને તેઓ એક બીજાનું ખાઈ શકતા પણ નથી.

૪. ચીન, બરમા અને જાપાન એ દેશોમાં મુખીઅ ધરમ બુધનો છે. એ ધરમમાં અનાદી ઈશવર માનેલો નથી. એ ધરમવાળા બુધના જુદા જુદા અવતારોને માને છે અને તેહનો છેલો અવતાર ગઉતમ તેહની મુરતીને તેઓ પોતાના અપાસરાઓમાં પુજે છે. એ ધરમ ઘણો વેહેમ ભરેલો છે ખરો, તોપણ ધરમ દાન અને સારાં કામ કરવાનું હેમાં ફરમાવેલું છે. આખી દુનીઆના સઘળા ધરમોનો વીચાર કરતાં આ ધરમ પાળનારા લોક ઘણા છે, તોપણ તેઓ જમીનના થોડાએક ભાગમાં સમાએલા છે.

૫. જે લોકો સજીવ અથવા નીરજીવ પદારથોને દેવ સમજીને પુજે છે તેઓને મુરતી પુજક કહે છે. જગતમાં એક નીરાકાર દેવને માનનારા કરતાં મુરતી પુજકો ઘણા છે.

૬. અરબસથાન, ઈરાન, તુરકસથાન અને ઊતર આફરીકામાં ઈસલામી એટલે મહંમદનો ધરમ ચાલે છે. એ ધરમ એમ શીખવે છે કે ઈશવર એક છે અને મહંમદ તે તેહનો છેલો અને સઊથી મોહોટો પેગમબર છે. નીમાજ, રોજા, હજ અને મોહોટી ખેરાત કરવાનું એ ધરમમાં ફરમાવેલું છે.

૭. ખરીસતી ધરમ તુરકસથાન સીવાએ આ

આ ઈઊરપ ખંડમાં અને ઊતર તથા દખશણ અમેરીકામાં ચાલેછે. એ ધરમનાં મુખીઅ રૂપ તરણછે—ગરીક ચરચ, રોમન કાથલીક ધરમ અને પરાટેસટંટ ધરમ. ગરીક ચરચવાળો ધરમ ગરીસ દેશ, રૂશીઆ અને ઈરાનના કેટલાએક ભાગોમાં ચાલેછે. તે ધરમના ચલાવનારા જુદી જુદી પાએરીના પાદરીઓછે. એ ધરમમાં પાદરીઓને લગન કરવામાં કાંઈ મને કરી નથી. એ ધરમ કરીઆ કરમાંતર ભરેલોછે.

૮. રોમન કાથલીક ધરમ ઈટલી, ઈસપેન, પોરટુગાલ, ફરાંસ, બેલજીઅમ અને જરમની, પુરૂશીઆ, આસટરીઆ, તથા સુવીટજરલંડના કેટલાએ ભાગોમાં ચાલેછે, અને તેમજ મેકસીકોમાં તથા દખશણ અમેરીકાના ઘણાખરા ભાગોમાં પણ ચાલેછે. આએરલંડમાં પણ એ ધરમનું જોરે ઘણુંછે. એ ધરમ ચલાવનારા જુદી જુદી પાએરીના પાદરીઓછે. તેઓમાંના મુખીઅ પાદરીઓને બીશપ અને આરચબીશપ કેહેછે, પણ તે સઘળા કરતાં મોહોટો અને સઉને માથે પોપ નામનો એક માહારાજછે. તે રોમ શેહેરમાં રેહેછે. એ ધરમમાં પાદરીઓને લગન કરવાની છુટ નથી.

૯. પરાટેસટંટ ધરમ અથવા જેહેને સુધરેલો ધરમ પણ કેહેછે તેહમાં જુદા જુદા પંથછે. એ ધરમનું જોર ઈંગલંડ, ઈસકાટલંડ, ડેનમારક, સુવીડન, નારવે તથા જરમની, પુરૂશીઆ અને સુવીટજરલંડના કેટલાએક ભાગોમાં અને અમેરીકાના ઈઊનાઈટેડ ઈસટેટસમાં ચાલેછે. એ ધરમના તરણ મુખીઅ પંથોનાં નામે લીઊથરન, એપીસકોપેલીઅન અને પરેસબીટેરીઅન પંથછે. એ ધરમને સુધરેલો કેહેવાનું કારણ એ છે કે સોળમી સદીમાં લીઊથર નામના માહાપુરૂશે પોપગુરૂની નાલાએક ચાલ ઘણું-દુખ સહીને લોકોને બતાવી આપી અને તેઓને તે ગુરૂના ફાંસામાંથી છુટા કરીને એ ધરમ સમજાવેઓ માટે હને સુધરેલો ધરમ કેહેછે.

૧૦. અસલ ઈઆહુદી લોકોની ઔલાદનાં માણસો હાલ જુદા જુદા દેશોમાં તેહમાં મુખીઅ કરીને ઈંગલંડ, હાલંડ, જરમની અને પુરૂશીઆ એ દેશોમાં વસેલાંછે. તેઓ હજુ પોતાના બુજરગોનો ધરમ અને તેઓની કરીઆઓ પાળેછે. તેઓના ધરમને ઈઆહુદી ધરમ કહેછે.

જુદા જુદા ધરમ પાળનારાઓની સંખીઆની એ પરમાણે કાહાડેલીછે.

ખરીસતી ધરમ પાળનારા	૨૬૦૦૦૦૦૦૦
ઈઆહુદી	૫૦૦૦૦૦૦
ઈસલામી	૧૦૦૦૦૦૦૦૦
બરામણી.	૧૦૦૦૦૦૦૦૦
બુધનો.	૪૦૦૦૦૦૦૦૦
બીજા સરવે.	૧૦૦૦૦૦૦૦૦
	૯૬૫૦૦૦૦૦૦

માણસનું સુખ.

સુખી એ બોલ મુકાબલાનોછે. જારે આપણે કહીએછકે ફલાણો માણસ સુખીછે તારે આપણો અરથ એહેવોજછે કે બીજા માણસો કરતાં અથવા તે માણસ આગળ કોઈવાર જે હાલતમાં હતો તે કરતાં હમણાં સારી હાલતમાંછે. તનદુરૂસત અને પઈસાદાર શખસને આપણે સુખી કહીએ છઈએ તેહેનો અરથ શું? તેહેનો અરથ એજકે બીજા માણસોની સાથે સરખાવતાં તે સારી હાલતમાંછે.

હવે સુખી હાલત કહી?એ બાબતનો ખરેખરો વીચાર કરતાં એમ જણાએછે કે જે હાલતમાં દુખના કરતાં સુખ વધારે રહેલું હોએ તે સુખી હાલત; અને કોઈ માણસ કેટલું સુખ ભોગવેછે તે આ વધારા ઊપર આધાર રાખેછે. તારે માણસનું સુખ એ સામાં રહેલું છે અને સામાં રહેલું નથી હેનો આપણે વીચાર કરીએ.

તો જુઓ કે મોજ શોક અને એશ આરામ કોઈપણ જાતના અને ગમે એટલા કીધા તો તેહમાં કાંઈ સુખ રહેલું નથી. તમે પુછશો કે વાનીવાર વસતુઓ ખાવા પીવામાં, રાગ, તાન, નાચરંગ વગેરે તરેહ તરેહના ખેલ તમાશા અને ખુબસુરત ચીજો જોવામાં, શું સુખ રહેલું નથી? તો હમે તમને કહીએછ કે, ના, હેવી ચીજોમાં સુખ રહેલું નથી, અને હમે એમ કહીએ છઈએ તેહનાં કારણો નીચે પરમાણેછે.

૧ લું—ઊપર લખેલી રીતોથી થતી ખુશી હર વખત થોડી વારજ રેહેછે. તે ખુશી કાએમ રેહેતી નથી. વળી તે ખુશીને મેળવવા સારૂ આગળથી કેટલી તઈઆરી કરવી પડેછે અને કેટલી ઈનતેજારી રા

ખીને બેસી રેહેવું પડેછે તેહેનો બીલકુલ વીચાર નહીં કરીએ, તોપણ એ ખુશી જારે હાંસલ થાએછે તારે કેટલી થોડી વાર સુધી આપણા મનમાં રેહેછે એટલે દાહાડાના આખા ચોવીસ કલાકમાંથી કેટલા થોડા કલાક સુધી રેહેછે એ વાતનો વીચાર કરેથી આપણે ઘણું અજબ જેહેવું લાગશે.

૨ જું—એ ખુશીઓ વારેવારે ભોગવેથી તેઓની લેહેજત ઓછી થાએછે. જે ઈંદરીઓવડે ઊપલી ખુશીઓ આપણે ભોગવીએ છઈએ તે ઈંદરીઓનો હેવો ગુણછે કે જેમ જેમ તેઓ એકની એક રીતે વધારે વપરાએ તેમ તેમ તેઓ ઘસાઈને મંદ થઈ જાએ, અને કોઈપણ ઈલાજથી પાછી અસલના જેહેવી તેજ થાએ નહીં. એટલાજ માટે સઊ કોઈના અનુભવમાં આ વાત આવેલીછે કે કાંઈ ખુબીદાર વસતુ પેહેલ વેહેલી જોએથી, સાંભળેથી અથવા ખાધે પીધેથી જે ખુશી પેદા થાએછે તેટલીજ ખુશી તે વસતુ વારેવારે જોએ સાંભળે અથવા ખાધે પીધે થતી નથી એટલે જેમ જેમ તે રોજની થાએછે તેમ તેમ તેહેની લેહેજત ઓછી થાએછે.

૩ જું—મોહોટી અને માહાભારત ખુશી મેળવવાની આતુરતાને લીધે બીજી ખુશીઓ ઊપરથી આપણું દીલ ઊઠી જાએછે; અને તેહેવી મોહોટી ખુશીઓ આપણને કોઈજવાર મએસર થાએછે માટે આપણો ઘણોખરો વખત તે કારણથી ખાલી દુખ ભરેલો થઈ પડેછે.

એ ઊપરથી જણાએછે કે માણસનું સુખ મોજ શોક અને એશ આરામમાં રહેલું નથી. કેટલાએક લોક એમ કેહેછે કે મેહેનત મજુરી ફીકર ચંતા કામ ધંધો અને હેવી અડચણો માણસને નહીં હોવામાં તેહેનું સુખ રહેલુંછે. તેઓને હમે કહીએ છઈએ કે એનો મોહોટી ભુલછે; કેમકે હેવી હાલતમાં કાંઈ સુખ હોતું નથી, પણ તેવી ઊલટી ઊદાસી, ખોટા વીચાર અને ગાંડાઈ પેદા થાએછે.

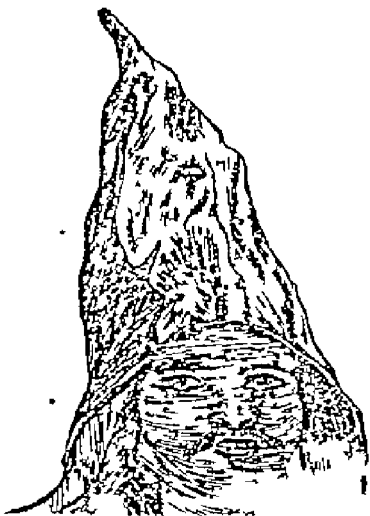
• તેહેનો દાખલો જોવો હોએતો સેહેજછે. જે લોકો કામ ધંધો કરનારાછે તેઓને જે દાહાડે કાંઈ કામ ધંધો હોતો નથી તે દાહાડે તેઓ સુખી હોવાને બદલે ઊલટા ઊદાસી રેહેછે, અને તેઓને તે દાહાડે કાંઈ ગમતું નથી અને તેઓ જારે બીજે દાહાડે પોતાને કામે લાગેછે તારેજ તેઓને ચેહેન પડેછે.

કેટલાએક લોક કેહેછે કે મોહોટાઈ, દરજજો અને મરતબો હેમાં સુખ રહેલુંછે. જો એ વાત ખરી હોએ કે સરવે મોહોટાઈથી સુખ મળતું હોએ, તો જેટલા આપણે મોહોટા થઈએ એટલે જેટલા લોક આપણા કરતાં હલકા હોએ તે પરમાણમાં આપણે વધારે સુખી થવું જોઈએ. પણ ખરી વાતતો એમછે કે જે ધણીઓની સાથે આપણે આપણી હાલતનો મુકાબલો કરીએ છઈએ તે ધણીઓના કરતાં જો આપણે મોહોટા નથી તો પછી આપણી મોહોટાઈ ગમે એટલી છતાં પણ આપણા મનમાં સંતોશ થતો નથી. જોઈએ તો ભરવાડ પોતાના કુતરા કરતાં મોહોટા દરજજાનો છે, પણ તે ઊપરથી કાંઈ ભરવાડને સુખ થતું નથી; ખેતી કરનાર ભરવાડ કરતાં મોહોટોછે, પણ તે ઊપરથી કાંઈ ખેતીવાળાને સુખ થતું નથી; જમીનદાર ખેતી કરનાર કરતાં મોહોટોછે, પણ તે ઊપરથી કાંઈ જમીનદારને સુખ થતું નથી; અને સઊથી મોહોટો દેશનો રાજાછે, પણ તે મોહોટાઈથી કાંઈ રાજાને સુખ થતું નથી. જાંહાં મુકાબલો નથી તાંહાં મોહોટાઈનો કોઈ વીચાર પણ કરતું નથી.

પણ જો તેજ ભરવાડ પોતાના ગામના બીજા ભરવાડો કરતાં મજબુત અને વધારે કામ કરી શકતો હોએ; અને પેલો ખેતીવાળો ગામના બીજા ખેતીવાળાઓ કરતાં વધારે પઈસાદાર હોએ અને તેહેની પાસે વધારે ઢોર અને ખેતીનાં ઓજારો હોએ; અને પેલા જમીનદારની તે દેશના બીજા અમીર ઊમરાવોના કરતાં ઘરબાર માલ મીલકતની તરફથી હાલત વધારે સારી હોએ; અને પેલા રાજાની પાસે બીજા દેશના રાજાઓની સાથે સરખાવતાં વધારે મુલક તથા વધારે લશકરનું જોર તથા વધારે વજન હોએ અને રઈઅત વધારે નીમકહલાલ અને વફાદાર હોએ; તો એ વાતોમાં ભરવાડ, ખેતીવાળો, જમીનદાર અને રાજા એઓને પોતાના દીલમાં પોતાની મોહોટાઈ વડે સુખ લાગેછે.

ભુગોળ વીદીઆ.

જે જમીનપર આપણે વસીએ છઈએ તે જમીનનું બયાન ભુગોળ વીદીઆમાં કરેલુંછે. તે સઊ કોઈને જાણવાની જરૂરછે માટે તે વીદીઆનો કાંઈએક

તીબેટના માહાગુરૂ ગરાંડ લામા

ખુલાસો આ ચોપાનીઆમાં રફતે રફતે કરવાનો હમારો વીચારછે.

૧. આપણી જમીન એક નકર ગોળોછે. તેહેનો ઘેરાવો આશરે ચોવીસ હજાર માઈલનોછે. જમીન એક ગરેહછે અને બીજા ગરેહોની માફક સુરજની આસપાસ ફરેછે.

૨. જેટલો જમીનનો ભાગ સુકોછે તેહના કરતાં દરીઆ તળે આવેલો ભાગ ઘણોછે.

૩. દરીઓ હરેક ઠેકાણે એક સરખો સપાટ અને મોહોટાં મેદાનના જેહવો દેખાએછે.

૪. સુકી જમીન દરીઆની સપાટીથી ઊંચી હોએછે. તે એક સરખી હોતી નથી, કેથાં ઊંચી કેથાં નીચી અને કેથાં સપાટ હોએછે. જે ભાગ ઘણો ઊંચો હોએછે તેહને ટેકરી અથવા ડુંગર કેહેછે.

૫. વાદળાંમાંથી વરસાદને રૂપે જે પાણી પડેછે તે જમીનના પોલા ભાગોમાં એકઠું થઈને તાંહાંથી વેહેતું વેહેતું નદીઓને રૂપે દરીઆમાં જાએછે. કેટલેએક ઠેકાણે તે એકઠું થઆ પછી આગળ વેહેતું નથી તેહેને તળાવ અથવા સરોવર કેહેછે.

૬. જમીનનો આકાર નારંગીના જેહવો ગોળછે. તે બરાબર કાગળપર પડી શકે નહીં માટે તેહેનો નકશો પાડેછે તેહમાં બે ગોળ આકાર એક બીજાને લાગેલા પાડેછે. તેહમાંનો દરએક જમીનનો હડધો ભાગ દેખાડેછે. તેહમાંનો જમણી બાજુપરનો જે હોએછે તેહને પુરવનો હડધો ભાગ અને ડાબી બાજુપરનાને પશચીમનો હડધો ભાગ કેહેછે. એ આકાર પુસતક ૧ લાને પાને ૧૭૬ મે બતાવેલોછે.

૭. કોઈપણ નકશા સાંમો મુકેઆ પછી તેહની જમણા હાથ તરફની જે બાજુ તે પુરવ દીશા જાણવી; ડાબા હાથ તરફનીને પશચીમ દીશા જાણવી; ઊપરની તરફનીને ઊતર દીશા અને નીચેની તરફનીને દખશણ દીશા જાણવી. દરએક હડધા ભાગની ઊપરનું વચલું બીંદુ તેહને ઊતર ધ્રુરૂ અને નીચેનાં વચલાં બીંદુને દખશણ ધ્રુરૂ કેહેછે.

૮. પુરવ તરફના ભાગમાં ઈરોપ, એશીઆ અને આફરીકા એ તણ ખંડો આવેલાછે. તેહમાં ઘણાએક અગતના ટાપુઓ આવેલાછે તે સઊમાં આસટરેલીઆ ટાપુ મોહોટોછે.

૯. પશચીમ તરફના ભાગમાં અમેરીકા ખંડ તથા કેટલાએક ટાપુઓ આવેલાછે. અમેરીકા ખંડના ઊતર અમેરીકા અને દખશણ અમેરીકા હેવા બે ભાગ કરેલાછે.

૧૦. નકશો જોતાં ઊંચી નીચી જમીન શોધી કાહાડવાની રીત ઘણી સેહેલીછે. નદી કેણીમેર વેહેછે તે ઊપરથી જમીન ઊંચી નીચી કહી શકાએછે. હંમેશ નીચાણ હોએ તેણીગમ નદી વેહેછે.

માહાગુરૂ ગરાંડ લામા.

તીબેટ તારતરી અને વચલા એશીઆ ખંડના બીજા ભાગોમાં માંગોલીઅન જાતના લોકો વસેછે તેઓમાં લોકને દેખાડવાનો એટલે નાહાવા ધોવાનો અને હાથ પગ ધોવાનો ધરમ ઘણો ચાલેછે. તેઓના ગોર અથવા પાદરીને લામા કેહેછે તે ઊપરથી તેઓના ધરમનું નામ લામઈ ધરમ પડેલુંછે. બુધ ધરમની માફક એ ધરમમાં પણ એક અનાદી અને નીરંતર રેહે હવો ઈશવર માનેલો નથી. તેઓ ૧૦૮ મુરતીઓને માનેછે અને હેવું કેહેછે કે આગળ માણસો હતાં પણ પોતાની પવીતરાઈના સબબથી આ દુનીઆની શરૂઆત પેહેલાં દેવતાને દરજજે ચહડેલા હેવા માહાપુરૂશોની એ મુરતીઓછે. તેઓના મુખીઅ દેવતું નામ શ્રીમુનીછે. તેહની બાબત તેઓ એમ કેહેછે કે તે શ્રીમુનીએ ઈસવી સન ચાલુ થતાં પેહેલાં એક હજાર વરસપર આ જગતમાં છેલો અવતાર લઈને લામઈ ધરમ થાપેઓ. અને પોતાની પાછળ ધરમનું કામ ચલાવવાને એક વકીલ મુકરર કરેઓ. તેહેનું નામ ગરાંડ લામા. તેહેની પુજા હાલ લામઈ ધરમ માનનારા કરેછે.

એ ધરમવાળા એમ સમજેછે કે જારે ગરાંડ લામા કુદરતી કાએદા પરમાણે મરી જાએછે તારે તેહેનો જીવ તરત બીજાં ખોળીઆંમાં પેસેછે, તે વાત તેહના હાથ નીચેના પાદરીઓને જણાએછે પણ બીજા લોકો જો તે વીશે તપાસ કરે તો તેઓને મોહોટું પાપ લાગે એમ તેઓ ગણેછે. ખરેખરૂં જોતાંતો આ ધરમ બીજા કેટલાએક ધરમોની માફક પાદરીઓનું પેટ ભરવાને સારૂ અને પાદરીઓના હાથમાં લોકોની ઊપર કાબુ રાખવાને સારૂ કાહાડેલો હોએ એમ જણાએછે.

તીબેટ દેશમાં ધરમના કામમાં અને રાજદરબારી કામમાં પણ સહુથી ઊંચો દરજ્જો ગરાંડ લામાનોછે. લાસા નાંમની તે દેશની રાજધાનીછે તેહેની પાસે બે મોહોટા મોહોટા મઠછે તેહમાં ગરાંડ લામાવાગઋરતી રેહેછે. તેહેની આસપાસ સઘળી તરફ પાદરીઓ ફરતા રેહેછે, અને જે મઠમાં તે રેહેતો હોએ તે મઠમાં રાતરે કોઈ ઓરતને રેહેવા દેતા નથી. કદાચ તેહેની પાકીજગી પર કોઈનું ગુમાન નહીં જાએ એટલા સારૂ એ પરમાણે કરતા હોશે. તે દેશમાહેલા અને રશીઆમાંથી પણ ઘણાએક લોકો ઘણે દુરથી તેહેનાં દરશણ કરવાને આવેછે અને તેહેનો આશીરવાદ પામેછે. તે એક મોહોટું તખત બનાવેલુંછે તે ઊપર બેસીને દરશણ આપેછે. તારતરીના લોકો પણ તેહેને તેજ પરમાણે માનેછે અને દુરથી દરશણને સારૂ આવેછે. શાહજાદાઓ પણ આવીને તેહેને રઈઅતની માફક નમેછે. ગરાંડ લામા રંક અને રાવને એક સરખા લેખેછે. તે કોઈને સલામ કરતો નથી; નમસકાર કરતો નથી; તે પોતાનું માથું ઊઘાડતો નથી, અને કોઈને ઊઠીને આદરમાન આપતો નથી. તેહેને પુજનારા લોકોનાં માંથા ઊપર તે પોતાનો હાથ માતર મુકેછે એટલે તેઓ એમ સમજેછેકે હવે હમારાં પાપ સરવે કપાઇ ગયાં. ને લોકો એમ માનેછે કે એજ ઈશવરછે અને સઊનાં મનની વાત એ જાણેછે અને તેને કોઈને કાંઈ પણ પુછવાની જરૂર નથી. તે કોઈ કોઈ વખતે પોતાના સેવકોને એક જાતના પેંડા વેંહેંચેછે, તેહેને તારતાર લોકો ઘણાંએક વેહેમ ભરેલાં કામોમાં વાપરેછે. કેટલાએક લોકો એમ કેહેછે કે તેહેના નરકના પેંડા કરીને વેંહેંચેછે અને તે તેહેના માનનારા ગુનાની દાબડીઓમાં રાખી મુકેછે અને ખાવાનાં, પડવાનોમાં તેઓને પરસાદી કરવાને નાખેછે પણ એ વાત ખોટી માલમ પડેછે. એકવાર આગલા જમાનોમાંની હકુમત હાલના કરતાં વધારે હતી. તે મોહોટા મોટા પાદશાહોને ગાદી પરથી ઊઠાડી મુકતો એટલો તેહેને ઈખતીઆર હતો. પણ હાલમાં રાજનીતીની રીતે તે ચીનના શેહેનશાહને તાબેછે અને ધરમ ગુરૂ પરમાણે હેને ગણીએતો તે રીતે જોતાં ચીનનો શેહેનશાહ હેને તાબેછે. તેહેની રાજધાનીમાં માનદારીન નામના બે ચીના સરદારો રાખેલાછે અને તેઓના હાથ નીચે ૧૦૦૦ ચીનાઓનું લશકરછે. પીકીન શેહેરમાં નાહાનો લામા કરીને તેહેનો એક મોકલેલોછે. તેહેને શેહેનશાહે એક મેહેલ બંધાવી આપેલોછે તેહમાં તે રેહેછે અને તેહેનો ખરચ સરવે શેહેનશાહ પુરો પાડેછે.

ગરાંડ લામા જારે મરણ પામેછે તારે તેહેનો જીવ કાંહાં નવો અવતાર લેછે એ વાત જાણવાની જરૂર પડેછે. એ વાત ઠરાવવાનું કામ બીજા લામાઓનુંછે અને તેઓ જે ઠરાવ કરે તે સરવે રૈયતોએ કબુલ રાખવો જોઈએ. તે લામાના પુજનારાઓના બે પક્ષ એટલે ભાગછે. તેઓને પીળી ટોપી અને રાતી ટોપી કેહેછે. દરએક પક્ષની ઊપર ત્રણ-ત્રણ લામા હોએછે. એ સરવે લામાઓમાં ગરાંડ લામા ને મોહોટો કેહેવાએછે. તેઓના હાથ નીચે જુદા જુદા દરજજાના બીજા ઘણા પાદરીઓછે. તેઓ શીખવવાના કામની ઊપર ઊપરીપણું કરેછે અને તેઓમાંના કેટલાએક પરણેઆ વનાનાછે. એકલા લાસા શેહેરમાંજ આસરે ત્રણ હજાર મઠોછે.

આ પાસે જે ચીત્ર પાડેલુંછે તે ગરાંડ લામાનુંછે. એણે કારચોબી સાટીનનો પોશાક પેહેરેલોછે અને માથે પટાદાર ઊંચી ટોપી પેહેરેલીછે. હેના જમણા હાથમાં એક ગોળ દાબડા સરખું ચકરછે તે હાથાહેલાવેથી પોતાના આંસ ઊપર ફરેછે. એ દાબડામાં લાગોનાં મંતર ભરેલાંછે અને હીંદુ લોક તથા મુસલમાન લોક બંદગી કરતાં માળા અથવા તસબી હાથમાં ઝાલીને મણકા ફેરવેછે અને સમજેછે કે જેમ માળા વધારે ફેરવાએ તેમ વધારે પુન તેમજ લામાં પણ આ ચકર ફેરવેછે અને સમજેછે કે જેમ વધારે ફેરવાએ તેમ વધારે પુન. એ ગોઠવણ હેવી કરેલીછે કે ઘણીવાર ઈબાદત થાએ અને ઘણું પુન લાગે પણ હાથ પાકી જાએ નહીં. બીજા હાથમાં અંબેમાતના ભરામણો જેહેવું ત્રીશુળ રાખેછે તેહવું એક ત્રીશુળ લામાએ લીધેલુંછે.

પવનની કહેલી વાતો.

વાત ૧.

વાંચનારી બાઈઓ જારે કોઈ અંધારી રાતરે પવન ઘણો ફુંકતો હશે તારે તમારા મનમાં એમ જણાએછે કે એ કાંઈ વાત કેહેછે? હા મહનેતો એમ લાગેછે અને જે વાત પવને મહને કહીછે તેમાંની કેટલીએક હું તમને કહું છઉં સાંભળો. તેણે કહ્યું,

"આજ રાતરે મેં ઘણું નઠારૂં કામ કરૂંછે. હું મ્હો ગુસ્સામાં આવીને ગાંડો થઈ ગએો હતો. આખો દીવસ આફ્રીકાનાં જંગલમાં માહારા જોરથી રેતીનાં વાદળાં થઈને ઊડતાં હતાં ત્યાંથી હું ભુમધ્ય સમુદર ઓળંગીને આવતો હતો. તે રસ્તામાં એક મોહોટું વાહાણ મળીઊં. તે છેક બારાની નજદીક આવી પોંહાચેલું હતું અને એક જુવાન શખસ એક બાજુ પર અઢેલીને ઊભો હતો. તે ઘણો મગન દેખાતો હતો. તે પોતાના મનમાં એમ વીચાર કરતો હતો કે માહારી પેઆરી માશુકને હવે હું થોડા દાહાડામાં મળીશ અને તેહની જોડે લગન કરીશ તે વાહાણમાના ઘણાએક ખલાસીઓ ખુશીથી વીચાર કરતા હતા કે હવે આપણે આપણાં પેઆરાં બાએડી છોકરાંને મળીશું. આ હાહા! તેઓ મળેઆ હોત તો કેહવો આનંદ તેઓને થાત! પણ એક ખડકની પાસે વાહાંણ આવી પોહોંચીઊં. મેં માહારા ગુસ્સાના જોરમાં વગર વીચારે તે વાહાણના સઢનાં ચીથડે ચીથડાં કરી નાખેઆં. કેટલાંએક વાદળાં આસમાનમાં હતાં તેઓને હડસેલીને ચંદ્રની ઊપર લાવેઓ તેથી તેહનું અજવાળું બંધ થઊં, અને અંધારૂં થતામાંજ મેં વાહાણને પાછળથી હડસેલીઊં. તે તરત ખડકને લાગું અને તેહના ચુરેચુરા થઈ ગઆ. તે માહેલા કેટલાએક ખલાસીઓ હોડકાંમા બેસી ગઆ અને તેઓનો જાન બચત, પણ માહારા હુકમથી દરીઆએ મોજા ફેંકીઆ અને તે સઘળા દરીઆમાં રાગશરણ થઈ ગઆ. હવે હું અતીશે પસતાઊં છઊં, પણ માહારા પસતાવાથી હવે તે બીચારા કાંઈ પાછા સજીવન થાએ નહીં."

એમ કહીને ઘણું રડેઓ અને પછી બંધ થઈ ગએો.

વાત ૨.

થોડાએક દાહાડા પર એક રાતરે એક નબળી ભાગાં ટુટાં ઘરની આસપાસ હું લપાટી મારતો હતો, અને બારીમાં એક ઝીણું કાણું હતું તેહમાથી હું પેસીને એક નાહાની સરખી ઓરડીમાં ગએો. તેહમાં ફકત એકજ જઈફ માણસ બેઠેલો હતો તેહની પાસે તાપવાને એક સગડી હતી. હું તે ઓરડીમાં ઘુસેઓ કે તે માણસ ધ્રુજવા લાગેઓ અને તેહના દાત કકડવા લાગેઆ. તેણે ઊઠીને પોતાની પાસે જે ફાટાં ટુટાં કપડાં હતાં તે પોતાને દીને લપેટેઆં. તે બારણું ઢાંકવા ઊઠેઓ તારે તેહની આંખ ઘણી બીહામણી લાગી, પણ જારે તેણે પાછા બેસીને એક લોહોડાંની પેટીનું ઢાંકણું ઊઘાડીઊં તારે તે કરતાં વધારે બીહામણી દેખાઈ. તે માણસ મોહોટો બખીલ હતો, તેહને સઊ કોઈ ધીકારતા હતા અને તેહની પાસે કોઈ ઊભું રેહેતું નહીં હતું. તેણે પોતાની અગણીત દોલત પર નજર કરી. હું તે ઘરડા માણસને સારી પઠી ઓળખતો હતો અને જાણતો હતો કે ધનથી તેહનું દીલ સખત પથર જેહવું થઈ ગએલુંછે; એ ધનને જ પુજેછે અને બીજા કોઈ દેવની બંદગી એ કરતો નથી. તેણે પેટીમાંથી ઢગલે ઢગલા ધન કાહાડીને બાહારે ગણી જોઊં અને વારેવારે તે ઊપર એકી નજર જોઆ કીધું. પણ તે ઘણો ઘરડો થએલો હતો અને નબળો થએલો હતો અને દોલત સાચવતાં સાચવતાં તેહનું શરીર છેક ઘસાઈ ગએલું હતું તેથી પેલી અશરફીઓની થેલીઓ ગણતો ગણતો તે તે ઊપર નમી પડેઓ અને તેહના ડોળા ચહડી ગઆ અને તેહનો પરાણ નીકળી ગએો. તેહનું મુડદું જોઈને હું હસેઓ અને પછી જરા પરાણપોક મુકીને દોડતો તેહના વારસને ઘેર ગએો.

તરસ લાગવાનાં કારણો.

"ભુખના કરતાં તરસ મારવી ઘણી કઠણ લાગેછે. આપણા બદનના લોહીનો મોહોટો ભાગ પાણીછે. જેમ જેમ લોહી આપણા શરીરના દરએક ભાગમાં ફરતું જાએછે, તેમ તેમ તે ઓછું થતું જાએછે. તેજ પરમાણે પાણીનો કેટલોક ભાગ શરીરમાંથી પસીનાના આકારમાં તથા થુંક, આસુ અને બીજી રીતે બાહેર નીકળી જાએછે એ પરમાણે પાણી બાહેર નીકળી ગઆથી લોહીમાંથી પાણીનો ભાગ ઘણો ઓછો થઈ જાએછે, જેથી લોહી જાડું થઈ ફરવાને અઈઓગ થઈ પડેછે. માટે પાણી પાછું તેમા જવું જોઈએ એટલા ઊપરથી આપણને તે પીવાની હોસ છુટે છે જેને આપણે તરસ કરી કેહીએછે. પાણી પીવા પછી પાછું તે લોહીમા જઈ મળેછે, અને તેને પાછુ

પાતળું કરવા ઈઓજ કરી દેછે. આપણને ગરમીના દાહાડામાં વધારે તરસ લાગેછે, તેનું કારણ એક એ દાહાડા ઊપર આપણા લોહીમાંનું પાણી પરસેવાના આકારમા ઘણું નીકળી જાએછે; થંડીના દાહાડા ઊપર પસીનો ઘણોજ થોડો પડેછે, જેથી લોહીમાંનું પાણી ઘણું ઓછું નથી થતું, અને એટલા ઊપરથી એ દીવસોમાં તરસ ઘણી નથી લાગતી. ખારા પદારથો જેવા કે ખારૂં ગોશ, ખારી માછલી, ખારો ગરલ, એવી એવી ચીજો ખાધાથી તરસ વધેછે, તેના કારણો બે છે, એક એજે કોઈબી જાતનો ખાર વધારે શરીરમાં ગયાથી તે લોહીમાં પેવસ થાએછે, જેથી લોહી વધારે જાડું થઈ પડેછે, તેને પાછું પાતળું કરવાને પાણી પીવાની જરૂર પડેછે. બીજું કારણ એજે ખારી જીનસ ખાધાથી થુંક ઘણી છુટેછે, જેથી વળી આપણા શરીરમાંના લોહીનું પાણી ઘણી થુંક છુટાથી ઓછું થાએછે, અને તેથી તરસ લાગેછે. એજ પરમાણે સવાદ ઈનદરીઓને ઊતેજન આપનાર કોઈબી વસતુ ખાધી, પછી તે મીઠી હોએ અથવા તીખી—ખાટી, અથવા તુરી, તો તે સઘળાથી આપણને પાણીની તરસ છુટવાની. તાવ આવેછે તે વકતે પાણીની જે તરસ છુટેછે તેનું કારણ એછે કે તાવથી થુંક છુટતી બંધ થઈ પડેછે, જેથી જીભ અને આખું મોહોડું સુકાઈ જાએછે, જે ભીનવવાને આપણને પાણી પીવાની જરૂર છે. હકીમો એવી વેળા આપણને પાણીમાં કોઈ જાતની ખાટી વસતુ નાખી આપેછે તેનું કારણ માતરે એટલુંજ કે ખટાસથી થુંક પાછી આગળની મોઆફક છુટે, અને તરસ નરમ રેહે.

કોઈ માણસ જારે ગુસામાં આવેછે તેઆરે તેની ત્રેક ભુખ મરી જાએછે, તોએપણ તેની તરસ નથી મરતી, તે વધારે જલદ થાએછે, ગુસો—ધાસતી—દીલગીરી—ચીંતા—ફીકર—આતુરતા એ સઘળા મનનાં જુસા જલદ થઈ પડેઆથી તરસ વધેછે."

શા૦ ૫૭ ૪૨૩

શેખસાદીની એક હીકાએત.

એક પાદશાહાજાદાની વાત મે સાંભળીછે કે તે પાતળો અને બદશીકલ હતો અને તેહેના બીજા ભાઈઓ કદાવર અને ખુબસુરત હતા. એક દાહાડે પાદશાહે તેહેની ઊપર હલકી નજર કરીને કાંઈ વાત કહી તે પરથી તેણે ખુબ વીચાર પોહોંચાડીને અકલમંદીનો જવાબ આપેઓ કે, "પાદશાહ તમે વીચાર કરો કે અકલમંદ પાતળો સારો કે નાદાન કદાવર? હેતું કાંઈ નથી કે જે ચીજ કદે મોહોટી તે કીમતે પણ મોહોટી હોએ. વળી એક અરબી ઘોડો અગર ઘરડો હોએ તો પણ દસ ગધેડાંઓ કરતાં બેહેતરછે એમ એક અકલમંદ પાતળા માણસે એક જાડા એહેમકને એક વખત કહ્યું હતું તે તમે સાંભળીઊં નથી?" આ બોલવું સાંભળીને પાદશાહને હસવું આવીઊં અને કચેરીમાં બેઠેલા અમીર ઊમરાવ પણ ખુશી થઆ, તે જોઈને બીજા ભાઈઓને પગથીતે માથા શુધી ઝાળ લાગી. કહેલુંછે કે જાંહાંશુધી કોઈ માણસને બોલતાં સાંભળો નથી તાંહાંસુધી તેહેમાં શું એબછે અથવા શું હુનરછે એ માલુમ પડતું નથી. પછી થોડી મુદતમાં તે પાદશાહના મુલક પર કોઈ દુશમનનું મોહોટું લશકર આવી ચહડીઊં. તેહેને મારી હટાવવાને પાદશાહનું લશકર તઈઆર થઊં. લડાઈના મેદાનમાં બંને તરફના લડવઈઆ સામ સામા થઆ તેહેમાં પેલો પાદશાહજાદો હતો, તે બાહાર પડીને મોહોટે અવાજે બોલેઓ કે હું હેવો નથી કે લડાઈને દીવશ પુઠ દેખાડું. એમ કેહેતાંને વાર તે સામા લશકર પર તુટી પડેઓ અને દુશમનના કેટલાએક સરદારોને તેણે મારેઆ અને કેટલાએકતે જખમી કરેઆ. તે જોઈને દુશમનનાં બાકી રહેલાં માણસો નાહાશી ગઆં. પછી પાદશાહ જાદાએ આવીને પાદશાહને પગે પડીને કહ્યું, "પાદશાહ લડાઈની વેળાએ પાતળો ઘોડો કામ આવેછે પણ જાડો બળદીઓ કાંઈ કામ આવતો નથી." એમ કેહેછે કે દુશમનનું લશકર તો ઘણું હતું અને પાદશાહનું થોડું અને તે પણ મેદાન મુકીને નાહાસી જવાની તઈઆરીમાં હતું, તેહેવામાં પાદશાહજાદાએ તીર ચહડાવીને પોકાર મારીને કહ્યું "એ જવાંમરદો, હીમત પકડો અને ચોળી કાંચળી નહીં પેહેરો." તે સાંભળીને સીપાઈઓ પોતાના ઈરાદાથી થરમાઆ અને એકદીલ થઈને દુશમન પર હુમલો કરીને તેઓએ ફતેહ મેળવી. એ વાત થઆ પછી પાદશાહ તે છોકરા પર ઘણો મેહેરબાન થઓ અને દરરોજ તેહેની ઊપર મેહેરબાની વધારે કરવા લાગેઓ. તે જોઈને બીજા ભાઈઓ અદેખાઆ અને તેહેના

ખોરાકમાં ઝેહેર ઘાલીઊં.' તે વાત તેહેની બેહેનને ખબર પડેથી તેણે કાંઈ ઈશારત કરી તે પેલો છોકરો ચેતી ગઓ, અને ખોરાક આગળ લાવીને ધરેઓ તારે હાથ ખસેડી લઈને તે બોલેઓ કે, 'એ વાત મુશકેલછે કે હુનરમંદને મારીને તેહેની જગો પર આવીને બેહુતર બેસે.' પછી એ વાતની પાદશાહને ખબર થઈ તારે તેણે બીજા ભાઈઓને નાક કાન કાપીને દેશ બાહાર કાહાડી મુકેઆ.'

ઊપલી હીકાએતનું હાસલ.

૧. રૂપ નહીં પણ માહેલું જવાહેર એટલે ગુણ જોવા જોઈએ.

૨. જાડાથી ડરવું નહીં, પાતળો જોઈને લડવું નહીં.

૩. મુશકેલી દેખીને હીંમત હારવી નહીં.

૪. ખાડો ખોદે તે પડે હેવું છે, માટે અદેખાઈ કરીને બીજાને તોડી પાડીને આપણે ઊંચા થવાની વેતરણ કરવી નહીં.

હાથીનું હેત અને નીમકહલાલી.

હાથીને જારે બરાબર હોશીઆરીથી કેળવેછે તારે તે ઘણોજ નરમ, તાબેદાર અને વાહાલો થઈ પડેછે, તે પોતાના માહાવતને હેવો ચાહેછે કે તેહેની આગળ તે લાડ કરેછે અને બને એટલી તેહેને ખુશી કરવાની વેતરણ કરેછે. તેહેનો પેઆર કેટલીએક વાર ઘણો મજબુત બંધાઈ જાએછે. એ વીશે એક હેવી વાત કેહેછે કે એક હાથીએ કાંઈ ખીજવાઈને પોતાના માહાવતનો જાન લીધો તારપછી તે દલગીરીમાનો દલગીરીમાં મરી ગઓ. પણ આ સભાવ અસલથી નથી હોતો. તેહેનો કુદરતી સભાવ તો હેવોછે કે તે માણસને દેખીને ઊલટો આઘો જાએ. હવે પાળેઆ પછી હાથી ઊપર કેહેલા સભાવનો કેમ થાએછે એ કાંઈ ખચીત કહી શકાતું નથી, કેટલાએક એમ ધારેછે કે બીહીકને લીધે તે તાબેદાર થાએછે અને પછી માહાવતને ચાહેછે; પણ હમારા વીચારમાં એમ આવેછે કે જારે જારે તે હુકમ પરમાણે ચાલેછે તારે તારે તેહેને સારૂં સારૂં ખવાડેથી અને હુકમ પરમાણે નથી ચાલતો તારે તેહેને કાંઈ કાંઈ નસીહત કરેથી તેહેને તાબેદારીની ટેવ પડી જાએછે અને તે માહાવતની સાથે સહવાસથી હળી જાએછે.

એક કીતાબમાં લખેલું છે કે એક હાથી એક બાળક છોકરાંને એટલોતો ચાહતો હતો કે તે જારે પોતાની આગળનું આગળ નહીં હોએ તારે તેહેને ચેન પડતું નહીં. માટે તે છોકરાંની દાઈ તે છોકરાંને ઘોડીઆંમાં સુવાડીને તે ઘોડીઊં લઈ જઈને પેલા હાથીના પગ વચે મુકતી. એ પરમાણે તે છોકરાંની તેહેને એ રસીતો માઆ લાગી કે તેહેના વના તે કાંઈ ખોરાક ખાએ નહીં. જારે તે છોકરૂં ઊંઘતું તારે તે તેહેની ઊપરથી માખી ઊરાડતો, અને જારે તે છોકરૂં રડતું તારે તે ઝોળીને હીંચકા લાખીને તેહેને પાછું ઊંઘાડી દેતો.

નીચે કેટલાએક દાખલા હાથીની નીમકહલાલીનાછે, અને કેટલાએક ઈનસાનીઅતની. ઊંચી પદવીનો દાવો કરેછે તેઓને તે શરમ પોહોંચાડેછે. એક હાથી અજમીર શેહેરમાં હતો. તે બજારમાંથી જારે જારે જતો તારે એક ભાજીવાળી તેહેને કાંઈ કાંઈ ભાજી પાલો ખવાડતી. એકવાર એમ બનીઊં કે તે ખીજવાઈને દોડવા લાગો. તે જોઈને રસતા માહેલા બધા લોક ગભરાઈને નાહાસી ગઆ, તેહેમાં પેલી ભાજીવાળી પણ નાહાસી ગઈ, પણ ઊતાવળમાં નાહાસતાં તેહેનું બાળક છોકરૂં શાક ભાજીના ટોપલા આગળ રહી ગઊં. હાથી તાંહાંસુધી ધસેઓ આવેઓ. પણ તે ઠેકાણેથી રોજ ખાવાનું મળેછે એ ઈઆદ આવેથી તેહેનો મીજાજ તરત ઠેકાણે આવેઓ અને પેલાં બાળક છોકરાંને ધીમે રહીને પોતાની સુંડ વડે ઊંચકીને એક પાસેનાં ઘરના ઓટલા પર સુવાડીઊં. એક બીજી વાત હેવીછે કે પાંડીચરીમાં એક સીપાઈ હતો. તે જારે જારે દારૂ પીતો તારે તારે તે જરાજરા એક હાથીને ચખાડતો. તે ઊપરથી તેઓમાં મોહોટી દોસતી બંધાઈ. પછી એક દીવસ તે સીપાઈએ વધારે પીધું હતું તેથી તેહેને કેદ કરવાનો હુકમ થઓ અને તેહેને પકડવાને બીજા સીપાઈઓ તેહેની પાછળ લાગા. પણ તે નાહાસીને પેલા હાથીની તળે જઈને સુઈ ગઓ. પેલા બીજા સીપાઈઓએ ઘણું પણ કરીઊં પણ હાથી તેઓને પાસે જવા દેજ નહીં. બીજે દાહાડે જારે ભાન આવીઊં તારે તે સીપાઈ ગભરાઓ કે આ હાથીની તળે હું છઊં અને રખેને એ માહોરી

ઊપર બેસીને મહને છુંદી લાખશે. તે વાત હાથી સમજી ગયો અને પોતાની સુંડ વડે ધીરજ આપીને તેહેને કહ્યું કે જરા બીહીતો નહીં હવે તું તાહારે ઘેર જા.

વખત કેમ ગુજારવો.

“ હવે વખત જે એવો મુલવાન, તથા ટુંકો, તથા અનીશચેછે, તે આપણે શી રીતે આ દુનીઆમાં કાહાડવો જોઈએ? આ સવાલ ભારીછે, ને એનો ઊતર ઘણી ચોકશાઈથી આપવો જોઈએ. હમને આ બીના ઊપર વીસતારીને લખવાનું હાલ બની આવતું નથી; પણ સારમાં એટલુંજ કહીએ છઈએ કે જે આપણો કીરતાર, તથા પાળનાર, તથા ધણીછે તેની ઓળખ પામવામાં; તેના ઊપર વીશવાસ, ભરોસો, પરીતી, તથા આશા રાખવામાં; તેનું ભજન તથા અસતુતી કરવામાં; તેના ઊપકાર તથા આગનાઓ માનવામાં; તેને માન તથા મહીમા આપવામાં; તેનો અધીકાર કબુલ કરીને નીત તેના આધાર હેઠલ રેહેવામાં; અને બધાં સુખ તેનાથી તથા તેની ઈછા પરમાણે શોધવામાં, તથા બધાં દુખોનું નીવારણ તેનાથી તેની ઈછા પરમાણે માગવામાં, આપણે પોતાનો વખત કાહાડવો જોઈએ. વળી આ દુનીઆમાં જેમ પોતાપર તેમ સઘળો માણસોપર હેત કરવામાં; જેમ પોતાનું તેમ સઘળાઓનું ભલું શોધવામાં; જેમ પોતાનો તેમ બીજાઓનો બોજ ઊઠાવવામાં; જેમ પોતાનું તેમ પારકાઓનું માન રાખવામાં; હર કોઈનાં સુખ દુખના ભાગીઆ થવામાં; અને જે અવસથામાં, કે જે લોકોમાં, કે જે જગામાં ઈશવરે આપણને મુકા હોએ તે અવસથામાં ને લોકોમાં ને જગામાં સંતોશ, સબર, સલુકાઈ, સાચાઈ, તથા સફાઈથી ચાલવામાં આપણો મુલવાન વખત ગુજારવો જોઈએ. જારે એવા એવાં કામ કરવામાં આપણે ગુંથાએલા રહીએ, ને ઈશવરના મહીમાને અરથે એ કામો કરીએ, તારે સમજવું કે આપણો વખત બરાબર વપરાઓછે.” . બા૦ ૧૮૨

મોતી પરવાળાંનો હાર.

'**કીલી**—મા, માહારી નાહાની પેટીમાં કેટલા પઈસા એકઠા થઆ હશે, કહે વારૂ જોઊં.

સુશાબ—(કીલીની મા) તે માહારીથી કેમ કહુ વાંએ. મેં કાંઈ ગણેઆ નથી, પણ આસરે ચાર પાંચ રૂપીઆ થઆ હોશે.

કી૦—ના, મા, વધારે. હું નીશાળેથી આજ બપોરે આવી પછી જમીને કાકીની સાથે વાત કરવા બેઠી અને કેટલાએક ગરબા અને ધોળ ગાઈ બતાવેઆ તેથી ખુશી થઈને કાકીએ મહને એક રૂપીઓ આપેઓ તે મેં પેટીમાં મુકેઓ તારે ગણી જોઆ તો સઊ મળીને છ રૂપીઆમાં પાંચ આના ઓછાછે.

શુ૦—હેં! તારે તો બેહેન તાહારી પાસે પઈસા સારા સરખા એકઠા થઆ. હવે તાહારા મેહેતાજી કેહેતા હતા તે સરવે ચોપડીઓ લઈ શકાશે અને તેહેનો તું સારી પઠે પાઠ કરશે તો પછી આવતી પરીખશામાં તાહારી બેહેનપણી જીવકોરને મળીઊં તેમજ તહને પણ કાંઈ સારૂં ઈનામ મળશે.

કી૦—'તે વાત ખરી મા, પણ—' એટલું બોલીને કીલી અટકી ગઈ.

શુ૦—'પણ' પછી શું કેહેતી હતી બેહેન?'

કી૦—'તેંજ મહને કહેલુંછેની કે એ રૂપીઆનું તો હું મહને ગમે તે લઊં.'

શુ૦—'હા બેહેન; માહારી અને તાહારા બાપની બંનેની હવી મરજીછે કે પઈસાની કદર તહને શીખવીએ, અને એ વાત તું બરાબર શીખે એટલા માટે તહને મોહોસાળાંમાંથી અને બીજે ઠેકાણેથી પણ જે કાંઈ મળે તે તાહારી મરજી પરમાણે વાપરવાનું મેં તહને કહેલુંછે. પણ મેં વીચારીઊં કે તાહારી મરજી પણ મેહેતાજીએ કહેલી ચોપડીઓ લેવાનીજછે માટે હું એમ બોલી.'

કી૦—'ઠીક, મા; અને માહારી પણ મરજી કાલ સુધી તે લેવાની હતી.'

શુ૦—'તારે શું બેહેન આજ તાહારી મરજી ફરીછે?'

કી૦—'માહારે તે ચોપડીઓતો જોઈએછે પણ—'

શુ૦—'કીલી, બેહેન શું બોલતી રહી ગઈ તું? બીજી વાર 'પણ' બોલ બોલી.'

કી૦—'મા, તું માહારી મજાક કરેછે, તું મહને હસી કાહાડેછે, તું મહને ગાંડી છોકરી ગણેછે, પણ—'

શુ૦—'બેહેન તાહારે શું કેહેવુંછે તે મહને કહી

દે હું જોઉં તો ખરી કે, તું જે વારે વારે, પણ પણ કે હેછે તેહેનો અરથ શું ?'

કી૦—'મા તે ચોપડીઓ મહને જોઈએછે તો ખરી, પણ તે બીજી વેળા લઈશું તો ચાલશે, કેમ વારૂ?'

ગુ૦—'વારૂ ઠીકછે, પછી?'

કી૦—'કાલે મેં કાંઈ ઘણીજ સારી વસતુ દીઠી છે. તે પર માહારૂં મન લોભાણુંછે.'

ગુ૦—'હું! તે શું વસતુછે તેતો મહને કેહે બેહેન.'

કી૦—'કહું મા સાંભળ. કાલે હું માહારી સખી મહુને તાંહાં રમવાને ગઈ હતી, તાંહા મેં તે વસતુ દીઠી અને માહારૂં મન હેવું થયું કે હમણાંની હમણાં એ હું લઉં. તે મોતીપરવાળાંનો એક હારછે. તેહેને સુનાની કડીછે અને મીનાનું એક પદક છે તેથી તે ઘણોજ રૂટડો દેખાએછે. તેહેની કીંમત છ રૂપીઆજ છે અને સોહોરા ભાઈને હમણાં વેપારમાં કાંઈ નશે થએછે તેથી તેણે આવતી કાલે મહને પાંચ આના આપવાના કહાછે. તેં મહને આપશે એટલે છ રૂપીઆ પુરે પુરા થઈ રેહેશે. મહુ કેહેછે કે જે દુકાનદાર પાસેથી મેં એ હાર લીધો તેહેની પાસે બીજો હેવોજ એક વેચવાનોછે. પણ મા તું મહને ખરેખરી વાત કેહેજે. તું કેહેશે કે લે તો હું તે લઈશ અને નો લેતીતો હું તે નહીં લઉં.'

ગુ૦—'માહારી બચુડી, મેં તહને આગળ કહેલુંછે તેમજ હમણાં પણ કહુંછું કે માહારી પુરી મરજી છે કે તાહારા પઈસાને તું તહને ગમે તેમ વાપર. મોતીપરવાળાંનો હાર લેવામાં આખા છ રૂપીઆ ખરચી નાખવા એ વાત ડાહાપણ ભરેલી મહને જણાએ નહીં તોપણ એ કામમાં તાહારા મનમાં સારૂં લાગે તેમ કર હેવી માહારી ખુશીછે.'

કી૦—'પણ મા તાહારૂં મોહો ચહડેલુ દેખાએછે.'

ગુ૦—'બેહેન માહારૂં મોહો કેહેવું દેખાએછે એ કાંઈ માહારા હાથમાં નથી. હું ધારતી હતીકે માહારી કીલી ડાહાઈ દીકરીછે, પણ માહારી ભુલ થઈ એમ મહને જણાએછે.'

કી૦—'પણ મા તે હાર કેહેવો રૂપાળો, કેહેવો રૂટડોછે તે કાંઈ તું જાણેછે?'

ગુ૦—'બેહેન તે વાત ખરી; તે હાર ઘણો રૂપાળો અને રૂટડો હશે એ બાબત મહને જરા વેહેમ નાથી. પણ હું એમ ધારૂંછું કે તાહારા જેવડી છોકરીને તે હારની કાંઈ જરૂર નથી. જરૂર જાણત તો મેંજ તાહારે માટે એક કેઆરનો લીધો હોત.'

કી૦—(ઊદાસીન થઈને) 'ના મા તારે તું કેહેછે તો હું તે નહીં લઉં.'

ગુ૦—'હું કાંઈ તહને ના કેહેતી નથી. હુંતો કહુંછું કે તાહારી ખુશીમાં આવે તેમ કર. પણ બેહેન ઊતાવળી નો થા. થોડા દાહાડા ધીરજ રાખીને વીચાર કર કે મેહેતાજીની કહેલી ચોપડીઓ લીધેથી કે પેલો રૂપાળો હાર લીધેથી તહને વધારે ગુણ થશે. પછી તાહારી નજરમાં આવે તેમ કરજે.'

કી૦—'વારૂ ઠીકછે, તું કેહેછે તેમ હું કરીશ. હું જાણુંછું કે તું મહને જે કેહેછે તે માહારા લાભની જ વાતો કેહેછે. માટે હું તહને વચન આપું છું કે તરણ દીવસ સુધી એ બાબતનો પાકો વીચાર કરીને પછી જે કરવું ઘટશે તે કરીશ.'

આ પરમાણે વાત કરીને કીલી બાજે પોતાની ઓરડીમાં જઈને પોતાની ચોપડીઓ ઊપર નજર કરીને કેહેછે, 'મેહેતાજી કેહેછે તે ચોપડીઓની ખરેખર મહને જરૂરછે. ઘણા દાહાડા થઆ તે લેવાનો મેં વીચાર કરેઓછે, અને માનું બોલવું મહને જરા કડવું લાગીઊં તોપણ હવે મહને સમજ પડેછે કે તેણે જે મહને કહીઊં તે ખરૂં કહીઊંછે.'

તે દાહાડે તેહેની સખી મહુની વરસગાંઠ હતી અને તહને મહુએ જમવાનું કેહેવડાવીઊં હતું તેથી શીગરામમાં બેઠીને તાંહાં જતાં આખા રસતા ઊપર કીલીએ વીચાર કરેઓકે હવે માહારે તે હારની વાત મનમાં પણ આણવી નહીં. પણ લાગજોગે તે દાહાડે તેજ હાર મહુએ પેહેરેલો હતો તે દેખીને કીલીનો વીચાર ભાગી પડેઓ, અને પાછું તેહેનું મન હાર લેવાનું થઊં.

તે સઊ જમવા બેઠાં હતાં તાંહાં એક બાએડી સામી બેઠી હતી તેણે કહું, 'આહાહા! મહુ, બેહેન, આ હાર તહને કેહેવો ખુબેછે! શું કહું વાત હું? એક તો તાહારૂં મોહોડું જાતેજ રૂટડું અને તેહેમાં વળી આ હાર ઘાલેઓછે તે કેહેવી શોભા આપેછે!'

આ વખાણ સાંભળીને બીચારી કીલીનો મન સુખો બદલાઓ. તે પોતાના મનમાં વીચાર કરવા લાગી, 'હુંતો મહુના કરતાં પણ ગોરી અને રૂપાળી છઊં, તારે મેં હાવો હાર ઘાલેઓ હોએતો કેહેવો ખુબે!'

મટુની બીજી બેહેન પણીઓએ પણ તે હારનાં ઘણાં વખાણ કરેઆં. એકેતો કહ્યું કે, 'શું કરૂં બેહેન માહારી પાસે ચાર રૂપીઆજછે, નહીંતો હું પણ એકલેત.'

મ૦—'કીલી તાહારી પાસે કેટલા રૂપીઆછે?'

કી૦—'બરાબર છ રૂપીઆ.'

'તારેતો તું એક લે બેહેન,' એમ કેટલીએક છોકરીઓએ કહ્યું.

મ૦—'કીલી કાલે હું તે દુકાન તહને દેખાડીશ. આપણે ફરવા જઈએ તારે મહને કેહેજે, તાંહાં રસતામાંજછે.'

કી૦—'ઠીક બેહેન, પણ હજુ મેં હારનો ઠરાવ કરેઓ નથી.'

મ૦—'તાહારી માએ કદાસ ના કહી હશે?'

કી૦—'ના, ના, માએતો કહ્યુંછે કે તાહારે જોઈએ તે કરજે.'

મ૦—'તારે તો તું હાર લેશેજ.'

કીલી જવાબ દેતાં અચકાઈ.

મ૦—શું કંજુસ છોકરી જણાએછે.

કી૦—'વારૂ કાલે હું તહને પાછી મળીશ બેહેન, એમ કહીને તે પોતાને ઘેર ચાલતી થઈ.

ઘેર ગઆ પછી તેહેની મા કાંઈ કામમાં હતી તેથી તેહેની સાથે કાંઈ વાતચીત કરેઆ વના કીલી તે રાતરે સુઈ ગઈ. તે બીજે દાહાડે સહવારે ઊઠીને ફરવા જવાને તઈઆર થઆ પછી વીચાર કરેછે. 'હું રૂપીઆ સાથે લઈ જાઊં કે નહીં? લઈ જવામાં તો કાંઈ અડચણ નથી. નહીં લઈ જઈશ તો મટુ કેહેશે કે પઈશા છે નહીં અને ખોટી ખોટી વાતો કહી. માટે લઈતો જાઊં, પણ તરણ દાહાડા પુરા થઆ વના હું ખરચનાર નથી.' એમ વીચાર કરીને પેટી ઊઘાડી અને તેહમાંથી છ રૂપીઆ લઈને બાહાર ગઈ. તાંહાં મટુ મળી તે બોલી, 'કેમ શું કરીઊં હારનું?'

કી૦—'બેહેન આજ તો હું નથી લેવાની.'

મ૦—'કેમ? તો તાહારી પાસે રૂપીઆ નહીં હોશે.'

કી૦—'ના, છે. જો આ રહેઆ રૂપીઆ,' એમ કહીને કોથળીમાંથી કાહાડી બતાવેઆ.

મ૦—'વારૂ તારે તું હમણાજ તે હાર કેમ લેતી નથી? ચાલ હમણાંજ લઈ લે. ઓ પેલી રહી દુકાન.'

કી૦—'મેં હજુ પાકો વીચાર કરેઓ નથી. માહારે કેટલીએક ચોપડીઓ લેવીછે.

મ૦—'શું હજી બીજી ચોપડીઓ! તું તે કેટલી વાંચવાનીછે? બીજી છોકરીઓના કરતાં તો તાહારી પાસે ઘણીછે.'

કી૦—'પણ બેહેન બાળમીત્ર અને ઈસપનીતી અને નાના ફડનવીસની વાત અને બીજી સારી સારી ચોપડીઓ માહારે લેવીછે તે.'

મ૦—'પણ તે ચોપડીઓ પછી મળશે ને આ હાર કાંઈ પછી મળશે નહીં. કોણ જાણે કદાપી વેચાઈ પણ ગઓ હોએ. ચાલ આપણે જોઈ આવીએ'

કીલીનું મન લલચાઊં. તેણે વીચાર કરેઓ કે હાર જોઈ આવવામાં કાંઈ નુકસાન નથી.' પછી તે બંને છોકરીઓ તે દુકાને ગઈ અને જોએછે તો તે હાર અનામતછે અને તે દુકાન માહેલા બીજા બધા સામાન કરતાં ખુબસુરત દેખાએછે.

મ૦—બેહેન કાલે રાતરે ચંદાગવરીએ તાહારી માને શું કહીઊં તે તું જાણેછે? તેણે કહીઊં કે મા હારા કરતાં તહને મોતીપરવાળાંનો હાર વધારે ખુલશે'

આ સાંભળીને કીલીમાં જે ડાહાપણ હતું તે જતું રહીઊં. તેણે તરણ દાહાડા વીચાર કરવાનું વચન આપીઊં હતું તે ભુલી ગઈ. તેણે દેખી દેખીને હારજ દીઠો. 'મહને ગમે તે લેવાની માએ રજા આપીછે' એમ વીચારીને તરત તે દોડતી દોડતી દુકાને જઈને રૂપીઆ આપીને હાર એક સારા રાતા કાગળમાં લપેટીને લઈ આવી. પછી તેહેની શી અવસ્થા થઈ તે આવતા આંકમાં છાપીશું.

પ્રભાતીઊં.

ભકતી કરજો ભાવે કરીને,
પ્રભુને શરણે રેહેશોરે.

૧ ઇશ્વર નામ નીરંતર લઈને,
મનનાં દુખડાં કાપોજી;
જેથી તમને તારણ મળશે,
ઇશ્વર શબ્દીધ આપોરે.—ભકતી૦ ૧

૨ જારે જીવ તમારો જાશે,
પ્રભુને શરણે રેહેશોજી,
જો ઇશ્વરનું નામ ન લીધું,
નરક નીવાસી હોશોજી.—ભકતી૦ ૨

૩ જેણે ઈશ્વરની સત્તા માની,
સમજી કરી નર નારીજી;
જેણે પ્રભુની કરૂપા ધરી,
સમજીને ઈશ્વર તારીજી.—ભકતી૦ ૩
૪ આ સંસારમાં જીવન થોડું,
ન રોહો તમે સઉ વેહેમેજી;
જેમ બને તેમ સતુતી કરજો,
કાલ ભમેછે રેમેજી.—ભકતી૦ ૪
૫ પ્રભુએ જેવી વાડી બનાવી,
કારમી માયા રોપીજી;
પુસપને ખરતાં વાર ન લાગે,
અમર કાયા નહીં સોંપીજી.—ભકતી૦ ૫
૬ ધનમાલ પુસકલ ભરીઆ હશે તો,
મેહેલી મુકીને જાશોજી;
અંતે એમાંનું કંઈ નહીં મલવાનું,
દુઃખના માર તને ખાશોજી.—ભકતી૦ ૬
૭ દ્રવ્ય હશે તે કામ ન આવશે,
પ્રભુનું નામ છે કુકુંજી,
પરેમે કરીને તમે ભજન કરો સઉ,
ઈશ્વર નામ છે રૂડુંજી.—ભકતી૦ ૭
૮ અંતાવસથા જારે આવશે,
સગું કોઈ નવ થાશેજી;
દ્રવ્ય હશે તે લુટી લેવાશે,
રેહેશે પ્રભુ નામ પાસેજી.—ભકતી૦ ૮
૯ જેને કોટી સગાં હોએછે,
તે પણ નહીં બચવાનોજી;
જમાયના હાતમાંથી નહીં છુટે,
અતીઅંત માર ખાવાનો જી—ભકતી૦ ૯
૧૦ સગાં વાહાલાં સઉ વીદાય કરીને,
પોત પોતાને ઘેર જાશેજી;
પછી તમારી જેવી કરણી હોશે,
પ્રભુ આગલ દંડાશોજી.—ભકતી૦ ૧૦
૧૧ રૂડું કરમ તમે કીધુંજ નહીં,
ને કુડા કરમે પસતાશોજી;
ત્રાતાના પુણ્યથી તારણ થાશે,
નરકના વાસથકી બચશોજી.—ભકતી૦ ૧૧
૧૨ પ્રભુની પ્રીતરાઈ કરીને,
પરસપર સંપથી રેહેજોજી;
જેમ બને તેમ સતુતી કરજો,
પ્રભુને શરણે રેહેશોજી.—ભકતી૦ ૧૨
૧૩ આ કેહેવું સરવેને હીતછે,
સમજો તમો નર નારીજી;
અંતકરણથી મેલને કાહાડી,
પ્રભુની સતુતી જો ગાશોજી.—ભકતી૦ ૧૩
૧૪ અસારરૂપી સંસાર સઘલો,
સાર નામ છે પ્રભુનુંજી;
સારથકી તમો પાર પડીને,
સવરગનીવાસી હોશોજી.
ભકતી કરજો ભાવે કરીને,
પ્રભુને શરણે રેહેશોરે.—૧૫

જ્ઞાન દીપક.

પરચુરણ બાબતો.

વીલાતની સરકારનું કરજ—પારલેમેંટનો એક આંકડો છપાએોછે તે ઉપરથી એમ જણાએછે કે સન ૧૮૫૭ ના મારચ મહીનાની ૩૧ મી તારીખે વીલાતની સરકારનું કરજ રૂ૭૮૦૧૧૯૦૦૦૦) નું હતું અને તેહેનું વેઆજ દર વરસે રૂ૨૩૪૧૦૦૦૦૦) થતું હતું, અને સન ૧૮૫૮ ના મારચ મહીનાની ૩૧ મી તારીખે રૂ૭૭૯૨૨૫૦૦૦૦) નું હતું અને તેહેનું વેઆજ દર વરસે રૂ૨૩૩૮૩૦૦૦૦) નું થતું હતું.

બરફનો ખપ—પારીસ શેહેરમાં કાહવા ખાનાઓમાં તથા મીઠાઈવાળાઓને તાંહાં કેટલું બરફ ખપેછે હેનો અડસટો કાહાડેથી માલમ પડેછે કે ૧૬૦૦૦૦૦૦ રતલ બરફ દર વરસે ખપેછે.

ચાંદી—સન ૧૮૫૮ ના જાનેવારી મહીનાથી તે જુન મહીના સુધીમાં લંડન શેહેર મધેથી બાહાર દેશાવરો ખાતે ચાંદી રૂ૧૧૦૩૭૨૦૦૦) ની ગઈ. સન ૧૮૫૭ માં તેજ મુદતમાં સઉ મળીને રૂ૧૨૯૦૬૩૯૦૦) ની ગઈ હતી. સન ૧૮૫૮ માં હીંદુસથાન અને ચીન ખાતે ચાંદી થોડી મહકી, પણ ઈઉરપખંડના રેશો ખાતે વધારે મહકી.

દાહાજેઆનો ઊપાએ—કોએલો દાહાજેલે ઠેકાણે ભરવો. સઉથી સરસ અને સસતો ઈલાજ.

ચીનની વસતી—ચીનનાં શેહનશાહના હુકમથી કાહાડેલા હીસાબ ઉપરથી માલમ પડેછે કે ચીનની વસતી એ

ઝપ ઝપ લીધું કામ પાછું શુર આણીરે,
પેરથી જુવે સહુ વીચાર સાર નાણીરે. . . . પર

,અલંકાર પ્રવેશ

આળસ—જે કામ અંતે આપણને કરેઆ વના છુટકો નથી એમ આપણે શમજીએ છઇએ તે કામ કરવામાં પણ ઢીલ કરવી એ મુરખાઇ સઘળા માણસોમાં થોડી ઘણી રહેલીછે.

એ વાત ખરીછે કે હાલના વખતનો વીચાર માણસના મનમાં વધારે રેહેછે અને જે નજદીક દેખાએછે તે મનની ઉપર ઘણી અસર કરેછે. માટે જારે કાંઇ પણ તસદીવાળુ અથવા જમે ભારેલું કામ કરવાનું હોએછે તારે આપણા મનમાં એમ વીચાર આવેછે કે એ કામ હમણાં નહીં કરીએ અને આગળ કરીશું તો તસદી નહીં પડશે અને હમણાનું હમણાજ એ કામ કરવાની કાંઇ જરૂર નથી આગળ થઇ રેહેશે. એ વીચાર આળસનું મુલછે, અને એથી ઘણાં માઠાં પરીણામો નીપજેછે.

લંડન શેહેરમાં ધરમખાતાંઓની સંખીઆ—લંડન શેહેરમાં ઓછામાં ઓછાં ૪૯૧ જુદાં જુદાં ધરમખાતાંઓછે, ને આ ધરમ ખાતાંઓનો ખરચ વરશ દાહાડે આશરે રૂ૨૦૦૦૦૦૦૦) બે કરોડ રૂપીઆનોછે. એ ઉપરથી હમારા વાંચનારાઓએ જોઇ લેવું કે ઇંગલંડના લોક કેવા માઆલુ તથા પરમારથીછે. બા૦ ૫૬

"**ઈઆદ રાખવા લાએક વાતો**—જે કામો શારા હેતુઓથી આપણે કરતા નથી તે કામો શારાં ન કેહેવાએ. જો આપણે કોઇ નાહાના અપરાધ કીધા, ને તેઓ વીશે દુખી નથી થઆ, તો બીજા સમે મોહોટા અપરાધો કરવાને કંઇ આચકો નહીં ખાઇશું. મગરૂરીથી માણસ પોતાની હલકાઇ તથા બેવકુફી બહુ દેખાડેછે. જે કંઇ કામ આપણે કરીએ, પછી તે ગમે તેવું નાહાનું હોવો, તેને વીચારી તથા અકલ વાપરીને નથી કરતા તો આપણે કોઇ પણ કામ શારી રીતે કદી કરી શકનાર નથી. આલસાઇ માણસને નકીમો તથા નકારો તથા નાલાએક કરેછે. ખુસામતથી ગુસા કરતાં જીઆદા ખરાબી થાએછે. જેઓ આપણને સામે સાચી વાત કેહેછે તેઓનો ઉપકાર બહુ માનવો જોઇએ. જેઓ લોકોની આબરૂ ઉપર એબ લગાડેછે તેઓ નથી શારાં દીલના, કે સારી સમજના. કોઇ વીશે કંઇ ખરાબ શાંભલું તો તેની પુરવારી થઆ વીના માનવું ઘટારત નથી. કોઇની મજાખ આપણે કરવી નહીં, ને કોઇને કંઇ હલકી કે ખરાબ વાત કેહેવી નહીં. કોઇ પણ વાતનું વચન આપવા અગાઉ વીચારીને જોવું જોઇએ કે એ વીશે વચન આપવું શારૂંછે, ને એ વચન મારેથી પુરૂં પડાશે. જુઠું બોલવાની આદત સહુથી બુરીછે એ એથી દેખાએછે કે જેઓ જુઠાછે તેઓ બીજાઓની જુડાઇ સહી શકતા નથી. કોઇએક ચીજનો કોઇએ લોભ કીવો તો તે પોતાના કીરતાર ઉપર એવો બટો મુકેછે કે એ ચીજ મારે વાસતે શારીછે તોપણ તેણે મને તે આપી નહીં. જેવું આપણે ચાહીએ કે બીજાઓ આપણી તરફ કરે તેવું બીજાઓની તરફ આપણે કરવું જોઇએ." બા૦ ૭૬

મુરખને તેનો મુરખાઈ પરમાણેનો જવાબ મલો—એક સખસે પોતાના મીતરને પુછું કે જો એ વાત ખરીછે કે મોત પછી બીજી દુનીઆમાં આપણે જીવશું, તો એ વીશેનું ચોકશ ગનાન આપણને કેમ નથી અપાઉં ? તેના મીતરે તેને જવાબ આએપો કે, આએ દુનીઆમાં તું રેહેવા આએવો તે અગાઉ એ વીસેનું ચોકસ ગનાન કેમ તેં મેલવું ન હતું ? એ જવાબ સાંભલીને પેલા સખસે કબુલ કીધું કે હું મુરખ છેઉં કે આવો સવાલ મેં તને કીધો. ઘણા લોકો એ પરમાણે વગર વીચારે સવાલો કરેછે, તે એવા સવાલોના જવાબ ઉપલી રીત પરમાણે આપવા બેહતરછે. મુરખને તેની મુરખાઇને મલતી વાતો કહીએ તો તે વાતો તેની સમજમા આવશે. બા૦ ૯૬

એક ચાલાક છોકરો—એક છોકરાને તેહેનો બાપ ભણાવવાને સારૂ એક ગુરૂની પાસે લઇ ગઓ અને ગુરૂને સોંપેઓ. તારે ગુરૂએ કહું, 'છોકરા તું હીંઆ રહીને ભણજે. પણ હું તો ગરીબ છઉં, જે આપું તે ખાવું પડશે. મેં હેવો ધારો બાંધેલોછે કે છોકરાઓને નહીં ભાવે તેવી વસતુ તેઓને ખવાડવી કે થોડું ખાઇને તેઓ જલદી ભણતાં શીખે.' તે ઉપરથી પેલા છોકરાએ તરત જવાબ દીધો 'ઠીકછે માહારાજ, પણ બદામી હલવા સીવાએ બીજું શારવે મહને ભાવેછે. તે હલવો તો માહારે ગળે પણ નહીં ઉતરે.'

સરસ હકીમ—ઉમેદથી હીંમત થાએછે, પણ નાઉમેદીના જેવું આ દુનીઆમાં બીજું દુખ નથી. માટે જે પણી જીવને હીંમત આપે તે સરસ હકીમ.

સુલેમાન પાદશાહનો ઈનસાફ—બે બઇરીઓ એ

ક બાળક છોકરા બાબત લડતી લડતી સુલેમાન પાદશાહ પાસે ગઈ અને કેહેવા લાગીકે આ છોકરો માહારોછે તે મહને અપાવો. પાદશાહ વીચાર કરવા લાગો કે એક છોકરાની કાઈ બે મા હોએ નહીં જેતે એક જણી હેની માછે અને બીજી ખોટો દાવો કરેછે. પછી જલાદને બોલાવીને હુકમ કરો.કે આ છોકરાના કાપીને બરાબર બે ભાગ કરીને બેઊ બાઈઓને વેહેંચી આપ. તે સાંભળીને જે ખોટો દાવો કરનારી હતી તે છાની રહી પણ જે ખરેખરી તેહેની મા હતી તે બુમ પાડીને બોલી, 'ના માહારાજ ના એ છોકરાને મારશો નહીં આ બીજી બાઈ માગેછે તો તેહેને આપો.' તે સાંભળીને બાદશાહે કહું કે જે બોલેછે તે બાઈના મનમા છોકરો મરી જશે એમ જોઈને દુખ થઉં માટે એજ હેની માછે. બીજી અદેખી ખોટો દાવો કરનારી બઈરીછે તેહને કાહાડી મુકો. આ ઈનસાફ જોઈને સઘળું દરબાર અચરત પામીઉં.

લોકાચાર—આપણું ગજું કેટલુંછે તેહેનો વીચાર કરીને લોકાચાર પરમાણે ચાલવું. લોકાચાર પરમાણે ચાલતા આપણી ઉપજ કરતાં ખરચ વધારે થાએ હેવુ હોએતો મુરખાઈ કરીને તેમ ચાલવું નહીં.

વખાણું—એક બાઈ ચહડે ને એક બાઈ ઉતરે. તે શું ?

શું કરવું ?—તું સારૂં કરીને ખુશીથી બેસ પછી અદેખા લોકો ગમે તેમ તાહારૂં માઠું બોલે તો તેઓને બોલવા દે. તેઓના બોલવા ઉપર કાંઈ વીચાર નો કર.

ગેટાંની ખાસીઅત—ગેટાંની ખાસીઅતનો એક અજાએબ જેહેવો દાખલો બનેલોછે. એક ભરવાડનો છોકરો વીલાએતમા એક ગલીમાથી ગેટાઓને લઇ જતો હતો તેહેવામાં સામાથી એક માણસનું આવવું થઉ. તે જોઈને થોડીએક વારતો તે સઘળાં ગેટાં અટકીને ઉભાં થઈ ગયાં, પણ પછી સરવેના કરતાં એક વધારે હીંમતવાન હતું તે પેલા સામા આવનાર માણસનાં માથાં પરથી કુદીને ગઉ. તે જોઈને બીજાં પણ તેમજ કુદીને ગયાં. એમ કુદીને જવામાં તેઓને ઘણી મેહેનત પડી અને જરા મરડાઈને એક ગેરથી જાતતો ઘણું સેહેલ પડત, પણ તેમ તેઓએ નહીં કરીઉં. આ વાતતો જાનવરનીછે પણ હીંઆંતતો માણસની પણ એજ રીતછે.

મા બાપની ખોડ—ઘણો પેઆર કરીને છોકરાઓને લાડ લડાવીને બેહેકાવવાં એ એક મા બાપોની ચુકછે તેમજ તેઓની ઉપર ઘણી સખતી કરવી અને ઘણો ધાક અને જાબતો રાખવો એ પણ તેઓની ચુકછે. એ બે ચુકોમાં મોહોટી કહીછે એ બરાબર કહી શકાતું નથી. ઘણું લાડ લડાવેથી છોકરાં માથે ચહડી જાએછે અને ઘણો ધાક રાખતાં તેઓ નીડર થઈ જાએછે. માટે એ બેમાથી વચલો રસતો પકડવો એ ઠીકછે.

ઉધરસનો ઈલાજ—બેદાના, જેઠીમધ, એળચી અને શાકેર એ ચાર વસતુ પઈસા પઈસા ભાર લઈને પાણીમાં ખુબ ઉકાળવી પછી તે ઉકાળો એક પેઆલામાં કપડે વતી ગાળીને તે પાણી પી જવું. એ એક દાહાડીઆંનું ઓસડ છે માટે ગરીબ લોકોને ઘણું કામનુંછે.

જગતમાં જીવેઓ કોણ?

(છપો.)

જુગમાં જીવેઓ તેહ, જેણે પરદુખજ કાપેઆં,
જુગમાં જીવેઓ તેહ, જેણે દાન અભેપદ આપેઆં;
જુગમા જીવેઓ તેહ, ખેઆત ચાલી દસ દીશે,
જુગમાં જીવેઓ તેહ, કુળ તારીઉં લઘુ વેશે,
જુગમા તે નર જીવીઓ, જસ વીમળ ગુણ જાણીએ,
સામળ કેહે જીવેઓ સપુત જે, પર કાજે દ પ્રાણીઓ.

રાગ હાલરડાંનોછે.

માતા બાળકને બેશાડી પરેમે પારણે
ઉજલા વસતર ધરાવી ઠીક બનાવીઠાઠ
બાળપણામાથી અભીઆસ કરાવા કારણે
આપે અખશરનો સૌભાગીઅ વતી શુભપાઠ ॥ માતા ॥ ૧
ગુણવંતી મન હરખે નીરખી ગોરા ગાલને
રૂડે બાળકનો હશી હશી હાલરડાં ગાએ
અમો લોલો લો હાલીઅ ખમા લાડકડા મારા લાલને
દુખડા લેઉં તારાં એમ કહી કહી અરથી થાએ ॥ માતા ॥ ૨
મારો મોપોછે છોરો કાલે મોટો થશે
એવા દીવસ મને દેખાડે દીનો નાથ
બાઈ મારો સઉથી બનીલાતે ભણવા ગણવા જશે
લેઇને લેખણ ખડીઓ પાટી પુસતક સાથ ॥ માતા ૩ ॥

બેઠી ઢાલીને સાંગામાંથી ચોહાંમણી
એંગે રેસંમ સેરી ખુબ લડાવે લાડ
દેખી કાંતી કુવરની અતી રૂડી રલીઆંમણી
મનમાં પુરણ માંને પરમેશવરનો પાડ ॥ માતા ૪ ॥
આપી ચાલણગાડી ચતુરા સીખવે ચાલવા
ચટક ચટક ચાલે પગ કંકુ વરણા લાલ
થેઈ થેઈ રાખીને આપે આંગલીઓ ઝાલવા
ચુંબન લેઈ ચાંપે છાતીમાં આંણી વાહાલ ॥ માતા ૫ ॥
નીરમલ જલ ઝાઝું લેઈ નવડાવે નીરાંતથી
રૂડાં રંગ ભરાં દેખાડે ચીતર વીચીતર
આપે મેવાને મીઠાઈ ખાવા ખાંતથી
વલી કાંઈ મન રંજન આપે નાંહાંના વાજીંતર ॥ માતા ૬ ॥
આપે મોર મકોર ચરકલી હાથી દાંતની
ઘુઘરો ઘણુણુ બજાવી રાખે છાનુ બાલ
હાથી ઘોડાને પુતળીઓ ભાંત ભાંતની
માગે ચાંદો તો પાંણીનો પુરે થાલ ॥ માતા ૭ ॥
આપે ભંમરડી ચકરડી કોમ્મલ ફેરવે
દેખી સરસ રમકડાં બાળક રાજી થાય
ચતુરાં ચપટી બજાવે કર આંગલીને ફેરવે
હરખ પમાડી તાલી પાડી ગરબી ગાય ॥ માતા ૮ ॥
સીખવે ભાષા સુધ ઝટાડે બોલીતો તળી
સીખવે કાકા કાકી મામા મામી નાંમ
ગણતાં એકથકી સો સુધી સીખવેછે વલી
હસતી રમતી ને પછી કરતી વરતુ કાંમ ॥ માતા ૯ ॥
સીખવી કકાના અખશર પદ જુદાં પાડીઆં
સીખવે પંદર તીથી ને પુરા સાતે વાર
સીખવે બારે મહીના ખટરતુને પખવાડીઆં
સીખવે નખશતરો સતા વીસ રાસી બાર ॥ માતા ૧૦ ॥
નહી સીખે તોપણ માતા તેને મારે નહીં
બીજાં બાળક લાવી સરખા સરખી જોડ
તેની સાથ રમાડે પરેમ વતી પાસે રહી
વધતું કોણ ભણે એમ કહી કરાવે હોડ ॥ માતા ૧૧ ॥
કુંવરજી ઘણુ જીવો કુલનો દીવો તું થસે
નણજુગ નાંમ રહે એવાં કાંઈ કરજે કાંમ
તારાં જનમ ચરીતર ગણીને ગાયો ગુંથસે
જન મનરંજન કવીતા રચીને દલપતરાંમ ॥ માતા ૧૨ ॥

દીકરીના જનમ થયાની ગરબી

મને રસતે જાતા રોકીરે છેલ છબીલા છોગાળા
એ રાગતીછે.

મળી માત પીતા સુખ મોલેરે, દેવ ભલે દીધી દીકરી,
ઘર રાંક રતનને તોલેરે, દેવ—૧
ઉપજાવે આનંદ એવીરે, દેવ
જાંણી ગુંછ વનવેલીરે, દેવ—૨
સાચવસું સારી રીતેરે, દેવ
પાળણ કરી પુરણ પરીતેરે, દેવ—૩
નેણાં હરખેછે નરખીરે, દેવ
શોભે સુરકુવરી સરખીરે, દેવ—૪
ધન ધન અવતાર અમારોરે, દેવ
પરી પુંરણ પાડતમારોરે, દેવ—૫
ધન ધન ઘડીને ધન દાહાડોરે, દેવ
ઉજળો અવશર દેખાડીઓરે, દેવ ભલે દીધી દીકરી—૬
મોતીડે મેહુલા વુઠારે, દેવ
તરીભોવન પતી અમને તુઠારે, દેવ—૭
સોનાના સુરજ ઉગીઆરે, દેવ
મનનાન મનોરથ પુગીઆરે, દેવ—૮
દીલ લેખી લાખ દીવાલીરે, દેવ
મન ભાવતીતું સુખ ભાલીરે, દેવ—૯
રંગે રૂડી રૂપાલીરે, દેવ
દેખાશે ડાપણ વાલીરે, દેવ ભલે દીધી દીકરી—૧૦
ભણતર ભણશે ભાવી ભાતેરે, દેવ ભલે.
સદગુણી સખીઓ સંઘાતેરે, દેવભલે—૧૧
કીરતી કવીમુખ કેહેવાશેરે, દેવ ભલે.
ગણી ગણી દલપત ગુંણ ગાશેરે, દેવ ભલે દીધી દીકરી—૧૨

પુસતકની પોંહોંચ.

'ઇરાન દેશના રેહેનારા ગરીબ જરથોસતીઓની હાલત સુધારવા સારૂ સથાપેલાં ધરમખાતાંની ઉપજ તીપજનો એ હેવાલ' એ નામનું એક પુસતક હાલ દફતર આશકારા છાપખાનામાંથી છપાઇને બાહાર પડીઉંછે તેહેની એક નકલ તે ખાતાની કમીટીની તરફથી હમને મળીછે તેહેની પોંહોંચ મોટાં માન તથા ઉપકાર સાથે હમે કબુલ કરીએ છઇએ.